GEORGE BARIT
SI
CONTEMPORANII SĂI

voi. VII

Corespondență trimisă

EDIȚIE DE ŞTEFAN PASCU, IOAN CHINDRIŞ şi GHEORGHE ASANACHE

Coordonator: ŞTEFAN PASCU

DOCUMENTE LITERARE

O

EDITURA MINERVA

BU0URE.ŞTI — 1985

Consiâtanți

Elena Cernea, pentru limba germană.
Engel Carol, pentru limbile latină şi maghiară.
Karsai Ella, fotograf.

BARIȚ ÎN CORESPONDENTĂ

Motto:

,,Dacă aristocrații făcură țara de vînzare, noi, poporul, să nu ne vindem, că țara e mai mult a noastră decît a famiilor aristocrate"

GEORGE BARIȚ

într-un moment de vîrf al angajării sale civice, la 7 februarie 1878, Gecrge Bariț îi comunica lui Alexandru Roman un remarcabil amănunt biografic: „Peste 100 de scrisori îmi stau nerăspunse". Scriitorul conducea de două luni o nouă publicație românească, *Obser* vatoriul,* a cărui naştere însemna revenirea lui la cîrma unei mari gazete politice. Ploaia de scrisori din toate unghiurile romănimii e ca o urare de bun venit pentru întemeietorul ziaristicii românești, după ce la 1850 matadorii totalitarismului politic, temători şi de propria-le umbră^ îi suprimaseră cele două foi de care se leagă în bună măsură întreaga-i glorie. Din eternul unghi de păianjen, regimul politic sesizase în mersul *Gazetei de Transilvania* şi al *Foii pentru minte, inimă şi literatură,* dar mai cu seamă în personalitatea redactorului, acea inconfundabilă notă de militantism aparte, care, în imposibilitatea unei manifestări deschise, se afirmă într-o dizidentă greu de penetrat. Or, cum tirania înfloreşte numai în preajma obedienței desăvîrşite, un asemenea fenomen de neînregimentare nu putea fi tolerat. Iată de ce acest cetățean burghez al Braşovului, care nu avea nici scînteia de profetism național a lui Avram Iancu, nici inflexibilitatea de cenzor roman a lui Simion Bărnuțiu, nici înflăcărarea romantică a lui Alexandru Papiu Ilarian, în fine, nici unul dintre atributele revoluționarului de profesie, se „bucură" de o atenție aparte în cabinetele negre de la Viena şi Sibiu, care aveau de rezolvat dificila problemă a înlăturării efectelor sociopsihice ale revoluției. Să fi exagerat, oare, tiranii ia 1850, luînd un contribuabil care, în jurnalele sale, vorbise nu o dată despre loialism şi loialitate politică, drept mai mult decît era ? Fireşte că nu, ci aici, în gestul de izolare pe care-1 încearcă regimul, vedem un moment de decodificare a complexei personalități a lui George Bariț: era un politician de esență şi formație, un luptător de cursă lungă în frontul afirmării naționale a românilor din Transilvania. Preferința pentru o filieră *politică,* în sensul cel mai neidealizat al cuvîntului, este rodul propriilor experiențe şi observații. „Despoții — zice într-o scrisoare[1] — îşi împart rolele şi în viață, de aceea cu ei nu poți fi sincer, pe lîngă toată bunăvoința, pentru că apoi îşi bat joc de tine şi te țin de găşăuț." Nimeni nu s-a obosit pînă acum să observe cel mai important element al biografiei barițiene: spre deosebire de *toți* contemporanii săi, a fost singurul politician *de profesie* rămas ca atare toată viața. O comparație simplă cu oricare dintre comilitonii de la 1848 este elocventă în acest sens. După revoluție, Simion Bărnuțiu a devenit profesor la Iaşi şi autor de tratate filosofice. Ioan Maiorescu a avut o ascendență notorie pe linia organizării învățămîntului în Principate, ca inspector general al şcolilor. August Treboniu Laurian a făcut carieră filologică şi didactică la Bucureşti. Ioan Axente Sever a devenit proprietar de pămînt. Pe Nicolae Nifon Bălăşescu 1-a înghițit viața monahală. Cipariu a urcat pe scara ierarhiei greco-catolice şi şi-a adjudecat faima unui

erudit de talie europeană. Singur Alexandru Papiu Ilarian, dintre corifeii revoluției ardelene, a rămas în sfera politicii, dar el se afla de pe acum în Principatele Unite Române, unde sensul acțiunii sale era complet diferit. George Barit, acest om greu de înțeles, rău interpretat nu o dată de contemporani, a *refuzat* ideea unei ascensiuni personale, rămînînd un ins la nivelul oricărui intelectual român din Transilvania. Bariț, așa cum răsare din biografia încă nereconstituită, reprezintă prototipul și suma noțiunii de român în Transilvania vremii, așa cum veacurile de suferință, năzuințele naționale și tradițiile proprii de acțiune creaseră acest caracter istoric. In 1846, cînd zarea era încă întunecată, Bariț afirmă uimitor de convins: „Noi tot nu vom apune. Așa e scris în cartea vieții !"[2] Este o premonițiune ce revine mereu, toată viața, ca un laitmotiv, în corespondența scriitorului și patriotului român. O regăsim în anii de început ai dualismului, la 1869, sfidînd din nou întunericul înșelător: „Nu vă temeți nimic. Nu mai piere această națiune niciodată !"[3] „Părinților și moșilor noștri le-a mers de o sută de ori mai rău, și totuși națiunea a rămas, iată că suntem aici, existăm." Dar faptul că „elementul nostru este nepieritoriu"[4] nu a constituit la el un factor de autoliniștire sau de comoda proiectare în abstract a unei problematici grave, ci evaluarea unui potențial strategic în pragul mereu nou al luptei. „Noi — desigur — nu vom pieri, noi nu putem să perim, dară nici acest legion de suferințe nu mai sunt de purtat."[5] Este rațiunea pentru care George Bariț a rămas neclintit în mijlocul românimii transilvănene, care trebuia legată într-un front unit și persistent, deziderat la fel de imperios la 1848, 1861, 1869, 1878, 1882 sau 1892. Era un neîncrezător în eficiența gesturilor bruște, pe cit de mari nădejdi își punea în acțiunea organizată, ritmică și îndelungată. Dacă națiunea română nu piere, nici tiraniile nu sînt chiar așa ușor pieritoare, așadar demersul trebuie transformat în forță genealogică, trebuie formați pentru viitor „români curați, patrioți buni, oameni liberi"[6], căci, „niciodată să nu uităm că este viață, dară este și moarte sigură"[7]. „Candela, rugul cel nears" trebuie să meargă, așadar, înainte, pînă cînd scopul crucial va fi atins: „De nu vom putea numi Transilvania țara noastră, nu vom avea patrie decît exilîndu-ne de bună voie sau prin forță"[8]. Pentru ca să „mai facă urmașii ce vor ști pentru dezrobirea acestui popor nefericit",[9] acești urmași trebuie organizați în școală politică, la temelia căreia Bariț dorea să pună concepția oarecum proprie, cel puțin ca nuanță locală, a unei revoluții evolutive. Nu e greu să ne dăm seama ce pondere gravă are, într-o asemenea concepție, *timpul.* Nu puțini combatanți cu firi aprinse i-au reproșat lui Bariț un anume spirit cunctator, o prea mare marjă de timp pe care o avea întotdeauna în vedere, tehnică ce era în măsură să irite nerăbdarea ignorată a unei generații date. în freamătul politic din anul 1890, cînd lumea era într-o grabă nebună iar el avea 78 de ani, pasul preconizat de el are același ritm tacticos, nu lipsit de eleganță și de acel simț al *pcntării* care i-a caracterizat întreaga viață: „Ai mai deșteptat spiritele, le-ai oțelit în perseverenție, le-ai întărit în credință, ai adaos o foaie scrisă la istoria noastră, te-ai prezentat din nou în concertul popoarelor"[10]. Vreme de peste cinci decenii, dintr-un loc pe care nu 1-a schimbat niciodată cu plăcere, Bariț și-a insinuat cu clasică perseverență nu atît idealul său politic, acesta fiind un bun comun al românilor ardeleni încă din secolul al XVIII-lea — „trebuie să ne apărăm onoarea și existența"[11] —, ci *metodologia* luptei politice. Liniamentul metodologic fundamental, nu ușor de înțeles de către unii contemporani, era așa-numitul *pasivism politic,* izolarea completa a românilor din Transilvania de orice relație de colaborare cu regimul unguresc, fie el dinaintea realizării actului dualist sau de după această catastrofă istorică. Pînă la urmă, chiar înaintea morții lui Andrei Șaguna, care a fost dușmanul politic principal al lui Bariț, concepția acestuia din urmă a ieșit învingătoare, încît Conferința de la Miercurea din 1869 a fundamentat tactica Partidului Național Român, născut atunci, pe ideea pasivismului barițian. Astfel, din firul străduințelor politice de o viață ale lui George Bariț

.se desprinde o valență vizibilă în mod aparte, aceea de pedagog politic al unei națiuni. Este creatorul transilvanismului politic în istoria românilor, fază necesară în deceniile de după el, cînd din această citadelă s-au dat cele din urmă bătălii pentru întregirea neamului românesc. Iar faptul că între 1848 și 1918 s-au aruncat în arenă energiile a patru generații politice, este cea mai fericită confirmare a unei concepții care n-a văzut revoluția evolutivă ca pe un spectacol de gesturi disperate, ci o asemăna pulsului normal, sănătos, calm, al unui trup național impresionant, cu o previzibilă istorie viitoare. E cea mai importantă consecință ce se desprinde din corespondența lui George Bariț cu contemporanii săi.

Am desprins cu aceste asertiuni concluzia că George Bariț este, în corespondență, cu precădere un prospeetor al fenomenului politic. Viața sa lungă[12] i-a îngăduit să contemple și să analizeze cîteva faze succesive ale evoluției ideologiei românești din Transilvania și să-i cunoască îndeaproape pe reprezentanții tipici ai fiecărei etape. De timpuriu, apoi, încă din 1836, el ia legătură cu realitățile sociale și politice din principatele extracarpatine, stabilindu-și astfel interesul la o arie panromânească. Publicațiile sale *Gazeta de Transilvania și Foaie pentru minte...* cu politica lor culturală deschisă tuturor românilor, au constituit terenul de cimentare a relațiilor dintre Bariț și contemporanii săi. Firea comunicativă, ca și pasiunea timpurie pentru conversația prin scrisoare au fost, în aceeași măsură, fermenți care au facilitat închegarea celui mai mare epistolariu din cultura românească. Dar nu acest aspect cantitativ este factorul de ^nteres, ci implicațiile sociologice și axiologice rezultate. Pînă la el, epistola avea un sens restrîns, strict pragmatic, fie ea oficială sau privată. George Bariț și-a deprins contemporanii să. regindească înțelesul acestui gest aparent efemer de a însăila scrisori, obișnuindu-i cu ideea. dialogului *de conținut.* încă din deceniul foilor de la Brașov, 1838—1850, intenția era realizată la scară națională, înregistrîndu-se un debit constant de informații de cel mai mare interes, atît în scrisorile primite cît și în cele trimise de el. O perioadă mai tîrziu, după 1860, acest schimb de informații devine un veritabil colocviu național, unde se dezbăteau problemele esențiale, ale neamului românesc, pentru ca apoi, după instăpînirea regimului dualist, să devină, o școală de politică națională. Un spectru imens de aspecte converg în raza analizei lui Bariț, de unde se răsfrîng apoi ca un curcubeu peste toate zările românești. Avem de-a face ou un lider spiritual de o forță aproape hipnotică. Orice român care știa carte se simțea obligat să-i scrie, lui Bariț. Numărul expeditorilor este impresionant, dar mai important e numitorul comun al acestor scrisori de la te miri cine: toate sînt dări de seamă, pretențioase unele, altele lapidare, multe naive și toate avîntate, despre mersul procesului de creare a unei noi conștiințe românești în Transilvania. Pentru a înțelege corect corespondența trimisă la rîndul său de George Bariț, trebuie subliniat faptul că ea este răspunsul la acel noian fenomenal de epistole primite. Acest fapt se resimte adînc în conținut și stil, imprimîndu-le aproape toate trasaturile. Aflat în centrul acestui unic fenomen cultural românesc, Bariț controlează implicit toate domeniile de activitate națională, din Transilvania mai ales dar și de dincolo de, Cârpați, fiind probabil cel mai informat român al epocii sale. Abia în a doua clasă de importanță documentară — în mod paradoxal! — se situează schimbul de epistole cu oamenii de seamă ai epocii sale, între care se numără, ca înșiruire foarte sumară, Vasile Alecsandri, Grigore Alexandrescu, C. D. Aricescu, Aron Florian, Gheorghe Asachi, P. S. Aurelian, Axente Sever, Vincențiu Babeș, Simion Balint, Dionisie Pop Barcianu, Simion Bărnuțiu, Ioan Bianu, Alexandru Bohățel, Damaschin Bojincă, Iacob BDloga, Moise Branişte, I. C. Brătianu, Augustin Bunea, Eugeniu Carada, Timotei Cipariu, Ioan Codru Drăgușanu, Aron Densușianu, Nicolae Densușianu, Constantin Diaconovici Loga, I. C. Drăgescu, Alexandru Gavra, Ioan Ghica, Vasile Goldiș, B. P. Hasdeu, Ioan Heliade Rădulescu, Iosif Hodoș, Francisc Hossu Longin, frații. Hurmuzaki, Avram Ianeu, Nicolae Istrati, A.. T. Laurian, Vasile Lucaciu, Ioan Maiorescu, Vasile

Maniu, Simion Florea Marian, Atanasie Marian Marienescu, Ioan Mețianu, Victor Mihali de Apșa, Matei Millo, Ioan Micu Moldovan, Gavril Muntcarm, Andrei și Iaccb Mureșanu, Costache Negruzzi, Alexandru Odobescu, Al. Papiu Ilarian, Petrache Poenariu, Vasile Pop, Vasile Ladislau Popp, Gheorghe Pop de Pășești, Ioan Pop Reteganul, Aron Pumnul, Ican Pușcariu, G. N. Ouintescu, Ioan Rațiu, Alexandru Roman, C. A. Rosetti, Andrei Șagvna, Atanasie Șandor, Grigore Silași, Gheorghe Sion, Teodor Stamati, Alexandru Sterca Șuluțiu, V. A. Urcchia, Ioan Vancea, Pavel Vasici, Iosif Vulcan, Alexandru D. Xenopol. Cu toată gama largă de reve" lații pe care le aduc epistolele acestora, multe cunoscute de pe acum din primele șase vclime ale acestei ediții, ele nu se pot compara cu zecile de mii ale celor mulți, obscuri și anonimi, care dezvăluie faptul epocal al existenței în țesătură deasă a unei conștiințe culturale românești în Transilvania, a unor realități românești în flux constant, a unor *fcrmae mcntis* exprimate în idei și structuri literare românești. Cea mai sericasă dezvăluire pe care colecția *Gecrge Bariț și contemporanii săi* a adus-o și — mai ales! — o va aduce în volumele viitoare, este acel sentiment acut de Românie pe care îl exprimă aceste corespondențe, încît dacă ele însele nu ți-ar aminti mereu și mereu, ai uita pur și simplu că totul se petrece sub o stăpînire străină, tiranică și dușmănoasă, deznaționalizatcare. Vastul fundal românesc pe care-1 luminează corespondența lui George Bariț este o realitate istorică pe care nici o altă carte nu o pcate oglindi atît de sugestiv și de amănunțit. Magistrul acestui concert unic în trecutul culturii și literaturii române, și l-am numit pe Bariț, este pe de-a întregul conștient de valoarea morală a multiplului său dialog. De aceea, aproape fiecare răspuns pe care îl trimite coepistolarilor săi are un miez axiologic, de subliniere a unui adevăr cu semnificație generală. De aici nota sentențioasă a corespondenței sale, din care s-ar putea alcătui o crestomație de adevăruri comprimate, de judecăți paremiologice. Aflat într-o postură mare, el nu putea fi nici șovăitor, nici banal, nici parțial. într-un moment cînd întreaga românime transilvăneană privea la el ca la o navă-amiral, într-un moment cînd prccesele de presă i se succedau în lanț iar familia numeroasă îi punea cele mai grele probleme, Bariț este nevoit, în anul legii de deznaționalizare a școlilor românești, uneltită de ministrul Trefcrt Âgost, în 1879, este nevoit, deci, să încurajeze un întreg Blaj excelent organizat, bogat, cu o armată de înalți clerici fără grija zilei de mîine: „Am intrat în acțiune? Mergem înainte!" [13]. Fără epistolele lui Eariț nu am cunoaște resorturile excepționalei opoziții, în presă, parlament și la împăratul, pe care românii transilvăneni au făcut-o nefastei legiuiri. Și nu am ști că dinamizatorul întregii opoziții a fost tocmai George Bariț. Poporului român — este convins — „cuțitul îi ajunge la os, că nu va suferi ca ungurul și neamțul să-i calce școala și biserica, să-i omoare naționalitatea". [14] Pe întregul parcurs al corespondenței, care acoperă cîteva etape istorice foarte deosebite, Bariț rămîne constant preocupat de cultivarea grijulie și dezvoltarea oricărui nucleu de viață spirituală românească, fiindcă, zice, „voim să avem una patrie, viață națională și libertate" [15]. Este de observat cum orice nou corespondent al lui Bariț, abil pilotat de acesta, devine un factor ,de iradiere națională acolo, la locul unde își duce existența. Mentorului epistolar îi repugnă îndeosebi neînțelegerile între conaționali, în totalitatea lor de natură religioasă. El, care se ridica deasupra oricărei judecăți prin prismă confesională, ține, în 1846, să-i sublinieze lui Atanasie Șandor că: „Naționalitatea are să mulțumească tot, sau mai tot, călugărilor blăjeni,. cari au adus filologia și istoria din Vatican" [16]. Impresionant este dialogul său epistolar cu membrii Delegației românești de la Viena, de după înăbușirea revoluției. Bariț simțea că edificiul destul de proaspăt al culturii naționale *sistematice* din Transilvania este în primejdie de a se prăbuși înaintea maturizării. Scrisorile către Ioan Maiorescu și August Treboniu Laurian sînt unice în acest sens. Erau ani cînd atitudinea maximală nu avea vreo șansă de reușită, iar cea minimală putea să cadă în conformism și obediență. Bariț consideră că sarcina cea mai importantă rămîne tot răspîndirea cuvîntului tipărit între români. Eforturile lui de a întemeia o tipografie românească subordonată scopurilor partidei naționale, în Brașov, răzbat din toate epistolele anilor 1850—1852, tocmai cînd cuvîntul s-a aflat sub cel mai sever control din partea puterii. „Una și bună: să vedem de tipografie. Dați-mi mie o tipografie bună, bunicică, cu 2-3 teascuri, ajutați-mă cu ceva manuscripte și voi- apoi lăsați pe mine" [17]. Optimismul lui George Bariț, evident în întreaga operă, dar eclatant în corespondență, își are izvorul în luciditatea sa de intelectual lumierist, pentru care istoria are o mișcare ciclic-evolutivă. Etapele ascendente ale viitorului se plămădesc în prezent, prin acumulări cantitative și calitative. Eforturile națiunii se evaluează în cuantumul de participare a tuturor factorilor luminați, conștienți de necesitatea unui program și a unei strategii. Corespondența din primii ani ai dualismului, care coincid cu anii întemeierii Partidului Național Român, completează această convingere cu credința în puterea generatoare de istorie a celor mulți, apropiindu-l astfel de generația anului 1848. La 1869, în fața unui *non plus ultra* creat pentru românii transilvăneni, el lansează apelul final: „Dacă aristocrații făcură țara de vînzare, noi, poporul, să nu ne vindem, că țara e mai mult a noastră decît a familiilor aristocrate" [18]. Pentru luminarea acestui popor a ostenit Bariț mai mult decît pentru orice alt scop. „Să ne aruncăm cu tot deadinsul pe exploatarea și propagarea cunoștințelor istorice în generațiunile prezentului", îi sugerează el lui V. A. Urechea în 3/15 februarie 1868. Dacă o etapă mai devreme, în anii editării *Călindariului pentru poporul român,* 1852—1865, scopul era propagarea cunoștințelor practice cu predilecție, după instaurarea dualismului Bariț apasă, atît în opera personală cît și în cea de educare a poporului, asupra istoriei. Pentru condițiile din Transilvania, luminismul pragmatic nu-și pierduse nimic din valabilitate, cîștigînd însă în vigoare pe tot parcursul secolului al XlX-lea, tocmai prin acest accent calitativ, de edificare ideologică. în fond, ce altceva este ASTRA dacă nu cea mai mare instituție de educare națională a poporului din întreaga noastră istorie ? O bună parte din epistolele sale se ocupă de problemele Asociațiunii, sau punctează doar unele dintre acestea, arătîndu-ni-1 prezent mereu, la toate manifestările atît de cunoscute ale ASTREI, Bătrînețea îl află în fruntea Asociațiunii, ca președinte, admirat de români și detestat de străini. După decenii de muncă uriașă, cînd a dat poate cea mai extinsă operă scrisă din cultura noastră, consacrarea națională îi aduce dorita încredere în sine, care este, încă o dată, doar un reflex al încrederii în destinul națiunii sale: „Nu per eu, oricît mă blastămă vrășmașii românilor, iară după ce voi apune, vor fi alții în locul meu" [19]. Nu cunoaștem o faimă românească a cărei aureolă să fi crescut ca a lui Bariț, pînă în ultima clipă a vieții. In primă* -vara sfîrșitului, 1893, a fost ales președinte al Academiei Române, al cărei membru fondator era din 1867. „Alegerea aceasta, cu care am fost onorat eu cu această ocaziune a produs la românii de dincoace de munți o surprindere din cele mai plăcute. Ei mă felicitară pe mine, însă totodată și pe sine" [20], observă el în cea mai tîrzie scrisoare din cîte i se cunosc.

NOTE

1 Către Visarion Roman, 5/17 martie 1868.
2 Către Atanasie Șandor, 23 iunie 1846.
3 Către Visarion Roman, 22 februarie 1869.
4 Către același, 11/23 ianuarie 1874.
5 Către Iosif Hodoș, 8/20 ianuarie 1877.

6 Către Eliza Sturdza, 1/13 iulie 1849.

7 Către Constantin Iuga, 2 mai 1888.

8 Către Francisc Hossu Longin, 9 august 1877.

9 Către Alexandru Roman, 22 noiembrie 1882.

10 Către acelaşi, 31 octombrie 1890.

11 Către Constantin Iuga, 5/17 ianuarie 1880.

12 Din mulţimea contribuţiilor la viaţa şi vasta operă a lui George Bariţ, se desprind în mod surprinzător foarte puţine titluri cu adevărat semnificative. Şi încă un fapt de notat: Bariţ este un favorit al exegezei mai noi, autorii vechi fiind furaţi mai mult de unele aspecte parţiale ale acestui subiect pe care marele precursor îl constituie. O listă foarte restrînsă ar cuprinde ca neeludabile următoarele lucrări: Corneliu Diaconovici, *George Bariţiu, 12/24 mai 1812—1892. Foi comemorative la serbarea din 12/24 mai 1892,* Sibiu, 1892; Ioan Lupaş, *Un capitol din istoria ziaristicei româneşti ardelene. Gheorghe Bariţiu,* Sibiu, 1906; Idem, *Gheorghe Bariţiu,* Sibiu, 1913; Nicolae Bănescu, *Gheorghe Bariţ. Rolul său în cultura naţională,* Vălenii de Munte, 1910; Idem, *Corespondenţa familiei Hurmuzaki cu Gheorghe Bariţ,* Vălenii de Munte,. 1911; Alexandru Ciura, *Gheorghe Bariţiu. La centenarul de la naşterea lui,* în *Cosînzeana,* II, 1912, nr. 21—22, p, 271—272; Coriolan Suciu, *Blajul, Braşovul şi Bariţiu,* în *Cultura creştină„* XIV, 1925, nr. 9, p. 314—321; Ion Muşlea, *Calendarele lui Bariţiu (1852—1865) cu documente inedite privitoare la editarea, tipărirea şi difuzarea lor,* în *Studii şi cercetări de bibliologie,* 1,1957,, p. 255—261; Vasile Netea, *George Bariţiu. Viaţa şi activitatea* sa, Bucureşti, 1966; *George Bariţ şi contemporanii săi* (în continuare se citează *G. B. C),* I—VI, Bucureşti, 1973, 1975—1976, 1978, 1981, 1983; George Em. Marica, *Studii de istoria şi sociologia culturii române ardelene din secolul al XlX-lea,* II—III, Cluj-Napcca, 1978, 1980.

13 Către Ioan Micu Moldovanu, 14 februarie 1879.

14 Către acelaşi, 10 februarie 1879.

15 Către Visarion Roman, 5/17 martie 1879.

16 Către Atanasie Şandor, 23 iunie 1846.

17 Către Ioan Maiorescu, 18/30 martie 1850.

18 Către Visarion Roman, 3 martie 1869.

19 Către Victoria Iuga, 24 ianuarie 1885.

20 Către Ioan Bianu, 13/25 aprilie 1893.

NOTĂ ASUPRA EDIŢIEI

1. După şase volume de corespondenţă *primită* de George Bariţ, dăm acum la lumi un prim volum din *scrisorile sale* către contemporani. în acest fel credem a veni în întîm narea dorinţei publicului cititor şi a cercetătorilor, care vor fi simţind nevoia să-1 găseas pe Bariţ însuşi în acest mare epistolar ce apare de peste un deceniu la Editura Minerv Precizăm de la bun^început că dacă acest eveniment a întîrziat peste dorinţa noastră, fapt ,e datoreşte situaţiei arhivistice complet diferite a scrisorilor trimise, faţă de cele recepţiona Cum arătam şi în introducere, Bariţ a fost tot timpul conştient de valoarea schimbul epistolar pe care îl purta cu oamenii epocii şi a adunat aceste scrisori într-un fond organiz încă de el. Cu excepţia scrisorilor pierdute sau distruse în timpul revoluţiei de la 1848 1849, corespondenţele primite s-au păstrat în bună parte, iar azi sînt uşor accesibile la Bibl teca Academiei din Bucureşti, în manuscrisele româneşti 992—1013. Dar cu totul alta a f soarta scrisorilor trimise de el. în principiu, el a răspuns cam la toate scrisorile — exi informaţii după care răspundea şi la 100 într-o zi! — , aşadar corespondenţa trimisă ar t bui să fie tot atît de extinsă ca cea primită. însă lucrurile nu stau aşa. Tocmai acest pr element, al drumului divergent, înspre un mare număr de destinatari, a marcat de la încej destinul scrisorilor sale. Foarte puţini le-au păstrat. în a doua instanţă, foarte puţine c cele păstrate au supravieţuit timpului. Scăderea se întîmplă în proporţie geometrică. M aproape de noi, din cele rămase au intrat doar uaele în depozite organizate: biblioteci şi arhi Celelalte continuă să rămînă în posesiuni nedefinibile, de unde ies la lumină cu mare greuta "Un caz recent este partea masivă din corespondenţa familială a lui George Bariţ, care a int în posesia Arhivelor Statului din Cluj-Napoca abia de cîţiva ani. La aproape un secol de anoartea autorului epistolelor! în fine, nu toate scrisorile ajunse în posesiuni publice sînt ventariate, şi dacă sînt, popularizarea existenţei lor este ca şi nulă. Dimpotrivă, sesizăm Tegretabilă şi de neînţeles atitudinea arhivelor şi bibliotecilor posesoare, care, unele, ne ref accesul la scrisori sau ne încurcă abil pistele spre căutare zadarnică, oboseală şi renunţa Nu există energii fără limită şi nici răbdare la nesfîrşit. O întîmplare petrecută în urmă un deceniu la fostele Arhive ale Statului din Blaj este, credem, pilduitoare în acest sens. D o căutare trudnică de 20 de zile, în condiţiile celor mai neaşteptate şicane din partea sonalului, ni s-a spus în fine, de către responsabilul fondurilor, să nu mai căutăm fără r căci scrisorile lui Bariţ se află în sertarul biroului său, şi simplamente nu vrea să ni le p la dispoziţie, pentru că intenţionează să le publice el. N-a publicat nimic. Mai aproape mai departe de cazul arătat, am întîmpinat atitudini de refuz de-o mare diversitate şi tezie.

La antipodul acestora se află instituțiile depozitare care ne-au dat cel mai prețios sprijin cu putință la găsirea, fotocopierea sau transcrierea scrisorilor. Le amintim aici, nu fără a le adresa pe această cale cele mai vii mulțumiri:

1) Biblioteca Academiei R. S. România din București, în persoana istoricului literar dr. Gabriel Ștrempel, director adjunct.

2) Biblioteca Centrală Universitară Cluj-Napcca, în persoana istoricului literar dr. Mihail Triteanu, director.

3) Arhivele Statului Cluj-Napoca, în persoana istoricului Alexandru Matei, director.

Atenta înțelegere și bunăvoință cu care au venit în ajutorul nostru, apreciind importanța acestei grele întreprinderi care este corpusul de documente *George Bariț și contemporanii săi,* le face cinste și dă o justificare în plus locurilor de onoare pe care le ocupă în rîndul factorilor de conservare și valorificare științifică a fondurilor patrimoniale naționale. Am întîmpina cu satisfacție și emoție atitudini similare și din partea altor instituții sau persoane, deținătoare de scrisori ale lui Bariț sau de informații referitoare la acestea. Curînd va începe redactarea unui nou volum de corespondență trimisă de George Bariț. Acceptăm ca autori cu drepturi justificate pe toți cei care ne vor semnala sau pregăti pentru publicare corespondențe Bariț descoperite pe parcursul cercetărilor proprii, fie că fac parte din personalul instituțiilor de custodie, ,fie că sînt persoane particulare. '

2. *Organizarea materialului.* Dacă într-un corpus de documente strict istorice criteriu așezării cronologice este cel normal, în cazul corespondențelor literare de felul celei de față el este impropriu. Schimbul epistolar cu o persoană se dezvoltă adeseori într-o relație de durată, în care unele probleme de mare interes sînt regăsite într-un șir întreg de scrisori. A le tăia după criteriul cronologic ar însemna nu doar îngreunarea consultării cărții, dar și ciuntirea frumuseții acesteia. N-am optat nici pentru criteriul alfabetic, preferat de mulți îngrijitori de ediții. Acest procedeu ar fi fost fără îndoială preferat în cazul ipotetic în care am cunoaște *toate* scrisorile trimise de Bariț, țintă de care, după cum am arătat, sîntem departe. Criteriul alfabetic este adecvat în cazul corespondenței primite, așa cum au dovedit-o Petre Croicu și Marieta Croicu, cu frumoasa ediție a corespondenței lui Ion Bianu. Acolo, în situația unui material limitabil la cinci volume ce s-au editat într-un timp record, așezarea alfabetică a expeditorilor a dat un rezultat excelent. Dacă noi înșine, la scrisorile primite de Bariț, nu procedăm la fel, acest lucru se datorește cantității uriașe a materialului. Am detașat cîteva urgențe în cercetare și cîteva seturi de epistole cu totul senzaționale, care în cazul unei așezări alfabetice ar fi trebuit să aștepte un număr prea mare de ani pînă să le vină rîndul. în volumul de față, scrisorile sînt așezate tot pe persoane, respectiv destinatari aici, dar implicînd și un element cronologic: pe persoane în ordinea vechimi *primei* scrisori către aceeași persoană. Astfel, luînd prima și ultima scrisoare se reține limita de timp pe care o acoperă volumul: 1827— 1893. Tabla cuprinsului este, dealtminteri, sinoptică în acest sens. Pentru o și mai ușoară consultare, dăm la început repertoriul cronologic al scrisorilor. în continuare, am numerotat cu cifre romane persoanele destinatare și cu arabe scrisorile, Aceste cifre sînt în măsură să facă și mai lejeră folierea, conspectarea și reținerea optimă a problemelor revelate.

3. *Aparatul științific.* Publicăm în volum aproape exclusiv scrisori inedite. Totul s-a transcris după manuscrisele originale. Foarte puține dintre epistole se reproduc din alte locuri unde au fost tipărite anterior, dar și acelea sînt ca și inedite, fie pentru faptul că acolo n-au avut și o versiune românească, fie pentru că erau pierdute în reviste și ziare, neștiute sau uitate cu desăvîrșire. Dar, repetăm, binevoitorul cititor va observa că numărul lor este insignifiant. Am fi reprodus și aceste scrisori după manuscrisele originale, dar în toate cazurile acestea sînt pierdute sau necunoscute. Cercetări obositoare de regăsire a lor nu au dat nici un rezultat. Nu

ne-a rămas decît să consemnăm locul exact de unde le-am reprodus, declinîndu-ne oric pundere pentru exactitatea transcrierii. în cazul celor latinești, am îndreptat erorile edit anteriori pe baza logicii limbii latine, firește cu un anumit grad de hazard, dar care este ferabil greșelii.

Am indicat la fiecare scrisoare sursa de unde reproducem, iar în cazul manuscr cu file numerotate și cu scrisori mai multe, am indicat marginal și fila din manuscris, și versă. Se va observa ușor că am renunțat de această dată la tipul de tabel sinopti care l-am folosit la corespondența primită. în acel gen de tabel, locul de depozitare f alături de alte date generale despre fiecare scrisoare. De data aceasta, așa cum poate dea seama oricine consultă volumul, indicarea sursei sau depozitului în tabel ar fi fost sibilă, căci ar fi rezultat un tabel încîlcit, complicat și total ... antisinoptic. Procedeul al indicării sursei nemijlocit după fiecare scrisoare a fost impus de material. în două cazu scrisorile către Atanasie Șandor și Visarion Roman am indicat depozitul o singură dat sfîrșitul ultimei scrisori, cu valabilitate pentru toate către același. Acest lucru din cauza tului că respectivele corespondențe se aflau *toate* în aceeași arhivă, în același dosar ap cu aceeași cotă a cărei repetare de zeci de ori sau chiar de peste 100 de ori era supe S-a economisit astfel un prețios spațiu grafic, fără a dăuna cu nimic exactității științ

Față de primele șase volume, se va observa o temperare cantitativă a notelor. parte dintre aceste scrisori (cele către Timotei Cipariu, Ioan Maiorescu, Atanasie Șandor, xandru Roman, Iosif Hodoș, Ioan Micu Moldovan) sînt replici la altele, pe care le-am p cat, comentat și notat în volumele anterioare. O situație rezolvată nu mai era necesa se rezolve din nou. Ca atare, am trimis masiv la notele și comentariile din volumele I—V glînd, pentru economia efortului și spațiului grafic, titlul colecției la *G. B. C.,* prin care înțelege *George Bariț și contemporanii săi,* I—VI, București, 1973, 1975, 1976, 1978, 1981, Desigur, cu creșterea numărului de volume publicate va scădea continuu volumul notel comentariilor, prin aceeași trimitere firească înapoi, la lucrul făcut. într-o epocă distinc aceea pe care o îmbrățișează corespondența lui George Bariț, problemele sau familiile de bleme sînt cam aceleași din punct de vedere factologic, astfel că orice notă bine făcută est cîștig sigur și pentru un volum următor.

într-un număr mult redus față de volumele anterioare, acest volum cuprinde și c documente care nu sînt propriu-zis scrisori ale lui Bariț către cineva. Este, mai întîi, c scrisorii VIII/54, care e o scrisoare nou descoperită, foarte importantă, a lui Atan Șandor către Bariț, necuprinsă în corespondența doctorului arădean cu aceasta din u din volumul II. Apoi, în urma scrisorii XXXVIII/146 a lui George Bariț către Eforia șc din Brașov datată 4 noiembrie 1869, reproducem o serie de documente despre cea mai donație de cărți venită din România, pentru românii din Transilvania. Este o inițiativ valoare de fapt istoric a lui Mihail Kogălniceanu, și din aceste documente ea poate fi re stituită la adevărata amploare. Am reprodus documentele în continuarea scrisorii, căci însuși, organizîndu-și corespondența, le numește *adnexe* ale acesteia și le așază nemij după scrisoare.

INDICE CRONOLOGIC AL SCRISORILOR

I

CĂTRE BENEDICT FOGARAŞI [1]

(1827)

1827, *2da*

Copia
Clarissime Domine Rector !

Tandem reseratis opacae palestrae repagulis benignior P
suos alumnos ad Patrios Lares remittit, dum dulci otio vires m
reparaverint ad arenam rursum revocandos. Ego antequam it
committam unam adhuc quam mihi honestatis et gratitudinis
imponunt, exequor gratissimata obligationem, nimirum Claris
Domino Rectori, refero grates quam humillimas pro sua indefessa
licitudine, pro diurnis nocturnesque fatigiis quibus meum in lit
profectum per decursum 3^{ium} annorum non dedignabatur *fat*
exponere [2].

Inpense pro exhibitis mihi tott favoribus ac beneficiis mil
grates rependo, insimul praecipuas pro paternis suiş monitis, q
mihi pietatis amorem, et studium divini cultus instillare conab
Utinam me Numen Suppremum cum aliquando praestet, qui has
gratias aliquatenus remereri queam, illarum sane gratam memo
nullas unquam sive fatorum sive temporum vicissitudo eximet
meo necessabo Coelos devoti animi suspiriis identidem fatigare
Deus Clementissimus and feram usque aetatem felicem ac sos
conservare, et denum aeterna Coelitum gloria donare dignetur.

Devotissimus ac Cliens,

Baritz Georg

[Adresa:] Clarrissimo Domino Rectori.

(B.A.R., ms. rom. 986, f. 108r)

[T r a d u c e r e :]

Copie.

Prea stimate domnule director !

In sfîrșit, deschizînd întunecatele zăvoare ale școlii, binevoitoarea Minervă își trimite elevii în sînul familiilor unde, în zile de plăcută odihnă, să-și refacă energiile intelectuale, amintindu-și mereu și mereu de locul și țelul învățăturilor. înainte de a porni și eu în eălătorie, mă simt obligat a-mi îndeplini o foarte plăcută îndatorire, pe care mi-o impun legile omeniei și ale recunoștinței: a vă aduce dumneavoastră, prea stimate domnule director, cele mai adinei mulțumiri pentru neobosita-vă strădunință pe care ați depus-o timp de trei ani, zi și noapte, neprecupețind oboseala, spre înaintarea mea într-ale literelor. Vă aduc, deci, mii de mulțumiri pentru atîtea favoruri și binefaceri pe care le-ați săvîrșit față de mine, în mod deosebit pentru părinteștile îndrumări prin care v-ați nizuit a insufla în mine iubirea de pietate și studii 1 cultului divin.

Fie ca D-zeu cel Prea înalt să mă protejeze ca și altă dată, ca să pot dobîndi aceste haruri ale sale și pe care să nu le poată abate din inima mea nici nenorocirile, nici vitregia vremurilor. Nu voi înceta ca, prin suspinele sufletului meu devotat, să cer insistent cerurilor ca prea bunul Dumnezeu să vă țină pînă la adinei bătrînețe și sa vă păstreze în deplină sănătate, iar apoi să vă învrednicească cu gloria veșnică cerească.

Prea devotat și supus,

George Barit.

[Adresa:] Prea stimatului domn director[3].

1 Cea mai veche scrisoare din întreaga corespondență a lui George Bariț. Destinatarul ei, Benedict Fogarași (1742-1830) era directorul gimnaziuhi și al școlii de normă din Blaj, din 1808. Este o scrisoare de mulțumire, după trei ani de studiu al umanioarelor (treapta de jos a gimnaziului), cînd îl avusese dascăl pe eruditul Fogarași. Om cu studii la Colegiul De Propaganda Fide din Roma, Benedict Fogarași este unul dnitre cei mai fideli dascăli blăjeni din epoca luministă, fiind profesor la toate treptele școlare din Blaj. Vezi despre el Nicolae Comșa, *Dascălii Blajului,* Blaj, 1943, p. 33; Ioan Chindriș, *Prima scrisoare a lui George Bariț,* în *Steaua,* XXI, 1971, iulie, p. 37; I. Dumitriu-Snagov, *Românii în arhivele Romei,* București, 1973, p. 278—281, 530.

2 *Fatigium exponere* completat de altă mînă, probabil cineva din familie care a corectat textul latin al tînărului de numai 15 ani, George Bariț.

3 Ediție anterioară a scrisorii lui Ioan Chindriș, *Op. cit.*

II

CĂTRE GRIGORE MOLDVAI[1]

(1834)

2

Blaș, 1834, 28 aprilis st. novo

Cinstite părinte ! Domn mie mult prețuite !

Cred 10 aceea cum că tocma atuncea cînd io-mi tin nespusă nenorocire pentru ocazia care mi s-au dat cu puțintele rînduri a te onora, te va apuca mirare cum că dintre atîte rudenii eu singur mă aflu, străin, care despre un obiect ca acesta delicat să te înștiințez. ^

Fierbînd, adecă, de mai multă vreme, mai ales în crerii bunului nostru patron, domnu canonic Vasilie Rațiu[2], fericitul acela plan al domniii tale de a veni la noi, fără a mișca vreun cuvînt legănat oarecare dintră rudenii, cu ocazia aceasta a multor aici făcute mutări au pomenit domnul Rațiu înaintea măriii sale episcopului despre intenția c[instit] domniii tale', și s-au svătuit laolaltă că dacă te vor chiema la diețezul nostru, ce stație să-ți deie. Mai pre urmă au așesat că, dacă vei'voi a veni, să fii profesor'la a 3-a normă, catehet și la gymnasium profesor limbii nemțești, pînă atunci pînă cînd directura normii de aici, carea acum intermaliter este pe lîngă domnul Rațiu, de la I[nalta] Curte ți se va mijloci.

Acum, întîmplîndu-se așa, cît frații Vasilie și Dumitru[3], tocma în zioa de Dumineca Florilor, în carea porniră cătră casă cu căruța, înștiințați despre acest *conclusum,* nu putură a-ți face înștiințare mai cu' pripă,' ci-mi lăsară tot lucrul mie spre a ți-1 scrie, îmi și îndrăznesc, așa precum adevăratul dor mă îndeamnă, a te înștiința.

Adevărat este, cinstite domnule, cum să stația pomenită, în cît este venitul, întru asemănare cu venitul de acum[4] ce-1 ai este subțirea, ci oamenii noștri argumentează așa: că un bărbat de adevărată cultură și sporiu a dulcii nații și patrioților săi învăpăiat, nu atîta se uită la venituri, decît la modru de a folosi pe cum voiește și a astupa gurile a multora, arătînd acea generozitate cum că nu mîncarea și beutura, ci adevărata dragoste îl îndeamnă la ostenele și lucruri.

Dealtmintrelea, în diețezul iest prea lățit mai de multe ori vacanții se dau pe ales, apoi mi se pare că de un an, doi s-au început o epohă în care interesurile cele spurie încep a se pune în lături, de nu de tot, batăr în parte, așa cît alegerile se fac după vrednicii, nu după nu știu ce nepotismuri.

Aceea încă este știut, cît dorește dulcea c[institei] domniii tale familie venirea-ți, nu numai, ci și toți bunii noștri cunaționaliști. Eu sunt acel norocos ca să mă rog în numele tuturor, făcîndu-ți acea puțină reflexie cum că cu mult mai mare lipsă are un diețez ca iesta mare de bărbați zdraveni, decît unul de vreo doă, numai, parohii. Ci mai multe nu-mi îndrăznesc, doară și pe multe.

Cu aceste sunt al cinstitei domniii tale umilit,

George Bariț m. p. în al 3-1e an
a ss. th. auzitoriu.

(Iosif Pervian, *Studii de literatură română,* Cluj, 1971, p. 387—388).

1 *Grigcre Moldvai,* 1806—?, originar din Pintic, unchi al protopopului-erou Ștefan Moldovan din aceeași localitate, executat de maghiari la 1848. Vezi date biografice la Nicolae Comșa, *Dascălii Blajului,* p. 70; *G.B.C.,* III, București, 1976, p. 46, n. 2.

2 Canonic blăjan și rector al Seminarului teologic, despre care vexi *Ibid.,* p. 35, n. 2. Cf. și Nicolae Comșa, *Dascălii Blajului,* p. 52.

3 Frați ai lui Grigore Moldvai, la acea dată și ei studenți la Blaj, ca și George Bariț. Vasilie este viitorul prefect revoluționar de la 1848—1849, Vasile Moldovan, iar pe Dumitru îl vom găsi în anii următori „cooperator", adică paroh adjunct în Pintic.

4 Grigore Moldvai era profesor la Gimnaziul greco-catolic din Beiuș, în dieceza Orăzii, unde funcționa din 1833. El a fost chemat, într-adevăr, la Blaj, unde a funcționat ca profesor de limba germană la liceu.

III

CĂTRE IOAN LEMENI[1]

(1837-1842)

3

21 sept./3 oct. 1837

Ad Ilhtstrissimum Epfiscojpum Joannem Lemeni
Illustrissime Domine Praesul etc., etc.

Plusq[am] apternas IUus[tritatis] Vestrae de dato 15 Aug. 1837 ubi conformiter Gub[ernia]li Decreto mihi iniungere. digna[batur] etc. doloremque suum exprimit in omni filiali humilitate percepi, atque in omnibus mihi iniunctis quovis tempore obedientissimus praestabo. Certe Illustrissinie [D[omine] Pfraesul] etiam 11° Febr. qua die Comissio , tempore noctis ad se citavit nulla exceptione vel allegatione facta sponte comparuissem nisi tyranicam et illegalem horum hominum agendi rationemiam antea cognovissem. Ad haec vero acta Comissionis cridalis Marin, in testimonium provoco. Georg K[ayser] scriba salariatus qua Plenipotentiarius creditorem Baroncia de publica plătea abducit, Joannem Marin n[epotem] D[emetrii] incarcerat prop[ria] auctoritate, id quod in facie Comissponis] fate[tur] et exponit. D[emetrium] M[arinum] cridalis que civis et mercator ictibus baculor[um] venerabat[ur] ; e Comissione, benignisante fit forum criminale per Deum vivum! quid mihi expectandum erat! Sed ego haec omnia in aluid tempus favorabilius repono, quo si institia in terres ad huc viget omnia huius Comiss[ionis] acta, excipientibus mecum numerosis aliis ruere debebunt, et quidquid in me praetendit[ur] alia via in lucem prodibit, clarescetque an ego complex effective Marin, dici possim, quandoquidem ab ipso qua iam antea incarcerato nihil celari recipere potuerim. Et si ego complex, cur non et juvenes ii qui res praesentes ad me detulerunt r cur non complices sed a magistratu absoluți ?

Cum igitur involutis Comissionis cridalis Marin rebus, hac oc sione nec in meas partes quidpiam determinați desiderare aut nov petitionem intuitu totius causae facere possim: id unicum oro Illu [tritatem] [Vestrum] dignabit[ur] pro me filio et Hypodgacono] s apud Exc[elsum] R[egium] Gub[ernium] quatenus conformiter B[en norum] Alt[issimorum] D[ecretorum] qua nec in politpcias] nec in jud[influxu etexcessibus prout expet[itur] genuine informet[ur] et ut ta cui vi plurium B[enignorum] Alt[issimorum] D[ecretorum] qua nec polit[icis] nec jud[iciariis] scire agere licit[um] sit ut contumacem ad hudcum hoc precarie^officio fungentem ab off[ici]o amo.veri cur Id quod vel ex eo capite.. . quod per illum homine[m] in hac ca omnia susdeque pertfurbata] sint et adhuc perturbabun[tur].

(Iosif Pervain, *Studii de literatură română,* Cluj, 1971, p. 392—393.)

[Traducere:]

21 septembrie/3 octombrie

Prea luminatului episcop Ioan Lemeni
Prea luminate domnule arhiereu etc, etc.

Cu fiască umilință am primit scrisoarea luminăției tale, mai mult decît p tească, din 15 august 1837, în care, după sunetul decretului gubernial, binevoiești a porunci etc. — atărîndu-ți și durerea! —, iar eu nu voi întîrzia a năzui să-ți impli porunca. Desigur, prealuminatul meu arhiereu, m-am înfățișat atunci de bună voie, vreo împotrivire sau contrazicere, cînd, în ziua de 11 februarie, comisia m-a che în toiul nopții în fața ei, deși cunoșteam de mai nainte firea samavolnică și neleg a acestor oameni[2]. Spre dovada celor zise, aduc mărturie faptele comisiei de falir a firmei Marin. Grefierul lefegiu Georg Kayser, în calitate de. împuternicit, 1-a îndepa din piață pe creditorul Baroncia. Pe Ioan Marin, nepotul lui Dimitrie, 1-a întem cu de la sine putere, ceea ce a mărturisit și recunoscut și în fața comisiei. Pe fa Dimitrie Marin, deși e cetățean și negutător, a pus să-1 bată cu lovituri de bîtă ce bunătate era să mă aștept — pentru Dumnezeu ! — de la o comisie căreia îi p să fie tribunal criminal? Dar le las acestea toate pentru vremuri mai prielnice, dacă mai există dreptate pe lume, toate isprăvile comisiei, în urma plîngerilor și a a care mi se alătură mie, vor trebui să iasă la lumină. Se va lumina și ceea ce n aduce mie de vină, și se va lămuri pe o cale oarecare că nu puteam să-i fiu com lui Marin, de vreme ce, aflîndu-se el întemnițat de mai multă vreme, nu aveam să primesc ceva de la dînsul spre tăinuire. Mai apoi, dacă sînt eu complice, de c sînt judecați ca făptași și acei tineri care au răspîndit astfel de lucruri despre min ce nu sînt și ei complici, ci sînt eliberați de către magistrat ?

Ca atare, în starea de acum nu mă pot aștepta să se lumineze ceva în privinț în legătură cu treburile încîlcite ale comisiei de faliment Marin, nu pot nici să îna o cerere nouă referitoare la întreaga treabă. Cer numai un singur lucru, anume c minăția ta să intervii pentru mine, fiul și subdiaconul tău, la înaltul Guberniu Re pentru ca acest trufaș ce ocupă pînă astăzi o asemenea slujbă de încredere, să fie

din oficiul său, de vreme ce, potrivit hotărîrilor prea înalte, îi este oprit să se amestece în chip samavolnic în treburile de obşte ori în judecăţi. Fiindcă, prin acest om, toate iţele acestei afaceri s-au încurcat foarte rău, şi încurcate au rămas pînă astăzi.

1 Despre Ioan Lemeni, episcop de Făgăraş între 1832—1850, vezi *G.B.C.,* III, p. 142-148, n. 4.

2 în 1837, tînărul profesor braşovean, George Bariţ, a fost implicat de către autorităţile cetăţii Braşov, ca tăinuitor şi complice, în procesul neguţătorului şi bancherului falit Dimitrie Marin. Incidentul l-au analizat: Coriolan Suciu, *Blajul, Braşovul şi Bariţiu,* în *Cultura creştină,* XIV, 1925, n. 9, p. 314-321; Candid C. Muşlea, *Ccntribuţiuni la viaţa şi opera lui Gheorghe Bariţiu,* în *Gazeta Transilvaniei,* CV, 1942, n. 75—76; Iosif Pervain, *Studii de literatură română,* Cluj, 1971, p. 380—398.

4

Coronae 1841 die 2 Marţii

Illustrissime ac Reverendissime Domine Praesul Domine Patrone singulariter Colendissime !

Postquam ex paterna Illustritatis Vestrae Episcopalis gratia licuisset mihi, qua Almae Dioceseos Graeco-Catholicae Clerico longius tempus pro uno ex utroque stătu coelibali nimirum et conjugali eligendo ad me probandum summere: tandem invocato saepius divini spiritus lumine, exauditâ etiam sensus mei intimi voce, proposui sacrum matrimonii sacramentum cum Virgine Măria Belisar filia coronensis quondam mercatoris graeci Stephani Belisar, dominica secunda post resurrectionem, inire. Idcirco:

In omni filiali humilitate oro Iliustritatem Vestram Episcopalem, quatenus data mihi, qua simul A[lmae] Dioceseos (reservato jure ducendi) subdiacono praesulea hoc respectu benedictione, a consvetis quoque, secus praescriptis trinis proclamationibus me dispensare non dedignetur.

Cum vero parocus noster G[raeco]-Catholicus Illyefalvensis senio aliquin confectus ex morbis etiam obnoxius, facile ex parte sua moram temporis (cum summo occupationum mearum scholasticarum et litterariarum detrimento) injiceret: audeo simul orare, ut fine copulationis delegationem quoque se ad vicinos Graeco-Catholicos parochos extendentem Illustritas Vestra elargiri dignetur, quo sic in casu moram minante aut Parochus *6* Tohanensis, aut vero alius a Reverendissimo Domino Vicario Foraneo indigitandus noştri ritus parochus, ordinarium filialis coronensis supplere queat.

Expertis Illustritatis Vestrae favoribus filiali cum submissione recommendatus enorior.

Illustritatis Vestrae Episcopalis servus humillimus,

Georgius Bar Uz m. p.

A[lmae] Dioceseos Fogarasiensis clericus et subdiaconus.

[Adresa:] Ad Illustrissimum ac Reverendissimum Dominum Ioannem Lemeny de Eadem Dei gratia per M[agnum] Transilvaniae Principatum Episcopum Graeco-Catholicorum Fogarasiensem Dominum Patronum singulariter Colendissimum. Intro scripti Supplex libellus.

(Biblioteca „Astra" Sibiu, Fond. manuscrise, cota MXV/4, inv. 3038.)

[Traducere:]

Braşov, 2 martie 1841

Prea luminate şi prea mărite domnule episcop, părinte mie prea binevoitor !

După ce, prin vunăvoinţa părintească a luminăţiei vostre, mi-a fost îngăduit mie, ca cleric al maicii dieceze greco-catolice, să mă hotărăsc timp mai îndelungat care dintre cele doră stări o voi alege, aceea de celibe sau aceea de căsătorit, pînă la urmă, implorînd în repetate rînduri lumina Sfinxului Spirit şi ascultînd tîlcul vocii mele interioare, m-am hotărît ca în a doua duminică după înviere să împărtăşesc taina Sfintei Cununii cu fecioara Măria Velisar, fiica răposatului neguţător braşovean Ştefan Velisar. Din această pricină:

Mă rog de luminăţia voastră să-mi dea binecuvîntarea arhierească în această privinţă, ceea ce eu, ca subdiacon, sînt obligat prin legiuire să capăt din partea diecezei, şi să nu refuze a-mi acorda astfel scutire de cele trei strigări obişnuite şi prescrise[1].

Pentru că preotul nostru greco-catolic din Ileni, împovărat de tătrîneţe şi pe deasupra bolnav, ar putea lesne prilejui, din partea sa, pierdere de timp (spre marea pagubă a îndeletnicirilor mele şcolare şi literare), îndrăznesc să cer toteda^ă ca luminăţia voastră să binevoiască a extinde împuternicirea de a cununa şi asupra preoţilor greco-catolici vecini, în aşa fel ca, în cazul posibil al unei amîrări, parohul filiei braşovene să poată fi înlocuit fie de preotul din Tohanul Vechi[2], fie de un alt paroh de ritul nostru, care va fi desemnat de că're prea cucernicul nestru vicar foraneu.

Recomandîndu-mă binecunoscutei bunătăţi a luminăţiei voastre, rămîn cu fiască supunere al luminăţiei voastre episcopeş'i prea umil şerb şi slujitor,

George Bariţ m. p.,

cleric şi subdiacon al diecezei Făgăraşului.

[Adresa:] Către prea luminatul şi prea.măritul domn Ioan Lemeni de Eadem, din graţia divină episcop greco-catclic al Făgăraşului în Marele Principat al Transilvaniei, domniei sale părintelui prea binevoitor. O suplică a celui pomenit înlăuntru.

1 Bariţ se logodise cu Măria Velisar la 6/18 ianuarie 1841, în casa lui George Carcalechi din Timişul de Jos. Dispensa cerută prin această scrisoare o va primi curînd, astfel că la 13/25 aprilie 1841 are loc căsătoria. Această căsătorie, rod al unei iubiri rămase celebre în istoria culturii noastre, a fost umbrită de fanatismul popilor schismatici din Braşov, care au refuzat să o celebreze după normele cuvenite ale epocii, pretextînd ca mirele este greco-catolic. A se nota faptul că acest greco-catolic îi învăţase carte şi cugetare românească pe copiii neuniţilor din Braşov, că din 1838 făcuse din această localitate capitala culturii panremâneşti şi că va rămîne în istorie ca cel mai mare fiu al Braşovului. întîmplarea, faptul că a trebuit să se cunune acasă, parcă hoţeşte, l-au amărît enorm pe marele gazetar român. Naşi i-au fost Pavel Vasici şi soţia sa Iuliana

amîndoi neuniţi, însă români cu,mintea lucidă. Vezi şi fisele autobiografice *însemnări dm viaţa mea căsătorită,* publicate de Olimpiu Boitos în revista *Studii literare* I 1942 p. 190-200.

2 Preotul care 1-a asistat, pe Bariţ la căsătorie a fost, pînă la urmă, cel din Tohan, dar acasă la acelaşi George Carcalechi din Timişul de Jos.

Braşiv, 1842, dec. 29/17

Măria ta prea luminate doamne episcoape,
părinte mie de bine voitor iu

De n-am pricepe din destul cum toate ceasurile măriei tale sînt strîns împărţite la mulţimea lucrurilor şi a îngrijirilor, împreunate cu acea înaltă sfîntă deregătorie, poate că aş îndrăzni a-mi înnoi fiiasca supunere mai adeseori prin scris, fără a pomeni de vreo trebuinţă. Iar acum îmi ţiu de datorie a mă apropia la părinţasca bunătate şi îndreptare a archiereului meu — o spui sincer — numai cînd poziţia în care mă aflu îmi porunceşte a mă folosi de virtuţile măriei tale.

Prea luminate doamne ! Fatalele schimbări ce s-au făcut mai de curînd în Ţara Românească [1] aduseră cu sine ca mie, care, ca redactor al acestor foiţe româneşti, poate şi nevrînd, am prilej a privi mai de aproape la firul întîmplărilor, să mi se descopere nişte intrigi ţăsute de către o putere străină, în ţara de sus însemnată, pe care eu, pe cît le cunoşteam, m-am simţit îndatorat a le face cunoscute atît unor deregătorii militare austriace, care ştiam bine că au poruncă a ispiti toate, cît şi sus, la Viena.

Motivul moral ce m-au silit a face aceasta e de prisos a-1 mai numi: credinţa ce trebuie să avem către Monarhul este de sine motiv puternic.

într-aceea eu mai avui şi alte interesuri de a da pre faţă lucruri de care eram încredinţat nu numai din gurile oamenilor prinţului Ghica, ci şi din scrisori vinite de peste munţi. Pînă cînd compatrioţii unguri strigă în gura mare, învinovăţind pre români de rusolatrie, pînă atunci consulul general rusesc în Bucureşti sapă cu tot deadinsul asupra tuturor intereselor austriace, şi dacă vreun jurnal îşi ia îndrăzneală a indigita cîte ceva, el nu lipseşte a trînti note la Viena şi a pîrî lucruri de care el numai visează.

Din norocire că Curtea noastră, deşi nu prin consulul său totdeauna, prin alte canale încă cunoaşte prea bine starea lucrurilor şi, pre cît să pricepe aici jos, face complimente în loc de satisfacţie. în vara trecută, pe jurnalele nemţeşti din Braşov, sau adecă pre censorul îl pîrî consulul rusesc în două rînduri, şi consulul meu încă luă o uşorică înfruntare odată.

Deci, după ce eu am pricină de a prepune cum că mai curînd sau mai tîrziu se poate face vreo întrebare despre puţinătatea mea, rugămintea mea prea umilită către măria ta, prea luminate doamne, este ca la o vreme de aşa, a mă arăta de acela ce îţi sînt măriei tale *cleric subdiacon,* slobozit încoace mai întîi din pricina vîrstei, iar apoi dispensat, pentru că, după p>rea-ndurata facultate dată de Maiestatea Sa împăratul de a tipări şi efimeride româneşti [2], măria ta ai aflat cu cale ca aceste foi să rămîie supt redacţia şi îngrijirea unui individ de religie *greco-catolicâ,* ca cu atît mai sigur să se poată răspunde aşteptărei şi scopului Maiestăţii Sale, de a hrăni şi a întări credinţa şi dragostea poporului românesc către Mărita Casă Austriacă, în sfîrşit că eu, după cît mă iartă neputinţa, mă silesc cu toate mijloacele a face destul acestei chiemări, după care şi pînă acuma cunosc rezultate bune. Nu mai adaug a-mi repeţi rugămintea, pentru ca să nu-ţi vatăm bunătatea, prealuminate părinte.

în zilele trecute ceteam cu domnul abat A. Kovacs [3] un articol asupra şcoalelor din Blaj, ieşit în *Vasârnapi Ujsăg* din Cluj [4]. Domnia sa să miră foarte pentru ce se scriu şi din orăşelul nostru astfeli de lucruri, îmi aduse aminte şi de altul, pe care noi aici am îndrăznit a-1 tipări (în vara trecută), avîndu-1 de la om despre care eram aplecaţi foarte a crede că ce au scris au scris cu ştirea sau, cel puţin, cu învoirea pe tăcute a măriei tale [5].

După acestea, d. abat mă îndatora a spune măriei tale din parte-i umilită plecăciune.

Să mai cutez, ori să tac !? Prea luminate doamne ! Foiţele acestea româneşti, în diecesul nostru sînt foarte puţin cunoscute şi cetite. O recă[ma]ndaţie ieşită din porunca măriei tale către protopopi ar putea face minune în privinţa aceasta !

Cerînd iertare şi sărutîndu-ţi sfînta dreaptă, rămîi şerb şi fiu prea umilit,

George Bariţ m. p.,
subdiacon profesor. [6]

(Arhivele Statului Cluj-Napoca, Fond. Blaj, colecţia George Bariţ, n. 344.)

1 „Fatalele schimbări": depunerea din domnie a lui Alexandru Dimitrie Ghica, la 7 octombrie 1842, în urma unui cunoscut raport al comisarului Porţii, Şekib Effendi (vezi Ioan C. Filitti, *Domniile române sub Regulamentul Organic 1834 — 1848,* Bueureşti-Leipzig-Viena, 1915, p. 171—172). La data scrisorii Ţara Românească era cîrmuită de o căimăcămie alcătuită din Iordache Filipescu, Teodor Văcărescu şi Mihail Cornescu *(Ibid.,* p. 264-275).

2 Bariţ era, într-adevăr, „cleric subdiacon", (vezi şi supra, scris. 3), căci plecarea sa la Braşov n-a însemnat ieşirea din tagma preoţească, *în care nici n-a intrat,* de fapt, căci nu s-a hirotonisit după absolvirea studiilor teologice şi n-a practicat niciodată. Situaţia echivocă a fost posibilă datorită firii tolerante a episcopului Lemeni, cu atît mai de apreciat cu cît tînărul teolog profesa o meserie scandalos de laică: jurnalist, într-un mediu neunit, ca Braşovul. „Efemeridele" sînt cele două publicaţii pe care le edita acolo: *Gazeta de Transilvania* şi *Foaie pentru minte, inimă şi literatură.*

3 Antoniu Kovâcs de Felfalu, directorul Gimnaziului romano-catolic din Braşov, cenzor al foilor lui Bariţ, dar şi un sprijinitor al acestuia, ca şi al lui Iacob şi Andrei

Mureşanu. Despre el: *Gazeta de Transilvania,* II, 1839, n. 37, p. 145; *Decretu în puterea căruia s-a înființat în Transilvania cel dintîi ziariu politic în limba românească, la an. 1838,* în *Observatoriul,* VIII, 1885, n. 36; *G.B.C.,* III, p. 321; IV, p. 154.

4 Articolul lui Simion Bărnuțiu, *Balâzsfalvi işkolai ugyekrol,* publicat în *Vasărnapi Ujsdg* din Cluj (1842, nr. 448, p. 761-770) este o critică virulentă a situației şcolare din Blaj, dominate de spiritul monahal. Vezi *G.B.C.,* III, p. 316, 497.

5 Se referă la articolul *Pentru Schematismul clerului din Episcopatul Făgăraşului şi încă ceva,* tipărit în *Foaie pentru minte, inimă şi literatură,* 1842, n. 26, p. 201—205. Despre conținutul articolului vezi *G.B.C.,* III, p. 391.

6 Scrisoarea poartă adnotarea finală: „Baritz; primită 15ᵃ Ianuarii [.1]843.

IV

CĂTRE TIMOTEI CIPARIU[1]

(1837-1881)

6

1837, 21 Ian./2 Febr.

Illustrissime Domine !

Quod ad paternum Illustrptatis] V[estrae] de 13 Dec[embris] 1836 rescriptum officiosam excusationem facere distulerim veniam humillime oro; cum enim acceperim Illustritatem Vestram non perfecte vaiere, nolebam tam taediosam turpemque causam qualem ratione mei exortam fuisse video importune recolere. Din autem pro tanta quantam prae se fert D[ominus] Canonicus" contra me exacerbationem expectabam ut tandem aliquando processum contra me effective moveat, nam ego omnia ea de quibus accusor, *perfracte nego,* atque nihil aliud quam calumnias a malevolis in me coniecta esse queror, de quibus et protestor, nunquam ergo deprecabor. Haec ut Judici quae sequuntur ut Patri.

^ Calumnias esse, quae in me ex parte R[everen]diss[imi] C[anonici] coniiciuntur ut reliqua tăceam, una circumstantia docet. An poteram ego nisi forte amens fuerim cuiquam dicere, quod videlicet hic causa mortis [.. .] fuerit, imo quod idem data medicina peremerit? An non annus elapsus fuerat a quo [.. .] desi[d]erat non frequentabat domum nullumque absolute negotium ibi habebat, quomodo ergo data medicina peremit. Dein autem ego causam mortis scivi semper fuisse non aliam quam puerpenum. En quam inconsiderate haec calumnia mihi affigitur..

Nimirum, in absentem licebat evomere qualicunque. Idcirco, lub
volo moveatur processus, terminetur causa via juris.

Porro Illustritati Vestrae insolitum videtur ut aetate gaude
absolutus p[er] tantum temporis spatium deliberaverim de coeliba
mihi vero insolitum videretur, a nonnulis tam brevi tempore eiusm
deliberationem fieri posse, nisi effectus viderem quotidie tristissim
Ad haec, eo tempore quo facultatem prima vice oravi ob brevitat
temporis et res meas confusas praecipua momenta quae me Coron
mânere volunt exmisi, commisique D[omino] Moldovai oretenus subst
nenda. Theologus unitus retenda imo proclamata fidei meae professio
o disunitis, Blasio Coronam vocatus, et rogatus. Coronam inquam,
phanatismus religiosus perpetuum murum filiis eiusdem nationis
terjecerat, ubi nomen uniți vel hodie dum rudem plebeculam exhorr
cere faciat; ubi ego ex alia parte, a civibus huic communitati ecc[les
adscriptis tenore contractus in omnem modum securitatem posit
via ad comparandam modicam pecuniam aperta, quatenus futuro te
pore meis expensis ad rigurosum deponendum in externas oras possi
haec pro hac mea aetate, cuicumque alteri emolumento praeferre s
Tanto a fortiori, cum Blasii ex causa patrocinii R[everan]dis[si
D[omi]ni Ratz ab maiori ex parte persecu[ti]oni occulțe expositus,
non facile Blasii impetrassem. Nam si vel ea, quae in absentia
[ustritatis] V[estrae] ratione mei evenerunt dum ad cath[edram] ph[ysic
denominabar reputem, exhorreo et moeror occupat animum meum.

Naec si aliquid valent coram 111 [ustritatem] V[estram] oro ne m
sinu suo rejiciat, quod si indignus reputor qui amplius hac gratia fru
equidem id scire desidereo, qui res meas aliter componere possim, n
ceterum in nullo vitae casu desperare scivi.

(Iosif Pervain, *Studii de literatură română,* Cluj, 1971, p. 388—390.)

[Traducere:]

1837, 21 ian./2 f

Prea luminate domn !.

Vă cer cu umilință iertare că am întîrziat să trimit cuvenita disculpare, la
rintescul răspuns al luminăției tale din 13 decembrie 1836 ². Cînd am aflat însă că lu
năția ta nu te simți tocmai bine, n-am mai vrut să răscolesc în mod inoportun o tr
aşa de murdară ca aceea care s-a iscat, precum văd, din pricina mea. Mai apoi, vă
atîta înverşunare a domnului canonic față de mine, mă aşteptam ca pînă la urmă
pornească procesul împotriva mea, pentru că eu tăgăduiesc cu desăvîrşire toate înv
rile ce mi se aduc, susținînd că ele sînt numai ponegriri scornite de pizmaşi pe se
mea, le resping şi declar că nu mă voi căi niciodată pentru ele ³. Acestea vi le-am
ca unui judecător. Următoarele, ca unui părinte.

Sînt calomnii ce se scornesc pe seama mea de către prea cuviosul canonic,
celelalte să le trecem sub tăcere. Oare puteam eu să spun, atîta vreme cît încă
mi-am pierdut mințile, că el ar fi căşunat moartea [...], ba mai mult, că leacul
i-a fost pieirea? Oare unchiul n-a fost doborît de acela [...], părăsise, nu mai v

pe la casa lui, neavînd treabă acolo aşadar cum i-ar fi fost pieirea leacul dat?..Dealtminteri, eu totdeauna am ştiut că pricina morții i-a fost febra, lăuziei.[3] Aşadar, iată că în mod nesocotit mi se atribuie mie^o asemenea calomnie[4]. Căci despre cel ce nu este de față se pot zvoni orice lucruri. Tocmai de aceea vreau cu patimă ca procesul, să iie pornit odată şi să se pună capăt pricinii pe,calea legii.

-Luminăției tale i se pare neobdşnuit faptul că eu, avînd vîrsta cerută şi studiile încheiate, am chibzuit atît de îndelung cu privire la celibat. Mie, în schimb, mi s-ar părea neobişnuit ca cineva să hotărască îri pripă, cînd văd în fiecare, zi cele mai triste urmări ale unei asemenea pripeli. Pe lîngă aceasta, încă de atunci cînd am cerut pentru prima dată învoire aici, din pricina timpului scurt şi a treburilor încurcate, am înşirat motivele mai de seamă care mă silesc să ramîn în Braşov şi le-am încredințat domnului Moldvai[5] ca să le prezinte acolo cu grai viu. Teolog greco-catolic fiind, cu repetată dovadă a credinței mele, am fost chemat de la Blaj, şi reținut la Braşov de neuniți[6]. La Braşov tocmai, unde fanatismul religios aruncase zid veşnic între **fiii** aceluiaşi popor, unde numele de greco-catolic îngrozeşte şi astăzi poporul de jos, eu am fost pus în deplină securitate prin contractul semnat cu cetățenii* acestei comunități bisericeşti, fiindu-mi drumul deschis spre cîştigarea unei modeste sume, încît pe viitor să mă pot duce pe cheltuiala mea să-mi dau doctoratul în vreo țară străină, lucru pe care îl doresc cel mai mult, atît pentru împlinirea vîrstei mele de acum, cît şi pentru binele semenilor[7]. Acest lucru cu atît mai vîrtos, cu cît la Blaj, din cauza oblăduirii prea cucernicului domn canonic Raț, fiind supus cu precădere la ascunse prigoniri, anevoie aş fi izbutit să fac ceva. Pentru că, bunăoară, cînd îmi aduc aminte ce s-a scornit la Blaj pe seama mea în absența luminăției tale, cînd era să fiu numit profesor de fizică, mă îngrozesc şi mi se umple sufletul de tristețe.

Dacă toate acestea cumpănesc întru cîtva în ochii luminăției tale, mă rog să nu ma scoți din inima ta, deşi mă ştiu nevrednic de o milostivire aşa cum aş dori să capăt şi pe mai departe, ca astfel să-mi pot duce la bun sfîrşit treburile. Căci altrninteri eu nu m-am descurajat de nici o întorsătură a vieții. >,

1 Corespondența lui Bariț cu Timotei Cipariu constituie una dintre enigmele încă nedezlegate ale culturii noastre. Numărul scrisorilor trebuie să fi fost mult mai mare decît cele de față, pe măsura marelui număr de epistole primite de la filologul blăjean (vezi *G.B.C.,* IV, p. 71—355).

2 Această scrisoare a fost apreciată greşit ca fiind adresată episcopului Ioan Lemeni (vezi Iosif Pervain, *Studii de literatură română,* Cluj, 1971, p. .388—390). Scrisoarea lui Cipariu către Bariț din 1/13 decembrie 1836 *(G.B.C.,* IV, p. 84—88) dezvăluie adevăratul destinatar.

3 Bariț era în conflict, încă din vremea studenției,, cu energicul şi pătimaşul canonic blăjean Vasile Rațiu (despre care vezi *G.B.C.,* III, p. 35, n. 8). Corespondența lui Cipariu cu Bariț din anii 1836—1838 *(G.B.C.,* IV, p, 79—101), ca şi notele la aceste scrisori, abundă de informații despre acest conflict, pînă la a face inutile noi explicații.

4 La mijlocul conflictului cu Rațiu era nu acel împrumut de 30 de florini contractat de Bariț *(G.B.C.,* IV, p. 97), ci o intrigă de roman de epocă, legată de o femeie tînără: Anica Mureşan, nepoata şi ibovnica lui Vasile Rațiu. Aceasta a murit prin 1836 în împrejurări misterioase, care au dat loc la bănuiala că a otrăvit-o canonicul, în momentul, cînd a născut un copil, pentru a nu-1 compromite. Se pare că Rațiu îl face răspunzător de acest zvon pe Bariț. Vezi şi studiul la corespondența lui Cipariu cu Bariț *(G.B.C.,* IV, p. 71—78). Locurile însemnate de noi cu [. ..] sînt ştersături tîrzii şi prudente ale lui Bariț.

5 Grigore Moldvai, profesorul de limbă germană de la Blaj (vezi supra, II/2).

6 Despre profesoratul lui Bariț la Braşov vezi broşura sa *Cuvîntare şcolasticească la examenul de vară în şcoala romămscă din Braşov, în cetate,* [Braşov, 1837], p. 30—32; Andrei Bârseanu, *Isteria şcoalelor centrale române gr.-ortodocse din Braşov scrisă din incidentul jubileului de 50 de ani al gimnasiului,* Braşov, 1902, p. 19; Iosif Pervain, *Studii de literatură română,* p. 399—405.

7 Dorință rămasă neîmplinită!

Braşov, 1845, martie 5

Reverendissime domine,

îți scriu să-ți arăt că nu-ți poci răspunde la nimi[c]a. Mă aflu l tipografie. Aştept să văd ce-mi scrii cu poşta viitoare, ca să-ți scriu şi e mai pe larg. Vai, Doamne, toți din toate părțile mă întreabă tot ca d-ta că de ce nu le răspund mai curînd? ! Crede-mă că am ajuns de în zilel de poştă ii-am vreme nici să prînzesc.

Ascultă: *Curier, Pravilă, Magazin,* Boliac[1] etc. vei trage tot pri mine, mai sigur ca prin Romanov, însă ceva mai tîrzior. Prin Romanov nimic: secături, ca cu *Tentamen*[2]. Zi episcopului să trăiască cu autori tatea sa. Eu nu urăsc pe nimini, dar la dv. trebuie cură radicală[3]. î *Gazetă* nu vom pune nimic, pînă peste 8 zile[4].

Tată-meu cerut-au bani? Dă, mă rog, la tîrg vreo 3 for[inți] frate-meu Leon,[5] de şapcă sau cisme. Să-ți arate ce va cumpăra.

Al d-tale prea plecat,

G.I

(Arhivele Statului Cluj-Napoca, Fond. Blaj, colecția Timotei Cipariu, n. 13

1 Tipărituri ce se aşteptau din Țara Românească: *Curierul de ambe sexe,* o e ție a Pravilei bisericii răsăritene apărută la Bucureşti (vezi şi *B.C.G.,* IV, p. 216 n. *Magazin isteric pentru Dacia* şi volumul *Din poeziile lui Chesar Boliac,* Bucureşti, 18 Scrisoarea e un răspuns la a lui Cipariu din 4/16 februarie 1845 *(G.B.C.,* IV, p. 21 217).

2 Cartea lui August Treboniu Laurian, *Teniarnen criticum in originem, de tionem et formam linguae romanae in Dacia vigentis vulgo valachicae,* Viena, 1840.

3 Referire la conflictul politico-administrativ al episcopului Ioan Lemeni cu fesorii şi elevii din Blaj între 1842— 1846, în care lui Bariț i se părea că arhiereul este destul de energic. Despre conflict, *G.B.C.,* III, pass. şi IV, pass.

4 Despre incidentele de la Blaj va piiblica o ştire chiar mai tîrziu — *Sibi apr. — (Gazeta de Transilvania,* VIII, 1845, n. 30, p. 117), al cărei autor ascuns

Cipariu *(G.B.C.,* IV, p. 227, n. 1). Lui Bariț, care era de partea episcopului în acest conflict, nu i-a plăcut să facă publice reprobabilele întîmplări din acei ani.

5 Fratele său, Leon Bariț, era elev la Blaj.

8

Braşov, 1858, mai 28

Reverendisime domine !

Este acum un an sau mai bine, de cînd d-voastră ați avut bunătate a mă reflecta cum că de aici înainte s-ar afla şi pentru mine o stațiune oareşcare în dieceza noastră, a cărei membru eu niciodată nu am încetat de a fi şi întru care la aprilie 1837 am primit, precum cred că vă este şi cunoscut, încă şi *ordines minores* [1].

Pe atunci, adică înainte cu un an, îmi luasem voie de a vă răspunde în privința reîntoarcerii mele în dieceză, cum că dacă mă mai ține încă ceva la Braşov, aceasta este numai fabrica de hîrtie, a cărei punere în mişcare se făcuse pentru mine un mare punt de onoare. Acum însă, după ce acea fabrică mai bine de opt luni se află în deplină activitatea [2] misiunea mea este şi în acest punt împlinită, şi eu mă aflu în stare de a-mi petrece restul vieții mele oriunde airea.

Sunt acum bărbat carele tocma împlinii ani 46. Din această etate, am petrecut ani 22 într-o luptă necurmată, grea, de-atîtea ori fatală, pentru națiune, prin urmare şi pentru clerul carele face parte din națiune. Nimini nu cunoaşte luptele mele mai bine decît chiar d-voastră. Simț acum că a sosit şi pentru mine acel timp, în care şi etatea naintată şi chiar împregiurările familiei din 6 prunci îmi dictează a mă retrage dintre valuri şi a căuta o viață mai uniformă. Doresc a reintra în die-
221 ceză,/ mai întîi însă vă cer consiliul d-voastră dacă se poate şi că în ce condițiune, care pînă la priimirea acestui consiliu nu îndrăznesc a-m[i] supune rugămintea de-a dreptul la ordinariatul nostru, ca în curs de 7-8 luni să intru în vreun oficiu eclesiastic al diecezei, şi dacă acel oficiu ar fi mirenesc sau epreoțesc. In cazul din urmă, hirotonindu-mă, aş avea o singură rugare către ordinariat: casă fiu ordinat, de se poate, la un oraş sau orăşel, iară aceasta numai din cauza creşterii pruncilor.'

îndată ce voi fi norocit de un binevoitor răspuns al dv., nu voi lipsi a-mi supune a mea rugăminte de-a dreptul către excelența sa d-n. mitropolitul [3].

Cerînd iertare p[entru] îndrăzneala ce-am luat, am onoare a fi, cu cea mai distinsă stimă.

221v Braşov, 1858, iunie 1 [4]. /

(B.A.R., ms. rom. *994).*

1 Vezi şi supra, UI/4.

2 Fabrica de hîrtie din Zărneşti, cea dintîi întreprindere românească de acest fel din Transilvania. Amănunte prețioase despre edificarea fabricii, în jurnalul fău autobiografic *însemnări din viața mea căsătorită,* în *Studii literare,* I, 1942, p. 190—200.

Vezi şi Al. Bărbat, *Fabrica de hirtic de la Zărneşti (1852—1878),* în *Studii şi articole d[e] istorie,* IV, 1962, p. 197-221.

3 Bariț se afla într-o perioadă de criză greu de reconstituit acum. Peste un an refuzat „elegant" de Cipariu (vezi răspunsul acestuia în *G.B.C.,* IV, p. 321—232), v[a] intra în tratative cu moldovenii, pentru un post didactic acolo.

4 Nesemnată. Este ciorna scrisorii. Poartă însemnarea tîrzie a lui Bariț: „1858 Către d. *T. Cipariu* pre cînd Blaşul se afla în o ferbere critică".

9

Braşov, 1861, oct. 1

Reverendissime domine !

Reîntorcîndu-mă eu înainte cu 10 zile de la Bucureşti, aflai mul[t] stimata domniei tale scrisoare din 24 sept. [1] pe masă. Pînă astăzi îns[ă] îmi fu preste putință de a răspunde.

Acum, fiindcă şcoala de la Tohan nici se poate redeschide fără cărț[i], fiindcă, de altă parte, eu nu mă aflu în stare de a le cîştiga pe^ seam[a] şcoalei lor mai mult ca acei 40 f. c, aşa nu-mi rămîne alta decît a m[ă] ruga ca să reducem numărul exemplarelor din cărțile cerute, şi adic[ă]

Abecedare [2] 50 ex.
Catehisme [3] 20 ex.
Istorii biblice [4] 20 ex.,

şi pentru restul banilor, numai atîtea ex. din gramatica cea mică din vreo geografioară, dacă se află tipărită, pe cît se va ajunge.

Eu cei 40 f.c. îi voi trimite, sau, de voi merge, îi voi aduce la Sib[iu] pe 4 no. n., pe cînd văd că d. episcop a publicat conchemarea soțietăț[ii] noastre literarie [5], cînd apoi ne vom socoti şi p[entru] *Călindariu* [6] într-aceea, pachetul cu cărțile ar putea sosi la Sibii.

Fratele I. Maiorescu vă trimite prin mine salutarea sa cordial[ă]. El este foarte fericit acum că a scăpat de directorat, şi anume de procl[ama]țiile lui Eliad et Comp. [7] El a fost iarăşi în Istria, şi se pregăteşte [a] publica cîte ceva filologic şi istoric.

Apropos de adunarea din 4 noembr. !

Reverendissime, numele domniei tale stă în legăminte strînsă c[u] societatea noastră literarie născundă. Toți bărbații națiunei caută acu[m] la domnia ta şi aşteaptă ca să apuci conducerea în mîni şi să nu o ma[i] lăsăm pe mîni'de cîrpaci. Iară eu, din partea mea, te rog precum nu a[m] mai rugat pe nimeni în lume, ca cel puțin astă dată să puni modest[ia] cea prea mare la o parte şi să primeşti conducerea. Eu, din parte-m[i] îmi voi lua de bunăvoie o singură însărcinare asupra mea: de a mijlo[ci] în toată vieața mea înmulțirea fondului de bani al soțietății, fără ca eu nu-i poci prevedea vreun viitor asecurat. Apoi, îmi vine să cred în calitatea mea de acum, ca industriaş stînd în conexiuni cu mai mul[ți] capitalişti, voi putea mijloci ceva în felul acesta; cînd, din contră, eu n[u] mă simț în stare de lucra din condei cîte ceva care să fie trăitoriu.

Nu mă îndoiesc întru nimic că îți vei lua osteneala a de merge la Sibii pe 4 noiembr., și că vor veni încă și alți 2-3 inși din Blaș p[entru] că ar sta rău ca Blașul să nu fie reprezentat acolo, și încă bine[8].

Oare cum am putea noi face ca în viitoriu să nu mai treacă — cel puțin în vreo 3-4 ani următori — nici un tînăr de ai noștri (înțeleg din unități) în țările românești? Sunt mai multe cuvinte care cer ca noi să le arătăm că nu noi, ci mai vîrtos ei au trebuință de noi[9].

Ce e drept, corpul profesoresc de la gimnaziu, pe mine unul m-au priimit și astă dată cu multă cordialitate și, la o masă ce ne deteră, au protestat cu energie asupra machinațiunilor lui Eliad. Cu toate acestea, eu tot sunt de opiniunea că sunt atins.

Am onoare a fi cu toată reverința, al domniei tale prea plecat,

G. Bariț.

(Arhivele Statului Cluj-Napoca, Fond. Blaj., colecția Timotei Cipariu, n. 1322.)

1 Vezi *G.B.C.,* IV, p. 337.

2 Exemplare dintr-un abecedar tipărit în 1861 la Blaj.

3 Idem, dintr-un manual religios pentru elevii de la „norme", tipărit în același an. Ambele vor fi comasate, doi ani mai tîrziu, într-un vestit manual al lui Cipariu: *Abecedariu românesc cu litere latinești, pentru deprinderea pruncilor la cetire, împreună cu rogațiuni și învățătură creștinească și cu mia ortografică pre scurt,* Blaj, 1863.

4 De același: *Istoria sîntă sau biblică a Testamentului Vechi și Nou, pentru începutori,* tipărită în a doua ediție la Blaj, 1859.

5 Adunarea de inaugurare a ASTREI de la Sibiu, din 4 noiembrie 1861. Despre etapele înființării Asociațiunii, vezi succint în *G.B.C.,* IV, p. 339, n. 3. Cf. și *Ibid.,* I, p. 412, n. 1.

6 Remarcabila tipăritură a lui Bariț, *Călindariu pentru poporul român,* scos între 1852- 1865. Vezi *G.B.C.,* IV, p. 47, n. 1.

7 Ioan Maiorescu fusese director al Eforiei școlilor din Țara Românească între 14 octombrie 1859-10 iulie 1861 (după *Monitorul oficial,* nr. 128 din 19 octombrie 1859, respectiv nr. 157 din 18 iulie 1861).

8 Flatîndu-l în acest fel pe Cipariu, Bariț își regiza propria sa ascensiune în conducerea ASTREI. Postul vizat era acela de secretar general, imperios necesar pentru el în situația familial-economică precară în care se afla. Puțin sensibil la măgulelile acestea cu țintă exactă, răsfățatul și bogatul canonic blăjean îi răspunde oțios în 20 octombrie *(G.B.C.,* IV, p. 338—339). Bariț va obține postul rîvnit iar Cipariu va ajunge vicepreședinte al ASTREI *(Ibid.,* p. 341, n. 1). Dintre blăjeni, au mai participat la adunarea inaugurală Constantin Papfalvi și Ioan Antonelli.

9 Vezi *G.B.C.,* IV, p. 339, n. 6.

10

Brașov. 1861, noembr. 18

Reverendisime domine !

Eu luai de la Nendvich cele două pachete cu cărțile scolastice destinate pentru școala din Tohan[1]. Aducîndu-le acasă, căutai în pachete

vreun cont, dară nu găsii. Fiindcă școlarii aveau mare
lea cărți, le detei în mîna curatorului școalei și a biseric
totodată în grija fratelui Iacob Mureșanu, pe carele dn
și-l substitui ca priveghetor preste această parohie i
o quietanță, a cărei copie o alătur [2], pentru ca, în tot
ce și cîte cărți am aflat noi în acelea două pachete, iar
socotelică de ceea ce am să vă număr eu și de ce ați avea
încoace mie, sau mai bine tipografilor Romer et Kamn
să vă trimit în bani, pentru ca să răfuim totul, să
lucrul.

Apropos de Romer et Kamner! Doamne, cît
acești oameni pentru socoteala avută cu Georgie P
pentru cărți de ale răposatului profesor G. Nichifor
Chrestomathia[3] ș.a. ! Ba ei avură și fruntea de a-mi r
mea cu aceea că în vreo două dați îmi vîrîră contul căr
în socoteala ce aveam eu cu ei, voind a mă face să l
scris d-lui Georgie Pop de vreo 3 ori, ci dînsul nu mă
a-mi răspunde, cît de scurt, cu un „da" ori „ba". C
curioasă aceasta cu cărți românești!

Ci. să mai las cele negustorești, de care și altr
urechile pe fiecare zi.

Sosind eu acasă astăzi săptămîna, aflai un tele
l[ența] sa dn. mitropolit, prin carele eram provocat ca
și să mă duc la Viena, că ar f[i] de neapărată trebui
eu în sus. Am fost silit a mă escuza, că întru adev
mele private nu mă iartă nicidecum a mai face c
mai a[nul] v[iitor]. A patra zi primii o scrisoare de
episcopul Șaguna, carele mă întreabă dacă voi să me
că prea s[finția] sa încă e poftit a merge și vrea să știe
Am răspuns și acestui mare arhiereu tot ca și la a
Trebuie să domnească o fierbere și confuziune
Mi se pare că p[entru] sărmana Tr[ansilv]anie încă s
de o grea cercare. Toți capii politici ai țărei sunt
cheamă și alții, particulari. Cu ce scop, nu știe spune n

Eu, din parte-mi, doresc ferbinte ca să mă și n
un timp oarecare. în 12 luni, am făcut 6 călătorii l
acestea tot cumpănesc cît 1/2, cel puțin, pînă la Vien

Era bine ca să ne mai vedem acum și de no
național, de Asociațiune, pe care trebuie să o apărăm
toate furtunile politice. Apoi tocma acum ar fi ca să
pînzei, să-i cîștigăm îndată de la început oareșcare va
o credință în viitoriul ei.

Este un rău carele mai tîrziu se va simți tare,
împreună, dacă și nu comitetul întreg, cel puțin îns
ciațiunii[4]. Este foarte anevoie, dacă nu chiar preste pu
cineva tot prin scris asupra tuturor amăruntelor.
ce bine ar fi fost dacă am fi avut timp de a ne înțeleg

preună, încai asupra programei acelui jurnal periodic, carele este să iasă sub protecțiunea și în folosul Asociațiunei[5]. M-ar durea inima cînd în acelaşi ar intra orice alte secături, numai nu materii de un folos la carele țintim cu toții.

într-aceea, comitetul se va readuna şi va consulta despre unele ca acestea.

Am onoarea a fi cu toată reverința al domniei tale serv plecat,

G. Bariț.

în momentul închiderii acestei scrisori primii de la excel[ența] sa d. mitropolit o scrisoare de d[a]to 13/1 nov.,[6] din care-mi iau voia a alătura un mic extrat.

Gr. Bariț[7].

(Arhivele Statului Cluj-Napoca, Fond. Blaj, colecția Timotei Cipariu, n. 1323.)

1 Despre această expediere de cărți vezi şi scris, anterioară, şi *G.B.C.,* IV, p. 338.

2 George Pop, funcționar român din Blaj.

3 O scriere a profesorului braşovean G. E. Nicolau: *Gramatică germană pentru clâşi elementari, lucrată după principie genetice cu pragmate numeroase şi capete alese spre traducere în română şi germană, împreună cu vocabulariele ccrespunzătoarie. De profesoriu la Gymnasiul român din Braşov. Editoriu : lacob Mureşanu. Braşov. Rommer şi Kammer, tipografi. MDCCCLV* [1855]. Cartea este, azi, o raritate a bibliotecilor.

4 O deficiență organizatorică din cauza căreia Bariț va demisiona din postul de secretar general al ASTREI, la 26 iulie 1864. .

5 Acest „jurnal periodic" va fi *Transilvania,* şi va ieşi abia în 1868.

6 Vezi-o în *G.B.C.,* IV, p. 371-373.

7 Adnotată de Cipariu: „18 nov. 1861. G. Bariț, Zărneşti".

11

Sibiu, 28 iulie 1878

Reverendisime domine !

Alaltăieri am aceput telegramul fratelui Bologa[1] de la Bucureşti, al cărui coprins se vede din ~- copie, ce am onoare a o alătura *în copie.* Aşadară, v[ice]preşedintele nicidecum nu poate merge la Şîmleu. Rămîne deci ca domnia ta să binevoieşti a dispune cum avem să urmăm cu prezidiul, în caz cînd nu te-ai osteni pînă acolo.

Eu, arătînd telegramul la oamenii noştri de la cancelaria comitetului şi contîndu-ne, luai eu asupra-mi ca să te rugăm ca, în caz de a nu putea merge d-ta, să binevoeişti a mă autoriza pe mine prin 2-3 linii, să poci deschide eu adunarea, iară după aceea dînsa să-şi aleagă îndată preşedinte ad-hoc, precum făcuse şi în a[nul] 1867 la Cluş[2].

întru altele, eu şi Hodoş ne vom adopera din toate puterile c
să meargă toate în ordine, atît la Şîmleu cît şi la comuna unde se af
mormîntul lui Bărnuțiu, la care se va face excursiune spre a-i descope
monumentul[3].

Eu plec de aici miercuri în 31 la 1 oară d.m., cu trăsura, pe
Sebeş, din cauză că sunt chemat şi la una adunare filiale. Apoi am s
ies la Alba, spre a fi în 3 aug. 8 oare în Ciucia.

Aşa, rugîndu-mă de răspuns pînă în 31, am onoare a fi al rev[ere
dissimei] d[omniei] tale cel mai devotat,

G. Bar

(Arhivele Statului Cluj-Napoca, Fond. Blaj, colecția George Bariț, n. 683.)

1 lacob Bologa, care se afla la Bucureşti în legătură cu construirea căii fera
de pe Valea Oltului.

2 Se referă la Adunarea generală a ASTREI de la Şimleul Silvaniei 4—5 augu
1878. Despre mersul lucrărilor vezi *Transilvania,,* XI, 1878, n. 17, p. 195— 196; n.
p. 224—227; n. 20, p. 236—239; *Suvenire de la Adunarea generală a Asociațiunei tr
silvane pentru literatura şi cultura poporului român,* în *Observatoriul,* I, 1878, n. 63, p. 2
3; *Două cuvîntări ținute cu ocasiunea A dunărei gener[ale] din anul acesta a Asociațiu
transilvane, la Şimleu, Ibid.,* n. 66, p. 1—2.

3 Lucrurile nu se vor petrece astfel. Adunarea generală de la Şimleul Silvan
s-a ferit să aibă vreun amestec în dezvelirea monumentului lui Simion Bărnuțiu, p
babil ca să nu provoace persecuția autorităților dualiste împotriva Asociațiunii, „M
numentul" ridicat la Bocşa Română în vara anului 1878 este o simplă piatră de m
mînt fără relicve (cenotaf), de forma unui obelisc placat cu lespezi de piatră gri-rozac
Pe fața monumentului stă scris: „în memoria lui /SIMEON BĂRNUȚIU/ n. 18
21 Iunie/+ 1864, 16 Maiu./ FII SELAGIULUI". Pe latura stîngă: „Libertate, fră
tate/egalitate, naționalitate". Pe latura dreaptă: „Poporul român ține minte / de bi
faceri şi nedreptăți". Pe spate: „Blaş, 1848, 1/13 Maiu". Vezi şi Silvestru Moldov
în Panteon. Mormintele marilor noştri bărbați de la 1848— 1849, Sibiu, 1901, p. 10—

, Sibii, 3 oct.

Rever endisime domine !

D-n consiliariu I. Bologa[1] s-a întors de la B[uda]pesta num
alaltăieri. Ca membru al Consiliului fondului gojduian[2], fusese chiem
acolo.

Conform statutelor, comitfetul] Asociațiunei transilvane are s
țină şedințele sale ordinarie, marți după 1[a] fiecărei, luni. D-n vicepre
dinte[3] îmi comise ca să vă rog pe d-voastră să binevoiți a-1 încunoştin
cu puține cuvinte, prin telegraf, dacă voiți să duceți prezidiul în şedin
viitorie, şi în caz de a voi — ceea ce noi dorim foarte — să defigeți zi
pe care ați voi să osteniți încoace[4].

Şedinţele comitetului nostru se ţin de regulă după amiază-zi, de la 5 pînă la 7 oare. Ar fi vreo 20 de obiecte spre a se da în discusiune [5].

Cu acestea, am onoarea a fi şi a mă subscrie, al domniei voastre cel mai devotat,

G. Barţi[6].

(Arhivele Statului Cluj-Napoca, Fond Blaj, colecţia George Eariţ, n. 1346.)

1 lacob Bologa, despre care vezi *G.B.C.,* I-VI, pass. Dintre puţinele scrieri biografice despre el: Constantin Popp, *Valeriu P. Bologa (1853—1899). Cu prilejul aniversării a 40 de ani de la moartea sa. Ca introducere : Ccnsil. aulic lacob Bologa (1817—1888). Note biografice,* Sibiu, 1939.

2 Omul politic şi fruntaşul român bănăţean Emanuil Gojdu lăsase prin testament, la moartea sa (1870), o importantă sumă de bani pentru ajutorarea tinerilor roxnâni săraci dornici de învăţătură. Fundaţia Gojdu s-a constituit legal în 1871. lacob Bologa a făcut parte din comitetul de conducere din 1871 pînă la moarte, în 1888. Despre donaţia patriotică a lui Gojdu vezi: *Gozsdu Mano alapito vegrendelete,* Pesta, 1870; *Testamentul lui Emanuil Gozsdu,* Sibiu, ,1899.

3 Vicepreşedintele în cauză este lacob Bologa.

4 Şedinţa de lucru a comitetului ASTREI s-a ţinut la Sibiu, în 4 octombrie 1881, fără participarea lui Cipariu. Lucrările au fost conduse de lacob Bologa, în locul lui Timotei Cipariu, care era preşedintele în funcţiune al societăţii. George Bariţ era secretarul general al ASTREI. Vezi *Proces verbale luat în şedinţa comitetului Asociaţiunei transilvane pentru literatura română şi cultura poporului român ţinută în 4 octombrie 1881,* in *Transilvania,* XII, 1881, n. 19-20, p. 167-168.

5 Ordinea de zi a şedinţei a avut 15 puncte.

6 Adnotată de Cipariu: „3/10, [1]881. Sab[iniu], Bariţ".

13

Nr. 429
1881

Sibii, 9 novembre 1881

Reverendisime domnule !

După ce au intrat toate concursele din partea Asociaţiunei transilvane pe terminul de 31 octobre ax. şi sunt studiate din partea secretariatului, d-l vicepreşedinte consilariu lacob Bologa a flat cu cale ca în 3/15 novembre a.c.'să se ţină şedinţa comitetului, spre a delibera şi vota asupra stipendielor şi ajutoarelor \

Totodată mi s-a comis mie ca să nu lipsesc a vă anunţa reverenţei voastre, ca preşedinte, terminul sus arătat, şi a vă ruga ca, dacă vă este cu putinţă, să binevoiţi a osteni pe acea zi la Sibii, spre a conduce deliberaţiunile în şedinţa ce se ya deschide la 5 oare seara [2].

Pe lîngă care, am onoare a mă subscrie. Prea plecat,

G. Bariţ.

(Arhivele Statului Cluj-Napoca, Fond. Blaj, colecţia George Bariţ, n. 1360.)

1 Ga nu 291/1881, în virtutea unei decizii din august, ASTRA a lansat în octombrie 1881 *o Publicare de concurs (Transilvania,* XII, 1881, n. 18—20, p. 175—176) pentru aoordarea unor burse şcolare şi universitare. Rezultatele concursului au fost făcute publice în şedinţa comitetului ASTREI din 15 noiembrie 1881 (vezi *Ibid..,* n. 21—23 p, 185-186).

2 Cipariu n-a luat parte la această şedinţă.

V

CĂTRE CONSISTORIUL GRECO-CATOLIC DIN BLAJ

(1837)

14

1837 die 12[a]/2[4] Septembrie

Venerabile Consisioriune !

Quod in paternis V[enerabili] Consistorii de d[a]to 2[a] Aug. a.c. ad! me transmissis mandatis tam tenere de persolvendo Rever[endissimum]j D[ominum] R[atz] c[anonicurn] tune t[emporis] custodem a V[enerabili] clero contracto debito admoveat quantas possum filiales ago gratias;; quod vero tam tetre ut morosus, ingratus et artificiosus debitor depingar,. vehementer angor. Non erat mihi iis temporibus ullo artificio opus> debitum contrariere, cum agentibus orphanorum avunculi mei Petrii quondam Popovits cunetis consangvineis per Reverendissimum Canonicum Ratz eo adductus ut heu me miserum et nullius expe[rientaej hominem juvenem tutorem et curatorem dictorum orphanorum agam, in horum emolumentum satis libenter in casibus necessitatis sublevabar; tanto a fortiori, cum silentibus expensarum connotationibus a me factis, Deo et conscientia teste dimidium salarii mei qua physices professoris in miseros illos orphanos expenderim. Nam ego iis victum o e proprio) lignationem et vestiturn e proprio dedi, proventus eorundem vix ad res oeconomicas procurandas sufficiebat. Sed nimis longe abripior. Pbstquam in humillimis meis de d[a]to 31 Sept[embris] item 5 Decfembris] afnni] 1836 ab Il[lustrissimo] D[omino] Ep[isco]po facultatem petiissem hic loci spatium trium annorum manendi, eo didito, ut si me instantanee Sua Illfustritas] redire iusserit redeam: cum aspienti nimis Ill[ustrissimi] Epfisco]pi consilio ne nimirum persecutioni quae iam in me exarserat

proprius exponar revocatus non sim; ego ratione debiti persolvendi a nemine unquam benevole admonitus, absensque ignarus penes quem custodia Cassae V[enerabili] C[leri] esset unice expectabam per arnicos certior reddi quonam obligationes meae transierint. Nam de ultima obligatione obligatus eram an ad V[enerabilem] Cl[erum] vel ad R[everendissimum] Custod[em] fecerimcum in pari non habeam imo in ep[isto]la ad Ep[isco]pum scripta p[er]scripsei me debere expectarem etc.

Idcirco nune obligat[ionem] ad R[everendissimum] D[ominum] C[anonicum] rebuturus 10 R[henenses] f[lorenos] per A[dmodum] R[everendum] ac Cl[arissimum] D[ominum] Rusz penes restitionem originalis cum summa grat[iarum] act[ione] repersolvo. Quod vero 20 R[henenses] f[lorenos] c[onventionalis] m[onetatae] attinet, audeo supplex accedere, dignabunt[u]r summam hanc dilecto meo Patri A[dmodum] R[everendo] D[omino] Joanni Baritz Parocho K[6zep] Peterdiensi numerosa nimis familia educandis in schola prolibus onerato tanquam uni e cleri membris fraterne assignare, ac proin obligationes per me mox reluendam eidam transponi curare. V[enerabile] Consistorium D[ominum] Patr[onum] orat Filiaspro Patre ! Quod si indignus censear cuius petitioni deferatur, 'eo in casu idem supra laudatus A[dmodum] R[everendus] D[ominus] Prof[essor] loco mei repersolvet obligationemque meam excipiet.

Quae dum humillime orans in omni humillitate animique mei gratitudine substerne, sum V[enerabilis] Cons[istorii] servus ac filius perpetuo obed[iens].

BfaritzJ G[eorgius].
A[lmae] Dpoeceseos] Fog[arasiensis] Th[eologus] Abs[olutus] et Hypodiaconus ordinatus.

(Iosif Pervain, *Studii de literatură rcwânâ,* Cluj, 1971, p. 391 — 392.)

[Traducere:]

Venerabil Consistcriu !

Vă mulţumesc cu toată recunoştinţa filială care îmi stă în putinţă, pentru prea blîndele şi părinteştile hotărîri ale Venerabilului Consistoriu trimise mie cu data de 2 august a acestui an, privitoare la plata datoriei ce am făcut-o la cinstitul cler, prin reverendisimul domnul canonic Raţiu, pe atunci custode[1]. Cît despre faptul că am fost înfăţişat cu asprime drept un datornic nerecunoscător, urîcios şi viclean, aceasta mă mîhneşte din cale afară. Nu aveam pe atunci nevoie de nici o viclenie ca să intru în datorii, cînd am fost silit de către reverendisimul domnul canonic Raţiu, împreună cu toate rudele de sînge ale orfanilor răposatului meu unchi Petre Popovici, care au hotărît ca bietul de mine, om tînăr şi lipsit de orice experienţă, să devin tutorele şi oblăduitorul amintiţilor orfani, spre binele cărora m-am arătat cu destulă bunăvoinţă săritor, ori de cîte ori a fost nevoie. Ea mai mult, trecînd sub tăcere cheltuielile făcute de mine — martori îmi sînt Dumnezeu şi conştiinţa mea! — mi-am cheltuit jumătate din leafa mea de profesor de fizică pe acei orfani nenorociţi. Căci eu le-am dat hrană,

lemne de foc şi îmbrăcăminte dintr-al meu, venitul lor abia ajungînd să se cumpe cele trebuincioase în casă.

Dar iată că am luat-o prea pe departe. După ce, prin rugările mele prea supu •din 23 septembrie şi 5 decembrie ale anului 1836, am cerut de la luminăţia sa dom episcop învoire de a rămîne timp de trei ani, am adăugat că mă voi reîntoarce atu cînd va porunci să mă reîntorc. Şi cum, prin hotărîrea prea înţeleaptă a domnu episcop, n-am fost rechemat anume ca să nu fiu supus mai de aproape prigonirii ce .stîrnise acolo împotriva mea, nimeni n-a binevoit să-mi trimită vreo somaţie de pl Lipsind de acolo, nu mai ştiam în seama, cui a trecut păstrarea casei venerabilului c ci aşteptam să mă lămurească prietenii în mîna cui au încăput obligaţiile mele. De rece am uitat dacă prin ultima obligaţie m-am îndatorat către cler sau către rever disimul domnul custode — nu mi-am păstrat-o în copie! —, am scris chiar episcopu că aştept să fiu somat etc.

De aceea acum, vrînd să întorc datoria către reverendisimul domnul cano restitui, prin cinstitul şi distinsul domnul profesor Rusu, 10 florini renani, însoţin , cu expresia recunoştinţei mele adinei. Cît despre ceilalţi 20 de florini monedă conv ţională, îndrăznesc a mă adresa cu rugămintea ca să binevoiţi a trece părinteşte acea :sumă pe numele tatălui meu, cinstitul domn Ioan Bariţ, preot în Petridul de Mij om împovărat cu o familie foarte grea, trebuind să-şi întreţină numeroşii copii p jşcoli, ca pe seama unuia din cler, şi totodată să vă îngrijiţi ca obligaţia pe car trebui să o răscumpăr în curînd să fie trecută în contul acestuia. Fiul se roagă de v rabilul consistoriu pentru tată !

în cazul că voi fi socotit nevrednic de această rugăminte, prea cinstitul şi tinsul domnul profesor să răscumpere să să primească obligaţia în numele meu.

In timp ce aştern această cerere cu desăvşrşită umilinţă şi cu sufletul pli recunoştinţă, sînt al venerabilului Consistoriu fiu şi slugă prea umilă,

George I
teolog absolut şi subdiaco
Maicii Dieceze a Făgăraşul

1 Despre necazurile pricinuite de această datorie sîcîitoare vezi şi supra, I inel. notele. Cf. şi Iosif Pervain, *Studii de literatură română,* Cluj, 1971, p. 380 —

VI

CĂTRE ION HELIADE RĂDULESCU
(1842-1869)

15

Braşov, 1842, i

Domnul meu,

O mare fatalitate a fost cu corespondenţia noastră şi fără mea am lucrat împrotiva dorinţei şi cererii d-tale.

Eu ţi-am scris din 3 oct. a anului trecut, întrebîndu-te pentru a colul *Opinie,* dacă voieşti să să publice neîncetat. Am aşteptat răspu

d-tale, şi văzînd, pe de o parte, tăcerea d-tale şi pe de alta Obşteasca Adunare că se alege din nou în Țara Românească, m-am socotit că acel articol cu atît farmec binefăcător nu puțin va contribui a deştepta acest corp legislativ şi a-1 povățui pe un drum mîntuitor.

Aşa, tăcerea d-tale am socotit-o un fel de indiferență şi nepăsare de a să publica şi, prin urmare, am publicat o parte din pomenitul articol în N° 48 al foilor mele din 30 noiem., altă parte în N° 49 din 7 decern., şi apoi tot am mai stat, ca doar voi lua vreun răspuns, la care te va îndemna publicarea.

Am aşteptat pînă la sfîrşitul lui decern., cu care încheind anul, am dat şi capătul articolului, fără a primi de la d-ta nici un răspuns. în vremea aşteptării mele, am mai scris în două rînduri şi d-lui Romanov, ca să te întrebe şi să-ți ceară şi dînsul răspuns, la care mi-a scris, dar foarte tîrziu, că te-a întrebat şi că d-ta mi-ai şi trimis/răspuns. Cu adevărat, am văzut mai tîrziu că d-ta mi-ai fost scris două scrisori prin d. Romanov, una din 22 noem. şi alta din 8 decemvr., şi printr-o blestemată fatalitate mi-au sosit amîndouă abia ieri, la 2 iânu[a]r. Bețivii de prahoveni, prin cari a trimis scrisorile d. Romanov, au venit cu ele pîna în Timiş, şi luînd marfă d-aci, s-au înturnat înapoi cu ele, fără a îngriji să le dea, şi astfel purtîndu-le de la un loc pînă la altul. Abia mi le-au adus acum, cînd cu adevărat văd că e prea tîrziu. Sunt foarte supărat, domnule, că s-a întîmplat treaba asfel, nu-mi poci ierta cele ce am fost gîndit despre tăcerea d-tale. Nici că a putut să-mi treacă prin gînd că vei fi scris şi că s-au zăbovit scrisorile.

întîmplarea trebuie să o dăm fatalității, şi d-ta nu te vei supăra,, pentru că vezi singur că nu sunt de vină, şi şi de s-a făcut mare greşeală! dar a fost fără voia mea [1].

Al domniei tale cel ...

G. Bariț [2]./

(B.A.R., ms. rom. 1004, f. 30r.•+ v.)

1 O celebră „încurcătură" redacțională cu articolul lui Ion Heliade Rădulescu intitulat *Pentru opinie* (în *Foaie pentru minte...,* 1841, nr. 48, p. 377—382; nr. 49,. p. 385-388; nr. 52, p. 409-412), trimis lui Bariț încă din 1838, şi pe care Heliade n-ar fi dorit să-1 mai publice în condițiile politice de la sfîrşitul anului 1841. Vezi despre acest impas primejdios în care a fost adus poetul bucureştean: Ioan Chindriş, *Corespondența I. Heliade Rădulescu şi George Bariț,* în *Tribuna,* XVI, 1972, n. 19, p. 12; *G.B.C.,* VI, Bucureşti, 1983, p. 91-92.

2 Scrisoarea se păstrează într-o copie de mîna lui Heliade Rădulescu. Originalul nu se cunoaşte.

16

Braşov, 1848, iul. 13/25

Domnul meu !

Scrisoarea mea din urmă, către d-ta adresată era din 8/20 iulie *. De atunci, între bune, auzii şi două rele: amerințarea turcilor întru un număr mai mare şi un complot asupra Guberniului provizoriu *.

Vă rog — şi vă rugăm cu toții — nu vă încredeți numai la scrisori, mai trimiteți pe cineva la G[onstantino]pol[3].

Mîne, poimîne va trece pe la d-v. d-n. Răşcanu, prigonitul boier moldovan, spre a trece la C[onstantino]pol[4]. Nu cumva îi veți da un soț d'e drum?

Domnilor! Din C[onstantino]pol puteți *negoția* prea bine cu toate puterile Europei. în cît pentru turci, noi aici mai venirăm la o idee: să trageți pe numeroşii negoțatori turci din Moldavo-România în partea şi în interesul dv., arătîndu-le primejduirea interesului lor dacă turcii ar face vreo invazie[5].

Ar fi prea fatal dacă dv., în urma energioasei adrese publicate şi trimise(?) la împăratul Rusiei ați mai fi siliți a vă arunca în brațele Rusiei de frica turcilor. Feriți-vă!

Aud, iară, că nu-ți e sigură persoana. Domnul meu! Eu în aprilie şi mai 6 săpt[ămîni] țineam armele tot încărcate, în casa mea, amerințat pe cît si mă temeam. Nu cumva să vădiți cel mai puțin descuragiu! Gardă!...

Emigranții de aici, parte mare, s-ar întoarce. Le este însă frică de două terorismuri: pe uliță şi în sala Adunării, cînd va fi. Apoi, puntul proprietății nu-1 pot înghiți. Cum. am domoli pe proprietari, ca să-i smulgem din brațele aristocraților *sensu stricto ?* Presa! Presa ! Demonstrați-le că se pot despăgubi şi că mulți țărani se pot şi coloniza*[6].

Constituiți-vă curînd! Aceasta vă este mîntuirea.

După ce d-n. A. Golescu mă denumi agent, apoi mă rog să dați însărcinarea la cineva care să stea de-a dreptul în comunicație epistolară etc. cu mine, mai vîrtos jurnalele[7]. *Monitorul* să mi se trimită regulat prin *carul iute,* care aduce şi corespondințele prea bine.

Doritoarea-ți familie este sănătoasă, însă foarte îngrijată[8].

Cu tot respectul, al d-tale mult stimător,

G. Bariț m.p.

(B.A.R., Fond coresp. S $\frac{4(1)}{\text{CD XLII}}$ in/, 78.072)

1 Scrisoare necunoscută.

2 Cunoscutul complot al colonelului Ion Odobescu din 19 iunie/1 iulie 1848, «dejucat de Ana Ipătescu şi de poporul capitalei. Un punct de vedere aparte asupra •complotului, la J. Heliade Radulesco, *Memoirea sur Vhistoire delaregenerationroumaine ou sur Ies evenements de 1848 accomplis en Valachie,* Paris, 1851, p. 118—119.

3 Revoluția din Țara Românească avea un agent confidențial la Constantinopol, în persoana lui Ion Ghica, plecat încă din luna mai. Bariț este derutat de faptul că la Poartă n-a fost trimis un ambasador numit de Guvernul Provizoriu, aşa cum fusese trimis Dimitrie C, Brătianu la Pesta (vezi Cornelia Bodea, *1848 la români,* I, Bucureşti, 1982, p. 546), Alexandru G. Golescu-Negru în Franța sau Ioan Maiorescu la Dieta din Frankfurt. Ion Ghica, deşi a desfăşurat o activitate diplomatică energică, n-a fost numit agent oficial la Constantinopol.

4 *Teodor Răşcanu,* 1813—1867, boier moldovean cu vederi revoluționare, reprezentant, împreună cu Vasile Mălinescu al partidei radicale din Moldova. Vezi despre el:

Th. A. Rășcanu, *Din corespondența politică a postelnicului Toderiță Rășcanu,* în *Arhiva genealogică,* I, 1912, p. 114—118; Teodor Rășcanu, *Zbuciumata viață a postelnicului Toderiță Rășcanu,* în *Revista Fundațiilor Regale,* IV, 1937, n. 2, p. 211—324; Sever Zotta, *O scrisoare de recomandație a lui Lamartine pentru un boier din Moldova,* în *Re~ vista istorică,* XII, 1926, p. 205—206. într-adevăr, de la Brașov Rășcanu pleacă spre București, unde în 18/30 iulie Nicolae Eăîcescu îi înrr.ănează o scrisoare către Ion Ghica, la Constantinopol (vezi N. Bălcescu, *Opere. IV. Ccrespcndență,* București, 1964, p. 99). Se pare că împreună cu Rășcanu a, plecat la Constantinopol și Ioan Voinescu II.

5 „Invazia" se va produce, totuși, în 19/31 iulie 1848, sub conducerea lui Suleiman Pașa. E prima intervenție a turcilor în revoluția din Țara Românească.

6 Se pare că sfatul lui Bariț a fost ascultat; câteva zile mai tîrziu Alexandru G. Golescu publica o *Proclamație către proprietarii de moșii cei reacționari !* (în *Gazeta de Transilvania,* XI, 1848, n. 64, adaos, din 5 august, p. 267—268, de unde o reproduce *Popolul suveran* în 13 august, n. 18). în același număr al *Gazetei,* la subsolul proclamației, Bariț insereazä niște reflecții sub titlul *Nota așezătoriului de litere,* pentru ca un număr mai tîrziu (XI, 1848, n. 65, din 9 august, p. 269—270), să-și exprime pe larg poziția sa lucidă și progresistă în legătură cu împroprietărirea țăranilor, sub titul *Pusura de acum a aristocrației noastre.* Cf. și Cornelia Bodea, *1848 la români, IV* p. 706-712.

7 Cea dintîi semnalare a faptului că Bariț a fost numit agent al Guvernului Provizoriu din Țara Românească, desigur la Brașov și în Transilvania, unde deținea atîtea relații și legături.

8 **Bariț** notează pe o scrisoare trimisă de Heliade Rădulescu la 16 iulie 1848 (Ion Heliade Rădulescu, *Scrisori și acte,* București, 1972, p. 66—67, n. 4): „Familia întreagă, a lui Eliade era la Brașov din luna iunie 1848, lăsată în grija mea." Tot Bariț se îngrijea și de familiile lui Gheorghe Magheru și a lui Ioan Voinescu II.

17

Brașov, 1869, nov. 24

Venerabile domnule președinte !

îmi țin de prima dătorință a-ți mulțămi cu toată căldura animei mele pentru frumosul dar cu carele m-ai surprins iarăși, după cele ce-mi tăcuseși mai nainte. Un tînăr care-și caută sănătatea pe aici îmi aduse această carte [1]. Nu-mi știu însă spune prețul, pentru ca să-1 poci arăta , publicului românesc de dincoace, în foaia noastră literarie *Transilvania.*

Poezia d-tale *La Rodolfo,* compusă de d-ta aici, în Brașov, o am aflat în *Foaia pntru minte, inimă și literatură* din a. 1843, nr. ... Din norocire, câteva tomuri din acea foaie scăpaseră de jafurile din 1849, când secuii încărcară cu sacii din cărțile mele, pentru ca să le dea la tipariu, câte 6 cr. 1 majă.

Sper că nu vei simți vreo dificultate, căci poezia, care se tipăr cu litere ciriliane, se vede copiată cu litere latine, și încă cu ortogra ce se învață în școalele de aici. Eu, ne avînd timp a o decopia mai curî pentru ca să nu prea întîrzie, am pus pe fiie-mea ca să o ia în copi Apoi generațiunea jună, pe la noi, nu mai știe să scrie cu literele vec Nu se poate crede ce răpede merge această prefacere la noi!

Cărturarii noștri din aceste părți așteaptă cu mare curiozit ca să vază *Programa Dicționarului românesc,* [3] publicată întru înțele concluselor Societății Academice, de la care au și trecut două luni zile, încît nu se poate pricepe cînd să se compună, fie măcar și nur zece coaie, pînă la august. Sau că moartea Societății Academice e decisă, în adevăr ! [4] în acest caz, noi, aici vom căuta mijloace pentru sub auspiciile Asociațiunei transilvane, să înființăm o secțiune filolog și una istorică, din elemente transilvane și bănățene.

Primește, mă rog, domnule președinte, asigurarea cea mai sinc de stima și respectul ce-ți păstrez, pentru toată viața mea devo

Ge. B

(B.A.R., Fond. coresp., S $\frac{4(2)}{\text{CDXLII}}$ ' inv. 78.073)

1 Cartea dăruită trebuie să fi fost un exemplar din *Echilibru între antitez Spiritul și materia,* pe care Heliade Rădulescu și-o tipărise în 1869 la București.

2 Bariț i-a făcut venerabilului poet bucureștean un serviciu greșit. într-o soare din 16 noiembrie 1869, Heliade Rădulescu îi ceruse „a căuta unde s-ar p afla o poezie ce am făcut odinioară la nunta lui Vodă Bibescul și s-a tipări foaia domniei voastre literare" (Ion Heliade Rădulescu *Scrisori și acte,* p. 178). îi trimite, după cum se vede, o copie după poezia *La Rodolfo,* care se tipărise în *pentru minte. . .,* 1843, n. 4, p. 25—26. La primirea scrisorii de față, poetul îi răsp în 28 noiembrie *(Ibid.,* p. 179), sesizînd greșeala și specificînd că a cerut o poezie pre nunta lui Bibescu, „și care s-a tipărit numai în *Foaie pentru inimă* etc". P a apărut cu titlul redacțional *De la București din 22 febr.* și s-a tipărit în *Foaie minte. . .,* 1845, n. 11, p. 92. Poezia apăruse anterior, însă, și în *Curierul românesc* (1845, n. 16, p. 61—62), lucru pe care autorul 1-a uitat.

3 Se referă la *Regulamentul pentru lucrarea și publicarea dicționarului române,* elaborat și votat de Societatea Academică Română în august-septembrie Este un document la alcătuirea căruia luase parte activă și Bariț, ca membru al n for academic național, al cărui președinte era Heliade Rădulescu. *Regulamentul* tipări în *Analele Societății Academice Române,* tom. I, ses. an. 1867— 1869, p. 117. Vezi un amplu rezumat la Ioan Chindriș, *Alexandru Papiu Ilarian și Ac Română,* [Zalău], 1973, p. 37n—41.

4 Bariț exagerează primejdia discordiei din sînul Societății Academice, p a crede că periclitează existența acesteia. Un pericol dinafară nu exista.

VII

CĂTRE IOAN MAIORESCU

(1843-1852)

18

Braşov, 14 oct. 1843

Frate Maiorescu !

Tu ni scrii din 27 sept. [2], noi ţ-am răspuns din 23 sept. c.v., pe plic^ pe la Orşova, şi ne-am văierat cătră tine asupra gazetelor.

Frate ! Ce om este şi d. Leca?[3] îi ţiu scrisoarea amînă, în carea mă pofteşte ca negreşit să trimit plicul gazetelor pe la Orşova, şi aceasta după ce eu făcusem tocmeală cu poşta ţării la Bucureşti ca pe viitoriul sem. II să-mi poarte foile regulat. Eu ştiu că atît d-lui cît şi d. Vrăbiescu[4] au fost luat bani de la cîţiva abonaţi pe anul întreg. Crede-mă, frate, că eu nu mai cutez a-i spune lui Găt că el 24 exemplare le trimite iestimp de *pomană* craiovenilor, pentru că omul şi pînă acuma este înfuriat că nu vede nici o para de acolo, iar de-i voi spune, e gata a opri toate plicurile şi a nu mai trimite nimic, a cere şi toţi n-rii trimişi atît de la d. Leca cît şi de la Vrăbiescu. Căci, adecă, Găt nu vrea să ştie nici de o neregulare a postii, după ce 5 ani de zile foile noastre se plătiră şi îmblară regulat şi la Craiova. Deci, el are bănuială foarte mare că banii s-au adunat în punga cuiva şi stau aşa ... El au aflat şi atîta că unul din colectorii noştrii joacă ...

Aşadar eu îţi trimit şi pe trimestrul din urmă tot atîtea ex. numai ca să nu mă dau de gol înaintea lui Găt, pînă ce, precum îmi făgădui, mai descurcînd şi ceva bani din a.t. (anume de la cei doi profesori ţinutali cari avea cîte 3 ex.) şi, trimiţind şi ceva abonaţi pe a. viitoriu, să-1 domolesc atunci pe cît s-ar putea. Voi mai pune şi eu de la mine vreo 100 f., zicînd că sînt de la Craiova ...

Vezi aşa, să facem noi pomană cu o ţară cu aşa număr mare de boierime ! Tu ştii, alţi oameni sînt în partea aceasta moldovenii.

Dar ştii ce, frate? *Clara pacta, boni amici !*[5] îţi spui curat că eu nici de la tine nu primesc abonaţi decît supt condiţie ca al 11-lea ex. să ţi-1 subtragi de provizion. Tot aşa poţi făgădui şi altora prin judeţe, iar de expediţie vom îngriji prin Buc[ureşti].

Cu d-rul Vasici încă nu s-au isprăvit tocmai, dar au luat ştire privată de la Viena şi Sibii că peste puţin se va reaşeza în post[6].

Sănătate vouă tuturor de la noi toţi.

La Marcu[7] merge scrisoarea.

Al tău,

G. Bariţ.

(B.A.R., Fond. coresp., inv. n. 24.145)

1 Despre Ioan Maiorescu vezi capitol aparte în *G.B.C.,* I, Bucureşti, 1973, p. 203—419. Date biografice (selectiv): Vasile Mihăilecu, *O încercare de „Junime' a iui Ioan Maiorescu la Craiova,* Bucureşti, 1911; N. Bănescu şi V. Mihăilescu, *Ioan Maiorescu,* Bucureşti, 1912; Vasile Mihăilescu, *De ce am ridicat un monument lui Ioan Maio-'rescu la Craiova,* Craiova, 1913; Coriolan Suciu, *Din tinereţea lui Ioan Trifu alias Maiorescu,* în *Societatea de mîine,* IV, 1927, n. 19—24 (şi extras, Cluj, 1927); Ioan Muşlea, *Ioan Maiorescu despre naşterea şi copilăria sa (Fragment dintr-o scrisoare inedită),* Bucureşti, 1938; Ioan N. Vlad şi Gh. Stancoveanu, *O lucrare necunoscută a lui Ioan Maiorescu,* Craiova, 1966; Marin Stoica, *Ioan Maiorescu,* Bucureşti, 1967; Mărgărit Niculescu, *Activitatea politică şi diplomatică a Ud I. Maiorescu în perioada 1848—1851, în slujba naţiunii române,* Bucureşti, 1970.

2 Vezi scrisoarea lui Maiorescu în *G.B.C.,* I, p. 269—270.

3 Pictorul Constantin Lecca era la acea dată profesor de caligrafie şi desen la Şcoala centrală din Craiova (vezi *Ibid.,* VI, Bucureşti, 1983, p. 98).

4 Cu abonatul Vrăbiescu din Craiova vezi probleme de aceeaşi natură *Ibid.,* I p. 30; VI, p. 106.

5 „Socoteală limpede, buni prieteni!" Corespondent românesc: „Socoteala exacta -este temeiul prieteniei".

6 Pavel Vasici. Este vorba de postul de director al Carantinei cezaro-crăieşti 4e la Timişul de Jos.

7 Probabil profesorul Nicolae Marcu de la Blaj, despre care vezi *Ibid.,* III, p. 42, n. 5.

19

Braşfov], 16/28 febr. [1]850

Frate !

Scrisoarea ta din Iaurin[1] îmi sosi aici, odată cu decretul suspen-«dărei gazetei mele[2], despre [care] cu poşta de luni am şi scris fratelui August[3], franca, însă nu cu nr. recepisei, pentru că era prea tîrziu; apoi nici cvartirul [nu] i l-am însemnat, pentru că nu să ştiu.

Scrisoarea ta din Viena, 5/17 f[ebruarie][4] o primii aseară. Îţi mulţămesc cu toată sinceritatea frăţească pentru toate prea interesantele daturi cîte-mi comuneci. Mă doare numai cum că tu încă tot te îndoieşti dacă eu te cunosc bine ori nu. Tu prea ai luat la critică severă expresiunile mele din capătul scrisorii mele adersate lui August. Eu cu aceleaşi n-am voit să-ţi împut ţie vreo uşoară credulitate, nu, am voit numai să te reflectez la făţăria diplomatică, fără ca să cutez a mă lăsa la detaiuri într-o scrisoare deschisă cum era aceea, măcar că, de altă parte ne aflăm în momente în care orice scrisoare de la poştă trebuie să o privim ca şi cum ar veni deschisă.

Mai de curînd sosi aici una către unul dr. Luz (străin, dar de 26 ani locuitoriu în Ardeal), desfăcută la Sibii şi deasupra însemnat: „Desfăcută pentru că sigiliul era cu prepus".

Deci şi această scrisoare, .şi toate cîte-ţi voi trimite, orişice ar cuprinde, să ştii că din parte-mi le privesc ca *deschise,* fără să-mi pese de orice pînditurі. Iar tu, pe viitor, să nu te mai îndoieşti că doară eu, din puţine ale tale, n-aş şti culege mult şi că nu te-aş înţelege. Tu iarăşi, pune cuvintele mele, deşi răspîndite, poate nelegate, fiecare la locul lor. Nici te mira dacă uneori voi fi silit a presupune unele de necunoscute.

în cît pentru diplomaţi, eu nu le caut la inimă, pentru că nu le poci, mă mulţumesc a le compara numai cuvintele cu faptele. Să aplicăm această regulă:

1 La discursele tale cu ei. Ai ieşit din casă. Au intrat un ofiţer de ştab. Acestuia i s-au demăndat: „Să fiţi cu cea mai mare luare-aminte la români, la toate mişcările lor pentru că ei, întemeiaţi numai pe a lor numerozitate, vreu să domnească preste alte popoară din patrie". Această poruncă se împlineşte cu atîta severitate, subalternii o execută cu *atîta* scrupulozitate, încît între alţii sărmanul dr. Vasici este pe aci să fie nimicit. Pînă la atîta ajunse cu el, încît se însărcinează doi saşi ca oricînd vine la Braşov, să-1 i calce în urmă, iar anume cînd va intra la cutare birt din Uliţa Neagră (unde el nu intră niciodată) să înştiinţeze numaidecît.

2 La *Gazetă* ştii ce ţi s-au promis în privinţa ei. Acum aflǎ pricinele pentru care ea, sărmana, e suspendată. Nr. 18, adresarea mea către cititori se judecă a fi foarte iritătoare, d[e]tto criticarea translatorilor. Nr. 19, cîteva expresiuni din deducţiunea mea despre lucrările voastre. Nr. 20, modul apărărei Comitetului *desplăcu foarte,* din acela sînt mai multe trase cu roşu. Nr. 23, împutăciunea pentru încercarea de a se introduce limba germană. Nr. 1 iară limba şi saşii. Nr. 6, cerea împutăciune pentru ce am *retipărit stricăciunile* românilor, iar nota despre Rotii mi se adscrie mie. Iar pentru critica traducerii legilor, împutăciune foarte grea. Nr. 9, iară limba, în corespondenţa] de la Cluj[5].

Mai sînt şi alte expresiuni pe ici colo privitoare la amploiaţii străini,, cum şi la ţara săsească. Toate acestea veniră aici traduse gata (unele rău), cu poruncă ca să fiu tras la căpitănie, unde să-mi scriu eu însumi, protocolaritar, justificarea mea.

Despre *Foaie,* nici pomenire ! Măcar că, să nu uitaţi, nainte cu 3 săpt[ămîni] tocma aceasta mi se impută, căci se trec în ea documintele.

Ieri îmi mai veni ştirea de la Sibii că raportul Iancului încă ar fi supărat nespus de mult[6].

Deci, judecaţi şi voi. Se pare că *Gazeta* poartă vina şi sufere pedeapsa ce ar fi să cadă preste *Foaie* .

Eu de 3 zile tot scriu la justificare, după care voi face o nouă programă, căci tot prin decretul spînzurătoriu sînt provocat la aceasta „pe care văzîndu-o, voi judeca dacă mai am să-i dau voie a publica foile", zice gubernatorul.

N-am cuvinte cu care să vă descriu consternarea şi irităciunea poporului din pricina suspendărei foilor. întru adevăr, guberniul, oprind, sugrumînd publicitatea română chiar pentru nimicuri, dede totodată testirnoniu că popularitatea sa la români o preţuieşte de nulă. Totuşi, se pare că capitănatul de aici[7] pricepe mai mult, pentru că el nu mă sufere ca să avizez pe public despre suspindarea foilor, ci abia astăzi îmi dede voie să o arăt numai în termini prea generali, fără să ating guberniu.

Mă credeţi că-mi vine să-mi recer cenzura[8]. Decretul înfruntă pe căpitănat pentru ce n-au fost mai strîns cu mine. Deci, fraţilor, vă rog judecaţi chiar d-v. cu sînge rece dacă mai pot eu sta în capul publicităţei române supt astfeli de tratare. Eu scriu cu căldură, ce e drept, îmi apăr sîngele meu, însă i-am combătut eu vreodată vreun din § Constituţie] ? I-am atacat măsurele administrative? I-am călcat legile presei? N-am predicat pace şi linişte? Unde stau în această privinţă alte gazete !

O singură cercare voi mai face: îmi voi compune programa, care va fi prea categorică şi de la care nu mă voi abate un pas măcar. De mi-o va primi, bine. Dacă nu, mă voi retrage cu totul. Se şi pare că s-ar dori ca tocma acum să lipsească orice publicitate română, *um nichst Gest or ţ zum Werden*[9].

încă o dată: să ştii că n-am de gînd să cruţ, nici să mă cruţ (măcar că văietăturele familiei mă asurzesc).

Vezi curînd de o tipografie, care să constea din: 2 teascuri de fer, 9 măji slove chiriliene, 7 antiqua (latinae) cu toate semnele pentru ortografia] franţuzească], ital[iană] şi română, liniate frumoase[10]. Sfătuiţi-vă cu d-n. Tipar dacă va sosi. Luaţi samă ca materia din care să varsă slovele să fie sănătoasă, mai trainică decît a lui Benko, care se roade prea tare, cum vedeţi în *Gazetă* şi *Foaie.* Cîştigă-mi un presseure nou de la Haase et Hohne şi altul de la Staatsdruckerei[11]. Scurt, vezi să aşezăm aici o altă tipografie, osebită de cea a fratelui Iancu, căci trebuie mai multe, în 2-3 unghiuri ale ţărei.

De veţi putea face oarece pentru *Gazetă,* bine, de nu, mai bine lăsaţi.

Rogu-vă, lucraţi în unire şi coînţelegere strînsă. Să mai lăsăm din iuţeală. Mai alaltăieri sosi un tinăr care spuse multe verzi şi uscate despre împărecheri ce ar domni între deputaţi. Apoi poporul se dizgustă, să ferească D-zeu !

Spun drept că-mi pare foarte rău de corespondenţa] din nr. 7.

Iată sobor[12].

Fratele August[13] să-mi însemne cîte scrisori au primit de la mine din ian[uarie] încoace şi cu *ce daturi.*

Al tău,

G.B.

(B.A.R.), Fond coresp., inv. nr. 24.147)

1 Oraşul Gyor în Ungaria.

2 Amănunte *înG.B.C,* II, Bucureşti, 1975, p. *367—368,* n. 2; VI, p. 235, n. 4. Un izvor contemporan preţios despre acest dramatic eveniment din istoria ziaristicii româneşti îl constituie cele patru numere ale publicaţiei româneşti *Bucovina* din Cernăuţi — care va fi la rîndul ei suspendată! — dedicate de Hurmuzăcheşti incidentului: III, 1850, p. 56, articolul *Cernăuţi, 22 februariu,* p. 74, unde se publică decretul guber-

natorului Wolgemuth de interzicere a *Gazetei de Transilvania,* p. 82—83 şi p. 106, unde Bariț însuşi narează întîmplarea.

3 August Treboniu Laurian. Vezi această scrisoare infra, XVII/70.

4 Vezi-o *Ibid.,* I, p. 325-329.

5 Este vorba de numerele incriminate din *Gazeta de Transilvania* (după reapariția din toamna anului 1849 purtînd titlul de *Gazeta transilvană* apoi *Gazeta Transilvaniei),* pe baza cărora crede autorul scrisorii că a suspendat gubernatorul Wolgemuth publicația. "Din articolele înşirate de Bariț, mai importante sînt: *Cătră dd-nii cititori* {XII, 1849, nr. 8, p. 67; reprodus integral în *G.B.C.,* I, p. 158, n. 3), *Idei învingătoare şi pregătitoare* (XII, 1849, nr. 18, p. 68—69; nr. 19, p. 71—73; nr. 20, p. 75-76; nr. 21, p. 79—80, cu mențiunea „va urma", dar n-a mai urmat) şi cele două ştiri, *Zlatna. (Starea siguranței publice)* şi *Cluj, 30 ian.,* din numerele 1 (p. 3) şi 9 (p. 34—35) ale *Gazetei* din 1850.

6 *Raportul prefectului Avram Iancu despre faptele cetelor armate româneşti de supt comanda lui în decursul răsbehdui cetățean din anii 1848—1849* s-a publicat, parțial, în *Foaie pentru minte. . .* (1850, nr. 2—7), dar autoritățile au oprit publicarea.

7 Decretul gubernatorului Wolgemuth a fost emis „către c. r. căpitan al cetății din Braşov", Schelker, căruia i se notifică interzicerea apariției *Gazetei.* Actul poartă numărul prezidial 131 din 9 martie 1850 şi s-a publicat în *Siebenbilrger Bote,* LXV, 1850, nr. 41, din 13 martie, p. 151 şi *Kronstädter Zeitung,* II, 1850, nr. 22 din 18 martie, p. 89.

8 Cenzura fusese desființată în martie 1848. După înăbuşirea revoluției, autoritatea militarizată habsburgică n-a reintrodus sistemul vechii cenzuri.

9 „Ca să nu provoace incomodări."

10 Se pare că gîndul lui Bariț de a întemeia o tipografie românească era anteTior interzicerii foilor sale, căci încă în 13/25 februarie îi scrisese şi lui Laurian, la Viena (vezi infra, scrisorile către acesta), cerîndu-i în mod imperativ să achiziționeze acolo un teasc. Laurian îi răspunde abia în 4/16 mai *(G.B.C.,* I, p. 169—171), răspuns din care înțelegem că instalațiile urmau să fie plătite din banii lui Avram Iancu. Pînă la urmă, topografia s-a achiziționat cu banii negustorului Ioan G. Ioan.

11 Benko, Haase et Hohne, Staatsdruckerei, firme tipografice din Viena.

12 Probabil o circulară a lui Andrei Şaguna, prin care convoacă Sinodul diecezan de la Sibiu din martie 1850.

13 Acelaşi Laurian.

20

25/13 mart. [1]850

Frate !

Am primit şi scrisoarea ta din. 14 mart.[1] într-aceea vei fi primit si tu pe a mea din 18/6 m. \ care ți-am scris-o fiind foarte rău dispus, precum smt şi astăzi, la săpt[ămînă], căci mi se mai mulțiră si bolnavii în familie Vor trece toate, cum trece timpul cu noi.

Să ne lămurim, nainte de toate, cu treaba noastră materială, cu tipografia. Iată -l- ce tipografie voim noi. Vom reveni la cercetarea acestui cont.

Tu îmi scrii^că Laurian vrea să trimită teascul *cum apartinentiis*[3] în primirea mea. însă supt ce condițiuni? Unde este contul ei? Ba nici măcar forma literelor *chirilicane* geroldiene nu mi-o împărtăşirăți. Zici să mi se trimită teascul mie *praevie*[4]. Cum praevie? La Braşov, pentru ca de aici iar să se străpoarte la Alba Car[olina], sau airea, cu speze mari? Sau praevie pînă să nu se mai trimită şi altul? Apoi teascul cumpărat din banii Iancului încă să rămînă la mine? Şi eu să-1 plătesc, cui?

îmi alăturați două courente de la Haase-Hohne. Le aveam, după care un tipotet bun îmi şi scoase contul ce-ți alătur, şi după care voim să cumpărăm. Am văzut şi pe al lui Volk[5]. Acum să le alăturăm amîndouă.

Noi căutăm: 1. soliditatea materialului; 2 forma şi eleganța literelor; 3. eftinătate.

Ad l " m nu poci reflecta decît că materialul lui Haase e lăudat de toți; ad 2°, forma chirilicelor geroldiene n-am văzut-o, nici poci gîci că ce noiture va fi introdus fratele Laurian; ad. 3°, în prețuri este osebire prea mare spre ex[emplu]:

Gerold: 100 p. petit 82f., la Haase numai 71 f.

dto dto garm[ond] 71, Haase — 59 f.

Şi aşa mai încolo, la toate. Chiria de la Praga la Viena nici departe nu poate aplana diferința în prețuri. Deci, ar urma că materia tipografică a lui Gerold ar trebui să fie mult mai solidă, pentru ca să mă poci îndupleca a-i plăti aşa mult.

însă acum mai vine şi altă greutate. Dacă Laurianu apucă a cumpăra de la Gerold, mult puțin, el se îndatora a mai cumpăra tot de la el încă un şir de ani, din pricină că lungimea şi grosimea literelor, iar mai vîrtos a *slovelor* nu este totuna la toate vărsătoriile, apoi cu litere de lungime şi grosime diferită e o nespusă greutate, mai peste putință să lucri. Ca să trecem că tipografia şi altfelu-i mică. Cu două teascuri ar ieşi cu totul bălțată.

Acum să trecem la contul meu, de unde iar ne vom întoarce la teascul lui L[aurian].

Mai întîi să afli că dacă ţ-am scris praeliminarie de 9 şi 7 măji, am făcut-o numai cu gînd ca să-ți dau ocaziune a cerceta dacă se aflä anume slove chiriliane vărsate gata, pentru că ştiu din experiință cum că mai nainte trebuiam să aşteptăm 3-4 luni socotite de la primirea poruncelei.

2. Să bagi de samă că o tipografie, pentru ca să poată subzista în patria noastră, trebuie neapărat să fie poliglotă, ca şi patria. Nici să se încerce a lucra numai cu chiriliane, sau numai cu litere. Pentru aceasta vezi că tipografia mea va reprezenta şi ea o treime, mai şi pătrime

3° Eu caut atît mai mult la eleganță, cu cît pînă acum producțele literari române ieşiră, cum ştii, parte mare nengrijite, proaste, murdare iar pe viitor avem să ne înfățoşăm în veşminte mai curățele. Aşa e?

3° [sic] Bunătate şi eftinătate. Prea fireşte, mai vîrtos după ce suma ce o prefac în tipografie e a altuia, împrumutată, precum iară ştii.

Acum, te rog alătură tipografia mea, a lui Volk (contul) şi a lui L[aurian] şi apoi judecă singur.

Eu aş fi de părere: 1 Că dacă Laurian au cumpărat chiriliane *destule,* nu numai spre a se putea tipări *două coaie* mari de *gazetă deodată,* ci totdeodată cel puţin încă o coală de altceva, şi dacă voi în adevăr voiţi a-mi încrede mie acel teasc cum appertinentiis, atunci fie, daţi-mi-1, şi apoi alte chiriliane să *nu se mai* cumpere, decît numai spre a completa trebuinţele contului meu, sprfe] ex[emplu], de cumva aţi luat numai garmond şi cicero, iar petit *chir[ilice]* nu, să luaţi neapărat şi petit chirilian, ca să fie de note, că e mare nevoie cu notele. 2 Iar dacă socotiţi că mai trebuie chiriliane garmond, să mai luaţi de vreo 1/2 coală, eg[al] 100 p., tot de la Gerold, ca să nu fie amestec. 3 Iar dacă antiqua şi fractur (latin[eşti] et nemţ[eşti]) le-ar vinde Gerold aşa ca, socotindu-se şi chiria, să nu ne vie mai scumpe decît din Praga, de, tragem tot de la el. Iar din contră, fiind osebirea mare, să le tragem de la Haase, mai vîrtos că sînt şi mai frumoase. însă *nălţimea,* nălţimea! Ex[emplu], ai să faci citate, sau note, sau şi text între chiriliane cu [...][6] fi toată întocma de ...[7]

4 Ori de unde se vor trage literele, năl[ţimea], cantitatea lor să vie *întocma* după contul meu, nici mai mult nici mai puţin. 5 Vignetele rămîn la gustul tău. Cîte am semnat eu, Haase le are pe toate şi de 100 ori mai multe, însă contul celor care se vor cumpăra să nu treacă preste 27 f. con., ca adică suma totală a tipografiei să taie rotund la 3800 f. con., pentru că alte 200 f.m.c. e adusul şi aşezatul, apoi chiria caselor, plăţi, hîrtie. Şi nu prea este de unde. Alta ar fi cînd doară Iancu ar fi dăruit banii de un teasc la naţiune, iar voi mi l-aţi încrede mie ca să muncesc cu el, şi nu mi-aţi cere acum, sau nicidecum, preţul. La acest caz poate că m-aş mai întinde pînă la un tesculeţ pentru *amărunte,* cum şi la garmond mai multe. 6 Ia cercaţi, doară nălţimea lite[re]lor lui Haase s-a potrivi cu ale lui Gerold. Ce bine ar veni! 7 Să dechiari fabricătoriului că noi plata i-o facem *toată* îndată la primire, şi numai dacă preste vreun 1/2 an ne-ar mai trebui ceva, îi cerem vreun credit. 8 Ci el încă să ne asigure că pînă în cutare timp neapărat ne va da gata toată tipografia.

Socotesc că-mi dilucidai contul de ajuns pentru ca să te ştii îndrepta. Dacă şi dacă vreţi a-mi trimite teascul Iancului, faceţi aceasta cît mai curînd.

Dfomnul] Ioan G. Ioan vine la noi preste puţin. D-lui este rugat a face plăţile tipografiei întocma după trebuinţa ce se va arăta. Ci alegerea şi porunceala rămîne în grija ta, că d-lui nu se prea pricepe la tipogr[afie]. într-aceea eu astăzi naintez rugămintea pentru dreptul de a-mi deschide o tipografie. Să vedem.

Te rog să ţii în vedere că deşi nu vom putea tipări gazeta, vom avea însă a tipări o mulţime de lucruri şi mai mari şi mai mărunte, anume gramatici, ABCdare, călindare etc, etc, etc

Acum să vin la răguşelile tale. Fratele Pavel[8], ca cunoscătoriu, îmi zice să-ţi scriu că nicidecum nu-i place cînd oamenii graşi răguşesc prea des şi îndelungat, pentru că pot veni în pericul de phtisys. Deci păzeşte-te mai bine şi cu tot adinsul. Aşa te rugăm.

D-nişoara Alexandrina îmi aduse o scrisoare de la prea iubitul său tată ! Hei, hei! Vom face cît vom putea, însă mă tem că este prea tîrziu. Să fie trăsnit D-zeu pe intrigantul dracului care *ceru* înadins acele jucării fără nici o ştire a atinşilor în scrisoare. Noi aflaserăm ca de 6 săpt[ămîni], dar nu ne credeam urechilor. Mai e un singur mijloc *sigur: după* primire, a le devalva toată valoarea la o [zero — n. ns.], căci *nihil dat qui munera tardat*[9].

Eu nu-ţi mai politizez, căci nu am gust, apoi şi ştiu că mai nu aş avea pentru ce să-ţi mai sigilez această scrisoare, însă fără a-mi păsa cît de puţin, pentru că cugetul nostru este *curat.*

Ce păcat de nu veţi citi *Kronstfădter] Z[ei]t[un]g* şi *Satellit* din 20 et 21 mart. Bravul general Şavani făcu pe la noi minuni, smulgînd o grămadă de masce cu peliţă cu tot. Eclatantă satisfăciune î[11].

Am tot uitat să vă reflectez la •(• din *Intelligenzblatt* al lui *Bote.* între romanime domneşte linişte deplină, însă şi deşteptarea păşeşte nainte în toată privinţa. Fusei în săcuime să-mi caut lucruri perdute. Doamne, cum mai colcăie acolo, ce mare e nemulţămirea ! Apoi nebunii ne compromit şi pe noi, zicînd: „De hiszen[12], noi aşteptăm numai să se scoale românii!" Ce popor turbat! Tot aşa l-am cunoscut.

Saşii încă tremură de mînie, mai vîrtos pentru perderea dreptului de alegere.

Astăzi cocoanele noastre se adunară ca să-şi examine statutele. Hei, dar să vedeţi cît de strîns mai sînt controlate ![12]

Din ţara vecină, tăcerea morţei[13]. Să ferească D-zeu ! Tăcerea morţei!

Spune la toţi multe complimente. Cînd aveţi timp, mai scrieţi-mi.

Al tău,

Jorj.

Nu cumva vreunul din voi aveţi în cuget a da o gramatică *germano-română* pentru nemţi, care chiar-chiar în interesul *nostru* este de cea mai neiertată trebuinţă? Spuneţi-mi, vă apucaţi, că de nu, mă apuc eu, bine, rău, cum voi putea[14]. Dar cărţi scolastice?

îmi zici că bine fac cum că nu mă mut la Sibii. Zău, bine ! Veţi cunoaşte şi voi că Braşovul, aici în unghiu, este mai bun, mai de *neguţâtorie.* Ţ-aş trimite programa, *neprimită,* în orig[inal][15], însă n-am cînd să o mai decopiez, că vine d. Rudolf Orghidan la mine.

Comisiunea denumită pentru terminologii ne îmbucură foarte, însă vedeţi ca ea să aibă viaţă şi să constea din acei bărbaţi pe cari ni i-aţi numit. Auzit-aţi? Aşa cer toţi ai noştri. Dar lefi veţi trage? Cum nu? Sau doară va fi ca cu Comitetul?

(B.A.R., Fond coresp., inv. nr. 24.149)

1 Vezi *G.B.C.,* I, p. 331.
2 Nu se cunoaşte această scrisoare din 6/18 martie.
3 „Cu cele ce ţin de el".
4 „Mai întîi", „la început".
5 Marcă tipografică vieneză (vezi şi scris, anterioară, n. 11),
6 Textul deteriorat (este un marginalQ.
7 După felul cum se încheie, s-ar crede că textul are o continuare. Nu are.
8 Pavel Vasici.

9 Alexandrina Magheru, fiica generalului Gheorghe Magheru, a rămas multă vreme în Transilvania, după revoluţia din Ţara Românească, fiind ocrotită de familia lui Bariţ. Ulterior a plecat la tatăl ei, în Italia (vezi *G.B.C.,* I, p. 78, 80, 272—273, 324, 331; II, p. 238, n. 13—14). Scrisoarea lui Magheru către Bariţ este din 2/14 martie 1840, se păstrează la B.A.R., ms. rom. 1004, f. 278 r. şi este adnotată de destinatarul ei, tîrziu: „1850, mart. 2/14, de la Georgie Magieru către G. Bariţ în cauza lui Avram Iancu, pe carele vrăşmaşu cercase să-1 peardă prin intrige, îndată după pacificarea ţerei". Din acest pasaj înţelegem că este vorba despre decoraţiile primite de la împăratul după revoluţie, de către fruntaşii români din Transilvania, pe care majoritatea acestora le-au dezavuat. Traducerea textului latin: „Nu dă nimic cel ce întîrzie să răsplătească". Aluzie la faptul că Viena nu putea să satisfacă revendicările sociale şi naţionale ale românilor, prin cîteva cruci şi medalii acordate liderilor acestora.

10 Vezi articolul *Kronstadt, 19 Mărz,* în *Kronstädter Zeitung,* II, 1850, nr. 23, din 21 martie, p. 93—94. *Satellit* XII, 1850, din 21 martie nu pomeneşte nimic despre generalul Chavanne.

11 „De fapt."

12 Referire la înfiinţarea Reuniunii femeilor române din Braşov, despre care vezi *B.G.C.,* IV, p. 313, n. 4. Conceptul statutelor reuniunii îl lucrase Maiorescu, la Viena, în ianuarie 1850 *(Ibid.,* I, p. 322).

13 Ţara Românească.

14 Bariţ nu va scrie o astfel de gramatică, aşa cum nu va scrie nici vreun alt român dintre cei vizaţi de Bariţ: Maiorescu, Laurian, Aron Florian.

15 Programa Reuniunii femeilor române din Braşov (vezi n. 12), al cărui concept original redactat de Maiorescu se pare că n-a fost acceptat în întregime de autorităţi.

21

30/18 mart. [1850], seara tîrziu

Frate !

fin a I 3 m A S C n S ? ? 8/6' ţ" am răs P U n s 25/13 [2] la cea din 14 mar- fărăsfif.13 ^ T ~ l m i P r °v?i U f Sem ^ în Semna ^ mai mul t e şi mai ţara sfnak, fiindcă acest bilet avu bunătate de a-1 lua asupră-si d-n Ioan G uSS^sy h r u l i r ? n > care este denumit de ^ sissâ ia ononiicul oflicm de deputat în cauza bancului naţional. însă de o parte mă întîrzie prin aşteptarea deputaţilor noştri de la sinod[4], şi chiar a cumnatului prota[5], care sosi numai astăzi pe la 1 oară după am[iază], ostenit şi frigurat, încît nici că-1 mai conturbam astăzi, de alta mi se scurtă timpul scrierii prin — dealtminteri plăcuta — vizită a domnişoarei Alexandrina cu prietină-sa cocoana Tarsiţa, din care pricină şi încep convorbirea mea cu tine de la această fetiţă atît de bună şi înţeleaptă, care merita o soarte cu totul osebită de aceea ce are astăzi[6].

Nu ştiu dacă am avut ocaziune să-ţi descoper vreodată că, oricînd m-am văzut vreodată provocat a împăca diferinţe, împărecheri între familii, am simţit un feli de tortură internă foarte grea, atît mai grea, cu cît familia mă interesa mai mult. Tu te-ai depărtat. Acu sărmana familie, vream să zic *sărmana* Alexandrina nu mai are către cine să-şi descopere focul inimei sale decît către mine. Eu, iarăşi, nu pricep cum să-i ajut. Dacă aveam cu tatăl d[umi]n[ea]ei o cunoştinţă mai întemeiată, mai veche, poate că aş îndrăzni a-i descrie toată starea şi nestarea, aşa însă nu o pot face. Ci Alexandrina îi scrie astăzi. Celelalte rămîn la înţelepciunea ta. Eu îţi mai adaog numai că banii ce-i admănuaseşi prin mine s-au tocat mai de atunci, adică în curs de vreo 5 săpt[ămîni], pînă la o para, şi acum nu mai sînt. Totuşi, conturi se fac din gros. C[o]c[oa]na Al[exandrina] *nu le* face. Borceşti au trecut în faţă.

Tocma în acest minut îmi aduseră scrisoarea ta din 10/22 mart.[7] Mulţămesc cu toată sinceritatea Deputăciunei noastre române pentru grija ce poartă de *Gazetă* şi de al ei redactor. Ţ-am citit provocarea ta şi a Deputăciunei cu destulă iuare-aminte. în cîtva vă satisfăcui aşteptărei prin scrisoarea mea din 18/6 marţ., denotîndu-vă toţi n-rii învinovăţiţi, extrăgînd pe scurt cam şi răspunsul ce l-am dat[8]. Vă satisfăcu însă şi ordinăciunea gubernială, în cît *adică aceeaşi nu numeşte nici un nr., nici un articul, nici o expresiune care să fie lovit sau în Constituţiune, cît mai puţin, sau în legile presei.* Eu v-am mai descoperit şi intrigele care au jucat la mijloc spre surparea mea. Acum vă mai adaug numai atîta, că după spusa fratelui Andrei, care sosi aseară din Sibii, de la concurs, la toţi cei mari le pare rău — aşa o zic ei — pentru ceea ce s-au făcut cu *Gazeta* şi d. Bach[9] aruncă asupra d-lui Glanz[10], acesta asupra celuia, sau ambii asupra gubernatorului[11], iar acesta, asupra lor. Ei simt cît sînge rău produse oprirea *Gazetei* , cugetul le spune că ordinăciunea lor e vagă, neîntemeiată şi totodată martoră pentru constanţa şi caracterul *eines feigen Rumunkeln, den man wie alle ubrigen ein wenig einschuchtern musse*[12]. Eu încă cred că dînşii singuri n-au crezut să iasă treaba aşa departe. între suspensiune şi oprire fusei provocat prin Gdtt ca *să merg la Sibii,* iar eu îi jurai, pe capul meu, că nu o voi face, întîmple-se orice. Aceasta e culmea *cerbiciei.* Ei ar fi tratat bucuroşi. în persoană. Eu am prevăzut şi m-am ferit tare, mai mult ca de orişice. Lasă să învingă cauza ori sila, iar nu căciuliturele.

Acum eu sînt cum v-am mai observat: paralizat, delăturat. Cu noul redactor D-zeu ştie cum o voi *putea* scoate la cale, căci numai acest experiment nu-1 mai făcusem. Ca redactor, fusesem independinte în sfera mea. Să văd ce voi deveni ca colaborator.

Cauza cu orăştianii[13]: izvorul intrigii poftim -|- copii, de care însă s-ar mai putea cîştiga spre a se dovedi că *umere sâchsische Beamten Ehre*[14] apărată în *Bote* şi *Kr[onstädter] Z[ei]t[un]g* merită a fi trasă la îndoială.

Eu socot că Deputăciunea noastră tot ce poate face în privinţa *Gazetei* este ca să mijlocească la ministeriu ca acesta să ceară simpliciter numai *protocolul* meu şi ^*programa mea cea nouă,* spre reviziune. Alt nimic, nici o reflexiune. însă luaţi seama că atîta ar fi foarte mult. Eu în acel protocol am depus neste espectorăciuni foarte curajoase, am atins coarde, adevăruri mari. Programa îmi e foarte *loială,* nu mă tem de ea nicidecum. Loială şi totodată naţională, fără nici o abiecerenţă[15], cum m-ar mustra acum gubernatorul. Deci cereţi protocolul. Auzit-aţi? Cereţi protocolul! Mie cu aceasta nu-mi mai ajutaţi, însă cauzei cu atît mai mult. Capul lucrului e să căutăm a insufla respect.

Să trimit la *Bucovina?* Am făcut ceva. însă te rog să nu uiţi că gubernătoriul o zisese că are să se *oprească* şi *Bucovina.* De ar pune numai cît i-am trimis eu, un *species facti,* simplu, sec, însă nu cred[16].

Una şi bună: să vedem de tipografie. Daţi-mi mie o tipografie bună, bunicică, cu 2-3 teascuri, ajutaţi-mă cu ceva m[anu]s[cri]pte şi voi, apoi, lăsaţi pe mine ! Dar să nu mă mai scoată din sărite nimini cu întetiture, lăsaţi-mă să merg eu pe cărarea mea, carea mi-o cunosc eu, mai numai eu ...

Răspundeţi-mi în ca[uz]a tipografiei. D-n. I. G. Ioan au luat asupră-şi plăţile ei, atît este de român bun şi generos. Te rog ca să-i fiţi cu toţii de toată îndemîna.

D[om]n[işoa]ra Alexandrina iar vine. Scrisoarea o închei.

Cocoana Tarsiţa plînge că bărbatu-său de 3 luni nu-i mai scrie nimic de la Paris. Au scris de 2 ori. Aşteaptă un răspuns.

Soborul[17] ieşi prea bun, dar să ştiţi că în tot decursul lui au fost consignată *toată garnizoana.* Aceasta *o ştiu* eu aici mai bine decît cei din Sibii. Toate altele vi le vor spune ei. Iancu pretinsese a se vorbi şi politică. Nu s-au primit, iar de se vorbea, era *foarte rău.* Aşa, beserica română e cu totul ruptă de către sîrba[18].

Instrucţiunile duse de deputaţii noştri[19] (lucrate de mine; nu mă laud) adaogeră foarte mult ca soborul să se poarte cu curagiu şi bărbăţia dorită.

Episcopul s-au năcăjit rău că cocoanele noastre, din pricina reuniunei lor finaltropice, fuseră hăţite la căpitanat, la general, apoi de atunci în două rînduri mai examinate pe acasă prin un Oberiieu[tenant]. De la căpitanat, uite, legile marţiale se fac pe zi ce merge tot mai *urîcioase,* numai din pricină că se manipulează prosteşte, cu ciomagul în mînă.

Veţi fi auzit că săcelenii *ascultară* şi culeseră tot feliul de producte şi manufăpture de ale lor, începînd de la caşcaval pînă la ţesăturile cele mai fine: pînze, flanele, ştergare cu borangic. Un feli de *Gewerks Austellung*[20]. Le duseră gubernătoriului ca să le vază, care le arătă şi soţiei sale, îi lăudă, le promise apărare *iute* în contra tiraniei ţehurilor. Apoi singur îi mînă la Bach, Weiss[21], Schawani[22].

Aţi băgat de samă că Heinrich Schmidt[23] e scos de la red[acţia] lui *Bote.* Se va zice că e satisfacţiune, însă nu. Vlădărenii, cînd cu trecerea gen[eralului] Schawani, se purtară foarte prost, judele mort de beat. Bran[24] trecînd pe acolo, îi cără ca pe dracul. Hoţii împuşcaţi lîngă Codlea, la o stupină (vezi *Kr[onstădterJ Z[ei]t[ung])* fuseră români. Doi zac aici în temniţă.

Vezi, de poţi, fă un pas pentru aceste dame.

Jorj.

Fratele Laurian primeşte 11 broşure de ale sale.

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 24.150)

1 Scrisoare necunoscută.

2 Scrisoarea anterioară.

3 De asemeni necunoscută.

4 Un eveniment foarte important în situaţia postrevoluţionară a românilor din Transilvania: Sinodul diecezan de la Sibiu din 12 martie 1850, condus cu succes de Andrei Şaguna. Vezi *Actele soborului bisericei răsăritene din Ardeal din anul 1850,* [Sibiu, 1850]; Ioan Lupaş, *Mitropolitul Andrei Şaguna,* Sibiu, 1909, p. 107—116.

5 „Prota" era protopopul neunit al Braşovului, Ioan Popasu, cumnatul lui Bariţ.

6 Este vorba din nou despre Alexandrina Magheru (vezi şi scris, anterioară), despre cars Bariţ va nota, cîndva: „Alexandrina, mărit[ala] Haralampie, genială damă, repaus[ată] în an[ul] 1877" *(G.B.C.,* I, p. 331).

7 Altă scrisoare a lui Ioan Maiorescu, despre a cărei soartă nu ştim nimic.

8 Iarăşi îşi citează scrisoarea despre a cărei soartă nu se ştie nimic (vezi aci supra, scris. 2 şi 3). După conţinut, ea pare a fi cea din 16/28 februarie (supra, scris. 2), dar o asemenea confuzie din partea lui Bariţ se exclude.

9 Eduard Bach, fratele ministrului vienez Alexander Bach, era comisar civil în Transilvania, după înăbuşirea revoluţiei.

10 Iată cine era — descris chiar de Bariţ — acest personaj: „Florian Glantz, fost secretariu la comanda generală din Sibii, cu care Comitetul românesc de la 1848/9 avea a face mai în toate zilele, om deştept, însă răuvoitoriu românilor şi aplecat a crede la orice denunţianţi mizerabili, de care apoi se folosea contra noastră la toate ocaziunile" *(G.B.C.,* I, p. 330).

11 Ludwig Wolgemuth.

12 „Unui valah laş, individul care trebuie speriat puţin, la fel ca toţi cei de seama lui."

13 „Cauza cu orăştianii": un scandal redacţional pe care saşii din Sibiu i l-au regizat lui George Earit în ianuarie-februarie 1850. Vezi detalii în *G.B.C.,* VI, p. 226—235.

14 „Onoarea noastră funcţionărească săsească."

15 Umilinţă, înjosire.

16 Vezi supra, scris. 19, n. 2.

17 Vezi n. 4.

18 Expresie prea optimistă. Soborul din 12 martie 1850 n-a făcut altceva decît a aprobat conținutul *Prememoriei* lui Șaguna din 1849 (vezi *G.B.C.,* I, p. 177, n. 10), în care se cere restaurarea mitropoliei neunite din Transilvania. Vechea doleanță a românilor neuniți, de a se emancipa de sub tutela patriarhiei sîrbești, s-a realizat în mod *implicit* la acest sinod, și nu explicit.

19 Adică delegații neuniți din Brașov, la sinodul sibian.

20 „Expoziție industrială."

21 Johann Weiss von Starkenfels, consilier gubernial.

22 Corect: Chavanne (vezi scris, anterioară, n. 10).

23 Va reveni *în fruntea* ziarului *Siebenburger Bote,* la 3 ianuarie 1852.

24 Ioan Bran de Lemeni (despre care vezi *G.B.C.,* III, p. 27, n. 5) fusese pre^fect al Țării Bîrsei în revoluție și era considerat liderul politic al românilor din această zonă.

22

3 apr. n. [1]850

Frate !

(Solus!)

Știi bine că oamenii noștri, doară ca și alții, nu se îndestulează nici cu promisiuni, nici cu drepturi ale căror folos îl va constata numai viitoriul, ci ei cer ceva *pipăit.* Deci, dacă guberniului îi pasă de simpatiile românilor, noi i-am sfătuit ca, precum au emancipat anul 1848 pe țăran, așa 1850 să *emancipe* oarecum pe comercianți.

Iată -|- un cîmp larg pe care socotii să ți-1 deschid, iată o pleniputință pe a cărei bază tu te poți întinde foarte *departe.* Vrem să ajutăm și Principatelor. Fă ce vei face, deșteaptă, încoardă, înferbîntă pe miniștri de comerciu și finanțe, arătîndu-le la ochi nemărginitul interes ce trebuie să aibă ei întru apărarea Principatelor de orice subjugare. Eu n-am trebuință să-ți spui că aș dori să faci din comerciu și finanțe *scop,* iar politica aș lăsa-o de *mijloc.* Mă pricepi: ca să abatem orice prepus. Tu socot că *acum* ai putea vorbi în direpțiunea aceasta, și pe temeiul pleniputinței, însoțit și de neguțetori, ai putea, zic, vorbi cu tot curagiul, nu numai, ci a și ținea această cauză tot *deschisă,* încît la orice criză ce ar amerința Principatelor, totdeauna să stai *ciocan* pe cei doi miniștri. Poate că mă înșel, eu însă mi-aș promite mult de la această manevră.

Mai ascultă: mi se spune, mi se și scrie de la Sibii, că d-n. Glanz(!!!), așa, d-n. Glanz, ar fi făcut o listă de 80 români, firește comitetul în frunte, spre a se recomanda la î[nalta] Curte pentru cavalerii și medalii. Tu știi că oamenii carii nu pot căpăta și ei medalii și cavalerii zic că acestea sînt niște secături mari, ba unii merg mai departe și adaogă că cu atîta va fi plătită națiunea română, că cei cari vor cîștiga „asemena secături" vor fi pierduți pentru națiune și, în oareșcare privințe, în oareșcare timpuri, mai aproape de spînzurători. Dacă n-aș fi aflat că sînt pus și eu în lista celor recomăndanți, spre a fi despăgubit pentru Stockhaus și fiarăle din Cernăuți[1], poate că aș avea debilitatea de a calumnia și eu ca alții. Tu *pricepi* că eu mă bucur ... Pe mijlocitoriul cavaleriilor musc[ălești] îl știu, iar pe mijlocitoriul pentru ceste 80 patriotice nu-1 poci gîci, numai cam dau cu socoteala că doară trebuie să aibă barbă[2]. Fie cine va fii dacă era să însarcine 80 români cu medalii mari și mici, dacă era să se flateze cineva, apoi de, industria și comerciul nu trebuia trecute din vedere. Dacă ar fi după mine, eu m-aș da cavalerii la nici un membru de ai comitetului, adică nu i-aș *semnaliza,* ci în locul lor aș da *Gold Civilehreumedaille*[3] goldsigilul emmedaille lui: Rudolf Orghidan, Ioan Iuga, Ioan G. Ioan, Const. Popasu; Georgiu Nica, Nicolau Teclu[4]. Meritele lor ar fi că poartă negoț întins, plătesc erariului 70 de mii în arg[int] pe an (cîte unul) , că au deschis fabrica de lînă, de sască (pentru prisac la corăbii), de fer, de hîrtie etc. în urmă, că au făcut lifrații[5] mari pentru armată, cu nespus rizic, după ce mai fuseseră deprădați de insurgenți foarte rău (în urma urmelor ceea ce mai știm numai noi, că au dat mult pentru români).

Ce zici tu de aceasta? îți aștept opiniunea.

Prin d-n. Ioan G. Ioan ț-am mai scris cîte ceva. Ce-mi zici pentru d[emoa]s[e]la Alexandrina, să meargă la tată-său?[6]

D-n. Rud[olf] Orghidan dorește a-și așeza fiiu al său de 16 ani în Theresianum[7]. Are programa, are și condițiunile mai nouă. îți cere numai sfatul tău, să judeci și să spui curat ce opiniune ai despre Theresian, și un băiat de 16 ani care se află în clasa a opta, *săsască,* în cîți ani ar putea absolvi, pe lîngă talente ceva mai bune decît mediocre. Sau dacă în Theres[ianum] nu ț-ar plăcea, unde să-1 dea. N.B.: la pensionate de ale privaților nu vrea a-1 da. Iar airea? ! Greu, așa e? Scrie-mi numai mie.

Despre cursul soborului[8] iar nu-ți însemnai nimic: facă-o cei cari au fost deputații.

La cumnatu-tău[9] prota fuserăm duminecă *in corpore* și gratularăm nu numai de bună venire, ci și pentru isprăvile ce ați făcut. îi păru prea bine. Eu am fost oratorul.

Spune la toți ai noștri a mea frățească sărutare. Pe d-n. Ioan G. Ioan îl rugăm să ne raporteze din timp în timp (înalță-1 la puntul nostru de vedere; toți trei sînt deștepți). Despre tipografie încă-mi veți răspunde la timpul său.

Gazeta va mai dormi. în privnța ei, faceți ceea ce v-am rugat. Mai mult, nimic.

Cam cît socoti să mai petreci la Viena?

Al tău,

Jorj.

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 24.151).

1 Episodul arestării și întemnițării lui Bariț, în Bucovina, la 1849 (vezi Corneliu Diaconovici, *George Barițiu, 12/24 mai 1812-1892. Foi comemorative la serbarea din 12124 mai 1892,* Sibiu, 1892, p. 27-35; Virgil Șotropa, *Maltratarea lui Gh. Bariț în*

Cernăuţi, în 1849, în *Arhiva someşană,* 1940, nr. 27, p. 181—185; *G.B.C.,* \ p. 156, n. 1; VI, p. 172, n. 2).

2 Cîţiva fruntaşi revoluţionari români fuseseră decoraţi cu ordine ruseşti, după zdrobirea rebeliunii ungare de către generalii Paşkievici şi Liiders (vezi *G.B.C.,* VI, p. 174, n. 6). Cel „cu barbă", care presupune Bariţ că le-ar fi obţinut pe cele austriece, bine cunoscute, pare să fie Andrei Şaguna.

3 „Medalie de aur pentru onoare civilă". Nu exista o asemenea distincţie dar concepţia lui Bariţ despre eroismul civil este foarte interesantă.

4 Cu toţii negustori şi oameni de finanţe din Braşov.

5 Livrări. Forma veche a neologismului.

6 Alexandrina Magheru va pleca din Braşov la o dată ulterioară zilei de 1/13 aprilie 1850, cînd îi mai scria tatălui său din acest oraş (vezi *Arhiva generalului Gheorghe Magheru. Catalog de documente 1582—1880,* Bucureşti, 1968, p. 81).

7 Numele Universităţii din Viena.

8 Vezi scris, anterioară, n. 4.

9 Ioan Popasu.

23

Braşov, 5 apr. st. n. 1850

Frate !

Eu primii şi scrisoarea ta din 16/28 marţiu *. Dacă tu din ambele mele scrisori, [2] care îţi veniră una după alta, ai culege o prea mare supărare a mea, te-ai înşela. Nu e supărare, este mai vîrtos ciuda, năcazul asupra acelora pe care şi tu chiar mi i-ai numit *pesimişti,* şi cari, precum nu sînt mulţumiţi cu nimic în lume, şi desperaţi pentru viitor, aşa şi cu politica şi maniera mea de publicist n-au fost mulţumiţi niciodată, ci, mai vîrtos de la apr[ilie] 1848 încoace, au văzut în mine numai un „şovăitor" — aşa mă numeau ei —, ba mi-au zis şi în faţă că dacă eu nu vreau a scoate steagul roşu[3] (cu timp, fără timp, cu socotinţă sau fără), sînt un vînzător. Iar acum, chiar acum, între suspensiuni şi totală oprire, îmi scriau cu prea mare naivitate că ei se miră de acea suspensiune, cu atît mai vîrtos cu cît „foile noastre erau foarte modeste". Ei, săracii, nu bagă de seamă că, pe lîngă expresiunile cele mai moderate, poate fi cineva foarte radical şi că, fără a da cu uşa în casă după maniera d-lor, mai pe dindăraptul casei, mai pieziş, poţi bate mult mai bine şi mai sigur şi, în urmă, că contrarii încă au ochi şi miros fin, căci te simt şi văd unde loveşti.

Aceasta este, frate, dizgustul, ciuda, iar nu vreo supărare consternătoare, căci aşa ceva eu încă nu cunosc. Apoi văităturile femeii, ajutate de ale tuturor bunilor prietini nătărăi din împrejurul meu, cari iarăşi, ca şi cînd mă aflam la Ploieşti în *Stockaus* al muscalilor[4], ziceau şi mai zic: „Ce ruşine să-1 depărteze de la redacţie !" Tocmai si ieri, fiind pe promenadă cu lacob, îmi zise unul: „Apoi, ce e drept, că prea vă înjuraţi urît unii pe alţii" etc, etc. Tu ştii, frate, că totdeauna te dezguşti mai rău cînd profanii, dar fraţi ai tăi, te mustră cu: „Vezi, eu ştiam, era peste putinţă să nu o păţeşti".

Ce e drept, de cînd *Gazeta* se opri mai încap mulţi şi din aceştia a se pocăi, mai vîrtos de cînd se văd atacaţi în gazete străine şi neapăraţi de nimeni, spre exemplu în nr. alăturat, *Hermannstadt.* Unii, cetind aseară în casino, vărsa foc de mînie, iar apoi mă poftiră să-ţi scriu şi să vă rog ca să faceţi orişicum, să refutaţi această blestemăţie, căci de nu, toate datele şi toate argumentările noastre fundate pe aceleaşi, pînă acum, rămîn *dezminţite* şi chiar stăpînirea *amăgită.*

Să observăm: 1 Dacă sînt 51.614 familii sase, apoi multiplicate numai cu 4 (adică socotindu-se numai 3 prunci de o familie), trebuie să iasă preste 200 000 saşi. Din contră, 2 români în *tot* districtul Sibiiului, cu Braşov şi Bistriţa, abia ar ieşi 220 mii, mult mai puţin decît îi ştim noi, încă şi de ai multiplica cu 5. 3 Că ne adnumără tot nouă şi pe ţigani şi pe greci, în ochii necunoscătorilor cum şi în ai răutăcioşilor iarăşi ni se detrage foarte, în două moduri, atît în număr cît şi în privinţa culturii (aţi văzut şi *Aitgsb[urg]* N° 80, *Beilage).* 4 Că ne scoate cu pămînt mult mai puţin, că retace atîtea relăciuni oficiale, atîtea *communia terrena,* atîtea locuri de păşune, pădurile şi munţii, parte mare proprietate a românilor, iar e mişelie. 5 Că încurcă dajdia oerilor, fără a o spune că e românească. 6 Că de la 9 sate nu arată năciunalitatea etc, etc, etc

(îmi intrară oaspeţi, nu-ţi mai pot scrie.)

Deci vă rugăm în numele tuturor comunităţilor ca să combateţi acea blestemăţie cît mai curînd şi cît mai sigur, în mai multe jurnale, iar pentru ca să nu riscaţi neprimirea în jurnale, luaţi-o din un punct de vedere ca să nu bateţi nemţimea de-a dreptul. Luaţi-o din punct finanţial, retăcînd naţionalitatea ca factor antagonist, adică vreau să zic apucaţi-o aşa ca să o citim cît mai curînd în cîteva jurnale. Ascultă: *plătiţi* unde se va cere, şi noi vă vom reîntoarce. Mi se pare că oierii săceleni plătesc lei 170 mii dajdie. Dar vedeţi memorialul lor[5].

învoirea mai înaltă pentru *Gazetă* încă nu sosi. Vă ascult: eu tac, le las timp să mediteze. Aceasta foloseşte şi fratelui lacob, care mai are timp de a se gîndi, căci familia îl cam •.. . ştii ![6] Oamenilor le e cam frică.

Am văzut apucătura slavilor. Ai dracului!

Mă ! îmi spune Bran că el *an citit* raportul cel minunat al lui Glanz[7]. Dar eu sînt determinat, din parte-mi, a dechiara la timpul său că eu am trecut între cei *loiali* numai din vreo mare greşeală, căci om care sade prin *Stockhaus* şi om pedepsit neascultat şi om osîndit pentru scrierile sale nu poate fi loial.

Lui Pandelie i-am spus. Costache s-au dus la ţară. Cu Alexandrina mai vorbesc astăzi.

Ce schimbare în agio! Aici sperie mult.

Al tău,

Jorj.

P.S. Mai atingeţi-ne cîteodată şi politica străină, pe cît aceea nu se poate afla în gazete, ca să ne ştim întocmi.

(*Convorbiri literare,* XXXIII, 1899, 10, p. 904-907.)

1 Necunoscută.

2 Aci supra scris. 4 şi 5.

3 Bariţ se referă la radicalii din partida naţională, grupaţi în jurul lui Simion Bărnuţiu: Alexandru Papiu Ilarian, Iosif Hodoş, Avram Iancu, Axente Sever şi alţii.

4 Bariţ a fost arestat în mai 1849, la Ploieşti, împreună cu alţi refugiaţi din calea trupelor biruitoare pentru moment ale generalului losef Bem (vezi *G.B.C.,* I, 154—155, n. 4).

5 Referiri la recensămîntul populaţiei din Transilvania, făcut în 1850 (vezi *Sie* 'ger Bete,* LXVI, 1851, nr. 49, p. 218; nr. 51, p. 250).

6 Se pare că lacob Mureşanu era vizat de pe atunci să preia redacţia foilor din Braşov, lucru care se va realiza abia în toamna anului 1850.

7 Lista întocmită de consilierul gubernial Florian Glanz, cu românii care urmau să fie decoraţi (vezi scris, anterioară). Despre Galanz vezi supra, scris. 21, n. 10.

24

Braşov, 29 apr. 1850

Iubite frate /

Scrisoarea ta din 21 apr. [1] mă întrista ... Tu zici: „N-am nici în patrie casă". Oh, Doamne ! Ai văzut bunătatea amicului nostru I. G. Ioan. D-lui vrea să-mi ajute a-mi deschide o tipografie bunicică. Fiind aceasta în lucrare, au nu vom fi noi în stare a ne cîştiga o pîine de toate zilele? Judec; O gazetă *conformă* trebuinţelor prezente şi viitoare, tu ca redactor, eu ca tipograf şi colaborator, sau viceversa, o mulţime de cărţi scolastice etc, etc, toate acestea dacă n-ai voi nicidecum să primeşti vreun post, precum nu voiesc eu.

Deci iată, în privinţa tipografiei, *uliimatul meu:* pînă încă este d. I. G. Ioan la Viena, să-mi arvuniţi o tipografie întocma după planul ce v-am împărtăşit, căci nu mai poate încăpea nici o întîrziere, nici într-o privinţă.

Iată, tocma-mi sosi o scrisoare a d-lui I. G. Ioan din 11/23 apr., în care mă asigură că se va înţelege cu tine şi despre tipografie. Se înţelege că d-sa va încheia cu Haase despre partea finanţială. Vă rog încheiaţi această treabă, în interesul nostru al tuturor şi ca să nu mai fiu silit a alerga şi eu pe la Viena şi Praga, cînd voi sînteţi prea de ajuns . ..

Laurianu nu-mi scrise pînă acum nici o literă, prin urmare eu încă tac, însă mă ţiu de Haase [2]. Aron [3] îmi scrie că el au făcut ispravă prea bună cu moşia şi casa. De aici închei că dînsul te va putea despăgubi încîtva sau, adică, cel puţin nu va fi silit a se rezima pe puţinul tău, cu toate că *tu şi el* amîndoi meritaţi întocma *altă* stare, altă soarte. însă vă rog, mult vă rog, nu ca să fiţi *interesaţi,* ci ca să nu vă tot încercaţi a vă dezbrăca de eul vostru cel fizic, fără care oricum te vei încerca, tot nu poţi exista, căci omul e plăsmuit şi din materie.

Cele ce-mi scrii despre episcopul Lemeni m-au interesat foarte. Altele mă supără nespus. Deci te rog foloseşte-te de bucăţica de dincolo.

Bine, noi încă am dezbătut cauza medaliilor, şi ne ieşi că *nu trebuie să primească.* însă apoi? Ce va fi? Dilemă. De vei primi, te rog rîde dăruitorii şi te vor încrimina toţi cei entuziaşti. De nu vei primi, te vor încrimina cei tari, zicînd: „Iată comuniştii, democraţii, separatiştii, duşmanii principiului monarhic !" Cum să o brodim?

De la Ţara Rom[ânească] se vorbeşte tare că peste vreo 3 luni se vor retrage *toţi,* de tot, muscali şi turci.

G.B.

(*Convorbiri literare,* XXXIII, 1899, nr. 11, p. 1127- 1128.J

1 Necunoscută.

2 Laurian îi va scrie în legătură cu proiectata tipografie, în 4/16 mai 1850 (vezi *G.B.C.,* I, p. 169-171).

3 Aron Florian, care se afla şi el la Viena, ca membru al Delegaţiei române.

4 Publicaţiile săseşti din Transilvania anunţaseră, în cursul lunii aprilie, plecarea trupelor de ocupaţie din Ţara Românească (vezi *Siebenburger Bote,* LXV, 1850, nr. 58, p. 272; nr. 61, p. 284).

25

Braşov, [18]51, oct. 7

Frate !

Neguţetorul care-ţi alătură aici rugămintea se vede foarte păcălit prin promisiunile ministrului. El, sărmanul, îşi îngropa tot capitalul în marfă pe carea însă acum nu îi este iertat să o vînză. Deci, te roagă ca să-i naintezi •/.. EL au făcut şi greşala de nu s-au păstrat nici măcar o copie din hotărîrea gubernială.

Nu-ţi poci scrie nimic de pe la noi. îţi observ numai atîta că schimbările cele mari care se fac în stat, chiar în principii, nu lipsesc a lăsa şi pe aici în urma lor cele mai profunde impresiuni, deşi tipariul e legat cumplit.

Vei fi înţeles pînă la ce grad ep[isco]pul Ş[aguna] ne persecutează, pe mine, pe tine, pe Laurpan] şi Bărnuţ. Cît au fost pe aici, data ocasione, tot de rău ne vorbi, fireşte, între patru ochi, dar toţi cu cîţi vorbi îl trădară cătră noi. Eu n-am mers la el nicidecum, *und das hat gewirkt* [1]. I-am arătat că nu-mi pasă nici de el, nici de toţi sateliţii lui. Apoi au început el însuşi a o întoarce şi a mă provoca prin unii-alţii, că de ce să nu dau faţă cu el? Omul m-a vătămat pînă la ficaţi prin o poruncă a sa emisă către p[rotopo]pul şi reprezentanţa cestor două biserici, cu dată 12 marţiu a.c, repeţită aspru în 17 iul., prin care, între altele, cere totala mea depărtare de la orice consfătuire în ca[uz]a şcoalelor. După aceea 1-a

pus şi pe d-1 Vasici să-mi scrie ca să [mă] depart. Apoi au venit aici şi au subscris un document cu *anatemă,* ca să nu poată fi profesori alţii decît numai neuniţi. El se teme să nu vie şi Laur[ian] încoace ca să se însoare. Au zis el însuşi că se teme.

Ia sama că acolo încă trebuie să aveţi un spion între voi, căci prea vă ştie toţi paşii şi toate hîrtiile. Destul că purtarea braşovenilor l-au ruşinat, şi de mirare.

Nu arăta acestea la nimenea.
Al tău,

B.

privatl amilia ^ Pl6aCă ^ în 9 OCt" n" adică poimîne. Cu ocaziune

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. *24.245)*

1 „Şi asta a avut efect."

26

26/14 nov. [1851

Frate !

Am să-ţi râspunz la trei scrisori, însă tot am întîrziat, înadins, cu speranţă ca să-ţi scriu cîte ceva de la noi şi pozitiv şi interesant.

Vezi aici unele. Am dori cu toţii şi foarte ca să alegeţi din ele şi să vîrîţi în vreo gazetă din cele mari. Căutaţi, însă, faceţi aceasta cu un tact ca să nu se compromită nimic. Eu să fiu, cum nu sînt, acolo cu voi, aş arde înfricoşat. Aş feri numai ca să nu lovesc în corpuri mari morale (nemorale), pînă cînd sîntem supt legea marţială.

Cum că decretele Minister[ului] de Comerţ nu s-au publicat, şi încă comentat, în una sau mai multe gazete de Viena, este un rău pe care noi îl simţim aici foarte, ba îl simte chiar gubernătorul, care *nu mai* poate învinge cu sasu, încît mai dăunăzi o cauză fatală a răşinărenilor fu silit a o trimite la minister, din pricină că porunca lui nu se prinde. Vezi, mai jertfiţi timp şi osteneală şi le publicaţi oarecum. Mie, nouă, ni se pare că dificultatea cea mare de a publica noi acolo cîte ceva stă în aceea că loviţi cu toată ocaziunea în naţionalităţi, cînd guvernul de aici (cum pricepem) are parola celor de acolo că aceasta nu se va face, ca să nu se deie ocaziune şi jurnalelor provinciale .. . Ştii că vrăjmaşii noştri, cari se înfuriară foarte cînd văzură *Gazeta* reînviată \ aşteaptă cu sete ca doară iară ne-om apuca de păr cu naţionalităţile, iar acum, văzînd că aceasta nu se întîmplă, iarăşi creapă de năcaz. Căci, adică, ei se tem că păzind noi cumpăt bun, folosim nemărginit naţiunii noastre, căci avem graţie şi timp de a publica atîtea idei generale, cum şi acte naţionale, ţinem pe naţiune şi în firul lucrurilor politice. Tocma alaltăieri ne ameninţa unul, cu o răinţă diabolică, pentru notele de supt articulul sîrbesc. Răspunsul fu că aceleaşi sînt numai de apărare [2].

Deci, publicaţi şi voi, însă încurcaţi-o, vorbiţi de partea meridională a T[ransilva]niei, sau de Pămîntul regiu etc, iar numele sas, magiar, retăceţi-1. Ia sama că dacă riu ne ajutaţi şi voi acolo cu cîte un articol nemţesc, noi aici devenim foarte strîmtoraţi.

N.B.! Apropos! Cînd îmi vei scrie, atinge, sau în scrisoarea mea, sau în bilet osebit, unele ca acestea: „Pe aici se lăţi faima că voi de la ian[uarie] veţi înceta cu *Gazeta.* Aceasta ar fi de la voi nespusă debilitate, pe care alţii ar explica-o şi mai spre rău. Faceţi oricum şi conservaţi *GazetcC** etc, etc. Cu aceasta nu e glumă. Pricina zace: 1) în editori, p[e]r excellence; 2) în redactori; 3) şi în mine; 4) cam şi în abonaţi. Mă, cam dojeneşte-ne şi pentru limbă! Zi să părăsim dracului *alişveriş, musafir* şi latinismele. Mă pricepi? Fă-o! Tu o poţi, eu nu [3].

Treaba cu pruncii lui Orghidan ai luat-o prea serios, însă ai făcut *foarte bine* că mi-ai scris cum ai scris. Omul s-au ruşinat foarte mult. I-au folosit. Dar trebuie să ştii că el zace cu totul supt pantof.

Acu' mai fă una: zi-i lui Costi că s-au lăţit vestea în tot Braşovul cum că pe el îl dau afară din institut şi că duşmanii rîd, şi că la aceasta numai el dede ocaziune cu măgăreasca sa scrisoare. Mai ţine pe acei băieţi supt aripele tale, pînă ţi se va da ocaziune plauzibilă ca să-i laşi, astăzi, mîne ...

Noi adresă de mulţămită nu putem face ministrului de comerţ, pînă nu se va publica decretul său pe la noi. *Saşii* nu **VOT** a şti de el. Apoi eu mai vîrtos mă văd compromis înfricoşat, toţi strigă asupra mea, că cu ministeriu cu tot nu le putem frînge cerbicia. Vai, mult suferim! Eu încă sînt de părere că unul din voi, care stă mai bine la Rîul Mare [4], să-i descopere toate blăstămăţiile. Faceţi un *înscris,* căci pentrii aceea sînteţi deputaţi ai naţiunei, şi vă subscrieţi *qua tales* [5], căci aveţi plenipuntinţe.

Despre proie-ctul statutelor săseşti nu mai zic nimica.
Ce speranţă cu tipografia? ! Să ştii cum o aşteaptă toţi!

Şcoalele, foarte bine ai făcut că ne-ai scris aşa, însă mai avem speranţă de ceva parale.

Gavriil [5] se însura, se cunună alaltăieri, dumineca. Sîmbătă i-am subscris eu contractul civil. L-au cununat soţia ta cu prota. N-au făcut nici o dandana.

Ce păcat că nu poci nici astăzi răspunde la *doaă* scrisori ale lui Treboniu, dar mai întîi să si văz ce iese din vînzarea cărţilor.

într-aceea, dă-i •/• ca s ă vază că zăcerea cărţilor îi face speze mari. Or, de ce nu mai scrie la gubernatoriul? !

Avram [7] încă-mi scrie. Nu i-am răspuns, căci am căutat nebun după *Volksbote,* care noi *nu-l* avem, şi am aflat articlul relativ *numai în nr. din 16 nov.,* iar din 7, nu cum îmi scria [8]. Salută-mi-1, pînă ce îi voi răspunde, după retipărirea artidilului.

încă 6 dată: publicaţi cîte ceva din cîte vă trimitem.
Al tău,

Jorj.

Rogu-te, dă-i •/. scrisoare la nenea George[9], ca să o nainteze cum va şti mai sigur. Aceeaşi e cătră Hristache, de la soţia lui[10], care de la aprplie] i-a scris de 13 ori, iar bărbatu-său n-au primit *nici una,* iară eu, din 17 ale lui, au primit numai *patru !!*

Salută-mi de mii de ori pe nenea Georgie şi pe buna Alexandrină[11], pe care o rog şi îi jur că nu i-am primit o literă măcar, nu, *nicidecum nu !*

Năpăstuiri documentate [12]

1 Asupra limbei române zace nu numai ignorare înadins şi despreţ ci, de la pace încoace, totodată şi cea mai înflăcărată ură. Mai daunăzi, căpitanul Kovâcs, comisariul de cerc din S. Sz. Gyorgy[13] răspunse v. protopopului Moga din Arpătac[14], la o instanţie românească a acestuia, în scris şi în sensul acesta: *„Tisztelendo* Ur, *On joltudja hogy en nem tudok olâhul, irjon tehăt nekem magyarul"*[15]. Această rezoluţiune fu jacată înmîna gubernătoriului, care, înfuriat pe Kovâcs, emise totodată un nou circulariu în toată ţara, în care demîndă strîns ca toţi oficialii să priimească orişice hîrtie românească, sau în oricare altă limbă. însă ce folos, poporul nostru cu aceasta nu este ajutat întru nimic. Oficialii străini primesc hîrtiile româneşti de silă şi frică. Ei însă, prin amînări şi şicane feliurite îşi ştiu răzbuna atît de înfricoşat, încît pe la unele locuri poporul strigă de ei ca de şerpi, precum se va vedea mai în jos.

în săsime s-a observat că mai nici o hîrtie subşternută româneşte nu are vreun rezultat dorit, şi toate sînt tratate cu o superficialitate neauzită. (Ce e drept, lipsa gramaticelor neamţo- şi maghiaro- române încă escuză, sau cel puţin dă pretesturi plauzibile.)

2 Decretul Ministeriului de Comerţ cu dată 7 sept. a.c. au ajuns în săsime de toată bajocura. Acelaşi pînă astăzi în 20 noemvr[ie] nicăiri *nu s-au publicat !* Românii cari cer concesiuni capătă unii după alţii negativă, ori că li se amînă cauzele, încît actele lor sînt coperite în prav[16]. Aşa, din Braşov, Lemnariu, văpsitoriul I. Zach. Nicolau, Ioan Pădure, iar lui Vasilie Dragomir, cunoscut neguţătoriu de 12 ani, îi închiseră bolta, supt pretext că „gremiul săsesc local nu l-ar cunoaşte", deşi acest V. Dragomir Grădinar este fiiul răposatului neguţătoriu şi cetăţean Dr[agomir] Grădinar, nepot al familiei Teclu, mai sărac, însă tot capitalist, *şi nu stricat.*

Nesupunerea magistratului la decret demoralizează înfricoşat şi duce drept la anarhie.

Acelaşi decret *s-au pierdut* şi din arhiva Districtului Făgăraş, întremînile arhivarului Găetan, adiunctului de comisariat Şuieri (.. .aci) şi comisarului Viotte, pînă a nu se publica.

3 Administrăciunea justiţiei în săsime este un ce storcătoriu de lacrămi. Saşii omoară pe români, iar magistratele îi osîndesc numai pro forma, în 11 aug. a.c. un fecior de pîrgariu sas, anume Andreas Czirs jun. omorî pe un june român, Ioan Pîclea, fiiul unei văduve carea rămase acum singură cu trei prunci mici, fără nici un razim. Magistratul osîndi pe ucigaş numai 1/2 an în temniţa din Braşov. (Deliberat[ul] magistratului] din 14 sept. a.c, nr. 6395.) în decursul cercetării, carea fu numai o scoţătură de ochi, nu se dede nici o examinare a sasului pîrgar *Seler,* care îndemnase şi el la bătaie şi omor, nici a capelanului săsesc local, care privise la bătaie.

între Rosenau şi Wolkendorf[17], un pîrgariu sas, ajutat de doi contraşi împărăteşti, omorî în 26 sept[embrie] noaptea pe Ioan Miculi, om bătrîn din Vulcan, lăsînd o văduvă cu 5 copii. Ucigaşii îmbla liberi pînă astăzi[18]. Ucigaşul pîrgariu e sas avut şi cu vază, din Braşov. Cercetarea merse în cel mai profund secret, şi am putea da rămas 99 la 100 că rezultatul ei va fi o satiră a dreptăţii.

Un bancrot înfricoşat al lui Toma Zlatau, de la care judecătorii, în anii trecuţi, *mîncară* mult, se resuscită acum din nou prin poruncă împărătească. Iată însă că dregătoriile locale din Braşov, văzîndu-se greu compromise, caută mii de mijloace spre a-1 *cocoloşi.*

Mită se ia ca şi înainte de a. 1848, numai cu pază mult mai mare. Ştim persoane la *judecătorii* săseşti, care poartă ca[iiz]a partidelor totodată ca advocaţi.

4 Administrăciunea înlăuntrul ţărei poate că merge mai bine. Aceeaşi însă, în săsime au devenit în toată privinţa un scandal, iar românii sînt, fără nici o îndoială, cea dintîie, sau mai drept, unica jărtfă. Exemple: a) în 7 Sate[19], unde majoritatea locuitorilor este română, de sute ani nu s-au pomenit să fie fost jude sau jurat român, decît *toţi* magiari. Iestimp satul Cernat, unde sînt cu 80 *gazde* mai mulţi români, cerură ca **sase** aleagă şi români, şi Bomches[20], inspectoriul şi senator brodi treaba astfeli încît românii, neaflînd de timpuriu ziua alegerii, în 11 nov. c.n. veniră numai 11 inşi la alegere, prin urmare iar se alese jude magiar. b) La satele şi oraşele cîmpene saso-române, nici o poruncă sau ordinăciune nu se mai publică în limba română, (în Districtul Braşovului. Pe airea nu ştiu, scrie-vă alţii.) Deregătorii satelor, adică, *uită* a le împărtăşi româneşte, c) Deregătoriile oraşelor şi ale satelor săseşti amestecate au căpătat, în urmarea vizităciunei de dăunăzi a lui Salmen[21], atîta curagiu, încît nu numai îşi îndoiesc ura şi dispreţul asupra românilor ci, pentru ca să arate că nu se tem de *nimeni,* şi că nu voiesc a face românilor parte de nimic, au început a ocupa averile *comunale* pe sama besericelor săseşti. Iată un exemplu:

„Adum Marienburg am 6-ten Oct. 1850.

Die Communităt schliessat unterum heutigen Tage ab, dass die obere Schenke, die vordere Hâlfte der untern Mastmuhle und der Zom (un fînaţ cu venit ca de 600 fn.) *der evangelischen Kirchen* [cuvînt indescifrabil] *gehoren"*[22]. (Extras din protoc[olul] com[unei] Feldioarei). Ştiţi bine că Feldioara este cel mai mare opid în districtul Braşdvului, însă mai mult de 1/2 români, prin urmare răpirea ce se urmează cu partea românului este cu atît mai strigătoare la cer. Ceea ce s-au urmat în Feldioara se urmează şi pe airea, tot în secret, tot pe furiş, cum vă e cunoscut.

5 în Săcuime, românii sînt tiraniţi asemenea. Corespondinţa •]• vă va servi ca să completaţi numărul exemplelor ticăloşiei.

Se pare că cele două popoară, sasul eu magiarul, voiesc să aducă pe români în alternativa ca *sa%i să alunece la escesuri şi revolte, cît mai curîncf,, atît mai bine, sau să recadă cu totul în apatia şi servilitatea veche.* Eu v-aş putea asigura că numai cu cea mai din urmă incordăciune ar putea ei aduce pe români sau la revolte sau la desperăciune. Toate şicanele, toate tiraniile, în loc să-l culce sau să-l scoată din cumpăt, numai îl fac să-şi cunoască mai bine pusăciunea, fără a-şi pierde curagiul.

Amploiaţii români sînt priviţi mai mult numai ca tălmaci ai celorlalţi. Cei mai mulţi sînt notaţi „ca prea mari români", din care pricină îi şi strămută foarte tare.

6 Tocma primim ştiri sigure că saşii, după ce au cercat ici-colo cu buna ca să înduplece pe români a conferi şi ei *titulo decimarum* [23] la plăţile popilor şi altor besericani săseşti, acum cearcă cu sila şi îi fac să plătească nu numai pe viitor zeciuiala, ci şi pe cei **3** ani trecuţi. Anume, de la comunitatea Feches din scaunul Cohalmului avem ştire autentică cum că românii sînt siliţi a plăti zeciuiala în preţ de bani, socotiţi de la a. **1848** pe **3** ani, cîte c.f. **400 = 1200** f.c.**m.** Bieţii oameni alergară în toate părţile ca să dea de un advocat care să-i scape de năpaste. Ei au şi aflat, pe un săcui. Saşii zic că legea publicată la **18** ian. **1848** nu fusese sancţionată de rege, prin urmare că zeciuiala încă nu e ştearsă. Din această teorie *a lor ar urma* ca şi iobăgia să se restaure.

Lipsa de advocaţi se simte înfricoşat. Oamenii, asupriţi şi împilaţi, **îmbla** lumea amară căutînd cîte un scriitoriu care să le enumere mulţimea plînsorilor lor. Cei mai mulţi dau preste cîrpaci mizerabili cari, în loc să le folosească, le strică cauza cu totul, sau preste străini, vrăşmaşi născuţi ai românilor. Am exemplu înaintea ochilor mei, unde un cîrpaci care abia isprăvise normele şi acum e dascăl au periclitat o cauză, încît bieţii sînt osîndiţi pe cîte *opt* ani la Gherla! Pentru ce? Pentru că au fost cu *Landsturm* [24] şi au făcut requisiţiuni. Oamenii sînt de la Buzeu.

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 24.246).

1 *Gazeta Transilvaniei* a reînceput sa apară în septembrie 1850, sub conducerea lui lacob Mureşanu.

2 Articolul *Muntenegru şi vlădica Petru Petrovici,* din *Gazeta Transilvaniei,* XIV; 1851, nr. 92, p. 377-378; nr. 94, p. 386-385; nr. 96, p. 393.

3 Nu se cunoaşte o scrisoare a lui Maiorescu, în care să-i fi scris lui Bariţ cele sugerate.

4 „Rîul Mare" este ministrul preşedinte Alexander Bach, autorul absolutismului postrevoluţionar austriac. Bach — rîu în româneşte. „Mare", comparat cu fratele său Eduard Bach, care era comisar civil în Transilvania.

5 „Ca atare."

6 Gavrii Munteanu (despre care vezi capitol epistolar aparte în *G.B.C.,* p. 189-255).

7 Avram Iancu.

8 Este o satisfacţie care i s-a acordat lui Avram Iancu, după calomnia la care fusese supus într-un articol al grofului maghiar Bethlen Lajos, în ziarul vienez *Oesterreichischer Voiksbote* (1850, nr. 25 din 29 ianuarie). Delegaţia română din Viena a trebuit să ducă o luptă de aproape opt luni pînă cînd să obţină rectificarea cerută din partea redacţiei austriece şi recunoaşterea meritelor eroului român (vezi *Gazeta Transilvaniei,* XIII, 1850, p. 127; *Bucovina,* III, 1850, p. 181-183).

9 Generalul Gheorghe Magheru, care nu se afla la Viena, ci era plecat la Paris.

10 Christian Tell se afla la Viena, în vreme ce soţia sa era la Braşov, în grija familiei lui Bariţ.

11 Gheorghe Magheru şi fiica sa Alexandrina, care însă nu se mai afla în Viena, ci la Paris.

12 Articolul care urmează face corp comun cu scrisoarea. Este unul dintre articolele trimise de Bariţ cu această scrisoare, şi care trebuia tradus şi publicat în ziarele din Viena sau din Germania. Nu cunoaştem soarta lui. Probabil că nu s-a publicat-

13 Oraşul Sfîntul Gheorghe, al cărui nume maghiar era Sepsiszentgyorgy.

14 Vîlcele, din apropierea Braşovului.

15 „Stimate domn, dumneavoastră ştiţi prea bine că eu nu ştiu româneşte, aşadar serieţi-mi în limba maghiară."

16 Decretul în cauză anula monopolul breslelor săseşti, acordînd libertatea comerţului şi pentru negustorii români sau de alte naţionalităţi.

17 Rîşnov şi Vulcan.

18 O formă anterioară, corectată de Bariţ: „pînă pe la 9 oct., cînd ceru chiar văduva ca să-i prindă".

19 Săcele, lingă Braşov.

20 Consilierul municipal sau „senatorul" braşovean Friedrich Bomches.

21 Franz Salmen, comes al saşilor din Transilvania.

22 „Dat în Feldioara, în 6 octombrie 1850. Comunitatea hotărăşte c& hanul amintit, jumătate dinainte a morii şi a ţintirimului [...] aparţin bisericii evanghelice".

23 „Sub formă de zeciuiala."

24 Garda naţională din timpul revoluţiei.

27

13/1 ian. [1]852

Frate !

Fără a-ţi putea aştepta încă şi altă scrisoare a ta ce-mi promiţi în cea din **2** ianuariu [1] — pe care am primit-o în **10** ian. n. —, grăbesc a te informa, pentru cît am aflat şi eu, despre expediţiunea afurisitei cauze a pescarilor.

Am dezbătut lucrul cu controlorul Rus, şi pe faţă şi pe dos. Lui nu poate să-i intre în cap cum ai putut primi tu **100** f. supt nr. **291** recept., cînd aceia s-au trimis supt nr. **420,** iar supt **291** s-au expediat pachetul, pentru care aici am plătit **9** f. **36** cr. m.c. porto. Adauge însă că nr. **420** în deşert îl vei caută în Viena, căci acel nr. este *număr* al lor, al poştei de aici, care apoi în Sibii *se schimbă,* iar în Viena capătă un al treilea nr.

Ci el zice că tu să cauți recepisa banilor între 19 şi 27 noiembr. acolo la *Fahrpost,* nu la *Briefpost*[2], iar a pachetului, sau adică pachetul chiar, la *Briefpost,* iar nu la *Fahrpost.* Apoi încheie că după ce tu ai subscris recept[ul] nr. 291 şi ai priimit 100 f.c., ei acolo îți vor produce pe a doa recepisă şi vor zice că n-ai ce mai căuta. Cu toate acestea, te asigur că Rus, îndată cu poşta de astăzi, au şi făcut *Quaestionsschreiben*[3] la Viena. îmi mai spuse tot el că nicidecum nu se poate ca pachetul procesului să nu se fie primit acolo în Viena, la poştă. în cele din urmă, el mă încredința că poşta de aici va dori orişicînd testimoniu de primirea pachetului. Ei bine, dar, luînd lucrul strîns, nici atîta nu ne poate folosi mult, pentru că poşta nu ne poate răspunde pentru coprinsul pachetului.

Deci, ce este de făcut? Eu îți alătur amîndoaă recepisele, adică şi pe cea cu nr. 291 (ce am schimbat-o aici la poştă, încă nainte de a ți-o trimete), cît şi pe cea rătăcită. Vezi că tot au trebuit să se schimbe recepisele. Te rog caută cum vei şti mai înțelepteşte, că ar fi lucru tare al dracului ca să se *piarză* acel proces, în ambele sensuri. Iar fiindcă recepisele se află la tine, pune pe Ioan Pop să *supscrie* pe Vasiliu Lacea, ca reprezentant al tuturor pescarilor, într-o jălbuliță către Curtea [de] casaț[ie], în carea să arate că actele apelăciunei, terminul căreia se împlini în dec, s-au expeduit în 19 noiembr. supt nr ... poştei, şi s-au rătăcit. Deci, *eine Trist*[4].

Iată procesul unui alt nenorocit, pe care ți-I trimit ca să-1 naintezi pe conta bogaților.

Protocolul Katharinei Hedghofer se falsifică!
Poşta nu mai aşteaptă!

G.B.

12 ian. 1852

Frate !

Scrisoarea aceasta îmi rămase din poşta de ieri, din pricină că n-am voit a o pune fără recepise. Mă folosesc de cîteva minute pînă vin oamenii din biserică, ca să-ți mai însamn cîte ceva local.

Poate veți vrea să ştiți cam cum sînt judecate nouăle principii fundamentale pe la noi. Te asigur că nu sînt judecate nicicum, căci nimeni nu cutează a-şi deschide gura, Doamne fereşte ! Oamenii le citesc, recitesc şi tac.

De sărbătorile noastre au umblat patroale ca niciodată pînă azi, cam cum auz că umblă pe la voi, acolo. Mai la urmă, la săptăm[înă], s-au sunat că această măsură militară au fost din pricina românilor, ca nu cumva ... într-aceea, ascultă: vineri, în *9* ian., ziua mare pe la 4 oare, un soldat — nu ştim bine, neamț sau jidan de la Viena, căci nemțeasca o vorbeşte bine — omorî în casă pe sora bătr[înului] neguțetoriu Vas[ile] Lacea, anume Dobrița, femeie de 76 ani, şi o despoie ca de 200 f.c. sprăgîndu-i kastănul. Tot pe atunci, seara, alți vreo 6 soldați au cercat să calce pe măcelariul Bărbuceanu, în casa lui.

Dn. Ioan G. Ioan tocmai mă rugă să-ți scriu să te rog ca să ne trimiți vreo 2 părechi din portretul d-lui P. Mocioni[5], cum şi alte portrete, însă numai de ale românilor de renume mare. Tr[imite-nij-i *dacă* se mai află. Costul îl vom trimite noi.

Idem.

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 24.247).

1 Necunoscută.
2 „Poştă de mărfuri" şi „poştă de scrisori" .
3 „Adresă de urmărire."
4 „Un răgaz."
5 Petru Mocioni.

28

Braşov, 1852, mart. 5 n[ou

Frate !

Pînă a nu-ți răspunde eu la scrisoarea ta din 18 febr. \ pe carea o primii în zilele acestea de la sora lui Costache (căci el este la Galați), ştiu că v-au scris şi alții despre istoria arestării mele. Mă îndoiesc însă foarte dacă se află în toată Transilvania, şi chiar aici în Braşov, mai mulți ca doi oameni cari să fie pătruns la adevărata cauză carea m-au dus pe mine în arestul căpităniei. Ba, dacă ar fi citit cineva decretul meu osînditoriu din 17 dec. 1851, nr. 16745/M.C.I., sosit aici numai pe la 18 ian. a.c, atunci şi-ar putea face oareşcare idee despre tot lucrul, însă acel decret eu numai l-am citit, iar în copie nu-1 poci căpăta. Deci ascultă:

Pe la începutul a. 1851 se făcea pe aici nelegiuiri eclatante cu recrutarea, precum cunoaşteți şi din recursul negustorilor luat la ministeriu. Pe atunci venea foarte mulți amărîți ca să le ajut. Popa Ioan Dumbravă aduce şi pe un cumătru al său din Braşovechiu, un cărăuş mişel şi mincinos. „Domnule, pe unul născut fiiu, însurat, mi-1 duseră în cazarmă, îl jură ... scapă-mi-1" etc, etc. El însă mințea gros, căci fiiu-său, în loc de a se prezenta la comisiune, se ascunsese, întru speranță că pînă va sta el ascuns, îi vor „îmbla cărțile". Merge recurs la Guberniu. Bine, pro inf[ormatione], ce face Ţițeiu? Neagă că el mi-ar fi zis că au *prins* pe fiiu-său, ci că numai s-au temut să nu-1 prinză. Tocma pe la mai, mă trag prin căpitănie ca să mă justific, mă confruntă cu acel blăstămat (şi anume Ţițeiu). Eu voi a produce doi martori în contra lui, căpitănia nu vrea, supt pretext: *„Herr Baritz, die ganze Sacht ist rein eine Secatur ersporen sie uns die Zeit. Es wird aus der ganzen Sache nichts werden*"[2].

Aceasta era în mai. în adevăr, referințele gub[ernamentale] aruncă toată cauza la o parte, pînă la dec. a tr. într-aceea, eu sărbasem o gră-

madă de triumfuri, prin cîştigarea unui mare număr de cauze, şi private, mai vîrtos însă *comunale* şi nici una cîştigată la **magistratură],** nici *distrfict],* numai la guberniu, iar unele la ministeriu. Adnotează-ţi această împregiurare. Tu cunoşti multe din aceste cauze: desfiinţarea încărcăturei de cîte 48 cr[ăiţar]i m.a. după fiecare fiorin de dajde pe sama despoietei case alodiale, lupta cu **37** ţehiuri în masă şi umilirea lor formală, aici şi în toată săsimea, desfiinţarea introdusului *monopol* de beuturi spirtoase tot pe sama *alodfiuluij* prin **magistratură],** scăparea de gloaba de **11.600** fl.c.m. aruncată pe negustori prin gen[eralul] Chavani pentru că proletarii Braşovului **(20)** nu veniră la sorţi, apărarea din răsputeri a gremiului nostru şi revindicarea drepturilor lui, spargerea de drum la comerţul cu becerie, prin cîştigarea cauzelor lui Petcu, Nedelcovici, Pădure, eliberarea cîtorva nevinovaţi osîndiţi pe cîte **1—2** ani, *tandem*[3] cîştigarea cauzei Zărneştilor, carea în Sibii căpătă epitetul de eclatantă. însă această cauză, pornită de-a dreptul de gen[eralul] Chavani, nu ca administrătoriu, ci ca advocat al publicului braş[ovean], mă tnnti şi pe mine. Omul, înfuriat foarte, resuscită cauza lui Ţiţeiu şi mijloci decretul din **17** dec, care nu este un ce corectiv, ci curat un act de răzbunare! în acelaşi mi se recapitula osîndirea mea de cînd cu poprirea *Gazetei,* mi se imputară articuli pe cari i-aş fi mai scris şi de atunci încolo (fără a mi-i numi), mă caracterizară *de Winkelschreiber*[4], mă opriră să nu mai cutez a scrie nimica în nici o cauză, mă puseră pe 8 zile în arest.

Era în ora cînd voiam [...][5]
Demoasele Alefxandrina tot la voi este?
Ai întîlnit pe Nedelcu? *Să ştiu.*

(B.A.R., Fond. coresp,, inv. nr. 24.248).

1 Necunoscută.

2 „Domnule Bariţ, toată chestiunea este doar o secătură. Să nu ne pierdem vremea cu ea. Nu va ieşi nimic din toată treaba asta."

3 „în fine."

4 „Scriitoraş", „mîzgălici".

5 Sfîrşitul scrisorii lipseşte.

29

Braşov, 7 apr. n. 1852

Frate Maiorescu !

Eu la scrisoarea ta din urmă nu-ţi mai răspunsei nimic pînă acum, atît pentru că aşteptam în mijlocul nostru pe Aron \ carele mai petrecu sila Sibii ca o săptămînă, aşteptînd vreun rezultat al noaăi sale petitiuni pentru un post de referinţe, cît şi pentru că puntul cel mai delicat la care eram să-ţi răspunz ar fi atins mai mult ca[uz]a arestării mele[2] despre a cărei curs fratele Aron te informă aşa rău. Apoi, ştiind eu că în precedintea mea epistolă ţi-am scris şi arătat numai curatul adevăr, aflu de prisos a-mi mai face apologhii. Aşa şi acum, nu-ţ mai adaog alt în privinţa aceasta, decît îţi dechiar şi te asigur că este o minciună din cele mai cornurate, că eu aş fi pus vreodată pe Pavel[3] de mijlocitoriu la ep[isco]pul. Vezi, astfeli de învinuire mă doare mai rău decît arestul.

Eu, care în toamna tr[ecută] nu m-am umilit a face măcar o vizită lui Ş[aguna], şi i-am refuzat prînzul cel strălucit, eu să mă umilesc peste cîteva luni la ceea ce-mi spuneţi voi! Dar Pavel tot au vorbit pentru mine cu ep[isco]pul, şi acesta cu prinţul? Da, însă nicidecum la rugarea mea, care fusei re-ntors prin neguţetori din uşa arestului, ci Pavel, înştiinţat de Andrei[4] al nostru, cărui eu, cu ocaziunea venirei^ unei cocoane de la Sibii, îi făcusem de ştire în aceeaşi zi, rugîndu-**1** ca, în opt zile cît îmi va ţinea arestul să nu-mi scrie nimica, au voit *proprio motu** a-şi răfui o datorie veche, de cînd fusese şi el arestat pe **3** luni în St Giorgiu şi eu îl vizitam în cap de iarnă, şi de cînd, prin o apucătură a. mea artificioasă, l-am scăpat ca să nu-**1** strămute cu ruşine din Timiş în Oituz. însă destul cu atîta. Trecem la altele.

Mai dăunăzi îmi arătaşi că ce ai păţit că te rugăm să naintezi cîte un proces. Şi iată că noi tot nu te lăsăm în pace. Casa G. Ioan et Fiii[6] te roagă ca să binevoieşti a nainta, prin vreun tinăr acest-/., acest proces urîcios, apoi a-**1** pune tot pe acela să-i scoată n[umă]rul, de se poate, iar de nu, să fie cu atîta. Noi să aflăm numai că l-au dat, de sigur şi curînd. Dar dacă tu crezi, poate, că numai prin vreun agent s-ar putea face, ceea ce eu nu mai crez, apoi fă cum ştii. Cauzanţii îţi adaogă «//. ca să faci cum vei şti.

Ioan Leca[7] îmi tot roade urechile cu cauza lui cu argăsitorii, nu ştiu cine i-au vîrît în căpăţînă că să mai cerce odată la împăratul. Te rog, scrie-mi în privinţa aceasta că „îmi răspunzi mie că nu se mai poate", din cauze pe cate le ştii tu, şi să mi le înşiri, ca să sqap.

Cealaltă ca[uz]ă a lui cu Leethal zace tot în Guberniu. El o ceru ca să-şi facă un feli de tri-ori quadruplică la dînsa. Nici i-o dau, nici i-o trimit la voi.

în contra lui Pădure au luat soţietatea săse[a]scă recurs la ministeriu, unde recursese el. Preste puţin îţi voi nainta contrarecursul lui.

Te avizez că Aron *nu vrea* să lucre nici o ca[uz]ă. Apoi, dar? N.B. Eu sînt oprit a lucra c[auze]le private, dar apoi prinţ[ul] Muntenegru[8] au pus pe un amploiat ca să-mi spuie să nu mă uit la opreli, să scriu, însă lui de-a dreptul, fără grijă. Eu am răspuns: „Să mi se dea voie în scris !"

La Săcele ieşi o comisiune milit[ară] cumplită contra amploiaţilor de cerc şi a popilor, cari, după vechea datină, au făcut mîncătorii cu recrutaţia şi au falsificat protocoalele] botezaţilor. De altă parte, comunitatea] sasă de aici pîrî drept la împăr[atul] pe toţi românii districtului] că fug de miliţie, „ca nişte nomazi şi necredincioşi", apoi

cer repartițiune după naționalități. Pîra e expeduită de aici în 19 mart. c.n.

B.G.

Te rog cu tot adinsul scrie-mi curat, ț-au dat Nedelcovits ceva, căci am şi eu cu el? Am să-1 joc perfid!

B.A.R., Fond. coresp., cota S———\
CCII)

1 Aron Florian.
2 Vezi scris, anterioră.
3 Pavel Vasici.
4 Andrei Mureşanu.
5 „Din îndemn propriu."
6 Firmă comercială din Braşov.
7 Negustor din Braşov.
8 Noul guvernator militar şi civil al Transilvaniei, Karl vcn Schwarzenfcerg al cărui nume, tradus în româneşte, înseamnă Munte Negru.

30

24 apr. [1J852

Frate! \

Cu rețepisă din 5 mart. a.c. ț-am trimis cîte ceva. Răspuns de la tine n-am luat, însă nici am aşteptat, căci ştiu bine pînă la ce grad eşti cufundat în ocupățiunea oficiului tău. Spun drept că nici eu nu-ți scriam, nici acum, dacă nu mă întețea prietinul, pentru că dacă zace pe tine greutatea ofițiului, pe mine încă zace tot Braşovul românesc şi mai toată românimea din săcuime şi din acest district, şi doa coloane din *Gazeta,* şi tipografia cea noă şi, mai mult ca toate, trebile gremiului \

Îți vei aduce aminte că în toamna tr[ecută] trimisesem şi un memorial rom[ânesc] în c[auz]a lui Chir Niță Leca, adresat d-lui Dobran[2], rămas însă la tine. Lucru dracului, că actele ca[uz]ei lui s-au oprit în Sibii (cum prepun eu, în mîna referintelui carele ... de!...), nu dau nici în sus nici în jos. Deci, te rog, trimite această jalobă prin cineva la Curtea casativă, iar apoi, tot prin altcineva, află mai tîrziu ce s-au făcut cu ea, că sîntem neodihniți.

Gubernatorul fu la noi. Am dat şi eu față cu ex[elența] sa. M-au descusut. M-am *expectorat,* pe cît mă suferiră împregiurările şi tactul. M-au asigurat că eu la dînsul nu sînt nici într-un prepus politic. Pe Popa[3] l-au chemat înadins. Au stătut 1/2 oară cu el.

Preste tot, în Braşov, fală, multe abuzuri.

Al tău,

G.B.

Lui Branu[4] auz tocma acum că-i veni denumirea de referente guber[nial].

B.A.R., Fond. coresp., cota———1
CCII J

1 A fost secretar şi cancelar al Gremiului comercial levantin din Braşov pînă în 19 iunie 1853, cînd demisionează (vezi infra, scrisoarea de demisie cătrejconducerea corporației).
2 Ioan Dobran, consilier român în guvernul de la Viena; Vezi despre el G.B.C. II, 313, n. 20.
3 Protopopul Ioan Popasu.
4 Ioan Bran de Lemeni.

31

Braşov, 26 apr. 1852

Frate Maiorescu!

Alaltăieri, în 24 apr.[1] ț-am, trimis cu rețepisă oareşcare hîrtii ale lui I. Leca. Astăzi mă văz silit a-ți nainta şi contrarecursul lui Pădure, pe care te rog să-ți iai timp spre a-1 citi, ca să cunoşti la ce stadiu ajunse această cauză atît de cerbicoasă, iar apoi, *dacă* ți-ar *da* mîna, să vorbeşti cu referințele care va fi.

Auzim că Magher, preşedintele Camerei com[erciale], provocat de ai[ci], ar fi înnegrit acolo sus pe Pădure, cum i-a venit la gură. Recursul soțietății, adică, apucă a merge în sus mult mai nainte decît acesta •/• însă ' ' ' i că Pădure acum are pe ce să se razime: pe decretul gubernial. Toate sînt numai şicane, cîte se mai lucră asupra lui. Cu atît mai vîrtos doresc a-1 vedea odată scăpat de acest proces afurisit.

Ticălosul de Vicoianu aşteaptă foarte rău. Te rog trimite-i acest ursoriu la Curtea cas[ativă]. Afurisitul de referințe de aici îi ține ca[uz]a la sine, de mînie şi răzbunare.

Ieri, duminecă, se întîmplă în satul Liszriyo (Trei Scaune)[2] o mică revoltă româno-săcuiască. Ştii bine că proprietarii săcui îşi puseră carul în petrii ca să stîrpească pe toți românii foşti iobagi şi jăleri, alungîndu-i din moşiile lor. în Lisznyo încă sînt români (cu biserică). Cîțiva români avuseră de proprietariu pe unul Incze Sândor din Uzon[3]. Acesta (după ce află că iobagii au luat recurs la M[aros] Vâsârhely încă dinfevr.), se sculă ieri cu vreo 30 uzoneni săcui, armați cu topoară şi cu furci, încurse în satul Lisznyo des-de-dimineață pe răvărsate, calcă casa lui Todor David, începu a-i dărăma şop, grajd, iar cînd veni să taie şi casa, acesta strigă *tolvaj*[4] şi provocă să tragă clopotul în dungă (ceea ce nu se făcu). Românii săriră spre ajutoriu românului, căci vedea bine că rîndul va veni şi la ei. Uzonenii se spăriară şi o tuliră la fugă, lăsînd cîteva topoară şi ducînd cu sine cîteva lovituri de pari ş.a.

Deregătorii satului, toți sacui, sta numai ca privitori. După ce însă văzută că Incze *rămase prizonier*al iobagiului său, deținut de acesta ca să-i arate cu ce poruncă au venit asupra lui, apoi arestară pe Todor,

pe Incze şi pe alţi 8 rom[âni] şi îi duseră în temniţă la St. Gior[giu]. Este foarte mare prepus între popor că deregătorii încă sînt coînţeleşi cu proprietarii (în săcuime).

Ţ-am Scris în rîndul trec[ut] că la Iarăş (Nyârapatak) lîngă Heghig, merseră grafii Nemeş cu potanţie pe săteni şi duseră dintre ei în feară şi în robie.

Acestea pentru întrebuinţare cum ştii. Este a 11-ea oară ca să se *reguleze* odată raporturile urbariale.

[Ardesa]: Domnului I. Maiorescu.

(B.A.R., Fond. coresp., 'cota S——~ — \
XCCII) J

1 Vezi scris, precedentă.

2 Lisnău, azi în judeţul Covasna.

3 Azi satul Ozun din acelaşi judeţ.

4 Româneşte: „Tulai î" interjecţie care derivă din substantivul unguresc *toivaj* = hoţ.

32

3 iuliu n. [1]852

Frate !

Mă folosesc de această ocaziune bună, pentru ca să-ţi împărtăşesc unele lucruri pe către poate că le vei fi aflat, sau şi poate că nu, din condeiu vreunui sibii&n.

Epistoliile voastre din 3 iuniu sosiră aici, ca şi pe airea. Aceleaşi se citiră şi se comentară de toţi ai noştri cu cea mai mare atenţiune şi seriozitate. Mă doare, însă, cum că sînt constrîns a vă descoperi că aceleaşi produseră un efept ***e diametro***[1] opus la cela pe eare-1 aşteptaţi dv. şi tot binesimţitoriul român, iar cel mai de aproape rezultat este cel ştiut la asemenea împregiurări, că adică dacă un proiept nu poate reieşi deodată, se zice cum că proieptătorii poartă vina că nu avură tactili cerut ş.a.

Mai întîi, vi se impută târfe pentru ce aţi preterit pe episcopul Şaguna cu provocăciunea d-voastră. Al doilea, li se impută greu blăjanilor că acolo, în săptămînile tr[ecute] se ţinu un fel de conventicul improvizat în cauza academiei, care nu rămîne ascuns ochilor poliţiei şi capul provinciei mustră pentru aceasta în dreapta şi în stînga, adăogînd că românii aleargă după copilării dacă-şi cer academie peritetică naţiunale, şi nu se îndestulează cu cele două organizate de guberniu.

Iar epistolele dv. încă-i sînt cunoscute ... La care nu-ţi mai fac ni
un comentariu, căci singur ţi-1 vei face mai bine.

Mai departe, aţi aflat pînă acum, măcar din gazete, că nu numa
episcopii şi cierurile, ci şi inteligenţa, vor întîmpina pe împăratu
separat după confesiune, unii colo, alţii dincolo, şi nu e astăzi nici u
farmec şi nici o putere care să apropie pe românii sfîşiaţi, şi ei vor fa
şi se vor reprezenta ca două rjopoară cu totul osebite[2].

Voi cereţi ca, dacă episcopii n-ar vrea, să se pună cei trei prefep
în fruntea naţiunei. Să vă spun curat că aceasta, la oricare eventualitat
era o idee nenorocită pentru acuma. Apoi iată că prefepţii mi-ţi căpăta
în zilele acestea un perdaf în Sibii, încît le va trece tot gustul de a m
şi visa la aşa ceva. Adaogă ceea ce o observai şi mai sus, că inteligen
încă s-au supărat, iar anumit cea neunită este dezgustată pînă la fica
din cauză că uniţii au început a le prigoni biserica lor, pozitive ***q***
talent[3]. Episcopul Şuluţ nu pretinse mai dăunăzi de la gubernator
nici mai mult nici mai puţin decît ca să se restaure în toată biserica l
instrucţiunile date lui Moga la 1811[4], şi ep[isco]pul Şaguna să fie opr
a-şi apăra biserica, ba încă să nainte unia. Gub[ernatorul] ceru diplor
aceasta ca să vază ce stă într-însa. După aceea, ce e drept, îl mîng
cu cuvinte bune, dar cazul acesta tot lăsă la neuniţi impresiunile c
mai dureroase, mai vîrtos după ce capii lor cunosc şi documinte cum es
•/., pe care te rog foarte ca să-1 întrebui cu cea mai mare discreţiune. Ap
rezultatul acestui document foarte afurisit şi foarte efront mincin
infam, cum şi al dilăţirei enchiclicei lui Şuluţ, au fost famosul cercul
scolastic al lui Şaguna, şi mai solenelă dechiarăciune că el niciodată
[cu] nici o condiţiune riu va mai conlucra în „tovărăşie" cu uniţii,
ar fi măcar scopul încă pe atîta de mare[5].

Apropos de enchiclică ! Grigoriu Pantazi, care tocma veni la Braş
şi cu care avui o conferinţă de 2 oare, foarte serioasă şi fierbinte, î
spuse curat că condeiul tău a îmbiat coregînd prin m[anu]s[cri]p
aceleiaşi, pentru care ei ar avea la mînă dovadă autentică (doară
parte din m[anu]s[cri]pt ?)[6]. Din acea oară zice dînsul că ep[isco]
Şaguna nu v-au mai putut da nici vouă crezămînt, pentru că, zice, ţ
fi fost prin putinţă ca să-1 abaţi pe Şuluţ de la tipărirea acelei broşu
Mai încolo, Şaguna nu vă poate ierta vouă că-1 ţineţi de rău în
toate, fără ca lui Şuluţ şi Erdeli[7] să le faceţi cea mai uşoară mustra
că, între altele au suferit ca să se dea pe copcă pînă şi dreptul de alege
episcopului la uniţi, iar cel dintîi ceru mai astă iarnă de la guberniu
şi dreptul alegerii în parohii să se desfiinţeze şi să se introducă pre
tot *jus patronatus*[8] ş.a., ş.a. Cauzele pentru care Sibiiul este înverşu
şi pe gazetele noastre nu vi le mai înşir, căci m-ar duce prea departe

Cugetul mă duce ca cu atîta să închei această materie atît de du
roasă şi neplăcută, şi nici măcar atîta să nu vă observ că la cei slabi
înger, dar buni români, a început a prinde loc opiniunea ca şi cum epis
pii şi încă vreo doi, trei ar fi adins mituiţi ca să dezbine şi să sfîşie
ţiunea, tocmai ca în zilele M[ariei] Teresiei, dar mie niciodată nu m
plăcut a prepune, şi eu zic că amîndoi lucră şi fac numai din o gro

stupiditate, care la Blaj se află în doze şi mai mari. Eu mai cred că provedința voieşte ca națiunea să mai bea şi acest pahar, pentru ca dezamăgirea să-i fie atît mai salutiferă. Eu din parte-mi te asigur că la toate aceste blăstămății privesc cu sînge rece, şi nu desper nici un moment.

Cu Laurian îmi petrecui, adică ne petrecurăm foarte bine, căci îl ținurăm 5 zile la noi.

îmi trimiți terminii juridici?

Ce ți se pare, vom avea abonați la *Vocabularul* nostru neamțo-românesc ?[9] Iată ceva anunțe de la dn. Orghidan. Scrie-ne cine s-ar însărcina acolo cu culegerea de abonați? Gerold? Dn. Orghidan se teme tare că nu se vor trece exemplarele[10].

Al tău,

G.B.

Fratele lacob şi toți braşovenii te salută frățeşte.

Să ne *trimiți* pe guvernanta despre care ai scris. Auzit-ai? Numai nu-ți prea încoarde speranțele preste măsură. Dar de va păşi în conțelegere cu mine, rău nu-i va merge.

Idem.

Salută-mi pe soția tâ, pe pruncii tăi şi pe demoasela Alexandrina, pe care D-zeu ştie cum o doresc în *patria-i.*

(BR.A.., Fond. coresp., inv. nr. 24.249)

1 Diametral.

2 Vizita tînăruhii împărat Francisc Iosif I în Transilvania, în vara anului 1852. Din numeroasele mărturii şi scrieri despre acest eveniment se evidențiază mai ales o scrisoare a lui Simion Balint către Alexandru Papiu Ilarian, din 7 septembrie 1852 (în Iosif Pervain şi Ioan Chindriş, *Corespondența lui Alexandru Papiu Ilarian,* II, Cluj, 1972, p. 7— 10; Ioan Puşcariu, *Notițe despreîntîmplările contemporane,* Sibiu, 1913, p. 28—33; Silviu Dragomir, *Avram Iancu,* Bucureşti, 1965, p. 275—281).

3 „Uite aşa!", „în ciudă".

4 La instalarea primului episcop român al neuniților din Transilvania, Vasile Moga, Curtea de la Viena a stabilit un număr de 19 condiții restrictive (vezi4e la Sebastian Stanca, *Viața şi activitatea episcopului Vasile Moga 1774—1845,* Cluj, 1939, p. 17— 18), menite să prevină eventualitatea unei revigorări a confesiunii neunite. Vezi şi Ioan Lupaş, *Acte privitoare la alegerea şi instalarea episcopului ardelean Vasilie Moga (1810-1811),* în *Biserica ortodoxă română,* XXXV, 1911, p. 781-790.

5 O mărturie în plus despre regretabilele frecuşuri confesionale dintre românii greco-catolici şi cei neuniți din Transilvania, după 1848. „Enciclica" lui Alexandru Sterca Şuluțiu: cuvîntarea acestuia la instalarea ca episcop la Blaj, în 1850, tipărită la Buda în 1851 (vezi *G.B.C.,* I, p. 368, n. 6). Circulara şcolară a lui Andrei Şaguna, cu nr. 530 din 24 aprilie 1852, interzice categoric învățămîntul comun al şcolarilor neuniți cu cei greoo-catclici. Vezi şi Ican Xujaş, *Mitropolitul Andrei Şaguna,* Sibiu, 1909 p. 132-138, 154-155.

6 Secretarul lui Şaguna, despre care vezi *G.B.C.,* VI, p. 229, n. 4. Cît desp contribuția lui Maiorescu la redactarea scandaloasei cuvîntări-enciclică a lui Alexand Sterca Şuluțiu, el va nega cu întirjire acest lucru *(G.B.C.,* I, p. 368, n. 5).

7 Vasile Erdeli, episcop greco-catolic de Oradea. Despre el: Ioan Vancea, *grafia sinoptică a episcopului gr.-cath. român de Oradea-Mare oarecînd Vasiliu baron Erdelyi,* Oradea, 1863; lacob Radu, *Episcopul baron Vasile Erdeli (1843—1862),* Orad 1929, *G.B.C.,* III, p. 246, n. 10.

8 „Dreptulpatronatului."

9 Lucrarea comună a lui George Bariț şi Gavril Munteanu, *Deutsch-romănisc Worterbuch bearbeitet und in dessen romänischen Theile mit etlichen Tausend Wor bereichert von———.* Dicționariu germano-român, întocmit şi în partea lui româneas *înavuțit cu cîteva mii de cuvinte de———,* I, A—K, Braşov, 1853, II, L—Z, Braşov, 18

10 Rudolf Orghidan a suportat cheltuielile tipăririi dicționarului.

33

31 iuliu [1]

Frate !

Scrisoarea ta din 20 iuliu[1] o primii tocma în ziua sosirei împăr tului la noi, prin urmare nicidecum nu mai poate fi vorbă de a-ți răspun în mijlocul complicatului val în care ne aflăm noi. Acum încă-ți scr numai în fugă. Documîntul ce ț-am trimis este *autentic*[2]. De la Bunj vațu îl căpătarăm, şi toți sibiianii îl cunosc[3]. Dar lacob încă 1-a prim de la Blaj, prin urmare se poate folosi la *Istorie*[4]. Dar voi aveți acc mijloace de a-1 afla şi din isvor mai sigur.

Tu vrei şi vrei să ne afli opiniunea noastră în privința şcoale mici şi mari. Aceeaşi este acum în mîna împăratului, cu vreo 53 su scripțiuni, pentru care ep[isco]pul spuse că va lua patrafirul lui Pop[a şi la toți popii, căci au subscris. Acum pricepi opiniunea noastră?

Voi acolo vă tot lăudați de un an că veți scoate la maidan doc minte în contra ep[isco]pului[5]. E, pînă ună-altă să ştii că adresele ta către Şuluț ş.a. se află, cît în copie cît în orig[inal], în mînile guber torului. Vezi, alții nu te cruță pe tine, cum cruți tu pe alții. Ast tactul de care ne temeam noi, iar nu altul.

Ai auzit că Iancu nicidecum nu s-a prezentat la împăratul. Acea împregiurare produse un dizgust generale asupra lui. Toți îl țin de nebun care noată asupra Dunărei cu pieptul gol, dar cu picioarele lega Sibiienii strigă asupra lui nenea Simion[5], ca şi cum d-lui l-ar fi îndă nicit. Noi aici nu pricepem nimic din toată istoria asta.

Pînă îți vom primi articulul subscris, pe care ni-1 promiți[7], nu-ți voi mai scrie.

Popa e foarte îngrijat de tine. Cea din 20 iul. a ta încă nu 1-a od nit întru nimic.

Al tău,

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 24.250).

1 Vezi *G.B.C.,* I, p. 367-368.

2 Scris, precedentă, n. 6.

3 „Bunyevâcz" = poreclă sîrbească pe care o purta Andrei Şaguna în rîndul neprietenilor.

4 Nu ştim despre ce document poate fi vorba, dar „istoria" în cauză este lucrarea pe care Alexandru Papiu Ilarian o pregătea la Viena, *Istoria românilor din Dacia Superioară* (I—II, Viena , 1851— 1852), şi pentru care solicita şi căpăta documente de pe întreg întinsul Transilvaniei (vezi Ioan Chindriş, *Ideologia revoluţionară a lui Alexandru Papiu Ilarian,* Bucureşti, 1983, p. 83—92). Delegaţia română de la Viena, din care făcea parte şi Maiorescu, 1-a sprijinit pe autor la redactarea lucrării.

5 De ce îl aţîţă Bariţ pe Maiorescu împotriva lui Alexandru Sterca Şuluţiu? Aversiunea lui împotriva episcopului ortodox Şaguna, ca şi conflictul cu acesta, izbucnit chiar în 1852, sînt bine cunoscute. Documentul despre care este vorba în această scrisoare, în cea următoare ca şi în scrisoarea primită de Bariţ de la Maiorescu, datată 20 iulie 1852, se pare că este o dovadă a compromisului pe care episcopul grecocatolic îl practica cu biserica latină din Ungaria. Dar atitudinea lui Bariţ face parte mai degrabă dintr-o conduită generală a fruntaşilor naţionali români, care voiau să-înlăture pe episcopi de la cîrma treburilor politice ale naţiunii.

6 Simion Bărnuţiu. Cea mai exactă descriere a strategiei lui Avram Iancu, în această împrejurare este scrisoarea lui Simion Balint către Alexandru Papiu Ilarian, din 7 septembrie 1852 (vezi Iosif Pervain şi Ioan Chindriş, *Op. cit.,* p. 7—10).

7 Articolul este legat de învinuirea de a fi redactat enciclica lui Alexandru Sterca Şuluţiu (scris, anterioară, n. 5): O *dechirăciune personale,* în *Gazeta Transilvaniei,* XV, 1852, nr. 67, p. 260.

34

15/2 aug. [1]852

Frate !

Mă apuc să-ţi răspund cevaş mai pe îndelete la scrisoarea ta din 20 iuliu [1], la care în zilele tr[ecute] îţi răspunsei numai în scurt, şi cu acel adaos că aştept pe cea promisă a ta.

Documentul îl are Sibiiul. Se vede că el a pus mîna din protocolul Adunării episcopilor, de la Presburg (1850) [2], şi poate a dat preste el în Viena. Blajul neagă existenţa acestui feliu de document, sau adică îl trage tare la îndoială, dar Pantazi mă asigură că acelaşi există. Mai mult nu ştiu.

Zici că ai face o satiră asupra noastră.

E, bine, iată noi v-am dovedit vouă că sîntem bărbaţi. Noi, braşovenii, am dat împăratului patru petiţiuni colective: coleptă pentru scoale şi biserică, scoale treptate pînă la academie inclusive, popii (56 inşi) deosebit, mirenii iarăşi, organizăţiune preste tot şi lege comunale (saşii îi *cerură* tot prin petiţiune restaurarea Universităţii să[sim]ei

etc, etc, etc), *tandem* ajutoriu la şcoalele din Braşov. Aceasta din ur
am dat-o eu în audiinţă privată, şi împăratul, care văzuse zidirea în
pută, [3] mă întreabă:, — început-aţi?

- Da.

— Unde? Acolo, afară? Am văzut aşa ceva. Vom vedea".

Ei, acum să ştii că episcopul Şaguna amerinţă la toţi preoţii
luarea patrafirului] căci au cutezat a subscrie pentru academie. D
uitam să-ţi spun: eu îţi voi consemna fapte, fără nici un comentar
Tu leagă-le. Deci, mai ascultă:

Aici se citi copia unei adrese gratulătoare a ministrului Ba
către ep[isco]pul Şaguna pentru nouăle ranguri, în care îi mulţăme
totodată că ep[isco]pul au ajutat a înfiinţa măsurele guberniului,
crede că în viitor îi va ajuta întocma. Mulţi se tem acuma foarte
răzbunarea ep[isco]pului. Unii din Viena scria în a. tr. în iuliu că ei
produce lucruri prea urîte despre ep[iscop]ul. Aceasta îl supără foa
căci lucrul se auzi, iar lumea carea era curioasă să vadă rezulta
acelor amerinţări, apoi se amăgi în deşertele amerinţări.

Din cele ce s-au întîmplat aici (în patrie) cu urîta pîră întîmpl
asupra ta şi apucarea hîrtiilor tale de la ep[isco]pul Şuluţ prin gaube
alăturată lîngă amerinţările ep[iscop]ului Şaguna, şi din cele ce af
noi de la Viena, că adică Ministerul **Instrucţiunii]** Publpce] (prin Helpe
ar fi dechiarat, că numai să cerem, academie ni se va da, mai mulţi
cheie că trebuie să joace la mijloc o vînzătorie, că poate sînt oam
carii au întru nimic a se încerca să înşele chiar pe împăratul şi pe mi
trii lui, şi să le lege ochii, arătîndu-le că românii nu simt trebuinţa
scoale înalte. Cel mai tare argumînt al episcopului Şaguna în con
academiei este că de va fi *acad[emie] romfanăJ,* junii români nu vor a
ocaziune a învăţa limba neamţă, şi apoi nu vor putea intra la post
Din contră, alţii îi răspund: „Ultima ţintă şi dorinţă a românilor
poate fi limba neamţă, ci cultura sa naţională, ca să tăcem că lim
neamţă se poate învăţa prea bine pe lîngă cea rom[ână], iar dacă cin
cere numai lesiuni nemţe pentru români, acela are în cuget a-i
naţiunaliza" etc

Fraţii Juga, Orghidan ş.a., ş.a. avură foarte multe dispute
Pantazi în c[au]za academiei, pînă încît acesta stete cu ei la Arpă
în cele din urmă, acu se descoperi un lucru înfricoşat: că Juga, Orghi
etc sînt mituiţi de către uniţi ca să vorbească aşa etc.

Astăzi în naţiunea noastră t[ransilva]nă lucrează două eleme
dezbinatoare, şi ele lucră cu toată tăria. Cel relegios, la care sînt de
şi uniţii. Este adevăr că Şuluţ a zis-o şi o zice foarte des că el este epi
pentru ca să unească pînă şi Principatele, dar el ar trebui să ştie
P[rinci]patele se vor uni numai cînd se va uni şi Rusia toată, şi c
Tracia. Vai de acest plan! Unii comisari uniţi prigonesc formal pe p
şi pe mirenii neuniţi. Dezbinarea între bărbaţii din Sibii este compl
Nimic îi mai lipseşte decît să se scuipe unii pe alţii în faţă. Da. Va
scrie lui lacob curat aşa: „Bămuţ, Maiorescu, Laurian şi toţi cari
opuseciune popilor (episcopului) nu sînt români ci sînt uniţi, cari nu

binele românilor". Ei adaogă că tu încă te-ai fi espeptorat la o ocaziune că P[rinci]patele încă trebuie unite. N-ai crede ce bine sînt informați sașii și aristocrații magiari de aceste dezbinături. Magiarii vorbea dăunăzi la Arpătac cu multă plăcere despre aceasta.

Altă dezbinare s-a escat în munți, între cei decorați și cei nedecorați. Dușmănia aceasta se întinde ca luparea și ca frântul, pînă în sînul familiei. N-ai putea crede cît se țin de nenorociți aceia cari nu căpătară decorăciuni. O pizmă infernală s-a încuibat între dînșii. Mai în scurt: de ceea ce nu scăpă nici o națiune începătoare, nu scăpăm nici noi. Tiparul în privința aceasta nu poate vindeca nimic, adică aici la noi nimic, pentru că gangrena așteaptă arsură cu peatra iadului, sau ce știu eu cu mai ce. Brașovenii sînt pînă acuma feriți de boala aceasta.

Insă apropos! Am auzit de la izvor bun că dn. Dobranu ar fi însărcinat a mijloci cercetarea cam ce fac, ce dereg eu aici în Brașov, pentru că eu nu gonesc vreun scop bun, iar anume că aș vrea să unesc pe toți brașovenii. Dar mult te rog nu cumva să iasă aceasta mai departe de la tine. Să-i mai lăsăm să-și facă mendrele.

Tot așteptăm refutăciunea ta în privința enchiclicei, și îndeșert. Se vede că nu-ți vine bine să o publici[4].

Să trecem la ale literaturei. Pentru *-țiune* și *-ct,* îndeșert mă tragi pe mine la răspundere. Nu eu, ci Gavriil și Iacob[5] îți fac ție, și mie chiar, în ceea ce-mi împuți tu mie, cea mai obstinată opuseciune, încît eu avui debilitatea de a le cede lor chiar și la compunerea *Lexiconului*[6], în *-țiune,* nu și în *-ct,* unde i-am învins. Iar încît pentru organizățiunea ta, o dereseră chiar zățarii culegînd-o, apoi Iacob ajută la corepturā. Gavriil introduse pe *-țiune* și în școală cu o consecuință riguroasă.

încît pentru *Lexicon,* vei vedea și tu de la mine note justificatoare sau acuzatoare.

Te rog fă ce vei face și mă asigură iute despre primirea acestei scrisori. Cealaltă ți-o trimisei prin chiar Duțu la Nicolici. Ai priimit-o? Prin Pădure îți trimisei cîteva exemp[lare] din *Omagiuri.* Ne veți judeca de lașitate că și eu și Andrei ne-am apus numele: am făcut-o *înadins,* căci am văzut că brașovenii au primit prea în nume de bine ceea ce doream să facem noi, adică uniți pentru neuniți. Apoi să fi văzut cum s-au năcăjit pentru aceasta Sibiiul et comp.

Destul!

G.B.

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 24.252)

1 Vezi și scris, anterioară, n. 1.

2 Bratislava. Acolo se desfășurau în 1850 un congres bisericesc al catolicilor. Documentul mult discutat — vezi și scris anterioară — poate să fie o adresă de atașament a lui Sterca Șuluțiu, trimisă la Bratislava.

3 Audiența privată trebuie să fi avut loc cu ocazia vizitei împăratului în Transilvania, în iulie 1852. „Zidirea începută" este clădirea viitorului gimnaziu românesc neunit din Brașov, a cărei ridicare va întîrzia ani îndelungați (vezi Andrei Bârseanu, *Istoria școalhîor centrale române gr.-or. din Brașov, scrisă din incidentul jubileului de 5*[...] *ani al gimnasiului,* Brașov, 1902).

4 Se va publica: vezi scris, anterioară, n. 7.

5 Gavrii Munteanu și Iacob Mureșanu, cel dintîi fiind acum director al nou în[...] ființatului gimnaziu neunit din Brașov, al doilea director și redactor al *Gazetei Trans*[...]*vaniei.*

6 Dicționarul germano-român lucrat împreună cu Gavrii Munteanu (supr[...] scris. 15, n. 9).

7 Maiorescu îi răspunde în 23 august 1852 (vezi *G.B.C.,* I, p. 368—369).

35

Brașov, 1852, sept.

Frate!

Scrisoarea ta din 23 august[1] am primit-o în zilele pe cînd episcop[...] neunit Andrei Șaguna venise aici la Brașov spre a-și întări în credin[...] pe comunele de aici, de care crede (sau mai bine se face a crede) că s-[...] afla în pericul foarte mare de a fi amăgite de uniți. El sosi în 14/[...] august, iar în ziua de Sf. Mărie liturgisi la capelă în cetate, unde porunci[...] ca în decursul oficiului d-zeesc protodiaconul Barac să-i citiască toa[...] rangurile și demnitățile, cu glasul înălțat. A cuprins însă cea mai ma[...] mirare pe toți observatorii și studietorii acestor comune că, în loc să li[...] insufle vreo stimă, teamă, sau doară și iubirea prin astfeli de hocu[...] pocus, precum aștepta mititica lui partidă, tocma din contră, produ[...] un dispreț în o măsură precum eu însumi n-aș fi crezut. Pe preoțim[...] iar mai vîrtos pe Popasu, îl înfruntă gros și publice, pentru că cuteza[...] a subșterne M[ajestăț]ei Sale petițiune în c[au]za școalelor preste tot ș[...] a academiei în speție, spunîndu-le curat așa: „Au nu știți voi că acader[...] este o idee revoluționarie? " Toți cei pricepători rămaseră înmărmu[...] la acest fel de cuvinte, iar popii cei mai simpli, după ce ieșiră de la[...] ziseră unii cătră alții: „He, degeaba sînt alea, că noi de la popor tră[...] și cu poporul trebuie să ținem!" Pe bătrînul Jipa[2] încă 1-a înfrun[...] căci, ca om mai bătrîn, au dat exemplu rău și au subscris astfeli de jă[...] I-au mai zis și de școalele ce se fac, că de ce se apucară dacă n-au fo[...] că nu-i place cum se zidesc ș.a., dar bătrînul se apără bine.

Oamenii săi pretinseră cu tot adinsul ca comunele să-i mai dea[...] prînz mare, ca de 50—60 talere, și unii curatori din Șchei le spuse ve[...] că nu se pot găti așa curînd și că taie bani mulți (la 500 f.cm.), și n[...] dederă nici un prînz. Deci se apucă și, în ziua de Sf. Mărie, chem[...] însuși pe Orghidan și Iuga[3] la masă, iar Popasu — necăjit — se f[...] bolnav și nu voi a merge la masă. Cu acea ocaziune, ep[isco]pul sp[...] mesenilor pe larg cauzele pentru care Avram Iancu fu arestat, c[um] adică el, episcopul, ar fi avut poruncă a provoca pe Iancu ca mai na[...] de a se înfățișa la împăratul, să-și ceară cea mai profundă iertăci[...]

pentru că nu priimise decorățiunile. „El n-au voit nicidecum, n-au ascultat de sfatul meu, au vorbit şi multe împrotivă spre a îndărătnici pe locuitori. Au ascultat de doi măscărici ai săi. Acum l-or trimite la robie în țară străină." Sînt expresiunile ep[isco]pului.

Tu mă mustri că eu aş lua lucrurile prea uşor şi că pătrund puțin. Dacă o judeci aceasta numai din scrisorile mele, apoi te înşeli prea rău. Ştii tu că după cîte aflaserăm noi aici şi după ceea ce văzurăm că se întîmplă chiar cu Iancu, noi nu eram siguri nicidecum că scrisorile noastre vor sosi la tine teafăre, neatinse? De aceea noi scriem obscur, uneori mai nimic.

Iaca, întreabă pe Popa de ce el nu-ți scrie nici măcar atît. Ce afli tu între-aceea că eu odată am zis fapte, altădată documente? Adică nu este şi una şi alta? Şi un document nu se face asupra vreunui lucru complinit, sau care arată voința de a face un ce etc.? Pe mine nu mă spărie laude şi complimente, dar *nu uita* că eu asteori fac pe raportorul, şi alt nimic. Nu ți-e de ajuns? Ai tu trebuință de comîntarele mele?

Eu nici acum nu am dat față cu ep[isco]pul, precum nu dedesem nici în celalalt an, dar lacob nu se putu răbda şi merse la el, şi o păți tot ca în a. tr., adică îl primi rece peste măsură. Nu numi, ci încă pofti şi pe Gott la sine şi îi zise cu tot adinsul ca să ia redacțiunea din mîinile lui, căci e un prost şi publică tot lucruri proaste.

Dechiarăciunea ta[4] eram să o dau în *Gazetă* îndată după primirea ei, ci nu mă lăsă Gavriil, zicînd că să mai aşteptăm un răspuns al tău la o scrisoare a lui Popasu, pe care nu ştiu cînd ți-au trimis-o. Eu însă din săptăm[îna] aceasta încolo nu mai aştept.

De unde închei tu că cuvintele cele *nouă* nu vor intra în *Lexicon?* Dacă însă tu înțelegi cuvinte nouă de tine compuse ori aflate, pe care noi încă nu le văzurăm, da, atunci ai dreptate. Dar căci nu trimiți ceea ce ne promiseşi.

Auzim şi de o broşurică a lui Hodoş[5], şi noi încă n-am văzut-o cu ochii şi ar fi păcat pentru toți ca tocma braşovenii să nu cunoască aşa ceva.

Bine ai făcut că ai lăsatingeminarea de litere, afară de prepoz[iții] căci, zău, n-aveați nici un cuvînt de a mulțiența.

în 3 sept[embrie] trimiserăm abia o petițiune cătră Minist[erul] de Comerț ca să ne tipărească tarifa româneşte. Te rugăm, întreabă, de poți, ca să afli voința ministeriului, căci de n-ar vrea a o tipări, i-am cere traduțiunea oficpală] să o tipărim noi aici.

Domnul Țărei Rom[âneşti][6] e bolnav rău. Marcovici e de moarte[7]. Zah[aria] Carcalechi venise la băi. De 3 zile e aici. El, biet, spune toate cu necrezută naivitate.

Bariț.

Te rog cu tot adinsul ca să mă informezi *bine* dacă *Educația femeilor* de Aime Martin[8] este oprită sau nu în Austria. în cazul favoraver, să-mi şi trimiți un ex[emplar] franț[uzesc]. Vreau să o retipăresc româneşte.

Mica partidă ep[isco]pească din Sibii îți zice ție „unitul cel mai infernal". Avem scrisori cu terminul acesta.

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 24.251).

1 *G.B.C.,* I, p. 368-369.
2 Ioan Jipa, vestit negustor din Braşov.
3 Ioan Iuga, negustor bogat, viitorul cuscru al lui Bariț, cu al cărui fiu, Constantin, se va căsători fiica mai mare, Victoria.
4 Scris. 16, n. 7.
5 Nu se cunoaşte vreo tipăritură din 1852 a lui Iosif Hodoş. Probabil eă nici n-a existat.
6 Barbti Ştirbei.
1 Simion Marcovici va trăi, totuşi, pînă în 1877! Despre el, *Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900,* Bucureşti, 1979, p. *552— 553.*
8 Scrierea lui Louis Martin-Aim6 fusese tradusă în româneşte de I. D. Negulici: *Educația mumelor de familie sau civilisafia neamului omenesc prin femei,* Bucureşti I—II, 1844, 1846. A fost recenzată de Nicolae Bâlcescu în *Foaie pentru minte.* (1846 nr. 4, p. 30—32; nr. 5, p. 33—35) şi aceeaşi revistă a reprodus (1851, nr. 51—52 p. 397—399) din traducerea amintită, în plin absolutism. De ce credea Bariț că ar fi interzisă? Cît despre „retipărire" după o nouă traducere, probabil cu scopuri comerciale ea nu s-a mai realizat.

vin

CĂTRE ATANASIE ŞANDOR[1]

(1844-1848)

36 **Braşov, 27 noemvr.**

Prea onorate domnule doctor !

Sîmbătă în 7 dec. n. trimisesem în primirea domniei tale exemplare tom. I din *Macrobiotică*[2], aşezate într-o ladă semnată d supra cu literele A. S., expeduită prin neguțetorul de aici Ioan Slavn

într-aceea, d. dr. director Vasici[3] îmi împărtăşi scrisoarea d-t din 20/9* Noi prevedeam că din mulțimea subscriitorilor, de unii, cu trecerea timpului se vor schimba şi se vor retrage, înt

chip. sau altul. Deci, dacă totuşi trimitem exemplare încă şi peste numărul poftit de la început, aceasta o facem: 1 Că, ne aflîndladă mai potrivită, unde să nu se prea bată cărțile, am adaos, tot la un loc, 40 exemplare şi pentru Timişoara, pe care le primeşte d. Petru Cermena[5]. Fireşte, primblarea acestora va fi cam şoadă, din Arad îndărăpt la Timişoara, noi însă luăm asupră-ne orice cheltuială a cărăuşiei, învălitului etc. s-ar face cu trimiterea. 2 Noi nici pretindem îndată plata pentru toate exemplarele trimise, ci am fi prea îndestuliți dacă deocamdată s-ar putea împărți pînă la 150 exemplare, ca prețul acelora să-1 şi primim, spre a ne ajuta la tipărirea tom Il-lea, care va fi mai mare şi pentru care ne este
5 foarte cu greu a mai dâ. din pungile noastre sau/ â ne împrumuta. Iar de aci încolo, restul exemplarelor s-ar distrage mai pe rînd, pînă la ieşirea tom. II.

Ne rugăm ca biblotecii institutului[6] să binevoeşti a da un exemplar gratis, din partea traducătoriului.

Domnul meu! îri cît peiitru cărțile româneşti tipărite în Principatele române, de care doriți a vă cîştiga arii cinste a vă da următoarea deslușire: cărțile româneşti din T[ransilva]nia sînt oprite, însă nu absolute, ci ele trebuie să tteacă prin manipulația vămii tricesimale, prin care se trimit la Cluj, spre cenzură. Dar cenzorvxl din'Cluj este un popă foarte leneş şi, în parte, fricos şi cam idiot. Aşadar, oamenii pe aici le cîştigă, ştii, cum zicem pe aici, „peste plai" (o mulțime): Numa istoria bisericească[7] este în tomuri mari, încît este foarte cu anevoie a o cîştiga. Eu însumi nu o am, ci o citesc de la un negutetoriu de aici. Atîta vă spui, că româneşte e tradusă din greceşte şi episcopul grecesc au scris cu mare patimă. *Veritas in medio*[8].

Bine ar fi, dar, cînd v-ați învoi mai mulți a trage cărți *mai multe* din P[rinci]pate, pe care să le trimită drept la Buda, unde să le ia la cenzură d. Aron[9] şi să le sloboadă pe toate, că zău n-ar avea ce să cenzure pe ele, pentru că cenzura poruncită de muscali le foarfecă îndevolit.

5v Am cinste, domnul meu, a alătura aici *şi/* cîteva exemplare din nr. 95 a *Gazetei* etc. cu rugare ca să binevoieşti a le împărtăşi la români, cari pînă acuma nu cunosc foile acestea.

Apăsat de grămada trebilor, am cinste a mă însemna, încheind, al domniei tale şerb cinstitoriu,

G. Bariț m.p.
profesor.

P.S. Nu cumva, domnul meu, ați aflat cum s-au pus la rînduială
6 legatul răposatului Sim?[10] /

[Adresa:] Prea onoratului domn Athânasie Şandor, doctor de medicină etc. Arad.

1 Despre Atanasie Şatidor vezi capitol aparte în *G.B.C.,* II, p. 272—372. Alte referințe biografice: Teodor Botiş, *Istoria Şcoalei normale (Preparandiei) şi Institutului teologic ortodox român din Arad, Arad,* 1922, p. 410 şi urm.; Valeriu.L. Bologa, *Contribuții la istoria medicinei din Ardeal,* Cluj, 1927," p. 39; Samuil Izsâk, *Studii şi cercetări de istoria medicinei şi farmaciei din R.P.R.,* Bucureşti, 1962, p. 170— 171; V. Popeangă, E. Găvănescu, V. Țîrcovnicu, *Preparandia din Arad,* Bucureşti, 1964, p. 52—61; Mircea Popa, *Un filolog uitat: Atanasie Şandor,* în „Cercetări de lingvistică", XVIII, 1973, nr. 2, p. 331—342. Date extrem de interesante despre medicul şi cărturarul arădean se află în fondul său de manuscrise, păstrat la B.A.R., ms. rom. 1015— 1021 (vezi Ioan Bianu şi G. Nicolaiasa, *Catalogul manuscriptelor româneşti,* III, Craiova, 1931, p. 262—271). Scrisorile lui Bariț se află în ms. rom. 1015, f. 5r—42v. în fruntea corespondenței se află o foaie separată, care pare a fi anexa unei scrisori anterioare celei însemnată, aci infra cu nr. 1, şi pe care se află următoarea însemnare a lui Bariț: „Forma inelului cu inscripția «Lui G. Baritz, frații moldoveni recunoscători», trimes redactorului împreună cu o adresă de recunoştință pentru ostenelile sale naționale de 6 ani, subscrisă de 23 boieri mari, deputați ai Adunării Generale şi profesori, medici şi alți literați ai Moldovei, cu data 1 cctomvrie 1843". Pe aceeaşi foaie e imprimată în ceară roşie oglinda sigiliului-inel, de formă ovoidal-verticală.

2 Despre *Macrobiotica sau măiestria de a lungi viața, după Hufeland, tradusă şi întocmită pentru orice român cultivat,* I—II, Braşov, 1844—1845, şi care este o celebră versiune românească făcută de Pavel Vasici după cartea germanului Christoph Wilhelm Hufeland, vezi *G.B.C,* II, pas; III, p. 48, n. 5 şi celelalte volume, pass. sau incidental (consemnat în indicii de materii). Bariț s-a îngrijit de răspîndirea lucrării.

3 Consemnat ca intermediar între Băriț şi Atanasie Şandor şi în *B.G.C.,* II, p. 276 307, 311, 313-314.

4 Pavel Vasici era director-medic al Carantinei cezaro-crăieşti de la Timişul de Jos, la granița cu Țara Românească.

5 Vezi *G.B.C.,* II, p. 52, n. 20.

6 Preparandia din Arad, unde Atanasie Şandor era medic şi profesor. întemeiată în 1813.

7 O carte puțin solicitată în Transilvania: *Besericeasca istorie a lui Meletie,* apărută la Iaşi, I—IV, 1841—1843, în traducerea lui Veniamin Costache. Ardelenii au apreciat, în schimb, traducerea prescurtată a lucrării aceluiaşi Meletie al Atenelor de către Alexandru Geanoglu Lesviodax, tipărită la Bucureşti în 1845.

8 „Adevărul se află la mijloc."

9 Teodor Aron, cenzorul şi revizorul cărților româneşti la Tipografia din Buda la acea dată. Despre el: *Theodor Aaron de Bistra,* în *Gazeta de Transilvania,* XXII, 1859 p. 57—58; *Lugoş, 17J29 decembr. 1859,* în *Foaie pentru minte. . .,* 1860, nr. 20, p. 147—151; Corneliu Popeți, *110 ani de la moartea lui Theodor Aaron,* în *Orizont,* XX, 196 nr. 3; *Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900,* Bucureşti, 1979, p. 1—

10 Vezi date despre acest testament în favoarea națiunii, făcut de negustor Nicolae Simu, la capitolul corespondenței lui Atanasie Şandor cu Bariț *(G.B.C.,* I p. 272-372).

37

[Braşov, sfîrşitul lunii ianuarie 1845

Domnul meu!

Mă aflu în tipografie, nu acasă, confuz ca anul nou.

Să^nî. Î01 2r răspuns pe larg îți voi face îndată ce voi prin paralele (150 f.) ce scrii că i-ai trimis prin d. Iuga.

D[omnul] A? Oh, oh! Fă-1 să-ți spuie materia de carea mi-ai scris Vrea anonim? Să nu grăbească! Tăcere!

Cîte scrisori primişi de la mine din dec. încoace?

Te sărut. Al d-tale, cunoscutul,

41

G.B.]

1 Datată în funcţie de scrisoarea lui Atanasie Şandor către Bariţ, din 21 ianuarie 1845, în care este vorba de cei 150 de florini trimişi *(G.B.C.,* II, p. 292-294).

38

Braşov, 1 mart. v. 1845

Prea onorate domnule doctor !

Vin să-ți mai arăt că cei 150 f.w., prin d. Iuga, i-am primit, de care avizai şi pe d. Vasici, şi d-sa cred că-ți va fi scris, mulțămindu-ți.

D[omnul] Vasici îmi arată că d-ta, sau mai bine d-voastră doreați foarte ca să vedeți ieşit articolul d-lui Babeş, şi mă mustra căci nu-1 public. Eu însă nu puteam publica ceva ce nu aveam la mînă, pentru că d. profesor Ghenadie Popescu [1] mi l-au trimis numai cu data din 3 fevr. după care abia la săptămîna sosi aici.

Şi acuma ce să facem cu acel articol? Să-1 tipărim neapărat, căci altfeli — zice d. Popes^u — aş rămînea un despot şi un monopolist etc, etc.

Domnule doctor! N-am norocirea de a te cunoaşte în persoană, dar din scrisorile d-tale cutez a încheia că eşti bărbatul acela pe care eu, în Arad, îl căutam de multă vreme. Deci, te rog să îmbraci, în minutele citirii acestor rînduri, un temperament curat englezesc, rece judecătoriu. Te rog ca tot ce-ți scriu să primeşti ca de la cel mai sincer prietin ce ai avut vreodată. Te rog, în sfîrşit, să mă crezi că eu sînt om care niciodată nu m-am putut supăra cînd mi-au zis cineva că nu ştiu cutare sau cutare lucru, ci numai cînd mi-au zis că sînt om rău m-au supărat şi mă voi supăra în viața mea, pentru că nu sînt. Iar ne-nvăţat — *quam multa*
7 *non scio* [2] — zisese chiar şi Socrat, cu mare dreptate, şi alții şi alții./

Să vedeți, domnilor, eu articolul al doilea al d-lui Babeş nu-1 pot tipări nicidecum: 1) pentru că, după ce d-lui — la *thesis* din nr. 26 — făcu o replică destul de lungă, iar Moroşan o duplică, eu acestui din urmă i-am declarat că nu voi mai primi nici de la dînsul, nici de la altul nici un feli de dispută mai mult, 2) pentru că foile mele nu trebuie să fie favoritoare de o polemie întinsă, care răpeşte vreme aşa multă, acuma cînd noi avem trebuință atît de mare de a publica şi a citi idei politice, iar nu certe.

Deci, să-mi dea sau Babeş, sau Moroşan, sau oricare altul regule lămurite, deduse în sistemă, asupra poeziei române, iar nu dispute, şi le voi tipări îndată. Acestea-mi sînt argumentele denegării, ca redactor, mainainte de a citi răspunsul fratelui Babeş, făcut la duplica lui Moroşan.

D-v. l-ați citit, şi noi aici încă, eu, d. Vasici şi un alt român din vecinătate, care cunoaşte limbile elina, latina, itala, franțeza, engleza, germana, ungureasca şi materna, cele mai multe din acestea mai tot una ca alta.

D[omnul] Babeş, la început, făgăduie că nu se va iuți iar mai tîrziu, la f. 4 zice lui Moroşan *far adele ginic cutezătoriu.* Ştie d. Babeş sau nu, că fărădeleginicia, româneşte, este tocma cît şi *criminalii* lăt[ineşte] şi *verbrecherisch* [4] nemţeşte? Spuneți-mi, care din d-v ați avea plăcere a lua asupra-vă asemenea epitet, care duce pe oameni la aresturi ş.a.? Şi toate acestea, într-o dispută curat literară între doi inşi cu totul necunoscuți!

în sfîrşit, la f. 20 îmbracă asupra şi caracterul marelui Friderik
7v şi pe al său contrariu, pe/ Moroşan îl numeşte cîne zăvod. Şi aceasta d-voastre vă place, d. Babeş vă ciştigă lauda şi încurajarea şi socotiți că, fiind d-lui fecior sărac, fără părinți, unele apucături ca acestea îl vor recomanda în viitor? ! D-lor, domnilor, vedeți să nu pățiți cu tinerimea d-v., astăzi-mîne, cum o pățiră — ca să tac de toate altele aşezăminte publice — mai de curînd blăjenii ! [5] Vedeți ca tinerimea, căreia d-v. îi dați atîta frîu, să nu vă dea ca mîne, cu degetele în ochi! Şi ce gîndeşti, ar mai suferi corul profesorilor în mijlocul său pe Moroşan, dacă el ar înghiți numirea de cîne? Vă întreb: ce ați face d-v.?

Eu aflu şi lui Moroşan o vină grea, şi aceea este că n-au dedus, îndată la început, toate regulele poeziei române, aşa cum îl rugasem [6] eu să facă, măcar că prințul Țărei Rom[âneşti] (care au învățat sub Guizot, în Paris, şi e dr. de drepturi şi unul din cei mai buni stilişti români şi preaiubitoriu de lectură) lăudă pe Moroşan în față pentru art. din nr. 26 [7], fiind la Comarnic, în vara tr[ecută], unde mă aflam şi eu. (în *Duplica* sa sminti numele Virgilie, citîndu-1 în loc de Calpurnius: „Frânge etc." [8] Atîta e tot.)

M[ureşa]nu însă credea, pînă la critica d-lui Babeş, că nici unul din tinerii noştri nu va cuteza a versifica pînă nu va fi citit atît poeziile, toate, bune şi rele, ieşite de vreo 16 ani în Moldova-Rom[ânia] şi la noi, cît şi toate regulele cîte s-au dezvoltat şi criticele poetice care au ieşit în *Curierul de afmbej sfexe],* în *Curierul rom[ânesc]* şi în *Albină,* mai vîrtos pe la aa. 1838—39.

El s-au înşelat! Pentru ce se supără d. Babeş, căci i se arată neştiința, şi încă numai anonime? Vanitate? Nu o nutriți, rogu-vă!
8 Pentru ce redacția dădu lui M[ureşanu] versuri ne tipărite spre criti/zare? [9] 1° Pentru că M[ureşa]n încă este redacția. 2° Tocma din delicateță cătră aceia, a căror versuri, tipărite fiind, le sînt, parte cea mai mare, cunoscute şi numele în public. Pentru ce redacția s-au plîns asupra înteţirilor cu poeziile? Pentru că — iată, spunem fără nici o rezervație — o grămădesc poeziile rele, însoțite de pretensii. Dar d. Babeş n-au pretins? Numai de patru ori, prin condeiul d-lui Gavra şi al d-tale.

în sfîrşit, actima mă văd a vă declara eu însumi că, după ce am citit cu multă luare-aminte şi versurile fratelui Babeş, le aflu mult greşite, căci nu păzeşte nici cantitatea nici numărul silabelor. Răspunsul

acest lung,[10] care iarăşi îmi porunceşte unde să-1 precurm, pe 5 dragi de săptămîni, ca şi cum biata foiţă n-ar avea o mulţime 4e măciniş ce aşteaptă, în voie-i stă, tipărească-1 într-o broşură la oricare tipografie şi împartă-1. Dar vă spui, domnilor, că se vor scula alţii, cari vor răspîndi tot nimbul acelui tînăr, pe care i l-au făcut mai mult patronii lui.

Eu nu cunosc pe fr[atele] Babeş, îl iubesc însă ca pe oricare român şi mă bucur foarte că înaintează. Dar îi sfătuiesc cu deadinsul să nu tragă degetul, în limba română, cu un bărbat deşi abia de ani 30, care însă s-au stricat ochii citind toate productele române şi, de 7 ani, are ocazie a conversa, 3—4 luni, cu sîmburele românimei,' aici, între teri. Tinărul aştepte vreme, nu se iuţească ! Preste puţin, vor ieşi aici regulele poeziei române.

De aş răspunde d-lui G. Popescu sau fr[atelui] Babeş, mai mult n-aş putea decît acestea. Deci, în voie-ţi este să le împărtăşeşti. Dar iertaţi de graba mare cu carea scrisei, căci, vai, copleşit sînt de lucru!

Al d-tale prea plecat,

G. Bariţ.

Beiuşenii să nu vorbească că mi-au trimis vreodată ceva de doamne-ajută spre tipărit, că nu este adevărat! Preste tot, din acele
8v părţi nu vine mai nimic. Sînt oameni streini de cătră literatura română./

Exempl[are] din *Curier* aştept mai multe, pe tot ceasul, căci pînă
7 acum numai 2 primii. /

1 Despre Ghenadie Popescu vezi *G.B.C.,* II, p. 302—303.

2 „Multe [încă] nu cunosc".

3 „Criminal."

4 „Criminal", „culpabil penal".

5 Aluzie la „procesul lemenian" de la Blaj, eveniment complex care a înregistrat şi o vehementă revoltă a studenţilor de la Blaj împotriva autorităţii ecleziastice şi şcolare. Date ample în Coriolan Suciu, *Preambule la procesul lemenian,* în *Cultura creştină,* XVIII, 1938, nr. 10-11, p. 640-662; nr. 12, p. 730-745 şi *G.B.C.,* III, pass.

6 Gheorghe Bibescu.

7 Articolul lui Andrei Mureşan, *Cîteva reflexii asupra poeziei noastre,* din *Foaie pentru minte...,* 1844, nr. 26, p. 201—205.

8 De data aceasta este vorba de articolul aceluiaşi *Duplică fAsupra poeziei),* în *Ibid.,* nr. 46, p. 364—366; nr. 47, p. 367—373. Este un răspuns la observaţiile iritate pe care tînărul bănăţean Vincenţiu Babeş, pe cîte putem înţelege din această scrisoare o mare — şi nedezminţită! — speranţă a partidei naţionale din Banat, le face la reflecţiile lui Andrei Mureşanu *(Critică în reflexiile asupra poeziei noastre. Din „Foaia" nr. 26 a. c/p. 201-205J,* în *Ibid.,* nr. 44, p. 348-351; nr. 49, p. 356-359). La sfîrşitul Duplicii, Andrei Mureşanu citează patru versuri latineşti din Calpurnius, pe care le atribuie greşit lui Virgiliu (vezi Andrei Mureşanu, *Reflexii,* Cluj-Napoca, 1977, p. 6 cu traducerea versurilor la p. 207).

9 Aparent, o mare greşeală redacţională a lui Bariţ: i-a permis lui Andrei Mureşanu să facă uz, în criticile sale, de poeziile netipărite încă ale lui Vincenţiu Babeş, aflate la redacţie. Mureşanu excerptează, ca exemple proaste, fragmente din poeziile: *Laudă divului hronic roman Gheorghe Şincai de Sinea şi tînguirea românimei după dînsul, Alegerea de rigă,* şi *Călăritul românului* (acestea două din urmă traduceri din germană. Fireşte, poeziile lui Babeş n-au mai văzut lumina tiparului, şi se găsesc şi azi în manuscris la B.A.R., în ms. rom. 987, f. 40r - 42v, 135r - 137v.

10 întreaga problematică a scrisorii, deosebit de importantă pentru arheologia literară, se axează pe faptul că Bariţ refuză să-i publice iui Vincenţiu Babeş un al doilea răspuns, la *Duplica* lui Andrei Mureşanu. Acest răspuns se numea *Triplică asupra versificaţiei,* se pare că era deosebit de lung şi de dur. Fragmentul de început se păstrează încă la B.A.R., ms. rom. 987, f. 210r-211v. Probabil că restul a fost distrus de Bariţ. Vezi şi *G.B.C.,* II, p. 297, n. 8.

39

Braşov, 8 mart. 1845

Domnule doctor !

Cu poşta de astăzi trimit numai 4 exempl[are], continuaţia din *Cfurierul] de a[mbe sexe].* A trimite toate 16, prea bate la ochi, deodată. Ci, pe rînd ... .

Domnule, n-aveţi să răspundeţi la nici o întrebare ce vi s-ar tace despre chipul primirei.' 2 închid la d-ta, 1 la d. Serb,[1] 1 la d. Constantini[2].

Scrisoarea d-tale din 13 mart.[3] am primit-o astăzi. Pentru D-zeu, rugaţi pe fratele Babeş să nu fie aşa războunător, că, zău, îi va da de cap şi mi-ar fi milă de acel tinăr bun![4] Mai umilit, mai răbdătoriu! Să nu-i treacă prin minte că cunoaşte literatura română 1 E departe !

Banii ce zici că ai trimis vor sosi, n-avea grijă.

Ceasul bătu.

D-lui A.[5] îi retrimit art[icolul] cu poşta viitoare. Ce-i pasă aşa mult? Ori nu se înerfede în secretul meu?

Iubeşte-mă ! Al d-tale prea plecat şerb,

; *G. Bariţ.*

9 Celelalte *C[uriere]* tot d.tale le voi închide, pe rînd./

1 Teodor Serb> fruntaş bănăţean, ciespre care vezi *G.B.C.,* II, p. 71, n. 13.

2 *Dimitrie Constantini,* director al 'şcolilor neunite din comitatul Bihor, fruntaş naţional şi cultural al românilor din „părţile ungurene".

3 Vezi *G.B.C.,* II, p. 294-296.

4 Vezi scris, anterioară, inel. notele.

5 Personaj neidentificat (vezi şi aci supra, scris. 2).

40

Braşov, 29 martie c.v. 1845

Domnule doctor !

Dorinţei d-voastră de a vă trimite *Curierul de ambe sexe* prin poştă, din pricini bine cunoscute, nu vă putem a face destul. într-aceea, nu vom lipsi a vi-1 trimite prin ocazii sigure, cu graba cea mai mare.

Cu datul de mîne îți trimitem cîteva exemplare prin ocazie sigură, despre care sîntem siguri că le vei primi.

Pricina că nu ți le trimitem toate 16 este că prenumăranții ne veniră mai tîrziu, şi pe rînd, încît am fost siliți şi noi a prenumăra mai tîrziu.

Al domniavoastră cinstitori,

Redacția *Gazetei de Transf ilvania].}*

[Adresa:] Prea onoratului domn Atanasie Şandor, dr. de medicină etc, etc. *Arad.*

41

Braşov, 16 iulie v. 1845

Domnule doctor!

întorcîndu-mă dintr-o călătorie,[1] am cinste a răspunde numai pe scurt.

Cei 80 fl. argi, i-am primit, cu mulțămită.

Niplătitorii! Decît să nu plătească în veci, mai bine să dea *Macrobioticele* îndărăpt, dar nu fupte, nici maculate. Să iasă numai tom. II, că le vom face o lecție! Bine ar fi dacă în vreme de trei săptămîni s-ar alege scoteală curată cu tom. I, ca să ştim cîte ex[emplare] să trimit din II-lea, căci apoi mă voi depărta în o călătorie, de carea te voi aviza după rezultat, căci va fi cam literară.

Ferească cucul! De la *Gramatica* lui E[liad] din 1828 au mai ieşit cîteva în Bucureşti, a prof. G. Pop ,[2] a prof. franț[uz] Valliant, care cunoaşte bine limba noastră, căci cu ea îmbătrîni. Făcu şi un lexicon[3]. Apoi la Iaşi[4] şi două aici, la noi, [1]838 şi [1]844[5].

Să tăceți la alfc noastre ? Oh, oh ! Nu sînt tipografii ? Iipsia, Viena, Praga, Buda, Sibiu, Blaj, Braşov, pretutindeni se poate tipări româneşte. Şi, cum ați vrea şi voi unul> aş ddri din suflet ca să ieşiți cu cîte o recenzie etc, etc.

Dar credeți, domnilor, că mai nainte trebuie să citiți tot, sau mai tot, bun-rău, cît au ieşit pînă acuma româneşte. Altfeli fii sigur că veți începe de unde au început alții, iar nu de unde au *încetat* ei.

Că nu puteți citi? Asta nu e treaba noastră.

Al d-tale, ca totdeauna,

G. Bariț.

Că d. Gavra citeşte, ori că nu citeşte foile noastre, că e mînios foc, zău\ prea puțin ne pasă! D-zeu e sus: noi de vină *nu sîntem./*

1 Călătorie făcută împreună cu editorul său, Ioan G6tt, în Germania meridională. Vezi *Gazeta de Transilvania,* VIII, 1845, nr. 74, p. 294—295; nr. 76, p. 304; nr. 77, p. 308; nr. 78, p. 312; nr. 79, p. 316; nr. 80, p. 319-320; nr. 81, p. 323-324; nr. 82, p. 326—328; nr. 83, p. 330-332. Cf. şi George Em. Marica, *Notele de călătorie ale lui George Bariț,* în *Anuarul Institutului de istorie din Cluj* p. 123-149.

2 Gramatist neindentificat.

3 J. A. Vaillant n-a scris, propriu-zis, o gramatică românească, ci a făcut largi şi competente referiri la limba şi ortografia româneacă, în cel de al III-lea volum al lucrării sale *La Roumanie au histoire, langue, litterature, ortopgraphie, statistique des peuples de la langue a"or, ardialiens, vallaques et moldaves, resumes sous le nom de romans,* Paris, 1844. „Lexiconul" său: *Vocabular purtâret românesc-franțozesc şi franțozesc-românesc,* Bucureşti, 1839.

4 O vestită gramatică ieşeană a epocii: Gheorghe Săulescu, *Gramatică româneasca sau observații gramaticeşti asupra limbei româneşti...,* Iaşi, 1833.

5 La „noi", adică în Braşov, s-a tipărit o gramatică a lui Dimitrie Iarcu: *Gramatică românească şi nemțească pentru tinerimea națională. într-acest chip întocmită de un prieten al nații. Tipărită cu toată cheltuiala domniii sale Rudolf Orghidan, cetățean şi negutătoriu de aici,* I —II, Braşov, 1838, 1840. O gramatică braşoveanâ din 1844 nu cunoaştem.

42

Braşov, 9 aug. v. 1845

Domnule doctor !

Alaltăieri trimisei, prin d. Slavnic, în primirea d-tale, 16 ex. *Curier* nr. 4—5 şi 5 ex. nr. 1—3. Aşadar, pînă acum 16 întregi, pînă unde ieşiră.

D-lui profesor A. Gavra nr. 4—5, două exempl.

Preste vreo 18 zile vei primi neapărat şi *Maerob[iotica]* t. II, dar aş dori a şti cam cîte exempl. au rămas nevîndute.

Iartă de ne-ngrijita scriere.

Al d-tale şerb cinstitoriu,

G. Bariț.

13 Ai primit pachetul de la d. Vasici, sau încă nu?/

[Adresa:] Domniii sale domnului Atanasie Şandor, dr. de medicină etc *Arad*

43

Braşov, 12 noemvr. 1845

Domnule doctor !

Nu m-am putut întoarce pe la Arad, pentru că carul iute transilvan mă aduse pe la Oradiea [1]. Dar poate fi lesne să mai trec o dată pe la dv., pentru că simţ trebuinţă mare.

De nu m-ar fi nenorocit librariul Dim. Nica din Moldavia, mîncîndu-mi 871 fior. arg. adunaţi de la prenumeranţi şi dîndu-se bancrot cu mai multe mii [2], poate că în anul viitoriu eram să fac alt drum. Dar aşa, sînt secat cu totul.

în 6/18 noemvr. ţ-am trimis prin d. Ioan Slavnic 29 ex. nr. 2 şi 3 din *Magazin,* iar din *Curier* nimic, pentru că n-am mai primit. Redactorul Eliad, care făcuse un tour pe la Logoj, înainte cu 10 zile fu aci la noi şi spuse de multe greutăţi ce avu cu tipărirea *Curierului,* pentru că muscalii nu pot suferi tipărirea cu litere latine şi îl gonesc urît.

14 Exempl. stricate din *Macrobiotică,* ară/tînd numărul lor, le vom împlini. Asemea şi din *Curier,* numai binevoiţi a ne arăta, la cîte exempl. cît lipseşte.

Cu grabă mare!
Al d-tale şerb cinstitoriu,

G. Bariţ.

P.S. D[omnul] advocat C. Ioanovici [3] nu cumva e absent din Arad? Căci mai sînt întrebat pentru banii de la jidanul, din cari pe anul acesta n-am primit nimic, măcar că jidanul se primbla astă-vară pe aici, cumpără lînă de cîteva mii, aici , la nasul nostru. Ne-au păcălit pe toţi.

14v *Idem.j*

[Adresa:] Domnului doctor de medicină Athanasie Şandor etc, etc *Arad.*

1 La întoarcerea din călătoria în Germania (vezi supra, scris. 6, n. 1).

2 O pagubă al cărei ecou se resimte în nenumărate acte şi corespondenţe ale lui Bariţ. Dar abia din această scrisoare aflăm *exact* ce s-a întîmplat cu acest „Dimitrie Nica, omul de nimica", aşa cum îl „versifica" Bariţ în furia sa. „Bancherotul" pare să fi avut loc în 1844.

3 Vezi despre el *G.B.C.,* II, p. 283, n. 5.

44

Braşov, 26 noemvr. 1845

Domnule doctor !

îţi arăt că astă-seară depui iarăşi la d. Ioan Slavnic de aici 29 exempl. *Magazin,* nr. 4 şi 5.

îmi pare foarte rău că pentru p[ărintele] Frişcan [1] încă tot nu poci trimite elxempl[arele] certtte, căci din nr. 1 încă tot nu mi-au mai sosit exempl. de ajuns.

îmi iau îndrăzneală a alătura cîteva exempl. crude din foile noastre pentru ca să binevoieşti a le împărtăşi la de acei români carii poate că pînă acum n-au văzut foi româneşti.

La cîte exempl. vă lipseşte 1/2 coală din *Cfurierul] de afmbe, sexele?* Din acelaşi încă tot n-am ce vă trimite. Greu merge cu comunicaţia noastră literară ! Nu e nimic, eu nu desper. *Omne initium durum* [2].

Uitam: recursul dv. nu s-au putut tipări în forma sa, ca recurs adresat Maiestăţei. Şi aşa, scăpă ca printre pene .. .[3]

Pare-mi-se că mitropolitul [4] iar va cere satisfacţie asupră-mi.

Iubeşte pe al d-tale şerb cinstitoriu,

16 *G. Bariţ.*

[Adresa:] Domniii sale domnului Atanasie Şandor, doctor de medicină etc. *Arad.*

1 Protopopul Mihail Frişcan din Toracul Mare (vezi *G.B.C.,* II, 332, n. 1).

2 „Orice început e greu."

3 Vezi şi *G.B.C.,* II, p. 312 şi 313, n. 18. Este vorba de un recurs al românilo din dieceza Aradului, pentru schimbarea normelor de alegere a deputaţilor în congre sul naţional bisericesc şi pentru restabilirea unor drepturi încălcate de ierarhia sîrbeasc. Actul s-a publicat în *Gazeta de Transilvania* chiar la data scrisorii de faţă, 26 noiembri dar nu cu textul său de suplică, ci ca o simplă ştire, *Arad, 22 noemvrie* (VIII, 184 nr. 95, p. 387), cu un incipit voit banal: „Recursul românilor gr.-neuniţi din episcop Aradului în privinţa congresului naţional este răzimat pe următoarele punturi... " L sfîrşit: „împărtăşit de IP"

4 Iosif Raiacici, energicul mitropolit neunit de Carloviţ (1785—1861), care aroga şi conducerea bisericii neunite româneşti din Transilvania.

45

Braşov, [1]846, ian. 1O

Domnule doctor !

Am să-ţi răspund la scrisorile din 7 şi din 14 ian. n.[1] Cu ce încep?

Banii de abonaţie să-i trimiţi aşa, ca să-ţi scoţi curat zeciuial că nu îndeşert ostenim, sau cel puţin n-ar trebui să ostenim în deşe

Sminţile la orişice cad asupra noastră, aşa şi cu *Macrobioti Curierul* îl voi întregi, cu un alt transport. *Gazetă* — iată-le !

D[omnul] Dragoş ![2] Pricina e că încă tdt n-am nr. 1 din *Maga* şi nu îndrăznesc a-i trimite fără acela. Dar, de se învoieşte, bucuros s întrebăm.

Neregularitatea novelelor, credeți, că în toate țările austriace e, plus minus, domnitoare. Pricina zace adînc. Eu m-am. plîns la *Postamt*[3], amar ...

întrebarea mea se născu după opiniile ce ferb chiar în capetele unor *români precopsiți,* carii nu pot crede în viitoriul nației noastre, ergo nu voiesc nici mijloace.

Acum îmi răspunzi? !

Al d-tale şerb cinstitoriu,

18 *G. Barit./*

[Adresa:] Domniii sale domnului Athanasie Şandor, dr. de medicină. *Arad.*

1 Vezi *G.B.C.,* II, p. 317-319.

2 Ioan Dragoş, viitoarea victimă de la 10 mai 1849, din timpul tratativelor de împăcare între Avram Iancu şi Kossuth (vezi *G,B.C,* II, **p.** 318, n. 2).

3 „Oficiul poştal".

46

Braşov, 31 ian. v. 1846

Domnule doctor !

Scrisoarea d-tale din 1 febr.[1] n. o primii la vreme şi mă bucur că-mi poci lua minute spre a-ți răspunde iară.

1 D[omnul] Dragoş: 10 exemplare nr. 2 —6 i-am trimis, pe toată întîmplarea, *a Wârad,*[2] căci mai multe nici că aveam, şi le voi continua. Primind răspuns definitiv, mă voi şti întocmi.

2 Da, prețul *Magazinului,* t. II să-1 ridicăm îndată la primirea nr. 1, care ți se va trimite peste vreo 10 zile. Iar pe tom. I socoteala e curată: 2 f. argi, de 6 broşuri.

3 Da, să-ți scoți zeciuiala, iar nu numai exemplarul *Gazetei,* adică să faci socoteala preste toate exemplare cîte ai prenumerat, şi proțentul de 10 să-1 opreşti în bani, căci peste ce trece de 10 exempl. încă se cuvine proț[ent]. Lasă aşa ! Eu ştiu cîtă învăluială e cu abonații. Dar eşti generos: te cunosc demult, voim însă dreptul. Peste acel provizion avem destule ne-nțelegeri cu oamenii noştri, numai ca să străbatem a-i deştepta.

4 Lipsele, iată, se îndreaptă la toți (nr. 3). Tot cu acest prilej vă alătur şi cîte un exemplar din gazetele moldavo-române, spre vedere, ca doar s-ar afla ceva abonați, măcar la unele, măcar în compagnie, mai mulți
20 la cîte una, şi le-ați primi cu poşta, *Kreuzband*[3]./

5 Gazete nemțeşti: apucă pe una şi dă în cealaltă. Tot un drac ! Dar totuşi, cele de aici sînt *răuprezentantele* liberalismului, dar totdeodată şi a terorismului în contra românilor, ergo pe aceştia

6 Istoria pentru ştergerea catedrei mi-ar plăcea să o cunosc *ovo*[4]. Ştii că eu din asemenea cauze fac pururea cauze naționale, pent aceea le şi public bucuros. Apoi, n-ai crede de ce interes deşteaptă în ce laltă românime asemenea publicații!

7 *Divatlap* etc. Iată răspuns la nr. 10 şi vor mai căpăta pie (indirecte) în foaie[5].

8 Punturile în privința viitoriului nostru: îmi plac de minune le cunosc toate de adevăruri. Cu toate acestea — credere-ai? — conc zia mea e mîngăioasă. Recunosc toate neajunsele românilor, din to părțile, ba zic şi eu că *stantibus his circumstantiis*[6] nu etc, etc. dar depărtăm unul de altul în aceea că eu cred într-o mare schimbăciune circumstărilor. Tot ce doresc este: a) o pace universală, şi anume o p la Dunăre, încă pe vreo 10—15 ani; b) ieşirea în capul trebilor a m multor români cumpătați, politici pătrunzători şi, cu acele condi cred într-un viitoriu prea dorit.

Lăsați să scrie *Peşti Hirlap*[7]. Nu neg, sînt adevăruri, dar nai cu 20 ani era la ei mult mai bine.

Scurt: observațiile d-tale sînt clasice, dar te rog să crezi şi într-
20v proces, pintre toate pede/cile. La Dunăre e rău, dar mîngăierea este oamenii simt răul şi se nevoiesc a-1 îndrepta din toate puterile. Pro torii se împuținа iar de altă parte gubernele dau semn de naționalit mai căldişoară.

Ceasul bătu.

Al d-tale şerb cinstitoriu,

21 *G. Bar*

N-ar fi bine a arăta gazetele românо-moldave şi la Casino?
21v aici le şi purtăm./

1 Necunoscută.

2 „La Oradea."

3 „Bandă în formă de cruce". Era o formă de expediție poştală.

4 „Din ou" = de la început. Atanasie Şandor era să-şi piardă catedra de la parandia din Arad, dar lucrurile s-au remediat, în scurtă vreme (vezi *G.B.C,* II,"**p.**

5 în *Gazeta de Transilvania* (IX, 1846, nr. 10, p. 38) apăruse o ripostă revistei mondene *Divatlap* din Pesta (nr. 2 din 1846), care îi batjocoreşte pe cance români de al Tabla Regală din Tîrgu-Mureş pentru că au cutezat să vorbească petrecere... în limba română. „Cui trebuie limba românească?", se întreabă re ungurească, la"care Bariț răspunde: „Cui au trebuit o mie şapte sute de ani tre trebuieşte la vreo şase milioane de români".

6 „Adastînd în aceste împrejurări."

7 O ştire de la Braşov, în rubrica *Erdelyi dolgok* din *Peşti hirlap,* 1846, nr. p. 54-55.

47

Braşov, 1846, febr. 21

Domnul meu !

La scrisoarea d-tale din 26 febr.[1] primită astăzi, nainte cu două ceasuri, am cinste a răspunde numai pe scurt:

1 Banii primiţi, 88 fl. 2 cr. îi voi trece, fiecare, la partida lor.

2 Pentru novelele din Prinţipaturi am făcut înştiinţări în *Gazetă*[2]*:* mai tot în bani de ai noştri, sfanţi şi galbeni, afară de 12 lei la *Albină,* erga 32 lei = 14 sfanţi, 12 lei cam 6 sf[anţi].

Şincai — Klain vor ieşi mai tîrziu în *Magazin*[3]. Nu vor mai peri ...

Iată din *Curier,* cît s-au mai tipărit, 16 ex.

îmi e ruşine a-ţi descoperi ceva: eu îţi păstrez mai toate scrisorile, pe care nu *te-ar vătăma* a le păstra. Ceea în care-mi arăţi lipsa din *Curier* am păstrat-o, am ascuns-o atît de bine încît nu ştiu cînd o voi afla, între grămezile altora. Deci, mă rog mai seamnă-mi o dată 1/2 coală lipsitoăre.[4]

Macrobiotică ! Eu tot nu desper mai mult, deşi popii noştri sînt mojici, în parte.

Al d-tale prea pl[ecat],

G. Bariţ./

1 Vezi *G.B.C.,* II, p. 319—321. Scrisoarea lui Şandor din 26 februarie, la care răspunde Bariţ în ... 21 februarie e datată după calendarul nou, corespunzînd cu 14 februarie după calendarul folosit de Bariţ.

2 O lucrare clasică pentru popularizarea şi răspîndirea publicaţiilor româneşti în epocă: George Em. Marica, *Contribuţii la problema abonaţilor periodicelor româneşti pînă la primul război mondial,* în voi. *Studii de istoria şi sociologia culturii române ardelene din secolul al XlX-lea,* I, Cluj-Napoca, 1977, p. 11—111.

3 *Magazin istoric pentru Dacia* nu va publica vreo operă de a lui Samuil Micu sau Gheorghe Şincai. Zvonul face parte dintr-o curioasă concurenţă ivită după 1840 între Alexandru Gavra de la Arad, Gherman Vida de la Iaşi şi August Treboniu Laurian de la Bucureşti, legată de editarea manuscriselor corifeilor Şcolii Ardelene. Date interesante la Iosif Pervain, *Odiseea ediţiei profesorului Alexandru Gavra din Hronicâ,* în *Studii de literatură română,* Cluj, 1971, p. 86—112.

4 Probabil scrisoarea lui Atanasie Şandor din 1 februarie 1846, pomenită supra, în scris. 11.

48

Braşov, **14** mart. v. **1846**

Domnule doctor !

Cum am uitat! Sînt trei săptămîni de cînd, avînd ocazie de la Cluj, ţ-am trimis 29 exempl. nr. 6 din tom. I al *Magazinului,* adresat domnului Ioan Dragoş, *p[er] GrofssJWardein.*[1], cu carul iute din Cluj încolo. Nu ştiu dacă ţi le-au trimis şi dacă le-ai primit, pentru care sînt neodihnit.

Iată cum au ieşit corespondinţa[2]. Socotesc că nu poate fi mai coperită. Dar nu se putea ca să nu tăiem „să simtă carii au a simţi!"...

Ascultaţi! Faceţi paradă mare la ziua ce veţi hotărî, de mulţămită pentru rezoluţie[3]. Aşa şi la ziua împăratului.

Al d-tale şerb plecat,

G. Bariţ.

23 *Gazete* vă trimit cîte am. Mai tîrziu, altele./

[Adresa:] Domnului doctor de medicină Athanasie Şandor etc, etc. *Arad*

1 „Prin Oradea Mare."

2 însemnarea laudativă la adresa lui Atanasie Şandor, pe care Bariţ o inserează chiar la cererea acestuia (vezi *G.B.C.,* II, p. 323—324) în *Gazeta de Transilvania* (IX» 1846, nr. 22, p. 86; reprodusă integral în *G.B.C.,* II, p. 325, n. 18).

3 Atanasie Şandor îi comunicase *(G.B.C.,* II, p. 323) că împăratul a emis o rezoluţie după care se concede libera trecere de la religiile catolică şi greco-catolică, la cea neunită. într-adevăr, neuniţii din Arad vor serba cu mare pompă acest eveniment, iar Şandor îi va relata pe larg lui Bariţ, într-o scrisoare din 9 aprilie, despre festivitatea de la Arad *(Ibid,* p. 325—326). La rîndul său, Bariţ a consemnat entuziastul praznic al neuniţilor în *Gazeta de Transilvania,* IX, 1846, nr. 29, p. 113—114.

49

[Sfîrşitul lunii martie 1846]

Domnule doctor !

La scrisoarea din 16 mart. *:

1 Să fii prea sigur de articol şi de anonimitate *strînsă,* numai împărtăşiţi şi altele[2].

2 Popaso[3] e român ploat. La noi nu e *nici un sîrb.* Cearta e marc

3 *Iorgu* mi s-au vîndut[4]. *Gazete* veţi primi.

4 Foarte bine că ai dat *Macrobfiotica] !*

5 Eletkepek .[5] Nu le am. Vă rog de 100 bri: traduceţi art[icolul} dv.[6]

6 Faceţi, pentru regresul[7] liber, paradă cum veţi şti mai mare, deşteptaţi-i şi pe ai noştri să *simtă ce* este drept.

7 De Şincai-Klain, alteori.

Al d-tale şerb cinstitoriu

G. Bariţ./

1 Vezi *G.B.C.,* II, p. 322-324.

2 Scris, anterioară, n. 2.

3 Ioan Popasu, protopop neunit al Braşovului.

4 După un anunţ din *Gazeta de Transilvania,* Atanasie Şandor îi ceruse lui Bariţ în 16 martie „un exemplar din *Conul Iorgu de la Sadagura"* a lui Vasile Alecsandri *(G.B.C.,* II, p. 322;.

5 *Ibid.,* p. 323—325, inel. n. 15. Tînărul, pe atunci, istoric maghiar Horvâth Mihâly publicase în revista maghiară *Elet kepek* 1845, nr. 22, articolul *Egy jelenet II Jozsef kormâny tortenetetol,* în care vorbeşte şi de răscoala lui Horea.

6 Şandor nu va traduce articolul. Bariţ, însă, n-a renunţat la el şi, tîrziu, în 1863 *(Foaie pentru minte...,* nr. 1, p. 2—6; nr. 2, p. 12—14) apare traducerea românească a părţii ce interesa, sub titlul: *Răscoala românilor din Transilvania.*

7 „Regres" = posibilitatea românilor de a regresa la neunire, după ce odată trecuseră la greco-catolicism, sau în cazuri rare, la catolicism. Vezi scris, anterioară, n. 3

50

Braşov, 1846, apr. 6 n.

Domnul meu!

Din *Icoană*[1] nr. 11—14, mai tîrziu.

Primit-ai de la d. Dragoş cele 29 ex. *Magazin* t. II, nr. 1? Nr. 2 încă mi-au sdsit. Aflînd că ai primit nr. 1, voi trimite şi pe acesta, *p[e]r Temesvdr, au Herrn Peter Csermena*[2] sau G. Iuga.

Albina, încă ceva aşteptare !

Al d-tale şerb cinstitoriu,

24

G. *Bariţ/.*

1 *Icoana lumei, foae pentru îndeletnicirea moldo-românilor,* revistă ieşeană (1840—1846) pe care Atanasie Şandor o cerea pentru românii din Ardeal.

2 „Prin Timişoara, domnului Petru Cermena".

51

Braşov, 1846, iunie 20 v.

Domnule doctor !

Cu poşta tr[ecută] v-am trimis un plic. Acum, iată şi altul, de gazete din Bucureşti. Iată şi împlinirea lipselor din *C[urier]* şi *Buletin.*

Aşa, pe rînd, vă vor veni toate cîte s-au pornit, iar altele deocamdată nu. Dar nici dv. nu veţi plăti decît numai pentru cîte aţi primit, adică *Curier* cu *Buletin* (2#), *Univers* (1#), *învăţătoriu* (1 f. 20) apoi *Albina* cu *Buletin* şi *Icoana* (4# 12 lei), prenumeraţiile socotite pe anul întreg[1].

Din *Albină* încă mă yoi sili a împlini, ca să aveţi exempl. co

Preţurile, cum am atins şi alte ori, nu vor sosi tîrziu şi cu gazetelor, dacă vom mai avea abonaţi în acele părţi.

Din *Magazin* mai am trei broşure, dar stau la cenzură înc săptămînă de zile.

Al d-tale şerb plecat,

25

G.

1 Un repertoriu de publicaţii din Principate, cerute la Arad: *Curierul sexe, Buletin, foaie ofiţială a Prinţipatului Moldaviei* (Iaşi, 1833—1859), *Buletin, ofiţială* (Bucureşti, apărută pînă în 1847), *Universul* (Bucureşti, scos de Iosif între 1845—1848), *învăţătoriul satului* (Bucureşti, 1843—1852), *Albina rom Icoana lumei* (vezi scris, anterioară, n. 1) ş.a.

52

Braşov, 29 iunie

Domnule doctor !

îţi eram dătoriu un răspuns şi la scrisoarea domniei tale din 11 dar ştie-mă D-zeu, de 9 săptămîni am bolnavi în casă, nevasta cu s ţiţelor (cunoşti durerea!), două băietele cu vărsat, apoi ocu curente. Iar astăzi îngropăm pe o băieţică de 3 ani a fratelui A. Mur Şi a mea, în recidivă de vărsat *a treia oară* (întîmplare rară, aşa nu mai lasă nădejde pentru viaţă[3]. Deci:

La articolul d-lui abonat nu poci zice nimic pînă nu-1 voi luare-aminte. Pe toată întîmplarea, te rog să fii luat împuternici mală de la d. abonat, ca nu mai pe urmă să ignoare trimiterea lui.

Banii moldo-români! Ce grăbeşti aşa? Dacă eram eu de s apă, neapărat ţi-i ceream, pentru că aşa cred că între noi amîndoi încap complimente. Eu, din parte-mi, aş fi gata a-ţi spune şi cîn mai avea pîne uscată pe masă.

Unii din prietinii literaţi se scoală asupra d-tale, din pricin gulatei veniri a gazetelor, moldavo-române? Te rog, domnule

26 primiţi de la mine / următoarele cuvinte de dezvinovăţire:

1 *Omne initium durum*[4]. Noi, ce e drept, câştigarăm dreptu trage gazetele moldavo-române. Două decreturi veniră în cauza a Dar dv. ştiţi foarte bine cîte formalităţi mai au a se împlini în noastre, pînă să se puie maşina în lucrare nestingherită. Locul m slobozi decreturile către vămi şi către carantine, ca să nti mai op numitele gazete, dar *uită* a împuternici şi pe poşte ca [să] ia prenum pentru ele şi ca să le nainteze *ab offo*[5]. Aşa, eu ce să fac? De opt an foile *moldavo-române* tot prin ocazii private şi D-zeu mai ştie cum la 3—4—6 săptămîni. Cu toate acestea, n-am tînjit şi m-am b că totuşi e mai bine a le primi oarecînd, *decît niciodată,* căci altf puteam ţine comunicaţia literară cu fraţii.

într-aceea, eu în aprilie mai dedei o rugăminte la stăpînire, nu numai ca să împuternicească pe poşte, ci şi ca să oprească pe tricesimătorii saşi a mai lua malițioase vame de la gazetele rom[âneşti], cum o fac pînă acum, de mînie numai că le văd că există.

2 N-ați primit toate gazetele la cîte ați subscris? Nici că le veți primi iestimp: a) pentru că cam întîrziaserăți; b) pentru că am socotit să nu vă prea încarc, să le puteți judeca deodată numai pe acestea, şi să
26V vedeți care din ele merită viață şi pe / viitoriu.

3 *Curierul de afmbe] sfexej?* N-ar fi nici o greutate alta decît: redactorului Eliad i s-au amerințat formal că, de va mai cuteza a continua acel curier cu litere latine, numai cu scop de a trage părete între *romănime* şi *ruso-slavonime,* îl vor închide ca pe un nebun(!!) într-o mănăstire de nebuni. Credere-ați aceasta? Este adevărat, domnii mei! Dar veți zice: „Nouă ce ne pasă, el să împlinească n[ume]rii!" Prea bine! El se şi sileşte şi cred că peste puțin vom mai primi 3 n-ri. într-aceea, să-i compătimim şi noi, ca şi toți ceilalți români, la cari acția *şi pînă acum produce reacție resignată.* Noi tot nu vom spune! Aşa e scris în cartea vieții.

N-rii carii nu v-au venit din *Curierul romfânescj* se vede că au perit. Dar mă voi sili a vi-i împlini pe toți, de la toate.

Eu cred că dv., ca şi noi pe aici, în gazetele moldăvo-române nu căutați lectură proaspătă politică, carea să vă vie prea tîrziu, ci cu totul *altceva.*

Magazinul istoric. Urîtă bajocură de la d-nii beiuşani! Acei bărbați carii pînă acum făcea atîta gură pentru naționalitate!

Domnule doctor! Eu mă rog, fă bunătate cere-le t. I întreg, neclătit, îndărăpt, deține-1 la d-ta şi eu voi continua cele 29 exempl., deşi
27 nu voi avea abonați la toate, pentru că mă / rămăsese cum că mai tîrziu vor avea căutare, iar păr[intele] Frişcan aşteaptă de atîta timp pentru mai multe exempl[are], cum îți spusesem la întîlnirea noastră, fără ca să fie primit măcar unul.

Asemenea şi cti *Macrobiotică,* să nu stricăm exempl[arele], ci oamenii mincinoşi, zgîrciți sau sărăntoci să dea t. I îndărăpt, banii să-i înturnăm şi să-i lăsăm în păcate. Eu voi face în acest sens o publicație.

M-ai îndatorat cu ştirea relegionară. Vezi ce făcui în nr. de astăzi[6]. **îmi** cunoşti maxima: *indiferentismul* confesionariu, restrîns *numai* la aceste două: *unire şi neunire.* Domnilor, datorința noastră e a devalva, cu o lovitură, şi fanatismul şi interesele popeşti, însă fără să prindă de veste nici unii nici alții. Noi unismul încă trebuie să-1 cruțăm, pentru epoha trecută, pentru că naționalitatea are să mulțămească tot, său mai tot, sau călugărilor blăjeni, cari au adus filologia şi istoria din Vatican, apoi lui Vulcan[7]. Uniții bătrîni au fost tocma pe atît de mari români, pe cît sînt *neromâni* orăzenii de astăzi.

Al d-tale şerb cinstitoriu,

G. Barit.

7v Oare pe sem. II vom primi vreun abonat la foile noastre ?/

1 *G.B.C.,* II, p. 327-330.

2 Unica informație cunoscută despre această dramă din familia lui Andrei
reşanu!

3 Fiica se numea Măria, s-a născut prin 1845 şi a murit la 5 iulie 1846. în
tirea ei, Bariț îşi va boteza cu acelaşi nume o altă fiică, născută în 1855. Mai avea
fiice: Victoria şi Aurelia.

4 „Orice început e greu."

5 *Ab officio* — „Din oficiu".

6 în 11 mai 1846 Atanasie Şandor îi scrisese (vezi *G.B.*C, II, p. 327—330)
tre altele despre un scandal popesc petrecut la Nădlac, lîngă Arad. Bariț a f
ştirea în *Gazeta de Transilvania,* IX, 1846, nr. 45, p. 178—179.

7 Samuil Vulcan, episcop greco-catolic de Oradea.

53

Braşov, 12 iulie

Domnule doctor !

De unde să încep, de cînd nu ne văzurăm? Am trebuit să n
toarcem *ex offo*[1] pe la Cluj, deşi cu pericolul vieții pe pusta Hart
tiului[2].

Ce naiba ați făcut?? îmi scriu de la Verset că la dv. vreo 400 fa
s-ar fi dat unite. De ura sîrbilor? E bine, din vadră în ciubăr! Ați sc
bat o serbitate cu alta? Oare pentru ce românii noştri încă tot nu
viață, pînă nu se vor răzima de alții? Cînd vom ajunge ca să stă
sine-ne? Cine vă sileşte a vă şanjirui bisericele a la Bosco? Legea ț
în Ungaria nicidecum, ci numai aici, în Tr[ansilv]ania, pînă acum,
legea zice: „Românul tr[ansilvăne]an nu poate îmbrăcă posturi,
nu se va alătura la una din cele 4 confesii"[3]. De nu m-ar ținea
catolicii ca pe urs de nas, v-aş sudui urît, publice. Sau nu vă unit
unul sau, dară, uniți-vă tot Bănatul românesc, faceți *un trup, o*
polie, dar nu sfîşiați poporul, nu dați prilej de a rîde, în urmă, alții

Iartă de această espectorație prietinească! -

Noi iarăşi fuserăm poftiți *a tărsulat elnolketbl** ca pe 10"lu
trimitem deputați la Arad. Pe 10! Iar scrisoarea ne sosi în H
28 Ca şi astă-primăvară! Ce tîrziu se / deşteaptă oamenii pe la dv!

Dar mă rog, domnule doctor ca, la vreme, să binevoiți a-mi
de rezultatul venirii lui gr[of] Zichy[5] la dv. Ori că veți publica şi
alte gazete?

D-n. profesor Gavra are aici, depuşi, 17 f. şi cîțiva cr. arg.
Iaşi. Dacă cumva se vor mai afla abonați la *Gazetă,* apoi mă rog a p
din sumă, ca să răspundem cea de mai sus la d-sa. însă mai întîi
încheiem socoteala cu exempl. *Magazinului*^ cîte sînt la d-lui, c
Laurian îmi scrie *repetito*[6] că, fiind eu comisionariul d-lui' gener
Tr[ansilv]ania şi Bănat, toate sumuşoarle au a se aduna tot la
într-aceea am kă număr şi eu d-lui Gavra prețul sarc[inii] IV, p

cîte exempl. mi s-au trimis, cum va arata şi d-sa, cum şi de la a V, de ne va veni odată, pînă nu vor *muri* şi nu vor *sărăci* şi nu se *strămuta* toţi abonaţii, ca să nu le mai ia nimeni (4 îmi zac şi pînă astăzi, neştiind unde să le trimit respectivilor abonaţi).

Dar cu biata *Macrobiotică* ce mai facem? Năcaz pe toţi! D-zeu să ierte toate păcatele preasfinţitului din Arad![7]

Mă rog a spune complimente la toţi d-nii români cu carii avui norocirea de a face cunoştinţă.

Al domniei tale şerb plecat,

28v G. *Bariţ.* j

P.S. Suma ce aţi fost depus la Timişoara sosi în absenţa mea, dar scrisoarea se pierdu în mîna lui Gott şi acum nu ştiu speţifica sumele, afară de cea de la d. Ioanovici[8]. Ai fost trimis numai pentru *Gazete,*
29 sau şi pentru altele?[9]/

[Adresa:] Domniei sale domnului Athanasie Şandor, dr. de medicină etc, etc. *Arad.*

1 „Din oficiu".

2 Bariţ călătorise în lunile precedente la Arad, Budapesta, Bratislava şi Viena ca delegat oficial, într-o comisie însărcinată să studieze posibilitatea introducerii căii ferate în Transilvania. Vezi George Em. Marica, *Notele de călătorie ale lui George Bariţ,* în *Anuarul Institutului de istorie din Cluj,* VI, 1863, p. 123—149.

3 Interpretare modernă a prevederilor din constituţiile *Approbatae et Compilatae,* redactate în secolul al XVII-lea, ca emanaţia juridică a lui Unio Trium Nationum

4 „De către preşedintele societăţii", în cazul de faţă, de căi ferate din Ungaria.

5 Zichy Ferenc, referent la Cancelaria aulică a Ungariei din Viena, Era preşedintele Societăţii de căi ferate (vezi *G.B.C.,* II, p. 343).

6 „în mod repetat".

7 Gherasim Raţ, episcopul neunit de la Arad.

8 Constantin Ioanovici era directorul Preparandiei din Arad (vezi *G.B.C.,* II, p. 283, n. 5).

9 Atanasie Şandor a răspuns la această scrisoare în 22 iulie 1847. Dintr-un accident de documentare de care ne facem în parte vinovaţi, această scrisoare n-a fost publicată la capitolul corespondenţei lui Atanasie Şandor cu Bariţ *(G.B.C.,* II, p. 272—372). Fie-ne permis să o publicăm în această notă, atît pentru întregirea corespondenţe merituosului cărturar arădean, cît şi pentru valoarea în sine a epistolei. Ea se află la B.A.R., în ms. rom. 1015, f. 30r—31r:

54

„Arad, 22a iulie [1]847 n.

Domnule redactor !

Din scrisoarea dd.to 12 iulie a.c. văd că banii peste Timişoara trimişi ddto 1/2 a.s.c, în sumă de 83 fl. argi. i-ai primit, despre a căror pînă acum rătăcire,' singur eu în mare neodihnă eram.

Fiindcă scrisoarea mea, în care mai multe feliuri de bani am speţificat, s-au pi-
dut, îi mai speţifichez o dată, după cum atunci i-am speţificat, precum urmează:

De la 9 prenumeranţi la *Gazet[a]* et *Foaie,* semestr. 1 a.c. . . . . 36 f. a
Pentru *Sieb[enburger] Wo[chen]blatt* de la Raţ Terentie, semestr. 1. . . 3 f. 30
Pe *Curierul de ambe sexe* pe an [1]847, perio. VI, pe sama d-lui Serb . . . , . . . 3 f. 30
Pentru *învăţătoriul satului* pe sama unui preparând, trimiţîndu-mi-se mie . . . . . 1 f. 20
2 exemplare din *Kurzer Ueberblick* etc . . . . 1 f. 20
De la 20 prenumeranţi la *Magaz. istor.* pe tom. II, .plătind numai la primirea tuturor numerilor . . . . 12 f.
(trimiţînd mai nainte, ddto 6/8 [1]846, de la 7 prenumeranţi, carii au plătit înainte, cu primirea n-rului 1 din tom. II)
Restul de la parohul Petru Varga , pe *Gazeta* et *Foaie,* semestr. II, [1]846 . . . . 2 f. 40
De la d. Antonovici, pe nr. 1 tom. I *Mag. istoric* 40
Pentru 8 exempl. din *Manual de philosophie* .... 8 f.
Pentru *Universul* pe an. curg., eu şi d. Serb . . . . . . 4 f. 4
Pe *Curierul romfânesc]* au rămas datoriu 6/8 [1846] . . . . . 18 sf. „
i • • *A* „ , 10 f. 4
Icoana lumei aşişderea . . . . . . 14 sf.
84 f. 20

Din care s-au cheltuit:

Pentru cîştigarea poliţei prin care ţi-am asigurat bani 8/8 [recte: 6/8] [1]846, la Braşov . . . . . . 30 cr.
Pentru aducerea tom. II din *Mag. istor., Manual de philosophie* et *Kruzer Ueberblick* . . . . . . 40 cr
Pentru aducerea *Curier, de ambe sexe* . . . . . . 10 cr
1 f. 20 cr.

Cari trăgîndu-se din 84 fl. 20 cr. — 1 f. 20 cr. rămîn 83 fl. argi. Aceştia,
de după speţificaţia arătată îi împarte d-ta la locurile sale, după cum vei şti.

Primit-ai ale mele două rînduri de scrisori, ddto 8a et 15te iulii ? în cea
tîia ţi-am trimis prenumeranţi la *Gazetă* et *F[oaie],* semestr. 2 a.c. în a 2a ţi-am
ţificat banii = 145 fl. 50 cr. argi. cari i-am depus la d. Georg Iuga et Sohn,
ţi-i trimită cît mai curînd, trimiţindu-i în restanţia de prenumeraţie de la *Ga*
et *F\oaie\.* Semestr. I ai alte restanţii, precum de la *Mag., istor.,* tom. II, *Man*
de philosophie.

Ţi-am scris şi despre ţinerea şedinţei a d. gr[of] Zichy în 1 12a l.c, aici la
în treaba drumului de fer, sosind domnia sa în Arad în 11a l.c. Aceste toate
ii primit, cred.

Cu ajutoriul lui D-zeu îmi putui face socoata şi cu d. Gavra, după cum urm
Am avut la domnia sa, parte în *Macrobiotici,* parte în preţul nr. 2—3, tom. I din *Magaz. istor.,* depuşi la el prin d. Nistor de la Beiuş, cu totul . . . . . . 41 f.
Dintră aceştia mi-au plătit , parte, înainte cu un an-doi (cu ţărăita), parte în anul acesta . . . . . . 25 f.
îmi e încă datoriu . . . . . . 16 f. a

însă fiindcă d. Gavra zice că are la d-ta, pentru sarcina IV şincaniană 11 f. 49 cr. argi., ce se socotesc anticipaţie pe sarcina a V-a, şi iară, din *Iaşi* trimişi 17 fl. 16 cr. argi., în sumă . . 29 f. 5 cr»
Aşadară scoţînd din aceştia acei . . . . .16 f.

13 f. 5 cr.

Ar rămînea din banii d-lui Gavra . . . . argi. carii îi pofteşte domnia sa ca, în socoata domniei tale, eu să îi desplătesc aici. Stă, dară, socoata despre bani ce zice că îi are la domnia ta, sau ba? Şi ce am de a face?

N.B. în preţul N° 2—3, tom. I din *Mag. istor.* de la Beiuş, cîte pe 10 exempl vin 20 sfanţi sau 6 f. 40 cr. argi. de a se socoti, iară ceilalţi din acei 41 f. 30 cr. sînt în preţul *Macrobioticelor,* tom. I et. II, parte trimişi an-anţărţ, parte acum de-ai scoate din banii d-lui Gavra, ce se află la domnia ta.

Numai trebuie să-ţi spui şi aceea că, pe lîngă aceea că d. Gavra aşa tîrziu mă desplăteşte, nu ştiu de aceia cărora el au împărţit *Macrobioticele* sau. . . Nu acurate, ci acuratissime şi-au tras zeciuiala din *ele,* iară prin aceasta mie nu o mică confuzie mi-au pricinuit. însă bine că văzui banii. Aşa!

Ieri se suspenză la Magistr[atura] Aradului un senator cu numele Mârkovics. Josef, capul de la oficiu şi salariu, pentru multe relaţii massuale cu care au rămas datoriu, et quidem în urmarea poruncilor mai înalte.

Altmintrelea, prieteniei recomandîndu-mă, sînt al d-tale şerb plecat,

*Atan. Şandor."**

55

Braşov, 1847, sept. 2 n.

Domnule doctor !

în cît pentru socoata ce aş avea eu cu d-n. profesor Gavra, mă rog ca cei 16 f. argi. ce ar avea d-sa a-i plăti mie, să binevoieşti a-i trece ca plătiţi, în socoata d-tale cu mine. De aici încolo, cei 13 în argi. d-ta n-ai să-i numeri d-sale, din pricină că 17 f. 16 cr. argi. de la Iaşi n-au picat în mîna mea, ci d-sa i-au *primit,* număraţi, prin altul.

Eu, iarăşi, de 16 f. mă asigurez numai din sarc[ina] IV şi V, iar prisosul ce-i voi fi **datoriu** îl voi depune la comisionariul d-sale, aici. însă: 4 exempl. Şincai \ din cîte era prenumerate la mine nu mi le mai ia nimeni, căci respectivii abonaţi, în decurs de 5 ani, marele D-zeu ştie ce s-au făcut: unul bancherot, altul, student, ajuns acuma la oi în Ţara Rom[ânească] etc.

Aşadar, le voi mai păstra vreo lună-două, apoi le voi re-ntoarce în natură.

Pentru colecta dv. încă tot nu vă poci trimite cvietanţia, pentru că concernentul comisariu fusese la Balta Albă spre a-şi spăla caracterul alb.

Vezi în *Gazfeta]* de astăzi, că fraţii u[niţi] simţiră pişcătura, încît nu putură tăcea[2]. Bine că simt! Scopul meu este a demasca, a stîmpăra fanatismul de orice fire/a scoate pe români din ceartele celor carii
32 îi voiesc de unelte. Vezi că scriitorul scapă unele aieptături / umile.

Ce aud? Că scrisorile dv., ale arăzanilor s-ar deschide la po (cum se deschidea ale ardelenilor la, f845)! Şi aceasta la impulsul mare Mufti[3]. Să fie mirosit că românii ar cugeta a se uni toţi supt mitropolit român? Lugoşenii dederă instanţie pentru episcop roma

Ştiţi ce? Să corăspundem prin carul iute.

De o săptămînă tot zăcăresc şi iar mă scol: friguri, răceală, cazuri grele.

Al d-tale şerb onoratoriu,

•32v *G. Ba*

[Adresa:] Tekintekes es tudos Sândor Athanâsz orvos tanâr urr *Aradon* [4].

1 *Hronica românilor* a lui Gheorghe Şincai, pe care o editase profesorul xandru Gavra în 1844, la Buda, într-un volum ce cuprindea acţiunea marii scrier caiene pînă la 1439. Vezi Iosif Pervain, *Odiseea ediţiei profesorului Alexandru din Hronica,* în *Studii de literatură română,* Cluj, 1971, p. 86—112; *G.B.C.,* III, p n. 13; VI, p. 120, n. 16.

2 Articolul intitulat: *Răsunetul proselitismului. De la Criş 10 aug., in Gaz Transilvania,* X, 1847, nr. 67, p. 1—2, care este un răspuns la un articol anterior *22 iulie)* din *Ibid.,* nr. 57, p. 1—2. Aici neuniţii din Banat se plîng de lăţimea u cu Roma în părţile lor.

3 Acest „Mare Mufti" este patriarhul sîrb Iosif Raiacici de la Carloviţ, du înfocat al independenţei confesionale a neuniţilor români din părţile bănăţene ş .gurene".

4 „Onorabilul şi eruditul domn, profesorul-medic Atanasie Şandor, în A

56

[Braşov], 20 dec.

Domnule doctor!

Scrisoarea d-tale din 9 dec. [1] o primii mai alaltăieri.

Cu cei 16 f. ai d-lui prof. Gavra este treaba aşa^ ca eu, în scrisorii d-tale, ce-ţi alătur aci, îi substrăsei. Deci, dacă cumva luat, îi poţi iarăşi rentoarce. Apoi 17 f. 16 cr. argi. din Iaşi eu *primit,* de aceea oprii 16 f. din cei ce avea a primi d-sa de la pe cari aveam a-i trece ca plătiţi prin d-ta. Numai să ştiu su titule se plătiră acei bani: *Macrob[iotica], Magazin, Beiuş* etc.

Mă alunga poşta.

Al domniei tale şerb pl[ecat],

G.

34 D-n. director Ioanovici va fi scos tot de la evreu./

1 Necunoscută...

57

Braşov, 1/3 ian, 1848

Domnule doctor!

Este ziua de Anul Nou. Vizitele străvechi, pe aici, încă tot nu sînt stîrpite cu totul de modă nouă. îţi scriu pe scurt, şi acum ca mai de multe ori.

Cu d-n. Gavra? ! Oh, bine că scăparăm banii *Macrobioticei* ! Peste puţin mă voi întîlni cu d. dr. Vasici, vom consulta, însă ştiu prea bine că rezultatul va fi o adresă de mulţămită către d-ta, pentru atîta osteneală ce fuşi silit a pune, hăţindu-te cu oameni nesimţitori. Apoi, o rugare ca *Macrobiotice,* cîte sînt exempl[are] I et II să le mai păstrezi pe loc, sau să le dăm la o librărie, iar stingherele, după ce nu Se mai pot scoate banii pe ele, să se remită *{Magazinele* m-aş ruga să stea de rezervă).

Banii. Să încheiem o socoteală, pînă unde s-ar putea, completă, cu scăderea tuturor spezelor ce vei fi făcut şi 10% (asemenea şi la *Gazete),* apoi vă voi ruga ca, deodată cu ai jidanului să binevoiţi a-i face o sumă pe carea — specificată ca şi alteori — va fi mai bine a o pune la carul iute Arad-Braşov, pe lîngă recepise.

Articulul de la Oradia! Ho, ho ! Nu li-o mîncă lupul. Numai, eu tac şi fac. într-aceea, mă rog pentru daturi bune, sănătoase, apoi lasă *pe* mine !

însă eu cam am datina a aştepta ocazii binevenite (cîteodată apuc
35 pe mîna /cenzorului catolic...) Orăzanh, în o scrisoare, mă înfruntară urît, căci îmi fac foile şi relegioase.. Vom mai vedea!

învăţător. Iată-1! însă 1—6 încă tot nu-mi veniră nici mie. Le voi mai cere. Am tot aşteptat exempl[arul] întreg.

Congres ! Bine. Cum vreţi dv. şi cum vreu sîrbii? ? Am rîs în zilele trecute că vîrşeţanii mă mustră căci nu scot acest obiect mai des pe tapet. E, cum să-1 scot, de unde? Din degete? Dătorinţa este a dv. a tuturor a informa pe cutare jurnal, căci redacţia nu poate fi la toate locurile. Nimini nu-mi scrie nimic.

Note, note, note! Noi încă le căutăm. Ci, vai, de aţi şti cu ce greutate să trag lucrurile literarii, mai vîrtos din Moldova!

Al domniei tale şerb cinstitoriu,

35v *G. Bariţ* m.p./

58

[Braşov, începutul lunii februarie 1848]

Domnul meu!

^ La două preţioase ale d-tale scrisori, din 30 dec.[1] si 14 ian[2]

H ^ o v c \ lntr A - v remi' Scrisei eu cîte ceva> a m a te asigura că ad-lor abonaţi h se tnmiseră foile regulat si, după putinţă pe cît sufere iregularitatea poştelor în cap^de iarnă, *le* vJr şi prinS

De la Cluj, de la cenzură, ţi s-au trimis, domnul meu, la Orad către d. I. Dragoş, 29 ex. *Magazin istforic]* tom. IV, nr. 2—6. Nu s dacă d. Dragoş va opri ceva exempl. şi pentru d-sa.

Eu, adică, ştiind că la Oradia domneşte apatie foarte mare că românism, cum şi că la d-ta încă se opresc exempl. menite beiuşani socotii să nu-i mai trimit, ci să-i dau numai voie a scoate cîteva pachetul d-tale. Ce va face, nu ştiu. Cred că stai în corespondenţă d-sa?

Ce dracu vreu ungurii cu naţionalitatea lor? Se vede că ei c preţuiesc atît de mult pe toate celelalte popoară, cît le ţin numai lătrătoare, iar nu vorbitoare. Veţi suferi să vă intre limba maghi şi în besericile dv? Spuneţi-mi curat, ca să ştiu şi eu.

La noi fiţi siguri că, în ceasul ce vor cerca una ca aceasta, va fi bine. Nici un român nu-ţi va mai călca în beserică. Noi prim limba maghiară în locul latinei, însă mai mult nici un pas![3] Iar o va primi va fi sclav urginat.

Ieri primii de la Viena ştire că acolo ar cercula un memoria românilor n. u. bănăţani, carii pretind ca ierarhia lor să se taie către cea sîrbească şi să li se dea un mitropolit român. Prea bine ! Fr tul se coapse mai curînd decît credeam eu. însă cine făcu şi subs acel memorial? Mie-mi scriu numai atîta, că-1 împărţi o persoană s lucită şi că gr[oful] Apponyi[4], cancelariul, încă-1 luă în nume de b Ce ştiţi mai de aproape?

45 Cine să-mi facă mie o lămurită descriere a tuturor /raportur române către sîrbi? Cum să pot scrie şi îndestula pretensiile *d* ale dv. dacă nu mi se dă o idee chiară despre tot lucru, *ab ovol*[5] în Bănat n-am locuit, vă cunosc râu. Destul îmi bat capul să mă odată, cel puţin pentru o lună, spre a mă primbla numai pe la

Staţi cu tot adinsul de şcoalele *elementare,* în care limba ro nească să fie predomnitoare. De aci încolo, punînd temeiul, aib orice altă limbă prin celelalte scoale. Poporul şi plebea în veci nu *putea* învăţa a doua şi a treia limbă. Nu suferă nici natura, nici îm giurările, nici D-zeu.

D-lui Ioanovici, multe complimente şi pînă la totala desfa cu afurisitul de jidov.

D[omnul] dr. Vasici are curiozitatea a şti dacă d-ta, domnul mai ţii catedra de profesor[6].

Apropos ! Cum e cu catedra maghiară la dv? Nu vrea chiar gu nul a vă încărca? Aşa se pare.

Al d-tale serb cinstitoriu,

45v G. *B*

1 *G.B.C.,* **II, p. 350-354,**

2 Necunoscuta .

3 Se referă la bogata activitate politico-naţională a ungurilor, în preajn bucnirii mişcării revoluţionare de la 15 martie 1848. Una dintre revendicările ma era înlocuirea limbii latine cu cea maghiară, în toate provinciile fictivei „Cor

Sfîntului Ştefan". Ungurii au mers eu"pretenţiile pînă la a cere introducerea limbii maghiare în şcolile şi bisericile româneşti, ba şi în familii. Concesiunea lui Bariţ, care înseamnă admiterea limbii maghiare ca „diplomatică", adică limbă oficială în locul latinei, constituie un pas în urmă faţă de poziţia românească anterioară, din 1842—1846, cînd această problemă a fost larg resuscitată în Transilvania. Blajul, sub înrîurirea lui Simion Bărnuţiu, a respins regenţa limbii maghiare (vezi pe larg în *G.B.C.,* III', p. 1—12), iar cărturarul sas Stephan Ludwig Roth afirma că singura limbă care are virtuţile unei limbi de stat în Transilvania este româna *(Stephan Ludwig Roth, Viaţa şi opera,* Bucureşti, 1966, p. 101; Carol Gollner, *Stephan Ludwig Roth,* Bucureşti, 1982, p. 56-69).

4 Apponyi Gorgy, născut în 1808, era proaspătul cancelar aulic al Ungariei la Viena, după ce fusese multă vreme secretarul cancelariei.

5 „De la început."

6 *0* mai deţinea încă, şi o va deţine şi după revoluţie.

59

. [Braşov, după 1 aprilie 1848}

Domnule doctor !

De nu mă scotea din casă creditorii jidanului, nici acuma nu-ţi scriam, căci atît scriu cît mă bolnăvii, şi mă tem tare de o aprindere a crerilor.

Alătur cvitanţia poftită la 11 febr., ca să scăpăm odată cu toţii de acea secătură.

Ce credeţi dv., români ungaro-bănăţeni, acuma vă întreb, ce credeţi de cutrierătoarele reforme ungureşti, după ce şi croaţii etc. se sculară? [1] Vedeţi că ungurii, săracii, n-au venitoriu asigurat, oricum se vor zvîrcoli [2].

Acuma românii de aici încă coc planul renoirii de cererea lor de la 1791, de a împărţi Ardealul din nou şi a introduce administraţie română în tbate ţinuturile pe unde sînt curaţi români, sau maioritatea
42 preponderentă [3]. Ei însă cred că şi bănăţanii îşi / vor recere *Banatul* de 3 comitate, cum era pînă la 175... sfărmat prin M[aria] Teresia [4]. Toate se cutropesc, noi cu toate!

în Bucureşti, după scrisori de la 1 apr., colcăie cumplit. Toţi orăşenii sînt cu arme, *ca gardă.* Pînă acum va fi mai prorupt ceva. Ei cer perfectă independinţă. *Dacie suverană**. Etc, etc. Vom vedea.

De muscali nu mai pot avea frică.

Aţi primit *Magazinele* pt. Oradia? Car iute!

Al d-tale cel vechi,

G. Bariţ

42v D-v. mitropolie?? Etc.?/

(Scrisorile către Atanasie Şandor, la B.A.R., ms. rom., 1015, f. 5r—42v).

1 Pe Bariţ îl interesează situaţia revoluţionară din Banat, despre care Atanasie Şandor îi va scrie abia în 12 mai 1842 (vezi *G.B.C.,* II, p. 256—258). Bibliografia de bază: *Cuvîntările dietali ale lui Aloisiu Vlad de Sălişte ... la dietele Ungariei în anii 1848/49 şi 1861,* Lugoj, 1865; Ioan Damşa, *Ţinuta sîrbilor faţă de români în cauza* [...] *părţirii ierarhice,* în *Biserica şi şcoala,* Arad, 1876, nr. 33—40; Idem, *Mişcările r*[...] *nilor bănăţeni la anul 1848/49,* în *Luminătorul,* XI, 1890, nr. 53, p. 1—2; nr. 54, p [...] nr. 55, p. 1—2; nr. 58, p. 1—2; nr. 59, p. 1—2; nr. 60, p. 1—2; Ioan Boroş, *E*[...] *mentele revoluţiei de libertate din anii 1848/49 desfăşurate în Lugoj,* Lugoj, 1927; I. D. Su[...] *Revoluţia de la 1848—1849 în Banat,* Bucureşti, 1968. Despre mişcările sîrbilor [...] sudul Ungariei, o sursă accesibilă: Thim Jozsef, *A magyarorszâgi 1848/49-iki* [...] *jolkeles tortenete,* I-III, Budapesta, 1940, 1930, 1935.

2 Profeţie timpurie şi corectă! La acea dată, după ce împăratul sancţionase [...] revendicările naţionale formulate de unguri în 15 martie, inclusiv unirea Transilva[...] cu Ungaria, foarte puţine spirite, chiar dintre marii oameni ai românilor (vezi c[...] Nicolae Bălcescu!) mai aveau o atît de adîncă pătrundere în viitor, încît să între[...] sfîrşitul jalnic al unei acţiuni naţionale începute sub semnul celui mai grandios su[...] In acest sens, Bariţ se situează alături de grupul restrîns al ardelenilor radicali — Si[...] Bărnuţiu, Alexandru Papiu Ilarian, Avram Iancu, Aron Pumnul —, care puneau [...] semnul îndoielii înseşi temeliile aşa-zisei revoluţii maghiare (vezi şi Ioan Chindriş, [...] *logia revoluţionară a lui Alexandru Papiu Ilarian,* Bucureşti, 1983).

3 N-am întîlnit nicăiri o astfel de formulare contemporană a debutului re[...] ţiei române în Transilvania! Aparent, revoluţia a fost declanşată, după tezele lui [...] nuţiu, sub lozinca *dreptului natural* (vezi Alexandru Papiu Ilarian, *Istoria românil*[...] *Dacia Superioară,* II, Viena, 1852; Ioan Chindriş, *Op. cit).* Considerînd revoluţ[...] o continuare a mişcării supliciste de la 1791, Bariţ vede la rădăcina mişcărilor [...] neşti pîrghii de *drept istoric,* dovedindu-se încă o dată superior din punct de v[...] metodologic faţă de contemporanii săi. Despre începuturile revoluţiei din Transil[...] vezi şi Silviu Dragomir, *Revoluţia românilor din Transilvania în anii 1848—1849,* V[...] 1946; Victor Cheresteşiu, *Adunarea Naţională de la Blaj 3—5 (15—17) mai* [...] Bucureşti, 1968; Cornelia Bodea, *1848 la români,* I—II, Bucureşti, 1982.

4 în 1751, după epuizarea situaţiei belice cu turcii, Măria Tereza ridică adn[...] traţia militară din Banat şi introduce administraţia civilă. în 1778 Banatul es[...] părţit în trei comitate: Caras, Timiş şi Torontal, care în 1779 sînt încorporate Ung[...] Se pare că Bariţ nu cunoaşte exact această situaţie.

5 O ciudată exagerare din partea redactorului braşovean, probabil în in[...] de a-i îndemna la revoluţie pe bănăţeni! Căci, dimpotrivă, în aprilie 1848 el p[...] de la Bucureşti informaţii ca aceasta: „Aici , toate în linişte"! *(G.B.C.,* I, p. 1[...]

IX

CĂTRE SOŢIA SA MĂRIA [1]

(1845 - 1847)

60

Sas-Sebeş. 6 sept[...]

Dulcea mea soţie!

Astăzi e sîmbătă. Noi pe la un ceas ne aflăm aici sănătoşi . [...] dată te avizez numai de atîta, că ieri ţ-am trimis o scrisoare pri[...]

tasul de la Pomul Verde. Dacă cumva n-ai primit-o, să trimiți pe băiatul să o ceară, că v-am scris multe.

Următoarele să le arăți şi fratelui Moroşan[3]:

„Frate! 1° Ieri am vorbit cu senatorul Lange. Omul e îngrijat de statutele sale, că nu vor ieşi iestimp. Deci fă, rogu-te, cum ț-am fost vorbit, şi vei avea două foloase.

2° O întîmplare, să moriu de ciudă: pe Gott îl pune dracu şi ia scrisorile de la poştă, ieri, în Sibiu. Eu n-avui decît una, de la Ioanid, în carea, după cum spun ei, au văzut prin hîrtie că era scris de cele 800 Elisabete (d-ta ştii pricina). Eu eram dus la d. Budai, Dunca, Abraham[4] directorul etc, etc. Pe Gott îl mai pune dracu şi, ducîndu-se de acasă, dă scrisoarea şi cheia casei, băiatului Iuga. Acesta pierdu şi cheia, încît descinserăm cu lăcătuş, şi scrisoarea. Deci, te rugăm, scrie lui Ioanide ca să repete cele însemnate, condițiile cumpărării Elisabetelor, şi dacă au primit condițiile mele, trimiteți-le 800 exemplare.

3° D. prota Maniu[5] îmi spuse că au trimis la cliricul Maior 5 f. argpnt] pentru 5 exempl[are] ce i-am fost trimis. Nevastă-mea, de nu au plătit, să-i ceară'; şi să-i dați chitanție subscrisă de dînsa.

4° Poimîne seara socotim să fim la Arad. Aşadar, pînă de acolo n-aveți să mai aşteptați scrisoare de la mine. D-ta, însă, şi tu, Mărie dragă, să-mi scrieți negreşit, îndată după ce ați primit scrisoarea aceasta.

Cum vă aflați, cu toții? Cei 100# sosit-au la Orghidan?[6] Şi apoi, restul de 10# să-i cereți, pentru că au numărat lui Gott numai 90#, zicînd că poate vor fi răi cei cari vor veni, şi să aibă de unde a se despăgubi. Dar vedeți în călindariu scrisoarea lui Vas[ile] Georgiu, că pare-mi-se numai 16 ar fi să fie răi, scurt cornplanați, asemenea, şi de cei 20 # de la Alesandrescu. în sfîrşit, să-mi scrieți orice ați crede că mă va interesa. Nevastă-mea să nu cruțe vremea. Scrisoarea să o puneți: *A monsieur monsieur George Baricz, Wien, poşte restante*[7].

Auziți? ! Numai la Viena să o îndreptați, că nu voi zăbovi nicăiri, decît vreo 2 zile la Pesta, pînă să aşez pe Iuga[8].

Cu soții de călătorie mergem bine. Gott face cîte o glumă.

Vezi puțin m[anu]s[cri]pt[e]le, dar caută nr. citat. Cel om al meu încă e însărcinat să aducă colonii pentru Rotbav şi încă pentru un sat[9]. Taci!!..."

Vă sărut dulce. Al vostru;

Georgie m.p.

[Adresa:] A madame madame Mărie de Baricz. Cronstadt[10].

(Arhivele Statului Cluj-Napcca, Fond Blaj, colecția George Bariț, nr. 351)

1 Despre soția lui George Earit vezi şi supra, III/3. Măria Bariț, născută Velisar, a fost soția scriitorului timp^de 44 de ani, pînă la moartea ei, în 1885. I-a născut nouă copii: pe *Aurelia,* la 8/20 martie 1943 (moartă în acelaşi an, la 4/16 mai), *Măria,* la 10/22 aprilie 1844 (moartă în 5 iulie 1846), *Vict*
1846, *George,* la 16/28 iulie 1847 (a trăit numai două zile),
1848, *Aurelia,* la 12/24 ianuarie 1851, *Cornelia,* al 9 septembrie
Octavia, la 18/30 ianuarie 1854 şi *Măria,* la 21 martie/1 april
portat alături de soțul său rigorile unei existențe cu totul
vat în lumea negustorimii greceşti din Braşov, din rîndul căre
căsnicia lui Bariț: Corneliu Diaconovici, *George Barițiu, 1*
comemorative la serbarea din 12/24 mai 1892. Sibiu, 1892 şi mai
postum, *însemnări din viața mea căsătorită,* în *Studii literare,*

2 Bariț se afla în drum spre Germania (Bavaria şi W
Johann Gott (vezi şi supra, scris, către Atanasie Şandor, nr.

3 Este vorba de Andrei Mureşanu.

4 Fruntaşii români din Sibiu, pe care îi vizitează Bariț:
IV, p. 10, n. 7), Paul Dunca *(Ibid.,* V, p. 43, n. *1)* şi Nico
III, p. 45, n. *2).*

5 Nicolae Maniu, protopopul greco-catolic al Sibiului
aparte în *G.B.C,* III, p. 1—57.

6 Rudolf Orghidan, negustor braşovean (vezi despre
nr. 78, p. 312 şi *G.B.C,* pass.).

7 „Domnului George Bariț, la Viena, post restant."

8 Constantin Iuga, viitorul său ginere (soțul Victoriei,
la studii.

9 Misiunea subsidiară a lui Johann Gott era de a a
în Transilvania. „Reuşita" misiunii a fost un eşec ruşinos, ca
din Transilvania un an mai tîrziu, cînd vor sosi primii imigra
n.5).

10 „Doamnei Măria Bariț. Braşov".

61

Scumpa mea soție!

Am sosit la Arad astăzi la amiazi, sănătos. D
după prînz. Nu poci să vă scriu pe larg, pînă la
Ne grăbim foarte tare, pentru ca să ne înt
mai în grabă acasă.

Vă sărut de o sută de ori, iubitele mele ! Te
şi fii sănătoasă, şi de mine să nii fii îngrijată.

Spune fratelui Moroşan că v-am scris din

D[omnul] Şandor[2] v-au trimis banii. îns
întrebați la Slavnik[3] pentru ce n-au trimis nişte
Timişoara?

Al vostru doritoriu bărbat şi tată,

[Adresa:] A madame madame Mărie de B

(Arhivele Statului Cluj-Napoca, Fond. Blaj, colecția George Bariț, nr. 347).

cedentâ. " " ^ ^ ^ ™ " ^ «* «1». scris.

3 c;: rLt Arad (vezi supra 'sm - -*» «->.

62

Sibii, 1847, sept. 6., n.

Pr^a *iubită soție!*

Cum ț-am spus, așa au fost: aerul de afară m-au îndreptat de tot. Am căpătat foame. Astăzi și fusei poftit la masă, dar n-am vrut să merg, pentru că aveam treabă multă.

E plin de brașoveni aici. Lițitație ca asta nu s-au mai pomenit. Bate 9. Mergem!

Ați uitat scrisoarea lui dr. Șandor, la Arad.

Vă sărut dulce, pe tine și pe Victoria. Al tău bărbat iubitoriu,

G. Bariț m.p.

[Adresa:] A madame madame Mărie Baricz. Cronstadt (Rossmarka)[1]

(Arhivele Statului Cluj-Napoca, Fond. Blaj. colecția George Bariț, nr. 349.)

1 „Doamnei Măria Bariț, la Brașov. Cu marcă roșie" (francare specială a scrisorilor). Bariț se afla din nou în călătorie, de data aceasta spre Viena, în legătură cu introducerea căii ferate în Transilvania (vezi și supra scrisorile către Atanasie Șandor, nr. 18 inel. n. 2).

X

CĂTRE COMITETUL NAȚIONAL DIN SIBIU

(1848)

63

r\, ~ . CluJ> 28 mai n. 1843

Onorat Comitet Național !

m e a s c î S s ^ P Comitet să-mi pri~ pe care-1 fac, pe 36 ceasuri, ca oficial, căci aceasta

ar fi treaba prezidentelui, care însă nu știu dacă bătrînețele îl vor lăsa a vă scrie. Am însă toată îndrăzneala a vă asigura că vă scriu adevărul, deși numai în fuga mare, pentru că carul iute nu mă așteaptă.

Deputați naționali sosiră mai mulți ca 100. Sîmbătă seara (în 27 mai) făcurăm d-lui episcop Ioan Lemeni cortenire. M[ăria] sa ne defipsă, pe 9 ceasuri din 28, spre o conferință. Aceasta se făcu. Se escarâ dispute iuți, prin unii cari absentară de la Blaj. Unii pretindea ca Comitetul să fie venit el însuși aici, la Cluj, pentru ca tot ce s-ar esca *in flagranți*[2] să dezlege fără întîrziere. Se compuserâ.

La 11 începurăm cortenirile, *in corpore*, conduși de prezidentele, la comisariul reg[esc], la gubernatorul și la prezidintele Dietei. Cel dintâi ne primi cu destulă complacere, căci bătrînul episcop îi vorbi la inimă. Al doilea ne făcu mustrări căci deși adunanța națională s-ar fi purtat bine în loc, poporul însă ar fi dus pe acasă păreri și informăciuni cu totul scîlciate, în urmarea cărora excesurile s-ar suprime acuma numai prin silă fizică ș.a. Al treilea își promise a sa influință la SS. Aflăm însă că „toți binesimțitorii ar fi prea aplecați a da românilor *toate drepturile* cerute de ei" (de naționalitate nici un cuvînt!).

După amiazi ne adunarăm din nou la episcopul. Cîțiva se scăndăliră foarte căci nu intră în petițiune, la p. 11, tot ce era în protocol în contra sașilor. După o fierbinte dispută, după grele învinuiri asupra Comitetului și a secretarilor se învoiră toți, afară de 4 inși, că neapărat să se mai facă o petițiune supletorie, îndreptată numai în contra sașilor, carea se și compuse și se citi în o adunare ca de 30 inși. Acuma, seara pe la 10 oare, unii îmbla spre a o răsturna. Eu, din parte-mi îi lăsai să se frămînte pînă dimineață. Dar sînt mulți oameni pătimași.

Petițiunea națională fu dată în mîna prezidintelui, com[ite] Fr. Kemeny, astăzi la 6 oare.

Mikeș nu e scăpat și e tras la judecată ca turburătoriu ! Episcopul luă peste nas pentru el.

între magiari domnește o fierbere cumplită. Aci la Biasini se adună foarte mulți, strigă, amerință. Pe cîteva flamure e scris în adevăr: *„Unio vagy halal!"*, sau: *„Le az unio elleneivel!"*[3]

De la Ungaria, pînă astăzi, abia veniră 30 inși, însă turbați. Aceștia avură fruntea a-și cere scaun și loc în Dietă ! Fuseră refruntați. Cînd aceia vor auzi de protestăciunea noastră, socotesc că își vor pierde mințile. Ei îmbla tot armați cu săbii. Astă-seară îi auzii cochetînd cu sașii, ca să-i aibă asupră-ne și asupra slavo-croaților. Nouă ne zisă muscali, căci am fi jurat supt coloare muscălești.

B[aronul] N. Wesseleny este prea rău informat de noi în privința aceasta. Junimea ascultă tare de el.

Seara nu prea ieșim.

Parohul din Budiu veți fi știind că e prins, asemenea și un alt paroh din Cîmpie. Pe fratele Pop Alecsandru îl pîndesc tare. Pe mine toți mă arată cu degetul, ținîndu-mă de om cu totul periculos. Secăturele lui *Erdfelyi] Hirfado]* îi înfurie.

Altele vă voi scrie cu poşta, de voi ajunge. Pînă atunci să fiţi siguri că noi din instrucţiune nu vom ieşi, deşi unii strigară că Comitetul n-avea nici un drept a da instrucţiuni la 100 deputaţi aleşi de naţiune. Eu, cum ştiţi, port şi aici roba de conciliatoriu, căci altmintrea dezbinarea ne-ar fi gata. Instrucţiunea se citi la episcopul, publice. Fuseră provocaţi la jurămînt cei cari n-au jurat, însă ei tăcură. Unii din aceia veniră cu cocarde ungarice.

Rămîn cu tot respectul al Onor. Comitet conaţional şi confrate,

G. Bariţ.

[Adresa:] N° 498. Domniei sale domnului Simion Bărnuţiu, Sibii (Hermannstadt).

(Biblioteca Centrală Uniersitară Cluj-Napoca, Fond. manuscrise-sertar, dos. 412/1, nr. 1.)

1 Despre întreaga problematică a acestei importante scrisori a lui George Bariţ, vezi detalii ample la Ioan Chindriş, *Mărturii paşoptiste regăsite,* în *Manuscriptum,* IX, 1978, nr. 4, p. 14-22.

2 „In focul dezbaterilor."

3 „Uniune sau moarte!" şi „Jos cu adversarii uniunii!"

XI

CĂTRE A. G. GOLESCU – NEGRU

(1848)

64

Braşov, 23 august/4 sept. 1848

Iubitul meu domnule !

Dacă mi-ai fi scris curat cam pînă cînd mai voieşti a petrece în Viena, eu te cercetam şi acolo prin vreo scrisoare şi gazete, însă pe nesigur n-am îndrăznit.

Ce să-ţi scriu? Crede-mi că dacă-ţi alătur gazetele şi dacă nu vei trece cu vederea rubricele noastre *Moldavo—România, Tfransilvajnia, Ungaria,* apoi prea puţin îmi rămîne să-ţi mai scriu. Căci, adică, foile mele urmăresc pas din pas toate evenimintele noastre şi toată desfăşurarea dramei.

O proclamaţie ţ-am tipărit-o[2] şi am trimis-o în două pachete mari, la guberniu. Am împărţit-o şi abonaţilor. A doua, nu, căci m-am sfiit văzînd cum se înţelepţesc ţăranii dv. (vezi nr. 69 *Gazeta)*[3]. Am dat-o însă la învăţător[4] ca să o publice totuşi acolo în patrie.

Despre arestarea lui Laurianu-Bălăcescu, amerinţarea şi a lui I. Maiorescu încă vei afla pe larg în *Gazetă* nr. 67—8[5]. I. Maior[eseu] în 28 august n. ajunsese la Pesta, de unde trece la Frankfurt ca agent al ţărei.

Mai nou îţi poci recomanda numai intriga atinsă în nr. 69 *Gazetă* [corespondenţă] Sibii[6]. Un boier care veni mai alaltăieri de la Bucureşti aici mai spuse unui prietin al meu, pe care-l credea a fi tot reacţionar, cum că în adevăr ar fi venit şi la Bucureşti un agent muscălesc, însărcinat a culege subscripţii la o protestaţie pe care boierii să [o] aştearnă la Rusia, să aştepte totodată pînă se va alege treaba în C[onstantino]pol, apoi să iasă în lagărul muscălesc, pentru ca să samene că nu atît muscalii calcă ţara, cît mai vîrtos emigranţii îi cerură ajutoriu asupra rebeliştilor. Aceasta ar fi a o doua, sau mai bine a suta ediţie din atîtea invazii ale veacurilor trecute, întreprinse de *domnii* maziliţi prin ajutoare străine.

Depeşa din 19 iul. a lui Neselrode ai citit-o. *Allgfemeine] Z[ei]t[un]g* o are în nr. 231, *Albina* în nr. 61[7]. Vei fi aflat-o şi în alte foi. Pentru Dumnezeu, nu suferi să prindă rădăcini! Te rugăm pe tot ce ai sfînt, scarmănă-o, bate-o cu artilerie de 24 punţi în vreun jurnal franţozesc. Să o bată şi I. Maiorescu în vreunul nemţesc, ca nu cumva să demoralizeze opinia publică europeană. Noi, aici acasă ne facem **da**toria, însă Europa încă nu citeşte gazete şi broşure româneşti[8]. De-o veţi refuta, ne rugăm să ne împărtăşiţi şi nouă gazeta şi nr. în care veţi face aceasta. Prin discursuri diplomatice cîştigi ministeruri, prin jurnale, pe popoară.

Arme ! Zău, în acest punt merserăţi rău de tot! Să fiţi ştiut că 30—50 mii arme toate cad în mîna duşmanilor, tot să le fiţi arvunit demult. Fiţi *sinceri* cătră turci, prin ei veţi avea şi arme. Dar să fiţi *sinceri* cătră turci! Toţi ne învoim la aceasta. Prin ei veţi cîştiga *acuma* pe întreaga Europă.

Eu încheiasăm această scrisoare, o pusesem şi la poştă în săptămîna tr[ecută], cînd deodată îmi veni fatala ştire că ungurii prinseră în Pesta şi pe Maiorescu, şi încă în urmarea unei scrisori a d-tale foarte periculoase, carea *căzu* în mîna lor, aşa cum fusese adresată cătră Laurianu şi Maiorescu. îndată-mi retrasei pachetul de la poştă, ca să-ţi complinesc ştirile. De atunci îmi scrise şi Maiorescu de la Viena, unde scăpă abia.

Pentru d-zeu, domnule, căci sînteţi atîta de fatalişti? Cum puteai încredinţa poştelor o scrisoare răsturnătoare de un stat, pe 100 miluri de la Viena—Sibii, cînd acum şi banii se înstrăinează de la poşte? Am văzut, decopiat din Pesta, şi aceea ce scriai prietinilor. Lucruri cu totul imposibile, lucruri care pe *toată* inteligenţa română din Ardeal ar aduce-o pe eşafod numai în 3 zile. Oh, dv. cunoaşteţi raporturile noastre patriotice mult mai rău decît noi pe ale dv. ![9]

Acum te rog numai atîta, după o scrisoare de la Pesta, ca la întoarcere-ți nu cumva să te întorci prin Ungaria, căci toată junimea ungur[ească] îți jură moarte, în toate părțile.

Maiorescului scrisei la Frankfurt.

(Această parte a scrisorii are dată 10 sept. n., după ce mă ridicai din patul boalei, căci multele lupte mă trîntiseră.).

Al d-tale onorător, *

G. Barit.

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 12.152)

1 *Alexandru Gheorghe Golesiu-Arâpilâ,* 1819—1881, revoluționar, secretar al Locotenentei Domnești din Țara Românească, era la data scrisorii emisar al Guvernului Provizoriu la Paris. Despre el, mai ales propriul jurnal: *Journal d'Alexandre-Georges Golesco, du I-er janvier 1855au 22 fevrier de la mame anne,* Abbaye de Lerine, 1896; Alexandru Leon, *Al. G. Golescu-Negru,* in *Contemporanul,* III, 1948, nr. 89, p. 9; Anastasie Iordache, *Âl. G. Golescu,* București, 1974.

2 *Proclamație către proprietarii de moșii cei reacționari,* semnată *„A. G. Golescu,* secretarul Locotenentei Domnești", s-a tipărit ca anexă la *Gazeta de Transilvania,* XI, 1848, nr. 64, p. 267—268, cu un interesant comentariu al „așezătoriului de litere", care nu este altul decît Bariț. înțelegem din scrisoare că proclamația s-a tras și aparte, pe seama Guvernului Provizoriu din Țara Românească. Vezi-și supra, scrisorile către Ioan Maiorescu, nr. 2, n. 6; *G.B.C,* II, p. 361, n. 5; Cornelia Bodea, *1848 la români,* II, București, 1982, p. 706—807. Este interesant faptul că proclamația lui Golescu a apărut mai tîrziu în *Popolul suveran* de la București (în 1848, 13 august, nr. 18, de unde a fost reprodusă în *Anul 1848 în Principatele române,* III, București, 1902, p. 429-432).

3 Articolul *București, 19 august 1848* din *Gazeta de Transilvania,* XI, 1848,'nr. 6, p. 288, în care se relatează despre dezbaterile din comisia proprietății de la București, asupra articolului despre împroprietărire. Alături de Nicolae Bălcescu, A. G. Golescu-Negru era cel mai înfocat susținător al reformei agrare.

4 *Invâțâtoriul satului,* publicație care apărea la București (vezi *G.B.C,* III, p. 95-96, n. 2).

5 Arestarea lui August Treboniu Laurian și Nicolae Nifon Bălășescu se relatase încă din numărul 66 al *Gazetei de Transilvania* (p. 273), cu reveniri în numerele 67 (XI, 1848, p. 277-278) și 68 (p. 281-282). Vezi și *G.B.C, l,* p. 152, n. 9.

6 Articolul *Sibii, 27\29 august,,* din *Gazeta de Transilvania,* XI, 1848, nr. 69, p. 286, în care se relata „vestea" că Domnitorul Gheorghe Bibescu a fost chemat în Rusia, de unde șă se întoarcă cu armate rusești spre a, înfrînge. revoluția.

7 *Albina românească,* XX, 18^8, nr. 61, p. 243—247 (cu două numere înainte se publicase textul francez al documentului). Este vorba de o celebră notă explicativă a ministrului de externe rus Karl Vasilievici Nesselrode din 19/31 iulie 1848, referitoare la trimiterea de trupe în Principate. Ediții românești ale notei: *Anul 1848 în Prindpațele române,* II, 1902, p. 609—614; Cornelia ^odea, *1848 la români,* II, p. 8 i l—815* Vezi și Cornelia Bodea, *Lupta românilor pentru, unitatea națională 1834^.1849,* București, 1967, p. 169—171. Referința la ziarul *Allg-emeine. Zeitung* din Augsburg este gre* sită: în numărul 231 al acestei publicații n-a apărut nota lui Nesselrode.

8 **Barit a înfruntat depeșa țarista. în trei numere consecutive din** *Gazeta de Transilvania^,* **1848, nr. 75-77, între 13 și 20 septembne (ve. ș*** *Anul 1848..* IV, București, 1903, p. 335-341).

9 Vezi și Cornelia Bodea, *Lupta românilor...,* p. io*.

XII

CĂTRE SIMION CRAINIC[1]

(1848)

65 Sibiu, 24/12 dec. 1848

Prea onorate domnule canonic prepozit !

Aici, la Sibii, se fac pregătiri cuviincioase pentru adunarea din 16 dec. v., pentru că toți bunii români dau fiitoarelor doaă adunări o mare însemnătate.

Dorim foarte ca să aflăm timpuriu despre terminul care să va fi pus adunării de la Blaș, căci pînă acum nu văzurăm nici un cerculariu din partea consistoriului sau a vicariatului.

Deci, ne rugăm ca să binevoiți a ne înștiința și pe noi despre sus atinsul termin.

Rămînem cu toată stima al prea onoratei domniei tale gata spre servire, '

Simieon Bărnuțiu m.p.
Georgiu Bariț, m. p[2]

[Adresa:] Prea onoratului domn *Simion Crainic,* canonic prepozit și vicariu general etc, *Blaș.*

(Arhivele Statului Cluj-Napoca, Fond. Blaj, colecția George Bariț, nr. 840)

1 Despre această impunătoare personalitate a Blajului cultural și ecleziastic vezi necrologul său în *Gazeta Transilvaniei,* XVIII, 1855, p. 93, 101; *G.B.C,* III, p. 46—i7, n. 3.

2 Simion Bărnuțiu și George Bariț îi scriu lui Simion Crainic în numele Comitetului Național Român, ai cărui membri erau. Adunarea de la Sibiu din decembrie 1848 a avut ca obiectiv trimiterea unei delegații la împăratul, care să ducă doleanțele românilor din Transilvania. Scrisoarea poartă însemnarea, greșită, de mîna bătrînului prepozit: „14a dec. [1]848. Proclamații în contra rebelilor magyari. Puchner îmdemîndă vicariatu".

XIII

CĂTRE ELIZA STURDZA

(1849)

66

Cernauca, 1/13 iul. 1849

Doamna mea !

Există minute în viața omului, cînd el, nenorocit, aflînd alinare şi mîngăiere la vreun suflet de înger întrupat, nu e în stare a scoate un singur cuvînt de mulțămită. Inima lui, încă nevindecată de loviturile sorții, totodată atinsă peste aşteptarea sa de balsamul binefăcătorul, simte numai că fîntîna lacrămelor îi seacă, durerea-i se alină, însă şi glasul sau condeM se opresc ostenite de lupta-i internă.

Aceasta e întocma şi starea prezentă a necunoscutului domniavoastră client. Aşa, doamna mea, domnia voastră compătimirăți sorții unui necunoscut, atunci cînd pentru el nu se mai vedea alte lacreme, nu se mai auzea alte suspine, decît numai ale unei soții amărîte, smulse de la sînul celui prigonit şi lăsată în țeară depărtată, numai în soțietatea copilaşilor săi încă prea puțin pricepători. D-voastră îndată, la cea dintăie ştire, întinserăți mîna de ajutoriu acelei familii, carea, după
327v ce prin bătăile civile fu lipsită de starea ce îi asigura un viitoriu şi / fu silită a căuta azilul, pe care noi îl dedeserăm vecinilor noştri frați de atîtea ori, apoi acum sufere numai pentru că capul familiei avuse în toată viața sa păcatul de a-şi iubi nația, precum îşi iubeşte cineva lumina ochilor şi onoarea sa, şi a-i apăra sfînta ei cauză întocma cum îşi apără tot omul cu caracter familia şi viața sa. Aşa, suflet bun şi şi generos, d-voastră avurăți curagiul a deschide brațele ospitaliere, a chema supt al dv. apărămînt pe familia acelui român maltratat, căruia alții, în alte părți, abia cuteza a-i da bună zioa, pentru ca să nu cadă în prepus că şi ei ar fi fost vreodată români curați, patrioți buni, oameni liberi.

Iată, dar, doamna mea, că binele şi mîngîierea provenită mie şi familiei mele de la d-voastră este atît de mare şi profund pătrunzătoare în inima mea şi a familiei, cît orice cuvinte de mulțămită aş pronunția, cu aceleaşi simțemintele-mi atît mai puțin aş fi în stare a mi le explica, cu cît că eu, primit în sînul prea nobilei d-voastră familii, sînt, cum am zis, copleşit cu o mulțime de bunătăți, încît nu este minut în care simțul de mulțămită să'nu se deştepte în pieptul meu.

Deci, doamna mea, vă rog ca să mine [sic][2] şi în numele so[...] mele îndatorirea de a vă rămînea fierbinți mulțămitori pe toată vi[...] şi a vă ora, totodată, în soțietatea scumpului dv. consorte, cele m[...] frumoase şi mai îndelungi plăceri ale vieței.

-328 Am onoare a rămînea şi a mă subscrie, al d-voastră ş.c.l. [3]/

(B.A.R.; ms. rom. 995, f. "327 -328r)

1 Eliza Sturdza, soră a fraților Hurmuzăcheşti, soția marelui logofăt din Mold[...] Gheorghe Sturdza. Scrisoarea datează din perioada cînd Bariț a fost eliberat la in[...] venția puternicei familii Hurmuzachi, dintr-o detențiune din eroare, pe care o isp[...] la Cernăuți. Vezi Virgil Şotropa, *Maltratarea lui Gh. Bariț în Cernăuți în 1849,* în *Ar[...] someşană,* 1940, nr. 27, p. 181—185. Despre Hurmuzăcheşti: George Bariț, *Fam[...] Hurmuzache,* în *Transilvania,* XI, 1878, p. 25—28, 37—40; Idem, *Observări şi rectif[...] la notițele publicate despre ilustra familie Hurmuzache, Ibid.,* p. 61; Nicolae Băne[...] *Corespondența familiei Hurmuzaki cu Gheorghe Bariț,* Vălenii de Munte, 1911; Nic[...] Iorga, *Un reprezentant al elenismului în Moldova subst vechiul regim : Constantin [...] nomie. Cu note asupra familiei Hurmuzachi,* Bucureşti, 1917; Teodor Bălan, *Moşia [...] nanca şi familia Hurmuzachi,* Cernăuți, 1925; Dimitrie Gherasim, *Familia Hu[...] zachi şi Bucovina,* în *însemnări ieşene,* V, 1940, voi. XVI, p. 85—93.

2 Scrisoarea este o ciornă aflată printre epistolele primite de Bariț de la H[...] muzăcheşti (vezi Nicolae Bălcescu, *Op. cit.,* p. 130— 132). în acest loc se pare că [...] un mare *lapsus calami,* care face lecțiunea ilizibilă. Propunem următoarea întreg[...] „ca să [binevoiți a primi de la] mine".

3 Cu adnotarea lui Bariț pe p. 327v: „Doamnei Elisa Ge. Sturdza, la Dulce[...] O altă adnotare pe fila 328r: „Doamnei Elisa Ge. Sturdza, născută Hurmuzache, la I[...] ceşti în Moldova, lîngă Roman. Fiind prins de ruşi, auzind d[um]n[ea]ei, mi-a chie[...] familia la sine (dară n-a putut merge). Mi-a trimis şi 100 florini".

XIV

CĂTRE DIMITRIE RALET [1]

(1849)

67

[începutul lui octombrie 1[...]

Domnul meu !

Mărturisesc cu toată căința că am întîrziat. Pentru o gener[...] tate cum este cea ce ați arătat dv. cătră mine, ca necunoscut, treb[...] să-mi adresez a m'ea fierbinte mulțămită îndată în minutril ce am pri[...]

binefacerea. Dacă totuşi am căuta vreo escuză, aceeaşi se află în dorința şi planul ce avusem, de a vă cerceta şi a vă mulțămi în person, plan pe care împrejurările din zi în zi mi-**1** amînară, apoi nicidecum nu mă suferiră a-**1** realiza ...

Aşa, domnul meu, d-voastră avurăți curagiul, ca prea puțini alții, nu numai a întinde mînă de ajutoriu unui scăpat din focul şi sabia rezbelului civil, iar apoi căzu în prinsoare străină, maltratat ca cei mai răi din muritori, *cu cuvînt că prea cu necumpăt aş fi apărat interesele nației mele\ în curs de 11 ani*[2], ci totodată provocarăți şi pe alții la binefacere patriotică, în minute cînd eu eram dedat a vedea
327 numai persecutări, pe toți paşii mei./

Domnule! Nici eu, nici familia mea, care în cursul războiului civil îşi pierdu tot ce era să o scutească de lipsă pe ani înainte, nu sînt în stare a vă aduce cuvenita mulțămită pentru generozitatea dv. Aceeaşi vi-o poate compensa numai conştiința dv. că ați făcut un bine.

Primeşte, domnule, asigurarea celei mai distinse considerații.
327v Al d-tale ...[3]/

(B.A.R., ms. rom. 995, f. 272r + v).

1 Destinatarul scrisorii este scriitorul şi patriotul moldovean Dimitrie Ralet (1816—1858). în 1849 era director în Departamentul dreptății din Moldova, şi în această calitate va fi intervenit pentru eliberarea lui Bariț din închisoarea de la Cernăuți (vezi scris, precedentă, către, Eliza Sturdza, n. 1). Date despre Dimitrie Ralet: *Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900,* Bucureşti, 1979, p. 721—722.

2 Scrisoarea este o ciornă, „copie iute", după cum însemnează Bariț pe f. 272r. Pasajul subliniat are o variantă, mai puțin izbutită: „pentru apărarea de 11 ani a intereselor nației sale". Deşi în original Bariț preferă *această* formulare, ştergînd-o pe cealaltă, noi am optat altfel decît autorul, căci exprimarea pe care o reproducem este net superioară „corecturii" sale.

3 La fila 272r. scrisoarea are adnotarea lui Bariț: „Dim. Ralet, din Dulceşti, la Iaşi", după care stabilim destinatarul. La f. 272v. o însemnare mult mai importantă, unde Bariț consemnează scrisorile pe care le-a trimis familiei Hurmuzachi, binefăcătorii săi din vara anului 1849. Este singurul loc de unde putem afla, poate nu în totalitate, numărul şi schița conținutului acestor scrisori, cel puțin ale celor trimise în 1849, îndată după întoarcerea în țară: „1849. 22 oct. n. Răspuns la scrisoarea d-lui A. Hurmuzache din 14/2 oct. 25 oct. n. Altă scrisoare şi art[icol]. A. Hurmuzache. 29 oct. Răspuns la două scrisori ale lui A. Baricz [fratele său, Alexandru; însemnarea nu-şi are rostul aici]. Detto. Altă scrisoare către A. Hurmuzache. 1 noemvr. n. Lui A. Hurmuzache, scrisoare şi art[icol] (răspuns la cea din 12/24 oct. 5 n[oiembrie]. Scrisoare cu articuli mărunți, A. Hormuzache, apoi m[a]d[a]m Efrosina Petrino et P. Petrino, cu note de măceluri. 12 no[iembrie]. Altă scrisoare lui A. Hormuzache, *quod libet* et E[ufrosina] P[etrino]. 14. A. Tr. Laurianu, colete, jurnale, gazete. 15 nov. A. Hormuzache, răspuns la cea din 5 n[oviembrie] a sa. 19 nov. A. Hormuzache, artic[ol] din Țara Romanească]".

XV

CĂTRE PETRU PETRINO [1]

(1849)

68 [5 noiembrie 1849]*

Domnul meu!

Zilele petrecute atît de bine şi frumos cu dv. la un loc, adesea conversație şi discursele d-tale cele prietinoase şi confidențiale, cu care binevoiai a mă întimpina, îmi dau dreptul ca şi pe viitor să caut conversația dv., dacă nu personală, care nu se mai poate, cel puțin însă prin scris.

îmi aduc aminte că, la depărtarea mea din mijlocul dv., nu eram în stare a rosti un singur cuvînt de mulțumită pentru atîta binevoință ce ați arătat către mine. încă de atunci îmi propusesem vîrtos a vă da cîte o vizită, prin mijlocul poştei. însă eu şi acum sînt către dv. tot acel sărac de cuvinte, care eram în minutele de rămas bun. Aceasta vine de acolo că, precum durerea superlativă este mută, aşa şi mulțămită unei inimi copleşită cu îndatoriri este lipsită de cuvinte. Această împregiurare, domnul meu, să vă fie pe viitoriu de învățătură, exemplu, că dv. ați trebui să fiți cu 10% mai puțin buni, mai puțin generoşi, pentru ca cineva să fie în stare a-şi descoperi recunoştința după cuviință.

Mă rog, domnul meu, dă-mi voie sa alătur aici unele note către prea cara d-tale cocoană şi soție[3], cu care va binevoi ă dispune după cum o rugai, sau pre cum va afla cu cale.

Ştiri interesante care ar fi pe aici s-au împărtăşit la d-nii cumnații
273 d-tale. Vreun bine nu avem, cu toate acestea nici de desperat nu este./

Adesea-mi suvenire de atîtea oare bine petrecute între prea iubiții d-tale prunci, mă fac să cuget neapărat şi la .. .[4]
273v Din atîtea impresii frumoase şi suvenire ...[4]/

(B.A.R., ms. rom. 995, f. 273r + v.)

1 Petru Petrino era soțul Eufrosinei, una dintre surorile Hurmuzăcheştilor (sor Elizei Sturdza, către care vezi scrisoarea lui Bariț, supra).

2 Datată în funcție de. însemnarea de la sfîrşitul scrisorii către Dimitrie Rale « (aci supra, n. 3).

3 A trimis note şi partituri muzicale ale unor compoziții patriotice, pe care r mânii din Cernăuți le-au interpretat pe scenă (vezi Nicolae Bănescu, *Corespondența f* ...,. *miliei Hurmuzaki. cu. Gheorghe Bariț,* p. 36—38, 46—48).

Scrisoarea este adnotată, la f. 273 r.: „Petru Petrino ..." ... destinatarului.

XVI

CĂTRE DELEGAȚIA ROMÂNĂ DE LA VIENA

(1850)

69

[8 februarie, stil nou, 1850][2]

Fraților!

Aveți gazetele Sibiiului? Vă rog ca lîngă diatriba din nr. 25 *(Bote)* pă care o comentez și eu[3], să mai adaogeți un ce pozitiv, peste care dederăm noi în zilele acestea, cum că adică ministeriul, amăgit prin necontenitele pîre și prin raporturile ieșite de la A[lba] Carolina, demăndase însuși ca gubernătoriul să prindă neapărat pe toți prefecții și tribunii și să-i tragă la răspundere pentru toate faptele lor. Acesta însă nu voi, ci informă pe Minist[eriu] că deocamdată n-ar fi cu sfat a întreprinde așa ceva. Comentariul faceți-1 dv.

Belddștii de la Bodila scoaseră aici la Brașov o comisiune cercetătoare asupra celor cari în toamna a. tr. „deprădaseră" moșiile. Săcelanii merg la acea comisiune și se supun ei ca și oile lor la belitori. Doi preoți mă întrebaseră. Le-am zis ca să protesteze cu tot adinsul. C. Săcăreanu[4], care la cauza aceasta e interesat pînă după urechi, se duse în zilele tr[ecute] la Sibii, fără a ne consulta cu toții că ce este de făcut. Nimini nu protestează.

Corespondența din *Wanderer,* trecută și în *Satellit* nr. 13 scăndăli foarte mult pe ai noștri[5]. Eu n-am cînd să o sfărîm, chiar nemțește. Unele ca acelea să le nimiciți dv., dacă nu în alte gazete nemț[ești], atunci măcar în *Bucovina*[6].

Asemenea scăndălîră și blăstămățiile englezului, care din *Times* se retipăriră și în *Allgfemeine] Z[ei]t[un]g* (3 febr.)[7] Presa £ste astăzi o potestate de stat. Presa nemțfească] ne otrăvește viața noastră politică. Dacă m-am învoit undeva la mijloace drastice, apoi aceasta este cîmpul întrebuirei acelora.

Axențiu (caprițiosul Axențiu) este inferat cu Aiudul. Ce mai răspuns amar și sfărmătoriu s-ar putea da ! Unul din dv., sau doi, sau mai

mulți ar trebui să se ocupe numai cu refrîngerea și nimicirea atacurilor străine, din cîte ies în jurnale. Eu, din parte-mi, în foile noastre române nu poci face și scrie mai mult, mai tare decît ceea ce vedeți, fără pericul de a fi oprit cu totul, precum v-am avizat și mai de aproape astăzi săptămîna (30 ian. v.). Numai luați sama, scrieți oarecum așa, ca nemții să nu socoata că, bătînd egoismul oaspeților, îi batem chiar pe ei. Arătați *Humoristului* satirele lui *Bote* vomite asupră-i în nr. 25 etc.[8] Folosiți-vă de ocaziune, înlesniți-1 cu feliuri de acturi bune, sănătoase. Cuminecați-i schița din bătăile muntene, care sînt pentru un jurnal ca *Umoristul,* însă ca istorie, iar nu ca *Erzählung*[9].

Veți fi înțeles că raporturile cerute de către gubernătoriul de la ofițerii cari fuseseră pe lîngă *Landsturm*[10], sau îl comandaseră, *mai toate* au ieșit *în favoarea* noastră. Aceasta trebuiam să ți-o spui mai în sus, dar dv. reduceți-o la locul ei.

Maiorul Teutsch de la Bat[alionul] 23 de vînători încă făcu un raport foarte bun din călătoria sa de la A[lba] Carolina[11] pînă la M[aroș] Okorhei[12], despre starea și simțemintele poporului nostru, iar pe nobilii maghiari îi apăsă în sensul corespondenței] mele de la Turda[13].

Fratele nostru I. Bran începu a-și da tare în capete cu magistratul de aici. Alaltăieri, sîmbătă, (6 febr. n.) îmi spuse un senator că ținură ședință asupra lui, „pentru că el, Bran, cu ales în puterea sa biurgermaisteri în satele Branului, apoi au iritat pe români ca să nu plătească dajdea împărătească". Auzi, ai dracului ce sînt! Am vorbit cu oamenii din acele sate. Ei sînt prea bucuroși a plăti toată dajdea odată, cu toate restanțiile, pe care nu le ceruse nimini de la ei cît au curs războiul. Mi se pare încă că sașii ar voi a stoarce de la români adaosul, știți, despre care vorbisem eu în *Gazetă* și asupra căruia dederăm plînsoare, pe care o veți fi primit.

Săcelenii încă vă vor trimite, preste puțin, un *memorial* în vechea lor cauză oierească, pe care d. Popasu trebuie să o cunoască bine, ca și mine. De, ajutați-le, *ca să vă ajute și ei !*

Apfopos ! D[omnul] Petric[14] tbt așteaptă ca fratele său Popasu să-i dispuie unde are să-i numere partea venitului său, care pînă aci se străcHirase cam pintre degete.

Spuneți fraților Iancu et Balint că țara toată e îngrijată cum că dînșii nu se vor mai putea întoarce în patria lor, căci nu vor fi suferiți. Vedeți, faceți-i cunoscuți cu o manieră ca să nu intre nici un feli de prepus la nimini. Să joace o rolă de *bărbați,* după cum poporul și lumea din afară își formă idealul său despre dînșii.

Fratele Aron[15] să fie prea încredințat că eu controlez prea de aproape pe acel bărbat pe care dînsul mi-1 dede în grijă. Pe mine anevoie mă va înșela. Cînd va crede ca mă are, atunci mă va scăpa, dacă va merita. I-am și scris, arătîndu-i cauza noastră din o parte prea periculoasă.

întru altele, să știți, fraților, că poporul pune în dv. cea mai tare speranță, măcar că iarăși, de altă parte, s-au întins prepus greu, că sînteți prea rău văzuți acolo la Curte, ba cum că dacă n-ar fi mai mers și unele informăciuni domolitoare de la gubernătoriul, abia v-ar și mai primi. Așa se simți prin Sibii.

Amploiații de români se înmulțesc. Ei sînt însă controlați şi spionați înfricoşat. Nu face nimic, numai purtarea lor să fie bună.

Am prins o speranță că vă voi mai face puține parale. Deci, dacă n-ai depus abon[amentul] la Gerold[16], nici să-i depui, pînă la altă scrisoare a mea, numai să-mi trimiți contă pentru Gott, după cum ț-am scris. Zi lui Niță[17] că Alesandrina[18] se *bolnăvi* de multe supărări. Acum iar e mai bine, se simte prea nenorocită că nu poate merge la tată-său. Dar unde este d-lui?

G. Bariț.

Ce este cu *Centralbureau*[19] pentru colbnizăciune? Mă rog prea mult, informați-mă, arătați-mi ce credeți dv. despre el, ca să mă ştiu întocmi şi eu.

Bologa se însura (cununat de d. Glanz cu fata lui Tigler), Axențiu se însura, Vasiliu Maior se însura. D[omnul] Tipar merge la dv.

(B.A.R., Fond coresp., inv. nr. 24.152)

1 Delegația română de la Viena activa în capitala Imperiului încă din vremea revoluției, după restabilirea liniştii constituindu-se într-o veritabilă ambasadă națională. Scopul acțiunii ei era smulgerea unor drepturi pe seama românilor transilvăneni, din partea Curții. Cu toată energia, competența şi coeziunea delegației, scopul a eşuat, Dintre membrii mai marcanți ai delegației amintim, ca activînd în răstimpuri diferite pe Avram Iancu, August Treboniu Laurian, Simion Bărnuțiu, Ioan Maiorescu, Aron Florian şi Timotei Cipariu. Ei au fost *izgoniți* din Viena la începutul anului 1851, ca primejdioşi pentru siguranța țării. Vezi Silviu Dragomir, *Avram Iancu,* Bucureşti, 1965. p. 238-273; *G.B.C,* I, p. 158-182; III, p. 155, n. 6.

2 Datarea după o precizare din scrisoare: „Alaltăieri (6 febr. n.) îmi spuse un senator..." Datarea propusă în *Convorbiri literare,* XXXIII, 1899, nr. 3, p. 199—202 este greşită.

3 Corect: nr, 24. în acest număr (LXV, 1850, p. 115—116), *Siebenbiirger Bote* publicase un articol duşmănos împotriva românilor. Comentat, într-adevăr, de Bariț în *Gazeta Transilvaniei,* XIII, 1850, nr. 10, p. 38, în articolul *Despre Țara săsească.*

4 Constantin Secăreanu, tînăr ayocat din Braşov, despre care vezi *G.B.C,* I, p. 103, n. 5.

5 Articolul: *Zur Charakteristik der Zciiungsfehde in Siebenburgen. (Aus dem „Wanderer"),* din *Satellit,* XII, 1850, nr, 13, p. 50-51.

6 *Bucovina,* ziarul Hurmuzăcheştilor de la Cernăuți, nu va mai apuca să combată această nouă calomnie săsească: va fi suprimat curînd după *Gazeta Transilvaniei.*

7 N-am găsit în bibliotecile noastre numărul respectiv din *Allgemeine Zeitung*

8 Vezi nota 3. Articolul din *Siebenbiirger Bote* (corect: din nr. 24) ia în deriziune revista *Hummorist* de la Viena, pentru nişte aprecieri pozitive la adresa românilor.

9 „Povestire".

10 „Garda națională."

11 Alba-Iulia.

12 Tîrgu-Mureş.

13 Un scurt articol din *Gazeta Transilvaniei* nr. 10.

14 Ioan Petric, protopop din Braşov, despre care vezi *G.B.C,* II, p. 111—112, n. 2.

15 Aron Florian, care se afla la Viena, ca delegat.

16 Tipografia vieneză „Gerold şi fiul", la care apelau cu predilecție românii după 1848. Acolo s-a tipărit celebra lucrare a lui Alexandru Papiu Ilarian, *Istoria românilor din Dacia Superioară* (I—II, Viena, 1851—1852).

17 Ioan Maiorescu.

18 Alexandrina Magheru.

19 „Biroul central".

XVII

CĂTRE AUGUST TREBONIU LAURIAN[1]

(1850)

70 Braşov, 25/13 febr. [1850

Frate Laurianu !

Alaltăieri sosi C. Popasu, aducîndu-mi şi scrisoarea d-tale din **6** febr. n. Eu, într-aceea, îți răspunsesem la cele vechi, mai împărtăşin-du-ți multe de pe aici. Destul!

în minutele acestea ne sosi poruncă prin care *Gazeta* şi *Foaia* sînt oprite[2]. Se încercă totodată a se secvestra tipografia. Iată, mă chemă tipograful ca să-mi spuie că pricina oprelei o voi afla numai după ameazi cînd mă vor cita. Eu totuşi nu întîrziu, ci încă cu poşta de astăzi vă în ştiințez, pentru că poate mîne nu voi fi în stare a vă scrie, dacă cumva mă vor şi aresta.

Eu îmi sfarm capul ca să gîcesc din ce pricină au putut să urmez această opreală pe drum legal, şi nu poci afla. Ştiu numai ceea ce ț-ar fost scris, că Schelker[3], căpitanul cetății, cînd mă chemă la sine, nu putu să-mi dea altă pricină de nemulțumire decît numai că pentru ce să reti păresc petițiunile şi memorialele deputăciunei noastre, şi să încete îndată.

Pentru cauza cu orăştienii[4] încă nu m-ar putea opri, mai vîrto cînd am şi atestate amînă că vreo trei amploiați de acolo pitiră lemn

Timpul trece, poşta e să pornească.

Eu vă rog ca dv. să mijlociți la ministeriu: **1)** ca guberniul de ai să arate *anumit* articulii pentru carii el opri Gazeta[5]; **2)** să spuie l

cîte ori m-au dojenit şi nu l-am ascultat; 3) dacă în Croaţia şi pe airea domnesc legile presei, pentru ce nu şi la noi, pentru ce nu sînt judecat după aceleaşi?

Iată, fraţilor, ce foloseşte toată înteţirea dv. ca să scriu şi să public aşa şi aşa, dacă nu-mi veţi răzbuna jărtfirea mea, cum şi modestia cu carea mă port eu, pe lîngă alte jurnale.

Deci, dacă socotiţi că e de trebuinţă ca să mai apuc eu condeiul a mînă, ca să mai scriem pentru poporul nostru, vă rog lucraţi cu toată energia ca să scăpăm odată de tratare ca aceasta. Eu, din parte-mi, să ştiţi că poate nu voi fi în stare a face nici un pas spre acest scop, prin urmare totul rămîne asupra d-voastră.

Al d-tale frate,

George.

Tipografie curînd! Nu mai tăndălim !

Aici lucrează o comisiune înfricoşată în favoarea Beldeştilor de la Bodila şi în contra prefecturei şi a comitetului, cu scop ca membrii acestora să plătească la toată familia Beldi peste 60 mii f. arg. Toţi săcelenii şi preoţii sînt traşi la răsp[uns] şi jurăm[înt],

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 24.146)

1 Despre corespondenţa Ini Laurian cu Bariţ vezi capitol aparte în ***G.B.C,*** I, p. 89-201.

2 Prin decretul prezidial al guvernatorului Wolgemuth nr. 131 din 9 martie 1850, foile lui Bariţ sînt suspendate (vezi supra, scrisorile către Ioan Maiorescu, nr. 2, n. 7). Se pare că oprirea efectivă a precedat însă decretul.

3 Căpitanul Braşovului, către care va veni şi ordinul gubernial de suspendare a publicaţiilor româneşti.

4 Despre scandalul cu funcţionarii-hoţi de la Orăştie vezi supra, scrisorile către Ioan Maiorescu, nr. 21, n. 13.

5 Va afla curînd aceşti „articuli" (vezi scrisorile către Ioan Maiorescu, VII/19, inel. n *5.).*

71

Braşov, 4 mart. [1]850

Frate!

Ţ-am scris luni în 13/25 şi joi în 16/28 febr.,[1], aceasta din urmă *recom[andat],* la cvartirul unde-mi arăţi că şezi. Astăzi iar mă simţ îndatorat a vă mai aviza despre cauza şi istoria *Gazetei.*

Protocolul mi l-am încheiat abia vineri seara, că-mi ieşi.lubg, din pricină că mi-au vărsat mult năcaz intr-însul. Programa a doua, îndată ce voi încheia această scrisoare a voastră. Aceasta, la cîteva punturi, încă e categorică, nu cred să mi-o primească. I-am zis într-însa că pri-

mesc Constituţia] octr[oată] ci aş fi dorit ca, precum s-au numit în aceeaşi alte naţionalităţi, să se fie *numit* şi cea română, că, într-aceea mă ţin strîns de §.

La § 74 zic că noi *(Gazeta)* pretindem ca, dacă altei năciuni s taie *(ausgeschneiden)* teritoriu de Constituţie], să ni se taie neapăra şi nouă, şi încă după unul şi acelaşi principiu, iar altfeli nici altui popo să nu se dea. *Entweder alle, oder keine !*[2]

La limbă, pretind ca amploiaţii să manipuleze cu poporul nostr numai româneşte etc, etc, etc. Nu cred că mi-o primească. Sau, că mi- vor modifica.

Mai ascultă: în zilele acestea vorbii cu doi oameni de ai noştr anume unul din cei mai deştepţi cari, venind de la Bucur[eşti], mă asigur cum că Ltiders ar fi scris la Sibii ca *Gazeta* mea să fie sugrumată ori şi c ce preţ, pentru că, în această hriză europeană, citind românii de dincol faptele naţionale şi bravurele transilvanilor, iau exemplu foarte periculo pentru cel mai de aproape viitoriu[3] N.B.: în toată Ţara Rom[âneasc nu intră decît 6 ex., iar în Moldova 2. însă au ajuns treaba la atîta c chiar ţăranii cărăuşi din vecinătate ştiu să întrebe: „Oare, cocoan domnule, ce mai spun gazetele alea?"

Deci se vede că Sibiiul e ascultătoriu.

Mai am o ştire *prea* sigură, dată Sibii, că s-ar pîndi cu mare ag rime ca pînă în cît cocheteează malcontanţii de dincolo cu cei de dincoac Toţi sîntem puşi supt cea mai strînsă pază. Căpitănatul de aici ne op ca fără bilet de la el să nu ne mai petrecem serile pe la casăle noastr de am fi încă pe atît. de puţini. De la Casina noastră se cer statut Pe cafegiul şi markerul îl arestară în săpt[ămîna] tr[ecută], pentru n-au dat cafea şi *bere* (care nici se vinde) la un jandarm care intra acolo.

Asta încă văd bine, că între săcui domneşte un *murmur* gener prea ameninţătoriu. Crede-mă că aceia nici pe 1/10 sînt dezarma O ştiu.

Dr. Pavel[4] este la noi. îţi citi scrisoarea ta şi se interesă pr mult de dînsa. D-lui şi fraţii Murăşanii, cu carii cu toţii fuserăm la osp ţul fetei lui Barbu Cepescu (Moşoiu), te şi vă sărută frăţeşte pe to Lui Pavel încă îi plac lucrurile cum s-au tocmit.

Senatorii sasi (unii) strigă pe la Pomul Verde şi gura lum asupra strămutărilor de amploiaţi. Pentru ce nu urmăriţi cu luar aminte cearta teritorială dintre *Volesa — Satellit ?* Dezbinarea e d dietă.

Să faceţi protestul cît mai curînd. Pavel vă roagă să vă fie m de episcopul Ioan[5], să dezbrăcaţi toată răzbunarea, dacă sînteţi filoso Dînsul are de gînd să propuie sinodului gr. n.u. o intercesiune pent nenorocitul. Un protopop, asemenea.

Mult mă supără o ştire de la Linz, trecută în *Lloyd,* din care af că, pe semne, în privinţa tipografiilor domneşte un feli de ţărmur ţehală. Căci, adică, unul care era să mai deschidă acolo şi a patra ti grafie, trebui să adevereze cum că cele trei nu mai sînt în stare de a

destula toate trebuințele, şi anume că n-au cînd să tipărească cutare gazetă. Te rog scrie-mi în ce stă treaba aceasta, ca să mă ştiu întocmi. Adică să nu fie concurința liberă? Ar fi lucrul naibei! Atunci să ştii că Vom avea lupte mari. Nu ne vor lăsa ca să lucrăm cu tipografia. Află, cercetează ! Iar dacă vei vedea că merge, fă numaidecît la competentile ministru o rugăminte în numele *cui vei vrea,* C. Popasu sau I. Popasu, pentru o tipografie. Pe numele meu să nu faci, că nu vei cîştiga; sînt cu păr de lup. însă tipografia va fi *a mea,* eu voi plăti-o, adică ştii tu cu ce bani. Fără tipografie sîntem morți.

Ascultă ! Eu am imputat gubernatorului, în *protocol,* pentru ce nu s-au plătit lefile membrilor Comitetului, cîte 100 f. arg. pe lună. Dar de ce dracu nu şi le cer chiar dînşii? De ce? Pentru ca duşmanii să aibă prilej a ne striga că am prădat destul, sau dacă sîntem săraci, că „iată proletarii" etc, etc.

D-n. Bărnuț să mai lase din secătura de stoicism, să nu-1 ducă pînă la diogenism, că nu merge. Subscrie, căci sînt acolo, în numele tuturor, Bărnuț, Laurpan] şi Aron, Tipar. Acum e timpul. Vedeți prea bine că şi altor oficiali acum li se plătesc lefile, la 1 şi 1 1/2 an. Cereți, că din contrib[uția] poporului vostru cereți, iar nu din grație. Lucruri mari nu se pot scoate la cale cu bani de pele.

Te rog spune domnului Tipar că m-a îndatorat prea mult cu scrisoarea din Cernăuți (11/23 febr.)[6], iar adaosul îl voi folosi neapărat, dacă voi mai avea noroc să public *Gazeta*[7]. îmi pare bine că d-sa încă află pe familia Hurmuzache precum o ştiam eu, însă mă supără că nu are ocaziune de a o vedea toată la un loc, apoi să fie judecat.

Frate Laurianu! Ştii că e bajocură neauzită cu cărțile d-tale. După atîta trăgănare, apoi acum veni de la Tezaurariat nebuna poruncă ca toate *teancurile* (nu pachete, *teancuri)* ca de 2 măji şi preste, să le trimită vama la Sibii ca el, Tezaur[ariatul] să le vază, ca şi cum vameşii de aici ar trebui să fie prea porci de cîne să nu arate în adevăr cărțile care se află în *Magazin,* ci cu totul altele. *Adică, cenzură.* D-ta mă tot întețeşti să-ți trimit exemp[lare] întregi din *Magazin.* Cum să-ți trimit, de supt încuitoarea cenzurei lui Metternich?

Te rog o dată pentru totdeauna, fă ce vei face şi spargeți cenzura sau, de nu, Gubernii! să nu ne amăgească, şi să spuie curat că, pentru productele lit[erare] române, *vrea cenzură,* ca să ne ştim ținea de una.

Datoria de stat a Țărei Rom[âneşti] ajunse pînă în dec. a tr. la 18 milioane.

Sudeții austriani în ambele principate sînt de cea mai mare bajocură. După o scrisoare de la Iaşi, 3/15 febr. Aisenbach trînti o notă *desperată* în priv[inta] aceasta, însă fără nici un folos.

Al tău,

G. Barit.

Bălăşcu se aşteaptă de la Bucureşti la Sibiu cu Ordin[ul] Stanislau pentru Iancu, Balint, Axențiu, iar pentru alții cu medalii de la 35# în jos. Acestea statură la Li[u]d[ers][8].

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 24.148).

1 Scrisoarea din 13/25 februarie este cea precedentă. O scrisoare a lui Bariț către Laurian din 16/28 februarie 1850 nu se cunoaşte.

2 „Ori toți, ori niciunul!"

3 Vezi şi G.B.C, II, p. *367-36S,* n. 2.

4 Pavel Vasici.

5 Episcopul Ioan Lemeni fusese destituit în mod abuziv din demnitatea episcopală, printr-un decret al generalului Anton Puchner, pentru „atitudine promaghiară" în timpul revoluției (vezi G.B.C, III, p. 142— 146, n. 3; cf. şi George Bariț, *Părți alese din istoria Transilvaniei pre două sute de ani în urmă,* II, Sibiu, 1891, p. 376—378, 663—664).

6 Vezi-o în G.B.C, IV, p. 308-309.

7 N-a avut norcc şi nu s-a publicat! „Adaosul" este un jurnal de călătorie a lui Cipariu în Bucovina. Se păstrează în manuscris la B.A.R., ms. rom. 994, f. 210 r+v.

8 Despre decorațiile ruseşti primite de revoluționarii români din Transilvania vezi G.B.C, VI, p. 174, n. 6. Vezi şi *Convorbiri literare,* XXXIII, 1899, nr, 6, p. 556—560. Bălăşcu este Nicolae Nifon Bălăşescu despre care vezi G.B.C, VI, p. 70—188.

XVIII

CĂTRE CONDUCEREA GREMIULUI NEGUSTORESC DIN BRAŞOV

(1853)

72

Braşov, 1853, iunie

Domnilor directori şi bătrîni ai Gremiului mercantil levantin la Braşov

Din alăturata socoteală a lui Mihfail] Fluştureanu[1] sub A. v binevoi a cunoaşte starea lăzei gremiale pe 3 semestruri din a. 1852, c şi restănțiile ei din plicurile de cvientănții B.C.D. Din socoteala s scrisului sub -|. cu plicul de sub E. şi cu toate citatele cvietănții care le lăsai în cancelarie) veți cunoaşte că, ne mai fiind cu ce să poarte cheltuielile cancelariei gremiale, d-n. Mih[ail] Fluştureanu loc de bani, îmi transpuse socoteala şi o sumă în cvietănții, din care s cules abia o sumă de cf. 246, cînd spezele şi lefile pînă la apr[ilie] 30 zioa din care eu nu mai poci păzi şi lucra în cancelarie, s-au urca

f. 431 cr. 28 (cuprinzîndu-se în acea sumă şi 27 cvientății neplătite în sumă de 70 fl. con.)

Din această socoteală se vede curat că subscrisul am să mai primesc de la on[oratul] gremiu cf. 185 cr. 28. Dar fiindcă subscrisul simț o grea trebuință de a-mi priimi răsplata ostănelelor mele, rog pe **ono-**rata] direcțiune şi pe bătrînii gremiului ca să binevoiască a-mi mijloci priimirea acestui rest de salariu, de s-ar putea încă în cursul acestei luni iuniu[3].

Cu deosebită stimă rămîi al on[oratei] direcțiuni gata spre slujire,

G. Barit[4].

(Arhivele Statului Cluj-Napoca, Fond Blaj, colecția George Bariț, nr. 384)

1 Breasla sau gremiul negustoresc din Braşov s-a înfiinşat în 1827, sub numele de Soțietet cuviincios de neguțătorie, devenit în 1836 Soțietet neguțătoresc al românilor, iar după revoluție Gremiul cetățenesc levantin din Braşov. Cunoscut în general sub numele de Gremiul negustoresc din Braşov, el era alcătuit din negustori români, aromâni, greci şi bulgari şi îşi întindea aria de activitate între Viena şi Constantinopol-Date despre breasla braşoveanâ, în *Casina română. Braşov 1835—1935,* Braşov, 1935; Iosif Pervain, *Studii de literatură română,* Cluj, 1971, p. 399.

2 Negustor braşovean cu rol în conducerea gremiului.

3 După propria sa mărturisire *(Amintiri din viața mea căsătorită,* în *Studii literare,* I, 1924, p. 190—200), Bariț a condus cancelaria gremiului din 1 septembrie 1850 pînă la 1 mai 1853.

4 Scrisoarea este un concept. El poartă adnotarea tîrzie: „1853. Afacerea cu Gremiul comercial din Braşov, carele nu avea de unde să-mi numere honorariul de secretariu, 500 fl. m. conv. pe an".

XIX

CĂTRE IACOB MUREŞANU[1]

(1858)

73

15/31 ian. 1858

Frate !

™; oi *a* **7** ca v d " ta astăzi, m îmbulzeala ocupațiunilor, te-ai greşit si mi-ai dat o suma de bani neasemănat mai mare decît mi se cuvine si aecit ai putea fi m stare de a da, chiar între conjuncturi mai bune decît

cele prezinte, ale *Gazetei.* Eu nu pricep cum de d-ta încă tot nu m cunoşti, ci se pare că eşti de o idea fixă, ca şi cum eu, dacă lucru ori n lucru la *Gazetă,* aş face-o din interes material, iară nu constrîns, aşa o aşa, tot numai de împregiurări, de imposibilitatea fizică, morală, d lipsa totală a timpului.

Deci iată, îți remit acei 300 f.cm. pe cari se vede că mi i-ai dat î Ioc de 150 {.cm. Scoate din ei ce mi se cuvine, *id est* 150 f.c.m., scoatedatoria de 10 f.c.m. dați soției mele, iară restul îl primesc[2].

Porro: te întreb că ce m[anu]s[cri]pt chronic să mai lucru.

Noapte bună!

G. Bar

(B.A.R., ms. rom. **972,** f. **282** r)

1 lacob Mureşanu era, din septembrie **1850,** redactorul *Gazetei Transilvan* în care calitate **1**-a înlocuit pe dizgrațiatul Bariț (vezi supra, scrisorile către Ioan Mai rescu şi August Treboniu Laurian). Despre lacob Mureşanu vezi *Dicționarul literatu române de la origini pînă la 1900,* Bucureşti, **1979,** p. **597—598.**

2 Anii **1858—1859** au fost cei mai strîmtorați material din întreaga viață a Bariț. lacob Mureşanu a vrut să facă un act de caritate, pe care însă Bariț nu-**1** accep Vezi şi Ioan Chindriş, *Etica lui George Bariț,* în *Făclia,* XXVII, **1971,** nr. **7672,** în **S** *pliment duminecal,* p. II şi voi. *Chipuri din hronicul neamului,* Bucureşti,. **1977,** p. **119-120.**

XX

^ CĂTRE MINISTERUL CULTELOR ŞI AL INVĂȚĂMÎNTULUI PUBLIC MN *Moi*&OV

(1859)

74

Iaşi, **1859,** mart

înalt Ministeriu bisericesc şi de învățămînt public !

Aflînd subscrisul cum că în[altul] Ministeriu bisericesc şi de în țămînt, determinat a întrebuința, în această epohă de renaştere a patr facultățile mai multor români de litere, ar fi aplecat a-mi concred

mie postul de inspector ai şcoalelor din Moldova, eu, îndemnat de dorinţa de a folosi naţiunii mele, pe cît puterile mă iartă încă, şi în această frumoasă patrie, m-am determinat a primi cu mulţămită o vocaţiune atît de onorifică

într-aceea, fiindcă eu în vechea mea patrie, Transilvania, atît ca tată de familie cît şi ca părtaş şi totodată director al unei întreprinderi mai mari industriale[2] am neapărată trebuinţă de un răstimp oareşcare, spre a-mi pune trebile în ordine şi spre a mă desface cu onoare de angajămîntul luat de mai nainte asupră-mi, mă rog cu tot respectul că în[altul] Ministeriu să binevoiască a-mi acorda, spre scopul sus arătat, un termin pînă la 15 mai a.c. după călind[arul] iul[ian], pe cînd să mă aflu la postul mie destinat.

Mai departe, plecata mea rugăminte se cuprinde în următoarele: fiindcă sus-atinsa denumire pentru mine fu cam neaşteptată, de aceea eu nu poci avea la mînă, în aceste momente, nici testimoniile mele de două facultăţi ce am făcut în tinereţele mele[3], nici cele de conduită, nici de aplicare, în curs de 23 ani în patria mea veche, pe care însă nu voi lipsi a le produce toate, cu altă ocaziune. Astă dată îmi iau numai voie a observa cum că în curs de 10 ani am fost profesor, iară mai tîrziu şi efor al şcoalelor din Braşov, care constă din 4 clase normale şi 4 gimnaziale ;b) fiindcă eu, în favoarea nouăi denumiri am lăsa[t] un alt angajament sigur şi, ca familist, prin strămutare m-aş expune la multe greutăţi, de aceea rog pe în[altul] Ministeriu ca să binevoiască a-mi încuviinţa denumirea definitivă, încît fără vină dovedită întru răspicatul înţeles al legilor să nu mi se dea dimisiunea, sau dacă cumva totuşi s-ar întîmpla una ca aceasta, în asemenea caz în[altul] Gubern al ţerei va binevoi a decreta despăgubirea mea prin numărarea întregei mele plăţi anuale pe un an înainte, întocma precum aceasta se întîmpla şi în ţerile austriace şi pe airea; c) fiind strămutarea mea de la Braşov împreunată cu speze considerabile, mă rog a mi se acorda o sumă spre coperirea spezelor de drum, totodată, d) la caz de denumire formală, a mi se încunoştinţa în coprinsul respectivului decret, sau prin altă hîrtie oficială, beneficiul împreunat cu postul de inspector general[4], precum şi că la ce zile ale anului se primesc acele beneficii, regulat.

între altele, din partea mea mă îndatorez în faţa în[altului] Gubern şi în cugetul meu, cum că mă voi sili din toate puterile a corăspunde chemării concrezute mie, şi a mă supune la toate legile şi ordinăciunile atingătoare de sfera lucrării mele, cu toată fidelitatea şi devotamentul.

Cu profund respect, al înaltului Ministeriu serv prea plecat,

Georgie Bariţ,

director al cr. priv. Fabricei
mehanice de hîrtie de la
Zerneşti, în Transilvania.

(B.A.R., Fond coresp., inv, nr. 121.108 , anexă)

1 Chemarea lui George Bariţ la Iaşi, ca inspector general al şcolilor Moldov face parte din rîndul reformelor iniţiate îndată după Unirea de la 1859. Bariţ urma ia locul lui Laurian, care fusese demis din acest post. Vezi Iosif Pervain şi Ioan Ch driş, *Corespondenţa lui Alexandru Papiu Ilarian,* I, Cluj, 1972, p. 57—80; *G.B.C,* p. 186—188, n. 4; IV, p. 318, n. 7. Cf. şi Constantin Diaconovici, *George Bariţiu 12 mai 1812—1892. Foi comemorative la serbarea din 12/24 mai 1892,* Sibiu, 1892; Nico Bănescu, *Gheorghe Bariţ. Legaturile sale cu românii din celelalte părţi,* în *Convorbiri rare,* XLII, 1908, nr. 7, p. 19; Candid C. Muşlea, *Contribuţiuni la viaţa şi opera Gheorghe Bariţiu,* în *Gazeta Transilvaniei,* CV, 1942, nr. 1, p. 4; Iosif Pervain, *St de literatură română,* Cluj, 1971, p. 414—416. Dar ministrul Dimitrie A. Sturdza c curînd, împreună cu guvernul, astfel că plecarea la Iaşi a lui Bariţ nu se va mai r liza, ardeleanul manifestînd reţineri, mai apoi, şi din cauza schimbării garniturii mi teriale, dar mai ales din cauza intrigilor pe care le-a iscat vestea chemării sale la (vezi infra, scris. 76, n. 3).

2 Al Fabricii de hîrtie din Zărneşti.

3 Puţin exagerat! în realitate, Bariţ nu avea nici o facultate. Absolvise, d 1830, cursul de filosofie al Liceului academic piarist din Cluj, apoi seminarul teol din Blaj. Faţă de transilvănenii care ocupaseră doar cu puţini ani înainte posturi portante în învăţămîntul din Moldova: August Treboniu Laurian şi Alexandru Pa Ilarian, sau faţă de Bărnuţiu, care încă funcţiona acolo ca profesor, Bariţ era un mo autodidact. Se bucura însă de un prestigiu enorm tocmai în rîndul moldovenilor mare om de condei al naţiunii în primul rînd, apoi ca prieten al fruntaşilor part naţionale din Moldova, încă din deceniul al cincilea (vezi Ioan Breazu, *Un omagi moldovenilor pentru Gheorghe Bariţ (1843),* în *Transilvania,* LXX, 1939, nr p. 132-134).

4 Urma să aibă leafă de 800 de galbeni pe an.

XXI

CĂTRE DIMITRIE A. STURDZA[1]

(1859-1886)

75

Iasi,[2] 1859, 25

Prea onorate domnule ministru !

După ce am fost atît de norocit ca să vă cîştig increderea dom voastre - eu singur nu ştiu în ce chip!, - după ce de altă part oarele din urmă, după împărtăşirile de astăzi mai meditai asupra p

țiunii ce ați binevoit a-mi destina mie, aflînd totodată de mai nainte cifrele salarelor sau lefilor pe care le avuseră cei din urmă doi inspectori ai şcoalelor, mă socotii ca nu cumva întocmirea noului budget să nască vreo dificultate neplăcută, în stare finanțială de astăzi a țerei, şi totodată cifrele destinate mie să producă rivalități din o parte sau din alta, mai vîrtos cînd aici, ca oriunde în lume, pot să joace şi patimi la mijloc. Totodată, determinat a arăta conaționalilor mei cum că, precum niciodată, aşa nici acum interesul material nu mă domneşte, îmi iau voia a reflecta ca domnia voastră, domnule ministru, să binevoiți a scădea cifra salariului de inspector la 700 #, iară cifra banilor de drum la 60 #[3].

Aflînd eu că condițiunile, modificate astfel, se vor fi primit de către autoritățile competente şi, prin urmare, că un „pauşal" despăgubitor pentru spesele vizitațiunilor prin țară încă s-au acordat, nu voi lipsi a urma nouei mele chemări.

într-aceea ce se amînă nu se repune, *aufgeschossen ist nicht aufgehohen* [4].

Eu şi pînă atunci nu voi lipsi a lucra la cele două proiecte, îndată ce voi ajunge acasă în pace, iară fiind gata, vi le voi nainta încoace.

Totodată mă rog, domnule ministru, ca în orişice chestiune scolastică sau echisiastică ați afla cu cale a vă folosi de puținele mele puteri, să binevoiți a dispune de acelea, a mă provoca întocma cu acea franchețĂ, ca şi cum am fi petrecut toată viața împreună.

Eu iară şi iară repet această rugare, pentru orice caz, adică ori voi ajunge eu la postul ce mi-ați destinat, ori nu.

Domnule ministru ! Aflați, mă rog, cu această ocaziune cum că eu cocoanei mamei domniei voastre îi sînt cu o mare şi vecinică mulțămită, pe care dumneaei o a meritat demult, prin o generozitate pe care o arătase către mine nainte cu 9 1/2 ani, prin a doua mînă, în secret, şi despre care eu am aflat foarte tîrziu, încît nu am putut nici măcar să-i mulțămesc! Eram deprădat cu totul piia războiul civil şi exilat din patria mea. Acel suflet generos şi nobil a făcut un bine în dreapta ca să nu ştie stînga [5].

Mulțămită mea se revarsă şi asupra preaiubitului său fiu.

Mă rog, domnule ministru, ca să nu luați în nume de rău aceste espectorațiuni ale mele, care purced numai <lin o sincerita[te] călduroasă a inimei mele.

Cu aceste, am onoare a fi şi a rămînea al domniei voastre cel mai devotat serv,

Georgie Bariț.

(B.A.R., Fond, coresp., inv. nr. 121.108)

1 *Dimitrie A. Sturdza* (1833-1914), celebru om politic al vremii sale. Cea mai unportantă scriere despre el: *Prinos lui D. A. Sturdza, la împlinirea celor şaptezeci de am* Bucureşti, 1903. Apoi: *în memoria lui Dimitrie A. Sturdza, cu prilejul centenarului de la naşterea sa, 25 februarie 1833* [cuvîntări rostite de I. G. Duca I C Brătianu N. N. Filodor, şi I. Cantacuzino], Bucureşti, 1933. La data scrisorii, Sturdza era m
nistrul al cultelor şi instrucțiunii publice — la numai 26 de ani! — în primul ministe
lui Alexandru Ioan Cuza.

2 Bariț se afla la Iaşi „pentru discuții" în legătură cu mutarea la Iaşi (ve
scris. 74 aci supra).

3 De la 800 de galbeni, cît i se fixase leafa.

4 „Ce e prea înalt nu e bine păzit." Corespondent românesc: „Ce-i prea mult
e sănătos".

5 Vezi aci supra, scris. 74, n. 3. Dimitrie A. Sturdza era fiul Elizei Stur
sora fraților Hurmuzăcheşti din Bucovina, care îl găzduiseră pe Bariț cu atîta gen
zitate în pribegia din 1849. Vezi supra XIII/66, XIV/67 şi XV/68. Relații complet
Nicolae Bănescu, *Corespondența familiei Hurmuzachi cu Gheorghe Bariț,* Vălenii
Munte, 1911.

76

Braşov, 1859, mai

Prea onorate domnule ministru !

Am onoare a vă aşterne în ‹· o mică dizertațiune despre alege
episcopilor în biserica răsăriteană în general şi în cea românească
special. Am scris-o cam rău, căci de cîtva timp am suferit şi mai su
de friguri, încît mîna-mi tremură scriind.

Ieri primii de la d-n. Eudoxiu Hormuzache o depeşe telegrafică
data din Bucureşti, întru care mi se zice: *„Dass das bewusste Gesc*
ullseitig bestätigt werden sei[1] şi adaoge că să mă grăbesc.

Dacă depeşa înțelege postul de inspector, atunci primesc cu m
țămită, precum m-am angajat[2], iară dacă e vorba de vreun jurnal,
ceva nu mă atrage nicidecum , fie măcar şi cele mai strălucite cond
țiuni împreunate cu întreprinderea[3].

Despre timplul venirii mele la postul ce mi s-a destinat — d
cum presupun — astă dată nu poci zice nimic cu probabilitate. C
însă că, pe tot cazul, întîrzierea mea nu va ținea mai mult de o lună

într-aceea, umilita mea rugare ar fi ca banii de drum să m
trimită prin poşta austriacă, aici la Braşov, şi aceasta din aceea ca
pentru că orişicît să fie venitul meu în prezent, din momentul în
m-am determinat a ieşi de aici şi a-mi lăsa familia pe loc, trebuie
las întreg pe sama aceleiaşi, pentru ca, în absența mea — pînă la va
ție —' să nu sufere lipsă.

Cu acestea, am onoare a mă subscrie, al prea onorat domniei
cu profundă stimă,

Georgie I

Despre dreptul de alegere al episcopilor şi mitropoliţilor în biserica răsăriteană ortodoxă

Cura că dreptul de alegere la scaunele archipăstorilor în biserica răsăriteană a fost recunoscut în principiu, pus şi în lucrare în dec'ursul tuturor securilor, de la Isus Christos şi pînă astăzi este un adevăr constatat pe toate paginele istoriei bisericeşti. Dacă acel drept de mai multe ori a fost atins, vătămat, uneori şi călcat, într-un stat sau altul, în oareşcare timpuri, principiul însă niciodată nu a fost tras la îndoială.

Coreligionarii ortodocşi au privit totdeauna în dreptul de alegere o garanţie atît pentru ortodoxia păstorilor aleşi, cît şi pentru ca nu cumva prin o simplă *denumirea* vreunei potestăţi străine'să intre la staul păstori periculoşi nu numai pentru relege, ci şi pentru stat şi naţiune.

Tocma pentru aceasta vedem că la cele mai multe naţiuni de relegea răsăriteană, arhipăstorii sunt şi au fost priviţi ca primii reprezentanţi ai bisericei şi, oarecum, ca încarnaţie — ca să zicem aşa — a instituţiunilor ei, ci totodată şi ca coloane susţinătoare ale naţionalitatea

De aici urmează că oricînd o putere străină şi-a propus a sparge prin drepturile unei naţiuni şi a-i desfiinţa chiar existenţa ei genetică, a îngrijit mai întîi a aduce episcopi de altă limbă, pe care apoi o a introdus şi în biserică.

Din această chintesenţie trasă din istoria bisericească se poate încheia uşor la nemărginita importanţă a dreptului de alegerea episcopilor şi a mitropoliţilor, carele merită de a fi păstrat şi apărat din toate puterile. Mai sunt şi alte multe arguminte pentru apărarea aceluiaşi, pe care însă aici le trecem astă dată cu vederea, pentru că le presupunem a fi tuturor cunoscute.

Şi, cu toate acestea, teoria dreptului de alegerea arhipăstorilor în biserica răsăriteană a rămas pînă acum foarte puţin dezvoltată, şi *o* definiţiune precisă lipseşte. Iară modalitatea alegerei este, preste tot, foarte feliurită, pentru că, după cît ştiu eu'; un drept canonic compus în o sistemă chiară, pînă acum încă lipseşte.

Nomocanonul (pavila veche), *Pidalionul, Breve regius* (carte foarte rară), cu toate explicaţiunile de la Zonaras, Balsamon, Aristin ş.a. conţin numai oarecîteva canoane răspîndite, din care încă de aici' înainte ar fi a se elabora un ce sistematic.

Canonul 30 din aşa-numitele *Canoane ale apostolilor,* can[onul] 4 al Sinodului ecumenic de la Nicea, can. 3 din Sinodul al 7-lea constatează mai mult numai dreptul de alegere în principiu, iară despre modul alegerii ne lasă prea mult în întunerec şi dau ocaziune la dispute, cu atît mai vîrtos că alegerea, pusă în praxi a fost, după secuii şi popoară, nespus de varietoare. Aşa de exjemplu], cîţi patriarhi în răsărit, atîtea forme de alegeri, atîtea eleminte dintru care este compus corpul alegătorilor.

Mitropolitul, alias patriarchul sîrbilor în Carloviţ, se alege după un statut al lor mai vechi, de către 25 clerici, 25 mireni provincialisti şi 25 persoane militare din regimentele de frontiere = 75 alegători, iară

alegerea episcopilor sîrbeşti austriaci depinde mai n
tropolitul şi gubern, ceea ce este o mare anomalie.

Dreptul de alegere al mitropoliţilor şi epi
Ardeal a fost, *ab antiquo,* numai în mîna clerului, c
protopopii şi cîte 2 preoţi din fiecare protopopia
Acest mod de alegere s-a'mai păstrat astăzi numai
greco-răs[ăritean] unit, iară episcopul răsăr[itean]
alege numai de către protopopi. Destul, însă, că un
există.

în Bucovina dreptul alegerii a devenit numai
mai mult se denumeşte de către monarh.

în Rusia nu ştiu cum stă dreptul alegerii.

în Turcia nici chiar Mohamed II, tiranul su
[inopo]lei (1453), nu a cutezat a desfiinţa dreptul de
luarea cetăţii a pus pe cler ca să-şi aleagă patriarl
Georgie Scolarios, alias Genadie, cărui apoi Moha
tura, cu mare pompă. De atunci încoace alegerea c
rie, simoniacă, niciodată însă desfiinţată.

Din toate popoarăle ortodoxe, forma de alege
se află în praxi la moldavo-români, în Principatele
mult de spiritul bisericei şi de înţelesul scrierilor
apostoli. Corespunde totodată scopului, mai mult

Arhipăstorii nu se al<*g numai pentru cler
pentru poporul mirean, ale cărui trebuinţe spirit
numeroase, cu cît poporul e mai numeros. Preste a
priveşte pe ai săi episcopi, foarte de aproape, încă
naţional. în cele din urmă, statul româaesc, dînc
în corpul legislativ, de sine se înţelege că voieşte c
tăţi de ale bărbaţilor de stat, încît mi se pare că
Adunarea, sau adică potestatea legislativă a şi t
alegere al arhiereilor eparhioţi şi al mitropoliţilor
oareşcare este zelos pentru acelaşi.

Cu toate acestea, nici modul alegerii eclezi
nu este în *toată* privinţa întemeiat pe dreptate
clerului de mir (claero saeculari) i se cuvine să i
arhipăstori, într-o întindere corespunzătoare che
sale. Au nu este clerului de mir concrezută nem
mare şi păstorirea sufletelor, toată administrare
mir însoţeşte pe creştin ca părinte, ca medic spirit
şi pînă la mormînt.

Tocma pentru aceasta, dacă a fost pînă a
fatale erori ale naţiunii, că pe acest cler 1-a socoti
şi 1-a lăsat a cădea în dispreţ, deci se cuvine a r
deschide şi clerului de mir cîmpul unei nobile a
a-1 face şi pe acela părtaş la unul din.cele mai fru

. Ce este un episcop, mai nainte de toate? E
preste administratorii tainelor şi predicatorii

clericii de mir în puterea chiemării lor, primitive. Apoi aceştia au mai de aproape drept şi interes a cunoaşte că ce om s-a pus în fruntea turmei.

A zice că clerul de mir nu e încă matur spre aşa ceva ar însemna că voim a-l condamna pentru totdeauna la o pasivitate mortăreață.

La alte confesiuni toți clericii, fără osebire, se bucură de drepturi egale, şi gradurile ierarhice depind numai de la capacitate şi de la caracterul noral. Aceasta o ştim cu toții.

O începătură trebuie să se facă şi la clerul moldavo-român.

Deci, dacă este ca să se facă vreo modificare în legea şi în practica alegerii, apoi aceeaşi s-ar putea, doară, formula în următoarele punturi:

Eligibili sunt toți clericii cari corespund tuturor atribuțiilor cerute de canoane şi de practica cea *conformă* acestora, fie aceia monahi, fie de mir; cu acea difeririță la aceştia din urmă, că dacă vreun concurent ar fi căsătorit, întru înțelesul canon[ului] 48 al Sinodului al 6-lea ecumenic (Trullana), să se învoiaseă cu soția sa ca aceasta să intre la o monastire iară dacă este văduv, numai să se călugărească. Ceea ce prea adeseori s-a întîmplat, şi chiar astăzi episcopul de Argeş este unul din aceia cari au ieşit din clerul de mir. Apoi, se ştie că în clerul de mir se întîmpla un mare număr de văduvi/cari sunt condamnați a nu înainta niciodată,, numai pentru că avuseră nenorocirea de a se căsători şi a-şi pierde soția.

Membrii alegători ar fi:

Membrii Adunării Legislative, ca şi pînă acum (sau a unei adunări extraordinarie ? ?);

Capii clerului monahicesc cei mai de frunte tot după praxea de pînă acum;

Protopopii, ca reprezentanți ai clerului de mir, lîngă cari să se alăture şi administratorii acelor protopopiaturi care s-au întîmplat ca momentan să rămînă vacante; iară aceasta din acea cauză ca nu cumva prin vreo măiestrie oarecare să se întîmple vreodată a fi mai multe protopopiaturi vacante şi administrate numai de locoțiitori.

Ar fi prea de dorit ca să se legiuiască un regulament de alegere, scurt însă precis.

Nedîndu-mi-se mie o temă mai întinsă despre dreptul alegerii arhipăstorilor, eu încă nu am îndrăznit a mă lăsa mai adînc în această materie.

1859, aprilie 22, c.v. mai 4.

(B.A.R., Fond, coresp., inv. nr. 121/109)

1 „Precum că afacerea ştiută să fie aranjată din toate punctele de vedere."
2 Vezi aci supra, XX/74 şi XXI/75.

3 Bariț va fi invitat şi ca *redactor,* dar la Bucureşti, în 1860. Invitația o face ministerul de externe I. I. Filipescu, în scrisoarea către Bariț din 7 septembrie (B.A.R., ms. rom. 1013, f. 105r-f-v), în termeni deosebit de călduroşi. Scriitorul ardelean urma să fie redactor şef al *Monitorului oficial,* pe lîngă care să mai scoată şi o revistă săptămînaîâ pentru sate. Leafa era stabilită la 1500 lei lunar. Vezi şi Nicolae Bănescu, *Gheorghe Bariț. Legăturile sale cu românii din celelalte părți,* în *Convorbiri literare,* XLII, 1908, nr. 7, p. 20.

4 Este „dizertațiunea (anexată), pe care o trimite împreună cu scrisoare, cu care formează aceeaşi unitate arhivistică. Ea constituie o mare surpriză, însemnînd descoperirea unei scrieri inedite a lui Bariț. Scopul dizertației era acela de a dovedi -ca. se pricepe la problemele fundamentale ale bisericii ortodoxe şi, deci, este competent pentru funcția de director general al şcolilor. Cunoscător al oamenilor vremii sale, Bariț ştia că va întîmpina dificultăți din partea pravoslavnicilor habotnici din Moldova, pe considerentul că el era greoc-catolic. Că lucrurile s-au întîmplat astfel, dovadă este o copie de mîna lui D. A. Sturdza, care cuprinde un fragment dintr-o scrisoare din 1862 a lui Bariț către Alexandru Cantacuzino. Aflat la B.A.R., în Fond. coresp., inv. nr. 121.111, anexă, fragmentul dezvăluie o încercare din 1861 de a-l aduce pe Bariț in Principatele Unite, respectiv din nou fiind vizat postul de inspector general al şcolilor Moldovei. Reproducem aici acest fragment, prea redus pentru a-i da regimul unei scrisori aparte, mai apoi şi pentru faptul că el este doar o adnotare a lui D. A. Sturdza la scrisoarea lui Bariț din 4 mai 1859. El închide episodul chemării lui Bariț dincolo de Carpați, furnizîndu-ne motivele care l-au determinat să refuze, în pofida avantajelor materiale ce i se ofereau:-

„Majoritatea corpului profesorilor a dat către M. Sa Domnul un protest, întru carele dechiară că, de voi ocupa eu postul de profesor inspector, dd-lor îşi vor da dexnisiunea în corpore. Iară temeiurile asupra mea era:

a) că eu sunt străin;

b) că voi fi aspru în ținerea disciplinei.

Profesorii din Iaşi avea toată dreptatea ca să reclame în contra mea cele două temeiuri. Aşa este: eu, pentru toți cei preocupați şi lănțuiți de spiritul *provincialismului* sunt străin, pentru că m-am născut şi crescut în Transilvania, iar nu în Moldova. Şi iarăşi, eu în adevăr sunt sever cu toți leneşii, nepăsătorii şi despreţuitorii de disciplină. Mie îmi place a lucra şi a osteni; o cer tot aceasta de la subordinații mei.

Deci, dacă cumva în corpul profesoresc de la Iaşi predomneşte tot spiritul din 1859, apoi se poate prevedea din capul locului cum că eu nu aş scoate-o la cale cu d-lor nici o lună de zile.

Tot pe atunci, *Steaua Dunării* avu întru nimic a mi-o spune verde în față că, fiind eu sudit austriac, nu aş avea ce să caut în Moldova. Iată iarăşi spiritul de provincialism carele, pe cît timp va domni între oamenii din diferite teri, cuvintele ca unitate națională, literatură şi cultură solidare rămîn numai neşte sunete deşerte, care nu mai pot amăgi pe nimeni.

(George Bariț către Alexandru Cantacuzino, în luna ianuarie 1862)".

77 .. : •

Bucureşti, 10/22 aprilie 188

Ilustre domnule ministru /

Subscrisul mă văz silit a vă incomoda într-o cauză din cele mai neplăcute, care m-au întîmpinat vreodată în viața mea.

Nefericitul meu frate Leon Bariț îmi scrisese în toamna trecută că ar fi fost denunțat şi el ca unul care ar face cauză comună cu aşa-numiți

români iredentişti şi că i s-ar fi cerut ca să producă un înscris de la mine, prin care să garantez eu că dînsul nu e amestecat între acei cîțiva nebuni şi bețivi.

Ca unul care nu fusesem aici, la fața locului, în vara trecută şi nu cunoşteam mişeliile acelor oameni, nici ispitele lor, n-am voit să dau nimic în scris de la mine, pînă nu voi veni la Bucureşti spre a mă informa eu însumi în persoană despre adevărata stare a lucrului.

Am făcut aceasta, am luat pe frate-meu de scurt, nu ca pe un bărbat ajuns aproape la 60 de ani, ci ca pe un june lipsit de orice experiență, iară astăzi cutez să afirm că frate-meu Leon este şi a fost cu totul străin de acea însoțire de fanatici, de nebuni, cu care va fi fost denunțat la prefectura poliției de către vreun denunțiante dintre aceia cari fac serviciu în acelaşi timp la prefectura poliției şi la legațiunea unei puteri vecine.

Era însă şi o imposibilitate morală ca frate-meu să fie amestecat în nebuniile unui Secăşianu [1], care riu-şi mai luase nici gura nici peana, mai ales de pre mine, mai ales din cauză că eu cu tinerimea ştiu să fiu sever şi că despreţuiam toată purtarea lor de aici şi, mai mult decît toate, ingratitudinea către această țară, unde îşi află refugiul şi pînea lor.

Frate-meu Leon a venit în urmarea multor dezastre de care fusese lovit, cu totul fără ştirea mea, în România, nu însă ca să facă politică, la care nu se pricepe deloc, ci ca să-şi caute o pîne de toate zilele, după ce în Turda, unde avuse moşioară, case nouă şi frumoase cum şi comerciu cu producte, îşi pierduse tot, mai întîi la o arendă nemeşească, după aceea la o întreprindere la calea ferată. Apoi, în aceiaşi ani, soția sa, după suferințe cumplite de 14 luni, intră în mormînt şi, puţin după aceea, fiiu-său Constantin, tocma pre cînd era să depună doctoratul la Facultatea de medicină din Viena, moare şi acela, lăsînd pe tată-său cu o fiică tot aşa de nefericită ca şi el.

Un părinte ajuns la bătrînețe şi trîntit la pămînt prin atîtea dezastre este absolut incapabil de a face cauză comună cu tineri fanatici cari, după zisa românului, aruncă cu bîta în lună.

- Venit aici în aprilie 1882, frate-meu Leon fu numit, din bunătatea domnului ministru de atunci, revizor de scoale la Bîrlad, pentru două județe. Nefericitul însă dete acolo îndată la început cu mîna în cuib de viespi.

El îmi spune, ca la un frate, cîteva scandale. Eu voi atinge aici numai unul. Predecesorul său nu scosese în 6 săptămîni nici un act de la poştă. Cîteva sute de raporturi şi unele acte ministeriali le scoase Leon dintr-o dată, apoi se şi apucă să le reguleze. Iară pre cînd era să iasă în cele două județe, iată că-1 mută, după 3 luni, la Pantelimon. însă nu apucă să între în noul serviciu, cînd d-n. Tocilescu [2] trimise acolo pe un om al său, iară pe frate-meu îl trimite la Focşani, unde avea să se convoace pe atunci şi conferențele de învățători din județele Putna şi Rîmnicu-S[ărat].

Aici însă alt cuib de viespi! Din arhiva de la Focşani lipseau m
multe raporturi şi alte acte, cu care servitoarea aprinsese focul. D
1 ianuarie, în 7 luni, nici un act nu era înregistrat, nici ca intrat nici
ieşit, din care cauză L[eon] Bariț a fost silit să-şi înceapă activitatea
în a opta lună, cu nr. 1.

în septembrie se iviră, cu ocaziunea unui concurs, şi unele falsi
cări şi o supresiune de un act oficios. L[eon] B[ariț] se simți obligat
raporta, în aceste cauze, la ministeriu. Asemenea şi cazul că fostul reviz
nu a voit să dea sigiliul *oficiului,* decît numai cu preț de 14 lei noi.

Urmarea acestor descoperiri a fost că, în loc de a se cerceta
regulă toate arătările, L[eon] B[ariț] fu aruncat la Turtucaia, unde în
aluctoritățile bulgăreşti nu-1 suferiră ca să înființeze scoală românease
într-aceea 18 000 lei fuseseră dați pe locul de şcoală, de unde apoi u
mară şi alte încurcături.

în tot timpul acela lefşoara lui L[eon] Bariț i se plăti foarte nereg
lat, îmi aduc aminte şi eu din 1884, pre cînd frate-meu, scos de la Tu
tucaia prin bulgari, şedea aici în capitala, unde mergea des la minister
cu rugare ca să se îndure a-i asemna leafa şi a-1 scoate din acea st
precarie. El însă mi se plîngea amarnic că d-n. Tocilescu îl tractează
vrăjmaş.

Leon crede că din anul acela mai are să ia cîteva sute de l[ei] n[
că însă în cele din urmă i s-a spus că, după ce nu a fost denumit cu înv
rea Consiliului de instrucțiune publică[1], nu i se mai poate da nimic.
caz ca acesta eu nu-1 pricep deloc !

D-n. ministru al dominielor binevoise a numi pe frate-meu ca
la o moşie, unde era şef un ingenier tînăr. Aci,, nefericitul dete preste
alt cuib de viespi. în tot timpul cît a stat el acolo, şeful nu a voit
împărtăşească nimic din cîte trebuia să se treacă la contabilitate. Ap
după multe şicane, declară că el nu voişte să servească cu a
casier şi contabil. Se pare că nici unul nu avea instrucțiuni sau reg
ment de care să fie strîns obligați a se ținea.

Văd bine, domnule ministru, că v-am răpit prea mult timp
cauza nefericitului meu frate. îmi este, însă, frate şi, pre lîngă ce-1
cu totul nevinovat în ceea ce i s-a imputat, nu-1 ştiu nici cu vreun nă
blăstămat, ci îl cunosc ca pe un om foarte muncitoriu. N-a învățat d
clasele gimnaziali. A servit, ca om tînăr, şi la aşezarea catastrulu
patria mea; a depus şi examen de notariat.

Eu însă cred că el ar îndeplini şi postul de revizor al şcoal
dacă ar fi numai cevaşi apărat de intrigele încuibate. De ex[emplu
ținuturile ciangăilor din Moldova ar face statului şi alt servițiu neces
în epoca de față, ca unul care cunoaşte bine limba magiară. Mi se
că şi în părțile Dobrogei, mai ales pe unde se aşaza neîncetat colo
economi, ardeleni şi bănățeni, L[eon] Bariț ar servi cu bun rezultat,
ca revizor, sau şi ca institutor într-o comună mai numeroasă.

încît pentru indigenat, pe frate-meu nu-1 opreşte nimic pent
să-şi scoată pasport de migrațijne şi apoi să-şi ceară indigenatul.

« Cerîndu-vă iertare pentru această îndrăzneală a mea, am onoare şi a ma subscrie, cu înaltă stimă şi respect,

Georgie Bariţ.

(B.A.R., Fond. coresp- inv. nr. 121.110)

1 Bariţ îi etichetează drept „fanatici" şi „nebuni" pe tinerii transilvăneni din România, care, în 1885 redactaseră un înflăcărat manifest antihabsburgic. Capii acţiunii au fost George Secăşanu şi Gheorghe Ocăşanu. în acelaşi an, Carol I dispune expulzarea grupului de tineri, pentru a nu provoca un scandal diplomatic cu Austria şi Germania. Vezi Al. Lapedatu, *Un episod revoluţionar în luptele naţionale ale românilor de peste munţi acum o jumătate de veac,* Bucureşti, 1937.

2 Grigore Tocilescu era director în Ministerul Cultelor şi învăţămîntului.

78

Sibii, 5 sept. 1886

Ilustre domnule ministru !

Domnul Petrii Fara, funcţionariu *en chef* la catastru şi cărţile de moşii în Braşov, pe lîngă un salariu foarte modest, doreşte a-şi prezenta pe fiiul său Alexandru, un tînăr cu prea bune speranţe, care a depus maturitatea, cum se zice la noi, adecă are bacalaureatul şi doreşte a se aplica la tehnică. Totodată, cu invoirea şi binecuvîntarea părintelui său, a cere şi indigenatul în statul României.

Ca vechi cunoscut al acestei familii onorabile, îmi permit a recomanda pe numitul tînăr cunoscutei binevoinţe şi generozităţi a d-voastre.

Pe lîngă ce, mă folosesc de ocaziune spre a vă tace cunoscut că eu plec la expoziţiunea istorică din B[uda]pesta, unde am să lucru timp mai îndelungat şi, despre rezultate, să dau informaţiuni Academiei Române Iară de acolo să trec şi mai departe.

Am onoare a fi şi a subscrie, cu cea mai distinsă stimă şi devotament,

Georgie Bariţ.

(B.A.R., Fond. corespl, inv. nr. 121.1H)

1 Este vorba de marea expoziţie naţională de la Budapesta, organizată în toamna anului 1886 cu ocazia împlinirii a 200 de ani de la eliberarea Ungariei de sub turcit Bariţ a stat la Budapesta două săptămîni. La. întoarcere a publicat un interesant arti. col: *Expoziţiunea istorică de la Budapesta din anul 1886 (Analele Academiei Române,* seria II, tom. IX, 1886—1887, p. 23—43) şi cercetarea intitulată *Explorările de la cetatea romană Aquincum de la Buda* (Ibid., p. 44—51). Vezi şi Ican Chindriş şi Kovâcs. Ferenc,* *George Bariţ magyar bevelezese,* Bucureşti, 1974, p. 185—186, n. 3.

XXII

CĂTRE IOAN P. VALERIAN

(1860-1868)

79

Zărneşti, 1860, oct.

Domnul meu!

Vin să vă odihnesc despre primirea stimabilelor d-voastre scris
adică a d-tale din 4 oct. v. şi a domnului ministru B. Boerescu[1]
3 august v. Mă folosesc totodată de ocaziune spre a vă răspunde la u
puncte ale scrisorilor d-voastră, după cum cer împregiurările.

Acceptul reîntors de d-n. Boerescu îl vom corege, întru înţel
socotelii ce ne arată d-sa. Nenţelegerea se trage din corespondin
întremijlocitoare ale d-lor Martinovici şi Asan[2]. După ce, adică, d
nu ne observaseră nimic despre chirie, vamă etc, fabrica noastră
ţinut, fireşte, de regula ce şi-a pus din capul locului, adică de la încep
lucrărilor sale, şi pe care o ţin toate fabricele: de a da marfă — cu
zice — loco fabricei, sau de la cel mai aproape oraş, de ex[emplu] c
la noi Braşovul.

Nu mi s-ar cuveni să vă observ că preţul făcut la liferaţia cea
urmă a fost curat în capete, şi adică în urmarea unei cumplite duşm
şi frecări ce domneşte între fabrica noastră şi între cea săseasc
Orlat-Kercz[3], o duşmănie carea pe una din două trebuie să o culc
pămînt, precum aceasta o recunoaşte însăşi direcţiunea numitei fab
precum avurăm curioasa ocaziune de a ne convinge dintr-o scris
ce ne-a sosit ieri, prin care suntem poftiţi ca, pentru D-zeu, să înc
odată de la o luptă atît de cerbicoasă, mai vîrtos că de astăzi încolo
fabrice, Orlat-Kercz şi Petersdorf[4] sunt foarte aplecate de a se îm
cu noi şi a se înţelege la fixarea preţurilor.

Ci, precum zisei, de aşa ceva d-v. nu are să vă pese. Dv.
cumpăra, ca toată lumea, de unde veţi afla mai ieftin. Noi, din part
ne simţim de dătorinţă a vă preînştiinţa prietineşte cum că din form
Naţionalului mai avem gata 50 risme, tot calitatea cunoscută, pe
însă nu le vom putea da franco Bucureşti mai jos de 29 lei — d
căce în depo se vinde cu 32 lei.

Prin urmare, dacă dv. veţi putea trage de airea mai ieftin
rugăm ca să binevoiţi a ne înştiinţa în trei, patru cuvinte, pentru ca
o mai ţinem pe sama dv.

Acestea ar fi ale trebei, cum am zice, comerciale. Acum să tr
şi la altele.

Domnului ministru de externe am răspuns tocma nainte cu opt zile. Cred că pînă atunci va fi în posesiunea acelui răspuns[5]. O călătorie întreprinsă pe mai multe zile la o comisiune filologică română şi concesă de gubernul austriac, ce se pare a fi determinat cu tot adinsul să introducă limba noastră ca oficială, m-a reţinut ca să nu poci răspunde îndată[6]. Nu mă îndoiesc cum că dv. vă e cunoscut scopul acelei corespondinţe. Deşi aş dori din tot sufletul ca să ajut şi eu cu cîte o petricică la nălţarea grandiosului edificiu naţional, deşi ştiu că mulţi din conaţionali nu m-ar vedea cu ochi răi conlucrînd alăturea cu ei, dar, ca să tac de alte împregiurări ale mele personale, pe cît timp mai văd încă un fierbinte antagonism din partea unor clase de oameni de la dv. în contra ardelenilor, pe carii încă tot îi mai poreclesc oricum le vine în gură şi în condei, precum: ungureni, fanarioţi româneşti, iezuiţi, uniaţi ş.a şi acestea, cînd vei căuta bine, tot numai din pricina plapomei, a unei bucăţele de pîne, pe atîta, zic, nu mă trage inima.

Acest antagonism este mai mare decît ar crede cineva. Chiar îngerescul vot de *dăunăzi* al Camerei nu a fost în stare de a-l micşora. Am date multe în acest obiect. Simt o mare trebuinţă de a scoate cestiunea „ardelenilor în Principatele Unite" pe cîmpul publicităţii. Voi face-o îndată ce vreun jurnal românesc va vrea să-mi deschidă spre acest scop coloanele sale. Voi intra în istoria noastră pe 2—3 secuii înapoi. Voi încerca o lămurire şi — de se poate — împăciuire. Apoi poate că şi eu . . .

Nu voi să vă mai răpesc timpul cu lamenturi de ale mele. închei, deci, recomăndîndu-mă amicabilelor d-voastră suvenire.

Carele sunt, cu toată stima şi amiciţia, servitor,

G. Bariţ.

(B.A.R., Fond. coresp., inv, nr. 24.198)

1 *Vasile Boerescu,* 1830— 1883, tînăr şi strălucit jurist, era redactor responsabil la gazeta *Naţionalul,* pe care a editat-o la Bucureşti Ioan P. Valerian între 5 decembrie 1857—11 mai 1861. Despre el, Apostol Stan, *Vasile Boerescu,* Bucureşti, 1974.

2 Firme comerciale din Bucureşti.

3 Kercz = localitatea Cîrţa din Făgăraş.

4 Localitatea Petriş din Făgăraş.

5 Răspuns negativ la invitaţia ministrului de externe I. I. Filipescu de a veni la Bucureşti ca să conducă jurnalele oficiale ale guvernului (vezi supra, XXI /76, n. 3).

6 In 2 octombrie 1860 s-a întrunit la Sibiu o comisie filologică, în scopul adoptări^ definitive a alfabetului. Vezi detalii ample în *B.G.C.,* VI, p. 248, n. 2.

80

Braşov, 1860, oct. 27/15

Domnul meu !

răsnn^nl ?zUt °!ea cc ai , insemnat Pe **marginea *Naţionalului.* Iată răspunsul pe scurt pe carele mă rog ca să binevoiţi a-l exploata în *Naţional,* p[entru binele românilor transilvăneni-** '' exPloata in

Diploma împăratului Austriei emisă în 20 octobre cătră popoa răle monarhiei a produs impresiuni diverse, după diversitatea intere reselor[1]. Vorbim însă astă dată numai în raport la clasele mai luminate

Românii inteligenţi, după ce au citit şi autograful împăratulu cătră ministrul Rechberg, sunător numai p[entru] Transilvania[2], dizer tase scurt: „Acum soarta noastră ne e dată mai cu totul în mîna noastră de la noi depinde ca în dieta preliminară să străbatem cu o *lege electoral* liberală şi largă: alegerea de amploiaţi vine la mînile noastre, limb oficială pentru noi va trebui să fie numai a noastră, naţională etc, etc Iară mai mult decît toate ne mîngîie acea împregiurare, în toată pri vinţa importantă, cum că Transilvania rămîne *mare principat autonor* şi nu se încorpora cu Ungaria, căci de se făcea aceasta, viitorul naţiona lităţii noastre era să devină în cel mai învederat pericul"[3].

Capacităţile românilor au să se adune pe la S. Dimitrie în Sibiu cu scop ca, îndată după încheierea Sinodului bisericesc (vezi *Gaze* de ieri)[4], în cîteva conferinţe preliminarii să discute nu numai lege electorală, ci şi alte cestiuni, pentru dînşii vitale[5].

Din contra, magiarii au primit Diploma imperială cu oareşca nemulţumire profundă, mai *vîrtos* din trei cauze: a) pentru că Transi vania nu s-a încorporat cu Ungaria: b) că bănăţenilor li s-a lăsat în vo a se deschiara şi decide în cestiunea încorporării; c) că nu s-a dat mînile naţiunii magiare încă şi departamentele de război şi de finan pentru Ungaria, Transilvania, Croaţia şi Banat.

Austriaciile răspund: „Cînd v-am luat noi de la turci (1690 — 171 • jumătate Ungaria fusese prefăcută în paşalîcuri. Am adus bani armate de airea pentru ca să curăţim Ungaria de turci ş.c.l."

Saşii, ca totdeauna, ţin la conferinţe secrete, dau şi românilor bună, scot însă şi căciulele de departe dinaintea boierilor magiari.

Vă rog ca, din cîte vă comunicasem în săptămîna tr[ecută] binevoiţi a publica cîte ceva, în interesul românilor de aici.

Am onoare de a fi, cu toată stima, serv şi amic,

G. *Ba*

[Adresa]: D. domnului I. P. Valerian, directorul *Naţionalu* Budureşti.

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 24.199)

1 Este vorba *de Diploma împărătească din 20 octombrie 1860,* prin care monar aşază viaţa politică a imperiului pe baze liberale. Amănunte în *G.B.C,* IV, p. 333, şi *G.B.C,* pass.

2 în ceea ce priveşte Transilvania, actul normativ al liberalizării 1-a consti scrisoarea lui Francisc Iosif I către contele Rechberg din 20 octombrie 1860, prin dispune convocarea unei conferinţe regnicolore „cu bărbaţi de diferite naţionali confesiuni şi clase", în care Să se discute modalităţile redeschiderii dietei, dar nu a u obişnuite, ci care să corespundă şi „pretensiunilor naţionalităţilor, confesiunilor şi selor cari mai nainte nu luau parte la drepturile publice". Este temelia liberalizării a avut loc în Transilvania din 1860. Vezi Teodor V. Păcăţian, *Cartea de aur sau l*

politico-naționale ale românilor de sub Coroana Ungară, II, Sibiu, 1902, p. 114; *G.B.C,* IV, p. 333, n. 2.

3 Autonomia Transilvaniei va fi salvată doar pentru cîțiva ani, pînă la dezastrul dualist din 1867.

4 La Sibiu, în zilele de 24—26 octombrie 1860, Andrei Șaguna adunase sinodul «diecezan neunit, pe a cărui agendă a figurat atitudinea ce trebuie să o aibă neuniții români față de apropiatul congres bisericesc de la Carloviț. Vezi Teodor V. Păcățian, *Op. cit.,* p. 121— 127. In *Gazeta Transilvaniei,* articolul despre sinod nu depășește dimensiunile unei relatări: *Brașov, 23 octobre n.* (XXIII, 1860, nr. 45, p. 188). Știrea nu era de „ieri" ci de „alaltăieri", din 13 octombrie stil vechi. *Gazeta* revine asupra caracterului special al acestui sinod, în împrejurările date, la 1 noiembrie *(Sibii, 12 noembre* n., în nr. 49, p. 203).

5 Aceste „cestiuni" vor fi dezbătute nu în niște conferințe preliminare, ci în marele Congres Național de la Sibiu din 1/13—4/16 ianuarie 1861. Șaguna s-a întîlnit și s-a consultat totuși cu mulți fruntași naționali încă în zilele sinodului, după care în 6/18 noiembrie a avut loc o consfătuire mai serioasă la Brașov, unde s-a întocmit și un program de revendicări, din 26 de puncte. Alte asemenea programe orientative în vederea activității politice liberale s-au mai alcătuit la Sibiu (din 14 puncte) și la Orăștie (din 16 puncte). Despre aceste faze pregătitoare ale Congresului Național de la Sibiu vezi *Gazeta Transilvaniei,* XXIII, 1860, nr. 49, p. 203 și Teodor V». Păcățian, *Op. cit.,* p. 132- 140.

81

[18/30 octombrie 1860][1]

Domnul meu !

Cu ocazîunea cu care vi se scrie din partea fabricei îmi iau voie a vă alătura un articul pe carele dacă îl aflați corespunzătoriu pusețiunii jurnalului dv., mă rog ca să binevoiți a-1 publica sub orice nume veți voi, numai să samene că este compus în București.

Dacă m-ar ierta nenumărabilele ocupațiuni, v-aș mai comunica încă și alte știri de importanță vitală pentru români.

Săptămîna trecută am petrecut-o întreagă la Sibii într-o conferință filologică, a cărei scop principal însă este introducerea limbei române în Transilvania ca limbă oficială[2]. Această conferință aplacidată de gubern — astă dată în cuget curat — fu foarte rău văzută de către toți acei amploiați, atît străini aduși în țara rioastră cît și pămînteni unguri și sași cari, după ce în tot timpul și în tot locul s-au purtat cu nespus dispreț și urgie către limba română, nici au voit să o învețe deloc, apoi acum se văd dintr-o dată siliți sau a învăța românește perfect, sau a părăsi cu totul posturile pe care le ocupă între români și a face loc altora cari cunosc și scriu bine limba română.

Ce vi se pare însă că mai mulți amploiați străini, întrebați fiind oficialmente, avură întru nimic a dechiara că ei știu românește, cînd abia sunt în stare să ceară pîne și apă în limba noastră.

Chiar în zilele acestea ***iarăși*** mai cerculează o poruncă oficial
prin care oficialii împărătești se îndatorează din nou și strîns ca să învet
limbile română și magiară perfect. Noi însă suntem de acea credinț
cum că gubernul austriac numai pierde timpul îndeșert cu măsuri d
felul acesta. Pe cît timp amploiații străini nu se vor reîntoarce la urm
lor de unde au venit, mulțumirea și repausul nu se va instaura în Tran
silvania. Am avea păcat dacă nu am mărturisi cum că mulți din amplo
iații străini sunt și onești și oameni, altfel, de capacitate. Dar cei răi, î
alianță cu sistema absolutistică încarnată într-înșii i-au depopulariza
și pe cei buni. Preste aceasta — fie orice alte diferențe între clasel
și popoarăle acestor țări —într-un punct însă toți se ***învoiesc: autonomi***
cu liberă alegere de amploiați pe la toate districtele și municipalitățil
Mulți sunt de părere cum că cu restaurarea drepturilor municipal
principiul monarhic ar suferi greu. Acesta însă e numai un pretext s
care să poată cineva domni cu atît mai comod și în mod absolutistic.

Din contră, noi suntem de acea convicțiune cum că nimic nu poa
să pericliteze principiul monarhic ca tocma acea sistemă care fu sus
nută pînă în timpul de față în Austria, încît dacă am fi răuvoitori ai gube
nului și ai dinastiei austriace, nu am avea decît să apărăm din toa
puterile sistema cea fatală a lui Bach-Schwarzenberg.

Mă rog ca, dacă vă vine la socoteală, să binevoiți a întocmi
alt articul în sensul ideilor mai sus atinse, tot sub alt nume.

Articolul din nr. 75—76[3] s-a citit aici cu nespus interes și plăcer

Am onoare a fi, cu cea mai distinsă stimă, al dv. serv și amic,

G. Ba

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 24.203)

1 Datată, în funeție de specificarea lui Bariț că este din aceeași zi cu cea trim
în numele Fabricii de hîrtie din Zărnești (vezi scris, următoare).

2 Vezi supra, scris. 79, n. 6.

3 Număr dublu al ***Naționalului*** (IV, 1860, nr. 75-76), în care s-a publicat un am
articol despre problema politică a Transilvaniei.

82

Brașov, 1860, octombre 30

Domnul meu !

Epistola d-voastră din 13 oct. v. a sosit tocma la timp bun, pent
că, de o parte, mă aflä acasă — adică încă nu am plecat la conferinț
de la Sibii, despre care v-am preînștiințat în 23 oct. — iară de alta mi
dat ocaziune de a îndupleca pe bătrînii noștri companioni a vă l
hîrtie iarăși în lei 28, iară expedițiunea aceleia se va întîmpla mîne s
mult, poimîne, cu care ocaziune factura de vamă se va trimite p
cărăuș, iară nu prin poștă, din cauză că poșta nu mai merge pînă sîmb
dimineața la București.

Aceasta am dorit a vă preînştiinţa de timpuriu, pentru cazul cînd poate aţi fi strîmtoraţi cu hîrtia de tipariu.

Avem onoare a fi şi a rămînea cu toată stima,

CR. priv. Fabrică mech. de hîrtie dt la Zărneşti prin

G. Bariţ.

[Adresa:] On. Redacţiuni şi direcţiuni a, *Naţionalului,* la Bucureşti.

Domnul meu !

întîi vă mulţumim toţi românii de aici p[entru] articolul din n-r. :81 al *Naţionalului,* carele a fost în stare de a rade solzii de pe ochii multora ... şi încă tocma acum, în prezilele conferinţelor noastre naţionale.

Despre ordinaţiunile imperiale v-am înştiinţat în 23, prin scrisoarea ce v-am îndreptat sub coverta lui Martinovici et Asan. Acum vă însemn că evenimintele la noi se dezvoltă şi se îmbulzesc în cariere. Aţi văzut că în Pesta iară s-a vărsat sînge. Spre orientarea dv. de acolo, binevoiţi a vă adnota şi a nu pierde din ochi că, naţiunea magiară e ruptă în două partite. Una din acelea e reprezentată acum prin noii miniştrii ungureşti, *iară mai vîrtos prin b[aronul] Vay*[1] carele, din temniţa în care zăcuse un timp, ajunse acum lîngă tron şi mîna dreaptă a Monarhului, şi prin Benedek[2], iară alta e cea veche, kossuthiană sau oricum vei vrea să-i zici.

Cea dintîi e mulţumită cu concesiunile mai nouă, a doua nu, şi vrea să revoalte. Ci cea dintîi trage într-însa- eu plumb şi o deculă cu baionetele. ^

Noi, da, noi pe momentele de faţă avem o programă de jurnale, de tîrg (vezi şi *Gazeta* ... nr. 45[3]), iar alta de casă, în familie, ştiţi d-voastră, ca şi alţii ...

Mă rog, domnule Valerian, ca să binevoieşti a descoperi domnului ministru B. Boierescu cum că mă simţ foarte mîngîiet de reflexiunile ce-mi face prin d-voastră. Totodată m-am deşteptat mult prin epitetul ce dedeşi *Românului.* Mai departe, rog prea mult pe d[umnealui] d-n ministru ca să nu-mi ia în nume de rău dacă, pentru împregiurările şi temeiurile pe care le-am expus cu toată sinceritatea către d-nul ministru I. I. Filipescu, pînă în viitoare primăvară tot îmi e curat preste putinţă de a mă smulge de aici cu totul — familia gestul de numeroasă, fabrica iarna, şi mai presus de toate cestiunea noastră naţiqnală de aici, pentru carea conaţionalii mei din Transilvania, vor a mă. ţinea deocamdată locului cu orice preţ \ Acestea toate îmi leagă voinţa mea precît nu aţi putea crede.

Idem.

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 24.200.)

1 Vay Miklos (despre care vezi *B.G.C.,* II, p. 263, n. 5) fusese comisar kossuthia în Transilvania la 1848. După o perioadă de detenţie la Kufstein, ascensiunea lui poli tică reîncepe, ajungînd cancelar aulic al Ungariei la Viena.

2 *Benedek Lajos,* 1804—1881, militar de carieră, marionetă a regimului habs burgic în mijlocul ungurilor. La 1860 era guvernator militar şi civil al Ungariei. Dup *Diploma de liberalizare* din octombrie 1860 a intrat în activitate politică efectivă.

3 Articolul *Autonomia Transilvaniei,* din numărul 45 al *Gazetei Transilvani* pe 1860 (p. 186-187).

4 Vezi şi supra, scris. 79, n. 5. Aceeaşi eschivare a lui Bariţ de a lucra în pres oficială din Bucureşti.

83

Braşov, 1861, ianuariu 29

Domnului I.P. Valerianu, administrator şi director al Naţionalului, în Bucureşti

întîmplări cu totul extraordinarii, neprevăzute, necalculate, c m-au reţinut, de acasă sau, fiind şi aici, pe loc, m-au pus în absolut neputinţă de a vă răspunde la estimatele dv. scrisori din 22 oct. şi 2 noiembr.

Expediţiunea la Vizocna[1] către d[um]ne[a]ei Eva Stoica o a făcut după reîntoarcerea mea din o *a patra* călătorie făcută în 4 lun fără ca să vă mai poci aviza despre aceasta. Am trimis, deci, sus-num tei surori:

— 561/4 coa crep, în preţ de lei . .. 165
— embalagiu, chiria şi proviziunea la
Nendvich în Sibii...... 12
Suma: 177 lei

Cu care sumă veţi binevoi a credia fabrica noastră franco.

Ca răspuns la tot restul scrisorii dv. din 27 noiembr[ie], îmi i voie a vă observa, preste ce aflaţi în gazete — n[ota] b[ene]: publi despre noi mii de minciuni culese de pe strate, chiar şi cele franţozeşti că grăbim cu paşi iuţi către războiul civil carele, de va sparge, va mult mai fioros decît cel din 1848/9, că gubernul nostru lasă *înadi* pe malcontenţii secui (catilinari) ca să iasă la dv., iară apoi e determin a închide toate confiniile de către dv.

Mai departe, veţi vedea şi pe la dv. scene foarte neplăcute, pent că — să ne iertaţi! — fără tact ne purtăm noi românii de aici, d încai suntem mai toţi la *un* cuget. Iară la dv., cu totul altfel.

Dacă vă mai trebuie hîrtie, vă sfătuiesc ca să nu aşteptaţi marţiu stau] aprilie.

Al d-voastră serv şi amic,

G. Ba

[Adresa]: D domnului I. P. Valerianu, administrator director al ***Nahonalulm,*** în ***Bucureşti.***

<B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 24.201)

1 Ocna Sibiului.

84

Braşov, 1868, dec. *5* n

Domnul meu !

Primind stimata d-tale scrisoare din 19 nov. v-am cercetat îndată după preţul soiurilor de peşte sărat, aşa cum se află act in post, aici pe loc. Rezultatul este acesta:

100 ltr. crap sărat din iestimp, pe ales, adică mai gros şi nurînced, v.a.f. 32 (cu măruntd, 36 cr. 1 ltr.)

100 morun, marf de frunte f. 52.

Somn nu se află deloc, cu niciun preţ.

Chiria de aici la Sibii, împreună cu embalagiul, de 100 ltr. = l.f.

Deci, în caz de a vă conveni acestea preţuri, veţi binevoi a mă înştiinţa. Mă rog însă ca ***acest*** şi ***asemenea*** caz de daraveră curat comerciale să vă adresaţi de-a dreptul şi fără nici o rezervă cătră: Direcţiunea Fabricei de hîrtie m[ecanică] de la Zărneşti, în ***Braşov.*** Cauza este că eu adesea sunt dus din Braşov, aşa că treaba să nu stea baltă în absenţa mea, oamenii mei au poruncă ca asemenea lucruri să le şi executeze îndată.

Pentru ca la plată să nu fie încurcătură cu agio, dv. puteţi lua de acolo din loc bancnote austriace, de ex. de la dn. I. Martinovici. Puteţi să luaţi şi asiguraţiune cătră vreo casă de aici, sau cum veţi afla cu cale, că suma e bagatelă, adică pentru 1 ltr. crap f. 32 şi 1/4 morun 13 f. -f- chiria la Sibii 1 f. 25 = 46, 25. Vă servim cu această trebşoară mică cu atît mai vîrtos cu cît seamănă tare cum că preste puţin ni se va tăia orice altă comunieaţiune dintre aceste teri, afară de cea comercială. Şi aceasta nu ştim pînă cînd, pentru că stăpînii noştri de aici seamănă a fi foarte determinaţi ca în 4, mult 5 ani să lovească pe România drept în inimă. Din listă a ziarelor dualistice veţi cunoaşte că toate partitele din Ungaria sunt unite spre acel scop „mare".

Perseverenţa e oprită; ***Românul*** încă va fi oprit în scurt în aceste teri.

Cu toată stima şi caritatea,

G. Bariţ.

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 24.202)

XXIII

CĂTRE IOSIF HODOŞ[1]

(1861-1877)

85

Corona,[2] 1861, apr. 5

Domnule şi amice !

Sunt însărcinat a vă împărtăşi un conclus unanim al inteligenţii de aici. Acelaşi constă din următoarele părţi[3]:

1 Ori maioritate ori minoritate, românii ***toţi*** cîţi vor cîştiga dreptul de alegători, întru înţelesul nouălor ***ordonanţie,*** să ia parte la toate alegerile, cît se poate mai acţios. Scopul este ca să insufle respect tocma şi cu minoritatea, cînd aceasta va fi compactă, solidară, unanimă.

2 Ori se va deschide dieta ori nu, deputaţii, pe cîţi îi vor putea alege românii, să stea gata de a merge.

3 Dacă maioritatea dietei va cerca să ***tiranizeze*** pe minoritate, atunci aceasta va protesta în numele naţiunii şi deputaţii ei vor merge acasă. Urmările mai departe sunt scrise în ceri.

4 Să păzim ca nu cumva să se vîre între noi spioni, intriganţi, trădători.

Aşa, noi presupunem cum că d-voastră şi pînă acum:

a) v-aţi compus o listă de toată inteligenţia română, ecleziastică şi mireană, din tot comitatul; iară din aceasta;

b) o listă specială pentru membrii comitetului;

c) a doua pentru amploiaţii de Comitat;

d) v-aţi denotat candidaţii la Dietă, atît pentru comitat, cît şi pentru A[lba] Carolina 2[4] şi Abrud 1; în sumă, 6 deputaţi din acel comitat. Nu vă uitaţi ca toţi deputaţii să fie iurişti; 1/2 încă e deajuns. Ceilalţi să fie bărbaţi deştepţi, curagioşi, dar prudinţi. Nu uitaţi pe fratele Dim[itrie] Boer[5] şi pe toţi cîţi sunt născuţi în acel comitet, dar poate se află pe airea. Cu toate că, pare-mi-se, deputaţii pot fi aleşi şi din alte ţinuturi. De ex[emplu] A. Mureşanu[6] p[entru] Ocna Sibiului, sau altul.

Ne rugăm foarte ca pînă în 12 aprile să ne avizaţi de toate urmările dv., ca să vedem, vă învoiţi sau nu cu opiniunile noastre.

Ţara toată caută astăzi cătră comitatele Alba., Hunedoara şi cătră cele două districte româneşti. Nu ne îndoim cum că aceia cari sunteţi membrii comisiunii noastre din acelea părţi veţi concentra toată activitatea împregiurul d-voastră.

Devenii ştiu de aceste concluse, ***abrudenii*** şi ***blăşanii*** nu ştiu. Dv. îi veţi aviza mai uşor şi mai pe sigur.

Al d-tale ***idem qui semper***[7].

G. Bariţ.

P.S. Aţi făcut ceva cu protocolul sau nu? Dacă nu, d. Fetti îmi scrie să trimitem la Zarand ...

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 12.13.)

1 Despre Iosif Hodoş vezi capitol aparte în *G.B.C,* V, p. 61—164.

2 Numele latinesc al Braşovului.

3 Scrisoarea este un crîmpei din bogata activitate politică pe care au desfăşurat-o românii ardeleni în anul 1861. Este anul cînd Bariţ, cu rara sa intuiţie politică, dublată de o lungă experienţă pe tărîmul naţional, devine liderul necontestat al partidei politice moderne. în 1861 se agita eventualitatea redeschiderii corpurilor legiuitoare din Transilvania (dieta). Ea nu se va deschide decît în 1863. Este de observat în scrisoare îndemnul lui Bariţ ca românii să se afirme pe terenul politic *legal* cu cît mai multă energie. Aşa s-a şi întîmplat, şi acest lucru în asemenea măsură, încît Dieta de la Sibiu din 1863— 1864 va fi compusă dintr-o zdrobitoare majoritate românească. Mai apoi, prin boicotarea ei de către deputaţii maghiari, ea va deveni *exclusiv* românească. După instaurarea dualismului în 1867, Bariţ va opina pentru o atitudine de abţinere de la viaţa politică, atitudine numită pasivism. A fost adeptul pasivismului pînă la sfîrşitul vieţii. Despre aceste probleme vezi pe larg în *G.B.C,* I—VI, pass.

4 Alba Carolina = Alba-Iulia.

5 Trăia la Aiud, ca funcţionar de tribunal, vechiul luptător împotriva tiraniei lui Ioan Lemeni, fostul profesor la Blaj şi comilrton al lui Simion Bărnuţiu în acţiunea prepaşoptistă de la 1842— 1846, Demetriu Boer. Vezi despre el *G.B.C,* III, p. 16— 17, n. 2.

6 Poetul Andrei Mureşanu, care era funcţionar la Sibiu.

7 „Acelaşi ca întotdeauna."

8 Spiridon Fetti, funcţionar român, despre care vezi *G.B.C,* II, p. 70, n. 4.

86

Braşov, 1870, octobre 21 n.

Domnule şi iubite frate !

Bine că îţi ajută D-zeu ca să scapi de ceea ***te*** mă temeam eu după trista experienţă ce făcusem însumi între împregiurări analoage, adică de un morb din cele mai periculoase şi lungi. A fost pentru d-ta una adevărată fatalitate că în criza în care ţi se afla organismul, ai fost necesitat nu numai de a participa la adunarea din Deva [1], dară încă.a o şi conduce, care totdeauna cere încordaţiune potenţiată de puterile spirituali, prin urmare şi de cele fizice.

La întrebarea ce îmi faci despre împărţirea cărţilor trimise de la tipografia statului [2], îţi răspund aşa:

Am dat la bibliotecile acestor institute: Gimnaziul românesc din Braşov, normei din Satulung, normei din Zărneşti, detto Făgăraş, Ohaba, Reşinari, Orlat, Asociaţiunei T[rausilva]ne Rom[âne], seminariu co[merciai] Sibiu, Academiei de drepturi Sibiu, seminariu-monastire Blaş (adică 2 ex.), societăţei de lectură Cluş, Gherla, Năsăud. Dealtmintrea modul împărţirei se poate vedea în ***Transilvania,*** nr. 12, pag. 147—148, unde s-au publicat şi adeverinţele respectivilor primitori, pe cîte-mi veniseră pînă pe la începutul lunei iuniu, căci pînă atunci am tot aşteptat după răspunsuri. Catalogul întreg al cărţilor primite este publicat în *Transfilvania]* nr. 23 din 1869. Din acestea se vede că eu am îngrijit pentru toată T[ransilva]nia, pre cît îmi ajunseră exempl[arele].

în cît pentru speze, eu mi le scosei pînă la 1 c[răiţa]riu prin repartiţiune, pe care toate institutele sus-numite le plătiră cu toată plăcerea. Aşa să faci şi d-ta, că aşa ne şi fu vorba cu d-n. Al. Roman, în Bucureşti. Apoi, pe cîte pricep eu, doară nu vor fi „ungurenii" mai avari şi mai egoişti decît „ardelenii", cari sunt mai săraci decît „ungurenii".

Eforia şcol[ilor] din Braşov şi Comi[etul] Asociaţ[iunii] au fost generoase destul, încît pentru unele exempl[are] împărţite în vecinătatea lor au fost parale de a coperi spezele din respect [ivul] extraordinariu, şi toţi au recunoscut că mie îmi ajunse fatiga şi pierderea timpului preţios, prin urmare că ar fi destulă ruşine pentru conaţionali dacă ar aştepta ca să mai dau şi din pungă. La 15 exempl[are] cîte 4 f.c. aruncaţi pe primitoriul fiecăruia, d-ta îţi scoţi banii. Sunt unele cărţi dintre cele dăruite încît unică face 4 pînă la 6 fl.

Eu, pentru unele locuri, am despărţit cărţile ştiut didactice de cele juridice, adică la unele norme am dat numai didactice, iară din cele juridice am dat 1 ex[emplar] la academia din Sibii, iară 1 la biblioteca districtuală] din Făgăraş etc. La gimnazie şi seminarie am dat complet din ambele specialităţi. Aşa şi la societăţi.

Mă folosesc de această ocaziune ca să-ţi recomend pentru gimnaziul dv., *Cinci table mari de părete din istoria naturale a animalilor,* reproduse în Sibiu la Julius Spreer (S. Filtsch) după modele din Germania, colorate prea frumos, lucrate pe pînză, preţ v.a.f.c. 12. Eu voi publica în *TfransilvaJnia.nom.encla.iura.* animalilor reprezentate în acelea table, care în şcoalele altor popoare s-au introdus demult. Nomenclaturile, sunt *româneşte* cu latineşte [3].

Primeşte, te rog, salutările mele frăţeşti şi cordiale pentru d-ta şi întreaga d-voastră familie.

Al d-tale frate devotat,

G. Bariţ.

P.S. Ai văzut că d-n. Babeş iarăşi se frecă de Societ[atea] Academică] în *AIbina?* Minunat om ! [4]

(Arhivele Statului Cluj-Napoca, Fond. Blaj, colecţia.George Bariţ, dosar 333/4)

1 Despre boala lui Iosif Hodoş şi Adunarea pentru înfiinţarea unui fond de teatru aromânesc, ţinută la Deva în 4 octombrie 1870 vezi *'G.B.C,* V, p. 77—78.

2 Vezi infra, XXXVIII. Cf. şi *G.B.C,* V, p. 78, n. 6, Este vorba de o mare donaţie de cărţi româneşti pentru Transilvania, iniţiată în 1869 de către Mihail Kogălniceanu. Centrul de unde s-au răspîndit cărţile a fost Braşovul, prin Bariţ. Iosif. Hodoş a fost .distribuitorul pentru Transilvania de vest, înlocui lui Alexandru Roman, care era închis politic la Vâc, în Ungaria.

3 Vezi *Table mari de părete din istoria naturale a animalelor sugătoare. Edate de Juhus Speer, proprietariul librăriei lui S. Filtisch în Sibii 1870,* în *Transilvania,* III 1870 nr. 21, p. 261—262.

4 Despre furia lui Vincenţiu Babeş împotriva Academiei Române (la acea dată anca Societatea Academică Română) vezi *G.B.C,* I, p. 198- 199, *n.* 2. Acesta a atacat foru ştnnti&c de la Bucureşti în articolul *Despre şi de la Societatea Academică* din *Albina* v, lo/U, nr. oj.

87

Braşov, 1871, iun. 15/3.

Domnule şi frate!

în răspunsul ce ţi-am dat prin *Gazetă* am căutat a-mi masca acţiunea la care mă preparam. Află că am scris la Făgăraş, Sib[iu], Alba, Orăştia, Turda, Des etc, curat în s[en]sul programei d-tale, le-am comunicat lista cevaşi modificată, iară eu mi-am pus candidatura la *Orăştia.* Eu nu ştiu dacă d-ta ai mai scris şi la alţii în s[en]sul programei d-tale, şi dacă le-ai comunicat lista \ Acuma, că timpul se apropie şi că de congres nu mai poate fi vorba, dar să luăm dară noi acţiunea asupră-ne, d-ta, eu, Axente[2], Onu[3], Gavriil Man[4], Antonelli[5], iară mai mult ca toţi Măcelariu[6], cu alţi 21 de inşi cîţi merg cu noi din sc[aunul] şi cetatea Sibiului, pjentru] că ceilalţi merg în contră. Le-am scris că după alegeri ne vom aduna la Alba-I[ulia], unde vom lucra pe temeliul vechiei programe.

Te rog ca, pînă mai e timp, să scrii la socrul d-tale[1], la Cluş şi unde vei mai şti, spre a încuragia acţiunea. Deva să nu o pierzi din vedere. Eu pe acolo nu prea am cunoscuţi, de aceea nici nu scriu la nimeni, că nu ştiu la cine. D-ta vei şti.

Ai văzut impertinenţă? Ce condiţiuni să ne pună în congres![8] Pfui!

Al d-tale frate devotat,

G. Bariţ.

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 12.154)

1 Pentru problematica întregii scrisori vezi *G.B.C, V,* p. 79—82. Vezi textul programei politice româneşti fundamentate de Hodoş *Ibid.,* p. 80—81, n. 1. Bariţ a publicat importantul document în *Gazeta Transilvaniei* (XXXV, 1842, nr. 41, p.2) însoţind-o de o *Epistolă deschisă (Ibid.,* nr. 42, p. 1). Este vorba de mici deosebiri de vederi între cei doi fruntaşi naţionali, în acel fierbinte moment politic.

2 Axente Sever.

3 Onu — porecla amicală a lui Ioan Raţiu, care erâ avocat la Turda şi îşi începuse activitatea de luptător naţional încă din 1866, alături de Barit (vezi *G.B.C,* III, p. 190, n. 1).

4 Gavrii Man (Maniu), funcţionar român din Dej, despre care vezi *G.B.C,* I—VI, pass. (cf. indici de persoane).

5 Ioan Antonelli, despre care vezi capitol aparte în *G.B.C,* III, p. 212^—287.

6 Despre Ilie Măcelariu, capitol aparte în *G.B.C,* V, p. 167—258.

7 Socrul lui Iosif Hodoş era bătrînul protopop greco-catolic din Roşia Montană, fostul prefect paşoptist Simion Balint.

8 Credem că este vorba de Conferinţa de la Sibiu din 5—6 mai 1872, unde activiştii fiind în majoritate, şi-au impus punctul de vedere printr-o rezoluţie fermă: „Adunarea să se dechiare pentru activitate şi participare la lucrările pregătitoare pentru alegerile dietale" (vezi *Federatiunea,* V, 1872, nr. 49, p. 194— 195; Teodor v. Păcăţian, *Cartea de aur...,* VI, Sibiu,] 1910, p. 13— 19; *G.B.C,* V, p. 82, n. 7). Bariţ fiind corifeul rezistenţei pasive, boicotante, era împotriva acestei rezoluţii.

Scrisoarea de faţă da un răspuns la aceea, extrem de importantă, a lui Hodoş din 30 mai 1872 *(G.B.C,* V, p. 79-80J.

88

Zerneşti, 24/12 dec. 1875.

Domnule şi frate!

Aseară primii aici la Zerneşti frăţescul d-tale răspuns din 19 dec.[1] Grăbesc a-ţi da pe scurt acestea informaţiuni: la plecarea mea din Braşov pentru Zerneşti, am lăsat să pună la poştă m[anu]s[cri]ptu d-tale, dară numai de la coala 27 înainte[2]. Societatea a decis tipărirea de 15 coaie, adică a repeţit conclusul său din a[nul] tr[ecut]. Depinde, însă, de la noi ca să tipărim fie şi tot opul pînă la aug[ust]. Eu aşa m-am şi înţeles xu tipografii, din mai multe cauze, ca să tipărim vreo 20 de coaie şi apoi ce nu se va plăti din bugetu a[nului] 1875/6, ni se va vota pe 1876/7.

Scandalul revoltătoriu cu 1000—a de f.v. este aşa, că la reviziunea computurilor ne-am pomenit că poliţa repaus[atului] Ioan Eliad nu mai era în casă, ci în locul ei era bani. Bine ! Adică dd. Laurian, Maxim, Iarcu s-au fost decis a pune banii la loc, fără nici o provocare din partea Societăţei[3]. *După ce,* se înţelege, sesiunea, membrii seduseră în ordine ca să-şi ia viaticul de la casă. Noul casariu, Adamescu[4], trage de la fiecare membru cîte 100 franci, „din porunca celor sus-numiţi". Primul scandal se întîmpla cu Caragiani[5]. El alerga în altă zi la d-n. Laurian ca să-şi reclame banii, dar i se răspunse aspru: „Ne-aţi făcut să plătim. Plătiţi şi d-voastră !" Cei mai mulţi se depărtaseră. Aşa, a rămas ca scandalul să se reascută în a[nul] viit[or[.

Al d-tale frate devotat,

G. *Bariţ*[6].

(Biblioteca Centrală Universitară din Cluj-Napoca, Fond. corespondenţă, msse. sertar 333/4.)

1 Vezi *G.B.C,* V, p. 83-85.

2 Iosif Hodoş era angajat în traducerea scrierilor lui Dimitrie Cantemir, pentru marea ediție academică tipărită la Bucureşti. Pentru întreaga problemă vezi *Ibid.,* p. 82—102, în scrisorile lui Hodoş către Bariț din 1875— 1877, inel. notele.

3 Heliade Rădulescu împrumutase de la Societatea Academică o sumă de bani pentru tipărirea lucrării sale de bătrînețe *Equiîibru între antithesi sau spiritul şi materia* (Bucureşti 1859— 1869), pe care n-a mai apucat să-i restituie. Polița lui Heliade a fost un obiect de scandal în sînul Societății, căci adunarea generală i-a obligat pe cei din conducere să restituie banii acordați fără consultarea plenului. Din scrisoare reiese că membrii conducerii au aruncat suma asupra tuturor academicienilor... obligîndu-i să cumpere cîte zece exemplare din cartea rămasă în proprietatea Societății. Tocmai de aceast? achiziție nedorită se plînge Hodoş în scrisoarea la care-i răspunde Bariț *(G,B.C,* V, p. *Si).* Dimitrie Iarcu era bibliotecarul şi depozitarul de carte al Societății.

4 Alexandru Adamescu.

5 Istoricul şi filologul macedoromân Ioan Caragiani.

6 Adnotată de Iosif Hodoş: „Răsp. 18/1, [1]876 st. n." Vezi scris, următoare, inel. n. 1.

89

Zerneşti, 26 ianuarie, n. 1876

Domnule şi charisime frate !

La frățeasca d-tale scrisoare din 6/18 ale c[urentei], primită alaltăieri [1], îți răspuiiz tot de aici, unde m-am exilat pentru ca, după loviturile ce luai, să-mi scap familia de ruină.

Am trimis pe nemți, director, Werkfuhrer, cari ne mînca la 9.000 f.c. pe an, iacă aşa, ca să facă mai nimic şi să se îngraşe din sîngele meu şi al altora. Fac eu tot, zi şi noapte. Pînă acum însă familia îmi stă în Braşov, iară eu cînd aici, cînd acolo [2].

Tipografii sunt numai la a 8-a coală tipărită, pe la Baiazet I şi la inter[r]egnum, dară după sărbători va merge mai iute.

15 coaie? Aşa este: pentru atîtea va plăti Delegațiunea din bugetul a.c, că numai atîta i s-au votat. Dară ***Istoria Impferiuluij otfomanj*** începută, nu poate rămînea neterminată. Ce-i pasă orişicui dacă noi şi tipografii lucrăm înainte, pe aşteptare? în a[nul] viit[or] se va vota buget, de ex. pentru alte 15 coaie, ca să se dea gata, cu pas de melc, într-un an. Noi însă atunci le vom da gata, îndată după votarea noului buget, in loc de 50 săptămîni, în 50 de oare. Mai în scurt, aceasta accelerare depinde mai mult de la tipografi, dacă ei vor vrea să lucreze pe aşteptare. Ei se învoiseră cu mine ca să lucre neîncetat. De nu vor fi îmbulziți cu alte lucrări, pentru care li se va plăti mai curînd, ei nu vor înceta. Iară eu nu prea cred să aibă lucruri mai urgente, pentru că tipografilor le merge şi în Bucureşti foarte rău. Din toate, abia 4 mai au de lucru colo pînă spre iuniu, apoi vor şedea mereu.

Aşadar, eu cred că d-ta vei face bine să mergi cu întreaga parte I înainte, adică să trămiți m[anu]s[cri]ptul, ca să fie în tot cazul la tipografi. Apoi cu ei ne vom mai înțelege.f

Traducțiunea română ***Descriptio Moldaviae*** a rămas ca să o broşureze îndată după închiderea sesiunei. Exemplariele din harta Moldaviei s-au aflat acolo în ***Magazin.*** Eu le-am dat un exempl[ar] broşurat gata, că aşa au cerut, ca să se convingă de lucrarea noastră. Apoi a rămas ca să îngrijească Delegațiunea şi respective casariul cu scrietorii, de broşurare [3].

Abonam[entul] la gazetă, 5 f.c l-am primit şi aseară am scris d-lui Murăşanu şi Mărgineanu (red[actor] subst[itut]) ca să îngrijească la. moment de expedițiune pe 1/2 de an.

De la vărul meu şi socrul d-tale ai văzut în ***T[ransilvaJnia*** [4] nr. 2 ce am primit. Dară mai are să-mi trimită două lucruri.

Salutîndu-te frățeşte, sunt al d-tale,

G. Bariț.

(Biblioteca Centrală Universitară din Cluj-Napoca, Fond. corespondență, mssse. sertar 333/4.)

1 Vezi-o în *G.B.C,* V, p. 88-89.

2 Este vorba de necazurile cu Fabrica de hîrtie din Zărneşti, cea mai obositoare afacere din viața lui Bariț. Nepriceperea lui Bariț intr-ale industriei capitaliste — în care i se părea că este neîntrecut! — *e* fost atît de totală, fabrica de la Zărneşti atît de nerentabilă *pentru el,* încît după trei generații, în 1974, strănepoata sa Victoria Iuga ne-a împărtăşit următoarea concluzie rămasă tradiție familiară: „Fabrica de hîrtie a fost catastrofa familiei".

3 Probleme legate de colaborarea lui Bariț cu harnicul Iosif Hodoş la traducerea lui Dimitrie Cantemir din latină. Vezi *G.B.C,* V, p. 85— 102, pe larg.

4 Vărul lui Bariț şi socrul lui Iosif Hodoş era Simion Balint. Acesta îi trimisese lui Bariț o *Scurtă descriere a unor evenimente întîmplate în Munții Apuseni ai Transilvaniei, cu comunele Bucium, Abrud-Sat şi Cârpiniş începute în a. 1837 în luna lui iuliu şi continuate pînă în 1847,* şi care s-a publicat în *Transilvania,* IX, 1876, nr. 2, p. 13— 16.

90

Braşov, 13/1 mart. 1876

Domnule coleg!

Te rog ca să arunci ochii pe pagina ceealaltă [1]. Adică, tipografii îmi cer m[anu]s[cri]pt. Eu le-am scris lor pe la Crăciun că m[anu]s[cri]pt e la d-ta, dară se vede că au uitat. Astăzi le răspund iară să aibă pațientă pînă vor primi de la d-ta. Se vede că ei sunt decişi a tipări înainte orişicît.

în masa mea este reviziunea de la coala a 13-a, la Baiazet II, capu II, cart. III, al. II (Korkud) [2].

Te rog să le transmiţi m[anu]s[cri]pt[ul] de-a dreptul la adresa: Walter et Gobl (Tipografia Curţii), Bucureşti, Pasagiul Roman.

între 16—21 febr. am fost la Sibii, chemat de urgenţă, nu numai în afaceri de ale Asociaţiunei, pe care unii ar voi să o sugrume, ci şi în altele, în care cele două partide sunt la cuţite .. ,[3].

Cu acea ocaziune am fost şi la bietul Alexandru Papiu, cu fratele lacob Bologa. Am stat la el 1/2 oară şi l-am observat, pre cît îmi permit puterile mele. Era liniştit, totuşi eu simptome de îndreptare nu am putut observa. Servitoriul ne spuse că cu 5 zile înainte îi venise noaptea furia să se îmbrace şi să meargă la împăratul, şi aşa, s-au bătut amîndoi. La vederea lui, îmi veni bătătură de inimă[4].

Al d-tale frate stimatoriu,

G. Bariţ.

(Biblioteca Centrală Universitara din Cluj-Napoca, Fond. corespondenţă, msse sertar 333/4.)

1 Pe „pagina cealaltă", unde-1 invită pe Hodoş să se uite, se află următoarea scrisoare a tipografilor din Bucureşti către Bariţ:

„Domnule Bariţ,

Vă rog a ne mai trimite manuscript. Se termină pe care l-am priimit de la d-nu Hodoş.

Al dv.

Carol Gobl.

Bucureşti, 28/11 [18]75 [recte: 1876]"

Bariţ îi scrie lui Hodoş pe aceeaşi hîrtie, îndoind fila. Hodoş a adnotat: „Răsp. 14/3, [1]876".

2 Vezi *G.B.C,* V, p. 90.

3 „Cele două partide" sînt adepţii activismului, respectiv ai pasivismului politic, problemă despre care vezi mai ales corespondenţa lui Ilie Măcelariu cu Bariţ *(G.B.C,* V, p. 167-266J.

4 Alexandru Papiu Ilarian era internat în Spitalul de boli nervoase din Sibiu, condus de foarte competentul medic Szabo Istvan. Aici şi-a sfîrşit marele patriot şi scriitor viaţa în ziua de 23 octombrie 1877. Despre acest trist capitol din viaţa lui Papiu Ilarian vezi Iosif Parvain şi Ioan Chindriş, *Corespondenţa lui Alexandru Papiu Ilarian,* I, Cluj, 1972, p. 237-316.

91

Braşov, 28 marţiu 1876

Domnule şi frate !

nînă a S "T P ?S * St m a t a] d ~ tale S C r i s o a r e d i n 4 / 16 ^ c[urentei]
marea ^ tipografilor! cari îmi făcură
marea onoaie de a mi-1 da pe călcîiul corecturei de la coala 16-ea Eu

ţi-1 prezint d-tale, tăiat cu foarfecele, iară corectura merge la ei. Aşa dară, Walter et Gobl sunt gata cu 15 coaie. Decişi a continua, cer mereu m[anu]s[cri]pt; iară eu te rog ca să le trămiţi atîta cît zici d-ta în scrisoare, adică inclusive pînă la partea II.

Sunt cu totul de acord cu d-ta ca să ne cerem remuneraţiunea votată de Societ[atea] Acad[emică] pentru 15 coaie, dară te previn că această operaţiune „finanţială" va fi împreunată cu oareşcare cerimonii la care poţi să le zici cum vei vrea: necesarie sau pedante.

Cînd era să-mi scot eu remunerariul p[entru] corectura la *Descriptio Moldaviae*[2], îmi făcui nota simplă pe sumuşoara ce îmi competea mie. D-n. preşedinte mi-o reîntoarse zicînd: „Să prezinţi 1 ex. broşurat lîngă acela să alături comput despre toate spezele cît a costat ediţiunea acestei cărţi, ca să nu avem a face cu atîtea computuri". Din această cauză fusei silit să aştept în Bucureşti, pe spezele mele, 3 zile pînă ce apucai 1 broşură de la compactorul evreu al Delegaţiunei, după care apoi mi se numără competinţa mea.

Spre a simplifica, sau încai accelera formalităţile de acestea, am scris tipografilor ca, îndată ce va fi tipărită coala 15-ea, să prepare 1 ex. broşurat şi să-1 prezinte nesmintit la preşedintele] Delegaţiunei, într-aceea, vom prezenta şi noi compturile noastre. Ara preparat şi pe Delegaţiune, ca.să ştie să ne păstreze competenţieie noastre.

Din acestea urmează ca d-ta încă să-ţi faci nota de suma ce-ţi compete, apoi, sau să o transmiţi la Delegaţiune în original, şi mie numai să-mi arăţi cifra şi data notei, sau să mi-p transmiţi în origine, ca să o alătur eu la computul generale. Cum vei vrea. Dară, în *tot cazul,* şă scrii cît mai curînd la Delegaţiune, zicînd: „în fine, 15 coaie din *Istoria...* , stau tipărite gata, după trăgănare de 1 1/2 an fără vina mea. împregiurările mă silesc ca să-mi cer honorariul, şi vă rog" etc.

Te rog să le vorbeşti în termini, ştii d-ta, „negustoreşti", că aşa cam sunt unii delegaţi.

Eu încă mă aflu în stare cum n-am fost de cînd mă spoliaseră rebelii în 1849. Atunci spoliat de rebeli, acum de români (art. 11, *G. Trans.)*[4]. De 1 an. întreg nu-mi luai nici un eruceri din plată. Ca la turci.

Coaiele tipărite le voi transmite preste vreo 10 zile. Am să scot cîteva din ele pentru *foaie,* cu privire la evenimentele turceşti de astăzi.

Biografia lui Cantemir? Nesmintit!

Te rog să trămiţi tipografilor m[anu]s[cri]ptu. Eu le scriu[5].

Al d-tale frate devotat,

G. Bariţ

(Biblioteca Centrală Universitară din Cluj-Napoca, Fond. corespondenţă, msse sertar 333/4.)

1 Vezi-o în *G.B.C,* V, p. 89-90.

2 La traducerea şi editarea căreia a colaborat şi Bariţ, în mai mică măsură, alături de Iosif Hodoş.

3 *Istoria Imperiului Otoman* **a lui Dimitrie Cantemir, la care lucrau acum Barit şi Hodoş împreună (vezi corespondenţa primită de la Hodoş, în** *G.B.C.,* **V, p.** 82-102)!

4 **Se referă la falimentul Fabricii de hîrtie din Zărneşti.**

5 **Vezi** *G.B.C,* **V, p.** 90, **n.** 6.

6. **Adnotată: „Răsp.** 2/4. **Hfodoş]".**

92

Zerneşti, 1877, **ian.** 8/20

Domnule si chăre amice !

Tipografii Walter şi Gobl au lucrat pînă acum, preste toată aşteptarea mea, foarte puţin. Adevărat că la început nu avuseră hîrtie, după aceea însă li s-au trămis cu prisos. Deci eu zilele acestea îi împintenai ca să lucre bărbăteşte. Dară pentru cazul cînd s-ar apuca de lucru doi compozitori de litere dintr-o dată, precum sper că se va întîmpla, le va trebui m[anu]s[cri]pt mult. Pentru acest caz eu te rog să ai bunătate a mă informa circa pînă la ce termin poţi fi d-ta gata cu m[anu]s[cri]ptul revăzut, şi cu cît deodată? Se poate că eu în primăvară voi merge iarăşi la Bucureşti. Cu acea ocaziune aş urgita lucrarea şi mai mult, cu atît mai vîrtos că lucrurile se pot întoarce aşa, încît ***noi aceştia*** cîtva timp nici să nu ne putem ocupa cu literatura, şi doară nici pe la casele noastre să nu putem sta. Eu doresc ca să treacă astă dată paharul acesta de la noi, că ne ajung nouă altele. De altmintrea, fie voia ceriului. Noi tot nu vom pieri, noi nu putem să pierim. Dară nici acest legion de suferinţe nu mai sunt de purtat[1].

Aşadară, d-n. coleg Vicenţie se mută la d-voastră, ca să fundaţi un ziari nou, despre care se vorbeşte mai bine de 1 an? D-zeu sa vă ajute! Ne-aţi mai uşora pe noi cei de la gazeta bătrînă. Sau că ne-aţi scuti de tot. Eu, adecă, sper că veţi pune temelii la o presă românească în tot respectul independente, serioasă, impunătoarie. Numai cît eu unul nu aş cuteza să o dau mai mult ca de 3 ori pe săptămînă, şi atunci încă cu condiţiune ca ungurenii să concurgă cel puţin cu 1 000 de abonaţi siguri, şi ca redacţiunea să fie cu atenţiune continuă la demersul lucrurilor în România şi în Oriente, iară nu numai la ***pustele*** Ungariei[2].

Părintele Ioan de la Caransebeş[3] o păţi cu cercularul său.

Oare arhiereii sîrbeşti încă se supun tot aşa la poruncile tiranului?[4] Ar fi de mare interes ca noi să aflăm şi să ştim acest lucru cu toată certitudinea. Văzui că ai rutenilor sunt robii, robii Domnului; aliluia! Dară orişicum, poziţiunea rusnecilor difere mult de a noastră. D-voastră, carii aţi trăit cu ungurenii, veţi şti aceasta mai bine.

D-voastră cum mai staţi acolo, în Sibii, cu spionii? Mie mi se pare — poate să mă înşel — că acolo sunteţi mai scutiţi decît oriunde pe airea în ţară.

Salută, mă rog, pe toţi ai noştri, începînd de la preşedinte, preste tot, ***dein salve et me ut facis, dilige,***[5]

6. ***Bariţ.***

(Biblioteca Centrală Universitară din Cluj-Napoca, Fond. corespondenţă, msse sertar 333/4)

1 **Referire antologică la suferinţele românilor ardeleni sub dualismul austro-ungar»**

2 **Ştirea era un simplu zvon, după cum confirmă însuşi Hodoş: „Una nu se poate: ca cu Vikentie împreună să fundăm un ziari nou; ba nici vechi". Vincenţiu Babeş nu era un personaj agreat de românii transilvăneni, din cauza unor compromisuri politice pe care le făcuse, şi le mai făcea la acea dată. Curînd, însă, ambiţiosul bănăţean va prinde prestigiu tot mai mare, pînă la a fi preşedintele Partidului Naţional Român. Pînă la urmă, ziarul românesc proiectat de sibieni îl va scoate tot Bariţ, în** 1878: *Obseryatoriul.*

3 **Ioan Popasu, fost protopop în Braşov, era acum episcop neunit la Caransebeş.**

4 **Despre imixtiunile autorităţilor dualiste în viaţa confesională a marilor naţiuni din imperiu: românii, sîrbii ş.a.**

5 **„Salutări şi iubeşte-mă aşa precum mă iubeşti." Adnotată: „Răsp.** 31/1".

XXIV

CĂTRE COMITETUL ASTREI

(1862)

93

Braşov, 1862, **faur** 12 **n[ou]**

Excelenţa voastră prea luminate şi prea sîntite doamne episcoape şi preşedinte al Asociaţiunii ![1]

Onorabil comitet!

Conform dătorinţei mele, am onoare a raporta excelenţei voastre şi onor[abilului] comitet următoarele:

în 4 faur n. am trimis în priimirea d-lui casier A. Bechniţ #33 et 1 f. 8 [cr.], încasaţi prin d-n. Aron Crainic[2] în Bucureşti, de'la 24 binefăcători, toţi ardeleni de naştere, afară numai de d. conte Rosetti. Numele conferitorilor s-au publicat în ***Gazeta*** N° 5 a.c,[3] din acea cauză

pentru că în privirea acestei colecte se escase pe la decembre a. tr. oareşcare neînţelegere acolo pe Ioc, carea trebuia delăturată prin ajutoriul publicităţii, din momentul în care sosiră acei bani în mîinile noastre.

Duminecă în 9 febr. am mai priimit 2# şi 2 douăzeceri de la acelaşi d-n. A. Crainic, pe lîngă alăturata scrisoare de d[to] 25 ian[uarie] v[echi], care sumuşoară iarăşi o voi înainta preste cîteva zile, şi încă poate şi că însoţită de alta mai mare, ***dacă*** cumva decretele membrilor onorari vor fi ajuns la respectivele persoane, sau dacă de cumva în[altul] Guberniu va fi încuviinţat alegerea lor.

Din alăturatul protocol de şedinţă se vede cum că membrii din Braşov ai Asociaţiunii, folosindu-se de încuviinţarea onorabilului comitet centrale, îşi aleseră un comitet ad-hoc, destinat numai pentru expuzeţiune şi însărcinat numai cu întocmirea aceleia[4], precum şi aceia că braşovenii pun mare temei pe încuviinţarea, patrocinarea şi proptirea expuzeţiunii, prin toţi acei prea sînţiţi arhierei sub a căror păstorie sufletească se afla românimea austriacă.

în urmă, îmi iau voie a înştiinţa pe onorfabilul] comitet cum că ***din tipografia lui Ioan Gott ieşiră la luntină poeziile lui Andrei Murăşanu care, privite din punct de vedere al artei, merită luare-aminte a criticei. De aceea, rog pe onor [abilul] comitet ca să binevoiască a supune acel op poetic la recenziunea*** sa, întru înţelesul statutelor, şi dacă va afla că merită, a-1 recomanda viitoarei adunări spre a fi premiat[5], pentru ca prin aceasta să se şi mai încorageze acel bărbat, carele astăzi se pare a fi prea căzut cu inima şi cu spiritul.

Am onoare a fi, cu profundă reverinţă, serv prea plecat,

G. Bariţ*.

[Adresa:] Raport cătră Comitetul Asociaţiunii tr[ansilva]ne române.

(Arhivele Statului Cluj-Napoca, Fond. Blaj, colecţia George Bariţ, nr. 340.)

1 Episcopul preşedinte al ASTREI era Andrei Şaguna.

2 Gazetar originar din Transilvania.

3 Sub forma, unei scrisori a lui Bariţ către redacţie: *Domnule redactor !,* în *Gazeta Transilvaniei,* XXV, 1862, nr. 5, p. 20. „Conferitorii" din Bucureşti sînt următorii: Aron Florian, Ioan Boamben, Anton Adamescu, G. Rîureanu, Costache Trandafil, I. Circa, Beniamin Hernea, firma negustorească Martinovici et Asan, C. Adam, G. Boursanu, Dionisie Pop Marţian, Vasile Maniu, Popescu, I. Susianu, I. Badilescu, A. T. Laurian, Ioan Maiorescu, Nifon Bălăşescu, Scarlat Rosetti, B. C. Şăicariu,. N. Florescu, Vasile Pop, Aron Crainic şi un Şomcuteanu.

4 Expoziţia naţională de la Braşov din 1862. Cf. şi scris, următoare, inel. n. 1.

5 Volumul *Din poeziele lui Andrei Mureşanu,* Braşov, 1862, 8°, 4 f. -f 222 p. + 1 f. Conform punctului g din § 33 al secţiunii IV a statutului ASTREI, adunarea generală „decide suma pentru premii şi stipendii pentru diferitele specialităţi de ştiinţe şi arte" (vezi *Statutele Asociaţiunei transilvane pentru literatura română şi cultura poporului român date în tipariu de însăşi Asociaţiunea,* Sibiu, 1874, p. 9), După un demers lipsit de asperităţi, poetul, acum bolnav, a fost într-adevăr, premiat de ASTRA, în septembrie 1862, cu suma de 50 de galbeni, un premiu mic, dar'— spunea Şaguna — „la acest neînsemnat premiu se adaugă altul foarte mare, premiul moral" (vezi Ioan Raţiu, *Viata şi operile lui Andrei Mureşanu. Studiu istoric-literar,* Blaj, 1900, p. 146).

Scrisoarea are mai multe adnotări de mîna lui Bariţ (textul însuşi al scrisorii este o copie de altă mînă): a) „Acte relative la biografia lui Andrei Murăşanu. Rapoarte prin care Comitetul Asociaţiunei este rugat a examina poeziile lui Andrei Murăşanu şi a le recomanda adunărei generale spre a fi premiate"; b) nota de subsol „A se vedea *Foişoara* din n-rii *Observatoriul* 47, 48, 49, 51, 52, 54, 55" (în aceşti numeri din *Observatoriul,* II, 1879, p. 187ţ- 188, 191- 192, 195- 196, 203, 207-208, 215-216, 219-22 s-a publicat lunga contribuţie a lui George Bariţ, *Material pentru biografia lui Andrei Murăşanu*); c) „Originalul acestui document se află în archivul Asociaţiunei transilvane pentru literatura şi cultura poporului român" şi d) „1862. Febr. 13 [recte: 12] n[ou]. Pentru Andrei Murăşanu p[ent]ru ca poeziile lui să fie premiate".

XXV

CĂTRE o NEIDENTIFICATĂ

(1862)

Braşov, 1862, iul.

Domnişoara mea !

Primind astăzi prea stimata d-tale scrisoare inspirată de cele mai nobile simţeminte naţionale şi patriotice, prin care binevoieşti a mă înştiinţa despre trimiterea, prin Casa Siedeman, a două obiecte la expuzeţiune[1], nu lipsesc a-ţi face cunoscut cum că, deşi aceleaşi vor sosi aici după terminul prefipt, aceasta însă nu va împiedeca pe comitet întru nimic, ca să le destine locul cel mai corespunzetor, în localul anume spre scopul acesta. Iară la timpul său vi se vor remite, tot în starea cea bine condiţionată, în care vor sosi aici.

Am onoare a fi şi a rămînea al d-tale serv devotat,

G. ***Ba***

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 110.030.)

1 Este vorba de Expoziţia naţională, de la Braşov din 1862, despre care vezi anunte în *G.B.C.,* III, p. 175— 178; IV, p. 375, n. 1—2 (vezi şi scris, precedentă). A răspuns arată marea importanţă pe care Bariţ a acordat-o expoziţiei, răspunzind pe nal fiecărui participant.

CĂTRE CAROL DAVILLA

(1862 - 1863)

95

Braşov, 1862, sept. 22 n'

Domnul meu !

în 12 septemvre st[il] nou îmi luai voie a recomanda pe tinerii studenţi de aici Const. M. Burbea şi Ioan Vilara [1], ca pe unii cari doresc a fi primiţi în Institutul de medicină şi farmacie a statului.

Acestui din urmă, împregiurările familiare nu-i iertară a se prezenta pînă acum la d-voastră. Cred însă că nici acum nu va fi prea tîrziu, dacă se va înfăţişa, în cursul săptămînei acesteia. Tînărul, pre cît am priceput eu, are o deosebită aplecare cătră ştiinţele naturale şi cătră medicină în special.

Doresc din toată inima ca aceşti tineri să vă poată cîştiga mulţumirea în toată privinţa.

Am onoare a fi, cu cea mai distinsă stimă şi consideraţiune, al d-voastră serv prea plecat,

G. Bariţ.

(B.A.R., Fond. coresp., cota S 7(1) XC iv' inv. nr. 138.626.)

1 în tînărul Ioan Vilara, Bariţ recomanda într-adevăr un element dotat pentru cariera de medic. Urmărind scriptele Şcolii de medicină aflăm că la concursul de externnat din 19^-20, 22 şi 26 mai 1863, la care s-au prezentat elevii clasei a V-a, figurează şiîprotejatul lui Bariţ, elevul Vilara Ion, situîndu-se în fruntea celor reuşiţi.

Se pare că Bariţ are dreptate numindu-1 „student", căci la Braşov Vilara fusese într-o clasă superioară, fapt pentru care la Bucureşti a fost primit direct în clasa a V-a.

Lista elevilor reuşiţi la acest concurs (B.A.R. în anexa scrisorii lui Bariţ către Davilla) ne dă o idee despre vederile *politice* ale lui Davilla: în rîndurile acestora găsim tineri din toate provinciile locuite de români:

1 Vilara Ion — din Braşov;
2 Constantinescu Dimitrie — din Bucureşti;
3 Coliviei Dimitrie — din Clisura-Filipopoli;
4 Degerăţeanu Petrej— din Tîmna, Mehedinţi;
5 Păltineanu Ion ^- satul Păltineanu, Buzău;
6 Petcov Mihail — din Tîrnovo, Bulgaria;
7 Boboiceanu Nicolae — din Turnu Severin;
8 Paruşev Andreii— din Şumla, Bulgaria;
9 Antonov Eustaţie — din Tîrnovo, Bulgaria;
10 Eminovici Ilie (fratele lui Eminescu) — din Botoşani;
11 Ionescu Răducanu — din Şuteşti, Brăila;
12 Cuciuc Ion — din Halanga, Mehedinţi;
13 Telemac Vasile — din Bacău;
14 Angelescu George — din Mărgineni, Neamţ.

Ioan Vilara se născuse la 22 iulie 1843 la Braşov. La şcoala lui Carol Davilla a fost înscris în 10 octombrie 1862, iar la 26 mai 1863, după examenul de externat pomenit mai sus devine medic extern în serviciul civil. în 1865 este subehirurg în judeţul Covurlui, în 1866 medic clasa a Il-a, pentru ca în 1873 să-1 întîlnim fără slujbă, în „congediu". Despre celălalt protejat, din vestita familie negustorească Burbea, nu ştim nici o altă veste.

96

Braşov, 1863, iuliu 12 n

Prea onorate domnule doctor!

Domnule protomedic!

Aducîndu-mi aminte de comisiunea ce aţi binevoit d-voastră a-mi da în 1862, pentru a vă indirepta de aici, la şcoala de medicină, cîte un tînăr şcolariu [1], mai arătîndu-mi-se zilele acestea şcolariul girhnazist Climent T. Vasiliu [2], fiiul parohului din Braşov (din cetate) Toma Vasiliu şi rugîndu-mă ca să vă încunoştinţez despre dorinţa lui de a intra la numita şcoală ca elev, îmi iau prin aceasta voie a recomenda pe acest şcolariu, Cl[ement] Vasiliu, cu atît mai vîrtos că tatăl său, pjarintele] Toma Vasiliu, fiind văduv, rămas cu 4 copii, om în vîrstă de 64 ani, îngrijat foarte de viitoriul familiei sale, s-ar ţinea foarte norocit dacă încai fiul său cel mai mare ar apuca sub înţeleaptă şi energioasa comandă a d-voastră.

încredinţat că nu veţi lua în nume de rău această cerere a mea, am onoare a subsemna, cu cea mai distinsă stimă şi consideraţiune, al d-voastră şerbitor devotat,

G. Bariţ.

(B.A.R., Fond. coresp., cota S **inv.** nr. 138.726)

1 Vezi scris precedentă.
2 Nici o sursă cunoscută nu arată ci. tînărul recomandat de Bariţ ar fi devenit medic.

XXVII

CĂTRE ANDREI ŞAGUNA

(1862-1863)

97

Zărneşti, 1862, no[iembrie] 23/11

Excelența ta prea luminate şi prea sînțite doamne episcoape!

împărtăşirile privitoare la cauza noastră națională, cu care excelența ta ai binevoit a mă onora prin venerabila scrisoare din 8/20 no[iembrie] a.c, [1] împreună cu adusul aceleaşi, împune ca o adeverință nouă a încrederii cu care m-ai dăruit în cîteva cazuri grele, asemenea celui de acum, şi care mă îndătoară din nou spre o sinceră mulțămită.

Deci, tocma pentru aceea, mă rog şi astă dată ca excelența ta să fii încredințat cum că eu, carele nici chiar din afacerile mele private nu fac vreun secret — că n-am pentru ce! — în cestivlni de interes public voi fi totdeauna cu obicinuita mea franchețâ, pentru că ştiu că tocma cînd m-aş afla în rătăcire, în loc de a mi se lua greşeala în nume de rău, mai vîrtos voi căuta mijloc de a mi-o corege.

Am văzut şi am cetit cu luare-aminte toate măsurile preliminarie luate de excelenția ta, cu scop de a se ținea un congres național[2]. Nu mai încape nici o îndoială: reprezentațiunea adresată preşedintelui gubernial a fost de lipsă a se face, şi încă aşa, întru înțelesul şi spiritul în care s-a făcut. Să se dea actele privitoare la prefigerea viitoriului şi a destinului nostru întocmai precum au purces acelea din fontana lor, cu atît mai vîrtos că eu nu mă îndoiesc cum că s-ar fi aflat şi se vor afla între membrii congresului, cari le vor cere şi vor pretinde a se comunica şi publica întocma.

Congresul, de se va înființa, în număr ca de 120 membri va fi destul de numeros, că după a mea opțiune tocma şi o dietă transilvană ca de 150 membri ar fi un corp destul de greoi spre a-1 conduce şi a lucra cu el în folosul țărei.

Aşa, eu aflu că toate măsurile luate pînă acuma sunt bune şi înțelepte, încît nu mai încape nici o reflexiune asupra lor. De altă parte, însă, eu de alaltăieri încoace, de cînd protopopul Mețianu îmi dede scrisoarea excelenței tale, îmi pusei cîteva întrebări care credeam că se țin tot de obiectul pentru care e vorba, fără însă ca pînă astăzi să mi le fi putut dezlega şi răspunde întru toate. Presupunînd că funcționarii publici de la funcțiunile cardinale vor fi chemați simpliciter prin convocatorii subscrise de d-nii preşedinții congresului, sau doară ceruți prin aceştia de la prezidiul gubernial, sunt silit a presupune totodată

cum că ceilalți 100 membri vor fi aleşi de către cineva. *în cîi* pentru c
lalți, 40 membri ai cierurilor, modalitatea alegerii aar fi poate mai sim
<și mai uşoară, cînd protopopii actuali din țintrtufile mai de frunte
ii însărcinați a convoca preoțimea şi a conduce actul alegerii, aşa
voturile să se dea tot la bărbați cari vor fi floarea clerului. Dară
60 mireni, cine să-i aleagă pe aceştia şi în ce fel de cercuri? După pro
popiate? Sau, neamestecînd alegerile mirenilor cu ale clerului, ceia
se aleagă după ținuturile politice (comitate, scaune, districte), prec
se află împărțită țara asta? Comitate 8, scaune săseşti 9, districte r
[âneşti] 2, săseşti 2. Scaunele secuieşti nu le număr înadins, pen
că numai în Scaunul Mureşului sunt români mai mulți, iară cei c
Arieş s-ar putea alătura la Turda, cei din Odorhei la Segişoara,
din Trei-Scaune sau la Alba de Sus, sau mai bine la Braşov, cei c
Gyergyo la Comitatul Turdei, partea de sus. Aşa, am găsi 21 p
la 22 ținuturi în care românii ar putea alege deputat/ adecă voiam
«ic că locuitorii, după numărul lor, ar merita să-şi aleagă. Să pun
că din acelea ținuturi s-ar alege cîte 2 mireni (1 unit, 1 neiinit); a
44. Pînăt la 60 mai sunt 16. Dară comitatelor de cîte 100 a 200 mii
suflete, cum şi ținuturilor mai cultivate li se şi cuvine ca să fie rep
zentate mai bine, ceea ce, la caz de o împărțeală no^ă a țărei, r
mintit că s-ar şi întîmpla. De aceea cred că n-ar fi vreo greutat
d&chiara de ex[emplu]: din Sc[aunul] Sibii şi Distr[ictul] Braşov
se aleg cîte 4 ; comitatele Hunedoara, Alba de Jos, Turda, Cluş,
£>oca, Cetatea de Baltă se prefac în două cercviri electorale, cnm D
<et Hațeg, Blaş et Abrud, Turda et S[zâsz] Reghin etc. S-ar putea
-şi la Distr[ictul] Făgăraş 4 deputați, însă cu condițiunile ca veci
scaune săseşti Cohalm şi Cincu să aleagă împreună.

Dară cine să fie alegătorii? Eu aş socoti ca fiecare comună să
mită cîte 2 oameni de omenie şi deştepți la locul destinat pentru aleg
Atîta număr nu ar face nici un fel de zgomot.

însă cine să conducă alegerile? Aceasta mi s-a părut a fi în
barea cea mai grea şi nu m-am putut dezlega decît reducînd şi ace
grijă, ca aceştia să ***denumească*** în fiecare cerc electoral un preşed
[conducătoriu de alegeri; apoi aceia fie din cler, fie din mireni, tot a
numai să susțină ordinea pe 2—3 ore.

Iară candidații după ce să se recomende şi aleagă? Mi se
că de nu se va lăsa voia de a-şi alege care din ce ținutu-1 va găsi,
în unele ținuturi vom veni în strîmtoare cumplită, că e lipsă de oar
harnici.

Alegătorii mireni n-ar putea alege decît amestecați. Li s-ar
însă condițiunea ca şi la Dieta T[ransil]vaniei: din fiecare confes
cîte 1 şi relative cîte 2.

Ar fi bine ca deputații să vină cu plenipotențe formale, mai v
pentru cazul cînd ni s-ar cere ca să se dechiarezre în privința le
fundamentale, pentru ca nu cumva, la un caz de aşa, mai tîrziu
să se poată zice că au votat numai de capul lor.

Ci eu acum văd că am şi umplut o coală. încă numai una: cele scrise în epistola anonimă le cred şi eu. Acel om însă cade pe zi ce merge în opiriiunea publică, prin urmare nu mai poate strica.

Pe lîngă care, sărutînd sacra dreaptă, sunt al excelenţei tale serv prea plecat,

. *Bariţ m. p*

(Arhiva Bibliotecii metropolitane din Sibiu, Fond. Şaguna, nr. 2649.)

1 Vezi această scrisoare în George Bariţ, *Părţi alese din istoria Transilvaniei pre două sute de ani în urmă,* III, Sibiu, 1891, p. 581.

2 Această scrisoare este o dovadă în plus a implicaţiei adînci pe care Bariţ a avut-o în viaţa politică a românilor ardeleni. Deşi în urmă cu puţini ani Şaguna îi urîse şi îl persecutase pe greco-catolicul Bariţ (din partea căruia episcopul neunit a căpătat o replică pe aceeaşi măsură!), acum, în faţa unei mari acţiuni naţionale, este primul căruia îi cere sfatul. împreună cu Alexandru Sterca Şuluţiu, mitropolitul Transilvaniei, Şaguna se gîndea la o nouă conferinţă naţională, care s-o reediteze pe cea atît de reuşită de la Sibiu din 1/13— 4/16 ianuarie 1861. Au şi cerut învoire de la monarh în 30 decembrie 1862, stabilind ca dată luna aprilie 1863 (vezi *G.B.C,* IV, p. 378, n. 1). Conferinţa Naţională de la Sibiu din 7/19— 11/23 aprilie 1863 a avut un puternic ecou în viaţa românilor transilvăneni (vezi *G.B.C,* I—VI, pass. apud indice de materii). Remarcăm că Şaguna a dat ascultare sfaturilor lui Bariţ diri această scrisoare şi că întregul demers al alegerilor ca şi numărul deputaţilor, corespunde cu indicaţiile cărturarului braşovean. Vezi şi Teodor V. Păcăţian, *Cartea de aur,..,* III, Sibiu, 1905, p. 731.

98

Braşov, [1]863, april 2. ..

Excelenţa ta prea luminate şi prea sînţite
doamne episcoape !

Primind eu veneranda epistolă a excelenţei tale din 9/21 martie[1] şi reflectînd la celea ce am scris eu în 4/16[2] cu graba, am văzut că cu privire la rezultatele adunărei metalurgice mă exprimasem prea întunecat. Adunarea nu a zis că se opune la trimiterea vreunui comisariu, om de specialitate. A reflectat numai că, după ce este destinat unul ca acela tocma din cutare ministeriu (am uitat din care), ar fi de prisos ca să se mai facă speze şi cu altul. Dealtmintrelea — adaoseră cu toţii — în voie îi stă excel[enţei] sale a denumi şi a trimite la faţa locului pe orişicine şi oricînd, numai nu pe spezele comune.

Preste aceasta, fiindcă eu rezonasem multe în sus şi în jos asupra multor speze oarbe ce s-au făcut, apoi mă aleseră şi pe mine, ca din partea exc[elenţei] tale, între revizorii socotelelor.

Ar fi de dorit, excelentisime ca, venind şi d. consil[ier] A[lexandru] Lazar[3] la conferinţă, să ne folosim pe atunci de vreo oră liberă, pentr[u] ca să ne sfătuim în această treabă. Pînă atunci se va tipări şi protocol[ul] şedinţelor ţinute, .

Excelenţa sa d. mitropolit Şuluţiu a binevoit a-mi face cunoscu[t] cum că pregătirea programei o a concrezut cu totul excelenţei tal[e] pentru ca să binevoieşti a o modifica oricum vei afla cu cale. Nu şt[iu] *dacă excelenţa ta vei încuviinţa ca aceeaşi să se tipărească în vreo 2—3/ [sute — n. ns.] exemplare[5], spre a se împărţi la membrii conferinţ[ei] şi la unele notabilităţi.

Oare n-ar fi bine, excelentisime, ca încai o parte a membrilor com[i]tetului[6] să se afle la Sibii încă de sîmbătă (18), pentru ca, din comu[nă] consfătuire a cîtorva bărbaţi, să iasă un feli de îndireptari după ca[re] :să decurgă lucrurile şi dezbaterile noastre, că — doamne! — cu c[e] încordaţiune priveşte şi aşteaptă ţara întreagă rezultatul conferinţe[i] noastre! Dealtmintrea eu, din parte-mi, pun mare temei pe tempe[ra]mentul cel serios şi .pe spiritul iubitoriu de pace al celor mai mulţi rom[âni] ardeleni. Se poate că se va ivi, ici-colea, şi ceva spirit de opuzeţiu[ne]. Eu însă aşa ceva privesc numai ca un semn de viaţă cevaşi mai agita[tă], iară de consecinţe rele nu mă tem[7].

Pe lîngă care am onoare a fi cu profundă reverinţă al excele[nţei ta]le serv prea plecat,

George Bariţ **m[. p.]**

(Arhiva Bibliotecii metropolitane din Sibiu, Fond. Şaguna, nr. 2663.)

1 Vezi scrisoarea lui Şaguna în George Bariţ, *Părţi alese...,* III, p. *586.* î[n care] ^episcopul neunit îi comunică lui Bariţ că a primit de la acesta conceptele de prog[ramă] şi regulament în vederea apropiatei conferinţe naţionale (vezi aci supra, scris. 97, ...

2 Scrisoare neidentificată.

3 Fruntaş român, consilier gubernial.

4 Printr-o scrisoare din 9/21 martie 1863 (vezi *G.B.C,* IV, p. 382).

5 S-a tipărit la Blaj. Vezi *Ibid.*

6 Se referă la comitetul permanent ales de Conferinţa Naţională de la Sibi[u din] 1/13—4/16 ianuarie 1861: Alexandru Sterca Şuluţiu, Andrei Şaguna, Ioan Aldul[escu], ;lacob Bologa, llie Măcelariu, Pavel Vasici, Anton Veştemeanu, Ioan Pinciu, ... Bariţ, Ioan Puşcariu, Axente Sever, Matei Nicola, Ioan Raţiu, Dimitrie Moldovan, ... Domşa, Spiridon Fetti, Iosif Hodoş, Ioan Alexi, Alexandru Bohăţel şi Alexandru ... Aceştia reprezentau la data respectivă naţiunea română din Transilvania.

7 Despre lucrările Conferinţei Naţionale de la Sibiu din aprilie 1863 vezi ... *lul Conferinţei naţiunei romane din Ardeal, ce s-a ţinut în Săbii la 20/8 prier 1863,* ... 1863; *Gazeta Transilvaniei,* X'XVI, 1863, nr. 30; George Bariţ, *Părţi alese...,* III, p... , *G.B.C,* IV, p. 378-385.

XXVIII

CĂTRE ŞTEFAN EMILIAN[1]

(1863)

99

[Viena, 11/23 decembrie 1863

Domnul meu şi mult stimate amice!

împregiurări mai anevoioase decît ar fi voinţa celui mai tare bărbat nu mă lăsară pînă acuma răspunde la mult stimata d-tale scrisoare din 4/16 octombrie, care pînă să sosească la mine — aici mă aflu din 24 octombrie n[ou] — s-a plimbat pe la Năsăud şi Sibii ...

Gu toate acestea, avînd acuma ceva timp în dispoziţiunea mea, viu a-ţi răsriunde la cuprinsul scrisoarei d-tale. Mai întîi de toate, am avut ocaziunea de a cunoaşte şi admira generozitatea, patriotismul şi nobilele sentimente de iubire a prea s[finţiei] sale locţiitoriului de mitropolit al Moldovei. Tocmai pentru aceasta mă simt îndatorat ca, în privire la înfiinţînda academie, să-ţi împărtăşesc adevărata stare a lucrului, pentru ca să poţi informa pe prea s[finţia] sa întocmai.

Ştii prea bine că românii transilvăneni încă pe la 1850/51 ceruseră de la regimul imperial voie de a-şi întemeia o universitate pentru fiii celor 500 mii familii române locuitoarie în cîteva fieri ale imperiului. Răspunsul, pe atunci, fusese: „Faceţi-vă de aveţi bani, că de la stat nu vi se poate da nimic". După aceea urmă reacţiunea şi încercarea de a ne germaniza şi catoliciza, precum ştii. Apoi căzu şi aceea. Deci în cît suntem acum mai liberi, voim a ne folosi de timp şi a îngriji de viitoriu.

Cu toate acestea, văzînd noi că la fondarea unei adevărate universităţi se cer mijloace băneşti colosale, pe care noi încă nu le avem, precum şi vreo 20 profesori prea bine pregătiţi, pentru ca să nu fim siliţi a introduce îndată la început profesori de alte neamuri şi confesiuni, de care ar trebui să ne ferim pre cît se poate, dacă nu din alte cauze, încă pentru onoarea naţională, aşa, ne mărginim pe lîngă dorinţa de a întemeia deocamdată numai *facultatea* juridică românească, cu un curs de 4 ani, sau adică aşa-numita *Academia*[2], de care saşii au una în Sibii, iar ungurii alta în Cluş, numai noi nu avem deloc. Apoi vei şti că de ex[emplu] iestimp se afla 96 studenţi români la Academia nemţească din Sibii şi 32 la cea maghiară din Cluş !!! Atîta tinerime românească merită în adevăr ca să aibă o academie naţională, la care apoi ar veni tineri şi din Bucovina, Banat etc, poate şi din Principatele române.

însă şi la conservarea unei academii se cer pe an 18 mii fiorin
v.a. sau cam 2500 galbeni. De unde însă? ! Că statul nostru nu ar
atîţia bani pentru români. Ce e drept că statul încă a început a da
îrisă numai clerului şi şcoalelor româneşti gimnaziale (Braşov, Blas
în total de 90 mii fiorini v.a. pe fiecare an, iară mai mulţi nu voies
a ne îndrepta la pungile noastre.

Afară însă de bani mai e şi altă dificultate, adică tot cea atins
mai sus: *profesori buni.* Pe aceştia trebuie să ni-i facem mai întîi. îndat
ce-i vom avea, ne vom şi apuca de lucru.

Deci modesta mea rugare şi opiniţine ar fi ca, voind pre
s[finţia] sa părintele episcop Miclescu[3] să ne ajute, deocamdată s
mijlocească un ajutoriu anuale de 500 galbeni, pe 4 ani, însă în urm
toarele condiţiuni:

1) 200 galbeni să se trimită spre a se face stipendii de cîte 2
galbeni la 10 tineri jurişti de naţiune romană, eminenţi, însă lipsi
de mijloace (de care sînt mulţi) spre a-şi putea continua studiile jur
dice.

2) Din 300 galbeni să se facă 2 stipendie pentru cîte doi tine
care au făcut cu laude cursul juridic de 3 ani, pentru ca să se poată pr
găti la vreo universitate, undeva, ca profesori de drepturi, primind r
guroasele, adică cîte 150 galbeni la unul, pe cîte 2 ani, după care te
men stipendiul ar trece la alţi doi din cei 10 care s-ar alege mai bur

Aceşti 500 galbeni s-ar trimite la *Comitetul înfiinţat* la Sibii pent
ajutorarea juriştilor, sub prezidenţia d-lui consilier Petru Man, bărb
venerabil şi neprihănit, precum îl cunoşti şi d-ta, pentru că la ac
comitet se adună toţi banii destinaţi pentru susţinerea juriştilor noşt
în modul acesta noi, deşi ceva mai tîrziu, vom avea însă o acaden
condusă nu de cîrpaci, ci de bărbaţi bine pregătiţi, iar aceasta vo
avea a o mulţămi neam de neamul nostru prea s[finţiei] sale domnul
episcop Miclescu.

3-a condiţiune ar fi ca, după ce se vor fi pregătit în 4 ani 4 p
fesori burii cu ajutoriul din Moldova, cei 500 galbeni să se pref
în două lefi de profesori, cîte 250 galbeni la unul, lefi cu care în Ard
poate trăi o familie de profesori. Aceasta ar fi apoi o fundaţiune
vecie, care i s-ar da de titul ce or vrea capii clerului moldovenesc

Celealalte lipse ale academiei le-ar acoperi românii noştri
dincoace, îndată ce s-ar face un început atît de solid prin moldove

în caz cînd moldovenii ar primi mai sus atinsa opiniune şi p
sfpnţia] sa o ar încuviinţa, mă rog ca d-ta să binevoieşti a mă înştii
despre toate ...

Fundaţiunea, ca fundaţiune de 500 galbeni, ar trece după 4
în grija *Asociaţiunei* nostre *ştiinţifice,* tot în Sibii, pentru că ac
e compusă din naţiunea întreagă şi stă sub protecţiunea naţională pub
şi se poartă socoteală strictă de către comitet şi de preşedintele
episcopul Andrei Şaguna.

Apropos de Asociaţiune. Oare nu s-ar putea face oareşcare a
toare şi la aceasta .... prin o coletă sau altcum?... Dacă se va m

fondul Asociațiunei noastre, care ştiu că e confirmat de împărat, atunci se poate ajunge şi nobilul scop artistic despre care pomeneşti d-ta în partea a Il-a a scrisoarei d-tale.

Mă rog însă ca să spui prea sf[inției] sale din parte-mi sărutarea dreptei . . . .

Al dumitale serv şi frate stimatoriu,

*G. Bariț**.

(*Revista arhivelor,* XLVIII, 1971, voi. XXXIII, nr. 2, p. 326-327.)

1 *Ștefan Emilian,* 1819— 1899, scriitor, artist, profesor la Universitatea din Iaşi, Ardelean de origine, a făcut studii de artă la Viena, după care s-a stabilit încă înainte de 1848 în Principate. Acolo a contribuit la construirea Teatrului Național din Bucureşti (1847) şi a luat parte la Revoluția din 1848. Despre el: Emil Pop, *Ștefan Emilian,* Sibiu, 1944; *Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900,* Bucureşti, 1979, p. 312»

,2 Vezi Nicolae Albu, *Problema Facultății de drept pentru românii din Transilvania după 1848/49,* în *Studia Universitatis „Babeş-Bolyai",* XIII, 1968, Series Historia, fasc. 1, p. 59—71 ; Simion Retegan, *Fundația şcolară a lui Avram Iancu,* în *Revista de istorie,* XXVII, 1974, nr. 5, p, 697--709.

3 *Calinic Miclescu,* 1822— 1886, prelat român celebru, cel dintîi mitropolit-primat cu statut autocefal al României. La 1863 era locțiitor de mitropolit în Moldova, numit de Alexandru Ioan Cuza.

4 Vezi şi D. Ivănescu, *O scrisoare inedită de la George Barițiu,* în *Revista arhivelor,* XLVIII, 1971, voi. XXXIII, nr. 2, p. 325-327.

XXIX

CĂTRE ADUNAREA GENERALĂ A ASTREI

(1864)

100

Braşov, 26 iul. 1864.

Către onorabila Adunare generală a Asociațiunii etc.

în şedința II din 24 oct. 1861 a adunărei generale, ținute la Sibii u tăTcu^Saîea ^ ^laPOstulde --etariu ai TsociatiuS t^;,î? * a . cum P anl . mai de aproape serioasele îndatoriri imnuse secr/ tanulux pnmanu prin § 16 al statutelor, şi fărăa c o n s i S ^ . 8 ^

a le împlini pe acelea după cuviință, secretariul primariu ar trebu să se afle în locuință în Sibii şi totdeodată să scuture de pe umerii să orice alte ocupațiuni, avui vanitatea de a primi acel post onorific, p care însă nu l-am putut împlini după cuviință niciodată.

Deci cu atîta mai mult mă simt îndatorat a mă folosi de ocaziune prezentă şi, în consunet cu §§ 11 et 29, îmi iau voia a-mi depune pri aceasta dimisiunea în mînile on[oratei] adunări generale, iar apoi, nu trit de mica speranță că în locul meu se va alege la postul de secretari primariu un bărbat şi mai activ, şi carele, aflîndu-se în apropierea pre zidiului şi a comitetului Asociațiunii, să fie în stare de a împlini cel xecerute prin § 16 al statutelor.

Al onor[atei] Adunări generale şerb prea plecat,

G. ***Bari***

(Arhivele Statului Cluj-Napoca, Fond. Blaj, colecția George Bariț, 555

1 Al cărei secretar era Bariț încă de la înființare. ^ _

2 Textul este o ciornă, cu multe ştersături şi corecturi operate de Bariț. Adnota „1864. Dimisiunea din postul de secretar prim al Asociaț[iunii] transilvane] rom[an 26 iul[ie]".

XXX

CĂTRE PREZIDIUL DIETEI TRANSILVANIEI

(1864)

101

Braşov, aug.

Cătră înaltul Prezidiu al Dietei transilvane

Cu privire la coprinsul provocării în[altului] Prezidiu adres mie de dato 12 aug. 1864, nr. pres. 91 şi primite în 17 ale c[urent doresc a face cunoscut, cum şi a încredința atît pre în[altul] Prezi cît şi pre în[altul] Corp Legislativ al terii, că îndelunga mea absent din sinul aceleiaşi nicidecum nu provine de la vreo nepăsare sau li de simț patriotic, de care cred că am dat în tot cursul vieții mele pr de ajuns, precum nici chiar de la un dezgust cauzat oarecînd p persecuțiuni serioase, pe care am învățat a le suferi, ci absentarea m

este curat numai rezultatul absentării de şepte luni de la casă şi familie, de la afacerile mele private care-mi asigură existința, cum şi totodată rezultatul unor grele loviri elementare de care am fost ajuns în lunile din urmă.

Cu toate acestea, sunt prea determinat ca în cursul viitoarei săptămîni să-mi reocup şi eu scaunul în sala Legislativei, despre care rog pre înjaltul] Prezidiu să ca binevoiască a încunoştința pre în[alta] Dietă.

într-aceea am onoare a subscrie, cu profund respect al înfaltului] Presidiu şerb prea plecat,

G. *Bariț,*

(Arhivele Statului Cluj-Napoca, Fond. Blaj, colecția George Bariț, nr. 372.),

1 La Sibiu continuau să se desfăşoare lucrările istoricei Diete de la 1863— 1864,. în care românii, după sute de ani de dezmoştenire politică, au controlat pentru prima dată viața parlamentară a țării. Vezi despre această sesiune ***G.B.C,*** I—VI, pass. apud indice de materii. Textul de față este ciorna corectată a scrisorii. Adnotat: „1864. G. Bariț. Răspuns la provocarea din 12 aug[ust] a presidiului dietal".

XXXI

CĂTRE MINISTERUL CULTELOR ŞI INSTRUCȚIUNII PUBLICE AL PRINCIPATELOR ROMÂNE UNITE

(1866 - 1867)

102

Braşov, 6 iuniu 1866

Prea onorfate] domnule ministru !

Priimind eu decretul d-voastră din .13/15 mai a.c. Nr 3452, împreună cu două acluse, văzînd din cuprinsul aceluiaşi că mi se face neaşteptata onoare de a fi numit şi recunoscut de membru al Societății pentru cultura limbei naționale [2], sancționată, în urmarea propunerei d-voastră de către înaltul regim românesc, pre lîngă descoperirea mulțămitei mele sincere, pătruns totodată de sînțenia scopului, cum şi de mărimea problemelor ce vor fi a se dezlega prin acea societate, nu lipsesc a dechiara prin aceasta că mă voi ținea fericit a putea lua parte la lucrările acelei societăți, venind, pe timpul defipt în statute, la reşedința şi locul de adunare al societății.

în cît pentru spezele de călătorie asemnate cu atîta generozit
pentru fiecare membru, îmi iau voie a însemna că suma destinată pen
mine se poate depune orişicînd la depozitariul de hîrtie al Fabri
din Zărneşti, aflător în ulița Lipscaniei, hanul [Şerban] Vodă, iară
misionariul nostru, anume Anast. M. Belgasoglu este însărcinat a pri
banii, pre lîngă dare de quitanță subscrisă de mine.

Priimiți, domnule ministru, asecurarea înaltei stime şi co
derațiuni, cu care am onoare a fi ... [3]

(Arhivele Statului Cluj-Napoca, Fond. Blaj, colecția George Bariț, nr. *556.*

1 Ministrul era C A. Rosetti.

2 Este momentul istoric al înființării Societății literare, care în 1867 va de
în viața culturală a românilor sub numele de Societatea Academică Română. Din Tra
vania şi Banat, alături de Bariț, mai fuseseră *numiți,* prin decretul 698 din 22 aprilie 1
următorii învățați pentru această primă generație de academicieni români: Iosif Ho
Alexandru Roman, Timotei Cipariu, Gavril Munteanu, Andrei Mocioni şi Vincențiu B

3 Este ciorna scrisorii, adnotată la sfîrşit de Bariț: „1866, iun. 6 n. Răspuns
Ministeriul de Cult şi învățămînt al P[rinci]patelor Româneşti, despre priimirea de me
al Societăței filologice româneşti".

103

[Braşov,, vara anului

Cătră înaltul Ministeriu al Instrucțiunii Publice şi al Cultelor, în România

în urmarea binevoitoarei şi patrioticei provocări venite mie
Nr. 5044/1867, am onoare a.face cunoscut că mă voi ținea feri
putea lua parte la lucrările Societății literarie române, convocat
cătră M. Sa Domnitorul prin în[altul] decret Nr 874 a.c, şi aşa,
1a aug[ust], voind D-zeu, voi fi în Bucureşti[1].

Suma destinată pentru coperirea spezelor călătoriei se poate na
încoace cu toată înlesnirea prin Casa Belgasoglu et Socec, în Bucur
Şerban Vodă Nr 18 [2], cu care avem a face şi la care, în urmarea
vocării ministeriale din a. 1866, am şi apucat a depune o chieta
Ni se pare că acesta ar fi cel mai simplu mijloc de a înainta resp
vele speze şi pentru dd-nii Tim[otei] Cipariu, în Blaş, şi de G. M
teanu, aici.

Eu, din parte-mi, în tot cazul, voi însărcina pe riumita cas
acest înțeles.

Am onoare a fi cu cea mai distinsă stimă şi ... [3]

(Arhivele Statului Cluj-Napoca, Fond. Blaj, colecția George Bariț, nr. 23

1 Sesiunea de inaugurare a Societății Academice a început într-adevăr la 1 a
1867, în localul Universității din Bucureşti. Cel dintîi proces-verbal din istoria n

i

i

ior ştiinţific este semnat de următorii,membrii: Dioriisie, episcopul Buzăului, Melchisedec, episcopul Dunării, de Jos, Timotei Cipariu, Ion Heliade Rădulescu, Gavril Munteanu, V. A. Urechia, Ioan Caragiani, George Bariţ, August Treboniu Laurian, Alexandru Roman, Ioan Străjescu, I. C. Massim, Alexandru Hurmuzachi, Vasile Alecsandri, Ioan Sbiera. Decretul lui Carol I nr. 874/1867 prin care convoacă adunarea Societăţii Academice, în *Analele Societăţii Academice Române,* tom. I, ses. an. 1867— 1869, p. 10.

2 Vezi şi scris, următoare.

3 Este ciorna scrisorii, adnotată: „1867. Răspuns cătră Ministeriul cultelor, în Bucureşti, la invitarea la Societatea Academică pe 15/27 august [sic; recte: 1 august] Î867",

XXXII

CĂTRE UJFALUSSY MIKLOS[1]

(1867)

104

Braşov, 2 **mai** 1867

Ilustrisime !

Chemarea ilustrităţii voastre împărtăşită mie cu data din 18 aprile a.c. nr. 15/1867, spre a lua parte la conferinţa confidenţială ce se va ţine la 7 mai a.c. în reşedinţa districtului Cetăţii de Peatră[1], mă îndătoară la recunoştinţa cea mai sinceră, nu. numai pentru onoarea ce mi se făcu prin aceasta, ci totodată pentru că aceeaşi corespunde dorinţelor mele de a vedea viaţa municipală restaurată preste tbt, ca pe una ce o am privit-o şi o voi privi totdeauna ca pe cea mai tare garanţie a libertăţii constituţionale, pentru că municipiile autonome sunt, în părerea mea, tot atîţi pilaştri pentru orice stat care vrea să fie fundat pe drept şi dreptate.

Cu toate acestea, împregiurările familiale şi distanţa relative mare, în lipsa totală a unei căi ferate, nu mă iartă a călători astă dată la faţa locului. Mă rog atîta să fiu scuzat, cît şi ca i[lustritatea] voastră să binevoiţi a primi asecurarea înaltei stime şi al respectului cu carele sunt, prea plecat,

G. *Bariţ,*

coproprietariu de fabrică şi asesor al districtului Cetăţii de Peatră[2].

(Arhivele Statului Cluj-Napoca, Fond. Blaj, colecţia George Bariţ, nr. 247.)

1 Nume românesc de epocă pentru districtul administrativ al Chioarului.

2 Este o ciornă plină de corecturi, adnotată de Bariţ: ,,1867. Răspuns dat căpitanului suprem, d-lui Nicol[ae] de Ujfalussî, la scrisoarea din 18 aprilie a.c.

XXXIII

CĂTRE VISARION ROMAN[1]

(1867-1879)

105

Braşov, 1867, **ma**

* *Domnul meu!.*

Pîriă ieri îmi fu preste putinţă ca să aflu ceva în cauza pe
ai avut amicabila plăcere de a mi-o concrede prin stimata d-tale
soare din 24 aprilie a. c.[2] De aici tăcerea mea. Ieri am vorbit cu
curatori, însă pînă acum nici aceia nu-mi ştiură spune de pozitiv
mult decît acestea.

Pînă acum se află aci — cu ştirea a celor doi fruntaşi — nu
patru petiţiuni de la 4 concurenţi, între care însă d-ta nu e
Aşa-mi spuseră ei şi îmi numiră numai pe 3 inşi de aici şi pe
din secuime. Aceiaşi îmi mai adaoseră că după un pourparler p
ce ar fi avut cîţiva, pe cel din secuime-1 şterseră din listă şi l
numai pe cei trei ca candidaţi. Alegerea încă nu s-a făcut, precu
pare din cauza săptămînei luminate, care aici, mult-puţin, se serb
întreagă, cam ca în Turcia. Se poate însă că în duminica viitoar
păşi la alegere. Zic numai: se poate, pentru că de *altă* parte mi se
dă să pricep că doară parohia va fi a aceluia a cărui este şi f
de cumva fetiţa nu va fi rezervată pentru un diacon. Adică, cu
cuvinte, mi se dă să pricep să nu fiu prea prosticel, că pînă unde n
se poate, nici un „străin" nu va fi preferit.

Ei bine, dară unde va fi rămas petiţiunea d-tale? Eu sînt
bine cunoscut cu omul căruia o ai trimis d-ta, lipseşte însă oric
timitate dintre mine şi d-lui. Deci mă tem că de-1 voi întreba,
mult îţi voi strica, iară temeiul acestei temeri ţi l-aş putea împ
numai prin grai. D-ta l-ai putea întreba prin telegram.

Oare *acel* prieten pentru ce nu ţi-a dat consiliul, ca să ost
încoace ca într-o plimbare? Aici comisia e mare, alegătorii num
interesele... foarte felurite. *Sapienţi sat.*

D-ta însă cam puni temei pe influinţa mea. Adevăr că în
privată mă am bine *mai* cu toţi. Zic *mai,* pentru că este o e
ţiune de vreo 2—3 cărturari; din momentul însă în carele aş s
s-ar face mînie şi fetiţa şi, cu *toate* dependenţele, foc pe mine.
că mie de asemenea focuri nu-mi pasă nimic, s-ar potenţa însă r
tatea şi opoziţiunea în contra d-tale, care eşti căsătorit, prin u
în loc să-ţi folosesc, ţi-aş strica.

Ci să abstragem de la toate asemenea considerente, însă unde-ți este petițiunea? Fără substrat tot nu poci face nimic. Am simțit dătorința de a-ți descria situațiunea, fără ca să voiesc a te descuragia. Purcede înainte, apoi iasă ori unde va ieşi, cel puțin vei face cu o experiență mai mult, iară din parte-mi doresc a te încredința de promptitudinea mea de a-ți servi orişicînd, cu toată plăcerea.

Te rog totodată ca să primeşti frățeasca strîngere de mînă de la al d-tale frate stimătoriu,

G. Bariț.

1 *Visarion Roman,* 1833— 1885, om de cultură, lider politic şi economist român din Transilvania. De numele lui se leagă edificarea primului institut românesc de credit şi economii din Transilvania, Banca „Albina". Despre el, în principal: M. S. Cerneşti, *Viata şi opera lui Visarion Roman (Şenca 5 iulie 1833— Sibiu 11 mai 1885),* în *Societatea de mîine,* II, 1925, p. 377— 378; Pavel Berariu, *Economistul ardelean Visarion Roman,* Cluj, 1937; Octavian Ludu, *Visarion Roman în vieața economică a Ardealului,* .. Sibiu, 1940; Vasile Netea, *Noi contribuții la cunoaşterea vieții şi activității lui Visarion Roman. Corespondența sa cu Gheorghe Barițiu şi Iosif Hodoş,* Sibiu, 1942 (citată în continuare: NETEA 1942); Ioan N. Ciolan şi Victor V. Grecu, *Visarion Roman pedagog social,* Bucureşti, 1971 (vezi bibliografia de la p. 254—255). *Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900,* Bucureşti, 1979, p. 740.

2 Vezi NETEA 1942, p. 1— 2. în *Telegraful român* din Sibiu se anunțase concurs pentru ocuparea unui post de preot în Şcheii Braşovului, post pe care dorea Visarion Roman să-1 ocupe.

3 „Cei înțelepți se mulțumesc [cu atît]".

106

Braşov, 1867, oct. 8 n

Domnul meu,

La stimata d-tale scrisoare din 17 aug.[1] primită în Bucureşti, nu ți-am răspuns de acolo, din cauze cuvioase. Pînă cătră finea şedințelor noastre nimeni nu a putut prevede *cum* se va organiza delegațiunea Societății Academice acum la început[2]. Ceea ce se prevăzuse a fost că cadrul tras prin statute nu era să se complinească acum îndată. Aşa se făcu că din funcțiunile salariate se împliniră numai două, casierul cu *cauțiune* acolo pe loc, în persoana fostului profesor Iarcu[3], acum pensionat, şi un cancelarist cu plătişoară anuală de 2400 lei. Aşa cum veți fi văzut din cele publicate în *Gazetă*[4], Societatea, respectînd voința fondatorilor în cel mai precis înțeles, capitaliza toate interesele cîte au curs pînă acum, şi rotunzind fondul cu 14.301# îl declară de inalienabil, iară interesele care vor curge de aici înainte le destină curat numai pentru on[ora]rie şi *premia Uteraria*[5]. Aşa, rămîne ca celelalte speze ale Societății să se copere din subvențiunile care se vor vota şi da de la țară.

între aceste împrejurări, eu pe anul c[urent] nu am putut fa
nimic întru înțelesul aieptat de d-ta[6]. Sper însă că în a[nul] viit[
acelea împregiurari se vor schimba spre bine. Numai te rog ca într
ceea d-ta încă să-mi înlesneşti acțiunea mea din aug[ust]-sept[embr
a[nul] v[iitor]. Aceasta se poate întîmpla mai uşor dacă te vei apuca
culegi în aceste 8 luni material pentru dicționariu, în sensul progran
publicate mai alaltăieri în *Gazetă*[7], culegînd adică vorbele române
care nu se află în vocabularele româneşti tipărite pînă acum şi dîndu
explicațiunea cerută, şi-n traducțiunea în vreo limbă. D-ta poți f
şi mai mult: a culege şi proverbia, frazeologia, idiotismi românes
Adevărat că Societatea plăteşte numai cîte 1 # de 1 coală scrisă, da
însă d-ta ai aduna numai 5—6 coaie scrise şi mi le-ai trimite mie
scop ca să le prezentez la Societate, cu aceasta te-ai face cunoscut
numai la toți membrii, ci şi la toți literații din România. Să nu iai
ceastă observațiune a mea de vreo paradoxie. Eu sînt om mai vechi de
d-ta (55 ani împliniți), am călcat de multe ori în P[rinci]pate, cont
puranh mei mă cunosc, oamenii, însă, mai tineri, ca de 30—35
întreabă adesea: „Cine-i acest Bariț, ce poamă este, ce a lucrat
Pentru ce-1 numiți voi, bătrînii, mai adesea?" Dincolo de Carpați e
altă lume, în multe privințe cu totul alta. De altă parte vedem că ac
tocmai oamenii dintre 30—40 ani au adesea role nu numai politice
şi literare, de mare importanță. Exemple: Alexandrescu-Ureche, di
tor] al Departamentului] Instrucțiunii] Publice, Gîrleanu[8], bib
tecar, Odobescu, fost ministru şi alții mulți. Mai în scurt, trebuie s
foloseşti de ocaziune spre a te face cunoscut bine înaintea Societa
Vei face foarte bine dacă într-aceea vei trimite din productele d-
literare cîte un exemplar la Societatea Academică, p[entru] bibliot
dară să mă înştiințezi şi pe mine cînd vei face aceasta. Să nu le
miți prin poştă, ci cu ocaziune privată, la cancelaria Fabricei de
neşti—Braşov, de unde noi avem ocaziune în fiecare săptămînă
nainta pe sigur, cu speze foarte uşoare. Să le faci însă fracht desc
ştii, neguțătoreşte.

Despre ziarul *Românul* ți-aş putea da răspuns la întrebarea d-
numai în persoană, în o conversațiune mai lungă. *Românul* îşi
pe lîngă multe calități bune, mai multe caprițuri, încît unul din
nu o prea poate duce cu el... Apoi în contra corespondenților ev
nemțeşti ei se apără în vreo 3—4 foi frînceşti, la care adesea pl
taxe mari. încît şi cauza noastră națională de aici, eu cutez a sus
că nici un ziar de dincolo nu e capace de a ne apăra, ci ei cu apăr
lor mai mult ne strică. Aceasta e părerea mea.

Mi se pare că d-ta cu d-n. paroh Barcianu te apucaseşi a pu
un dicționariu româno-german. De este gata, rog a-mi trimite
1 ex. si a-i însemna prețul, pe care-1 voi depune îndată rn Sibm
Poşta pleacă. Primeşte salutările frățeşti de la al d-tale
spre servire,

G.

1 Vezi NETEA 1942, p. 2- 5.

2 între 1 august— 15 septembrie se desfăşuraseră la Bucureşti lucrările primei sesiuni a Societăţii Academice Române, al cărei membru *numit* era şi George Bariţ, alături de alţi ardeleni. Vezi *Analele Societăţii Academice Române,* tom. I, ses. an. 1867— 1869, p. 17 şi urm. Ioan Chindriş, *Alexandru Papiu Ilarian şi Academia Română,* [Zalău], 1973, p. 10— 14.

3 *Dimitrie Iarcu,* 1817— 1879, profesor de liceu, bibliograf de oarecare renume prin cele două lucrări ale sale: *Repertoriu cronologic sau catalog general de cărţile române .imprimate de la adaptarea imprimeriei, jumătate seclu XVI şi pînă astăzi, 1550—1856,* Bucureşti, 1865 cu ediţia „îmbunătăţită" *Bibliografia cronologică română sau catalog .general de cărţile române imprimate de la adaptarea imprimeriei, jumătate seclu XVI şi pînă astăzi 1550— 1873,* Bucureşti, 1873. Vezi despre el *Dicţionarul literaturii române de la origini pînă la 1900,* Bucureşti, 1979, p. 447.

4 Lucrările primei sesiuni a Societăţii Academice Române au fost amplu relatate •de *Gazeta Transilvaniei* (XXX, 1867, nr. 69—78), printr-un articol al lui George Bariţ.

5 „Premii literare."

6 Visarion Roman dorea să devină funcţionar al Societăţii Academice (vezi scrisoarea sa către Bariţ din 17 august 1877 la NETEA 1942, p. 2—5).

7 în şedinţa sa din 12/24 septembrie 1867, Societatea Academică adoptase *Programa pentru strîngerea materialului necesariu la lucrarea dicţionarului român,* acţiune pentru care se prevede şi o oarecare remuneraţie. Vezi *Analele...,* tom. I, ses. an. 1867— 1869, p. 116— 117; Ioan Chindirş, *Op. cit.,* p. 35. *în Gazeta Transilvaniei* programa s-a publicat în 6 octombrie (XXX, 1867, nr. 75, p. 297).

8 Alexandru Gîrleanu, primul bibliotecar al Societăţii Academice Române.

9 Lucrarea lui Sava Popovici Barcianu (1814— 1879, profesor de teologie la Sibiu : şi apoi preot în Răşinari) se intitula *Vocabulariu român-nemţesc compus şi înavuţit cu mai multe mii de cuvinte nouă introduse deja şi încetăţenite în limba română* (cu un titlu paralel ;în germană), Sibiu, 1868. A avut numeroase ediţii ulterioare, vreme de 50 de ani, datorită lui Daniil Popovici Barcianu. Tot lui Sava Popovici Barcianu — un excelent cunoscător ;al limbii germane! — i se datorează o gramatică germană a limbii române: *Theoretisch — praktische Grammatik der rumănischen Sprache. Zum Schul- und Selbstgebrauche,* :Sibiu, 1858 (reeditată în 1862 şi 1871).

107

Braşov, 1868, dec. 9 n.

Domnul meu !

Iacă răspunsul ce am primit de la amicul cărui îi scrisesem \ -precum ţi-am fost promis:

„Priimesc propunerea ce-mi faci pentru d-n. Visarion, şi de la l-a/13 decembre st. v. încep remunerările sale de zece galbeni pe lună. Rog a mi se spurie cum şi la cine să trămit banii, pe cari îi voi trămite totdeauna la începutul fiecăreia luni".

Aşadară angajamentul d-tale este încheiat „per procuram". Lipseşte ca dacă d-ta te învoieşti la aceasta, să te şi pui îndată în corespondenţă de-a dreptul. Condiţiunea ce ai să împlineşti d-ta îţi este

cunoscută din convorbirile noastre, adică: 10 sau cel mult 12 corespdenţe de cîte 1 coală mică pe fiecare lună. Cele mai puţine din aceau să fie strict originale, ci problema principală a d-tale este a scodin ziariele mari şi inemice elementului nostru, tot ce vei crede că publirománesc trebuie să afle neapărat şi tot ce ameninţă viitorul şi existestatului şi naţiunei româneşti. întru asemenea vei înregistra regutoate cazurile de violenţe publice compromiţătoare de securitatea blică în Ungaria, culegîndu-le în cîte una corespondenţă separată, cpusă din cîte se vor fi ivind în cîte 10—15 zile. Cu ştiri aşa-nuproaspete, din politica mare, n-ai să-ţi pierzi timpul, din cauză cacolo le au mult mai curînd, dar cînd acelea se repoartă şi la nose comentează la Viena, Pesta şi Cluş în defavoarea şi chiar spre piernoastră, vei înştiinţa pe public. Acte publice, cîte se vor emana dpotestatea discreţionară sub care gemem, le vei da în extrase netîncît cei dincolo să le priceapă bine. Cestiunile strict interne ale ntre, româneşti, deocamdată numai cît le vom atinge din cînd în cpentru ca să nu să dea uitărei, iară discusiunea lor o vom amînaprimăvară înainte.

După mine, d-ta ţi-ai putea alege două rubrice principali, Ungşi Transilvania. Mai departe totul rămîne la prudenţa şi tactul d-iară candela, „rugul cel nears", să ne fie adevărul, de aceea, cumzis, e bine ca să se citeze foile şi persoanele numite în foile inenTe-aş vătăma dacă ţi-aş mai reflecta că la corespondenţe n-ai ssubscrii niciodată, şi nici să le datezi de airea, decît din anumteri. Publicul n-are trebuinţă de localităţile unde petrec corespondeci de informaţiuni adevărate.

Vei fi constrîns a-ţi ţine cîteva ziarie. Nu le-ai putea lua vreo red[acţie] germană a 2—3 zi după ce ele le-au folosit? Aicise face, pe lîngă o mică taxă. *M[agyar] Ujsâg* nu-1 vei uita, pentsă faci din el cîte un extras obiectiv.

Pe ce cale vrei să ţi se trimită paralele? N-aveţi acolo în vreo casă sigură şi nu *flecarie,* care să stea în relaţiuni comerciacapitala? Dacă, din dizgraţie, n-ar fi asemenea casă, atunci ai fistrîns a te adresa la Braşov. Alţii, în asemenea cazuri, fac aşa că to simplă asemnaţiune *(Anweisung)* cătră A asupra lui B, ca scaseze banii. Ca să ţi se pună la poştă de la Bucureşti, în fiecare ar fi un lucru nespus de migălos, şi ce mai ştii... Apoi amicul nnici că are timp să facă gropuri, că, Doamne, ocupat mai este!

Dară corespondenţele cum vrei să le naintezi? Te rog ca,una-alta, primele două să mi le adresezi mie, p[entru] ca să le cum ştiu eu. După aceea vom vedea. Se înţelege că întîia datăscrie şi privat, provocîndu-te la scrisoarea sa citată de mine, reşi angajamentul d-tale, ca aşa să fie *clara pacta, boni amici*[2].

Bine ai face dacă i-ai trimite şi un călindariu de al d-tale.

Schimbarea ministeriului să nu te alerteze întru nimic[3]. Era ştiut că se va întîmpla aşa; însă cum e nu este rău.
Al d-tale serv şi frate stimătoriu,

G. Bariţ.

1 „Amicul" este C. A. Rosetti, proprietarul marelui ziar liberal *Românul.* Scrisoarea este reflexul timpuriu al unei interesante ipostaze biografice a lui Visarion Roman: aceea de corespondent secret al ziarului bucureştean. Vezi în acest sens: Vasile Netea, *O latură necunoscută a activităţii lui Visarion Roman. Relaţiile sale cu C A. Rosetti şi cu ziarul „Românul", în Buletinul Institutului economic românesc,* XX, 1941, p. 32—38. Vezi şi scrisorile următoare.

2 „înţelegeri limpezi [înseamnă] prieteni buni."

3 La începutul lui august 1867 demisionase cabinetul de orientare liberal-moderată condus de C A. Creţulescu. I-a urmat guvernul liberal-radical condus de Ştefan Golescu. Din guvern făceau parte şi partizani ai lui Mihail Kogălniceanu.

im

Braşov, 1869, ian. 20

Domnule şi frate !

Ieri am trimis lui Costache scrisoarea primită de la d-ta[1]. Tot ieri îmi veni de la el gropşoful, după carele îţi trimit .J. v. ai. 50, întru înţelesul învoielii noastre. De primire vei binevoi a ne asigura cu cea mai de aproape ocaziune.

îmi iau voie a te reflecta la *fragmentele* din *Rom[anul]* de la 5—6 ian[uarie][2]. Acelea vor urma în vreo 6 n-ri. Dară oare se citeşte pe la dv. *Rom[ânul],* după cum ne era vorba? Ar fi bine să-i sporească abonaţii.

La scrisoarea d-tale din 12 ian. a.c. zic numai atîta că treaba la dv. acolo se făcu minunat de bine[3]. Proba cea mai învederată la aceasta este că chiar şi pe presupuşii braşoveni i-aţi oţelit înfricoşat, pentru că i-aţi ruşinat I De ai vedea cum dau acum din mîini, din picioare! Că ce? Că tocma dv. de acolo să le treceţi aşa, pe la nas, şi să nu fiţi aşteptat pînă <o făcea dd-lor, adică la luna cailor. Acu' vor face şi dd-lor cine ştie cîte, numai mă tem ca nu cumva, deşteptaţi fără veste, să-şi dea cu capul de prag.

Acestea toate sunt aşa. Dară acu' ştii ce? Ar fi cel mai înfricoşat Mamagiu dacă cumva în momentele decizătoarie, adică în zilele de alegeri, nu ar adopta toate sau cele mai multe cercuri din ţară programa dv. De aceea rola dv. numai cît e începută foarte frumos, să vedeţi însă ca să fie executată pînă în fine tot aşa frumos. Vreo 6-7 din foştii deputaţi se fac luntre şi punte p[entru] ca să fie realeşi. M-aţi înţeles ! Nicăiri însă treaba nu va merge mai rău ca în distr[ictul] Făgăraşului şi în al Năsăudului. De aceea se cere prudenţa cea mai mare în toate direpţiunile şi o neadormită activitate, însă fără nici un zgomot. Cu cei dintre Tîrnave

v-aţi înţeles? Se crede că nu ei vor fi cari să facă cauză comună cu trăd
torii patriei.

Am înţeles şi eu că fratele Ilie[4] va veni încoace. Despre planul
zici că are d-lui pentru Sibii mă îndoiesc foarte că va reieşi vreodat

Bine ai frecat pe intrigantul din *Szdzfadok]*[5]. Dară, rogu-te, m
dă-i cîndva iară şi un buchet bogat, compus din brigandagiuri, asasinat
tadunării etc, etc.

Al d-tale frate,

Georgi

Salutare frăţească lui *lacob*[6] al nostru.

P.S. După încheierea scrisorii primii de pe Cîmpie: „Pe aici
aşteaptă de la Pestea un funcţionariu român cu bani mulţi şi cu însăr
nare ca să îmbie din comună în comună şi să înduplece pe oameni a luc
. în favoarea partitei guberniului. Partita lui Tisza[7] încă fraternizea
cu popii, cu notarii şi amploiaţii de români.

Trebuie să ne culegem toate puterile, pentru ca să mîntuim
români de corupţiuni etc, etc/'

1 O scrisoare către C. A. Rosetti, trimisă de Visarion Roman prin interme
lui Bariţ: (vezi NETEA 1942, p. 7).

2 Un celebru articol — de fapt un studia politico-istoric — din seria celor s
*de Visarion Roman pentru ziarul *Românul: Fragmente şi episoade istorice de la*
.încoace (în *Românul,* XIII, 1869, 5-^-6 ianuarie, p. 14— 15; 7—8—9 ianuarie, p. 19
ianuarie, p. 35; 15 ianuarie, p; *38;* 16 ianuarie, p. 42; 18 ianuarie, p. 50) a cărui pat
rate o identificăm prin această scrisoare.

3 Vezi NETEA 1942, p. 8— 9. în aceasta scrisoare Visarion Roman îl infor
•despre hotărîrea românilor sibieni de a păşi pe o cale politică radicala, nerecunoscîn
corporarea Transilvaniei la Ungaria şi boicotînd alegerile parlamentare pentru leg
tura dualistă a anilor 1869— 1872. Este aşa-numita eale pasivistă, despre care va fi v
adesea în scrisorile următoare. La Sibiu avusese loc o adunare a scaunului, unde not
din Răşinari Ilarion Muţiu a adus la cunoştinţă^ această hotărîre a românilor. Ge
Bariţ a fost un mare încrezător în politica pasivistă.

4 Ilie Măcelariu, despre care vezi capitol aparte în *G.B.C,* V, p. 167— *Z58.*

5 Articolul *Minciuni ungureşti la Bucureşti* (în *Românul,* XIII, 1869, nr. din
ianuarie, p. 5—6), din seria corespondenţelor secrete ale lui Visarion Roman. Inser
rubrica *Corespondenţa particulară a „Romanului",* şi datat fals „Pesta, 6 ianuarie 1
articolul e o polemică puternică la adresa unui articol calomnios din publicaţia ungur
Szdzadunk (din 17 decembrie 1868, nr. 290). După un vechi obicei, în *Szăzadunk* sîn
vinuiţi românii de tendinţe imperialiste.

6 lacob Bologa, despre care vezi *G.B.C,* V, p. 305; n. 2. Cf. şi Constantin
Valeriu P. Bologa (1853— 1899). Cu prilejul aniversarii a 40 de ani de la moart*
Ca introducere : consfilierul] aulic lacob Bologa (1817— 1888). Note biografice, S
1939.

7 Tisza Kalmân, liderul partidei extremiste, deznaţionalizatoare, din Un
«dualistă.

109

Braşov, 1869, febr. 22/10

Domnule şi frate

Pre cînd eram să mă apuc de această scrisoare, iacă-mi- veni a d-tale de alaltăieri[1]. Eu eram să-ţi fac numai cunoscut că din parte-mi am dat răspuns afirmativ atît prin telegraf, la Sibii, precum şi prin poştă, la Miercurea[2]. Iară fiindcă mi s-a părut că dv. în 20 încă tot nu cunoaşteţi frumosul şi sîmburosul rezultat al conferenţei conchemate de d-n. G. Man la Deşi,[3] mă simţii îndatorat a-mi mai face şi eu unele reflexiuni, mai ales din punct de vedere al scurtimei timpului. Nu mă îndoiesc că d-n. adresat[4], carele mi-e cunoscut de un bărbat foarte discret, va împărtăşi coprinsui scrisoarei mele numai acelora cu cari s-a consultat în 20, iară mai departe veţi şti conduce lucrul aşa, pentru ca numele meu nicâiri să nu obvină. Nu pentru mine, o nu!, nicidecum şi niciodată, ci pentru sînţenia cauzei şi în favoarea ei. V-aş vătăma greu dacă m-aş pune ca să ne deduc mai pre larg cauzele din care dv. trebuie să lăsaţi astă dată pe „agitatorii cei mai periculoşi, adică pe Bariţ şi Raţiu"[5] cu totul în scurt, pentru că aceasta urmează cu consecinţă de fer din împregiurarea, din deciziunea dv. de a lăsa în scurt, şi pre părinţii arhierei, una deciziune de care acuma, vreţi nu vreţi, trebuie să vă încleştaţi cu ambele braţe, pentru ca să nu rămîneţi de blamul bănăţenilor şi al solnocarilor şi pentru ca naţiunea să dea odată, de 20 de ani încoace[6], probă strălucită că ea, ajunsă la conştiinţa drepturilor sale, nu mai sufere ca să fie purtată de bete ca pruncii de 2 ani, ci că ştie să-şi manifeste voinţa sa ca de sine şi, fără multă îmbolditură, afară de aceea ce-i fac evenimentele, instinctul propriu şi mintea sănătoasă.

Ştii că după mine şi după Raţiu pîndesc neadormit, ca doară, doară ne-ar apuca cu ocaua mică, pentru ca să ne pună la umbră; dară sper că se vor pune mai curînd ei înşişi pe sine. Cu atît mai bine este, dară, că aţi luat d-voastră iniţiativa, pentru că aşa tot nu au pretext de ajuns pentru ca să vă oprească. Dară se poate şi aşa. Pentru acel caz, însă vă veţi şti arma bine cu textul legilor şi cu praxa ţerei, preste acestea consultînd mai departe între d-voastră, poate fi că veţi stători titlul conferenţei numai de *conferenţă electorală,* pentru ca să nu se poată înhăţa de dv. nici măcar spionii *diletanţi.* în acest caz, apoi, voind să spargă adunarea chiar cu baionetele, ar fi datoria onoarei sale, istoriei şi naţiunei, ca să aştepte frumuşel baionetele pînă la uşă, apoi să se departe fiecare unde va şti.

Mai este şi altă împregiurare delicată. Cei din co[mi]t[a]t[ul] Hunedoarei şi cei din Solnoc adoptară, după exempl[ul] sibiienilor, abţinerea absolută. După acelea rezoluţiuni categorice districtuali, oare ce ar putea face una conferenţă generală, pentru ca să nu producă ruptură şi blamagiu? Şi cu toate acestea, cestiunea *trebuie* să se pună la vot formal, apoi iasă oriunde va ieşirea de aci nainte trebuie să ne numărăm, ca să ştim care cîţi sîntem. însă despre aceasta, ieri mai pe larg la Miercu-

irea. Astăzi n-am să zic mai mult, decît să implor fierbinte ajutoriul ceriului preste frumoasa intreprindere. Deci numai înainte, cu D-zeu!

Motivele lui Gavril sînt minunate. Doară vor putea ieşi în *Gazetă* .adică dacă Vodă[7] nu le va opri, după datina sa, prin vreun telegram. Ar fi bine însă ca dv. să le cereţi, în tot cazul, de la Gavril. Din cîte argumente se pot aduce în favoarea acelei rezoluţiuni, lipseşte numai unu ioarte tare, însă tocma pre atît de drastic: dară va veni timpul ş p[entru] acela.

Pentru ca, pre cît se poate, să se evite minciunile şi desfigurarea lucrărilor, ar fi foarte bine să meargă şi stenografi şi corespondenţi săseşt de la Sibii, pentru ca să li se ia pretextul de a minţi. Apoi membrii, cîţ vor fi de faţă, să se conscrie şi numere, p[entru] ca să nu mintă, cum au minţit de la Temişoara, că în loc de 500 au pus numai 150.

Poşta pleacă şi durerea degetului de la mîna dreaptă încă tot nu mi-a trecut; caută să închei.

Pentru D-zeu, nu desperaţi de cele ce vedeţi în România! Trebui rsa fie aşa. Nu vă temeţi nimic. Nu mai piere această naţiune nic[iodată]

Salutare frăţească,

Georgie Bari

1 Din 20 februarie 1869 (vezi NETEA 1942, p. 11- 13).

2 In scrisoarea aceasta şi cîteva din cele următoare este vorba de Conferin .Naţională de la Miercurea din 7—8 martie 1869, eveniment de mare importanţă în via xromânilor transilvăneni. Cu această ocazie s-a creat Partidul Naţional Român, prim partid politic organizat ca atare în Transilvania. Schimbul de corespondenţe între Bar »(aci infra), Visarion Roman (NETEA 1942, p. 11—16) şi Ilie Măcelariu *(G.B.C,* p. 217—220*)* surprinde părţile necunoscute ale începuturilor adunării, ale celor dintîi a ţiuni de organizare. Documentaţia propriu-zisă asupra conferinţei este adunată de Te *dor V. Păcăţian, *Cartea de aur sau luptele politice naţionale ale românilor de sub Coroa ungară,* V, Sibiu, 1909, p. 61—73. Bariţ primise de la Măcelariu o telegramă în care rântreba: „Eşti de acord s* convoc eu o conferinţă a inteligenţei noastre la Miercure Răspunde!" (vezi *G.B.C,* V, p. 217). Bariţ nu va participa la conferinţă, din moti .amplu explicate infra, dar a sprijinit din toate puterile demersurile ei.

3 *Gavril Man,* 1824,— 1895, fruntaş român din Dej, fost tribun la 1848, a că .activitate politică înregistrează un reviriment tocmai în preajma Conferinţei de la Mierc iirea. Vezi despre el Ioan Papiriu-Pop, *Din Silvania* în *Gazeta Transilvaniei,* LIX, 18 -nr. 6, p. 3; nr. 7, p. 2— 3. Despre acţiunea politică de la Dej vezi *G.B.C,* V, p. 219, n.

4 „Adresatul" era Ilie Măcelariu (vezi *G.B.C,* V, p. 217—218).

5 Bariţ şi Ioan Raţiu se puseseră în fruntea unei răsunătoare acţiuni suplici -împotriva încorporării Transilvaniei la Ungaria, în ultimele zile ale anului 1866, înaint împăratului, personal, un protest vehement. Vezi *G.B.C,* II, p. 133— 134, n. 18.

6 De la 1848.

7 Poreclă a lui Emanuil Pecsy, comisar regal pentru Transilvania. „Vodă" n-a oprit expunerea motivelor pentru care intelectualii români din Dej s-au hotărît să b i coteze politica parlamentară dualistă, şi ea a apărut două zile mai tîrziu în 12/24 februa (*Gazeta Transilvaniei,* XXXII, 1869, nr. 11, p. 2). Nu este semnată de Gavril Man şi

e semnat în general, ci e conceput astfel încît să fie ceea ce se intitulează: *Conclusul con-fmnței inteligenței române ținute în Des în 15/3 febr. 1869, în causa alegerei de deputați fund de față 180 de inşi.* ' '

110

Braşov, 1869, febr,. 25 n.

Domnul meu !

Primind atît epistola d-tale din 23, cît şi a d-lui consiliariu din aceiaşi zi[1], ca răspuns la a mea, cu aceeaşi poştă-mi veni şi a doua a d-lui consiliariu, prin care arată că consiliul primitiv al d-voastră a rămas jos[2]. Mă provoacă, totodată, ca să public eu una invitațiune cătră inteligența noastră.

Cu profundă părere de rău vă descoper că eu tocma condus de interesele națiunei noastre, aşa precum le cunosc eu, pre cît timp ține acest despotism mascat, am să rămîn retras de la orice acțiune politică *publică,* cu atît mai vîrtos că ştiu foarte bine, căci sunt informat prea de aproape, cum că ieşirea mea din nou pe terenul politic, ca urzitoriu al oricărei adunări publice politice, în loc de solidaritate ar produce o ruptură şi mai mare între noi. Dealtmintrea şi dv. ați pus un timp prea scurt pînă în 7 mart[ie], p[entru] *toată* țara. Cum se poate aşa ceva? Mă rog calculați zilele. între aceste împregiurări, şi considerînd că pînă la 20 aprile încă nu e prea mult, eu sunt de opiniune că conferința generală *mai nainte de alegeri* anevoie se mai poate face, că, însă, dd. foşti deputați, începînd de la Miercurea pînă la Hunedoara, 4 inşi ar face foarte bine dacă ar conchiema de ex[emplu] între 7—10 mart[ie] n[ou] pre toți alegătorii, spre a le face raport. Asemenea adunare nu o ar putea opri nimeni. Apoi, însă, ținîndu-se la *un* loc pentru toți deputații, iacă ce frumoasă ocaziune s-ar da ca să se adune un număr considerabil de bărbați luminați, p[entru] că dd-nii deputați ar pre-ştiința nesmintit că adunarea va fi publică, ar şi invita înadins pe mai mulți amici de ai dd-lor. Apoi, fiind la fața locului, după raportul făcut, prea uşor s-ar putea preface în adunare electorală. Iacă, aceasta e opiniunea mea. Mai multe, apoi, nu ştiu[3].

Deci dacă d-n. cons[ilier] mai e la Sibii, te rog a-i împărtăşi acestea, dacă nu, a-i nainta scrisoarea, pentru că eu, temîndu-mă ca scrisoarea mea să nu se întîrzie de coalea pînă coalea între Sibii şi Miercurea, astă dată nu-i mai scriu.

Ar fi păcat de atîta zbuciumătură, şi apoi tot să nu se aleagă nici măcar o conferență din ținuturile învecinate.

Cealaltă scrisoare a d-tale stă aci cam pînă mîne.

Al d-tale frate stimătoriu,

G. Barit.

1 Scrisoarea lui Visarion Roman către Barit din 23 februarie 1869 nu se cunoaşte. Cea a lui Ilie Măcelariu — căci el este „consiliariul! — vezi-o în ***G.B.C,*** V, p. 217—219.

2 A doua scrisoare a lui Măcelariu din 23 februarie, ***Ibid..,*** p. 219r-220.

3 Convocarea nu s-a făcut în felul sugerat de Barit, ci printr-un apel direct, deschi

către inteligența română, tipărit în *Telegraful român* (vezi Teodor V. Păcățian, *Op.*

p. 61-62).

111

Braşov, 1869, mart. 1

Domnul meu !

Ce să înțeleg eu din toate acestea? De dato 23 primii ştire cum îți scrisei în 25[1], că d-n Măcelariu nu vrea să conchiame conf rința], în 26 vine protop[opul] Mețianu[2] la mine, ca să-mi spuiiă s-a înțeles şi cu vicar[ul] Antoneli[3], ca pe 8—9 mart[ie] să conchian conf[erință] la Făgăraş. Ne învoirăm definitiv, pfentru] că pe atur avem acolo şi adun[area] districtuală]. în 27 vine scrisoarea d-tale d 25[4], în care conf[erința] de la Miercurea stă fixă. Ieri se decide aici ca mîne, marți, să se țină conferență şi apoi, meeting! Eram să aşte rezultatul acestor adunări de aici, apoi să-ți scriu, ar fi fost însă pr tîrziu. Deci, pentru tot cazul, vin a te prenştiina cu mare probabilita că de aici vor merge la Miercurea deputați cu instrucțiuni precise pent abținerea absolută de la alegerile ungurene; cel puțin aşa mă informa astăzi unii, alții. Era însă foarte bine dacă braşovenii era chemați î dins prin vreo epistolă...

Dacă vă temeți că se vâ ivi opusețiune mare în favoarea activită apoi dacă maioritatea de la Miercurea ar fi p[entru] activitate elector (că numai de aceasta ne este vorba), apoi să ştiți că ruptura veche d 1865/6 se va preface la noi într-un *abis cumplit.*

D-ta avuşi bunătate a-mi aiepta ceva în favoarea persoanei me în respect la calumniile trecutului şi îmi dai să pricep să ați voi manifes țiuni în această direcțiune, spre a da de minciună ...[5] Domnule fra Iacă adevărata cauză *principală* pentru care şi dacă nu se întîm îngăimăceala sus-atinsă, nu aş veni la adunarea de la Miercurea. S dacă totuşi m-aş fi determinat, aş fi pus de condițiune *sine qua non* în persoana mea să nu se facă cea mai mică demonstrațiune. Dară n îs şi *altele...*

Despre rezultfatul] conferinței] noastre de mîne, — ți voi s poimîne. Deocamdată te rog ca în 7, după confer[ința] din Miercurea mi se telegrăfeze de la S[zâsz] Sebeş la Făgăraş, la Antoneli, rezultfa în 20 cuvinte.

La revedere!

Frate stimătoriu,

George B

. • 1 Aci supra, scris, anterioară.

2 *Ioan Metianu,* 1828-1896, viitor episcop neunit al Aradului (1875) şi m polit neunit de Sibiu (1898). Despre el: *Ioan Mețianu,* în *Familia,* XI-, 1875, p. 61

Momente memorabile la alegerea de mitropolit din 19 decembrie 1898, Sibiu, 1899; *Mitro*politul Ioan Mețianu. Un jubileu de 40 de ani,* în *Românul,* V, 1915, nr. 30, p. 1—2; Nicolae Bălan, *Mitropolitul Ioan Mețianu,* în *Revista teologică,* X, 1916, p. 1—7; *Moartea I.P.S Ioan Mețianu, mitropolitul românilor ortodocşi din Ardeal şi Ungaria,* în *Biserica ortodoxă română,* XXXIX, 1916, p. 1213-1222 (paginat greşit: 1913-1922); *Biografia arhiepiscopului şi mitropolitului Ioan Mețianu,* în *Românul,* VI, 1916, nr. 17, p. 2—3* Foarte reuşit şi amplu este articolul pe care i-1 dedică Corneliu Diaconovici în *Enciclopedia română,* III, Sibiu, 1904, p. 260-262.

3 Ioan Antoneli, despre care vezi capitol aparte în *G.B.C,* III, p. 212—287.

4 Vezi-o la NETEA 1942, p. 15-16.

5 Pasaj ce rămîne confuz fără următorul citat din scrisoarea în cauză a lui Visarion Roman (vezi nota precedentă): „Prin venirea dv. în mijlocul nostru mai voim să dăm de minciună toate calomniile trecutului". Nici acest mic şantaj moral nu 1-a putut determina pe Bariț să ia parte la Conferința de la Miercurea.

112

Braşov, 1869, mart. 3 n.

Domnule şi frate!

Alaltăieri [1] ți-am promis că, dacă se va ținea conferința de aici, te voi înştiința îndată despre rezultat. Pentru orientarea d-tale, premit că. această conferință se pregătise aici de 1 lună întreagă, însă nicidecum nu se poate naşte. Luni ne pomenim cu un catalog de nume, în fruntea lui o provocare la conferență, însă oarbă, nesubscrisă de nime, iar feciorul care o ducea din casă în casă avea poruncă ca să nu spună la nimeni de cine este pus. La astfel de adunare nu. eram să merg deloc. După 2 oare de discusiuni, însă, veni un fecior care mă cheamă. Atunci însă terenul era pregătit [...] [2]. Cestiunea se pune la vot, precum vei vedea în *Gazetă*[3]. Opusețiunea rămase în număr de 7 inşi, adică 10% din cei adunați, apoi se aleseră 4 deputați p[entru] Miercurea, din maioritatea ce votă pentru abstinență absolută. Astăzi auz că conferență fu continuată în mod aşa misterior de către cei trei dd-ni *mai sus-amintiți,* despre care se zice că au lucrat după instrucțiuni şi că ar fi fost foarte siguri de reuşită, dară s-au înşelat de minune. Aşa-mi spun amicii dd-lor. în scurt, acum ştii, dară, că Braşovul, care era cel mai problematic, îl avem pentru catiza noastră drept înțeleasă şi că el a reintrat pe calea națională.

Dar gîci pînă unde am ajuns noi cu disensiunea? Pînă la atîta, cît ieri am fost silit a-mi citi jurămîntul de la Blaş, după aceea m-am încleştat cu ambele brațe de *Pacta conventa, Diploma leopoldfinăj* şi *Sancțiunea pragm[atică],* pe care Casa Habsbaurg le-[a] încheiat cu *Statul Transilvaniei* şi pe care monarhii au *jurat de* atîtea ori, apoi am adaos că dacă aristocrații călcară acelea *pacta* şi făcură țara de vînzare, noi, poporul, să nu ne vindem, că țara e mai mult a noastră decît a familiilor aristocratice [...] [4]. Ştii ce mi-a răspuns Străveriu? Că eu țin jurămîntul dacă l-am pus, însă cei mai tineri iiu sîiyt datori a-1 ținea ! Aşa, vezi!

Deci privegheați şi d-voastră acolo şi dacă vor [...] [5] de *terenul legal,* îndată să-1 primiți [...] [5] pre al lor, ci să le ziceți că ei s[înt] [...] [5] ieşiți de pe terenul legal, însă dacă [...] [5] dus la Cluş şi aşa mai departe. Precum simț eu, de azi încolo crutarea mai departe ar fi o crimă. Numai, toate în expresiuni alese, de bună cuviință. Aici-s bătuți, dați-le şi la M[iercurea] bătaia ce li se cuvenise de mult. Dechiarați afurisenia preste oricine ar lua bani ungureşti p[entru] ca să aleagă.

Poşta pleacă.

Succes fericit!

G. Bariț.

Vide cui fidas !

1 Scris, anterioară.

2 Manuscrisul deteriorat. Trei rînduri ilizibile.

3 Articolul *Braşov, 3 marțiu n.* în *Gazeta Transilvaniei,* XXXII, 1869, nr. 13, p. 1, în care se relatează despre o conferință electorală din Braşov, în care s-a votat boicotarea alegerilor parlamentare, adică pasivismul politic.

4 Deteriorat, şase rînduri de nereconstituit.

5 Pasaj deteriorat, care explică aspectul confuz al conținutului.

113

Braşov, 1869, mart. 5 n

Domnule şi frate !

Scrisorile d-tale din 1, 2 şi 3 ale c[urentei] [1] se află în mîna mea. Cred că şi ale mele din 1 et 3 îți vor fi mers regulat[2], însă, precum văz, tot numai a 3-a zi, nu a doua, ca mai nainte; dară destul că vin.

Consiliul primitiv a fost pe care-1 ştim şi-1 vedem cu toții, adică conchemarea conferenței prin d-n. Măcelariu[3]. Iară al doilea? Se pare că d-ta despre acela nu aflaseşi nimic, iară eu, presupunînd că ştii de el, îl atinsesem cu presupunerea că-1 ştii. Acela fu: provocarea d-tale către mine ca *eu* să conchem conferență. Acea scrisoare veni deodată cu a d-tale în care mă asecurai că ați trimis apelul. Em am mulțumit şi am refuzat. Credeți-mi mie, că de conchemam eu orice conferență, se oprea *desigur.* Mă rog ca această împrejurare să vi-o însemnați bine. Aşa precum ați făcut este foarte bine.

Aveți programă specială pentru ordinea lucrărilor, pentru ca să să nu vă încurce şi să nu pierdeți timpul cel scump? Aveți stenografi? Ce bine arii! Dacă nu, încai să se ia un protocol bogat. Vor veni şi corespondenți străini? Vă rog să-i primiți cu afabilitate, de

ați ști că ar fi trimiși chiar de Belzebut. Celelalte idei ale mele se pot vedea sau încai întrevedea din partea compusă de mine în adresă, ca proiect. Mai anume, vă rog ca gravaminele noastre să nu le ridicăm asupra vreunei națiuni, ci să combatem *partite,* iar mai de aproape aristocrația. Frate! Ungurii din comitate s[în]t cel puțin 1/2 sînge românesc. Scopul să ne fie a-i recîștiga mai curînd sau mai tîrziu, 20—90 de ani[4].

Adresa nu a fost ideea mea, mi s-a trimis spre revizuire de la loc foarte competent românesc, dară am fost necesitat a casa part[ea] II a ei și a formula cum vedeți. Adică noi sîntem de opiniune ca să refuzăm orice negoțiare cu oricine altul, pre cît avem dreptul nu a cerși, ci a pretinde ca Casa Habsburg să păzească pactele încheiate cu țara noastră[5].

Nu mai e timp de conversat, că deputații pleacă. încă numai una: vă rog pe dd. I. Bologa, II. Măcelariu, Servian Popoviciu, d-ta și cîți veți mai afla d-voastră cu cale, ca să faceți propunerea la conferență spre a se dechiara dacă petițiunea din 1866 dec[embrie] 30 corespunde sau nu așteptărilor conferinței[6].

Alăt[uratul] proiect este numai p[entru] cazul cînd conferență ar afla cu cale a se adresa din nou la Tron, în care caz acesta v-ar servi de substrat al disensiunei. De nu, te rog ca să mi-1 remiți prin deputații noștri.

Ceriul să vă aibă sub înalta sa protecțiune!

Mă rog să mă scuzați la conferență.

Auz că d. I. Pușcariu[7] va intra cu banderiu în Făgăraș. Noi pe duminică încă vom fi acolo.

Frate stimător,

G. Bariț,

.1 La NETEA 1942, p. 16-19.

2 Aci supra, nr. 107 și 108.

3 Ilie Măcelariu și-a asumat rolul de om-cheie al acestei importante consultări naționale care a fost Conferința Națională de la Miercurea din 1869. Despre acest rol vezi Teodor V. Păcățian, *Op. cit.,* p. 61—73; Bujor Surdu, *Conferința Națională de la Miercurea (1869),* în *Anuarul Institutului de istorie din Cluj,* VIII, 1965, p. 173—211; Dumitru Suciu, *Din lupta politică românească. Activitatea lui Ilie Măcelariu în primii ani după instaurarea dualismului (1368—1869),* în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai,* Series Historia, 1972, fasc. 2, p, 77-88; *G.B.C,* V, p. 217-230. Ilie Măcelariu este semnatarul apelului public de convocare, publicat în *Telegraful român,* XXVII, 1869, nr. 13 (o ediție mai recentă în Teodor V. Păcățian, *Op. cit.,* p. 61—62).

4 O mai veche naivitate politică a lui Bariț!

5 Conferința nu va resuscita acest aspect al lucrurilor.

6 în prima zi a conferinței, 7 martie 1869, la propunerea lui Ioan Micu Moldovan, cei adunați acceptă în unanimitate „de a sa petițiunea subșternută Majestății Sale împăratului și marelui principe al Transilvaniei Francisc Iosif I, în 30 decembrie 1866, prin plenipotențiații George Bariț și Dr. I. Rațiu" (Teodor V. Păcățian, *Op. cit.,* p. 66). Este cea de a 16-a și ultima rezoluție a zilei.

7 Ioan Pușcariu (își zicea Ioan cavaler de Pușcariu!) fusese între. 1865—1867 căpitan suprem al districtului Făgăraș. Acum, în 1869, era consilier în ministerul de culte din Budapesta. A venit în Ardeal să participe la Conferința de la Miercurea, unde însă a susținut un punct de vedere opus partidei pasiviștilor, deci lui Bariț, Măcelariu, Visarion Roman și ceilalți lideri radicali.

114 1869, martie 17

Frate !

Iacă v.a. f. 50 pe marțiu. Ieri au sosit. Protocolul s-a trimis, asemenea și cele primite ieri. De m[anu]s[cri]pt nu a fost nici o lipsă, că precum vezi i se mai trimite și de aici, așa cît omul e îndestulat.

Scrisoarea ceasta mare[1] este numai pentru dv. cei trei.

V-ați purtat de minune, că n-ați fost trădați mai nainte de executarea opului.

Georgie.

1 Scrisoarea următoare.

115 Br[așov], 1869, mart. 17/5

Domnule și frate-!

Preste scrisoarea d-tale din 5 mart[ie][1] trec, că este în ordine, precum se zice în stilul comercial, că au răspuns evenimentele la coprinsul aceleia, cum ar zice diplomații. Venim la cea din 11 martie[2].

N-am așteptat nici un fel de înștiințare mai curîndă, din cauză că știm să aprețiez prea bine grijile, alergăturile și toate sacrificiile d-voastră. Preste acestea, telegramul ce venise la Făgăraș[3], unde mă aflasem în 7, 8 et 9, ne aduse în pusețiunea prea plăcută ca să putem aștepta prea ușor detaliurile. în cît pentru mine personalmente, mă simț îndatorat a mulțămi d-lui consiliariu Ilie Măcelariu din tot cugetul meu, întru asemenea și tuturor bărbaților noștri cîți îi steterați întru ajutoriu

zioa şi noaptea. Simţii totodată o mare satisfacţiune cerni se dă prin cuvintele d-tale: „De convoca *oricine* altul conferenţă, ea era oprită" La aceasta eu mai adaug: „De mergea Bariţ la conferenţă, pentru ca să apere acolo ceea ce apără în conferenţele particulari de la Braşov şi Făgăraş, strălucitele efecte ale acelei conf[erinţe] naţionale din Miercurea era să fie foarte mult devalvate în faţa lumei, prin calumniile adversarilor". *Aşa* a fost bine. Deşpoţii îşi împart rolele şi în viaţă, de aceea cu ei nu poţi fi sincer, pre lîngă toate bunăvoinţa, pentru că apoi îşi bat joc de tine şi te ţin de găgăuţ. Tot aşa să lucrăm, niciodată să nu ni se poată gîci voia şi nevoia noastră. *Ei* ne învăţară, *ei* ne împinseră pe această cale, pentru că-şi bătură joc de candoarea sufletelor noastre la toate ocaziunile. Bine, să le arătăm că şi noi ştim juca role ca ei, în excepţiune numai că noi nu ştim şi nu voim a minţi ca ei; cu atît mai bine, însă, vom şti a tace pe viitoriu. Scopul nostru e faţă, la vederea lumei: *voim să avem una patrie, viaţă naţională şi libertate;* mijloacele spre scop au să rămînă secretul nostru.

D-ta speri că eu voi merge la vreuna şedinţă a comitetului. Dară credeţi dv. că ei ne vor suferi ca să ne adunăm? Poate fi că dv. ştiţi, dară iată ce ştiu şi eu din scaturigine[4] autentică, cum că în săptămînile trecute a mers la ministeriu şi astăzi merge a doua informaţiune, ambele de acest sens: fiindcă regimul de doi ani încoace a refuzat mitropolitului ortodox cutare şi cutare cereri, iară anume în cauza greco-rom[ânilor] din Braşov, 1-a compromis greu, iată că 1-a umilit în ochii poporului întru atîta, cît chiar şi cei mai credincioşi, adică braşovenii, dezgustîndu-se foarte, s-au dezbinat de cătră politica ex[celenţei] sale, prin urmare excelenţa] sa pierdu pentru moment înrîurinţa şi auctoritatea sa, prin care ţinea în *frîu* pe popor, şi aşa deschise cale largă agitatorilor dacoromanişti, prin care apoi pierde şi regimul. Deci regimul să-şi ia sama să împlinească toate cererile ex[celenţei] sale, pentru ca aşa să i se restaure autoritatea şi puterea „morală" (??) asupra românilor etc, etc.

Deci te rog, frate, şi vă rog pe toţi ca să nu vă amăgiţi nici pe un minut şi să nu credeţi că idra despotismului nu mai are capete, că mai are multe.

Sărutările ! O, Doamne, cîte sărutări am primit eu mizerul de mine, în anii 1861/2. Da, prea s[finţia] sa se bucură foarte, pentru că acuma crede tare şi vîrtos că are cu ce spăria pe regim.

După toate acestea, mă tem că v-aş ofensa dacă v-aş ruga îngă o dată că trebuie să fim şi de aci nainte cu toată rezerva şi precauţiunea.

Binevoieşte, te rog, a spune frăţeştile mele salutări tuturor bărbaţilor de merit, cîţi se află în Sibii şi Miercurea şi au concurs la efectuirea frumosului plan.

Al d-tale frate stimătoriu,

Georgie.

Uitam. Eu îţi însemnasem curat că proiectul de petiţiune îmi venise de airea. Doamne fereşte, nici eu nu sînt entuziast pentru petiţiuni, respectez însă opiniunea celor cari cred că în fine monarhul tot îşi va deschide ochii mai bine. între-aceea materialul acela elaborat nicidecum nu e rău. Te miri cînd şi cum va veni ocaziunea de a ne folosi de el, turnat poate în altă formă.

Vertatur.

Aici se închiară alegerile astăzi, însă pînă la plecarea poştei nu se ştie rezultatul. Una se ştie: dintre alegătorii români din cetate şi district au luat numai 3 inşi parte, din cari 2 beţi şi un sătean, din neştiinţă şi scăpare din vedere. în adevăr mă bucură foarte frumoasa disciplină pe care am reieşit a o susţine astă dată aici la noi. Em[il] Trauschenfels[5] trimise la un neguţ[ător] rom[ân] 500 fl., la un advocat rom[ân] nu ştiu cît, spre a împărţi la popor. De la ambii ieşiră cu ruşine corteşii. Dr. Otrobâm[r], candidat, secui de naţionalitate], împărţi p[er] 2 f. în Braşovu Vechi şi la Stupini. Banii daţi şi beuţi, voturile toate în vînt. O, de ar merge şi pe airea tot ca la noi!

1 Vezi NETEA 1942, p. 19-20.

2 *Ibid.,* p. 21-24.

3 în toiul Conferinţei de la Miercurea, Visarion Roman i-a comunicat lui Bariţ, telegrafic, succesul fericit al lucrărilor. Cuprinsul depeşei: „Pasivitate absolută primită cu entuziasm de toată adunarea, afară de 4, adunare foarte numeroasă, trăiască solidaritatea !"

4 „Sursă puternică", „Izvor ţîşnitor".

5 Notabis sas din Braşov.

116

Braşov, 1869, iuliu 15/3

Domnule şi frate !

Reîntorsu-v-aţi la Sibii? Eu în 18 iun[ie] m-am rentors de la Bucureşti, iară astăzi de la Vîlcele. Absenţele mele şi ale d-tale sînt cauza că % v.a. f. 50 aduşi cu mine în 18 îi ţinui pînă astăzi acilea. Acu' ţi-i trimit. Sper că în scurt vei primi şi alţii, pe luna c[urentă].

Costache-mi spune că este cu totul mulţămit de osteneala d-tale Ceea ce-1 doare este că e lipsit... Ce păcat că vreo 6 scrisori ale d-tale zăcuseră aici la Braşov pe tot timpul absenţei mele, pînă la 18 iunpe]. Ai fost uitat adresa ce-ţi zisesem: Hanu Şerban Vodă nr. 18? Ei, a trecut. Cele două de la Arad încă le primii şi le naintai.

Ştii ce? Deocamdată pe vreo 2 luni se cere ca din partea aceasta a românilor, gubernul actual românesc să fie ignorat cu totul, afară numai de cazuri în care vorbesc alţii despre el; atunci, însă, obiectiv, fără reflexiuni subiective. Cauzele acestei schimbări de tactică se vor comunica altă dată, că astăzi îmi stau pe masă preste 20 scrisori, de răspuns.

Salutare şi frăţie!

Georgie.

1 C A. Rosetti, în legătură cu activitatea de colaborator secret a lui Visarion Roman la ziarul *Românul.* Vezi Vasile Netea, *O latură necunoscută a activităţii lui Visarion Roman...* (cf. supra, nr. 107, n. 1).

117

Braşov, 1869, august *25*

Domnule şi frate !

Cum că scrisorile d-tale din 19, 21 et 23 aug[ust][1] mă aflară la Braşov, iară nu în Bucureşti, la Societatea Academică, cauza este că, reîntors de la Şomcuta pînă la muma mea, acolo apucînd de la drum cu stomahul stricat şi cu friguri, mă pomenii şi cu piciorul stîng înfiat cumplit, şi aşa, după zăcerea de 4 zile, abia venii acasă, unde numai cît mă mişc de colea pînă colea, pînă mă voi mai întrema, apoi mă voi duce.

împărtăşirile făcute mie atît de d-n. consiliariu[2] cît şi de d-ta, de la Viena, nu m-au surprins întru *nimic.* Ca să tac că astfeli de marfă nu se caută în Viena în miezul verei, dară apoi îmi aveam raţiunile mele psihice, care mă făcu să prevăz curat. D-n. consiliariu vorbeşte de responsabilitate înfricoşată. Are sîntă dreptate, aşa este. De aici, însă, urmează, după una logică de fer, că dacă ne vom teme toţi de responsabilitate, de orice natură, atunci nu vom face nici unii nimic pe lume, iară mai vîrtos ceia cari avem neveste şi copii, cari sîntem către 60 de ani în sus, cari şi pînă acum am fost persecutaţi şi calumniaţi cu neruşinare demnă de un Verres, cari sîntem expuşi vendetei arhiereşti, vom zice: „Mai facă şi alţii, închidă alţii uşa după noi: pe urma noastră, diluvîu ! Nu mai avem plăcere a scoate din spuză castanele fripte etc." Cu toate acestea, uită-te, eu tot voi mai lua asupră-mi încă şi astă una dată, însă sub una condiţiune fără care *nu:* cer date, fapte, acte oficiali în număr cît se poate de mare[3], de acelea despre care am vorbit şi cu lacob cel de acolo, în săptămînile trecute. Eu nu mă pricep la fraze, ci la fapte, probe, dovezi una mie şi una sută, probe foarte multe.

După ce nu s-a făcut pînă în iuniu nimic, acuma tot atîta, caută să rămînă pînă în octombre. D-lor au timp de 5—6 săptămîni ca să le culeagă, importante, interesante, autentice.

Sînt ostenit, închei cu atîta.

Al d-tale frate stimător,

Georgie.

1 Vezi NETEA 1942, p. 34-38.

2 Este vorba de Ilie Măcelariu.

3 Pentru înţelegerea subtextului acestei scrisori, a se confrunta cu scrisoarea lui Ilie Măcelariu din 15 august 1869 *(G.B.C,* V, p. 225—230J şi cu acelea ale lui Visarion Roman din 19, 21 şi 23 august 1869 (NETEA 1942, p. 34—38). Nemulţumirea celor trei se referă la un memoriu întocmit de Bariţ şi adoptat de Conferinţa de la Miercurea, care să fie înaintat împăratului. Se pare că Bariţ ori n-a fost inspirat, ori mai degrabă nu şi-a dat silinţa ca acest memoriu să fie la înălţimea celui din 1866. Vezi şi Dumitru Suciu, *Date noi privind contribuţia lui Ilie Măcelariu la lupta împotriva dualismului,* în *Anuarul Institutului de istorie şi arheologie Cluj,* XVI, 1973, p. 225—228.

118

Braşov, 1869, oct. 3 n.

Domnule şi iubite frate !

Aseară sosii. Cu adevărată durere aflai că m-ai aşteptat în deşert. Ce păcat că nu ne văzurăm, p[entru] că în scris nu-ţi poci vorbi! îm presurat de multe afaceri, astă dată-ţi însemn numai acestea.

Iacă % 50 f. pe august. Tocma precum iese şi din scrisoare d-tale aşa le avea însemnate şi Costache[1]. El ar dori ca şă-i trimiţi de-a drep-tul, p[entru] ca să meargă mai prompt; eu însă-i arătai temeiurile. Dară una să-i faci. Cu cea mai de aproape ocaziune să-i scrii numai pe scurt „G. B. venind de la dv. mi-a împlinit onorariul şi pe august".

Memorial![2] Eu ce am zis odată, am zis, dară uită-te că nimen nu-mi trimise nimic. Doară le este frică? Fie şi aşa, eu, însă, păcat s nu am. Află de la mine că nainte cu 3 săptămîni mi s-a cerut asemene lucru. *Sapienţi sat.* Numai să ştii că de nu voi avea date numeroase ş exacte, nu mai fac nimic. în zilele noastre, pe fraze cît elegante n mai *dă nimeni* nimic. Fapte, fapte, date autentice multe şi bune.

M[anu]s[cri]p[tul] d-lui Pavel[3] îl voi folosi.

Frate stimător,

Georgie

1 C A. Rosetti.

2 Vezi scris, anterioară, n. 3. în scrisoarea sa din 9 octombrie 1869 către Bar (la NETEA 1942, p. 39—41), Visarion Roman suscitase din nou problema întocmir unui memorial al românilor.

3 Pavel Vasici. Acesta îi trimisese lui Visarion Roman manuscrisul studiul său *Vegetarianismul,* ca să fie publicat în *Calendarul „Amicul Poporului" din Sib* O dată cu scrisoarea din 9 octombrie 1869 (vezi nota 2), Roman îi trimite lui Bariţ articolul, cu părerea că nu corespunde scopului calendarului. Interesant este faptul Roman respinge categoric ideea unei alimentaţii vegetariene pentru ţăranul româ ţinînd cont de munca lui grea. Recomandă ca studiul să fie tipărit în *Transilvania.* D Bariţ i-a creat lucrării un destin mult mai prestigios. La stăruinţele sale, Pavel Vasi a fost ales în 1875 membru al Academiei Române, unde în 1880 şi-a ţinut discurs de recepţie tocmai cu cercetarea sa despre vegetarianism (vezi *Analele Societăţii Aca mice Române,* seria II, tom. II, ses. an. 1880, secţiunea II, broşura 3, Bucureşti, 188

119

Braşov, 1869, dec. 28

Domnule şi frate !

Ar fi ca să-ti răspunz mai anume la trei scrisori ale d-tale detaliu, mă tem însă că nici astăzi nu voi putea face aceasta dupa

rința mea. Așa, mai întîi de toate grăbesc a-ți alătura aici v.a.f. 150 una sută cincizeci fiorini v.a., primiți *numai astăzi* din cauze care sunt mult mai gingașe decît să ți le poci împărtăși numai cu două trei cuvinte. Destul că acum primești deodată pe 3 luni trecute, că vei primi și mai departe. Costache, însă, voiește să afle dacă și pînă *cînd* d-ta mai poți colabora. Deci te rog ca, asigurîndu-mă de primirea sumei de 150 f. să ai bunătate a-ți descoperi voința și în acel punct.

în cestiunea politică îți însemn numai atîta că, afară de soțul d-tale de călătorie, pînă acuma nu mi-a trimis nimeni *nici o literă.* Oamenii noștri visează că drepturile și libertatea se pot cîștiga cu fraze, cu vorbe de clacă, cu indolență ! Dară cu ce să meargă cineva la Tron? Cu văierături în vînt!

D-lui consiliariu îi sînt **datoriu** cu mulțămită. în cît pentru comisiunea ce a dat lui Pădure, aflați că acesta și altul cu el nu sunt de opiniune ca dv. să luați parte activă la acțiunea pornită contra lui W[orell] \ căci poate să aibă rezultat tocma opus. Lăsați să-i vină de airea. Preste aceasta băgați bine de seamă că W[orell], dacă are inimici în această piață, dar are și amici; în fine, că unora și pînă acum li se pare că la acel institut s[înt] *prea mulți români.* Așa ceva riu poate merge în fugă.

Uitam: blăstămatul de comisionariu din Buc[urești], care ne-a făcut atîta scîrbă și pagubă, mai făcu și astă dată una: în loc de 1 napol[eon] ne trimise 1 liră turcească de plumb, *însă aurită.*

Poșta pleacă.

Sărbători fericite! Frate stimător.

G. Bariț.

1 Adolf Worell, aventurier financiar, a fost o vreme funcționar la Banca „Transilvania" din Sibiu, de unde, dat afară, s-a dus la București. în capitala României a fost directorul Societății de asigurare „Dacia". Dușman al lui Visarion Roman, care lasă despre el date biografice interesante in corespondența către Bariț (vezi NETEA 1941).

120

Brașov, 1870, aprilie 1 n.

Domnule și frate !

Este prea adevărat că eu îți sunt datoriu d-tale cu răspuns la cîteva scrisori, și anume la cele din 14 și 28 febr., din 16 marțiu și acum la cea de alaltăieri [1], venită mie astăzi. însă pare că este un farmec pe mine: cu cît voiesc să mă scutur de trebi lăturali, cum am zice, cu atît mă copleșesc mai multe, neprevăzute și necăutate. De ex[emplu] în săptămîna trfecută] am trebuit să iau parte la vreo 5 ședințe lungi și urîcioase, în această săptămîna am pierdut 4 zile cu mergerea și parteciparea la adunările districtuali de la Făgăraș, iară în săptămîna viit[oare] plec înlăintru, în afacerile fabricei și ale *calei ferate,* care mă vor ținea vrei trei săptămîni afară din Brașov, prin urmare în caz de a veni d-ta aici pînă cătră 23 aprile n[ou], nu m-ai afla acasă.

La lista de numirile mai grele pentru limba noastră nu poci să zic mai mult pentru astă dată, decît că nu avui nici un minut liber spre a mă ocupa de ea mai serios, pentru că eu, deși nu sînt pedant, dară mai ales în caz ca acesta, unde terminii învăluie drepturi și obligațiuni de natură foarte delicată, sînt foarte sfiicios în traducțiunea lor. Preste aceasta mai vine la mijloc și împrejurarea fatală că traducțiunea din nemțește în românește este tocma pe atît de nesigură, cît și uricioasă și adesea nesuferită auzului nostru. Mai adăugăm la aceasta că cei mai mulți termini tehnici comerciali și financiali sunt traduși în nemțește din limbile italiană și frîncească, iară cîțiva adoptați din cea engleză. De aceea eu zic că mai nainte de a-i traduce noi din nemțește, să-i căutăm în limbele din care i-au tradus nemții, apoi să-i adoptăm din acelea, unii românițі, alții și mai cruzi, că nu e încătrău. Uită-te numai, tocma acum citesc anunțarea unui *Fredworterbuch* [2] nemțesc de *80 mii* cuvinte! Pînă acum nemții avea *Fremdworterbuch* de 20—30 mii, acum 80 mii!

Eu voi lua lista d-tale cu mine la drum, apoi cred că nu va fi prea tîrziu în 1 lună.

Ei, comedie! Iară mă chiamă la adunare. S[în]t silit să închei.

Al d-tale serv și frate stimătoriu,

G. Bariț.

1 Vezi NETEA 1942, p. 49-55.

2 „Dicționar de neologisme."

121

Brașov, 1870, octombrie 3 n.

Stimate domnule și frate !

Eu îți sînt datoriu cu răspuns la epistola d-tale din 31 iuliu [1] venită la mîna mea în 4 aug[ust], p[entru] că eram la Zărnești. De ți-aș fi răspuns atunci, epistola mea nu te-ar mai fi aflat în Sibii. Eu întraceea plecai la București. De acolo nu am mai voit să scriu la nimeni, afară numai de familia mea și de fabrică. *Causa in promptu erat* [2]*:* spionagiul scîrbos pus în mișcare prin tribunalul sau cabinetul negru, în urmarea mișelilor lui Candiano [3] și a cîtorva deșuchiați ca și el, amatori demult pentru balamuc la Mănăstirea Mărcuța. între aceea veni și fratele Ilie la București, de unde-1 aștept zilele acestea, p[entru] că în 16/28 sept[embrie], cînd plecai eu de acolo, așa-mi zîse că nu va mai petrece mult în capitală, unde nici că-i prea place și unde fără prezente mari anevoie va scoate ceva la cale în afacerea pentru care

a călătorit. Cînd se va întoarce d-sa la dv. vă va spune mai multe, pe care eu n-am timp de a le concrede unei foi de hîrtie.

Oare nu ai prea properat d-ta cu demisiunea d-tale ?[4] Cel puțin pînă ce ați fi văzut că ce se alege din nouile statute, să mai fi stat pe loc.

în cît p[entru] reînceperea colaborării d-tale cu Costache,[5] cred că este cu totul de prisos ca să-ți reflectez că în tot timpul cît am stat în capitală *nu* am avut cu cine să vorbesc la el acasă nici trei minute în pace; apoi după aceea unul dres, altul închis, al treilea care-i suplinește, nu poate face nimic de la sine. Preste acestea, de cînd ei s[un]t persecutați pînă la cuțit, au pierdut vreo 500 abonați, din cîți avuseră. Cu toate acestea, eu nu mă îndoiesc că Costache are trebuință dară, mai pe scurt, în momentul de față n-ai cu cine vorbi. Caută să mai așteptăm, apoi la timp nu voi lipsi a-mi cerca norocul p[entru] ca să vă reîntîlnesc.

Eu încă am început să simt lipsă de convenire unii cu alții, mai ales în aceste timpuri de importanță supremă; însă în ce mod? Această chestiune o ventilarăm cu Ilie[6] și încă cu alții doi inși, de cîteva ori și foarte pe larg. Pentru mine ar fi una singură ocaziune, pe care o am comunicat fratelui Ilie și care mi-a zis că va vorbi *cu unii* din dv. pentrtL ca să vă dați părerea și apoi să-mi arătați *dacă* se poate sau nu.

în cît p[entru] terminologia din statute[7], eu vă rog ca să o căutați în frîncește și italienește, de acolo să o formați, iară nicidecum după nemțește, că ne deformăm limba și cei de dincolo nu ne mai pricep.

Dacă n-ai vreun librar la care să depui, aici, exempl[are] din călindariul d-tale[8], trimite în „commisionum" la fabrica noastră 10—20 sau cîte vei afla cu cale, eu apoi le voi concrede compatristului nostru, carele este om cumsecade și care, pe lîngă rabatul ce dai altora, ți le va vinde pre cîte va putea, sub inspecțiunea noastră.

Acum să-ți vin și eu cu o rugare. Tacitus întreg, tradus de răp[osatul] G. Munteanu este să se tipărească în 1000 exempl[are], cu litere garmond în text, petit în note, des, iară nu intrespațiat *(undurchschossen)* pe hîrtie nr. 5 sau format 17 1/2—22, ori numai 17 X 22 policari. Pe acest format și cu literele sus-numite cartea va face preste 30—32 coaie tipărite. Manuscriptul este prea bun, încît un tipothet deștept poate culege ușor din acela. Hîrtia o vor da editorii. Mă rog ca să binevoiești a cerceta la tipografiile dv. cît ar cere ele pe cules și tipărit *(Satz und Druck).* Dară să ne dea devizul *{liber schlag)* în scris, exact, pentru că avem să-1 supunem la epitropia pupilară sub care stă pruncul orfan rămas după moartea lui G[avril] M[unteanu]. Să dechiare totodată în cît timp pot să dea gata acea carte ca de 32 coaie[9]. Tipografiile de aici lucră bine, lucră însă prea încet, apoi în cazul de față se cere ca cartea să fie gata, încă și legată, pînă în 31 mai cel mult. Drottleft sau Krabs: care lucră mai bine și mai iute? Corectura primă s-ar face acolo, reviziunea aici. Pentru corectură ce se plătește la dv?

Porro[10]. Este să se retipărească istoria cea mică a românilor compusă de A. Tr. Laurianu, adecă să se facă aici la noi, pentru noi, p[entru] școalele noastre, edițiunea a *S-a*[11] în 3000 exempl[are], textul 8 3/4 coaie format mic 8°, adecă hîrtpa] nr. 4 sau 16—20. Și are să fie așa de ieftină, încît să se poată vinde cel mult cu 15 cr. val. a. La biblioteca Asociaț[iunii] noastre se află 1 exemplar] din acea istorioară. Mă rog ca să iai informațiunile și pentru aceasta: pentru cît o ar tipări acolo în 3000 ex[emplare] pe nr. 4 cu hîrtia editoriului-auctoriu, adică *Satz un Druck.* Pînă pe sîmbăta viit[oare] trebuie să dau răspuns d-lui Laurian.

Hîrtia din călind[arele] d-tale cît te-a costat? Ce format este?

Eu voiesc să-mi tipăresc dicțio[arul] germano-român și rom[âno]-german[12], cu totul vreo 100 coaie tip[ărite] nr. 6 garmond. Oare cît m-ar costa acolea? Nu cumva și tipografii de acolo sunt tăndăloși? Pe la aprilie cuget a începe cu tipărirea. Mă tem însă că nu în T[ransilva]nia.

Pentru astă dată, destul,

Salutare frățească!

G. Barit.

1 Vezi NETEA 1942, p. 57-58.

2 „Problema era urgentă."

3 Candiano Popescu. Bariț are cuvinte excesiv de aspre despre „Republica de la Ploiești" !

4 în scrisoarea din 31 iulie 1870, Visarion Roman îl anunță pe Bariț că își va da •demisia — sau că și-a dat-o ? — de la Banca „Transilvania" din Sibiu

5 C. A. Rosetti. Adică Visarion Roman să reînceapă seria corespondențelor secrete pentru ziarul *Românul.*

6 Măcelariu.

7 La Sibiu, Visarion Roman, împreună cu Ilie Măcelariu, lacob Bologa, David Ursu de Marginea și alți fruntași români pregăteau statutele unui institut economic românesc, Banca „Albina".

8 Calendarul *Amicul poporului,* care apărea la Sibiu din 1861, sub conducerea lui Visarion Roman. Vezi Georgeta Răduică și Nicolin Răduică, *Calendare și almanahuri românești 1731 —1918. Dicționar bibliografic,* București, 1981, p. 141—158.

9 Va apărea peste un an: *Opurile lui Caiu Cornelia Tacitu traduse de Gavril J. Munteanu, directoriu și profesoriu la Gimnasiul român gr.-orient, din Brașov, membru al Societăței Academice Române din București etc. Date în tipariu sub auspiciele Socițiățtei după decesul din viață al traductoriului. Biografia traductoriului anexată,* Sibiu, 1871. în fruntea volumului s-a tipărit evocarea lui Bariț, *Gavril J. Munteanu,* pe care autorul o citise într-o ședință din 1870 a Societății Academice.

10 „Mai apoi."

11 Cunoaștem ediția a noua a acestei cărțulii devenită azi raritate. Titlul trebuie să fi rămas același: *Elemente de istoria românilor pentru școalele poporale de A. Treb. Laurianu. Edițiunea a noua coreasă și adausă. Sibiu, Tipariul și provăzătura tipografiei lui Filtsch (W.Kraft). 1871.*

12 Nu există un dicționar de acest fel al lui Bariț! A publicat, împreună cu Gavril Munteanu, un dicționar german-român în 1853— 1854 (vezi *G.B.C,* IV, p. 48, *n.* 4).

122

Braşov, 1870, octombrie ***28***

Domnule şi frate !

Pachetul d-tale cu cele 50 ex[emplare] călindariu.[1] ne veni aici la timp şi bine. După aceea îndată, numărînd exemplarele, am dat în grija unuia dintre oamenii noştri, pentru ca să vîndă cîte numai va putea dintr-însele, după care la timp să-ţi administre preţul.

Epistola d-tale din 21 oct.[2] îmi veni numai *astăzi,* pentru că, deşi adresa era scrisă cumsecade, totuşi cine ştie care speditor deşucheat de la poştă o a înaintat per Bran—Zărneşti, de unde apoi făcu cale întoarsă. Din aceea văz că pe a d-ta te ajunse un doliu familiariu, de carele nici unii nu vom scăpa, pentru că: *Serius aut aequs metam properamus ad unam*[3]. Cu toate acestea eu, care ştiu ce înseamnă a avea cineva una mamă, de la care ş-a lăsat oareşcum toată direcţiunea vieţii sale, ştiu să şi apreţiez mărimea doliului d-tale.

Prea înţelepţeşte aţi judecat că nicidecum nu era bine ca eu să merg, ba nici măcar să trec prin Sibii pe timpul congresului[4], măcar că chiar şi dn. Babeş[5] mă invitase, în Bucureşti, ca tocma pe acel timp să merg la Sibii. Eu, însă, cumpănind împregiurările şi meditînd asupra lor, am ajuns la opiniunea că tocma şi în caz cînd m-aş decide în mod definitiv ca să călătoresc pentru atinsul scop, să stau în Sibii cu scop de a ne coînţelege mai de aproape cu dd. membri ai comitetului, nu însă ca să şi ţin acolea discurse, ci după aceea să-mi văd de cale mai departe. Vina însă este a mea, că asupra acestui punct nu mă explicasem deloc în epistola mea din 12 l.c,[6] una adevărată scăpare din peana, pentru că această idea mă ocupa şi pe atunci. în tot cazul, această cestiune merită serioasă cumpănire, o recunosc.

D-n. W. Krafft[7] îţi va fi spus că Delegaţiunea academică îi acceptă condiţiunile, cevaşi modificate, însă nu în esenţă, sică eu i-am transmis m[anu]s[cri]ptul. Dară în respectul corecturei mă aflu în nedumerire. Eu aş prea voi să scap de ea, în caz cînd s-ar îndupleca un bărbat serios, acolea pe loc, ca să ia asupră-şi atît corectura cît şi reviziunea. Eu însă nu pot reflecta la altul decît numai la d-ta, în caz cînd te-ar ierta timpul. Cauzele pentru care-mi pasă aşa de mult de corectura lui Tacitus[8] le-am atins în epistolele mele adresate d-lui Krafft, carele cred că ţi le va arăta. Deocamdată mi-am rezervat numai corectura de la coala 1[a] pe care o şi aştept.

Rămîn de poştă.

Al d-tale serv şi frate devotat,

G. Barit.

1 Vezi scris, precedentă, n. 8.

2 La NETEA 1942, p. 61-62.

3 „Ne grăbim cu toţii către acelaşi sfîrşit.'

4 Este vorba de congresul naţional-bisericesc ţinut de Şaguna la Sibiu în octombri 1870, dedicat mai cu seamă problemelor şcolare. Vezi Ioan Lupaş, *Mitropolitul Andrei Baron de Şaguna. Monografie istorică,* Sibiu, 1911, p. 358—360.

5 Vincenţiu Babeş.

6 Necunoscută.

7 Librar şi editor din Sibiu.

8 Vezi supra, nr. 117, n. 9.

123

Braşov, 1870, nov. 18

Domnule şi frate !

Eu te ştiam dus, de aceea nu ţi-am mai răspuns nimic la epistol d-tale din 30 oct. a.c.[1]. Eram, adică, să te rog ca, după ce providen ţia te puse pe calea despre care-mi scriseşi[2], să aibi bunătate a-mi re comanda pe altcineva, corector serios. într-aceea răspunsei d-lui Kraff dîndu-i mînă liberă în respectul corecturei. Nu lipsii însă a-i arăta c ce feli de corectură voieşte şi aşteaptă Delegaţiunea academică, cu şi că ce responsabilitate morală am luat eu asupra mea cu tipărire lui Tacitus.

Sunt de acord cu planul d-lui Krafft ca să angajeze pe amb acei domni la corectură, adică unul să facă corectura iar altul reviziune căci patru ochi oricum văd mai multe decît doi. Numai am rugat p d-n. Krafft ca să le comunice tot ce am crezut că eu trebuie să r flectez la m[anu]s[cri]ptul repaus[atului] Gavr[il] Munteanu. La toa acestea am să mai adaug că eu pentru corectură mijlocii 1 frt. 20 cr aşa se va veni la fiecare cîte 60 cr. de 1 coală. De aceasta să f singuri dd-lor. Numai doresc să aflu în ce mod voiesc să-şi ia onorariu

De una sunt îngrijat: ca să nu se întîrzie tipărirea. Eu, adec cunosc că pe la tipografii intervin tot feliul de secături. Apoi eu n legasem ca pe iuniu să dau pe Tacitus nu numai tipărit, ci şi ieşit într din mînile compactorilor, preparat de a se pune în vînzare.

îmi scriai de Boierescu[3], îţi aduci aminte ce. Da, eu odată era prea bine cu el, dară de cînd acel om a dat mîna cu *reacţionarii* de cînd persecută tot ce este transilvan, alăturea cu aceea parte bu garo-grecească a boierilor şi străinilor, de atunci n-am cu el nici în c nici în mînecă. Să-i fie de bine. Dară dacă voieşte cineva să-i fereas de un om ca acela de care avurăţi parte dv., apoi aceea se putea fa şi se mai poate, pe calea publicităţei, de ex[emplu] în *Fedferaţiunea* într-un mod încît să prindă loc fără ca să se poată căţăra de § *Ehrenbeleidigung*[5]. După cîte mi-ai comunicat şi d-ta şi alţii desp Banca „Transilvania]"[6], apoi îmi pare foarte rău că toate temer mele se adeveresc succesive. Propunerea de reducerea lefei în limba s culanţilor, marţafoilor, diplomaţilor, înseamnă a bate şeaua ca să p ceapă' călăria, înseamnă a-i cere cuiva dimisiunea. Eu am fost în a

menea pozițiune de *cinci* ori în 14 ani, dară de 5 ori mi-am dat dimisiunea cu 5—6 săptămîni şi cu 3 Itmi înainte de a mi se prepara lovitura; m-am retras, i-am lăsat ca să fiarbă ei în unsoarea lor şi să-şi facă de cap. Acolo la dv. însă nu-mi pot explica cum de românilor cu saşii li s-a împuțit brînza aşa curînd. Mă temeam, cum zisei, însă nu aşa iute.

Rugîndu-mă ca, după ce vei ajunge la Viena, să ai bunătatea a spune măcar numai fiului meu că unde să ți se adreseze scrisorile, sunt al d-tale frate devotat,

G. Barit.

1 Vezi NETEA 1942, p. 63-64.

2 Prin scrisoarea din 30 octombrie 1870, Visarion Roman îl informează că a fost ales director al Băncii „Albina", înființată în luna octombrie.

3 Vasile Boiereseu (1830— 1883) era la acea dată ministru de externe în România, în 30 octombrie 1870, Visarion Roman îi scrisese lui Bariț să intervină la Bucureşti — subînțelegîndu-1 pe Boiereseu! —, pentru ca Adolf Worell, proaspăt alungat din Sibiu, să nu fie angajat în Principatele Unite.

4 *Federațiunea* n-a scris nimic în această problemă.

5 „Vătămarea onoarei." .

6 Institut economico-financiar din Sibiu, întemeiat în bună parte cu capital românesc. Banca „Albina" a fost înfiintată cu capital curat românesc, pentru a contracara erorile comise la Banca „Transilvania", din cauza intrigilor naționaliste ale saşilor.

124

Braşov, 1871, mai 13/1

Domnule şi frate !

Sper că scrisoarea mea din duminica trecută o ai primit[1], iară coprinsul ei te va fi distras de minune.

Astăzi, îmi iau voie a-ți face una întrebare din partea fabricei[2], rugîndu-mă totodată ca să ai bunătatea de a ne informa. Adică, am reînceput a face oareşcum trebuşoare în piața Sibiiului, însă pe lîngă tratte de 3—4—6 luni. Fiindcă se poate ca, mai ales între conjuncturile de față, să venim în pozițiune de a escompta acceptele ce mi se vor remite de acolo, avem mare trebuință să aflăm mai de aproape dacă acolea, în Sibii, sunt oareşcare case comerciali, care cumpără — escompteasă — asemenea rimesse şi cu ce feli de procent *per mese.* De aici ar depende apoi domiciliarea trattelor noastre, aici sau acolo. Dacă, adecă, asemenea polițe de piață s-ar putea escompta acolea pe loc, atunci noi le-am pune domiciliul în Sibii, ceea ce ar fi înlesnitoriu şi pentru acceptante, căci la termin nu ar fi necesități a trimite banii prin poştă încoace, ci şi-ar scoate polița de la escomptătoriu. Mai încolo, am dori să ştim dacă librarii şi tipografii din Sibii îşi au firmele lor

protocolate sau fiu, pentru că de aici încă depende mult modul de a escompta, la banca filială sau la altă casă.

Expeditoriul nostru, d-n. G. Dobrian, se foloseşte de această ocaziune şi-ți transmite prin noi> alăturați, v. a. f. 12 (doisprezece) fiorini val[ută] austrpacă] din prețul călindarelor, iară 16 exempl[are] au rămas nevîndute.

Ce ați făcut cu statutele? Dară la Bucureşti se deschide filială?

Al d-tale frate stimătoriu,

G. Bariț

1 Corespondențele lui Bariț cu Visarion Roman din noiembrie 1870 pînă în ma[i] 1871 nu se cunosc. S-ar părea că la începutul anului 1871 cei doi n-au corespondat, că[ci] nu se cunosc nici de ale lui Roman din această perioadă. Oricum, cea „din duminic[a] trecută" s-a pierdut.

2 Fabrica de hîrtie din Zărneşti, al cărei coproprietar şi director era George Bari[ț].

3 Adică o filială a Băncii „Albina". Vezi scrisorile următoare.

125

Braşov, 1871, august 2

Domnule şi frate !

Stimatele domniei tale epistole din 29 iuniu, Sibii şi 7 iuliu, Pesta le-am citit în 21 iuliu, adică după ce m-am reîntors din călătoria me[a] întreprinsă pe 3 săptămîni în țara vecină. De atunci şi pînă astăzi t[e] mi-aş fi putut lua timp ca să-ți răspunz. însă asupra punctului principal[e] asupra căruia trebuiam să-ți dau informațiune, mă aflam în cea m[ai] mare nedumerire, în care mă aflu şi astăzi, încît nu ştiu ce răspuns să[-ți] dau. Să-ți recomînd una casă de frunte, se înțelege că românească. Aceasta, doară, tot ar mai merge sub oareşcare condițiuni. După min[e] însă, dificultatea zace cu totul airea. Eu, adică, mi-am pus altă într[e]bare : vor voi braşovenii a participa la institutul „Albinei" ? Ce paradox[!] îşi va zice cineva! Se poate. Cu toate acestea, mie-mi căşună ca să-[mi] pun această întrebare mie însumi şi să-i aştept răspunsul de la tim[p]. Rațiunile mele sunt de natură ca să nu le poci dezvolta la locul aces[ta], numai aşa, cu una cu două. De aceea doresc foarte ca să ne ved[em] la 7 şi 8 august în Făgăraş, unde doară-doară ne vom putea l[ua] cîteva pătrate de oră în interesul „Albinei". în tot cazul, cu resp[ect] la căutarea unei *case bune,* ar fi să aşteptăm publicarea statutel[or] aşa precum s-au confirmat acelea[3]; apoi, văzînd şi făeînd. Ei vor mer[ge] la Făgăraş astă dată înadins, pentru că, judecind după un caz c[e] se ivise aici în zilele Paştilor, din una parte oarecare se va ataca red[ac]țiunea foaiei *Transilvania.* Datoria mă face, cum zic cei de dinc[olo], ca să stau de vorbă şi să o apăr dacă voi putea. însă cred că voi put[ea], ba trebuie să doresc' ca să mi se dea ocaziune pe față, pentru ca intrig[ile] clandestine asasimarie să fie demascate şi în această direcțiune.

Fiind dumineca tr[ecută] la Vîlcele, acolo aflai **că astă** dată **se** vor lua măsuri gubernamentali pentru ca nici în adunări private **să** nu **se** mai audă *„haza ârulo es rebellis beszedek a milyeneket egy nemely dacoromanus Naszodon tartott"*[4]. Ce a fost la Năsăud? Cine a vorbit acolo rebeliuni şi perdueliuni? Pentru numele lui D-zeu, cine poate să uite de «ine întru atîta încît să compromită aşa greu această Asociaţiune, acest institut în adevăr sacru naţional? ![5] Eu mă tem că se vor căuta pretexte pentru ca să ne şteargă din statute dreptul alegerei locului de adunare, iar pe comitet îl va duce la Pesta, „la reşedinţa regimului", sau că ne vor supune la supravegherea comandei generale imediat[6].

Apropos de locul adunărei. Unde credeţi dv. că va fi bine să ne readunăm în 1872? Mie mi s-a zis că la Orăştie sau Sebeş[7]. Dară ne vor chema? Dv. veţi şti mai bine de acolo, din loc.

Salutare frăţească de la al d-tale devotat,

G. Bariţ.

1 Vezi NETEA 1942, p. 76-79.

2 în 7 iulie 1871, Visarion Roman îi cerea *(Ibid.,* p. 78*)* lui Bariţ să-i recomande o firmă braşoveană care să fie împuternicită a reprezenta Banca „Albina", proaspăt înfiinţată, în puternicul centru negustoresc al Braşovului.

3 Statutele Băncii „Albina" fuseseră aprobate de împărat în 11 iunie 1871 iar în 20 iunie, prin decretul 6727, ministerul agriculturii, industriei şi comerţului din Ungaria îşi dă şi el consimţămîntul. Organizatorii „Albinei" au avut în ultimul moment o surpriză neplăcută, trebuind să facă unele modificări în statute. Visarion Roman fusese la Pesta tocmai pentru a face aceste modificări.

4 „Cuvîntări rebele şi trădătoare de patrie, de felul celei rostite la Năsăud de către un dacoromân."

5 Este vorba de Adunarea generală a ASTREI de la Năsăud, din 8—10 august 1870, desfăşurată fără participarea lui Bariţ, care se afla la Bucureşti, la sesiunea Societăţii Academice. Despre Adunarea de la Năsăud vezi *Transilvania,* III, 1870, nr. 18—21, p. 213—260. Oratorul în cauză pare să fie Vasile Ladislau Popp, care a ţinut cuvîntul de deschidere *(Ibid.,* nr. 18, p. 213—214J. Era preşedinte al ASTREI. O cuvîntare substanţială a ţinut şi Alexandru Bohăţel *(Ibid.,* nr. 20, p. 237—238J. Nici una nici alta nu este provocatoare la adresa regimului dualist.

6 Ca deobicei, Bariţ pune răul în faţă, iar temerea sa este mai mare decît pericolul.

7 Adunarea generală va avea loc la Sebeş.

126

Braşov, 17 novembre [l]87t

Domnului Visarion Roman, la Sibii

Aici alăturat ne luăm voie a vă trimite una asignaţiune de *v.a.f. 132, 10 cr.* asupra Manufacturei de lînă de la Orlat, cu acea rugare ca să binevoiţi a încasa şi remite încoace suma aceasta, după subtragerea speselor dv. şi proviziunei.

întru care aşteptare rămînem ai dv. cu toată stima,

C.r. priv. fabrică mech. de hîrtie Zărneşti,

G. Bariţ.

O asignaţ[iune] de v.a. f. 132, 10 cr.

[Adresa:] Domnului Visarion Roman la Sibii (Hermanstadt).

127

Braşov, 2 1871

Domnului Visarion Roman, la Sibii

*Domnului Visarion ivu-m***™, *™ ~ —*

Răspunzînd la onorabila dv. din 24 pass. şi vă mulţumim pentru incaşul trimis de la Manufactura de lînă din Orlat, în sumă de v. a fl. 131, 44 cr. şi rămînem ai dv. du toată stima,

C.r. priv. fabrică mech. de hîrtie de la Zărneşti.

G. Bariţ.

[Adresa:] Domnului Visarion Roman la Sibii (Hermanstadt)

128

Braşov, în 5 ianuarie 1872

Domnului Visarion Roman, în Sibii

încuragiaţi de bunătatea dv. cu care ne-aţi înlesnit altădată afacerile noastre, ne luăm voie a vă alătura aici o asemnaţiune de v.a. fl. 153, 60 cr. spre încasso de la Manufactura de lînă din Orlat, pe lîngă uzitata subtragere a provizionului de 1/2 % şi porto.

Ne folosim de această ocaziune spre a vă ruga, totodată, ca să dispuneţi a se trimite d-lui decan al Facultăţii filosofice, A. T. Laurian, în Bucureşti, 2 sau 3 exemplare din statutele institutului dv. „Albina", pentru că d-sa ne-a provocat pe noi ca să-i trimitem, însă nu le-am avut.

Sîntem şi rămînem ai dv. cu tot respectul,

C.r. priv. fabrică mech. de hîrtie de la Zărneşti.

G. Bariţ.

P.S. în Bucureşti voiesc să ştie unii oameni dacă „Albina" cugetă a-si întinde activitatea şi pe acolo.

G.B.

129

Braşov, 1872, aug. la

Domnule şi frate !

Aducătoriul acestui bilet, anume d-n. Woycikoff, rus din Petropole, om învăţat, membru al unor societăţi erudite, cultivator mai ales de ştiinţe naturali, îmi fu recomandat de către P.S. Aurelian[1], dir[ector] al Şcoalei de agricultură. Dară, spre multa mea părere de rău, mă află în aşternut, în care am stat de cînd am venit de la dv., cu întrerupere numai de vreo 10 zile. Aşa, eu nu am fost în poziţiune de a-i face cunoştinţă anume cu eruditii saşi de aici, cîţi cultivă ştiinţele naturali. Şi fiindcă d-n. Woycikoff e decis a petrece 1—2 zile şi la Sibii, îmi iau voie a-1 recomanda la adresa d-tale, rugîndu-te ca să ai bunătate a-1 conduce de ex[emplu] la muzeu şi a-1 face cunoscut cu vreun om de specialitate. Dară mi se pare că l-ai putea îndrepta prea bine şi la Salinele Sibiiului, că, precum am priceput, se interesează de aşa ceva, ca şi de multe alte lucruri. Speze seamănă că are destule. Dv. îi veţi şti nara cîte ceva şi despre Bazna.

încolo, rămîne totul la prudenţa d-tale. Omul călătoreşte fără cel mai mic ertat, şi foarte bine face; apoi mi se pare că conversează bucuros numai cu mireni. Nu mi-ar plăcea să se plîngă de inospitalitatea noastră.

Salve et me ut facis dilige[2].

G.. Bariţ.

1 *Petru S. Aurelian,* 1833— 1909, savant, economist şi om de stat din România, născut dintr-o familie transilvăneană. Autor al unor opere de pionierat în ştiinţele economice de la noi. Despre el: I. Răducanu, *Cîteva cuvinte despre Petre S. Aurelian,* în *Convorbiri literare,* XLIII, 1909, p. 224—228; D. G. Chiţoiu, P. 5. *Aurelian,* Bucureşti, 1930; V. S. Moga, *Notiţă asupra vieţii şi lucrărilor agronomului P. S. Aurelian,* Bucureşti f. a.; Constantin Moldoveanu, *Pionierii cooperaţiei române. P. S. Aurelian,* Bucureşti, 1938.

2 „Salutare şi iubeşte-mă aşa precum mă iubeşti".

130

Braşov, 1873, martie 21

Domnule şi frate !

Amicabila d-tale scrisoare din 18[1] nu mă aflase în Braşov; ieşisem afară pe 3 zile. Acum am onoarea a-ţi răspunde la întrebarea de confidenţă aşa:

Acei doi fraţi[2] au rămas la moartea părinţilor, întîmplată înainte cu 2—3 ani, în stare circa de 50 fl. v. a. De cînd s-au căsătorit se poartă

prea solid, la cărţi nu joacă, ceea ce aici e un morb îndrăcit; au femei bun
Această casă nici cînd trăia bătrînul nu a fost cea întîia din Braşov, da
a fost dintre cele mai bune, de care s-ar afla cu totul, români, grec
bulgari etc. vreo 30. Acea casă, pre cîte ştiu eu, nu poartă alt comerc
decît numai schimbătoria şi usurăria, adică aşa-numita „zărăfie".
această calitate ei lucră cu procente foarte variabili: iarna, cînd z
mulţime de capitale, iau cu 8—9, mult 10, şi dau cu 12%, vara pînă
15% pro anno, la firme solide; dară vai de alţi muritori cari apucă
mîna oricăruia din uşurări, că le iau de la 18—24%, dar apoi îi şi p
neşte uneori paguba cu miile. Cu toate acestea, la cei mai mulţi „zara
le merge bine, pentru că ei ştiu să exploateze cursurile şi toată star
cea desperată financiară a statului [...][3]

Nu ştiu ce credit v-au cerut, mi se pare însă că, dacă v-am arăt
mai sus starea ce le-a rămas de la părinţi, dv. veţi şti pînă la ce sumă s
creditaţi. Cred că 5000 fl. nu ar fi prea mult. Este, adecă, de însemnat
„zarafii" încă sunt angajaţi pe la cele două bănci de aici, apoi şi pe
privaţi. Puteţi să intraţi în legături cu Braşovul, după ce veţi avea
mînă clasificaţiune cel puţin aproximativă despre starea finanţiale
tuturor firmelor protocolate, precum o are de ex[emplu] filiala Bă
Naţionale. Se întîmpla, adică, uneori ca să declare de insolvente c
trei giruri din acelaşi cambiu.

Al d-tale frate stimător,

G. B

1 Vezi NETEA 1942, p. 79-80.

2 Visarion Roman se interesa, la 18 martie 1873 *(IM.)** solvabiUtatea Sotir Manciu şi fiii din Barşov, în vederea unor tranzacţii financiare ale Bancn „Alb cu negustorii în cauza.

3 Manuscrisul rupt. Două rînduri de nereconstituit.

131

Braşov, 1873, dec.

Domnule şi frate !

Pentru ca să pot da informaţiune cuvenită la partea primă a
ţeştei d-tale epistole din 5 ale c[urentei] * simt necesitatea de a scr
un alt frate, mai mare decît Leon, la popa[2], care-mi va da informaţ
exactă. Ceea ce ştiu eu este de la 1869, aug[ust], cînd am fost ultima
la Turda. Casa lui Leon este nouă, ca de 8 ani făcută, cu contignaţ
curte, grădină etc, în strada principală, cum apuci spre Cluş. El
şi vii,,agrii, fînaţ, dară cîte nu ştiu, am uitat. Partea sa părintea
primită tot în pămînturi, după moartea părinţilor noştri (1869—71
vîndut cu vreo 7—800 fl. Pe atuncea făcea speculă cu bucate. Mai t
scrisese odată că s-au apucat de liferaţiuni la edificarea calei ferat

ce succes, nu mai știu, căci cum vedeți eu sînt ocupat în afacerile mele și ... ale ... pînă după urechi. Destul că voi trage informațiuni mai bună. Dară care catastru *(Grundbuch)* turcesc îl au ei în Turda? Voi întreba și aceasta[3].

La partea a doua primești răspuns pe altă foaie de la al d-tale frate stimător,

G. Bariț.

Axente[4] a făcut fiasco, dară turcii l-au făcut și mai mare din partea lor, și dacă nu ar fi lenea, pe ici pe colea și poltroneria românească din partea românilor, ei ar putea exploata măgăria turcilor de minune, încît să răsune în toată Europa, în sute de telegrame și corespondențe, strigînd: „Să audă toată lumea că poporului, că națiunei românești i s-a interzis a se apropia de Tron și a se alătura la celelalte popoare. încă și societăți particulare ca «Concordia» din Viena, încă și particularii au putut merge să gratuleze monarhului la 25 ani; numai românii au fost opriți. Ați mai auzit tiranie ca aceasta? etc, etc, etc " Axente mi se scuză în una ep[isto]lă de 2 coaie zicînd, între altele, că de aceea se scoală așa tîrziu, căci s-a temut de „dv., de sibieni", că de veți afla mai curînd îi veți contracriera toată acțiunea. în tot cazul el a calculat, rău. Dacă Sibiiul l-ar fi împiedecat, atît mai bine, atunci cădea și Sibiiul în categoria turcilor și lumea era să observe că pe temeiul fraternizării din 1871[5] s-a făcut, căci unul dintre „frați", adică turcul prezentîrțdu-se la Budapesta, a reprezentat și pe frate-său cel minorean, rămas fără tată, fără mamă, adică pe valah. într-aceea, pre cît pricep eu, această secătură turcească nu se va termina cu atîta, ci va mai trece prin niște stadie. Văz și știu bine că dv. doriți ca cineva să ia inițiativa. Domnilor, eu nu mă îndoiesc că se vor afla oameni ca să ia inițiativa pe terenul politic, văz însă totodată că noi diferim foarte mult în opiniune despre starea noastră prezentă, apoi și în alegerea timpului. Dv. țineți că noi astăzi stăm *foarte* rău. Eu, din contră,-mi, zic: rău și bine sunt concepte relative. Dacă stăm noi rău, întreb *cine* stă astăzi bine? Cei de la putere? *Neque ut figura docet*[6]. Dară ei vor sta și mai rău. V-am spus totdeauna căci nu vor scoate nimic la cale cu planurile lor. Toate relele cîte vor să ni le facă și cîte ni le făcură, se sparg și se vor sparge neîncetat în capetele lor. în cazul cel mai fatale vom păți-o ca cei doi inamici, dintre care unul pune scara și apucă deasupra pe murii cetăței, se încaieră la luptă cu apărătorul, piept la piept, se îmbrață, se încleaștă și cad amîndoi în șanț cu oasele sfărîmate. Așa place turcilor?[7] Așa să *fie*! Cînd filii noștri vor ajunge la această deciziune ultimă, atunci ei vor fi liberi.

Eu nu mă învoiesc cu dv. nici în timp. Credința mea este că noi încă nu suntem maturi pentru acțiuni politice mari, impunătoare. Nu mă mir deloc Acea maturitate nu se cîștigă numai într,un 1/4 de secol, nici numai cu piticele mijloace cu care țăndărim noi. în anii 1863—5 cei mai mulți dintre noi se juca copilărește cu cestiunea noastră națională, ca și cu cestiunea autonomiei țerei, pe care nu o pricepea deloc, precum nu o pricep pînă în ziua de astăzi. Nu m-am mirat nici atunci, deși am plîns amar întru inima mea. Pre cît timp va predomina la noi în cestiunea

națională, ca și în cea strîns politică, elementul religios-confesiunale, atîta nu poate fi vorba de acțiune politică decisivă, impunătoarie. știți cu toții că în 1865—6 cestiunea națională, adică emanciparea p tică a națiunei și autonomia Transilvaniei au fost sacrificate la cestiu confesiunale. S-a zis adică: *mai, întîi de toate emanciparea și reorgan rea definitivă și asigurată a confesiunei* și a besericei greco-răsărit române, cu orice preț, chiar cu prețul naționalității și a patriei[8], c cînd vom avea pe ceea, vom putea recîștiga pe aceasta și toate alt Această argumentațiune mi s-a comunicat mie mai întîi în iulie și după aceea de repetițe ori. Ea era logica simțămîntului religios, lo inimei, logica reminiscențelor tragice, care în asemenea ceasuri irezistibile. De aceea eu unul, temîndu-mă de rele mai mari, m-am su ei, s-au supus și ceilalți greco-catolici, pe tăcute. Spre mulțăm Popasu[9], care pe atunci avea mitra ca în busdunariu, și alții alăture el, mă înfierară de trădătoriu. Ei masca un plan care mie-mi era fo bine cunoscut, mie și încă la cîțiva. Și astăzi care este refrenul? „Bir ne-am emancipat biserica noastră națională, că aceasta ne va eman și asigura și naționalitatea"[10]. Pasă acuma de ia inițiativă pe alt te și nu pe cel bisericesc, spre a emancipa nathinea și patria! Scurt: nu suntem matori.

De broșură nu mai e vorbă. Alții cu cari comunicasem ideea cu totul altceva: un ziariu independente. Știți că lui Iacob i s-a pus din august alternativă: sau numai redactoriu, sau numai profes De atunci o duce și mai rău, ca frunza pe apă, nu știe care[11]. Eu am puns la ai noștri că pînă în aprilie v. nu m-aș putea obliga la nimic mult decît ceea ce vedeți din timp în timp în *Gazetă;* apoi atunci numai sub condițiunea ca *partita noastră* să cîștige cauțiunea 400

1 Necunoscută.

2 Leon Bariț și „popa", Alexandru Bariț, erau frații lui George Bariț.

3 Datele economice erau cerute de Visarion]:Roman în numele Băncii „Al de la care Leon Bariț solicita un mare împrumut bănesc: 5000 de florini. într-o soare din 4 iulie 1872 către Visarion Roman (Arhivele Statului Cluj-Napoca, Fond rion Roman, pachetul V/66, fila 36), Leon Bariț riscă această solicitare care îl v la sapă de lemn, obligîndu-1 să treacă în România.

4 Axente Sever.

5 „înfrățirea de la Brașov": fiasco politic întîmplat în 22 aprilie 1871, care vezi pe larg în *G.B.C,* V, p. 281, n. 8.

6 „După înfățișare nu s-ar părea."

7 „Turcii" din această scrisoare sînt politicienii unguri, a căror încăpățîna sugerat intelectualilor români acest epitet.

8 Una dintre cele mai mari greșeli politice din viața românilor ardeleni, de Andrei Șaguna din îndîrjirea de a-și întări confesiunea neunită din Transilvania

9 Ioan Popasu, episcop neunit de Caransebeș.

10 Acest punct de vedere schismatic i-a determinat pe liderii națion perioada dualismului să ia frinele inițiativelor politice din mîna ierarhilor, cel ma cenzurat fiind Șaguna.

11 Iacob Mureșaau, redactorul *Gazetei Transilvaniei,* era și profesor la

132

Braşov, 1874, ian. 23/11

Domnule şi frate !

Numai în 18 ian[uarie] am primit informaţiune răspicată de la Turda[1], prin a treia mînă. Acolo catastrul *(Grundbuch)* e introdus definitiv. Casa petentelui e hipotecată pe sumă considerabile, la care — deşi hipotecată — plăteşte, precum mi se arată, 12% pe an. Spoliaţiune de acelea care în comitate au ajuns a fi regulă, iară fără hipotecă veţi fi ştiind că se ia şi 100/100 şi mai mult. Aşa, Leon, în puţini ani va ajunge cerşetoriu dacă nu va scăpa de asemenea usurărie. Cum vrea să scape, nu-1 pricep. Dv. trebuie să ştiţi mai bine din cuprinsul petiţiunei sale. V-a spus el că casa lui e dătoarie, şi cu ce sumă? V-au arătat că creditorii vor fi excontentaţi cu suma de 6000 fl. care trebuie să se treacă la 1-a poziţiune, în caz de a i se da această sumă? „Albina" cu ce interese dă bani pe hipotecă ? Cu 6%? Atunci lui i-ar rămînea alţi 6% în pungă şi nu s-ar ruina. Dv. îl puteţi provoca să împlinescă toate formele, prin urmare şi aceea ca la numărarea banilor să fie creditorii de faţă, ei să ia banii îndată ce va urma ştergerea şi transcrierea.

Da, d-n. Bologa trecu pe la noi, dară numai 2 oare am putut conversa împreună; de aci încolo a fost invitat pe la mesele părinţilor din Şchiai. Mi-a comunicat cîteva episoade interesante din Sionul d-voastră[2]. Mi-a spus că concordia este tot cea înainte cu 1—2—3 ani şi că este perspectivă ca să mai prindă rădăcine, tot în sensul şi direcţiunea de înainte. De altă parte, d-sa încă avu ocaziune să afle aici una epistolă de la Sibii, ieşită din peana unei mari autorităţi, adresată redactorului *Gazetei,* în care i se amerinţa că măria sa nu va mai abona dacă cei de la *Gazetă* nu se *împacă* cu cei de la *Telegraf* şi dacă nu subscriu meditaţiunile acestuia publicate de Anul Nou. Aşadară: gloabă de 10 fl. pe an pentru toţi cîţi nu se vor supune la cele meditate în Athena Transilvaniei[3].

Mai departe, d-n. B[ologa] a putut fi foarte îndestulit în spiritul cel calvin, pacific, adică schimbat tare din ce fusese înainte cu 1—2 ani. Oamenii au început să vază mai limpede şi să simtă înfricoşatul blamagiu din 1871[4]. Dară ştie D-zeu pînă cînd va dura încă şi această prefacere în spirite. Va depende mult şi de la gradul în care-şi vor pierde turcii minţile, cum îşi pierdură pungile. Bine ar fi să le meargă tot aşa cel mai puţin pînă la 1877.

Vă rog, fraţilor, iară şi iară ca să nu vă pierdeţi nici pe un moment curagiul, ci totdeauna să avem înaintea ochilor: *Roma non una die facta*[5]. Sîntem emancipaţi mai mult de 1/2. Pentru cealaltă 1/2 nu e mult 20—30 de ani. Apoi, încă o dată: nu aduce anul ce aduce, de multe ori, oara. „Văzut-am pe cel trufaş înălţat ca cedrii Libanului şi am trem[ura]t, şi iată, *nu era* (Ioan)".

Elementul nostru este nepieritoriu.
Salută-mi pe cei cari mă mai iubesc.
Al d-tale frate stimătoriu,

Georgi

1 în legătură cu solvabilitatea financiară a lui Leon Bariţ (vezi scris, preceden n. 3).

2 Denumire admirativă pe care Bariţ o dă Băncii „Albina" din Sibiu.

3 „Meditaţiunea" era un îndemn spre activism politic, ceea ce nu corespun cu vederile liderilor radicali, în frunte cu Bariţ.

4 Adică „înfrăţirea" româno-maghiară de la Braşov din 22 aprilie 1871 (v scris, precedentă, n. 5).

5 „Roma nu s-a ridicat într-o zi."

133

[Braşov, 26 noiembrie 1

Domnule şi amice !

Această scrisoare e de urgenţă mare, în afaceri curat priva Neştiind noi, în mijlocul acestor lupte şi alergături, cînd se va întoa d-n. vicariu I. Meţianu[1] la Sibii, ne luăm voia a ne adresa către d-ta rugarea ca să ai bunătate a-i transmite această scrisoare acolea pe dacă s-a reîntors la Sibii, a o reţine la d-ta dacă se aşteaptă reînt cerea d-sale în 1—2 zile, a i-o înainta înainte *ibi, ubi,* adică la Oradea * la Pesta, dacă eşti *sigur* că a rămas pe acolo[2].

Mare incomoditate vă facem, dar dorim ca să ni se dea ocaziu de a vă mulţumi cu fapta.

Al d-tale Trate devotat,

G. B

1 Despre Ioan Meţianu vezi supra, nr. 107, n. 2.

2 Această scrisoare urgentisimă a lui Bariţ către Ioan Meţianu trebuie că cup instrucţiuni şi sfaturi în legătură cu apropiatul congres naţional-bisericesc din 21 no brie—3 decembrie 1874. Andrei Şaguna încetase din viaţă şi partida naţională pasi în frunte cu Bariţ, voia să impună în locul vacant, de mitropolit al neuniţilor . Sibiu, un om care să nu urmeze politica defunctului. La ordinea zilei era evitare Nicolae Popea, prea fidel lui Şaguna şi impunerea lui Ioan Meţianu, care coresp intereselor naţionale. Vezi şi scris, următoare. *Ibi, ubi* — aici, acolo.

134

Bra[şov], [18]75, 11 fe

Domnule şi frate !

îţi sunt datoriu cu răspuns la frăţeasca d-tale scrisoare din 3 de brie] **CpriSt&ìninoinent/iiecărdmdeln^W** Nu-ţi pot răsp nici acuma, în lot de aceea îţi fac iarăşi năpaste.

Unde este d-n. consplier] Măcelariu? Fi-va conferință privată în Alba[2] sau Sibii?

Mă rog ca să binevoieşti a-i înainta cum vei şti d-ta mai sigur, în tot cazul însă cel puțin cu 24 oare înainte de 6/18 febr[uarie].

Sperînd că doară şi doară ne vom vedea *mai* tîrziu, sînt al d-tale frate devotat,

G. *Bariț.*

1 La NETEA 1942, p. 80-82.

2 La Alba Iulia s-au întrunit în primele două luni ale anului 1875 nu mai puțin de trei conferințe restrînse: una în 24 ianuarie şi două în aprilie. Cea mai semnificativă este aceea din 14 aprilie 1874. Bariț n-a luat parte la nici una din ele. în aceste consfătuiri private s-a dezbătut necesitatea convocării unei conferințe naționale de amploare, după cum preconizaseră în decembrie 1874 intelectualii români din comitatul Cojocna, într-un răsunător *Apel către cluburile membrilor români ai comitetelor municipale şi către întreaga inteligență română din Transilvania.* Cf. şi *G.B.C,* V, p. 244, n. 1 şi 2.

135

Braşov, 1875, martiu, 12 n.

Domnule şi frate !

Coprinsul scrisoarei d-tale confidențiale din 3 dec[embrie] a[nul] tr[ecut][1], primite de mine tocma în oara plecărei la Bucureşti, rămîne şi astăzi nerăspuns, mai ales din cauză că în acela se ating unele cestiuni care numai prin conversațiune personală se pot ventila cu folos. Preste aceasta, nou alesul espicop[2], care fu mai deunăzi aici, persecutat şi acesta ca un cerb în mijlocul codrilor şi denunțat mai rău decît Popasu[3], întru amărăciunea sufletului său îmi comunică unele date certe din care m-am putut convinge că în această țărişoară se află şi nişte români cu totul incorigibili, pe cari-i va mai îndrepta însă numai sapa şi lopata. Dealtmentrea cine va citi fie şi numai nr 7"[4], cel de luni trfecută], din[...][5] plin de măscări, se va convinge despre aci atinsul adevăr. După toate acestea cîte văzui eu şi alții toți, mai ales de 1 1/2 an încoace, întîmplate pe teren curat bisericesc tromogean [?], am pierdut dreptul de a mă mai mira şi respective a mă văiera eu pentru maltratările morali la care am fost şi mai sînt expus. Apoi toate ca toate, una nu aş fi crezut în viața mea: ca să văz român *mort,* lovit cu piciorul de cătră romăm şi încă popă românesc, şi încă ca şi cum i-ar zice: „Bine că ai crăpat!" îmi aduc aminte de ceea ce-mi scrise în a[nul] 1866 d-n. dr. P[avel] V[asici], după morbul meu cel periculos, că unor oameni — tot români! — le părea foarte rău căci nu am pierit mai curînd. Eu însă nu m-am mirat de aceasta, pentru că îndată ce apucasem la ceva putere am şi înnoit lupta în contra celor cari ne-au fost dat legați în mîinile inemicilor noştri seculari. Dară ce le-au făcut lor Vas[ile] Pop?[6] Că odată se avuse rău cumitrop[olitul] Andrei? Se vor împăca unde se află acum, fără intervenirea celor vii.

Să trec la altă materie, mai indiferentă. D-ta avuseşi a face mult cu statutele „Albinei", pînă ce le-ați văzut confirmate. îmi aduc aminte că le-ați tradus în ungureşte; pare-mi-se că eu am un ex[emplar] tipărit în acea limbă. De nu mă înşeală memoria, şezusăşi mult în Pestea pînă le-ai văzut confirmate[7]. V-au obligat ca să le traduceți în magiareşte? Şi cu ce cuvînt? La aceasta mă rog pentru un răspuns cît de scurt, de care avem lipsă din cauză că cei de la Banca T[ransilva]niei ținură că pe ei nu i-ar fi obligat minister[ul] ca să le submită în text magiar, spre confirmare, ci că ei le-au submis numai nemțeşte.

Vei fi înțeles, poate, că consorțiul vechi al făbricei noastre, carele odinioară era compus din vreo 26 membri, prin moartea fizică şi prin cea comerciale a scăzut circa la 13—14. Acest consorțiu s-a decis în unanimitate ca să desființeze vechiul său contract comerciale, prin care capitalul comun se află ca pus în mîni moarte, şi să se prefacă în societate de acționari, dezrobindu-şi capitalul. Toate măsurile preparative sînt luate, rămîne numai ca să înaintăm statutele; dară în ce limbă? După legea lor nu mă pot lua, că aceea prea are nas de ceară: *„Ha akarom vemheş, ha akarom nem vemhes !"*[8] Eu, la compunerea statutelor am ținut deînaintea mea codicele com[ercial] austriac şi proiectul codicelui comerc[ial] unguresc preste aceasta am dat proiectul spre reviziune la un bun jurisconsult practic, anume dr. Tr. Linzi; dar pentru aceea tot ne pot păcăli.

Nu aş vrea să rămîn de poşta de astăzi; de aceea închei sărutîndu-te frățeşte, al d-tale frate stimător,

G. *Bariț.*

Ce mai ziceți despre proiectul unei conferențe? Eu mi-am dată părerea pre cît am putut mai limpede cătră domnul carele avu bunătatea şi grija patriotică de a ne conchema. A vorbi, a scrie multe verzi şi uscate *în public* despre asemenea proiect, vedem că în loc de a folosi, mai vîrtos stricăm şi dăm inemicilor ocaziune ca să ne dejoace, cum se dejoacă toți cari fac, cum zice neamțul, *an der Schule plandern*[9].

1 Vezi NETEA 1942, p. 80-82.

2 Ioan Mețianu nu a putut fi impus ca mitropolit al neuniților din Sibiu, la 21 noiembrie—3 decembrie 1874 (vezi nr. 133, n. 2) din cauza opoziției protopopilor (Mețianu nu avea încă gradul de episcop). Ca să nu izbîndească partida lui Popea, partida liderilor laici 1-a impus pe Miron Romanul, episcop al neuniților din Arad, un bărbat de 46 de ani lipsit de personalitate. în locul rămas liber la Arad, a fost instalat Mețianu, ca recompensă a participării la opoziția mirenilor împotriva comportamentului lui Şaguna.

3 Ioan Popasu, la acea dată episcop neunit în Caransebeş, fusese persecutat de Şaguna, pentru „vina" de a fi fost prieten cu George Bariț, duşmanul neîmpăcat al arhiereului.

4 Atacuri obişnuite ale *Telegrafului* român împotriva adepților pasivismului politic.

5 Un cuvînt imposibil de citit. Variantele posibile: „loc roşu", „cociroşi", „coc roşiu" sînt toate fără noimă.

6 Vasile Ladislau Popp (despre care vezi ***G.B.C,*** I—VI, pass. apud indice de nume), românul care a ocupat cel mai înalt post în administrația civilă a Ardealului dinaintea Unirii de la 1918, acela de vicepreședinte al Guberniului Transilvaniei, încetase din viață la 17 februarie 1875.

7 Această ședere la Pesta a avut loc în vara anului 1871 (vezi NETEA 1942, p. 78-79).

8 „Dacă vreau e a făta, dacă nu vreau nu e a făta."

9 „La școala taifasului", „La școala flecărelii".

136

București 11 sept./30 aug. 1878

Stimate domnule si amice !

Mă folosesc de *această* zi de sărbătoare *politică* în care se află cu cale să nu ținem ședință, spre a răspunde la ambele domniei tale scrisori din 24 au[gust] (primită *aici,* nu în Brașov) și din 6 sept[embrie] în aceste zile mă aflu în adevăr cam strîmtorat, mai ales de cînd d-n. pre-ședinte Io[n] Ghica fiind bolnav, pe lîngă ce am să studiez mult, îmi caută să port și prezidiul, într-un colegiu așa de ilustru precum este acesta[2].

Pentru iubitul d-tale fiu Corneliu[3] pîn-acum nu am putut face nici un paș din cauză că, precum veți fi văzut din ziarie, ministrul cultelor abia acum veni în capitală. Ministrul de lucrări publice încă tot nu este denumit nimeni în locul d-lui Aureliu[4], iară d-n. I. Brătianu[5], care supli-nește și locul aceluia, abia va veni pe la 12/24 sept[embrie]. într-aceea eu voi duce suplica lui Corneliu încă în cursul acestei săptămîni la d-n. Chițu[6] și voi vedea ce speranță-mi face, apoi vă voi scrie. Cererea noastră e îngreunată mai ales în împregiurarea că din Transilvania con-curseră preste așteptări mulți la bursele care se dau de la stat prin Ministeriul Artelor, așa încît dacă le-ar da la toți ardelenii, nu ar mai rămînea nici una pentru pămînteni. Așa s-au *grămădit* și pe unica bursă la medicină de la Societatea „Transilvania", la care au concurs și cîțiva de familii din societatea noastră superioară, între cari chiar și ilustri-tatea sa d-n. Ioan Bran-Pop de Lemeny et Kozla[7], care se află aici în persoană spre a o cîștiga pentru genialul său fiu mai mic. Vorba fie între noi: puteți judeca ce impresiune face aci suplica unui fost prefect de al Mai[estății] Sale ces[arești] et apostolice reg[ești] și pensionariu al prea puternicului stat austro-unguresc, de al cărui nume tremură Bosnia și lumea[8]. Tot așa de grațios e primită și suplica unui nepot *de frate* al prea s[finției] sale episcopului de Caransebeș[9], despre care se presupune că nu va fi avînd nici reverendă bună, dacă nu e în stare să ajute pe nepoțelu-său cu 6—700 fl. pe an. Cu bursa Hiller-Manoch nu cred să meargă. Dacă în 1877 nu s-au prezentat concurenți, cauza principală fu că mai toată tinerimea era sub arme.

Noi ne consultarăm cu fratele lacob și aflarăm așa, că lui Corneliu nu numai că aici nu-i va strica, dară îi va folosi mult dacă va veni aici la

Facultatea de știință (matematicele ...), măcar numai pe 1 an, sau î caz de așa, de-a dreptul la așa-numita Școală speciale *pentru ingineri d poduri și șosele,* despre care însă cu altă ocaziune voi putea da informa țiuni mai multe. La Facultatea de științe se dau și burse, cîte 60 franci p lună, care li se numără la cîte 3 luni. Eu cred că și 720 franci pe an ar ceva. Apoi, fiind tînărul aicea în loc, pe lîngă că ar avea ocaziune de a s perfecționa în limba maternă și în cea *frîncească, sine qua non* ar face •cunoștințe și ar pîndi după o altă bursă în străinătate, și ar cîștiga drept la ea, învățînd la facultatea de aici. Dară de asentațiune cum cug tați să scape; Atîta deocamdată pentru Corneliu.

Să trecem la partea industrială a scrisorii d-tale din 6 sept[embrie Două oare ne consultarăm cu fratele lacob alatăseaiă. După aceea, e scrisei la Brașov către un om prea onest, ca să-mi dea informațiu exacte despre planul brașovenilor de a se înființa acolo *filiala*[10]. Cir sunt plănuitorii, ce vreu, ce scopuri și motive au? Primind informați nea *sub rosa, o* voi comunica cu fratele lacob, apoi iară vă vom scri Ideea d-tale de a înființa în București o filială îmi place și mie; d fratele lacob se teme. A rămas ca să ne informăm bine despre cond țiunile hipotecarie de aici. Tot așa, mă voi ocupa în cestiunea unei case economii *(Spaycasa),* în sensul strict. Cu munte de pietate *(Leihansta Pfandanstalt)* s-ar putea face trebui și mai bune, deși această ocupațiu se pare a fi uricioasă. Bine faci că nu te abați de la *cestiuni* de aceste căci în adevăr ele merită toată atențiunea noastră. Eu nu cunosc st tutele casei de economii *(Sparcasa)* de la Sibii. Nu ne-ar da oare -exemplar de la direcțiune?

închei, că ne ducem la cîte un Alexandru.

Salutare frățească la toți cîți ne iubesc, iară pe d-n. căpit Stezaru[11] îl rugăm toți trei inși, eu cu d-n. Bologa[12] și Hodoș[13], ca î înțelegere cu d-n. Petri[14] să înainteze procesele-verbale ale Ad[unăr generale de la Șimleu, la redacțiunea *Transilvaniei*[15], pe adresa Rom et Kamner, tipografi.

Al d-tale frate devotat,

G. Ba

1 Vezi NETEA 1942, p. 85-87.

2 în 27 august 1875 a avut loc ședința secțiunii istorice a Societății Academ Române. Au participat numai George Bariț, V. A. Urechia, Vincențiu Babeș și Nico lonescu. Ion Ghica, președintele secției, absentînd, a condus lucrările Bariț, ca pr dinte. S-a discutat despre ediția în curs a operelor lui Dimitrie Cantemir. Vezi *An Societății Academice Române,* tom. VIII, 1875, p. 20—21.

3 în trei epistole consecutive — 12 septembrie 1877, 24 august și 6 septem (vezi NETEA 1942, p. 84—87) —, Visarion Roman îl rugase insistent pe Bariț să-i ob fiului său Corneliu o bursă în România, pentru studii tehnice de grad universitar.

4 Acest Aureliu este Petru S. Aurelian (vezi supra, nr. 125, n. 2), care fu ministru al lucrărilor publice în cabinetul lui Ioan C. Brătianu, între 1877— 1878.

5 Ioan C. Brătianu.

6 *Gheorghe Chițu,* 1828—1897, om politic, liberal de anvergură, era la acea ministrul cultelor și instrucțiunii publice. Despre el: D. R. Rosetti, *Dicționarul conti*

rănilor din România, Bucureşti, 1898, p. 53; Theodor D. Speranţia, *Gh. Chiţu. Schijă biografică citită în ziua de 24 ianuarie în sala Ateneului, cu ocazia primei aniversări a Societ. profes. secundari din România,* în *Şcoala modernă,* I, 1898, p. 130— 132; C. M. Ciocazari, *Figuri oltene : Gh. Chiţu,* în *Arhivele Olteniei,* I, 1922, nr. 1, p. 41—50; M. Theodorian-Carada, *Gheorghe Chiţu profesorul, jurnalistul,* în voi. *Oltenia,* Craiova, 1943, p. 35—37; *Dicţionarul literaturii române de la origini pînă la 1900,* Bucureşti, 1900, p. 180.

7 Despre Ioan Bran de Lemeni, care aici apare cu nume caricaturizat, vezi *G.B.C,* III, p. 27, n. 5.

8 Aluzie la acapararea Bosniei de către Austro-Ungaria în 1878, prin pacea de la Berlin.

9 Ioan Popasu.

10 în scrisoarea din 6 septembrie 1878, Visarion Roman îl informa pe Bariţ despre faptul că braşovenii au cerut să se înfiinţeze o filială a Băncii „Albina" la Braşov. EI, Roman, mai înclinat ar fi să facă una la Bucureşti.

11 Constantin Stezaru, căpitan pensionat, era casierul ASTREI.

12 lacob Bologa.

13 Iosif Hodoş.

14 *Vasile Petri,* 1833— 1905, organizator şcolar, pedagog şi scriitor didactic ardelean. Despre el: Iuliu Moisil, *Pedagogul Vasile Petri,* Bistriţa, 1937.

15 Adunarea generală a ASTREI de la Şimleul Silvaniei a avut loc în 4—5 august 1878. Actele adunării s-au publicat în *Transilvania,* XI, 1878, nr. 17, p. 195— 196; nr. 19, p. 224-227; nr. 20, p. 236-239.

137

Bucureşti, 2/14 iuliu 1879

Prea stimate domnule şi „chare amice" !

îndelungata mea tăcere la frăţeasca d-tale scrisoare din 13iuniu[1] o aş putea scuza cu destule temeiuri grave; cred însă că e de prisos [...]. Dară apoi chiar să fiu avut ocaziune, precum nu o am avut nicidecum, pînă ieri mă temeam cu tot dreptul că orice pas voi face eu în sensul scrisorilor d-tale, care este şi sensul dorinţelor mele, un *alt* om, funcţionarul şi el la „Albina" mi-ar fi încurcat toţi paşii mei, fiindcă precum ştii şi d-ta, tot ce nu iese de la acel geniu nu poate să fie nici bun, nici folositoriu. Apoi nu este în această capitală nici un bărbat de stat la care să nu meargă să-i dea lecţiuni cu oarele întregi, încît adesea le admir paţienţa. Aşa, eram sigur că voi periclita tot planul nostru, din cauză că orice ministru nu face nici un secret către colegii mei din ceea ce aude în cestiuni de acestea de la mine, şi aşa lucrul să aflâ curînd. Era cu totul altceva dacă venea d-n preşedinte Bologa cît mai curînd, precum îmi soriserăţi, căci atunci ştiam cum să ne împărţim rolele.

Profesorul nostru plecă ieri de aici, ca să pună la cale şi altă ţară. Aşa eu, rămas fără auditoriu săptămîna aceasta întreagă, rămîn aici de capul meu, ca să deschid cîte uşi voi putea şi să prepar spiritele atît pentru filială[2], cît şi pentru casa de economii, chiar şi pentru un munte de pietate *(Leihanstalt, Pfandhaus).* Vă spun însă înainte că publicul de aici nu ştie nimic de institute ca acestea, că ziariele nu l-au preparat mai nicidecum, că, prin urmare, este necesitate imperioasă ca să ne folosim de coloanele *Observatorului* în această materie, căci orişicum ziarul meu a început a fi citit cu atenţiune în regiunile superioare, de la care depind celelalte clase în opiniunile lor.

Şi nici atîta nu este de ajuns. Dacă institutul „Albina" voieşte să aibă aici o filială, trebuie să se decidă a face oareşcare speze, prin esmisiunea vreunui membru al direcţiunii, pentru 3—4 săptămîni, încoace, altmintrea nu merge. în acel caz s-ar împreuna toate trei scopuri.

în momentul de faţă tocmai miniştrii cei mai de frunte în această privinţă, adică premierul şi finanţerul (D. Sturdza) sunt duşi din capitală. Unde? E secret. Vor veni însă preste 2—3 zile [...]

între asociaţii lui Worell[3] sunt cîţiva bărbaţi tari în societate şi cu pungă mare. Ieri însă mi s-a spus că secţiunile Camerei au respins petiţiunea acelui consorţiu. Astăzi, doară, mă voi putea informa şi mai bine.

La dorinţa d-tale manifestată în confidenţă, nu-ţi răspunz altceva, decît te rog ca să te ocupi de redactarea unui proiect de statute pentru o casă de economii. Mie mi se pare că acel proiect este necesariu îndată din primele zile în care am începe a propaga ideea valutarie în această capitală şi ţară. Aşadară, cît mai curînd şi cît mai exact. Tot aşa, să cugetaţi despre un munte de pietate. Oamenii aşteaptă, cu tot dreptul, ca să le ieşim înainte cu cîte un proiect precis, să cunoască îndată ce voim şi să-1 aibă bază de discuţiuni.

Pe la mine nu s-a arătat pînă acum nici un [...][4] de la „România", iară de va veni pre cît timp voi mai sta aici, voi şti cum să-1 primesc. De la „Dacia"[5] mai dimiseră vreo 15 funcţionari, şi la cei rămaşi în serviciu le scăzură plăţile cu cîte 10%. 6 zile cît voi mai sta în capitală, tot timpul cît îmi rămîne liber de la şedinţele Academiei am să-1 petrec numai întru cercetarea bărbaţilor de influinţă prin care să se poată populariza planul nostru. Repet, însă, că trebuie să avem proiect de statute anume pentru casa de economii.

în cît pentru înscrisuri funciare ne luarăm cam rău pe seamă că nu împărţirăm vreo 100 de exemplare statute de ale „Albinei", cum şi deciziunea adunărei sale generale din toamna trecută. Nu ne cunosc, nu ştiu ce facem, de ce natură sunt institutele noastre. Fără informaţiuni frecvente, nu străbate. Aşa, oricine va veni aici în această afacere importantă, are să fie înarmat bine şi cu multă cunoştinţă de lucru.

Din Braşov am să vă mai scriu, dacă pînă ia plecarea mea voi mai ;avea ceva de comunicat.

Pînă atunci rămîn al d-tale de totdeauna devotat,

G. Barit.

(Scrisorile către Visarion Roman, la Arhivele Statului Cluj-Napoca, Fondul Visarion Roman, pachetul V/66.)

1 Vezi NETEA 1942, p. 89-93.

2 Direcţiunea Băncii „Albina" se hotărîse în mod definitiv să întemeieze o filială nu la Braşov, ci la Bucureşti. Bariţ era rugat să tatoneze terenul în acest sens.

3 Alfred Worell, vechiul duşman de la Sibiu al lui Visarion Roman, se afla la Bucureşti şi se puteau aştepta de la el acţiuni care să împiedice înfiinţarea filialei Băncii „Albina". Vezi îngrijorarea lui Visarion Roman la NETEA 1942, p. 90—91.

4 Un cuvînt ilizibil.

5 Institutul de credit şi economii „Dacia" din Bucureşti, condus multa vreme de Worell.

XXXIV

CĂTRE V. A. URECHIA

(1868-1889)

138

Braşov, 1868, ianuariu 2/14

Domnul meu !

Ieri am primit de la d-voastră două adrese, cu două trate de cîte f. 333, spre a le nainta mai departe. în oricare alte împregiurări şi în oricare altă afacere m-aş fi silit a vă împlini comisiunea, cu toată putinţoasa promptitudine; iară în cazul de faţă ce ar fi mai uşor decît a lua două coverte, a scrie două adrese, a le sigila şi a le pune la poştă, pe lîngă recepisă? Cu toate acestea, iacă le-am pus la o parte, pînă voi mai lua o nouă însărcinare a d-voastră. Iară îndrăzneala această a mea voiesc a o justifica în următoarele:

Episcopul de la Oradea[1], pe lîngă ce este persecutat de cătră o partită maghiară carea, în primăvara trecută, şi ceru destituirea lui, apoi şi din creşterea sa, de care avuse nenorocirea, urmează cu cea mai mare probabilitate că el va raporta îndată lu Ministeriul Ungariei, despre care eu, iarăşi, presupun că-i va confisca *purement et simplement*[2]. Prin urmare, pioasa, patriotica şi sublima intenţiune a augustului Domnitoriu se va paraliza[3].

Vă aduceţi aminte că, în zilele lui Grigorie Ghica, în urmarea ostenelilor d-lui Laureanu şi ale repaus[atului] I. Maiorescu se ceruseră de la ep[isco]pul Vas[ile] Erdeli[4], predecesore al acestui de acum, manuscriptele şi hrisoavele rămase de la Ge[orge] Şincai, în Oradea M[are]. Acel ep[isco]p încă nu cuteză a le da, ci ticălosul arătă cererea la

Viena. Ministeriul absolutistic al lui Bach porunci îndată transporta
întregei colecţitmi la Viena[5].

De atunci s-au mai făcut cîteva încercări de a scoate acea col
ţiune din robie. Nu ne-a fost cu putinţă!

Celalalt episcop, din Lugoş[6], om de 75 ani, altfeli suflet bun, în
foarte bigot şi acum ajuns aproape de mintea copilărească, mă tem
mai ales în urmarea celor mai furioase atacuri, dese, ieşite de cîtva ti
în foile cele protegeate de ep[isco]pul Scriban et Co. în contra rom
nilor uniţi[7], va refuza simplu frumosul dar, fără să-i pese că afrontea
pe orişicine.

Dacă însă d-voastră credeţi că în cazul de faţă trebuie să trec
cu vederea orice scrupoli de feliul acestora, sau dacă nu vedeţi nici
scrupol acolo unde văz eu, atunci mă rog ca să binevoiţi a vă descop
voinţa din nou şi eu voi grăbi a vă îndeplini comisiunea dată.

Eu crez că dacă acelea sume s-ar fi trimis, bunăoară, ca su
trimisă în 1864 pentru cei lipsiţi, prin Ministeriul de Externe, voinţa
s-ar fi deochiat şi banii ajungea la destinaţiunea lor, desigur pentru
de altă parte ne-am fi folosit de controla publicităţii. D-voastră însă
pricepeţi mai bine la astfeli de căli diplomatice, în care eu nu su
deprins.

Acum viu ca să-ţi răpesc timpul, d-tale şi domnului ministru
cultelor, cu o altă materie, carea ne interesează pe noi, braşovenii, foa
de aproape, a cărei dezlegare ca şi în favoarea noastră zace în mîn
auctorităţilor mai nalte ale României. Doi ieromonahi, Atanasie şi Ge
sim Cojocariu, fraţi buni, născuţi în Săcele (Cernat), aistrict[ul] B
şovului, intraţi la monastire din tinereţele lor, în urmarea prefaceri
urmate în România şi pe terenul bisericesc, se despărţiră unul de alt
cam la etate de ani 50. Atanasie, care fusese şi egumen la Berea intră
funcţiune de paroh şi directore al Tipografiei episcopeşti din Buz
Gerasim se rentoarse în vechea sa patrie, cumpără aici, în Braşov
grădină şi o căscioară, o legă apoi prin document comunei române
locale, mai ales cu scop ca grădina, care este afară din cetate, la
deschis, să se prefacă în cimeteriu, care comunei bisericeşti, de la S[fîn
Adormire îi lipseşte cu totul.

Presupuse însă că el va clironomisi pe frate-său carele, deşi ie
monah, dară ca funcţionariu îşi putea avea şi averea sa proprie. Pen
că Gerasim mai are şi o soră văduvă cu 3 fetiţe, săracă ca vai de ea> c
şi un cumnat ce ţine pe altă soră, tot cu 3 fetiţe şi tot sărace.

Ieromonahul Atanasie muri în 15/27 mai 1867 la Buzeu, lăs
o avere, după unii de 5000, după alţii de 8000 # în bani, casă, obli
ţiuni, poliţe, cărţi, vite, mobilii etc. îndată după moartea numitul
se făcu acolo pe loc o inventură *taliter qualiter*. Rudeniile însă pretind
averea repausatului ar fi fost cu mult mai mare. Produc şi un inventar

Ei doresc a clironomisi pe Atanasie, şi iată cum: dacă li se va ad
deca acea clironomie, se îndatorează a susţine darul făcut comunei
casa şi grădina, îndată după moarte lui Gerasim. Totodată dărui
şi 1/2 din averea lui Atanasie pe seama şcoalelor naţionali române
din Braşov, pe seama Asociaţiunei transilv[ane] literarie române,

a fondului bisericei catedrali şi pe a monumentului Andrei Murăşanu. Adică, acea 1/2 să se facă în 4 părţi egali, iară ceealaltă 1/2 să rămîie de zestre celor 6 copile sărace.

în acest înţeles va merge mîne o petiţiune către on[oratul] ministeriu. Iară eu, rugat de rudenii şi de concetăţenii mei, vă rog ca, în cazul de faţă să vă abateţi de la cunoscuta maximă juridică, acceptată de 2—3 ani în privinţa averii ştiut călugăreşti, să consideraţi pe răpaus[atul] Atanasie curat ca funcţiunariu, precum a şi fost, şi să suferiţi ca averea lăsată de el, prefăcîndu-se toată în bani, să treacă încoace, pentru scopurile sus-atinse.

Anume, şcoalele de aici mai au încă un legion de trebuinţe. Ele astăzi, mîne tot vă vor cere încă şi alte sume. Iară Asociaţiunea noastră, literarie este sărcă ca şoarecii din biserică şi aşa mai departe.

Pe arhiepiscopul Palada de la Tergovişte, pe Cesarie Poienariu (Persiceanu), pe Eftimie Fundăţianu de la Govora şi al[ţii] şi al[ţii[încă i-au moştenit rudeniile.

Crez că aţi văzut foiţa noastră, *Transilvania.* Ea a ieşit în costum foarte modest, pentru că nu poate prevedea care-i va fi îmbrăţoşarea din partea publicului[8]. Redacţiunea însă vă promite că îndată ce va fini cu actele oficioase rămase pe capul ei din a[nul] tr[ecut], va începe şi continua publicarea de acte istorice, cît se poate de interesante, dintre care mai multe se vor referi, fireşte, şi la istoria României libere şi la a românilor preste tot.

Mi se pare că dv. aveţi cîte o bursă şi pentru arta muzicală, anume şi pentru sexul frumos. Elisa Circa[9] vă e cunoscută. în urma ei calcă acum o altă fetiţă, fiica d-lui dr. Pavel Vasici, referendariu la instrucţiunea publică. Toţi cunoscătorii de artă şi de talentele Isabelei Vasici •(.•[10] îi recomandă ca să meargă la Conservatoriu, în Viena, însă n-are cu ce. Eu n-am ştiut da alt consiliu părinţilor, decît ca să petiţioneze la dv.

însă destul, că te-am ostenit.

Salutare colegială şi stimă adîncă de la

G. Bariţ.

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 62.590.)

1 Este vorba de episcopul greco-catolic de Oradea, Iosif Popp Szilâgyi de Illes*falva, despre care vezi ***G.B.C,*** III, p. 185, nr. 1. Cf. şi necrologul: *Pap-Szilâgyi Jozsef, Illesfalvi, nagyvâradi gdrogszertartâsu kath. piispdk,* în *Uj magyar Sicn,* IV, 1873, p. 437.

2 „Pur şi simplu."

3 Scrisorile lui V. A. Urechia, prin care trimite aceste sume de bani, nu sînt cunoscute. Se poate bănui, după continuarea scrisorii ca şi din conţinutul celei următoare, că suma de 666 florini era trimisă de Domnitorul Carol I pentru sprijinirea aşezămintelor şi institutiilor culturale româneşti din Transilvania.

4 ÎDespre Vasile Erdeli, episcop greco-catolic de Oradea, vezi ***G.B.C,*** III, p. 246, n. 10; IV, p. 174, n. 16. Cf. şi *Erdelyi Văzul piispdk,* ***bard,*** în *Vasârnapi ujsâg,* V, 1863, p. 421-422; I.H., ***Br.*** *Vasiliu Erdeli,* ***1794-1861,*** în *Familia,* XVI, 1880, p. 367-368; Iosif Roman, *O rectificare,* în *Transilvania,* XXXIV, 1903, p. 146— 150.

5 O ştire de mare interes istorico-literar, necunoscută pînă astăzi. Se pare că Laurian a vrut să folosească pentru ediţia de la Iaşi din 1853— 1854 manuscrisul autograf al *Hronicii* lui Şincai, care se păstra la Episcopia greco-catolică din Oradea. Neprimindu-1, s-a folosit de copia lui Gherman Vida, din care bătrînul ieromonah maramureşan publicase, tot la Iaşi, în 1844, o primă parte.

6. Episcop greco-catolic de Lugoj era Alexandru Dobra (1794—1870).

7 Este vorba de Neofit Scriban, frate cu Filaret Scriban, ambii monahi celebri şi cărturari în acelaşi timp. Erau de origine ardeleană, neuniţi, de unde şi atitudinea lor gălăgioasă faţă de confesiunea greco-catolică română.

8 La 1 ianuarie apăruse primul număr al revistei *Transilvania,* ca organ al ASTREI, avîndu-1 în frunte pe George Bariţ ca redactor. Vezi *Transilvania, revista Asociaţiunii pentru literatura română şi cultura poporului român,* nr. 4 jubiliar, iulie—august 1911, [Sibiu, 1911]; *Centenarul revistei „Transilvania". Sesiunea de comunicări* ***11 — 12*** *mai* ***1968,*** Sibiu, 1969.

9 *Eliza Circa Pipoş,* 1844— ?, violonistă de renume din Transilvania. Vezi *Elisa Circa,* în *Familia,* I, 1865, p. 45—46.

10 La sfîrşitul anului 1867, Pavel Vasici stăruise pe lîngă Bariţ să-i obţină fiicei sale Isabela o bursă de studii. Cu scrisoarea din 1/13 septembrie 1867 ***(G.B.C,*** II, p. 150) merituosul doctor ajuns la ananghie îi trimite lui Bariţ şi o fotografie a fiicei sale „pe bină" (scenă), care iat-o ajunsă în mîinile lui V. A. Urechia! Bariţ îi era îndatorat lui Vasici din tinereţe, aşadar face această îndrăzneaţă încercare de a o trimite la Viena cu bani din România.

139

Braşov, 1868, faur 15/3

Domnul meu !

De la scrisoarea mea din 2/14 ian. a.c.[1] încoace avui onoare a primi însărcinarea în[altului] Ministeriu al Cultelor de a nainta un pachet de cărţi la biblioteca asociaţiunei noastre. L-am şi naintat îndată.

Catalogul cărţilor trimise îl veţi vedea publicat în foaia Asociaţiunei şi sper că comitetul, îndată la cea mai de aproape şedinţă lunarie, va grăbi a vă aduce mulţămită cea mai ferbinte[2].

Eu am primit şi mult stimata d-tale scrisoare din 31 ian. în care sunt provocat cu atîta amabilitate ca să-mi dau opiniunea asupra sumelor coprinse în poliţi şi în cea respinsă de la Sibii, despre care respingere eram informat mai nainte cu 2 săptămîni, prin trei braşoveni cari fuseseră la Sibii şi căror le-a enarat cu mare neplăcere cum eraţi să-1 compromiteţi ...

Mă rog însă ca aşa ceva să nu vă dizguste, pentru că nu merită. Noi, pe aici, suntem dedaţi cu bădărăniile lui[3], ca broasca cu grindina. Ne vedem însă de treabă.

Cu privire la întrebuinaţrea acelor bani de poliţe ... după cele ce aţi convorbit d-voastră cu d-n. Papiu.[4], opiniunea mea este foarte înles-

nită. V-ați gîndit la gimnaziu şi la societăți. Eu, încă. Deci, iată opiniunea şi, relative, rugarea mea ce o fac în această cestiune cătră d-voastră şi, prin d-voastră, cătră înălțimea Sa: suma ce fusese destinată pentru Mitropolia Sibiiului[5] să binevoiți a o dărui întreagă la Asociațiunea Transilvaniei pentru cultura națională, punîndu-i acestea condițiuni:

1) pentru 66 f. să trimită din foaia Asociațiunei pe a. 1868, asemenea şi *Archivul* d-lui Cipariu[6], pe cît se va ajunge, exemplarie gratis pe la *bibliotecile gimnazielor, seminarielor, societăților* de lectură şi cîtorva scoale primărie din Transilvania, iară

2) v.a.f. 600 să se prefacă în două premie, unul pentru o *istorie naturale* românească, destinată pentru clasele gimnaziali, de care este mar'e trebuință, şi altul pentru o *floră* româno-latinească, sau chiar în trei limbi, însă numai flora *patriotică* (dacică-panonică), care iarăşi lipseşte cu totul şi care, amîndouă, fără astfeli de ajutoriu nu vor vedea lumina zilei.

Această propunere o motivez numai cu acea împregiurare cunoscută, că Asociațiunea noastră e inspirată de un zel curat şi că ea, după micele sale mijloace, satisface pe deplin aşteptărilor naționali.

Se înțelege că Asociațiunea, pînă la numărarea premielor, va aşeza banii cu securitate potecarie.

Din polița de la Lugoş, v[alută] austr[iacă] 300 să se dea la Asociațiunea română din Arad, fără altă condițiune decît să-i întrebuințeze întru înțelesul statutelor sale.

Din polița ce fusese destinată pentru Oradea Mare: 1) f. 150 să se dea aici, la Braşov, pentru monumentul laureatului poet Andrei Murăşanu, despre al cărui proiect veți fi citit în foile publice[7]; 2) f. 150 pentru o *dietetică populară,* ca de 10 coaie cel mult. N.B.: această dietetică o compune deja dr. P. Vasici[8], bărbat mator şi bine cunoscut în Bucureşti; 3) restul de f. 66 cr. 66 să se lase în dispozițiunea redactorului *Transilvaniei,* pentru decopiarea de *documente istorice* din arhivele transilvane şi publicarea lor în foaia Asociațiunei[9]. Acest punct îl motivez deocamdată numai cu catalogul istoric pe care-1 public eu în foaia *Transilvania*[10] şi din care poate vedea în[altul] Gubern românesc că exploatarea arhivelor transilvane este de importanță nemărginită pentru scrierea istoriei noastre naționali, prin urmare că sumuşoara este numai ca de un mic început în această direcțiune, cum am zice, spre a plăti la 2—3 [tineri][11], în Cluş, Aflba] Iulia, Sibiu sau M[ureş] Oşorhei. De [va fi acolo][12] d-n. Papiu vă va putea de a o informațiune perfectă în această cestiune, şi crez că-mi va da drept dacă mă gîndesc şi la aşa ceva.

Domnilor, să ne aruncăm cu tot adinsul pe exploatarea şi propagarea cunoştințelor istorice naționali în generațiunile prezentului.

Mai departe, las propunerile mele la înțeleaptă d-voastră apretiațiune. Ceea ce am să mai adaog în această privință este că, oricum veți destina sus-atinsele sume, eu vă stau spre servițiu ca să le naintez la destinațiunea lor şi să îngrijesc pentru achitarea promptă şi regulată, fără compromiterea nimănui.

Ştiutele trate le înapoiez pentru că, aşa precum sună ele act, t
nu s-ar putea încasa. Observez că cu aceleaşi mi se întîmpla un ce foar
neplăcut, la desfacerea scrisoarei în care fuseseră închise. Acelea
adică, au fost atît de strînse cătră cuvertă, încît a fost preste putință a
desface fără a le vătăma cevaşi la partea de £us.

Dacă mai cugetați a trimite cărți, cugetul dv. este sînt. Am num
să adaog că ar fi de dorit ca la bibliotecile seminariali, gimnaziali şi
asociațiuni să se trimită, dacă cumva nu s-au trimis, în prima linie c
un exemplariu din *Tezaur*[13], din *Archiva Hajdău*[14], din cronicele cî
s-au tipărit la Iaşi, din arhivul statului, carele auz că se tipăresc de

D-voastră mergeți, în sacrul dv. zel, şi mai departe, întrebîndu-
că ce ați mai putea face pentru noi, aici? Iacă modesta mea opiniu
şi rugare:

1) Ca oricînd vă va prisosi 1#, 1 leu, 1 para, să binevoiți a
sacrifica şi dedica pentru înființarea de scoale şi pentru încuragiarea li
raturei noastre naționali. Tot ce ne-ați făcut pînă astăzi pentru no
fost bun şi sînt. Vă rog însă ca să binevoiți a observa că, deşi romă
transilvani au scos din *pungile lor,* de 18 ani încoace, preste 1 1/2
(300 mii #) pentru scoale şi institute filantropice, cu toate aestea
încă stau foarte departe de țintă, oh, foarte departe! După mine, f
încă vreo 4 gimnazie, vreo 50 scoale primărie şi măcar 1 acade
de drepturi suntem ca morți. Mii de tineri români, siliți a învăța de l
pînă la 24 ani în şcoalele magiare, se şi *magiarizează.* în Districtul Ha
(Comitatul Hunedoarei), unde se aflâ ruinele Sarmisagetusei, pen
180 mii români nu există nici o şcoală de doamne-ajută. în Distr[ic
Făgăraşului, patria lui Negru, pentru 80 mii români, iarăşi numai
luțe ca vai de ele, pt. că s[în]t *rău* dotate. în ambele districte, con
mine[15] cu România, trebuieste cîte un gimnaziu.

Aici, în Braşov, avem trebuință imperativă de 1 internat ca
50 tineri, de 1 şcoală comercială *bună,* de academie juridică. în C
nici măcar şcoală primărie nu este. Copilaşii de români merg cu su
la magiari — că zel de învățat au! — şi îşi uită limba maternă.

însă această stare a lucrurilor nu se poate descrie pe o foaie, d
De aceea, îmi rezervez informațiunile mai bogate pentru întîlnirea n
tră personală.

2) Aş ruga pe publiciştii noştri de acolo ca să înceteze cu ame
țările de invaziune, pt. că acelea au un singur rezultat: *strîngerea*
ture a cătuşelor noastre şi îmbrățoşarea mai strînsă a elementului *m*
cu cel nemțesc. Broşurua d-lui Maniu[16] şi articol[ul] din *Sentinela*
cauza, desigur, aruncarea pe strate încă a cîtorva amploiați români
aşa se salvează o națiune subjugată! *Inanis sine viribus ira*[17].

în cauza rudeniilor părint[elui] Atanasie[18] am scris şi părint[
episcop Buzeu; n-am fost însă norocit a-i primi răspunsul. Iară
repausatului a petiționat prin agenție, că aşa o învățară. Poimîne r
niile vor petiționa la ministeriu.

Atanasie a *fost amploiat,* director al Tipografiei din Buzeu etc. în *acea* calitate, iară nil ca călugăr i s-ar putea recunoaşte dreptul de a-1 clironomi rudeniile, fără nici un scrupul.

Serv devotat,

G. Bariț.

•‡ Portretul junei artiste, fiica d-lui Vasici[19], despre care vă scrisesem mai denainte.

(B.A.R., Fond. coresp. inv. nr. 62.591).

1 Scrisoarea precedentă.

2 ,,D[omnul] bibliotecarii! al Asociaț[iunei] raportează cum că prin dfomnul] secretariu I a primit 31 volume de cărți dăruite din partea înaltfului] Ministeriu de Cult şi Instrucțiune Publică din Bucureşti, în favoarea bibliotecei Asociaț[iunei]. Conclus* comitetful] exprimă protocolarmente mulțămită sa înalt[ului] Ministeriu de Cult şi Instrucțiune Publică pentru ofertul de cărți făcut în favoarea Asociațpunei] şi totodată însărcinează pe d. bibliotecariu a le publica cît mai curînd în foaia Asociațpunei] trans[ilvane]": *Protocolul şedinței ordinarie a Comitetului Asociaț[iunei] trans[ilvane] ținute în 3 martie* în *Transilvania,* I, 1868, nr. 13, p. 312. Lista nu s-a publicat ulterior, ci doar nişte donații de cărți personale ale lui V. A. Urechia (vezi *Bibliogarfie,* în *Ibid.,* nr. 14, p. 326).

3 Referire la Andrei Şaguna. înțelegem că acesta a respins un ajutor frățesc venit din România, pe seama eparhiei sale neunite (vezi continuarea scrisorii).

4 Alexandru Papiu Ilarian. Ajutorul bănesc pentru transilvăneni — căci despre aşa ceva este vorba! — va fi fost trimis de la Bucureşti la insistențele lui.

5 Vezi supra, n. 3.

6 Publicația lui Timotei Cipariu, *Archivu pentru filologie şi istorie* a ieşit cu grele pierderi materiale pentru redactor, între 1867— 1872.

7 Din primul număr pe 1868 (articolul *Braşov, 1-a ian. 1868,* în XXXI, p. 1), *Gazeta Transilvaniei* aduce vestea că braşovenii au întîmpinat Anul Nou cu o faptă patriotică: au adunat mai bine de 60 de galbeni pentru eternizarea amintirii lui Andrei Mureşanu, „pentru ridicarea unui monument demn de geniul acestui poet". Lucrurile n-au mers, fireşte, în acest ritm de început, fapt subliniat de Bariț un an mai tîrziu într-un remarcabil .articol intitulat interogativ *Monument lui Andrei Mureşanu ?* (în *Transilvania,* II, 1869, nr. 7, p. 79— 80). Articolul este extrem de important şi pentru faptul că acreditează pentru prima dată ideea unui monument al Şcolii Ardelene *la Cluj* (unde s-a realizat într-adevăr în vremea noastră).

8 Cărțulia lui Pavel Vasici, *Catechismul sănătății (igiena dietetică) întocmit pentru poporul românesc şi şcoalele popularie elementari,* Timişoara, 1870, este o compilație după propria sa lucrare de proporții mai mari şi de mare valoare, *Dietetica sau învățătura a păstra întreaga sănătate, a domoli boalele, a se feri de primejdia morții şi a se mîntui dintr-însa. După prințipurile a multor doctori învățați, iară mai vîrtos a profesorilor săi, scoasă de —,* Buda, 1831.

9 Unul dintre scopurile cele mai bine realizate ale revistei *Transilvania,* grație nestăvilitei pasiuni a lui Bariț pentru documentul istoric.

10 Din primul său număr, în 1868, *Transilvania* a început să publice extrase făcute încă în 1846— 1847, de către Ştefan Moldovan, din marea colecție de documente istorice a eruditului transilvănean Kemeny Jozsef. Vezi motivația lui Bariț în articolul *Culegere de documente istorice,* în *Transilvania,* I, 1868, nr. 1, p. 9— 12. Cf. şi G.B.C, VI, p. 311—312, n. 1.

11 Manuscrisul deteriorat. Reconstituirea sigură.

12 Deteriorat. Reconstituire sigură pe baza primelor şi ultimelor litere.

13 *Tezaur de monumente istorice pentru România,* culegere alcătuită de Alexandru Papiu Ilarian in trei volume, între 1862— 1864.

14 *Arhiva istorică a României,* cu subtitlul *Colecțiune critică de documente asupra trecutului român, începînd de la timpii cei mai depărtați şi pînă la anul 1800.* A apărut în trei volume, între 1865— 1867, sub redacția lui Bogdan Petriceicu Hasdeu.

15 Vecine.

16 *Vasile Maniu,* 1824— 1901, publicist de forță şi autor dramatic, bănățean trecut în România. A activat puternic pentru descătuşarea Transilvaniei din robia străină, iar broşura în cauză, *Unitatea latină sau cauza română în procesid naționalităților, din punctul de vedere istoric, juridic şi politic,* Bucureşti, 1867, este încununarea acestei neobosite strădanii. Despre el, în principal, *Vasiliu Maniu,* în *'Familia,* VIII, 1872, nr. 1, p. 1—3; G. Popovici, *Vasile Maniu, în Drapelul,* I, 1901, hr. 25, p. 3—4; Tr. Topliceariu, *Vasile Maniu,* în *Vestul,* I, 1930, nr. 56; *Dicționarul literaturii romane de la origini pînă la* 1900, Bucureşti, 1979, p. 550—551; Victor Neumann, *Vasile Maniu,* Timişoara, 1984.

17 „Mînia fără putere e zadarnică."

18 Vezi scris, anterioară.

19 Isabela Vasici. Vezi şi scris, anterioară, inel. n. 10. ~ ' •

140

Sibii, 18/30 nov. 1886

Prea stimate şi sincer iubite domnule coleg !

Am aflat aseară că un bun amic al meu de aici v-a scris ceva relativ la persoana mea. Vă rog, în puterea vechei noastre cunoştințe, amiciții şi colegialităţi ca, sau să nu-i răspundeți nimic, sau rotund negativ din partea d-voastră.

Ştiu că lucrul în sine este cu totul inocent, dară față cu urgia ce domneşte în această țară poate să dea un pretext prea binevenit la goane, de care nu se mai aud în veacul nostru nicăiri în Europa, afară doar de cele inventate de Kaulbars[1] la vecinii d-voastră.

V-a scris şi o doamnă. Eu îi mulțamesc din suflet, dară mai bine voi să moriu decît ca, din cauza mea, să sufere cineva neplăceri.

La revedere, în primăvara viitoare!

Serv şi frate devotat,

G. Barit.

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 50.537).

1 *Nicolai Kaulbars,* 1842 - ?, general rus, la 1886 era proaspăt trimis în Bulgaria, pentru a restabili „influența" rusească acolo. Misiunea s-a soldat euun eşec notoriu, bulgarii opunînd o rezistență dîrză şi eficientă.

141

Sibii, 16/28 ianuarie 1889

Prea stimate domnule coleg şi al meu binevoitor !

Am întîrziat fără voia mea cu răspunsul ce vă datoresc la frăţeasca d-voastră scrisoare din 31 dec. st. v. Pentru ca să vă dau un răspuns îndestulitoriu, trebuiam să mă informez asupra unui punct şi de la Braşov, adecă despre continuarea tipăririi opului *Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt* \

Acela nu s-a mai continuat deloc, atît din lipsă de speze cît şi din lipsă de paleografi, căci este o muncă spăimîntătoare a fi silit să-şi fixeze cineva alfabetul nu numai pentru fiecare veac, ci, de multe ori, pentru fiecare individ.

Mai poate fi şi cîte un temei rezervat: ies, adică, la lumină şi unele fapte infernali, săvîrşite mai ales asupra românilor, de care astăzi trebuie să le fie — le şi este î — ruşine la mulţi strănepoţi. Chiar şi pînă aci au ieşit unele blăstămăţii şi infamii, pe care eu nu m-am putut conteni ca să nu le reproduc în studiul meu istoric, cu a cărui tipărire mă ocup din anul expirat.

A lucra acum, în cap de iarnă, în arhivele de aici, nu sfătuiesc la nimeni care nu voieşte să-şi ruineze cu totul sănătatea. Să aşteptăm pînă în primăvară.

Fiind sănătoşi, ne vom revedea în sesiunea generală a Academiei, cînd apoi sper a vă putea servi şi cu alte informaţiuni. Iară pînă atunci, încă *salve, ave, vale et me ut facis, dilige* [2].

Cel mai devotat,

G. Bariţ.

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 116.685.)

1 Culegerea săseasca de documente despre Braşov, *Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt in Siebenburgen;!—* III, Braşov, 1886, 18&9, 1896. Va continua în secolul XX sub titlul *Quellen zur Geschichte der Stadt Brasso,* IV—VII, Braşov, 1903, 1909, 1915, 1916— 1917 şi cu un volum *Annales ecclesiastici,* Braşov, 1926. Volumul cerut de V. A. Urechia este II din prima serie (1889).

2 „Salutare, cu bine, sănătate şi iubeşte-mă aşa precum mă iubeşti!"*

142

Sibii, 12 febr./31 ian. 1889

Domnul meu şi scumpe coleg !

A doua scrisoare a d-voastră, din 31 ian. (2 febr.) a încungiurat puţm pe la Roman, de unde au ajuns sănătoasă în 5 febr. nou, la Sibii.

Acestea premise ca curiozitate, am onoare a vă face, în cau
copierei m[anu]s[cri]ptelor, acestea împregiurări cunoscute: ieri a
reuşit a mă înţelege mai de aproape cu d-n. dr. Zimmermann [1], arhivar
al naţiunei săseşti. Mai întîi l-am întrebat că, după ce eu nu am putut af
pînă [acum] [2] un copist paleograf cărui să nu-i plătesc degeaba, r
cumva au dd-lor, din conaţionali, pe cineva? Răspuns: „Avem, d
funcţionarii noştri cari însă tocma acum sunt foarte ocupaţi, pe vreo tr
săptămîni, cu lucrări oficioase. însă chiar şi pentru mai tîrziu, d-ta, d
Bariţ, să împărtăşeşti mai întîi d-lui profesor de la Bucureşti tari
acestor arhive, care iată-o, lipită de uşă!

Pentru toate documentele aflate pînă în 1701, mari şi mici fă
osebire, se plăteşte cîte 5 fl. v. a. dacă le decopiază aceşti funcţiona
Iară pentru cîte se află de la 1701 încoace, numai cîte 2 fl. de hriso
mare sau mic.

Scump, foarte! Dară, să le fotografăm? Răspuns: se pote. Din
toţi, avem aici un singur fotograf care corespunde.

Prea bine, însă care-i sunt preţurile fotografului? Răsp[uns]:
hrisoave folio, fotograful cere 10 fl., în cazuri excepţionali şi 12 fl. i
de hrisoave 4°, cîte 5 fl. Hrisoavele pe care aţi voi dv. să le copiaţi s
fotografiaţi sunt 55, toate mult mai vechi decît 1701, cele mai mu
din veacul al 15 şi 16-lea, şi numai puţine din al 174ea. Cu cît mai vec
cu atît mai anevoie de citit. D-ta să întrebi pe d-n. profesor dacă-i c
vin tarifele acestea, sau că i-ar veni mult mai ieftin dacă ar avea paţie
pînă ce-şi va afla om capabil. Dară, în fine, aceasta depinde numai d
d-lui. Noi dăm spre copiere, uite, aici la mesele acestea, orişicînd, ori
din documentele amintite ca existente în aceste archive".

Dk acestea veţi cunoaşte, domnule coleg* eă decopiarea prin a
ploiaţi a celor 53 de hrisoave ar costa 55 x *5* = 275 fi. sa» circa
nap[oleoni], iară fotografierea şi mai mult. Dacă dv. mu aţi avea.aşa gr
preste măsură mare, atunci eu cred că, după întoarcerea meâ de la
siune, tot voi afla copist care să nu vă coste nici 1/2 din acea ssi&ă. I
acum îndată,-mi e preste putinţă ca să-1 aflu.

La revedere sănătoasă. Cel mai devotat,

G. ***Ba***

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 1Î6.

1 *Franz Joseph Zimmermann,* 1*50- 1935, cel mai marcat a*Mvssi sas **^n T**
silvania. Era arhivar la Sibiu din 1S75. Bespre el şi opera Im: *Figtm âemMmşti,* Bucu
1971, p. 253-255; *Enciclopedia istoriografiei româneşti,* Bocăneşti, *W!%;* P- 35

2 Scăpare evidentă la Bariţ.

XXXV--

CĂTRE GAPITULUL METROPOLITAN DIN BLAJ

(1868)

143

Braşov, 22 oct. [1]868

Venerabile capitul metropolitan !

Pre cît mă simţ onorat prin binevoitoarea provocare, venită mie de la-ven[erabilul] capitul sub dată din 11 oct.- a.c. nr. 1318, în cauza cumpărărei unui bun la Draşeu, tocma pre atîta mă doare că, în urmarea absenţei mele de aproape opt săptămîni, în auş[ust] şi şi sept[embrie] a.c, de la familie şi de la toate afacerile mele de care sunt împresurat, pentru astă dată mă văz în imposibilitate de a mai face încă şi o altă călătorie în decursul acestui an.

Preste aceasta, prevăd necesitatea de a călători în primele luni ale anului viitoriu în p?rţile apusene ale Monarhiei.

Din acestea cauze cer părinteasca indulgenţie a. v[enerabilului]
4.7 capit[ul] pentru astă dată. Rog însă totodată pe / Părintele Ceresc ca să-mi lase a mai ajunge zile în care să poci şi eu conlucra în Blaş pentru alte scopuri salutarie totului.

într-aceea eu sunt convins cum că ceialalţi bărbaţi reverenzi şi iluştri, cari se vor aduna pe 2 nov[embrie] a.c. pentru scopul arătat în intimaţiunea venerabilului] capitul vor afla, desigur, mijlocul prin carele să se delăture definitiv oricare greutăţi s-ar arăta la cumpărarea acelui bun sau, văzînd că acela nu se poate cumpăra fără pericul de a încurca fondurile suluţiane în procese funeste, vor decide că mai bine să se retragă cu totul. Şi cu atît mai vîrtos, cu cît este un secret public în ţeară cum că astăzi iarăşi se lucră după maxima vechie, carea ţinea: *Valachi adincitas reducendi* [2].

47 Cu/această obsefvaţiune a mea nu voiesc a dezgusta pe nimeni de la cumpărarea de pămînt, ci tocma din contră, dorinţa mea cea mai ferrinte este ca românii să cumpere neîncetat la moşii şi pămînturi, pentru că: *Cujus est terra, illius est regio* [3]. Avem însă simptome de ajuns din care învăţăm pe fiecare zi că la vînzarea de moşii se caută tot feliul de pretexte ticăloase, spre a încurca pe cumpărători şi a-i face să o pată, ca şi pe timpurile cînd domnea dreptul avicitaţii.

Saşii încă au de cuget să cumpere vreo două dominie mari, însă de frică ca să nu-i înşele se consultă mşi bine de un an, că oare n-ar fi mai
48 sigur a cumpăra în România sau în ţerile cislaitane? Atîta frică duc / de

oamenii lui Verboczy [4] şi ai *Approbatelor* [5], încît nici cu un fel de ericţiun ce li se ofer este în T[ransilva]nia nu se ţîn siguri.

Poftind succesul cel mai ferice, sunt şi rămîn în profundă veneraţ

G. Barit

48 v

(B.A.R., ms. rom. 981, f. 47r-48v.)

1 Printr-o scrisoare oficială înregistrată sub nr. 1318/1868, contrasemnată de pre zitul Vasile Raţiu, Capitulul metropolitan greco-catolic îl invită pe Bariţ la o adun cu fruntaşii naţionali, ce avea să se desfăşoare la Blaj în 2 noiembrie 1868. Urma să se f o investiţie mai mare din fundaţia fostului mitropolit Alexandru Sterca Şuluţiu, respec să se achiziţioneze moşia lui Lâzâr Jozsef din Braşov. Bariţ făcea parte din comite de curatori ai fondului şuluţian. Scrisoarea capitulului se află la B.A.R., ms. rom. 9 f. 45r.

2 „Valahii să fie reduşi la neputinţă/'

3 „Al cui este păfnîntul, a aceluia este ţara."

4 *Verboczi Istvân,* jurist ungur de tristă faimă din secolul al- XVI-lea, autorul giurii feudale cunoscute sub numele de *Decretum tripartim,* întocmită în urma răsco lui Doja.

5 *Approbatele* şi *Compilatele,* legiuiri feudale din secolul al XVII-lea, care adîn draconismul *Tripartitumului* lui Verboczi cu privire directă la Transilvania. Prin ac „constituţii" â fost exclus *nominal* poporul român de la exercitarea drepturilor cet neşti în principat.

6 Textul de faţă e ciorna scrisorii lui Bariţ.

XXXVI

CĂTRE GRIGORE SILAŞI [1]

(1868)

144

Braşov, 1868, dec

Admodum Reverende Domine !

Importanta ştire ce-mi trămiseşi o am primit numai ieri dimine Nou-numitul mitropolit [2] va fi pre 11 dec, adecă pe mîne, în Vi unde nu va şedea mult. Apoi cînd să se dea informaţiuni, cînd să aju

acelea la Viena şi cînd să le întrebuinţeze prea s[finţia] sa, dacă adecă 1 s-ar da ocaziune binevenită de a-şi putea împlini acea dorinţă a sa si a noastră a tuturor? Şi apoi, de ce natură să fie informaţiunile mele?

Tot ce ştiu eu ştiţi şi d-voastră întocma, şi prea s[finţia] sa mai bine decît toţi: naţiunea românească cere, şi va mai cere încă şi un secol întreg, precum a spus dr. Raţiu[3] contelui Pechy[4] în 1867, mai, ca să se restaure autonomia Transilvaniei, cel puţin aşa precum o vedem restaurată pre a Croaţiei, şi ca naţiunea românească să nu mai fie tractată ca şi una ciurdă de pripas. Aceasta o ştie Monarcul nostru foarte bine însă, precum ştii, este foarte iritat asupra noastră, încît nici nu vrea să ne mai asculte!

^ Acel bărbat român, carele în momentele de faţă ar fi în stare de a îmblînzi pe Monarcul către români şi-ar cîştiga un merit imortale pentru naţiunea noastră.

Ei, dară Mai[estatea] Sa ţi-a spus-o d-tale verde: „Dass die Leute augenscheinlich conspiriren mit den benachbarten Furstethiimer gegen
185 denBestand der Monarchie"[5]. Cînd unui monarc îi intră un / asemenea cui în inimă, e foarte greu, sau tocma preste putinţă de a-l informa despre adevărata stare a lucrurilor. O, Doamne, de ar cunoaşte Maiestatea Sa pre oamenii din Transilvania şi toată starea acestei teri, aşa precum o a cunoscut odinioară fericitul Iosif II! Atunci şi numai atunci' s-ar convinge despre sistematicele şi seculariele persecuţiuni şi calumnii cîte se pun în mişcare asupra noastră. De la anul 1830—48 ne făceau rusolatri, de la 1848 încoace ne fac *dacoromanişti.*

De aş fi eu vreodată fericit ca să fiu ascultat de Mai[estatea] Sa măcar numai 1/2 oară, apoi eu i-aş proba cu arguminte nerăsturnabili cum că autorii, propagatorii şi nutritorii ideei dacoromanice sunt şi au fost de la început, adecă din a. 1848, *saşii* şi *ungurii.* Aşa, saşii şi ungurii şi astăzi ei o propagă pe fiecare zi, ei strigă românilor pînă şi în adunări municipali, şi chiar în Dietă: „Mergeţi în Valahia, acolo e ţara voastră". Eu însă i-aş începe aşa:

„Der erste Urheber und Beforderen der dacoromanischen Idee war der sâchsische Pfarrer Daniel Roth (nicht der von den Ungarn erschossene, sondern ein anderer, bei Hermanstadt). Derstelbe hat in Hermanstadt im J[ahre] 1848 eine Broschure veroffentlicht, worin er den Sachsen den Anschluss an die Moldau-Walachei angelegentlichst empfahl. Derselbe ging von der Voraussetzung aus, dass die Monarchie auseinander gehen durfte und in solchem Falie weder die Sachsen noch die Romanen das brutale ungarische Regiment ertragen werden. Seit dem J[ahre] 1850 bis 1867 hat ein Theil der ungarischen Emigration in Paris, London,
185 v Briissel, Constantinopel etc, wo selbe mit den / moldau-walachischen Emigranten zusammen traffen, diesen stets eine Hoffnung auf Siebenburgen gemacht. Vom J[ahre] 1857 bis 1863 haben sich bekanntlich zahlreiche ungarische Emigranten in den Fiirstenthumern aufgehalten und in der Hoffnung, dass ihnen die Mold.-VaJachen bei dem Werke der Zertrummerung des Reiches beistehen wurden, versprachen sie ihnen Himmel und Erde, also auch Siebenburgen. Merkwurdig: nie ist die Cusaische Regierung auch nur im entferntesten auf âhnliche Versprechungen eingegangen; selbe hat die ungarischen Emigranten nur gefuttert, mit Geld versehen und weiter geschickt. Im J[ashre] 1859 ist Klapka mit dem ausdrucklichen Befehl des Kaisers Napoleon an Cusa gekommen des Inhaltes, dass er nach Siebenburgen einbrechen soli. Ist nicht geschehen, was aber Napoleon ihm bitter ausgestellt hat. Dass in Kossuth, Klapka, L. Teleki unterzeichnete und mit Wissen und Willen der ubrigen Emigraten an Cusa gerichtete Memoire ist uns allen bekannt und Gr. Andrâssy wurde gut daran thun, dasselbe Sr Majestaet zur allerh. Kenntniss zu unterbreiten, Zertrummerung der Monarchie: das ist das Losungswort desselben.

Die absolutistische und die jetzige Regierung Sr Majestaet trugen bis her auch redlich dabei, um die dacoromanistische Idee recht fleissig zu beforden. Eine Menge der tiichtigsten jungen Leute / werden unter
186 verschiedenen nichtigen Vorwânden beseitigt, verfolgt und gezwungen das Vaterland, freilich mit dem Groll im Herze zu verlassen. Diese Mittheilung hatte ich Herrn Br. Reichenstein schon lângst gemacht und Sr Exc. hat die Wahrheit meiner Angahen anerkannt. Warum verjagt man die Romanen nach den Furstenthmumern? Damit man hinterdrein sagen konne: Sehet die Treulosen! Freilich werden dieselben daselbst zum grossen Theil sehr gut angestellt. Warum will man der romanischen Sprache in diesem Lande keinen Spielraum gewahren? Dass sie nicht gebildet sei? Aber wann und wie hat man die Bildung derselben befordert? Und trotz dem und alle dem wird sie in kurzester Zeit die Concurrenz mit jeder anderen in Ungarn und Siebenburgen aushalten konnen.

Warum rechnet man den Romanen als das grosste Verbrechen an, dass sie 18 Jahre, ja stets fur die Reichseinheit eingestanden sind? Gut, heute fordert man von Ihnen diese *Jugend* in dem fruheren Sinne nicht mehr; sie sollen von nur an fur den Dualismus einstehen, es ist der Wille S[r] Majestaet, heisst es. Auch gut, nur solie man ihnen nicht zumuthen, dass sie den Dualismus enthusiastisch empfangen; sie werden auch in diesen Punkte gehorchen, doch wie ich glaube, nicht um den Preis ihres nationalen Seins und auch nicht um die Ubermacht eines andern Volksstammes zu begrunden und zu befordern, und endlich auch nicht, damit die Ungarlânder uber sâmmtliche Einkunfte Siebenburgens
186 v nach unbeschrânktem Belieben verfugen./

Der Blasendorfer Process um das *Pronunciamento* ist nichts weiter als eine Mache. Die Berichte, welche diesbezuglich hinausgegangen sind entspringen einer und derselben Quelle, sie sind planmâssig angelegt und vorbereitet; selbst die Gendarmerie ist hierin, wie auch im J[ahre] 1854 und 1859 formlich betâubt worden.

Die Romanen der oester[reichischen] Monarchie konnen nicht auch noch da fur verantwortlich gemacht werden, dass die Generale und sonstige Staatsmânner in den J[ahren] 1854-56 durch ihr Benehmen jede Simpathie und jedes Vertrauen aus dem moldauisch-walachischen Volk ohne Unterschied der Classen formlich ausgerolttet haben. Und was thun aber die heutigen Consuln? Oh, hieruber wâre auch sehr viei zu sagen, doch *die* Angelegenheit ist eines eignen Memoires werth. Und we

heitte die grossten Wiener — Zeitungen vom Fiirsten eines *wilden Volke&* vom Fiirsten der Schweinehirten*, von walachischen Helden von der Schiirze sprechen** und wenn der aristokratische *Hirndk* den Fiirsten Cari in Munkâts eingesperrt wissen will, und wenn Nauptmann Kapolnaî sagt, das walachische Volk sei eigentlich ein Zigeunervolk von drei Millionen und wenn dr. K. Th. Richter in der *Presse* von 30 Oct. sagt, dass der moldauwalachische Adel seinen Ursprung aus dem Schweinstalle herleitet, und wenn hiedurch die Gemiither in hochstem Grade erbittert werden, und wenn dann die Bukarester Journalistik gegen solch unerhorten Schimpf auch in die Schranken tritt, dann soli fur all das die romanische Nation in Siebenburgen bussen ! Das heisst wohl,/
187 ganz einfach, der ganzen romanischen Nation einen derben Fusstritt geben und sie gewaltsam in die Arme einer andern Macht hintreiben.

Man faselt viei von walachischen Agitatoren unter dem Volkc Braucht es denn andere Agitatoren, als die da sind, welche die unzâhligen Banden von Râubern und Raubmordern bilden und unterstiitzen *t*- Und welche Agitation kann in einem Lande wirksamer sein, als diejenige ist, welche durch eine unerhort schlechte und obscure Justiz unterhalten wird? Und das ist der Fall gegenwârtig auch bei uns. Das grosste Uebel diesbezuglich liegt aber in dem hochst traurigen Umstande, dass das Volk gegen diese Justiz keine Klâge erheben darf, indem die Szolgabirowirtschaft schon dafiir sorgt, dass die Zuchthâuser mit unschuldigen Inquisiten wo moglich noch stârken gepfropft werden"[6] etc, etc.

Iacă, de acestea i-aş spune eu Maiestatei Sale, iară pe d-n. contele Beust[7] l-aş ruga ca, precum trimite în România, aşa să trimită şi în Transilvania agenţii săi, sau mai bine să vie însuşi, ca să vază cum merge în ţara urşilor.

Poşta pleacă. Cu atîta trebuie să închei.

Al domniei tale serv şi frate reveritoriu,

187 v *Ge. Bariţ. f*

A.R. Domine !

Epistola este compusă şi scrisă înadins aşa *en neglige*[8], pentru ca în această formă şi în acest costum să se poată întrebuinţa după împregiurări, oricum veţi afla cu cale. Am auzit că asemenea ştiri de natură privată plac la locurile mai înalte. în acel caz, las în voia prea s[finţiei] sale ca să se folosească şi de original, cu numele meu, precum o am scris, în cazul celălalt, d-voastră veţi scoate din ea cît veţi afla cu cale. Vreau numai să ştiţi că eu stau bun pentru tot ce am scris. în tot cazul, aş dori ca încai b[a]r[onul] Beust să cîştige cunoştinţă despre lucrurile aceste. Aş mai fi să i se zică că dacă consulatele încă zbiară aşa cumplit asupra românilor, cauza e că o parte mare a personalului de la consulate vede bine că dacă se va desfiinţa jurisdicţiunea lor, mulţi amploiaţi vor fi siliţi a părăsi ţerile româneşti, adică grasele venituri ce le au de acolo. Ştiţi d-voastră că, de exemplu, dragomanul are sporul pînă la 800 # = 4.000 f.v.a. pe an? Unde mai găsesc ei asemenea sinecure? ! Iacă sorgintea mulţimei corespundinţelor spurcate vomite asupra românilor!.. ~

Mie-mi e preste putinţă a mai da alte informaţiuni, din cauza c timpul e foarte scurt. Iacă, şi aşa am rămas din poşta de ieri. Toate cel lalte rămîn la înţelepciunea prea s[finţiei] sale.

Ca de epilog, eu mai adaug, sau adecă repeţesc încă numai una românii transilvani sunt nevinovaţi faţă cu toate incriminările inventat
188 asupra lor. Ei sunt sacrificiul politicei momentului. Pe D-zeu, / român sunt şi pînă astăzi nevinovaţi! Mîne, poimîne aceeaşi politică satanic îi va irita, despera, împinge şi răpezi la fapte desperate; Dară astăz şi pînă astăzi românii sunt nevinovaţi.

Spune, mă rog, prea s[finţiei] sale profunda mea reverinţă şi si cera mea gratulaţitme la înalta vocaţiune dată lui de la D-zeu, prin cle

în fine, te rog ea în orice caz să binevoieşti a-mi procura una cop din scrisoare, pe care nu mi-o mai poci face[9].

Al d-tale serv şi frate în Christos,

G. Bar

P.S. De cumva s-ar provoca la informaţiuni trase şi din Sibii,
188 v nu vă sfiiţi a-1 da de minciună, că Sibiiul e numai rancună tbt cît est

(B.A.R., ms. rom. 1002, f. 185r-188v.)

1 *Grigore Silaşi,* 1836— 1897, eminent om de cultură, filolog şi folclorist, care s-a învrednicit pînă astăzi de o cercetare monografică a vieţii şi activităţii sale. V despre el *Dicţionarul literaturii române de la origini pînă la 1900,* Bucureşti, 1979, p. şi Iordan Datcu şi S. C. Stroescu, *Dicţionarul'folcloriştilor,* Bucureşti, 1979, p. 395—3 Ambele lucrări indică puţinele şi neconsistentele referinţe anterioare despre Grigore Sil

2 Noul mitropolit greco-catolic al Transilvaniei era Ioan Vancea de Buteasa, la 10 august 1868 (vezi *G.B.C.,* III, p. 193- 194, n. 2).

3 Viitorul memorandist Ioan Raţiu. Acesta se remarcase puternic în viaţa ro nilor la sfîrşitul anului 1866; prin petiţiunea înaintată împăratului la 31 decembrie, legătură cu autonomia Transilvaniei (vezi *G.B.C,* III, p. 190, n. 1).

4 *Emanuel Pechy* (Pechy Mano) era comisar regal pentru Transilvania, însărc cu punerea în aplicare a actuM dualist din 1867.

5 „Că oamenii, dujpăcît se pare, conspiră cu principatele vecine împotriva regimu 4in Monarhie." .,

* *,iN[eu&] Fr[ankfurter] Presse,* v. 2 dec". Notă a lui Bariţ.

** *„Presse,* v, 30-oct. 1868".. Notă a lui Bariţ,

6 „Primul creator şi promotor al ideii daco-romane & fost parohul Daniel R {nu acela împuşcat de către unguri,, ci un altul de lîngă Sibiu). Acesta a publicat în a 1848, la Sibiu, o broşură [intitulată: *Von der Union und nebenbei rin* Wort uber eine m che dakoromănische Monarhie unter desterreichs Krone,* apărută la Sibiu chiar în tim Adunării de la Blaj din 3/15 mai 1848; a tradus-o în româneşte Ssptimiu Albini ki 18 n. ns.] prin care recomanda stăruitor saşilor alipirea de Moldo-Valahia. Dînsul a po <le la ipoteza că Monarhia trebuie să se prăbuşească, şi că în asemenea caz atît saşii românii vor trebui să îndure>brutalul regim maghiar. Din anul 1850 pînă în 1857 inclu o parte a emigraţiei maghiare din Paris, Londra, Bruxelles, Constantinopol etc. — .se găseau împreună cu emigranţii moldo-valahi — neîncetat le-a dat acestora spe

în privința Transilvaniei. După cum se ştie, din 1859 pînă în 1863 zăboviseră numeroşi emigranți maghiari în Principate şi, în speranța că moldo-valahii li se vor alătura în acțiunea de destrămare a Imperiului, le-*au promis cerul şi pămîntul, astfel şi Ardealul. Este de-a dreptul de admirat cum de nu s-a lăsat ademenit guvernul cuzist de aceste mreji, măcar într-o perspectivă mai îndepărtată, ci numai i-a hrănit pe emigranții maghiari, le-a dat bani şi i-a trimis mai departe. în anul 1859, Klapka veni la Cuza cu un ordin categoric al împăratului Napoleon în sensul ca să irupă în Ardeal. Ceea ce n-a făcut-o, deşi Napoleon îi reproşase amarnic. Memoriul datat din 1860, care a fost trimis lui Cuza sub semnătura lui Kossuth, Klapka şi Teleki, însă cu ştirea şi voia celorlalți emigranți şi care s-a publicat în toate ziarele, ne este tuturor cunoscut, iar contele Andrassy ar fi făcut bine să-1 aducă la prea înalta cunoştință a Maiestății Sale. Destrămarea Monarhiei r iată deviza acestuia.

Guvernul absolutist şi actual al Maiestății Sale s-a ferit pînă acum să sprijine într-adevăr ideea daco-română. O mulțime de tineri destoinici sunt urmăriți sub diverse pretexte meschine şi constrînşi să-şi părăsească patria benevol, cu inima mîhnită de ură.. I-am comunicat acesta mai demult domnului Baron Reichenstein, iar excelența sa a recunoscut justețea relatării mele. Pe ce sunt izgoniți românii în Principate ? De aceea ca, să li se poată spune pe la spate: « lată-i pe cei infideli! » Fireşte că majoritatea acestora. sînt primiți foarte bine acolo. De ce nu mai vreau să acorde limbii române teren în țara aceasta? Fiindcă nu este destul de cizelată? Dar cînd şi cum s-a promovat cultivarea, ei ? Şi totuşi, vrînd-nevrînd, ea va fi nu peste mult în stare ca să înfrunte concurența oricărei alte limbi în Ungaria şi Transilvania.

De ce li se impută românilor drept cea mai mare crimă că ei, de opsprezece an£ — ca şi întotdeauna — s-au ridicat pentru unitatea Imperiului ? Ei bine, astăzi nu li se mai pretinde de la dînşii această *virtute m* sensul de altădată, li se spune că voința Maiestății Sale este ca ei să se ridice în favoarea dualismului. Să fie aşa, numai atunci să nu li se pretindă ea să primească cu entuziasm dualismul; ei vor fi supuşi şi în această privință, dar după părerea mea nu cu prețul entității lor naționale, şi nici de aceea ca să fundamenteze şi sa susțină supremația unei alte seminții, nici de aceea, în fine, ca astfel cei din Ungaria să dispusă după plac de toate veniturile Ardealului.

Procesul de la Blaj din cauza *Prmuncmmmhdmi* nu este decît o machinație. Vestirile care au lest divulgate despre acesta provisa dintr-nna şi aceeaşi sursă, ele sînt tîlcuite- şi răspîndite în mod dinainte chibzuit. Jandarmeria însăşi este implicată în afacere„ de weme oe ea a fost amuțită, ca şâ In anul 1854 şi tS39, în *wmă* loimal.

Românii din Monarhia austriacă nu pot fi traşi la răspundere nici pentru aceea, că generalii, precum şi oamenii de stat contemporani, în anii 165V- au stîrpit de-a. dreptul prin atitudinea lor, o anumită s&npatie şi încredere di® partea poporului moldavo-valah, fără diferență de clasă. ŞL ce4 de făcut cu consulii de astăzi ? O, s-ar putea spune multe şi despre aceasta: cfoestttmea, desigur, ar merita un memoriu. Şi cînd *astăzi* cele mai ma ii ziare vie®eze vorbesc despre domnitorul urnii *popor sâfflbafoc,* despre domnitorul *pmcarMor,* despre eroii valatii *pafă-lapte,* fi cînd aristocraticul *Hirnok* pretinde a. şti despre priirțal Carol că este închis la Munkâes, şi d u d locotinentul Kapolnai spune că poporul valah «e de tapt un popor •pgan de tai milioane die sutflete, şi cînd dr. K. T h . Richter, în mumărul ziarului *Presse <Sm* 3© octombrie spune că boierul moldavo-valah- îşi trage obîrşia din staulul porcilor, şi cînd spiritele sunt îndÎTJite în eel mai înalt grad, şi cînd şi juimlistica din Bucureşti intră îm apenă pentru C0m%aterga unei asemenea ponegriri nemaipomenite, atunci trebuie să plătească națiunea română din Transilvania l!

Vasăzică asta înseamnă să se dea întregii națiuni române un straşnic pi
cu forța în brațele unei alte puteri.

Se trăncăneşte mult despre agitatorii din sînul poporului. Se
agitatori decît acei care sînt acolo, care alcătuiesc şi sprijinesc nenu
hoți şi de tîlhari! Şi apoi care agitație poate să fie mai eficace într-o
care o susține o justiție neauzit de rea şi obscură ? Or, acesta este ac
Cea mai mare pacoste în această privință constă însă în extrema tr
poporul nu poate să-şi înainteze nici o plîngere împotriva acestei justi
de solgăbirăi ia măsuri în acea privință ca închisorile să fie — oriund
mai îmbîcsite de jacquerifti nevinovați etc. etc."

7 *Friedrich Ferdinand Beust,* 1809— 1886, ministru de externe a
saxonă. A căzut în 6 noiembrie 1871, după o carieră politică lungă. I*a u
treburilor externe ale Imperiului ungurul lulius Andrassy.

8 „Neglijent."

9 Textul de față este copia cerută de Bariț, scrisă de mîna l
aflată printre scrisorile acestuia către cărturarul braşovean.

XXXVII

CĂTRE MIHAIL KOGĂLNICEAN

(1869)

Domnule ministru !

Cu poşta de astăzi am trimis de aici, sub adresa
tului, un pachet cu foia literarie *Transilvania,* ca u
de recunoştință şi mulțămită pentru numărul cel ma
ai binevoit a dispune domnia ta ca să se trimită înco
stitutelor şi bibliotacelor[1]. Restul numerilor din ur
iarăşi în broşură, însă tocma la finea anului. Alătur
Transilvania] 1868 în care se aflâ catalogul docume
Valachis[2].

Ştiu foarte bine că d-ta n-ai timp de a te ocupa
toria noastră, a acestor de dincoace de munți, îns

Am alăturat şi un dicționariu unguresc-român
o curiozitate, sau şi de trebuință, atunci cînd dăm p
unele expresiuni ungureşti.

[Din][4] -|* 1/2 coală se poate vedea preste ce feli de [documen]te istorice am dat noi în Viena, cu privi[re la r[egularea hotarelor dintre România (în [...]) [şi] dintre Transilvania. Este învederat că, mergînd pe urma acestor extracte şi citate, s-ar mai putea descoperi în această materie o mulţime alte documente interesante, atît în Viena, cît şi la Cluş şi la Sibii.

în cauza ştiută am vorbit cu fratele lacob Murăşanu, redact[orul] *Gazetei.* Omul a suferit foarte mari lovituri de trei ani încoace. Prin urmare, d-voastră veţi face o mare bunătate dacă-1 veţi ajuta cu atîta cu cît mi-ai zis d-ta în ziua din urmă cînd ne văzurăm în ministeriu. După aceea, pe viitoriu veţi face cum vă va lumina D-zeu.

Domnule ministru, dă-mi voie să te mai răpesc încă cîteva minute cu rugarea ca să binevoieşti a reflecta la o faptă barbară, despre care au început a vorbi foile româneşti transilvane şi ungurene, cum şi unele din Viena. în 1[a] octobre a.c. b[a]r[onul] Carol Apor, preşedintele Curtei de apel din M[ureş] Oşorhei sparse comuna românească *Tofalău* din Distrpctul] *Murăşului,* aruncînd pe strate trei sute de suflete, bărbaţi, femei, bătrîni şi prunci mici. îndată după aceea dete porunca ca [..] averea acelor familii, ceea ce s-a [.. .] altele s-au vîndut preste trei [..] (baniţe) de grîu şi alte [.. .]lea familii a!u rămas peritoare [...].

B[a]r[onul] C. Apor nu s-a îndestulat nici cu atîta ci, de altă parte, a mijlocit la deregătoria politică ca să iasă un subprefect la faţa locului şi să poruncească acelor 300 suflete de români ca în două zile să se care din drum, unde se aşezaseră cu toţii sub cerul liber. Subprefectul, ieşind acolo, le-au zis că dacă în două zile nu se vor mişca şi nu vor lua lumea în cap, li se vor arde toate hainele şi alte amărunte pe care le mai avea acei nefericiţi.

Aceasta se întîmpla între 9 şi 10 octobre. Un advocat ne scrie din 10 oct. aşa: „Ieri după amiazi am fost în faţa locului, comerciantul Iosif F ... şi concipientele Nicolae C. Am aflat comuna întreagă în mijlocul drumului. Copiii plîngeau de foame şi de frig, femeile se boceau şi îşi 'blăstemau ora naşterei iară bătrînii ne ziceau că voiesc să moară acolo de foame şi de sete, pentru ca să fie îngropaţi în acelaşi cemeteri, pe ţărîna moşilor şi a strămoşilor. N.B. : biserica, cimeteriul încă nu sunt puse la tobă".

Este adevărat că b[a]r [onul] Apor, după un proces foarte îndelungat, cîştigase cauza în contra acelor familii ro[mâne] însă pentru ca să ştie. lumşa cum cîştiga [...] cauzele lor în Transilvania, nu trebuie să [...]• b[a]r[onul] C. Apor este vechi preşedinte al [Curţii de apel] şi,că tremură toţi judecătorii de fri[ca lui]. Acest om e cunoscut de unul din [duşmanii de] profesiune ai elementului românesc. .

într-aceea, pentru ca să pricepem şi mai bine natura proceselor urbariali (rurali, iobăgeşti) din Transilvania se cuvine a însemna încai următoariele lucruri: în a. 1854 cînd a ieşit legea rurală (patenta din 24 iuniu .1854). s-a luat de bază conscripţiunea din 1819, adică toţi ţăranii cîţi au avut la mîna lor. moşioare în 1819, să fie răscumpăraţi de la boieri, prin stat. Din contră, toţi ceilalţi să se răscumpere ei sin-

guri, din pungile lor. 5 200 de familii boiereşti au luat
rantată prin stat, 46 milioane fiorini v. a. plus interese
cu totul 72 milioane! Clasa ţeranilor răscumpăraţi prin
iobagi, a celor carii se răscumpăra ei pe sine, se chiema z

Locuitorii din Tofalău au fost din clasa iobagilo
grafia din 1819, cum şi împregiurarea caracteristică c
impozitele ca *iobagi,* nu ca zîleri. Acestea adevăruri s-au
Se pare însă că fiind acea comună românfească] în sec
ca să o spargă cu orice pret, pentru ca să aşeze secui î
lor.

De altmentrelea, scoaterea românilor din moşiil
cumpărate de stat cu banii scoşi tot de la noi, prin i
ordinea zilei de [...]. Cazul însă de la Tofalău bate m
pentru] că s-a întîmplat acum, spre iarnă, şi [prin m
executărei.

D-voastră scoateţi preste hotar [...] şi toată l
asupra [...] Transilvania extermină sute şi [sute de fa
iară lumea admiră bravu[...]. [Pînă] cînd?

Cu înaltă stimă [...]

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 62.592.)

1 La data respectivă Mihail Kogălniceanu era ministru de i
1869 el a dispus trimiterea a peste 2000 de exemplare de cărţi român
care să se împartă la şcoli şi aşezăminte culturale naţionale. De no
Kogălniceanu a trimis un număr aproximativ de cărţi pentru român
distribuitor fiind Alexandru Roman, profesor de limba şi literatur
tatea din Budapesta. Este cea mai mare donaţie de cărţi pentru fr
regimul intolerabil al dualismului austro-ungar. Vezi şi *Transilvan*
p. 147— 148. In scrisoarea următoare, date concrete despre distr

2 Vezi *G.B.C,* VI, p. 313, n. 2, şi supra, XXXIV/139, n. 10,
şi mai publica regeşte de documente din marea colecţie rămasă de
Kemeny Jozsef. Aici este vorba, concret, de o parte a lungului des
generale despre români din volumul respectiv al lui Kemeny, literel
alfabetic, cuvîntul *Valachi.* Seria s-a tipărit sub titlul *Extractus*
<cone Rerum Tran[silva]nicarum eruditissimi Viri Illustrissimi d. C
sub voce Valachi. Tomo III, Q — Z contentorum (Transilvania, I, 18
nr. 5, p. 100— 104; nr. 6, p. 124— 126; nr. 7, 141— 144) cu documen
1809, cu continuarea: *Ex Indice Codicis Diplomatici Illustr[issim*
Kemeny in XII Tomos distributi (nr. 8, p. 174— 176; nr. 9, p. 208—
mente dintre anii 1212— 1699.

3 *Dicţionariu unguresc-românesc. Magyar-român szotâr. Com*
Editoriu şi proveditoriu, auctoriul, Braşov, 1869.

4 Din acest loc şi pînă la sfîrşit, scrisoarea este deteriorat
nu putea reconstitui unele cuvinte. Ceea ce am reconstituit în m
ranteze drepte[ ], iar ceea ce nu s-a putut reface este însemnat c
leaşi paranteze [...]. Procedeul este valabil pînă la sfîrşitul scris

XXXVIII

CĂTRE EFORIA ŞCOLILOR DIN BRAŞOV

(1869)

146

Braşov, în 4 novembre 186

Cătră Onorabila Eforie a şcoalelor naționale ale confesiunea gr. răs.
în Braşov

în urmarea dorinței exprimate de către unii membri ai Societății Academice şi pe temeiul informațiunilor trase mai în urmă, domnul ministru al afacerilor interne din România a dat, sub N° 14.551, ordin către direcțiunea Imprimeriei Statului pentru ca aceea să trimită gratis un număr oarecare de cărți, atît didactice cît şi juridice româneşti, pentru bibliotecele şi şcoalele româneşti din Transilvania şi Ungaria \ iară subscrisul fu însărcinat a le împărți pe acelea în Transilvania şi mai ales în oraşul şi districtul Braşov, în Sibii, în Blaş, Cluş etc.

Acelea cărți au sosit în zilele acestea şi sub n. 5441 din 4 novembre a. c. s-au scos de la vamă plătindu-se în total:

pentru 1056 [bucăți], arg. fior.	29,28 cr.
chiria de la Bucureşti pentru 1056 [bucăți] a 3 sf[anți] % [bucata] = 31 1/2 sf. '..	10,21/2
descărcat, transport la vamă, de acolo acasă, frachinagiu	1,35
Suma în sunători	f. 41,65 1/2

Din această sumă se vine jumătate pentru lada ce rămîne în Transilvania, adică sunăt[ori] f. 20,82 cr. iară din aceşti fiorini jumătate vine pe cărțile care rămîn în Braşov, a se plăti cu sunători fiorini 10,41 cr.

Pe temeiul acestora arătări rog pe Onor[abila] Eforie ca să binevoiască a dispune primirea cărților consemnate în alăturata listă, cîte 3 exemplare din fiecare op, de la subscrisul. Iară apoi rămîne la înțeleaptă chibzuire a Onor[abilei] Eforii de a păstra cîte un exemplar pentru biblioteca şcoalelor, iară din celelalte două a împărtăşi anume
75 cu cărțile/didactice pe şcoalele normali din Satulung şi Zerneşti.

Am onoare a fi cu tot respectul al Onor. Eforii,/

75

G. Bariț./

(B.A.R., ms. rom. 981, f. 75r-f v)

Adnexe

România
Cabinetul directorului
Imprimeriei Statului
No 3087

Bucureşti, 25 7«u 18

Domnul meu,

în urma dorinței esprimată de a vi se elibera un oarecare număr de cărți didacti din depozitul central, domnul ministru m-a însărcinat prin ord. n/o 14.551 a vă satisfa cererea, trămițîndu-vă cître 15 exemplare din fiecare carte.

Subsemnatul, am onoare a vă alătura, pe lîngă aceasta, 2 liste cuprinzătoare numărul total de 1015 exemplare ce vi se înaintează, o dată cu aceasta rugîndu-vă ca binevoiți a mă onora cu răspunsul d-voastre de primire.

Primiți, domnul meu, încredințarea stimei mele,

Director *Mârginea*

[Adresa:] D-sale domnului G. Bariț, membru Societății Academice pentru cultu limbei române. La Braşov. .

(B.A.R., ms. rom. 981, f. 68.)

Listă

de cărțile didactice aflate în depozitul central
al Imprimeriei Statului la 1 septembrie 1869

1 *Abecedar sau manual de silabism* pentru clasa I, de Dimitrie Iarcu, ediția a 1 bani 15;
2 *Carte de lectură* pentru clasa II, ediția 10-a, redactată de B. Ştefănescu, bani
3 *Curs elementar de desemnul liniar* de I. M. Poenaru, 1 leu 15 bani;
A *De 2 ori 52 istorii biblice pentru scoale şi familii,* bani 55;
5 *Elemente de aritmetică pentru clasa 1,* text pentru învățători de M. Schwartz, bani
6 *Elemente de aritmetică pentru şcolari,* idem, bani 25;
7 *Idem* de comptabilitate sau ținerea registrelor, pentru uzul clasei IV de D. Ia bani 30;
8 *Elemente de Catechism sau datoriile morali ale chreştinului,* ediția 12-a, bani 15
9 *Idem de Istoria sacră sau biblică a vechiului şi noului testament,* ediția 2-a, bani
10 *Idem de Gramatica română* de V. Stilescu, bani 20, sub presă;
11 *Idem de Istoria românilor,* ediția 7-a, de A. T. Laurian, bani 45;
12 *Idem* de I. Eliade Rădulescu, ediția 2-a, sub presă;
13 *Elemente de istoria naturală,* ediția 6, de Dimitrie Iarcu, bani 40;
14 *Epistolele şi evangheliile duminicilor şi ale sărbătorilor de peste tot anul,* de Nifon I şescu, ediția 3-a, bani 84;

15 *Tabula Daciae antiquae* de A. T. Laurian, 1 leu 15 bani;
16 *Femeia virtuoasă sau cele trei epoci ale femeei* de Thoma Sergescu, bani"50;
17 *Geografia țărilor române* de A. T. Laurian, bani 20;
18 *Idem* de Gr. Vlădescu, ediția 14-a, bani 35, sub presă;
19 *Geometria elementară,* ediția 3, de Georgiu Eustațiu, ediția 4-a, bani 85, sub presă;
20 *Micul catechism sau datoriile omului creştin moral şi social* de A. F., ediția 13-a, bani 20, sub presă;
21 *Manualul sistemului metric decimal, cu figuri în text* de E. A., 1 leu;
22 *Bibliografia de cărțile române* de Dimitrie Iarcu, 2 lei 50 bani;
23 *Carte de gimnastică* de G. Moceanu, 2 lei 75 bani;
24 *Cvirs elementar de antropologie şi de medicină populară* de A. H. Bassero, bani 85;
25 *Dicționar eleno-român* de profesorul G. loanid, tomul I, 15 lei; tomul II, 15 lei;
26 *Geometria descriptivă cu figuri* de Al. Orăscu, 2 volume, 8 lei 35 bani;
27 *Istoria generală de* Al. I. Crețescu, tomul II, 4 lei 20 bani; tomul III, 4 lei 20 bani;
28 *Elemente de pedagogie şi metodologie* de I. R. Eliade, sub presă;
29 *Studii asupra instrucțiunii publice în unele din statele Europei* de G. Costaforu, 4 lei 45 bani;
30 *Zoologia* de lulius Baraş, 3 lei 75 bani[2].

(B.A.R., ms. rom. 981, f. 69r)

Listă

de cărțile didactice liberate din depozitul Imprimeriei Statului domnului G. Bariț, membru Societății Academice pentru cultura limbei române, la Braşov

Numărul		Numirea	Costul	
curent	exem-plarelor		l.	b.
1	15	*Abecedare sau manual de silabism pentru cl. I* de Dimitrie Iarcu, ediția 13-a		15
2	15	*Carte de lectură pentru cl. II,* ediția 10, redactată de B. Ştefănescu		40
3	15	*Curs elementar de desenul liniar* de I. M. Poenaru	1	15
4	15	*De 2 ori 52 istorii biblice pentru scoale şi familii*	—	55
5	15	*Elemente de aritmetică pentru cl. I, text pentm învățători* de M. Schwartz	—	45
6	15	*Elemente de aritmetică pentru şcolari* de Schwartz	—	25
7	15	*Idem de comptabilitate sau ținerea registrelor,* pentru uzul cl. IV de D. Iarcu	—	30
8	15	*Elemente de istoria sacră sau biblică a Vechiului şi Noului Testament,* ediția 2	—	20
9	15	*Elemente de gramatica română,* de V. Stilescu		20
10	15	*Idem de istoria românilor,* edit. 7^ de A. T. Laurian		45
11	15	*Idem de istoria naturale,* edit. 6 de D. Iarcu		40
12	15	*Epistolile şi evangheliile duminicilor şi ale sărbătorilor de de peste tot anul*		84
13	15	*Femeea virtuoasă sau cele trei epoci ale femeei* de Toma Sergescu		50
14	15	*Geografia țărilor române* de A. Laurianu		20
15	15	*Idem* de Gr. Vlădescu, ediția 14 a		20
16	15	*Micul catehism sau datoriile omului creştin moral şi social* de A. E., ediția 13-a		20
17	15	*Manualul sistemului metric decimal, cu figuri în text,* de E.A.		
18	15	*Bibliografie de cărțile române* de D. Iarcu		50
19	15	*Carte de gymnastică* de G. Moceanu		75
20	15	*Curs de elementariu de antropologie şi de medicină popu- Iară* de A. H. Bassero		85
21	15	*Dicționar eleno-român* de profes. G. Ioanid, tom. I	15	
22	15	*Idem* *idem* " " tom. II	15	
23	15	*Geometria descriptivă cu figuri* de Al. Orăscu în 2 volume	8	35
24	15	*Isteria generală* de Al. I. Crețescu, tom. I	4	20
25	15	*Idem* *idem* " II	4	20
26	15	*Elemente de pedagogie şi metodologie* de I. R. Eliade	5	
27	15	*Studii asupre instrucțiunei publice în unele din stateie\ Europei* de G. Costaforu	4	45
			3	75
28	15	*Zoologia* de lulius Baraş	73	49
	420	adecă lei şeptezeci s i trei 49%, de cincisprezece ori însumează....	1102	35

Bucureşti, 1869, septembr. 25

Pentru conformitate,

S. *Laliciu*

(B.A.R., ms. rom. 51, f. 73)

Listă

de legiuirile liberate din depozitul Imprimeriei Statului domnului G. Bariț, membru Societății Academice pentru cultura limbei române, la Brașov:

Numărul		Numirea	Costul	
curent	exem-plarelor		l.	b.
1	10	*Constituțiunea și legea electorale*		45
2	15	*Condica camerciale,* **ediția II**	1	70
3	15	*Legea Consiliului de stat*		15
4	15	*Legea Curții de compturi*	—	15
5	15	*Legea comunelor urbane și rurale*	—	20
6	15	*Legea consiliului județian*	—	20
7	15	*Legea rurale*	—	30
8	15	*Colecții de instrucții pentru aplicarea Leg[ii] rurale,* **part. I**	—	30
9	15	*Convențiunea pentru organizarea definit[ivă] a Principatelor] U[nite] Române*		20
10	15	*Convențiune idem,* **în broșuri imprimate de lux**	—	45
11	15	*Legea asupra comptabilității generale a statului*	—	25
12	15	*Legea pentru constrîngerea corporale*	—	20
13	15	*Legea căilor ferate de peste Milcov*		45
14	15	*Legea Curții de casație și justiție*	—	30
15	15	*Legea pentru străinii domiciliați în țară, de a cumpăra proprietăți imobile*		10
16	15	*Legea de esproprietațiune pentru caz de utilitate publică*		15
17	15	*Tablou de toate comunele rurale din țeară*		20
18	15	*Codice penale și de procedfurăj criminale*	1	70
19	15	*Codice de procedfurăj civile*	1	70
20	15	*Colecțiuni de mai multe legiuiri*		45
21	15	*Legea pentru înființarea gardei orășenești*	—	20
22	15	*Legea asupra instrucțiunei publice*	—	25
23	15	*Legea de instituirea perceptorilor*	—	15
24	15	*Legea pentru organizarea judecătorească*	—	25
25	15	*Regulile instalării și atribut [iile] funcționar[Hor] pfentru] tutun*	—	25
26	15	*Legea pfentru] regularea drept[ului] de intrare de la vitele păstor[Hor] străini*	—	25
27	15	*Formularul Codicei de proced[ură] criminale*	—	30
28	15	*Regulament despre atribuțiunile portăreilor*	—	25

Numărul		Numirea	Costul	
	* J2			b.
29	15	*Buletinul legilor pe anii de la 1859 pînă la 1861*		20
30	15	*Idem 1862*		85
31	15	*Idem 1863*	1	Î0
32	15	*Idem 1864,* part. I	1	70
33	15	*Idem 1864,* part. II	1	70
34	15	*Idem 1864,* part. III	1	85
35	15	*Idem 1865*	2	10
36	15	*Dezbaterile Senatului Român pe a[nii] 186f— 1865*	2	20
37	15	*Idem Adunărei Legislat[ive] a României pe a. 1864—(18)65*		?0
38	15	*Noua legiuire de prințul Știrbei pentru săteni*		27
39	15	*Legea poliției rurale*		15
40	15	*Analele statistice ale Românii pe anul 1866,* **broșura VII, part. I**	34	92
	595	De cincisprezece ori a lei... minus 5 es. de la nr. 1 însumează ..... adecă lei cincisute douăzeci și unu *DD /₀*	521	55

București, 1869, septembre 25

Pentru conformitat

S. *Lalic*

(B.A.R., ms. rom. 981, f. 72)

România
Cabinetul directorului Imprimeriei Statului

No

București, 21 ©ctobr. 1

Domnul meu,

La scrisoarea d-voastre cu data H luna expirată, am onoare a răspunde că a cărțile didactice și juridice pentru d-voastre cît și pentru d-l Al. Roman, împacheta în două lăzi, le-am înaintat la Brașov prin canalul d-lui Iuga, pe care cred că le-ați primit.

în lada adresată către d-voastre am anexat și un uvragiu cu 3 tablouri ilustra -sub titlu *Distrucțiunea sfintei cetăți Ierusalimul.* Aș dori ca această carte să ajungă la

nile sfinției sale domnului canonic Antonie Veştemianu[5]. Vă rog aşadar a expedia această carte la destinația ei, şi mă veți îndatora.

Cît pentru pachetul ce mi-ați adresat, veți şti, domnul meu, că n-am lipsit a preda d-lui ministru Mihail Kogălniceanu aceea ce a fost destinat pentru domnia sa. Tot aseminea şi broşurile celelalte, către ceialalți domni, despre care am onoare a vă face cunoscut.

Adăst, în fine, lista subscrisă de d-voastre de primirea cărților şi legiuirilor din chestie.

Al d-voastre devotat,

A. Mărgineanu,

director Imprim. Statului.

[Adresa:] D-sale d-lui G. Baritz, la Braşov

(B.A.R., ms. rom. 981, f. 74)

D-lui G. Bariț, Braşov

Prin cărăuşul Nicolae Ştefan din Braşov vă trimitem 2 lăzi cu cărți didactice şi şi juridice, greutatea c[irca] 600 [kg].

După primire veți binevoi a le cîntări şi a plăti cărăuşului trei sfanți de % [kg].
Bucureşti, 25/13 octobre 1869

C. I. Iuga m.p.

(B.A.R., ms. rom. 981, f. 96)

N^ 107/[1]S69

Braşov, 15/3 noembre 1869

Onorate domnule !

Mărinimoasa îngrijire a iluştrilor şi prea stimaților frați din România, prin care s-a ordonat din partea domnului ministeriu al afacerilor interne de acolo, nr. 14.551, la direcțiunea Imprimăriei Statului, împărtăşirea atît a bibliotecii şi a şcoalelor noastre cu cărțile didactice şi juridice, cît şi a şcoalelor normali din Satulung şi Zerneşti, cu cărțile didactice care sunt în lista ce o am primit cu prețuita hîrtie a onor. domniei voastre din .6-a iunei prezente specificate, ne-o ridicat cu atît mai mult simțemintele de recunoştință şi profundă mulțumire, cu. cît bunăvoința şi ajutorul de care ne bucurăm din parte-le este cel mai puternic sprijin al institutului nostru de învățămînt, de la care, mai cu seamă, atîrnă prosperarea culturei şi fericirei acelora carii să nutresc din el.

Deci vă împărtăşim, onorate domnule, că s-a dispus din partea subscrisei eforii să vi se rebonifice spezele cu primirea acelor cărți preunate, în monedă sunătoare, cu 10 fl.

41 cr. adecă zece fioreni 41 cr. val[ută] austrpacă] şi totodată să se rădice de la on. domn voastră acele cărți.

Avem onoare de a ne desemna ai onorat domniei voastre,

Eforia şcoalelor centrale rom
ort. răsăritene,
Damian Datco, preşedint

[Adresa:] Prea onoratului domn Georgie Bariț. Loco.

(B.A.R., ms. rom. 981, f. 85r)

Mult stimate domnule !

Nu e demult, precum este bine cunoscut şi domniii-tale, de cînd, după multe os neli şi necazuri, cu ajutorul lui Dumnezeu ajunsărăm a înființa şi în comuna noast Zărneşti, una şcoală primară cu trei învățători. In urma aceasta am pus şi baza înfi țării unei biblioteci pe lîngă această şcoală, precum trebuie să fie de acestea la toate şc lele.

Dară tocma pe cînd meditam mai serios că, într-atîta lipsă de mijloace în care aflăm, unde să alergăm după ajutoriu spre acest scop, şi pe cînd cugetam a ne întoa privirea către frații noştri din România, cari se părea a-şi fi uitat de noi tocmai în aceste momente serioase, între aceste împrejurări grele, ne suprinseră un dar de 96 căți cărți didactice şi juridice din Tipografia Statului României, ce le-a făcut d-1 minis de interne tinerei noastre biblioteci şcolare, prin stăruința d-tale.

Cred că veți înțelege cîtă bucurie ne-au cauzat nouă această aducere-ami de noi, din partea fraților ncştri din România, mai ales dacă veți considera că au primită cu amoare frățească din partea alor noştri. De. aceea, dară, subscrisul au şi pri de la Eforia şcolară plăcuta însărcinare de a descoperi d-lui ministru de interne din mânia, prin prea onorat domnia ta, adînca lor mulțămită şi recunoştință, dară şi a asig pe domnul ministru că vom face ca să se ştie şi să cunoască toată tinerimea noa şcolară, şi prin ea şi posteritatea din astă comună, binefacerea domnului ministru pen şcoala noastră.

Iar pe d-ta te rog să binevoieşti a mă considera şi mai departe al prea ono d-tale sincer stimătoriu,

Ioane Comşa m
preot gr.

Zărneşti în 13 novemb. 1869

(B.A.R., ms. rom. 981, f. 89)

Din şedința consistoriale ținută în Gherla la 13 novembre 1869

Nr 2863/1763

Spectate domnule !

La prea stimata scriptă a spectatei domniei voastre dd*° 9 novembre a.c. în p vința cărților juridice şi didactice în limba română tipărite la Bucureşti şi gratuite îm

tinde în Transilvania, Ungaria şi Banat, pe seama bibliotecilor de la institutele române de aici, rescriind cu toată încrederea, ţi se face cunoscut că acest consistoriu cu bucurie şi pe lîngă adîncă mulţumită primeşte cărţile destinate pentru institutele din ambitul acestei diecese, şi pentru portul acelora su[b] ~ alăturaţi ţi se trămit 7 fl. 60 cr. v.a., făcîndu-vă cunoscută şi acea împregiurare că, din cărţile pedagogice destinate pentru şcoalele din Năsăud, acest consistoriu a destinat jumătate pentru Preparandia gr[eco]-catolică din Gherla, după ce preparandia greco-catolică din Năsăud s-a strămutat aici, la Gherla,

întru altele, cu deosebită stimă rămînem,

Ioan Anderho m.p.

vicariu genferal] capitulariu.

[Adresa:] Spectatului domn Georgiu Bariţ, Braşov

(B.A.R., ms. rom. 981, f. 101.)

Nro 4325

Din Oficiolatul Districtului Făgăraş, în 24 novembre 1869

Conspect

despre cărţile trântise pentru biblioteca Districtului Făgăraş din partea înaltului Ministru de Interne al României, prin mijlocirea onoratului domn Georgiu Bariţ,

şi adecă:

1 I broşură *Legiuire pentru receprocele drepturi şi îndatoriri ale proprietariului şi lucrătoriului de pămînt emise de principele Barbu Ştirbei în 23 prier 1851 ;*
2 I *Condica de comerciu din anul 1863,* II ediţiune, 1865
3 I *Lege pentru cartea de compute din 24 ianuariu 1864;*
4 I *Lege pentru câlile ferate din 24 martiu 1864 ;*
5 I *Lege pentru comunile urbane şi rurali din 31 martiu 1864;*
6 I *Lege pentru consiliele judeţiane din 31 martiu 1864;*
7 I *Convenţiune pentru organizarea definitivă a Principatelor Unite Române din 2 mai 1864;*
8 I *Convenţiune pentru organizarea definitivă a Principatelor Unite Române, cu legea electorale din 2 iuliu 1864;*
9 I *Lege rurale cu proclamaţiunea domnitoriului din 14 august 1864;*
10 I *Colecţiune de toate instrucţiunile etc. ale nouei legi rurali din anul 1864;*
11 I *Lege pentru Curtea de Casaţiune, din 19 august 1864;*
12 I *Lege pentru străinii domiciliaţi în Romămia, din 19 august 1864;*
13 I *Lege pentru Consiliul de Stat în România, din 22 august 1864;*
14 I *Lege pentru constrîngerea corporale în România, din* i« *september 1864;*
15 I *Lege de expropriaţiune pentru utilitate publica, din 17 optobre 1864;*
16 I *Tabel de toate comunele rurali din România, din 31 optobre 1864;*
17 I *Lege asupra instrucţiunei a Principatelor Unite Române, din 25 novembre 1864;*
18 I *Lege asupra computabilitâţii generale, din 5 decembre 1864;*
19 I broşură *Colecţiune de mai midte legiuiri române din 5 decembre 1864;*
20 I „ *Lege de instituirea perceptorilor din 23 martiu 1865;*
21 I „ *Lege pentru regularea dreptului de intrare de la vitele păstorilor străini, din 20 mai 1865;*
22 I „ *Codicele penale şi de procedură criminale, din 17 iuniu 1865;*
23 I „ *Lege pentru organizarea judecătorească, din 4 iuliu (1)865;*
24 I „ *Ordonanţia domnească despre monopolul de tutun, din 3 iuliu 1865;*
25 I „ *Codice de procedură civilă din 9 septembre 1865;*
26 I „ *Lege pentru înfiinţarea gardei urbane din 17 marţiu 1866;*
27 I „ *Regulamentul portăreilor, din 17 marţiu 1866;*
28 I „ *Formularie ale Codicelui de procedură criminale, din 17 marţiu 1866;*
29 I „ *Lege pentru poliţia rurale, din 23 decembre 1868;*
30 I „ *Buletinul legilor pre anii 1859, 1860 şi 1861 ;*
31 I „ *Buletinul legilor pre 1862;*
32 I tom *Bultetinul legilor pre anul 1863;*
33 trei tomuri *Buletinul legilor pre anul 1864 ;*
34 I tom *Buletinul legilor pre anul 1865;*
35 I *Dezbaterile Adunărei Legislative a României, sesiunea 1864—1865;*
36 I *Dezbaterile Senatului României, sesiunea 1864—1865;*
37 *Analele Statistice ale României pre anul 1866, broşura VII, partea primo*

Făgăraş în 22 novembre 1869

Cum că aceste cărţi le-am primit în stare bună şi s-au petrecut în inventariu bibliotecei Oficiolatului districtuale, cu gratitudine adeverim,

I. Germ[an] Codru Drăguşanu
vicecăpitan diriginte

Teofil Frîncu,
notariu distric[tua

(B.A.R., ms. rom. 981, f. 91r-92r.)

De la Eforia Şcoalei capitalie „Radu Negru"

Făgăraş, 12/24 novembre 18

Lista

cărţilor donate de înaltul Ministeriu de Interne al României, prin mediul onoratului domn Georgiu Bariţ pentru biblioteca şcoalei capitali greco-orientale „Radu Negru" din Fogaraş:

1 I broşură *Abecedariu sau manuariu de silabism* de domnul Iarcu;
2 1 „ *Micul catechism pentru scoale primari, urbane şi rurali;*
3 1 „ *Istorie biblice pentru scoale şi familie,* traduse din germană;
4 1 „ *Epistolele şi evangheliele duminecilor şi serbătorilor* de Nifon Bălăşesc
5 1 „ *Elemente de gramatica română pentru II şi III clase prim.* de Stilesc

6 I broşură *Geografia ţărilor române pentru scoale primari* de A. Treb. Laurian;
7 I *Elemente de geografie pentru II şi III clase prim.* de G. Vlădescu;
8 I *Elemente de istoria românilor pentru clasele prim.* de A. Treb. Laurianu;
9 I *Elemente de istoria sacră şi biblică pentru şcoalele prim.*
10 I *Elemente de istoria naturale pentru clasea IV prim.* de D. Iarcu;
11 I *Elemente de aritmetică pentru clasea Ia prim.* de M. Schwartz (test pentru învăţători);
12 I *Elemente de aritmetică pentru clasea I prim.* de M. Schwartz (test pentru şcolari);
13 I *Elemente de computabilitate comerciale* de D. Iarcu
14 I *Carte de gimnastică* de G. Moceanu;
15 „ *Manualele sistemului metric zecimal;*
16 „ *Curs elementariu de antropologie* de A. H. Bassero;
17 „ *Curs elementariu de desemnul lineariu* de I. M. Poenariu;
18 *Tractaţiune asupra geometriei descriptive* de Al. Orescu;
19 „ *Manuale de figure la aceasta;* •
20 volume *Istoria naturale,* tomul I de Iuliu Baraş;
21 - „ *Elemente de istoria generală* (tomurile II şi III) de Al. I. Creţescu;
22 volum *Elemente de pedagogie şi metodologie* de I. R. Eliade;
23 broşură *Carte de lectură pentru II clase prim.* de Barbu Ştefănescu;
24 *Femeia virtuoasă,* cartea I« de Toma Sergiescu;
25 II volumine *Dicţionariu eleno-român* de G. Ioanide;
26 I broşură *Repertoriu biblio-chronologic* de D. Iarcu;
27 I volum *Studii asupra instrucţiunei publice în unele staUiri europene* de G. Costaforu

Făgăraş în 22 novembre 1869

Cum că aceste cărţi s-au primit în stare bună, cu gratitudine se adevereşte,

Prezidiul eforial:

Petru Popescu, protopop gr. or I al Făgăraşului;
Ion Dima Petraşcu, directorul şcoalei. şi secretariu eforial.

(B. A. R., ms. rom. 981, f. 95r 4- v)

Lista

cărţilor donate de înaltul Ministeriu de Interne al României, prin mediul onoratului domn Georgiu Bariţ, pentru biblioteca şcoalei capetali greco-catolică în Ohaba Făgărăşană

1 I broşură *Abecedariu sau manuariu de silabism* de Bem. Iarcu;
2 1 „ *Micul catechism pentru scoale primari urbane şi rurali;*
3 1 „ *Istorii biblice pentru scoale şi familie,* traduse din germană;
4 I „ *Epistolele şi evangheliele domenicilor şi serbătorilor* de Nifon Bălăşescu;

5 I broşură *Elemente de gramatica română II şi III clase prim[are]* de Stilescu;
6 1 „ *Geografia terilor române pentru scoale primari* de A. Treb. Laurian;
7 1 „ *Elemente de geografia pentru II şi III clasă prim.* de Gr. Vlădescu;
8 1 „ *Elemente de istoria românilor pentru clasele prim.* de A. Treb. Laurian;
'9 1 „ *Elemente de istoria sacră şi biblică pentru şcoalele primărie;*
10 I „ *Elemente de isteria naturale pentru clasa IV prim.* de JD. Iarcu;
11 1 „ *Elemente de aritmetică pentru clasa I prim.* de M. Schwartz (test pentru învăţători);
12 I „ *Elemente de aritmetică pentru clasa I prim.* de M. Schwartz (test pentru şcolari);
13 I „ *Elemente de computabilitate comerciale* de Dem. Iarcu;
14 I „ *Carte de gimnastică* de G. Moceanu;
15 I „ *Manualele sistemului metric-zecimale ;*
16 I „ *Curs elementariu de antropologică* de A. H. Bassero;
17 I „ *Curs elementariu de desemmd lineariu* de I. M. Poienariu;
18 I „ *Tractaţiune asupra geometriei descriptive* de Al. Orăscu;
19 I „ *Manuale de figure la aceasta ;*
20 I volume *Istoria naturale,* tomul I, de Iuliu Baraş;.
21 II volume *Elemente de istoria generală* (tomurile II şi III) de Al. I. Creţescu;
22 I volume *Elemente de pedagogie şi metodologie* de I. R. Eliade;
23 I broşură *Carte de lectură pentru II .clasă prim.* de Barbu Ştefănescu ;
24 I „ *Femeia virtuoasă,* cartea I a de Toma Sergiescu;
25 II volume *Dicţionariu eleno-român* de G. Ioanide;
26 I broşură *Repertoriu biblio-chronologic* de D. Iarcu.

Cum că acestea mai sus specificate cărţi 'scolastice în bună stare s-au primit în biblioteca noastră, cu gratitudine se adevereşte.

De la Eforia şcoalei capitali greco-catolice din Ohaba Făgăraşului, în 4 decembre 1869,

Nicolau Raicu, m.p.
. paro.ch în Şinca şi preşedinte efortale condecarat cu Crucea de argint cu coroană pentru merite;

Iosif Pop
directoare şi secretariu eforiale

Vidi: *Ioane Antonelli,*
vicariu foraneu.

(B.A.R., ms. rom. 981, f. 90)

^ 293/(1)869

Listă

Numărul curent	Numărul exemplarelor	Numirea	Costul l.n.	Costul b.
		Opuri juridice		
		Constitufiunea şi legea electorală		45
		Condica comerciale, ediția 2a		70
		Legea Consiliului de Stat		15
		„ *Curții de compturi*		15
		„ *comunelor urbane şi rurale*		20
		„ *consiliului juăețian*		20
		„ *rurale*		30
		Colecții de instrucții pentru aplicarea Legei rurale, part. I		30
9	6	*Convențiunea pentru organizarea definit[ivă] a Pr. U, Române*		20
10	6	*Convențiunea idem,* în broşuri imprimate de lux		45
11	6	*Legea asupra compatibilității generale a statului*		25
12	6	*pentru constrîngerea corporală*		20
13	6	„ *căilor ferate de peste Milcov*		45
14	6	„ *Curții de casație şi justiție*		30
15	6	„ *pentru streinii domiciliați în țară, de a cumpăra proprietăți imobile*		10
16	6	„ *de espropriețațiune pentru caz de utilitate publică*		15
17	6	*Tablou de toate comunele rurali din țară*		20
18	6	*Codice penale şi de procedură criminale*		70
19	6	„ *de procedură civile*		70
20	6	*Colecțiuni de mai multe legiuiri*		45
21	6	*Legea pentru înființarea gard ei orăşaneşti*		20
22	6	„ *asupra instrucțiunei publice*		25
23	6	„ *de instituirea perceptorilor*		15
24	6	„ *pentru organizarea judecătorească*		25
25	6	*Regulile instalârei şi atribut, funcționarilor pentru tutun*		25
26	6	*Legea pentru regularea dreptului de intrare de la vitele păstorilor streini*		25
27		*Formularul Codicei de proced[ură] criminale*		30
28		*Regulament despre atribuțiunile portăreilor*		25
29		*Buletinul* legilor pe anu de la 1859 pînă la 1861		20
30		1862		85
31		1863		70
32		„ *1864,* part. I		70
33		„ *1864,* part. II		70
34		„ *1864,* part. III		85
35		*1865*		10

Numărul curent	Numărul exemplarelor	Numirea	Ostul l.n.	Ostul b.
36	6	*Dezbaterile Senatului Român pe anii 1864—1865*	2	20
37	6	*Idem, Adunărei Legislative a României p.a. 1864—65*	6	70
38	*6*	*Noua legiuire a prințului Ştirbei pentru săteni*		27
39	*6*	*Legea poliției rurale*	—	15
40	*6*	*Analele statistice ale României pe anul 1866,* broşura VII, partea I	— 4	—
	240		34	*92*
		Opuri didactice		
41	6	*Abecedare sau manual de silabism pentru cl. I* de Dimitrie Iarcu, ediția 13a		15
42	6	*Carte de lectură pentru cl. II,* ediția 10ᵃ redactată de B. Ştefănescu	—	40
43	6	*Curs elementar de desenul liniar* de I. M. Poenariu	1	15
44	6	*De 2 ori 52 istorii biblice pentru scoale şi familii*		55
45	6	*Elemente de aritmetică pentru şcolari de* Schwartz	—	25
46	6	*Idem pentru cl. I, text pentru învățători,* dto		45
47	6	*Idem de compatibilitate sau ținerea registrelor pentru uzul cl.* de D. Iarcu	—	30
48	6	*Elemente de istoria sacră sau biblică a Vechiului şi Noului testament,* ediția 2ᵃ	—	20
49	6	*Elemente de gramatică română* de V. Stilescu		20
50	6	*Dto de istoria românilor,* ediția 7ᵃ de A. T. Laurian	—	45
51	6	*Idem de istoria naturale,* ediția a 6ᵃ de D. Iarcu	—	40
52	6	*Epistolele şi evangheliile duminecilor şi ale sărbătorilor de peste tot anul*	—	84
53	6	*Femeia virtuoasă sau cele trei epoci ale femeii* de Toma Sergescu		50
54	6	*Geografia țărilor române* de A. Laurian	—	20
55	6	*Idem* de Gr. Vlădescu, ediția 14»	—	20
56	6	*Micul catechism sau datoriile omului creştin moral şi social* de A. E., ediția a13ᵃ	—	20
57	6	*Manualul sistemului metric decimal, cu figuri în text* de E. A.	1	—
58	6	*Bibliografie de cărțile române* de D. Iarcu	2	50
59	6	*Carte de gimnastică* de G. Moceanu	2	75
60	6	*Curs elementar de antropologie şi de medicină populară* de A. H. Bassero	1 -	85

Numărul curent	Numărul exemplarelor	Numirea	Costul	b.
61	6	*Dicționariu eleno-român* de prof. G. Ioanid, tom, I	15	
62	6	*Idem dto.* tom II	15	—
63	6	*Geometria descriptiva cu figuri* de Al. Orescu, în 2 volume	8	35
64	6	*Istoria generală* de Al. I. Crețescu, tom. II	4	20
65	6	*Idem idem* tom III	4	20
66	6	*Elemente de pedagogie si metodologie* de I. R. Eliade	5	-
67	6	*Studii asupra instrucțiunei publice în unele din statele Europei* de G. Costaforu	4	45
68		*Zoologie* de lulius Baraş	3	75
	408	exemplare	108	41
		adică lei noi una sută opt 41/100, de se'se ori însumează	650	46

Braşov, 9 novembre 1869
Scoasă după original,

G. Bariț.

De la Secretariatul Asociațiunei transilvane române

Cum că cărțile juridice şi didactice însemnate în această listă, şi anume: cîte 4 exemplaria pentru Sibii şi ținut iară cîte 2 exemplaria spre a se înainta la Blaş, în primirea d-lui canonic T. Cipariu, s-a primit întocma, fără de nice o scădere, se adevereşte prin aceasta,

Io[an] V. Rusu m.p.
secret[ar] II al Asoc. trans. rom.

Sibii, în 25 novembre 1869

(B.A.R., ms. rom. 981, f. 86r-87r)

*

Cluş, 9 februarie 1870

Prea stimate domnule!

La mult prețuita domniei voastre epistolă din 25 decembrie st. n.a.t. am onoare a vă răspunde..numai acum, din cauză că cărțile trimise de stimat domnia voastră, donate de d. Kogălniceanul, ministrul de interne din România, numai aseară le-am primit.

De loc desfăcînd lădița, am şi luat un exemplari pentru societatea noastră de aici, după catalogul ce ați benevoit a-l publica în foaia *Transilvania* nr. 23, 1869, iar cele două exemplare lăsîndu-le în lădiță, deinpreună cu cele 50 exemplare, despre beție, aşa pachetate, cu ladă cu tot, data ocaziune le voi trămite la V[enerabilul] Consistoriu din Gherla, care cred că, după primire-le, de loc vă. va şi încunoştiența.

Dorind stim. d-voastră şi una deverință despre .primirea acestora, ca la.timpul său să vă puteți legitima înaintea respectivilor, am onoare a vă alătura aici -|- una adeverință despre primirea cărților de ceea" parte amintite.

Tot cu această ocaziune am onoare a vă alătura aici şi 9 f. 60 cr. v. a. cu care, după cum vă place a şti şi a vedea şi»din specificațiunea mai în jos însemnată, v-am rămas datoriu pentru *Dicționariul*[7] stim. d-voastre, de astă-vară, cînd ne-am fost făcut socoteala aici în Cluş. Adecă am primit 10 exemp. din cari 6 exempl. le-am fost plătit mai nainte cu 19 f. 20 cr.v. a. Au mai rămas 4 încă neplătite, care ar consta 12 f. 80 cr.v.a., laolaltă 32 f. .v. a. din cari subtrăgînd la dorirea d-voastră zece procent, rămîne suma de mai sus de 9 f. 60 cr. v. a. Şi aşa, suntem quit!

Mai înainte cu două luni fusei la Stein[8]. M-a întrebat că nu mai sînt la mine dicționare de a stim. d-voastre? îi spusei că nu. A zis că va scrie să-i mai trimiteți. Poate va fi scris de atunci. Se vede totuşi că le cearcă.

D[omnul] canonic Fekete, la rogare lui Stein, îi şi dă *Gramatica magy[aro-română*[9] în a III-a ediținne, pentru că din cele două edițiuni nu se mai aflǎ neci un exemplariu.

Pre lngă care, cu distinsă stimă remăne al pre stimat d-voastre cel mai umilit şerb,

Gregoriu Chifa,
administrator] archidiaconale în Cluş.

(B.A.R., ms. rom. 981, f. 97r - 98r)

Adeverință

Despre aceea precum că din cele 30 (treizeci) exemplare de cărți donate de d. Kogălniceanu, ministrul de interne al României pentru bibliotecele institutelor de învățămînt şi ale societăților literarie din Transilvania, Ungaria şi Banat, încredințate d. Georgiu Bariț spre a le distribui respectivelor societăți, un exemplariu din acele, după catalogul însemnat în foaia *Transilvania* nr. 23 ex. 1869, 1 dec. s, n. Societatea română de lectură din Cluş le-au primit, prin aceasta adeverez.

Cluş, 9 februariu 1870

Gregoriu Chifa,
adm. parochiale şi bibliotecariul
Societății r[omâne] literarie din Cluş.

(B.A.R., ms. rom. 981, f. 100.)

1 Vezi şi XXIII/86 şi scris, anterioară. Această scrisoare a lui Bariț, ca şi „Adnexele" ei, sînt documente de preț ale entuziasmului pe care gestul fără egal al fraților liberi de peste Carpați 1-a stîrnit în Transilvania. Documentele arată promptitudinea cu care s-a dus la bun sfîrşit ordinul lui Mihail Kogălniceanu, ca şi satisfacția cu care intelectualii români din diferite zone ale Transilvaniei au primit donația culturală din România. George Bariț a fost desemnat de Kogălniceanu să distribuie cărțile în Transilvania. Numărul acestora se ridica la peste 2000. Vezi şi *Transilvania,* II, 1869, nr. 12, p. 147-148.

2 Lista este adnotată de Bariț, pe f. 69 v: „1869. Direcțiunea Tipografiei Statului, Bucureşti, 27 sept. Răsp. 30 nov. S-a primit în 4 octobre, apoi s-au aşteptat răspunsurile de la instituțiunile la care s-au împărțit cărțile".

3 Prin Alexandru Roman se trimiteau cărți pe seama românilor din Ungaria.

4 Constantin Iuga, ginerele lui Bariț. Era om de afaceri în Bucureşti, braşovean de origine, soțul fiicei mai mari, Victoria.

5 Vezi despre el *G.B.C,* III, p. 36, n. 9.

6 Adnotată de Bariț: „1869. Eforia şcoalelor române centrale din Braşov, 15/3. nov. Primită în 23 nov. Am dat quietanție pentru 23 douăzeceri şi 8 cr., căci restul pînă la 10 f. 41 s-a numărat de lă Zărneşti".

7 Dicționarul maghiar-român al lui Bariț (vezi scris, precedentă, n. 3)

8 Stein Jânos, librar din Cluj.

9 Lucrarea lui Ioan Fekete Negruțiu, *Magyar-român nyelvtan,* Cluj, 1852; ed. II, Cluj, 1862. Nu cunoaştem o a treia ediție a cărții. Probabil nu s-a retipărit.

XXXIX

CĂTRE ALEXANDRU ROMAN[1]

(1869-1873)

147

Braşov, 1869, mai 25/13

Domnule şi frate!

„Bis dat, qui cito dat!"[2] Aiestea cuvinte d-ta mi le-ai scris în 9 aprile a.c.[3], iară eu abia vin astăzi, pentru că, în loc de ajutorili aşteptat, să-ți spun îndată din capul locului că n-am făcut şi că n-am putut face curat nimic pentru d-ta. Cauza? Aceasta o spuseşi şi d-ta din capul locului, adică tot în 9 aprile, scriindu-mi aşa: „Neuniții m-ar mînca de viu" etc.

Mă rog, deci, ca această sentenție apodictică şi *generală* ieşită de la d-ta să o apleci, în linia primă, la braşovenii noştri. Află de la mine, dacă n-ai ştiut pînă acum, că nici spaniolii, în feliul lor, nu sunt creştini mai buni decît sunt braşovenii în feliul lor. Apoi ştii că d-ta ai vătămat, ca şi mine, simțul religios într-o măsură atît de spăimîntătoarie, încît ei niciodată nu-ți vor putea ierta cutezanța că ai cutezat să ataci pe prea s[finția] sa părintele mitropolit[4], mai de multe ori, condamnîndu-i politica, iară mai de curînd, cu ocaziunea polemicei puşcăreşti, l-ai amerințat cu publicarea unui articlu foarte compromițătorul.

Vezi d-ta, eu de 1 an întreg nu mai fac nici un feli de politică, în nici un ziariu din Monarhia Habsburgică. Cu toate acestea, orice ar atinge politica prea s[finției] sale, pentru tot sunt eu, de vină. După aceşti oameni *Federfațiunea*J[5] d-tale încă e inspirată de mine. Mai adaoge la aceasta că, după ce d-n cavaler[6] petrecu pe aici cîteva zile, apoi veniră dd. protop[op] N. Popea[7] de la Sibii şi I. Rațiu de la Hațeg, în calitate de comisari arhiepiscopeşti, în cauza bisericei greco-bulgăreşti, cu care s-au zbuciumat cinci săptămîni, însă cu rezultat foarte nefavorabile, pentru că Beldea dracului apără pe greci de răsputeri.

Acum, dacă d-ta crezi aşa că neuniții te-ar mînca de viu, te rog să-mi crezi şi mie că între neuniți încă este foarte lățită opiniunea cum că orice rău li se întîmpla lor, acela trebuie să le vie — directe sau indirecte — de la uniți.

Vei fi auzit, poate, că direct[orul] Gavrijl] Munteanu[8], în Păresimile trecute, a înnebunit atît de rău, încît vreo două săptămîni au trebuit să-l lege, iară acu se află la un sat pe moşia unei puturoase de secuience proaste, ca să-l vindece.

Ei bine, ştii d-ta care idea fixă îl tortura pe Munteanu? Ideea că *uniții* şi *iezuiții* umblă şi pîndesc cum să-l *asasineze.* Mai află că această idea îi venise de cîțiva ani, în urmarea nenumăratelor conversațiuni şi corespondențe secrete cu alți oameni, sau foarte bigoți, sau mari porci de cîne. Iară în toamna anului 1864 stă să jure că *eu* am fost la Roma şi am adus instrucțiuni secrete cum să exterminăm pe neuniți. După aceea, ca de doui ani încoace, pe înserate *nu* mai cuteza să iasă în preamblare, pentru că se temea să nu-l asasinăm noi.

în fine, într-o seară zîse cătră prof. Oroianu[9]: „Am ajuns ca nici chiar în locuința mea să nu-mi fie sigură vieața, de uniți!" în dumineca în care sparse nebunia în furie *(Tobsucht*[10]), apucînd pe un biet schiau[11], de care i s-a părut că ar fi „greco-catolic", îi trase două palmi şi-l trînti pe uşă afară, zicînd: „Du-te dracului, dacă eşti ^reco-catolic!"

Te las să judeci că ce impresiune făcu asemenea scenă asupra plebei simple şi, în sine-şi, nevinovate. Dară vezi d-ta, acest venin se lățeşte între noi de 18 ani, mai vîrtos însă de la 1855 încoace, succesive şi cu rezultate fioroase. Propaganda se face şi în scoale, precît n-ai crede. Nimeni nu vrea să distingă între omul politicei şi între al bisericei. Parola e dată aşa: „Tot ce este de la Sibii este bun şi sînt \\"

între aceste împregiurări eu trebuiam să deschid una listă în favoarea d-tale, pentru ca să fac un fiasco strălucit. Eram, adică, foarte sigur că pasul meu îndată se va denuncia la Sibii, de unde va veni veto absolut. Aşadară, ce am făcut? Am aşteptat venirea dd-lor Măcelariu şi Vis[arion] Roman[12], cari şi veniră, abia, şi petrecută aici 11 zile. îndată ne-am înțeles ca dd-lor să pornească una listă, în care auz că s-ar fi subscris cîne-cîneşte! — una sumuşoară de 65 f.

Fratele lacob Jncă-şi cearcă norocul pe la unii-alții, că sunt şi oameni cumsecade. însă nu cutează, de gurile celorlalți.

Altele cîte aş avea a-ți mai împărtăşi în direcțiunile atinse mai sus, nu ar încăpea pe alte 2—3 coaie.

Eu mîne plec pe vreo 2 săptămîni. într-aceea sper că I. Pădure[13], pe care d-n. Măc[elariu][14] îl lasă ca să lucre mai departe în cauza d-tale, îți va comunica rezultatul. După reîntoarcere îți voi mai scrie cîte ceva. Iară astăzi sunt constrîns a fini, că mai [am] alte vreo 6 de scris.

Al d-tale frate stimătoriu,

Georgie (Barit)[15]

(B. A. R., Fond. coresp., inv. nr. 110.002)

1 Despre Alexandru Roman vezi capitol aparte în *G.B.C,* II, p. 201—27

2 „Dă de două ori cine dă repede."

3 Nu se cunoaşte scrisoarea lui Alexandru Roman către Bariț din 9 april 1869.

4 Este vorba de Andrei Şaguna, care era de puțină vreme mitropolit al neuniților din Sibiu.

5 *Federaţiunea,* gazetă politică şi literară apărută la Pesta între 3 ianuarie 1868 — 29 februarie 1876, sub redacţia lui Alexandru Roman. Vezi Gelu Neamţu, *înfiinţarea, programul şi colaboratorii ziarului „Federaţiunea" (1868—1876),* în *Anuarul Institutului de istorie şi arheologie Cluj,* XIV, 1971; Idem, *Tirajul, cititorii şi situaţia financiara a ziaridui „Federaţiunea" (1868—1876),* în *Acta Musei Napocensis,* IX, 1972.

6 „Cavalerul": Ioan cavaler de Puşcariu (despre care vezi *G.B.C,* II, p. 52, n. 16), care ţinea mult la acest titlu de Ritter acordat de Francisc Iosif I. Puşcariu era om de încredere al lui Şaguna şi adversar politic al lui Bariţ şi al „greco-catolicilor" în general (înţelegînd Blajul).

7 *Nicolae Popea* (despre care vezi *G.B.C,* II, p. 40, n. 1) era la acea data secretarul Consistoriului neunit din Sibiu. Cf. şi Ioan Lupaş, *Nicolae Popea şi Ioan-Micu Moldovan,* Bucureşti, 1920; Idem, *Episcopul Nicolae Popea membru activ al Academiei Române,* Cluj, 1933; Al. I. Ciurea, *Clerici şi personalităţi ale bisericii române din Transilvania şi Banat, membri ai Academiei Române, înainte de 1 decembrie 1918,* în *Mitropolia Olteniei,* XX, 1969, nr. 1—2.

8 Despre *Gavril Munteanu* vezi capitol aparte în *G.B.C,* VI, p. 189—255. Va înceta din viaţă la 28 decembrie 1869.

9 *Vasile Oroianu,* 1822 — 1870, profesor la Gimnaziul românesc neunit din Braşov. Vezi despre el: *Basiliu Oroianu,* în *Transilvania,* III, 1870, p. 301—302.

10 „Demenţă furioasă."

11 Ţăran din Şcheii Braşovului.

12 Vezi supra, în acest volum.

13 *Ioan Pădure,* fruntaş român din Braşov.

14 Ilie Măcelariu.

15 „Bariţ" e adăugat ulterior de Alexandru Roman.

148

Braşov, 1871, aprilie 28 n.

Domnule şi frate

„Mai leneşi decît şi chiar slovacii sunt pînă acum românii toţi". „Pentru D-zeu, dar oare nu e ruşine? Oare merităm soarte mai bună"?

„Larmă şi scandal, ca să vază lumea că suntem nemulţumiţi, să cunoască turcii că nu renunţăm nici la drepturi, nici la luptă pentru ele, ba că susţinem lupta şi perseverăm pînă la fine . . . Cauza noastră trebuie ţinută în evidenţă continuă, spiritele pururea în agitaţiune şi, prin pasivitatea acuşi activă, acuşi reactivă a împiedeca roatele maşinei care tinde a ne stîlci" etc, etc, etc.

Frate, îţi mai aduci d-ta aminte de acestea şi alte mai multe sentenţe ale d-tale, scrise mie în 3 dec. 1870 \ la care însă nu ţi-am răspuns nimic, pentru că încă pe atunci aveam simptome de ajuns, după care judecind trebuiam să văz şi să mă tem că-ţi vor da alţii răspuns, însă aşa precum nici d-ta, nici eu nu i-am fi voit deloc.

„Larmă şi scandal!" Apoi iacă, profesorii, advocaţii şi burta-ve
din Braşov făcură larmă şi scandal, aşa precum îl vei fi văzut des
şi publicat în *Gazetă*[2] şi în *Kr[onstädter] Zfeijtfunjg*[3]. Iară a
ţin adunări ca să aleagă un *comitet internaţional* româno-maghiar
cărui vocaţiune încă nu este precizată, însă pare-mi-se că scopul va
agitaţiune generale şi permanentă preste toată românimea din Tran
vania şi Ungaria, în favoarea perfectei împăcări, înfrăţiri, adecă a
punerei necondiţionate a românilor.

într-aceea, adunarea românească din Casina românescă trăn
ieri la mine deputat, în persoană căpitănuţului L. Roman, ca să
provoace în mod peremptoriu să revoc din ceea ce am scris în *Gaz*
adecă că nu a fost demonstraţiune politică ceea ce au pus ei în s
şi că am minţit cînd am zis că cauza besericei greceşti (n-ar ma
fost!) încă i-a îndemnat a se cuceri la unguro-secui şi a se pupa
ei în bot. Eu am respins pretensiunea lor cu indignaţiune şi le-am de
rat că provocarea lor o consider de insultă adusă persoanei mele.

Acuma se prepară ca să mă tăvălească prin toate ziariele. S
turbaţi asupra mea, îmi amerinţă cu tot feliul de rele.[5]

Inspectorul şcoalelor, Sândor Rethi, cum se pare *„auf hoh*
Link"[5] de 1/2 an^căutase neîncetat ocaziuni ca să se apropie de rom
şi să-i înfăşure. în fine, aduse treaba aşa că, înainte cu vreo 6 să
mîni, una deputaţiune românească îi făcu una vizită, pe care o şi t
biţă în *Aremere*[6] ca un auguriu bun.

într-aceea colaboratoriul *Albinei,* Ion Lengheriu[7], fost pr
sorul aici, venind pe Paşti la familia nevestei sale, şi începu una a
ţiune misterioasă, în sens unguresc. Iacă însă că diavolul puse pe u
roşii de saşi ca să intreprinză demonstraţiunea pangermanistă. Excel
ocaziune pentru neofiţii magiaroni din Braşov, pentru ca să zică: „Sun
pierduţi dacă nu vom da mîna cu ungurii şi cu armenii din Braş

Pare că, zău, dacă eram să facem beţie, nu aveam de und
adunăm vreo mie două români, cari să se îmbete ei între sineşi,
a bea în companie cu alţii. Saşii, preste 300 inşi, adunaţi numa
de ei, s-au îmbătat unii dintr-înşii atît de cumplit, încît au căzu
sub mese ca porcii.

Dintre români, instigatorii cei mai furioşi în sens magiaro
fost, pe lîngă Lengeriu cu ai săi cumnaţi (advocatul Nic Străv
G. Popp), încă şi Diamandi Manole, un burtă-verde foarte înfumu
căci are bani, căpi[anul] Roman, adv[ocatul] Puşcariu[8] şi vreo
profesori. Ceilalţi au mers ca oile tărbăcite.

Dară gîci cît a costat acea comedie? ! Nu voi exagera dacă
zice: singur pe români, i-a costat preste 2 mii fiorini şi, cu totul
pe toate trei naţionalităţile, preste 7 mii. Dară en[9] cere-le vreun
toriu pentru literatură etc. !

Cred că cu acestea am răspuns şi la provocarea d-tale din 3
ca să fac ceva şi eu aici în favoarea *Federaţiunei.* Să nu mai aş
nimic^de la Braşov, nimic!

încă în a. 1868 era una partidă înverşunată *fuzionistă.* Stră
spune curat că în statul unguresc numai limba ungurească are să

nească. Bajocura cu două legi electorali nu o mai ia aici nimeni de batjocură. Autonomia Tran[silva]niei ajunse lucru de rîs.

Aceste ți le scriu pentru informațiunea d-tale privată, pentru cazul cînd şi-ar merge de aici corespondințe, invective etc. â la Densuşianu[10] et Lemeni[11] din Făgăraş.

Eu nu voi publica nici un cuvînt spre apărarea mea personală. Această onoare nu voi face inemicilor mei. însă ce ar folosi apologiile mele în cazul de față? După mine, acilea nu mai poate fi vorba de persoană, ci *numai* de *cauză.* Este compromisă cauza națională prin fapta braşovenilor, sau nu este compromisă?

în cazul dintîi, ea nu este cauza unui indivit, ci a națiunei întregi. Atunci, apoi, ziarie ca al d-tale sunt *ipso facto* angajate în luptă, ele nu pot tăcea, nu le este permis a tăcea, ele trebuie să ia cauza în apărare, în contra acestui feliu de atentate. Referatele publicate în susnumitele foi le dau materie de ajuns şi argumentele, cît de multe, nu le pot lipsi.

Preste un an vor fi alegeri nouă. Pre lîngă acest feli de propagandă braşovo-sibiienească-pestană, rezultatele se pot cunoaşte din capul locului: nici una dezbinare nu a fost aşa cumplită precum va fi aceea ce ne amerință din sînul acelei propagande, dacă ziaristica nu o va combate şi depopulariza fără nici una cruțare, căci vedem bine că acilea nu mai încape cruțare, ba, zic aşa că în acest caz cruțarea ar fi crimă. Ce e gangrenat, să se curețe de timpuriu. Aceşti oameni au ajuns ca să creadă, în fantasia lor, că națiunea întreagă trebuie să se conforme voinței lor.

Tocma mi se spune, în aceste momente, că se face plan de a trămite agenți şi pe ia sate, ca să facă pe români a bea şi a fraterniza cu ungurii. Dară pentru ce? Acesta nu li se prea spune.

Vezi că şi eu ți-am împlut coala. Acum însă şi poşta pleacă. Sunt curios să văz cum vei trata d-ta aceste incidente fatale.

Al d-tale frate devotat,

G. Barit.

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 110.003.)

1 într-o celebră scrisoare adresată lui Bariț din închisoarea de la Vâc (vezi *G.B.C,* II, p. 226 - 230)

2 Se referă la „înfrățirea" de la Braşov din 1871 (vezi *G. B. C,* III, p. 273 — 274, n. 2; V, p. 281, n. 8), despre care *Gazeta Transilvaniei* a scris mai multe articole^ în următoarea suită: 1. *Provocare la fraternisarea sărbătorească din Braşov,* în *Gazeta Transilvaniei,* XXXIV, 1871, nr. 27, p. 2; 2. *Braşov, 20 aprilie 1871. Pregătirile la fraternisare se făcu* (nr. 28, p. 2); 3. *Braşov. (La festivitățile demonstrative din 22/10 april)* în nr. 29, p. 2, cu reproducerea cuvîntărilor ținute de Kenyeres Adolf şi Nicolae Pop; 4. *Festinul de înfrățirea maghiarilor şi românilor braşoveni* (nr. 30, p. 1 — 2), cu reproducerea cuvîntărilor lui Ioan Lenger şi Ioan Pădure, acesta din urmă preşedintele comitetului de organizare a festivității, precum şi a toasturilor rostite de maiorul Johann Fuchs şi Manole Diamandi; 5. *Braşov. (Răspuns resp[ectiv] dechiarațiune la articlul din „Gazeta Transilvaniei" nr. 29, 1871, intitulat „Festivitățile demonstrative din 22/10 aprilie a.c."* (nr. 31, p. 2); 6. *Programa pe basea căreia s-au înfrățit românii, maghiarii şi germanii (nesaşi) din Braşov în 22 aprilie 1871* (nr. 35, p. 1), semnată de Ioan Bran de Lemeni, Kenyeres Adolf şi Wilhelm Fehrentheil ca preşedinți şi de Iosif Puşcariu, Vizy Ferencz şi L. A. Simiginovicz ca secretari. Bariț îşi exprimă părerea negativă despre „înfrățirea" de la Braşov în articolul din nr. 29, intitulat *Braşov (La festivitățile demonstrative din 22110 aprile).*

3 Ziarul săsesc *Kronstädter Zeitung* a comentat negativ evenimentul, căci, fundamental, „înfrățirea" se făcuse împotriva saşilor.

4 „înfrățiții" de la Braşov ripostează în articolul: *Braşov. Răspuns resp[ectiv] dechiarațiune la articolul din „Gazeta Transilvaniei" nr. 29/1871, intitulat „Festivitățile demonstrative din 22/10 aprilie a.c",* în *Gazeta Transilvaniei,* XXXIV, 1871, nr. 31. Articolul este semnat în mod pompos „Urmează 147 subscrieri" sub care ascundea, de fapt, un singur condei, acela al lui Ioan Bran de Lemeni, adversar politic al lui Bariț. Cf. şi *G.B.C,* V, p. 283, n. 9.

5 „Din stînga de sus."

6 Ziar maghiar din Braşov, redactat de Kenyeres Adolf. Pe Rethi îl chema Lajos, nu Sandor, şi era inspector şcolar al județului Alba Superioară şi al districtelor Braşov şi Făgăraş.

7 *Ioan Lengheriu,* 1837 — ?, absolvent de drept şi filosofie la Viena, profesor la Gimnaziul neunit din Braşov între 1863 — 1870, mai apoi avocat în Braşov. Scrieri: *Despre dezvoltarea poesiei dramatice la greci* şi *Despre metru în poesiile lyrice ale lui Horațiu,* publicate în anuarul gimnaziului din anii 1867 şi 1869. Despre el: Andrei Bârseanu, *Istoria şcoalelor centrale române gr.-cr. din Braşov scrisă din incidentul jubileului de 50 ani al gimnasiului,* Braşov, 1902, p. 586.

8 *Iosif Puşcariu,* 1835 — 1923, scriitor minor, fratele mai tînăr al lui Ioan cavaler de Puşcariu. A fost membru apoi preşedinte al Eforiei şcoalelor centrale din Braşov. Redactor al revistei umoristice *Cocoşul roşu* (1874 — 1878, 1881). Autor al volumului *Povestiri de ale lui Moş Barbă Albă,* Braşov, 1909. Despre el: Ion Breazu, *Iosif Puşcariu,* în *Povestitori ardeleni şi bănățeni pînă la Unire,* Cluj, 1937, p. 286—292.

9 Formă zonală pentru *ia-n.*

10 Este vorba de Aron Densuşianu, la acea dată avocat în Făgăraş.

11 *Ioan Bran de Lemeni* (vezi *G.B.C,* I — VI, apud indice de nume, sub voce).

149

Braşov,, 1871., mai 3 s.n.

Domnule şi frate !

Sper că epistola mea din 28 aprile[1] o ai primit.

Mi s-a comis de la Delegațiunea Societjații] Academice Române ca să vă rog pe toți dd. redactori româneşti să-i stați în ajutoriu, pentru ca să poată desface mai curînd exempljarele] din *Tacitus*[2].

Eu alătur aici un fel de anunciu[3], carele nici mie nu-mi prea place. îmi lipseşte însă timpul fizic ca să-l mai piepten.

Pentru taxele ce vor fi, vei face bine a-mi trămite un comput, sau mie de-a dreptul, sau la delegaţiune. Să se pună anunciul de 2 ori.

Am cerut voia de la delegaţiunea ce să visă trămită cîte 1 exempl. din *Tacitus.*

Măi frate, dară ce înverşunat luptă *Albina* şi *Federaţiunea* una în contra alteia ![4] Ea zisese că nu-ţi va mai avea grija. Vedem însă că la orice ocaziune, mică, mare, nu te mai scoate din iezuit. Lumea începe a prepune că acilea trebuie să fie la mijloc ceva hostilităţi personali vechi şi mai grele decît între mine şi părpntele] Andrei[5].'

Al d-tale frate devotat,

G. Bariţ.

(B. A. R., Fond. coresp., inv. nr. 110.004.)

1 Scris, precedentă.

2 Traducerea lui Gavril Munteanu, *Opurile lui Caiu Corneliu Tacitu,* Sibiu, 1871. Se publicase cu cheltuiala Societăţii Academice.

3 Tipărit în *Federaţiunea,* IV, 1871, nr. 46—514, cu concluzia finală: „La alte popoare auctorii clasici latini şi greci, şi mai de aproape cei istorici, s-au tradus şi tipărit pînă acum de repeţite ori".

4 *Albina* (Pesta, 27 martie 1866 — 31 decembrie 1876) reprezenta concepţia politică aşa-zisă „activistă" a românilor sub dualism, în vreme ce *Federaţiunea* (Pesta, 3 ianuarie 1868 — 29 februarie 1876), editată de Alexandru Roman, era fidelă pasivismului politic, manifestat prin boicot parlamentar, pe care-1 promova cu multă energie George Bariţ.

5 O ostilitate începută între Andrei Şaguna şi Bariţ, după 1850, care s-a terminat numai la moartea arhiereului, în 1873.

150

Braşov, 1871, mai 10 n.

Domnule şi frate !

Deşi sunt preste măsmă ocupat, totuşi îmi rup cîteva minute spre a te informa şi mai departe despre stadiui în care au ajuns lucrurile aici, pentru ca să te ştii conforma.

Se înţelege că toate sunt numai pentru d-ta, căci eu, după ce ieşi pasquilul în *Gazeta* nr. 31, în care fusei bătut cu balegi şi tăvălit în noroi ca un ţigan cerşitoriu * de cătră profes[orul] Nic. Popa[2] şi martafoiul Diamandi Manole, ajutaţi de alţi cinci trădători, voi ieşi'numai atunci la luptă cînd voi vedea unde cumpăneşte,voinţa românilor competenţi în această cestiune.

Poate că voi avea a lupta cu mai mulţi, iară nu numai cu şchiaii dm Braşov (colonizaţi *aici,* în Vinţ,. Cergă'u, Bungard, mai pe urmă, sub Leopold I). Sau poate că voi avea numai cu ei. în ambele cazuri armele vor diferi. în primul caz, poate le pornesc şi proces de presă.

Spusu-ţi-am ori nu, că aici s-au format un comitet unguro-românesc de 24 inşi, spre a continua propaganda, în specie a prepara pe popor pentru'venitoariele alegeri. Bag de samă că în comitet e ales si protopopul Barac[3] (de familie, serb din Arad), duoi advocaţi, 2 profesori, pare-mi-se căpit[anul] Lud[ovic] Roman: restul, neguţători, burtăverde, dintre cari cei mai~ blestemaţi Ioan Th. Popovici, Diam[andi] Manole (pe a cărui fată o ţine red[actorul] Christea[4] de la Sibii) şi un ştrengariu anume Georgie'Bucur Pop, pe a cărui soră o are I. Lengheru [5].

Pentru artic[olul] d-tale din 3 mai, nr. 44[6] Diamandi Manole ţi-a tras de cîteva cruci, şi atîta tot.

Astăzi mi se spune, de la două părţi, că s-a decis fundarea unui ziariu care să omoare pe ziariele antimagiare de-a rîndul, pentru că acelea numai cît tulbură liniştea publică. Diamjandi] Manole va pune cauţiunea. Dară redactoriu? încă n-am aflat, am însă simptome că va fi I.' Lengheru, carele se vede *necesitat* a mai cerca şi această carieră[7].

Aşadar *Concordia,* transformată în nume şi costume, va reapărea la Braşov[8]. Mi se pare că acest L[engeriu] a păcălit şi pe red[actorul] *Albinei'**.

Apropos ! Vei fi auzit că, pe cînd eram noi astă-vară în Bucureşti, şi Lengheru venise acolo ca să-şi scoată nu ştiu ce bani de la părinţii elevilor ţinuţi în pensionatul care i s-a desfiinţat, colonelul pensionat Scordilli' 1-a 'pălmuit înfricoşat, la loc public, din cauza unor cuvinte foarte impertinente.

Tot astăzi ne veni ştirea de la Pesta, că de acolo s-a dat *mot d'ordre*[10] ca să se facă demonstraţiune analogă şi în Făgăraş şi aşa mai departe. Tot de acolo mi se scrie şi un minciună colosale, ieşită din gura lui Csâszâr, carele se laudă că el ar fi conversat cu mine şi că ne-am fi înţeles cu el aşa şi pe dincolo. Aflaţi că eu în viaţa mea n-am vorbit cu acel Csâszâr. Âi dracului mai sînt oamenii!

Dumineca trecută inspectorul] Lud[ovic] Rethi[11] şi adv[ocatul] Kenyeres, redţactor] al lui *Nemere*[12], însoţiţi de advfocatul] Ios[if] Puşcariu[13] au fost pe la Zărneşti. Pretest prea bun: examen cu ^adulţii.

După aceste informaţiune date, am şi una rugare: dacă-ţi vor veni contradeclaraţiuni de pe aicea, să le publici, dară numele meu expres să nu-1 puneţi nicăiri, ci să mă lăsaţi anonim, aşa precum ma lăsară inemicii mei' pînă acuma. în momentul în care-mi vor pune ei numele întreg, voi şti eu ce să fac. Dar pe nenumite puteţi vorbi de mine, aceea ce vă va dicta cugetul dv. M-aş ruga, însă, că unde zic aceşti martafoi că m-au ţinut şi mă ţiu ei, să-i faceţi de rîs. Nu ei, faliţii, ci naţiunea întreagă m-a ţînut, plătindu-mi pe munca mea de 35 'de ani, iară acuma mă ţîn tot cu munca mea, ca oricare şi cu capitălaşul ce-1 am băgat în industrie, cu creditul şi caracterul pur şi candid.

Bate oara.

Al tău frate devotat,

G. Barit.

(B.A..R., Fond. coresp., inv. nr. 110.005)

1 Vezi supra, scris. 148, n. 2 şi 4.

2 *Nicolae Popa,* 1840 — 1888, originar din Ghimbav, om cu studii filosofice la Viena, a fost profesor la gimnaziul braşovean între 1866 — 1878, apoi subdirector al şcolii. Scrieri: *Elemente de istorie şi geografie pentru claseele gimnfaziale] şi reale infferioare],* Braşov, 1870; *Istoria Ungariei şi elemente din istoria generală pentru şcfolilej poporale.* Braşov, 1876; *Schiţă din istoria Braşovului, cu specială considerare la români,* Braşov, 1883. Despre el: Andrei Bârseanu, *Istoria şcoalelor centrale române gr.-or. din Braşov* p. 593.

3 *Iosif Barac,* 1818 — 1884, a studiat dreptul la Cluj şi teologia neunită la Arad. A fost diacon apoi paroh în Şcheii Braşovului, mai apoi protopop I al Braşovului. A avut merite şi pe tărîm didactic, fiind învăţător la Şcoala normală de la Sfîntul Nicolae din Şchei, apoi între 1850 — 1863 învăţător şi profesor la şcolile noi, „centrale", din Braşov. A rămas notoriu ca predicator printr-o *Cuvîntare ţinută în bisferica] Sf. Treimi din Braşov — Tocile la obţinerea dreptului de publicitate al gimnasiului* (tipărită în volumul: *Cuvîntări ţinute în bisericile parochiale din Braşov,* Sibiu, 1856. E traducătorul unei scrieri a lui Ioan Gură de Aur despre preoţie. Despre el: Andrei Bârseanu, *Op. cit.,* p. 578—579.

4 *Nicolae Cristea,* 1834 — 1902, publicist şi om politic, a condus redacţia *Telegrafului român* din 1865 pînă în 1883. Despre el: Emilian Cioran, *Comemorarea lui Nicolae Cristea — conferinţă ţinută la 11 noemvrie 1934 din prilejul împlinirii a 100 de ani de la naşterea lui,* Sibiu, 1935. Cf. şi I. Mateiu, *Figuri din vechea ziaristică ardeleană. Nicolae Cristea 1834 — 1902,* în *Societatea de mîine,* X, 1933, p. 61 — 65.

5 Vezi supra, 148, n. 7.

6 Greşit! *Federaţiunea* a relatat despre „înfrăţirea" de la Braşov în următoarele articole: 1. *Ospăţul de la Braşeu* (IV, 1871, nr. 46-514, p. 181; nr. 47 — 515, p. 185 — 186; nr. 48 — 516, p. 189, semnat, de Alexandru Roman cu pseudonimul său vechi: Catone Censorul şi avînd drept motto „Satul arde, baba se peaptănă!"; 2. *Blaş, 6 mai 1871,* în nr. 49—517, p. 193 — 194, semnat *-u,* în care „înfrăţirea" e numită *înscenare* (autorul pare să fie Bariţ); 3. *Program* (vezi supra, nr. 148, n. 2), în nr. 51 - 519, p. 197.

7 Un astfel de ziar nu va exista.

8 Aluzie la *Concordia,* apărută la Pesta între 3 august 1861 — 25 decembrie 1870, care, sub înrîurirea maghiarofilă a lui Sigismund Pop, s-a transformat cu încetul într-o publicaţie defetistă din punct de vedere naţional, departe de preocupările partidei politice radicale.

9 Redactorul *Albinei* era Vincenţiu Babeş.

10 „Cuvînt de ordine."

11 Despre Rethi Lajos vezi supra, nr. 148, n. 6. Rethi nu era redactor la *Nemere,* ci colaborator.

12 Publicaţia maghiară *Nemere* din Braşov a relatat la rîndul ei despre „înfrăţire": 1. *Român baratainkhoz* (I, 1871, nr. 27, p. 105), care e un apel pregătitor; 2. *Folhivas a nemzetisegek testverisegi unneplelyere Brassoban* (nr. 31, p. 121); 3. *Brasso, 1871 april 20* (nr. 32, p. 125), care este o teoretizare a „frăţiei"; 4. *Magyar-român testverisegi iinnepely apr. 22 - iken* (nr. 33, p. 129- 131), amplu reportaj despre desfăşurarea festivităţii; 5. *Programm. A mzlynek alapjân a brassâi románok, magyarok es nemetek (nem szâszok) az 1871-iki ev âprilis hava 22~en testveresilltek* (nr. 39, p. 153).

13 Supra, scris. 148, n. 8.

151

Braşov, 1871, mai 17 n.

Domnule şi frate !

Nr 48, de vineri 12 mai, a *Federfaţumii]* veni aici astăzi. Mie însă nu-mi veni deloc, sau că poate avu cineva delicateţea ca să mi-1 fure de la poştă, din cauza art[ico]l[ului] d-tale despre Braşov Te rog dispune ca să mi se trămită, ca să am articl[ul] întreg, din cauze cuvioase.

Sunt iritaţi preste măsură, dară şi opăriţi şi ruşinaţi. Aceşti bieţi abderiţi, conduşi de filosofii şi de cei duoi advocaţi ai lor crezuseră' cum se pare, că ceea ce vor face ei sub protecţiunea lui Rethi[2] şi resp[ectiv] a gubernului unguresc nimeni nu va căuteza să supună la vreuna critică.

Te rog să nu treci cu vederea progama lor, publicată în *Nemere* de ieri şi în *Gazeta* de astăzi. Pre cît de scurt, pre atît de mare blamagiu pentru ei. Vezi că au obrăznicia ca să o dea aşa, ca şi cum ea ar fi fost deja născută în 22/18 aprilie. Uită însă că atunci funcţiona în comitetul ung[uresc]-rom[ânesc] 8 inşi, din cari în acest nou se vede numai Kenyeres et Vizi, cum şi că acuma se prezentă un comitet ungar-rom[ânesc]-nemţesc (adecă nemţii papistaşii, nesaşi, colonia nouă), iară între nemţi figurînd Fehrentheil, prusac luteran, oficiariu de ulani venit în Austria, dară apoi dimis din armată, şi Simiginovicz[2], profes[or] de gimn[aziu] la catolici, corcitură de ruten, neamţ din Bucovina *.

Apoi uită-te cum ieşi la lumină lustrietatea sa marele fost căpitan Ioan Popp Bran de Lemenyi et Kozla![4]

Se pare, deci, că Barac[5] fu revocat de la înalta funcţiune care i se destinase. Ce bine ai făcut că m-ai pişcat pe mine în nr. 47 căci îi apărasem, adecă voisem a-i escuza în nr. 29 al *Gazetei* /[6] Uitasem însă ca să te rog eu însumi pentru aceasta, arătîndu-ţi şi oareşcare împregiurări la acel incidente, pentru ca să am ocaziune şi mai bună de a vorbi eu mai tîrziu.

Precum am simţit, ei se prepară ca să te combată[7]. M-aş mira foarte, dacă nu ţi-ar sări în ajutoriu inteligenţia din mai multe părţi ale terei.

F£f t e! Lucrat-ai d-ta ceva la dicționariul etimologic? Dară fratele Iosif? D-sa e înaintea mea, cu J, K, de aceea as voi să stiu. Eu am ajuns a-mi prepara materialul întreg pt. L, M şi kcuma lucru la el«

Astăzi nu-ți mai poci scrie, că e prea tîrziu.

Frate devotat,

G. Barit.

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 110.006.)

1 Alexandru Roman publicase în acest număr prima parte din articolul său *Ospățul de la Braşeu,* cu motto: „Satul arde, baba se peaptănă" (vezi şi scris, precedentă, n. 6).

2 Inspectorul şcolar *Rethi Lajos* (vezi scris. 148, n. 6).

3 *Programa* „ospățului" de la Braşov s-a publicat, în mod curios, *mult după* eveniment, cînd normal ar fi fost să se fi lansat înainte. A apărut în *Nemere* nr. 39, p. 153 şi în *Gazeta Transilvaniei,* nr. 35, p. 1. A apărut de asemenea în *Federațiunea,* IV, 1871, nr. 51—519, p. 197. Vizi Ferencz, Adolf Ken)^eres, Wilhelm Fehrentheil şi L. A. Simiginovicz sînt cei patru semnatari ai *Programa* „înfrățirii" de la Braşov din partea ungurilor şi germanilor „nesaşi".

* „Dealtmfinteri] noul comitet e mult mai numeros, pare-mi-se tot 24, dară fac secret din treabă. Se pare că aşteaptă alte instrucțiuni." Notă a lui Bariț.

4 Numele întreg, de nobil, al lui *Ioan Bran de Lemeni,* aici caricaturizat de Bariț.

5 *Iosif Barac* (vezi supra, scris, precedentă, n. 3).

6 în articolul, dealtminteri destul de dur, *Braşov. (La festivitățile demonstrative din 22/10 aprile).* Vezi scris. 148, n. 2.

7 Intervenția lui Alexandru Roman n-a căpătat nici o replică.

8 Bariț, Roman şi Iosif Hodoş erau membri ai Societății Academice. încă din 1870, dar în baza unui *Regulament pentru lucrarea şi publicarea dicționariului limbei române* din august 1869, toți membrii sînt însărcinați cu adunarea de cuvinte. Alexandru Roman avea să adune cuvinte de la literele F, G, şi H, cu scadența 1 ianuarie 1871, Iosif Hodoş de la literele I, J şi K, cu scadența 15 ianuarie 1871, Bariț de la literele L şi M, cu scadența 1 februarie 1871. Dintre toți, doar Bariț şi Hodoş vor colabora pînă la urmă la *Dicționarul limbei române* (I, A — H, Bucureşti, 1871, XXVI -f 1342 pagini; II, I — Z, Bucureşti, 1876, .1622 pagini) care rămîne, în fapt, opera lui August Treboniu Laurian şi I. C. Massim.

152

[Braşov] 9 iuniu 1871

Frate !

decis S H ? J . *m t e n t a t l P t P^soana mea, un proces, de aceea eram Dară *Zâ J* a r t e a . m e f t a n u . ^ . a l c o i ™nic nimic pentru vreun ziariu. Uara dupa ce am văzut ca unu din aceşti mişei mînjesc mereu, în *Tele-*

grfaful român] şi *Albina,* cum şi din alte cauze mari, care n-am timp a ți le desfăşura, iacă-ți mai pun la dispozițiune încă şi -|- Fă cu el ce vei şti. Eu voi ieşi pe față în *Gazetă,* dară încă tot n-a sosit minutul[1]. Aştept unele rezultate de la Onu din Turda[2] şi aptele]. Am să frec pe Bran cum n-ați mai văzut[3].

De nu mai mult, dară încai atîta să publici cît este în notă, că adecă ufzitoriul complice al lui Rethi este Bran, care lucră din dosul culiselor. Vrea să fie *Oberrichter* (prefect). Are şi trei feciori, pe cari i-ar aşeza pe acilea. Bine![4] Dară cu modul acesta?!

Ai văzut în *Nemere* d[in] 6-iuniu? La parastasul din 4 iuniu a. c. făcut celor 400 honvezi ucişi de ruşi et austriaci la S[epsi] Sz[en]t Gyorgy în iuliu 1849, bietul popă neunit din loc încă fa silit a le face *parasta[s] româneşte* şi a-i glorifica în una predică ungurească. Iară la masă un român din Braşov asecură pe secui că toată națiunea românească cugeta *întocma* cu braşovenii şi doreşte tot una[5].

Ajutați-ne şi dv. de acolo, ca să urnim pe Rethi de aici, că pre e agitatoriu periculos.

Frate devotat,

G. Bari[t.]

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 110.007)

1 *Telegraful român* a avut o atitudine constant favorabilă acțiunii bizare de Braşov. Iată seria articolelor în care se relatează despre eveniment: 1. *Braşov, 11/[...] aprilie 1871,* în *Telegraful român,* XIX, 1871, nr. 30, p. 119; 2. *Cuvîntări de la fes[ti]vitatea de înfrățire de la Braşov, Ibid.,* nr. 33, p. 129—130; 3. *Meditațiuni, Ibid.,* nr. 3[...] p. 145; 4. *Nu lua numele națiunei în deşert, Ibid.,* nr. 38, p. 149; 5. *în ce sens şi [...] ce scop au fraternizat românii braşoveni cu maghiarii de aici, Ibid.,* nr. 40, p. 15[...] 6. *Nu braşovenii!, Ibid.,* nr. 41, p. 161; 7. Nicolae Pop, *Braşov, 2 mai 1871, Ibi[d.]* nr. 43, p. 170—171 (un răspuns iritat la excelentul articol al lui Alexandru Roma[n] *Ospățul de la Braşov,* despre care vezi supra, scris. 150, n. 6 şi precedenta, n. [...] 8. *Politica națională românească, înfrățirea de la Braşov, Ibid.,* nr. 42, p. 165 — 16[...] nr. 48, n. 189 — 190. Vîlva din jurul măruntei afaceri de la Braşov a fost alimenta[tă] de disputa dintre activism şi pasivism. Noul articol pe care Bariț, cel mai apr[ig] combatant în războiul de presă din jurul afacerii de la Braşov, este: *încă una d[ată despre] ospățul de înfrățire de la Braşeu,* în *Federațiunea,* IV, 1871, nr. 64 — 532, p. 253; [nr.] 65-533, p. 257 - 258; nr. 66-534, p. 261; nr. 67 - 535, p. 265-266; nr. 76 - 5[...] p. 301 — 302; nr. 77 — 545, p. 305 — 306. Este fără îndoială cea mai lungă lua[re] de cuvînt — fireşte critică! — în legătură cu „înfrățirea". O consemnăm aici cu speci[fi]ficarea că este vorba de un articol inedit, necunoscut, al lui Bariț.

2 *Onu* era porecla lui Ioan Rațiu, viitorul memorandist.

3 O face în articolul *încă una dată despre ospățul ...* (vezi aci supra, n. [...]

4 Roman a publicat întreaga invectivă a lui Bariț împotriva „urzitoriulu[i]" aceasta fiind ultima parte (din nr. 77— 545 al *Federațiunii)* din lungul articol [al] lui Bariț.

5 Se referă la articolul *Honvedemlehunnep Sepsi-Szentgyorgyben junius 4-di[...]* din *Nemere,* I, 1871, nr. 45, p. 177.

153

[Braşov] 29 oct. 1871

Frate Alesandre !

Ajuns-aţi acasă ambii, sănătoşi, adecă d-ta şi soţia d-tale? Prea bine! Aşadar, te rog ca să stai cevaşi de vorbă cu mine.

Cu ocaziunea călătoriei mele la Austria, unde însoţii pe neogamii mei, mă văzui cu cîţiva bărbaţi fruntaşi de ai noştri, adecă români, în maioritatea lor însă neuniţi. Din toţi cu cîţi am vorbit, mai ales în Sibiu, am aflat pe unu singur — advocat — de opiniunea *Telegrfafului]* şi a *Patriei* [1]. Toţi celilalţi, cu trup şi suflet în contra, şi toţi supăraţi pe mine că nu reapuc lupta.

într-aceea, unul din acei bărbaţi, determinat a intra şi el în luptă, voieşte să facă începutul cu adresă către *Hermfannastâdter] Zfeijtfunjg,* în care dr. Sentz din Moravia lucră pe mîna celor ce voiesc să ne vînză drepturile naţiunei *iarăşi* pentru scaune episcopeşti, ca în 1865/6. Dară auctoriul acestei adrese zice că el n-are nici o cunoştinţă mai de apropae cu d-ta, şi de aceea mă roagă ca să-ţi transmit eu m[anu]s[cri]ptul, la persoană, nu la reacţiune, unde se teme că în absenţa d-tale deschid alţii plicurile [2].

El, adecă, nu se teme pe sine, ci pe *cumnatul său* şi de aceea se fereşte de alţii. Eu i-am observat că ceia tot îl gîcesc şi că, în fine, focul ce arde astăzi la noi sub spuză, şi care abia ieşi în aprile aici, ca flăcăruia, mai curînd sau mai tîrziu va prorumpe cu tărie preste tot.

Cei cu programa Miercurei a mînă [3] nu voliesc să ştie, cu vieţa odată, de nici un congres, şi cu atît mai puţin de alegeri la Dieta din Ungaria.

Opinia mea o ştii şi, precît nu o ştii, o vei vedea publicată, *dacă* o voi putea publica. Voi cerca săptăm[îna] viit[oare] [4].

Acestea spre informaţiunea preliminarie.

Al d-tale frate devotat,

Georgie (Bariţ) *

(B. A. R., Fond. coresp., inv. nr. 110.008.) * *Bariţ* e adăugat de Roman.

1 *Patria* era un nou ziar românesc din Pesta, care a apărut între 2/14 octombrie 1871 — 7/19 octombrie 1872. Primul redactor a fost *Francisc Virgil Olteanu,* apoi, succesiv, *Romul Ulpiu Preda* şi *Iuliu Popovici.*

2 *Federaţiunea* n-a publicat nici un articol împotriva ziarului săsesc *Hermannstädter Zeitung* din Sibiu, în această perioadă.

3 Adică pasiviştii, adepţii boicotului parlamentar, al căror principal inspirator era tocmai Bariţ.

4 Opinia şi-o va exprima într-un şir de opt *Epistole anonime,* în *Gazeta Transilvaniei,* XXXIV, nr. 81 — 88. O altă importantă scriere a lui Bariţ pe care o identificăm cu acest prilej.

154

Braşov, 1871. nov. 29 n

Domnule şi frate !

Iată, eu mă descărcai de sarcina ce luasem asupra mea de la sibiienii *aceia* cari simt ca şi mine în cauza noastră. Le-am promis circ 5, le-am dat 8, că cu mai puţin n-am putut ajunge acolo unde au pofti dînşii, adecă la subiectul tractat în VII et VIII [1]. De aci înainte, unu din d-lor se angaja că va continua dînsul şi încă, pare-mi, la d-ta, c aşa-şi dorise [2]. Veţi vedea ce veţi face, că eu pe venitoaria săptămîn plec iarăşi în afară, pe vreo 2—3 săptămîni.

Astăzi îmi spun că *Telegrfaful]* d[in] Sibii se apucă de mine Apuce-se! Dacă opiniunile dezvoltate de mine s[în]t numai ale mel atunci ele vor dispărea în nimic, iară dacă s[în]t şi ale altora, le vo apăra şi alţii. Vează ei, că eu vreo 2—3 luni iarăşi s[în]t ocupat pres măsură pe alte terenuri.

Eşti d-ta convins că noi nu vom scăpa de un bel rusesc? Eu a multe simptome pentru aceasta. Sunt de opiniune ca să preparaţi bi pe publicul nostru pentru asemenea eventualitate. în ce sens? D vedeţi înţelepteşte dacă-1 preparaţi, pt. ca să nu fim supraprinşi.

Aici s-a spart rău frăţietatea ungaro-românească. Preste aştepta de iute. Să vezi ce opăritură ! Trecem dincolo.

Al d-tale frate devotat,

G. Ba

*Patria** mai iese? De la nr. 6 nu o mai vedem. 107 *Federfo itnea]* lipseşte la toţi.

(B. A. R., Fond. coresp., inv. nr. 110.009)

1 Se referă la lungul său serial de *Epistole anonime* din *Gazeta Transilva* (vezi scris, anterioară, n. 4).

2 Nu se va continua.

3 La *Epistolele anonime* ale lui Bariţ, *Telegraful* răspunde cu un şir de *Art anonimi* (vezi *Telegraful român,* XIX, 1871, nr. 91, p. 364; nr. 92, p. 368; nr. p. 372; nr. 94, p. 376). Bariţ e descris fără menajamente şi cu multă cunoaşte caracterului său, în nr. 92.

4 Vezi scris, precedentă, n. 1.

155

Braşov, 1872, ian.

Domnule şi frate !

Mai înainte de toate mă simţ obligat a scuza pe soţia mea la frăţeasca d-tale epistolă din 18 dec. nu ţi-a răspuns deloc. Iata ca

tăcerii: eu plecasem de aici la Bucureşti, în 5 dec. n. în 18 dec. scrisesem acasă că mă voi reîntoarce pe 22. Am venit însă numai în 24, din cauză că am pierdut 2 zile şi în Ploieşti, în afaceri de ale noastre.

în aşa situaţiune, familia nu a mai ştiut ce să-ţi răspunză, ci a crezut că e mai bine să mă aştepte pe mine căci, aşa ori aşa, era prea tîrziu ca să-mi mai scrii d-ta la Bucureşti.

De la reîntoarcerea mea îmi fu preste putinţă a-ţi răspunde pînă astăzi, mai ales cînd acuma, între ani, afacerile se acumula preste măsură.

îmi pare foarte rău că nu am venit în poziţiunea de a-ţi servi în Bucureşti în ceea ce vei fi avut de lipsă. Eu pînă la primăvară nu mai poci merge acolo. Atunci, însă, în martiu-aprile, iară voi merge.

N-am să-ţi spun eu că publicul capitalei româneşti era foarte tulburat. Nici în anul din urmă al lui Cuza nu l-am văzut aşa învolburat.

Dară, în fine, conaţionalii noştri din România, din Dacia Inferioară vor şti să scape şi astă dată din cursa care li s-a pus. De cînd ne apucarăm să batem cosmopolitismul fals, toţi din toate părţile, simţul naţionale creşte şi se consolida, cu el cîştiga şi patriotismul. Naţionalitatea şi patriotismul au început a se identifica.

însă ce facem noi, ceşti din Dacia Superioară? Unde este, dincoace de munţi, acel teritoriu despre carele să putem zice, cu spirit păciuit, că este al nostru, că pe acela ne putem dezvolta viaţa noastră naţionale? Aşa, neuniţii activişti ai noştri zic că să mergem la Pestea, să ni-1 eluptăm. D-ta ştii bine cum cuget eu în această materie. Las' că eu şcoala Sibiiului o ţîn, din toate puntele mele de vedere, de foarte periculoasă şi totunadată de perfidă, căreia nu i-am putut da nici un crezamînt vreunadată. Las' că cunosc şi eu, ca şi dv. toţi, toate tendinţele celor două popoare predomnitoarie, pentru ca să nu mai aştept nimic de la ele. Dară apoi insulta cea nouă ce ni s-a făcut, cu aşa-numita lege electorale m-a confirmat şi mai mult în opiniunile mele şi în atitudinea mea politică, dacă cumva aş fi mai avut necesitatea de a mă întări în spiritul meu.

Aşadaiă eu, în convicţiunea mea intimă că, mergînd pe calea pe care am apucat de la 1865 încoace, voi face un bine şi naţiunei şi patriei mele, voi persevera pe aceea, cu programa cunoscută în mînă. Nici părutele împăciuiri şi, cum am zice, cristalizaţiuni din interiorul imperiului, nici constelaţiunile politice externe nu-mi vor altera convicţiunile şi nu mă vor abate de la scopul ce-1 am înaintea mea.

Dară mijloacele către scop? Vezi, aceasta este neplăcerea mea că, deşi licite, totuşi nu dă mîna ca să le spună cineva în public, să le dea la tobă.

Cam preste 1 lună mă voi încerca să mai vorbesc una dată către publicul nostru. Simţ, adecă, că nu toţi au priceput toate anonimele mele. Dară am şi aştepţat şi mai aştept pînă ce Popia et Comp. îşi vor vărsa cît se poate mai mult venin şi pînă vor minţi atîtea, încît mai pe urmă să se sature şi ei de atîtea minciuni şi falsificări a faptelor.

Mai am încă una greutate. în nici unul din ziariele noastre de dincoace nu poci spune atîtea adevăruri, nu poci descoperi atîtea blăstămăţii, cîte cred eu că ar trebui să le cunoască publicul nostru romă[nesc]. *Veritas odium parit* \ Dacă ura şi urgia ar cădea numai asupr[a] mea, acuma pe la 60 de ani, nu-mi mai pasă. Mă jenează temerea c[ă] ziariului în care aş publica eu cîte simţ că a venit timpul ca să le public[a] i s-ar face şi daună materiale. Eu, adecă, cred că în situaţiunea în car[e] ne împinse şcoala Sibiiului unită cu Pesta, cruţare nu mai începe. Mi se pare că ne aflăm în caz de *moderamen inculpatae tutelae, Selbs[t]vertheidigungsrecht*[2].

Mai este şi alta. Lovind pe cei răi, abia se poate evita ca să n[u] atingi şi pe unii inocenţi.

A discuta în ziariele. de dincolo, nu-mi mai convine. Apoi acei neci că ne pricep. Oricît le-ai toca la urechie, ei încă tot nu ştiu c[e] voim noi. Nu ne cunosc cauza, că n-au studiat-o niciodată.

îţi mai aduci aminte de art[icolul] lui dr. P][avel] V[asici], pe ca[re] ţi l-am citit în 1868 la Fieschi? Eu cred că acuma i-a venit timpul. Da[r] unde să-1 public, în caz cînd m-aş decide la aceasta?

Cineva-ţi va fi scris de aici că duminecă, în 31 dec. iarăşi se m[ai] ţinu, în Casina de aici, adunare sub preş[edenţia] lui Bran, cît se poa[te] de lărmoasă. Corespondenţa] din *Federfaţiunea]*[3] înfurie pe cîţiva [...] supremul grad.

Destul pentru astăzi de conversaţiune.

Al d-tale frate devotat,

G. *Ba[...]*

(B. A. R., Fond coresp., inv. nr. 110.010)

1 „Adevărul pare ură."

2 Drept de legitimă apărare", în limbile latină şi germană.

3 Nu ne putem da seama despre ce corespondenţă este vorba, fiindcă *Fede[raţ]ţiunea* de la sfîrşitul anului 1871 şi începutul anului 1872 nu publică nimic asemănă[tor].

156

[Braşov, 26 ianuarie 18[...]

Domnule şi frate !

Aceasta de sus este una provocare, cum am zice, stereotipă, c[e] s-a trămis la mai multe redacţiuni, pentru ca să recomende publicu[lui] foaia *Transilvania.* Această rugare ar fi avut să o facă comitetul, însă l-am ştiut de osteneală[2],

însă despre altceva voiam eu a conversa cu d-ta. N-ai idea [...] bine ai făcut că ai publicat articlul în *contra* autonomiei Transilvani[ei]. N-aş fi crezut să se mai afle om care, încă şi în Pesta, să mai cut[eze] a ieşi în public cu argumente ca acelea antediluviane, primitive, rugin[...]

Vai de mine, ce rău stau „învăţaţii şi politicii noştri" cu istoria, cu ştienţele de stat, cu prevederea în venitoriu.

Necazul meu cel mai mare este că încă tot mai sunt astfeli de ocupat în alte direcţiuni, încît nu poci reintra în luptă preparat aşa precum ar merita nu adversarii cari, pînă acuma, după cîte au mînjit ei nu merită nici să le răspunză cineva, ci nemărginita importanţă a cestiunei. A doua dificultate este că prudenţia politică nu te lasă ca să zici tot ce ai trebui să zici.

Sunt prea curios ca să-ţi văz şi reflexiunile d-tale la acel articlu de *tâblabird*[4]. Apoi doară, doară îmi voi putea rupe şi eu timp.

Una din epistolele mele văzui că o ai primit. Dară ceealaltă?

Salutare fră ţiească şi colegiale de la al d-tale frate devotat,

G. Bariţ.

„Onorabilă redacţiune !

în virtutea colegialităţei, vă rugăm ca să binevoiţi a anunţa foaia *Transilvania,* organ al Asociaţiunei transilvane române, în stimabilele dv. ziariu, aşa cum veţi afla d-voastră cu cale, reflectînd totuşi la împregiurarea că în această foaie se publică un mare număr de documente istorice, care stau în strînsă relaţiune cu istoria noastră naţionale.

Condiţiunile abonamentului se pot cunoaşte din frontispiţiul foaiei noastre: preţul pe un an întreg este, pentru membri, **2** fl. şi pentru nemembri **3** fl. v. a. în care se coprinde şi porto poştale.

Din cursurile celor 4 ani trecuţi se află exemplarie broşurate, tot cu preţul arătat, şi se pot lua de la comitet din Sibii sau de la redacţiune, în Braşov.

Ar fi bine ca să întreţinem un mai mare comerciu literariu.

Rugîndu-vă ca să dispuneţi cu noi pentru asemenea serviţiu de reciprocitate, sunt al d-voastră...

Braşov, **26** ianuarie **1872**[5].

(B. A. .R., Fond. coresp., inv. nr. 110.011).

1 Datată aproape cu siguranţă după data „provocaţiunii" din partea a doua a scrisorii.

2 S-a publicat: *Invitare de prenumeratiune la Transilvania, foaia Asociaţiunii transilvane pentru literatura şi cultura poporului roman,* în *Federaţiunea,* V, 1872, nr. 10 - 610, p. 40.

3 Articolul pomenit aparţine lui Iuliu Hossu, consilier la Curtea de conturi din Pesta şi se intitulează *Ce e de făcut?* (vezi *Federaţiunea,* V, 1872, nr. 4 — 604, p. 13 — 14; nr. *5* — 605, p. 17 — 18, cu nota introductivă a redacţiei: „Tragem atenţiunea onoraţilor noştri cetitori asupra articlului de mai la vale, la care nu vom face observările noastre după ce va fi apărut întreg"). Vezi şi aci infra, n. 4.

4 „Jude de tablă regească". Răspunsul lui Alexandru Roman la articolul lui Iuliu Hossu se intitulează *Reflexiuni la articlul „Ce este de dorit" al d-lui Iosif Hossu, consilier suprem la Curtea de compatibilitate* şi s-a publicat în *Federaţiunea,* V, 1872, nr. 14 — 614 si următorii.

5 Este „provocarea" de care pomeneşte Bariţ la începutul scrisorii.

157

[Braşov, iunie 1872]

Frate!

Ieri am primit de la Sibii una epistolă, care mă informă că românii transilvani sunt *trădaţi* de către renegaţii noştri moderni.

Astăd. îmi veni actul pe care ţi-1 comunic[1], *nu* ca să-1 publici, că nu e necidecum de natură a se publica, ci ca să-1 ai între alte documente, cine ştie pînă cînd, şi să te ştii deocamdată orienta, pentru că văd că dv. acolo sunteţi prea peste măsură îngrijaţi de noi.

Aşadară am ajuns ca ministrului Hornyai să-i pase mai mult de naţiunea noastră, decît renegaţilor noştri! Oh, de ai şti ce joc drăcesc a decurs iarăşi între Sibii şi Blaş! Curtenii Sibiiului **(mitropolitului])** nu voliesc, o dată cu capul, congres înaintea alegerilor consumate. Tot în acest sens a scris şi I. Puşcariu de la Pesta, că nu.

între-aceea, mitropoliţii se învoiseră pînă la punctul unde blăşanul defipsese ziua conferinţei] pe 18 iuniu. Dară din acel moment firul s-a întrerupt.

între-aceea, Ilie a fost la Blaş şi numai după ce s-a reîntors de acolo, bine informat, se adunară cei **6—7** la Alba. Iară rezultatul îl văzurăţi. Dară-mi scrie că nu crede să ne supere Vodă ca să ne adunăm **pe 27** iun[ie][2].

Aştept informaţiunea telegrafică în acest punt. Eu le-am scris ca să mergem în tot cazul. „Activiştii" sînt foarte turbaţi.

Frate sincer,

G. Bariţ.

„Copia

N° **231/1** praes. **[1J872.**

Mărite domnule !

La repeţita provocare ce mi s-a făcut, în scris, din partea ministrului preşedinte, de a pleca ca să poată conveni cu mine, nu am întrălăsat a pleca către Cluş, unde în ziua de 13 iuniu a.c, conferind cu dînsul în timp mai îndelungat şi asupra cauzei noastre politico-naţionale, mi s-a dechiarat înaltu acelaşi că voieşte a lua a mînă pretactările de împăcaţiune cu naţiunea noastră, şi aceea cît mai curînd, şi spre acest scop m-a şi provocat, ca să scriu îndată acelor bărbaţi de încredere ai naţiunei, pre cari şi dînsul încă-i cunoaşte de atari.

între aceşti bărbaţi numiţi şi designaţi şi de insul ministru este şi domnia ta, mărit domnule. Iară ceialalţi sunt: ilustritatea sa d. Ilie Măcelariu, consiliariu guvernamental] pensionat şi domnul dr. Ioan Raţiu, advocat regnicolariu.

Deci, îmi ieu libertatea, conform dorinţei ministrului preşedinte de a te recerca, mărite domnule, să aibi bunătate a te dechiara:

1 De voieşti a primi pre sine-ţi această provincie, precît onorifică, pre atît şi încă mai mult importante şi prea salutare?; şi, de aşa — despre ce nu mi[-i] iertat a mă dubita nici un moment — a te dechiara.

2 Oare nu ar fi consult ca, la numărul ternariu numit mai sus să se adauge şi numele domnului consiliariu pensionat lacob Bologa, ca aşa să se chiame şi ilustritatea sa a colucra la realizarea acestui op măreţ?

Aci am de a aminti şi aceea că, după ce la expresa dechiarare a ministrului preşedinte, la actul pertractărilor au şi metropoliţii să fie de faţă şi să ia parte, acelaşi ministru preşedinte nu oftează ca mai mulţi bărbaţi să ia parte la actul pertractărilor.

3 Oare nu ar fi consult şi cu scop ca, spre una orientare preliminarie, să convină toţi cei chemaţi una cu ambii metropoliţi, la un loc anumit, spre exemplu la Belgrad sau la Blaş, şi aceea putînd fi mai curînd, spre exemplu pe 1 iuliu a.c. stylo novo, cînd apoi se vor putea comunica şi unele rămase din epistola prezente, cari asemenea sunt de ştiut, după oftarea ministrului.

Carele, altcum, mă folosesc de ocaziunea aceasta de a-mi exprima simţămintele de consideraţiune, cu care rămîn al sp[ectatei] domniei tale stimătoriu,

Ioan Vancea,
metropolit.

Blaş la 16/4 iunie 1872[3]

(B. A. R., Fond. coresp., inv. nr. 110.012.

1 E partea a doua a scrisorii, respectiv scrisoarea mitropolitului greco-catolic de Alba-Iulia şi Făgăraş, *Ioan Vancea de Buteasa,* către mitropolitul neuniţilor din Sibiu, Andrei Şaguna.

2 în ziua de. 15 iunie 1872 a avut loc la Alba-Iulia o conferinţă restrînsă, ia care au participat Ioan Raţiu, Dimitrie Moldovan, Ioan Axente Sever, Matei Nicola, Anton Veştemeanu şi Ilie Măcelariu. Ne aflăm în miezul celei mai fierbinţi dispute dintre cele două orientări politice româneşti ardelene: cea activistă şi cea a rezistenţei pasive. Pentru a preîntîmpina luarea unui avans de către activişti, cei şase lideri pasivişti de la Alba-Iulia iau hotărîrea să convoace o conferinţă în aceeaşi localitate, pe ziua de 27 iunie 1872. Conferinţa românească de la Alba-Iulia din 27 iunie 1872 a fost dominată de adepţii tacticii pasiviste. Despre rezultatele ei vezi *G. B. C.,* V, p. 237, n. 15.

3 Epistola lui Ioan Vancea către arhiereul neunit din Sibiu este detestată de Bariţ pentru că promovează o acţiune pe linia „înfrăţirii" de la Braşov din 22 aprilie 1871. Pasiviştii considerau asemenea demersuri ca fiind dăunătoare naţiunii române, căreia îi adoarme vigilenţa politică.

Domnule şi frate !

Poate fi că coprinsul acestei scrisori îţi va veni, a
primă a sa, cam curios, dară cine ştie dacă unele pun
vor interesa şi pe d-ta.

1 Un comerciant, anume A. M. Gross din Pesta
nr. 12 ne cere 500 c[în]t[a]rie papir de tipariu, ca să
de zile, apoi în alte 30 zile, alte 500 c[în]t[ar]ie. Ac
la noi pe necunoscute, dară chiar serio. Firma lui es
tur englischer, deutscher und inlândiscker Fabriks-Etab
pompoasă, care însă pe mine nu mă sparie.

De aceea, te rog ca să ai bunătate a trece pe la
priceapă el cît mai puţin că noi ne-am cunoaşte, s
trebuie papir pentru ziarul d-tale, să-1 descoşi puţin şi s
pănă. Să-1 provoci ca preţul papirului să şi-1 fixeze
calitate, ci şi mai vîrtos după *greutate,* căci adesea difer
Bine ar fi cînd ai apuca şi ceva mustre de la el, de sau c
Federaţiunei.

2. Văz, în adevăr, că spezele tipariului la dv. sun
în sărăciile noastre de imprimării provinciali. Dară bi
d-ta, sau tipografia d-tale, papirul pt. *Federaţiunea*
risma din acel papir?

Uită-te, preste vreo 3—4 luni se va deschide cale
şi pînă la Braşov. Atunci spezele transportului de aici
mai scăzute.

3 Mă rog ca să întrebi la tipograful d-tale, sau
preţ ar tipări una cărticică ca de 2 coaie pe format
nr. *6,* sau aşa-numit 18—24, cu litere garmond, în
cu cît tipariu compact, cu cît rar, *undurchschossen, od*
sen[1] şi numai cu 2—3 notiţe petit? Se înţelege că ac
românească, manuscript curat. Tot tipograful să dea
să fie de 12 semicleit şi să coste cel mult 25 cr. pt. 1
1000 ex. să mai scoată 24 pe papir cancelarie, de s
întreagă !

Cît ar costa legătura la 2 coaie, însă numai
cusută? Cusute ar veni numai cele 24 ex. pre papir

4. Am necesitate imperativă de un vocabulariu
nesc sau slavonesc-nemţesc, în care însă să *fie coprinse* n
slavoneşti, *traduse,* iară mai vîrtos numele baptismali
dată *istorice,* prec[um] WK = Woicu, Vlas (Vladislaus
convene această traducţiune, că nici e traducţiune, ci sc
Mircea (Mirko? Dară ce este Mirko?), Radu (Rada)
(Ştefan? Nu cred!), Bird, But = Bud = Bude = But
Bod, Drăgan, Dragomir, Dragoş, Zaik (Zeik), Staicu
Un croat destul de cunoscătoriu al limbei proprie liter
însă mă îndoiesc foarte, la unele. El spune că s-ar afl

bularie (sau dicționarie) în limba croato-sîrbească, dară nu-mi știe numi pe auctori.

în caz cînd ai afla un vocabulariu cum îl doresc eu, mă rog ca să mi-1 trămiți prin poștă, la care am să-i plătesc prețul, *nachname*[2]. în caz contrariu, trebuie să aveți dv. acolea vreun slav *erudit,* carele să voiască a ne face această plăcere, arătîndu-ne semnificațiunea, geminea, cel puțin a numelor proprie pe care le-am enumerat eu mai sus. Croatul meu traduce, de ex. pe Radu cu Rafael; dară de unde și pînă unde? Pe WK = Woik, Woicu nu mi-1 știe traduce, iară eu trebuie să scot din fundul pămîntului gemina semnificațiune anume a lui WK, a lui But sau Bud, Radu, a lui Mircea etc. Dacă nu voi avea informațiune pe această cale, mă voi adresa către Academia din Agram.

Aveam să-ți mai scriu cîte ceva, și anume în cauza noastră naționale, cum și unele asupra publicității noastre, sau adecă a ziaristicei, dară tocma în acestea momente sunt fericit a vedea la mine pe fratele Axente Sever, și așa termin cu d-ta pentru ca să conversăm dincoace.

Eram să te mai întreb: nu cumva d-ta încă te temi, ca mine, ca unul dintre colegii noștri ziariști va ajunge, mîne poimîne, sub curatelă, pentru că omul își face, în adevăr, de cap?

Ai citit în *Patria* de la Bucur[ești], nr. 273 din 9/21 ian[uarie] acelea spurcăciuni înfricoșate despre blăstămatul jidov Boliac? Numai ce-1 ajunse Nemesis pe acea bală spurcată, care-și bătu joc și ne aruncă cu noroiul cel mai puturos, de cîțiva ani încoace, jidov fariseu și totodată saduceu scîrnav, care joacă pe ortodoxul și ne înfear? pe noi cu iezuitism etc. Nu ar trebui să iertăm acea spurcăciune, însă adăogînd și antecedențele lui, originea, haremurile etc, etc.[3].

Frate stimătoriu,

Georgie.

București, 2/14 mai (Trompeta ... , Poliak, Boliac). în ziarul *Românul* din 28 april v. al anului c[urent], un giuvelariu (giuvaergiu, pe turcește), evreu de naționalitate, voind a se apăra de neîncetatele atacuri care vin jidovilor de la *Trompeta Carpaților,* plesnește în fața pe d-n. Cesar Boliac, că el încă este *născut din părinți jidovi.*

Această aserțiune nu este întru tot exactă. Numai tatăl d-lui C. Boliac a fost evreiu*, cu numele *Poliak,* venit din Polonia rusească, aici la București, unde apoi s-a căsătorit, luînd de soție o doamnă greacă. După aceea, însă, persecutat de consulatul rusesc a fost silit a fugi la Constantinopol și a se da afund, astfel încît nu s-a mai auzit de numele lui. Fructul acelei căsătorii a fost acest Cesar.

Mai tîrziu, mama dînsului s-a măritat cu un altul, un grec, de la care sunt frații Pereț.

Cu această schiță biografică noi nu voim să detragem nimic eminentelor calități, pe cîte le va fi avînd d-n. Boliac. Credem însă că era de neapărată necesitate a rectifica aserțiunea din *Românul,* pentru că numai așa se poate explica furioasa ură ce poartă acest om în inima sa, în contra românilor transcarpatini, precum și fariseismul religios cu care el face atîta paradă în foaia sa.

Este cunoscut la toată lumea că renegații și corciturele dau contin gentul cel mai mare la clasa fariseilor, ca și la a fanaticilor în genere Trebuie să mai ținem seama și de frumosul și mult coprinzătorul proverb românesc, care ține că: „Dracul dacă îmbătrînește, apoi se călugărește"

Acest om face de la un timp încoace pe „pravoslavnicul", ma mult decît toți arhiereii și tot clerul românesc. Apoi tot el, pe l 1840 — 44, combătea pe moarte pînă și taina s[fintei] căsătorii, scriin curat că căsătoria este mormîntul dragostei dintre oameni și alt blăstămății ca acestea.

Dară știți dv. pentru ce Boliac se freacă de românii uniți ca d niște garduri și-i ține mai răi decît chiar neamul jidovesc, din al căru sămînță se trage dînsul? Această ură a lui vine nu numai din sînge din rasă, ci ea își mai are și altă cauză, personală, pentru că doi bărba români uniți, de mare auctoritate în patria lor au fost dechiarat la oare care ocauziune că ei cu acel om nu pot să șează și să lucre la o mas din cauze pe care ei le vor fi știind. Acelea cauze însă le-au aflat de la alți oameni, pămînteni de acolea din Muntenia.

Acestea sunt adevăratele cauze pentru care foaia lui C. Boli vome tot feliul de măscări asupra românilor uniți, în loc să le săru mîna, atît el cît și alte sute de mii de corcituri, pentru că romă uniți i-au învățat *carte românească* și i-au făcut români, pre atîta pre se văd, iară dacă nu i-au putut preface în adevărați români, cu tr și cu suflet, aceasta nu este vina uniților, pentru că este una adevăra problemă gigantică a transplanta românismul la atîta spurc de mest și bastarzi cu cîți a bătut D-zeu țările românești[4].

(B. A. R., Fond coresp., inv. nr. 110.013, anexa.)

1 „Netăiat sau tăiat."

2 „Ramburs."

3 Alexandru Roman răspunde punct cu punct la această scrisoare a lui B (vezi *G. B.* C, II, p. 230 - 233) în 18 februarie.

* După alte surse *(Dicționarul literatnoii române...,* București, E.A.R.S. 1969, p. 116), tatăl lui Boliac ar fi fost „de proveniență poate italiană". în a caz considerațiile de mai sus nu-și au obiect. Se știe că poeți români de seamă l apreciat pe Boliac. M. Eminescu 1-a lăudat în *Epigonii:* „Boliac cînta iobagul lui lanțuri de aramă". De asemenea criticii și istoricii literari. G. Călinescu spu că poetul avea „rădăcini în societatea românească" și „s-a simțit totdeauna ro și a luat parte la marile evenimente cu o adeziune totală".

4 Articolul este scris de mina lui Barit. Pare un extras dintr-o public bucureșteană.

159 Brașov, 1873, oct.

Frate !

îti trămit aici două secături și-ți atrag atențiunea mai vîrto

1.1. Acest G. Cristureanu este căpitan în pensiune, trăiește de 12 ani aici, unde si-a cumpărat și casă și vila, din care una o a te

şcoalelor. Un fanatic pe care cei de aici l-au fanatizat si mai mult, pînă la extremitate.

Zilele acestea împărţi pamfletele sale în cîte una mie exempl[are] la popor, în cetate şi pe la sate. A trămis mulţime, şi cu poşta.

Nu cumva să crezi că l-au mustrat cineva. Gloatele pe dinafară nu-1 cunosc, sug veninul ca de la una oaie laptele, iară insultele în contra noastră se repeţesc din gură în gură, în mii de variaţiuni. Să le suferim? Cum crezi d-ta? Eu cred câ nu!

Eu, de aş fi redactoriu la vreo foaie politică aş reproduce pamfletul nr. 1 şi apoi aş zice: „Se ştie că d-n. căpitan în pensiune G. Cristureanu este membru al comunei româneşti din Braşov, proprietariu de casă, donatoriu al unei proprietăţi la şcoalele de acolo. Interpelăm pe reprezentaţiunea locale şi pe Eforia şcoalelor dacă este cu ştirea şi cu voia lor acel delict ce a comis căpitanul Cristureanu, insultînd pe 1 milion 200 mii de români, scriind calomnii şi lovind în legile care apără libertatea conştiinţei" \

Să nu mai suferim insulte!

în nr. de mîne al *Gazetei* vei vedea un articlu din care vei cunoaşte că am reintrat în lupta noastră politică[2].

Al d-tale frate stimătoriu,

G. Bariţ.

(B. A. R., Fond. coresp., inv. nr. 110.014.)

1 *Federaţiunea* nu va publica o astfel de replică.

2 Incepînd cu 30 octombrie, Bariţ îşi publică în *Gazeta Transilvaniei,* nesemnat, un articol politic în patru episoade intitulat *Libertarea constituţiunei maghiare* (XXXVI, 1873, nr. 79 — 82), pe pagina întîia, editorial.

160

Sibii, 7/II 1878

Domnule coleg şi chare amice !

Sper că, după ce vei citi pînă la fine, mă vei scuza pentru îndelunga mea tăcere la frăţiasca şi candida d-tale epistolă din 6/1 a. c.[1] pentru al cărei coprins nu am cuvinte ca să-ţi mulţămesc după meritul ei.

Preste 100 de scrisori îmi stau nerăspunse. Să dictez în pana altuia, oricui, în această epocă de tiranie neruşinată, nu-mi dă mîna. Să le scriu pe toate, nu ajung, pînă nu-mi vor mai incurge m[anu]s[cri]pte străine, de care au şi început binişor.

La partea 1 a epistolei d-tale, doresc să te asigur că nu vreo legătură obligatorie cătră sibiieni mă aduse pe mine la Sibii[2], ci cu totul alte împregiurări. Meritul unor sibiieni (din vreo 60—70 inşi), cu toţi 6 inşi, bărbaţi serioşi şi sinceri este numai acela că ei, de la februariu 1876, adecă de 2 ani au cercat toate căile pentru înfiinţarea unui ziariu

nou politic, întîi cu condiţiune ca să iau eu asupra-mi redacţiunea iară dînşii să fie editori, dară, fundînd totodată specie de societate ma numeroasă, adecă cam pe acţiuni, **să** facă şi o tipografie.

Eu atunci le-am răspuns: **„Vă** mulţămesc, dară vedeţi că m legai din nou de *Gazeta,* scăpătată la 280 abonaţi, ca să cercăm, eu Mărgineanu, dacă i se mai poate da vieaţă".

Sibiianii nu se odihniră, ci cercară cu Lăpădatu[3] şi cu alţii. fine, venise astă-toamnă fratele Babeş[4] aici, care le vorbi de ziari mare, pe acţiuni. între acestea noi ridicaserăm *Gazeta* la nr. de 80 abonaţi.

Aici îţi cer atenţiunea *in camera charitatis*[5]. în dec. 1875, invita eu şi Mărgineanu, de bietul *lacob* Murăşanu, ajuns la neputinţă, închei răm învoială cu condiţiunea ca din venitul *net* să ne luăm fiecare 1 parte şi computul să se închiaie tot la cîte 3 luni. Dară anul întreg 18 a fost preste putinţă să-1 înduplecăm la vreun comput. Registrele dizordine (portate numai de fiica-sa). Ne-a dat ce a voit.

în febr. 1877 l-am provocat în scris şi foarte serios ca să dea co putul. într-aceea, eu m-am îmbolnăvit de moarte şi nu am mai put insista. După boală am lucrat **bărbat** este şi am tăcut. în mai veni fii său[6] de la Viena, să dea ajutoriu tată-său. Nu se putură nărăvi Mărgineanu care, ştiindu-se şi asuprit în honorariu se retrase frumuş

Toamna, viu eu de la Bucureşti, îi rog în scris să dea socotea Vine fiiu-său la mine în persoană şi-mi spune verde că nu ne vor *nici un comput* iară eu, dacă vreau să mai lucru la *Gazetă* să le cer *s brie fixă* şi — al doilea compliment! — că ei *nu cer de la mine lu cantitativ, ci mai mult calitativ* (adecă mai bun ca pînă acuma !)

După acestea las să judeci d-ta şi toată lumea, dacă eu îmi s grum pe fiia-mea sau mai vîrtos ea luă mătura şi mă scoase pe afară. Acesta este purul adevăr. Şi mai este unul: junele Aureliu Mu şanu are toată dreptatea să zică, de ex[emplu]: „Mie nu-mi dă m să mă stric cu magiarii, că poate-mi trebuie vreo funcţiune". iarăşi, sunt decis a combate neîncetat sisteme spurcate cum este cea de astăzi, pre cît voi mai fi în viaţă. Totodată cred că fac şi interesul public dacă voi să dau şi fiiului meu[7] ocupaţiune la un z riu, pe care sper să-1 ţiu independente, sau că mi-1 ucid eu însumi.

Dară — prin mine ori prin altul — în această epocă *mare* a toată dreptatea cei cîţiva amici din Sibii dacă se ocupa neîncetat planul unui ziariu independente. Eu şi ei diferirăm numai într-u dînşii ziseră pe acţiuni, eu replicai: *„Nu,* ci pe voia publicului, pe *abor* Nu vreu să depend nici măcar de la acţionari ci, dacă vreţi să mă a taţi cu una parte a cauţiunei pînă la toamnă, vă voi mulţămi frăţeş Aşa, un protopop scoase la moment 2 obligaţiuni de cîte 500 fl.

Cred că cu aceasta nu sunt robit întru nimic. Eu, de altă pa le împlinii vechea dorinţă a lor şi a altora. Am pînă acum tocma abonaţi efectivi, că pe ceialalţi nu-i număr. Pe credit nu dau la nim abia cu 4—5 excepţiuni. 2/3 sunt ardeleni, apoi bănăţeni şi arăd Cei mai puţin, în Di'ecesa Oradiei, doară nici 30 cu toţii. S-ar păre orădanilor le pute şi *Obsfervatoriul*7[8] a neunit, dacă iese în S

Dară eu avui alte rațiuni, grave, pentru care *aici.* Ai văzut ce măscări scriseră cei de la *TelegrfafulJ* în *Foişoara* lor, contra mea?[9] I-a durut amar, pe acea clică, văzîndcă am intrat, numai cu o **biciuşca,** printre ei.

După **3** săptămîni, fiind la o measă mare, mitropolitul[10] spuse capului lor în față că va veni timpul unde chiar pr[ea] [sfinția] se va fi silit a se apăra de ei în *ObsfervatoriulJ.*

Cele ce scrii de episcopii noştri, subscriu. **îi** cunosc. *Un* episcop gr[eco]-or[iental] abona pe a[nul] întreg, cu **100** fl. Toți ceilalți, ca lumea, cu **8** fl. în genere am neasemănat mai mulți neuniți; uniți, în proporțiune. Dintre uniți, am şi **43** inşi care îmi cerură parte pe credit, parte pe **1/2** preț. Nu am dat, că nu voi să mă ruinez.

Oferta frățească de la călcîi o am primit cu mare mulțămită şi te asigur de absoluta diserețiune. Bine ar fi să am măcar **100** ab[onați] din Diec[eza] dv.

Sărutare frațiească,

Georgie.

Ce ar mai plăti, cînd aş avea din actele indigitate.de d-ta, ca aflate după moartea lui Olteanu![11]

Pe cine-mi poți recomenda în Comit[atul] Sătmarului?

(B. A. R., Fond. coresp., inv. nr. 110.015.)

1 Vezi-o în *G. B. C,* II, p. 234 - 239.

2 Mutarea lui Bariț la Sibiu, unde la î ianuarie 1878 începe să redacteze ziarul *Observat or iul.*

3 Scriitorul *Ioan Al. Lapedatu.* Vezi despre el *Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900,* Bucureşti, 1979, p. 486 — 487 (la sfîrşit o bibliografie cvasi-exhaustivă despre Lapedatu).

4 Vincențiu Babeş.

5 „Sub cupola carității."

6 *Aurel Mureşanu,* care a condus *Gazeta Transilvaniei* la bătrînețea tatălui său Iacob Mureşanu şi după moartea acestuia.

7 *Ieronim Bariț,* despre care vezi *G. B. C,* VI, p. 246, n. 2. Cf. şi Aurel A. Mureşianu, *Un fost amic al lui Mihai Eminescu : Ieronim G. Barițiu. Cu un articol inedit al lui I. G. Barițiu,* în *Prometeu,* IV, 1938, nr. 8—10; Bucur Țincu, *Un scriitor sibian necunoscut: Ieronim G. Barițiu,* în *Cibinium. Repere sibiene,* Sibiu, 1977, p. 169 - 179.

8 *Observatoriul* a ieşit între 1 ianuarie 1878 — 15 iunie 1885, redactor responsabil fiind George Bariț. Vezi Sara Iercoşan, *Preocupări literare în paginile ziarului „Observatoriul" din Sibiu,* în *Studia Universitatis Babeş-Bolyai,* Series Philologia, XII, 1967, fasc. 2.

9 „Aici", adică în Sibiu, Bariț se pare că nu a fost întîmpinat cu flori în momentul cînd, la sfîrşitul anului 1877, vine în acest oraş pentru a fi redactorul noului ziar independent, *Observatoriul.* Sub titlul *Notițe. O conferență a d-lui Bariț, Foisoara „Telegrafului român"* (II, 1877, nr. 26, p. 207 — 208) îşi bate joc de o conferință publică a lui Bariț ținută la Sibiu, despre *Dicționarul limbei române* al lui Laurian şi Massim şi despre *Glosariu care coprinde în sine vorbele din limba română străine prin*
originea sau forma lor. Se susține că oratorul ar fi vorbit mai ales despre altceva decî
despre tema anunțată.

10 Cel neunit al Sibiului, Miron Romanul.

11 în scrisoarea din 6 ianuarie 1878 (vezi n. 1) Alexandru Roman îi comunic
lui Bariț că după moartea prematură şi neaşteptată a episcopului greco-catolic Ioa
Olteanu (vezi C. *B.G.,* VI., p. 300, n. 4), s-ar fi descoperit nişte documente compro
mițătoare, după care acesta era spionul stăpînirii ungureşti în sinul arhidiecezei greco
catolice din Transilvania.

161

Sibii, 27 apr. n. 18

Prea stimate domnule coleg şi frate !

La frățeasca d-tale scrisoare din **22** ale l.c. \ îți răspunz numa
astăzi, după ce apucai a mă înțelege ieri şi cu fratele losif[2].

Conchiamarea noastră în sesiunea extraordinarie a fost decisă î
sept. a tr. condiționat, dacă se va adopta şi sancționa legea. Pentr
sesiune extraordinarie nu s-a prevăzut nici un ban în buget. S-a pr
supus însă, că dacă ne vom aduna în sesiune, vom vota spezele.

Cu toate acestea, iată, eu, după înțelegerea avută cu losif asear
scriu astăzi Delegațiunei, în numele nostru, al acestor trei inşi, punîn
întrebarea netedă asupra cestiunei spezelor[3]. Primind răspuns, nu vo
lipsi a vi-**1** comunica întocma. Nici mie nu-mi dă mîna să merg pe sp
zele mele, căci şi eu sunt *spoliat,* apoi şi *insultat* de oameni ca Pandel
Popasu, ca Aron Densuşianu, ca Slavici etc[4]. Preste acestea, am spez
grele destul cu procesele de presă, mai ales cu cel ce se va pertract
miercuri în **30** apr.[5], căci pentru mine este mult a da unui advoca
100 fl. onorariu. Apoi amicii mei nu sufere să mă apăr numai eu si
gur pe mine. Se tem, sărmanii, să nu o paț. Şi nici nu vor să iau a
vocat român, ci sas. Ce e drept, că dintre ai noştri abia unicul se ară
oareşcum aplecat să mă apere.

Subscriu toate observațiunile d-tale, pe care le faci, relative
afurisitul proiect de lege.[6] Eu unul voi muri în acea convicțiune, că ac
proiect, fie-fi veni el de la orice partită, este cel din urmă şi cel m
pronunțat criteriu al urei şi hostilităței secularie, neîmpăcabile şi nepl
cabile de rasă, de naționalitate, de existenția între noi şi ei. Restul
frază, fățărie, minciună.

Dealtmintrea, pe mine nu m-a surprins nici acest atentat, că
adecă, pe mine în această materie nu mă mai surprinde nimic. Da
eu puține mai am în lumea aceasta. Mi-e jale însă de ceea ce vor ajun
descendenții mei, între băile de sînge.

Cînd, vreodată, ți-am cerut eu bani de abonament?

închei, ca să nu rămîn de poşta Bucureştilor.

Al d-tale frate devotat,

G. Barit.

(B. A. R., Fond. coresp., inv. nr. 110.016.)

1 Vezi *G. B. C,* II, p. 239-240.

2 *Iosif Hodoş.*

3 în toamna anului 1878, corpurile legiuitoare ale României au votat proiectul unei legi de reorganizare a Societății Academice Române. Academicienii întruniți își puneau problema unei sesiuni extraordinare care să aplice noua lege, sesiunea care s-a și desfășurat în toamna anului 1879 și primăvara, vara și toamna anului 1880. Cu acest prilej, forul științific național a început să se numească Academia Română, în 17 septembrie 1878, sesiunea întrunită într-una din ședințele sezonului hotărăște că președintele și delegațiunea permanentă sînt în măsură să convoace sesiunea extraordinară (vezi *Analele Societăței Academice Române,* tom. XI, ses. an. 1878, secțiunea I, partea administrativă, și dezbateri, p. 224 — 226). Cu aceeași ocazie, probabil la cerere, s-a pus și problema banilor de călătorie ai lui Bariț, în următorii termeni: „La articolul spezelor de călătorie a membrilor, avînd în vedere că d. Eariț și-a mutat domiciliul în Sibii, se decide a i se calcula spezele după acea distanță".

4 Obișnuitele hărțuieli din partea *Telegrafului român.*

5 Bariț a fost dat în judecată la Sibiu, în 30 aprilie 1879, pentru un articol din *Gazeta Transilvaniei,* XL, 1877, nr. 39, intitulat *Spre folosul românilor răniți.* Juriul l-a declarat nevinovat. Vezi *Din sala tribunalului de la Sibii. Procesul politic de presă al d-lui Georgiu Bariț,* în *Observatoriul,* II, 1879, nr. 32, p. 127 — 130. Această amplă relatare a fost scoasă și în broșură separată: *Din sala tribunalului de la Sibii. Darea de seamă asupra procesului politic de presă al d-lui Georgiu Bariț, redactoarele „Observatoriului". In cestiunea colectelor pentru soldații români răniți. (Pertractarea finală din 30 aprilie st. n. 1879). Edițiune separată după „Observatoriul." Sibii, 1879. Tipografia lui S. Filtisch (W. Krafft).* Titlul broșurii îl reproducem după *Foaia scolastică,* VII, 1879, nr. 9, p. 72. Pentru aceeași problemă vezi și *Comentarie la procestd politic de presă din 30 aprilie a.c,* în *Observatoriul,* II, 1879, nr. 33, p. 132.

6 Un moment de mare tensiune politică din viața românilor transilvăneni în secolul trecut: în 22 mai 1879, Dieta Ungariei dualiste a votat articolul de lege XVIII/1879, prin care se prevede obligativitatea limbii maghiare în toate școlile nemaghiare, de orice nivel, confesionale și neconfesionale. Promotorul legiuirii era ministrul Trefort Âgost. Vezi textul articolului la Teodor V. Păcățian, *Cartea de aur sau luptele politice naționale ale românilor de sub coroana ungară,* VI, Sibiu, 1910, p. 843 — 845. Acest act samavolnic a stîrnit o adevărată explozie în rîndul românilor, care s-au apărat în parlament și în presă, cu toată puterea. Vezi și scris, următoare, n. 1.

Sibii, 17 mai 1879

Domnule coleg şi iubite frate !

Mai întîi îți mulțămesc pentru stenograme CWîcal m^natilor nu le primisem de la nimeni, numai ale Uisei deputaților mi le trimisese d-n. G. Pop[1].

într-aceea, a mitropolitului nostru ieşi în *Foaia scolastică.* Ep[isco]pul Mețianu mi-o trimise în această oară[2].

Dară auz că acelea stenograme costă bani; voi să știu cît costă.

Dacă vrei să știi prețul la suplementul ce vei să ai, apoi formatul mic, precum fu al d-lui G. Pop l-a costat 19 fl. 50. Cel de mărimea *Obsferavtoriuoui]* costă, 1 coală, 23 fl. Eu însă cred că va trebui numai 1/2 coală în tipariu. Dară toate acestea se regulează cu topograful, chiar și cînd aș sta eu aci ceva mai mult. Eu însă plec preste 5 zile la Brașov, de acolo la București. Numai cît încă nu am pașaport, deși am cerut și plătit taxa nainte de aceasta cu 1 lună.

Așa merge de greu la dv. cu scoaterea de pașapoarte, sau că doară mie nici nu-mi vor mai da? în acest caz aș fi decis a emigra, ca să mor în altă țară, pînă a nu mă condamna vrăjmașii, după § 65, la 4—5 ani.

D-n. Odobescu îmi scrisese și mie, însă numai în numele său, căci toți ceialalți membri ai Delegațiunei absentează din capitală. Numai în 10 mai st. n. mi s-a scris de la delegațiunea în formă oficioasă, ca răspuns la întrebările mele. Iată sîmburele: suntem convocați în sesiune extraordinarie pe temeiul conclusului nostru luat în ședința din 27 sept. st. v. 1878[3], spre a se reconstitui Societatea pe temeiul legii respective. însă adaogă Delegațiunea: „Spezele de călătorie a dd-lor membri cari vor veni la această sesiune extraordinarie, precum și diurnele pt. timpul ședințelor *nu poate fi îndoială că se vor da.* Aceasta însă numai în urma unei deciziuni ce se va lua într-una din ședințele acestei sesiuni. Delegațiunea nu poate lua nici o măsură în această privință, din cauză că în buget nu s-a prevăzut sesiune extraordinară]"[4].

Aceasta e răspunsul. Așadară, dacă vom merge la sesiune vom vota cu toții viatic și diurne.

D-n. Odobescu îmi scrie să vă invit eu pe toți și în particulariu. Iată, o fac. Dară îmi lipsește timpul fizic ca să vă scriu la amîndoi, adecă și d-lui Babeș, și nici nu știu dacă d-sa se află în Pesta. Eu te rog ca, dacă d-n. Babeș este acolo să ai bunătate a-l înștiința despre dorința d-lui Odobescu.

Cetera coram[5]. Grăbesc, ca să nu rămîn de poștă.

Al d-tale frate devotat,

G. Bariț.

(B. A. R., Fond. coresp., inv. nr. 110.017.)

1 *George Pop de Băsești* (vezi infra, în acest volum, corespondența pe care i-o trimite Bariț). Este vorba de stenogramele dezbaterilor, deosebit de furtunoase, din Dieta Ungariei, pe marginea articolului XVIII din 1879, despre obligativitatea limbii maghiare. Presa românească din Transilvania a desfășurat un adevărat uragan împotriva noului act samavolnic al autorităților maghiare. Dar cea mai completă relatare nu-i va fi dat *Observatoriului* lui Bariț să o publice, ci ea apare în *Telegraful român,* desigur pe baza unei stenograme trimise de Miron Romanul, care participa la dezbateri.

Vezi *Dezbaterea proiectului de lege despre impunerea limbei maghiare,* în *Telegraful român* XXVII, 1879, nr. 48, p. 189 - 190; nr. 49, p. 193 - 194; nr. 50, p. 197 - 199; nr. 51 p. 201 - 202; nr. 52, p. 205 - 206; nr. 53, p. 209 - 210; nr. 54, p. 213-215 nr. 55, p. 218 - 219; nr. 56, p. 222 - 223; nr. 57, p. 225 - 226; nr. 58, p. 229 - 230 nr. 59, p. 234 - 235; nr. 60, p. 238 - 240; nr. 62, p. 245 - 246; nr. 63, p. 250 - 251 nr. 64, p. 253 - 254; nr. 65, p. 257 - 258; nr. 66, p. 261 - 262; nr. 67, p. 265 - 266; nr. 68, p. 269 — 270. Cea mai bună bibliografie ulterioară, la Teodor V. Păcățian, *Cartea de aur ...* , VI, p. 707 - 849.

2 Mitropolitul greco-catolic de Alba-Iulia şi Făgăraş, *Ioan Vancea de Bnteasa,* era membru de drept în camera de sus sau camera magnaților din Dieta Ungariei, ca de altminteri şi mitropolitul neuniților din Sibiu, Miron Romanul şi toți ceilalți ierarhi greco-catolici şi neuniți. în 13 mai 1879 el cuvîntase în parlament împotriva obligativității limbii ungureşti în şcolile românilor. Cuvîntarea i-a fost publicată în *Foaia scolastica* pe care o edita la Blaj Ion Micu Moldovan, VII, 1879, nr. 9, supliment, p. 73 — 76 (vezi tot acolo articolul redacțional *Limba magiară în şcoala poporale,* nr. 9, p. 65 — 69; nr. 10 — 11, p. 77 — 80). Cuvîntarea lui Vancea a mai fost publicată în *Telegraful român,* XXVII, 1879, nr. 55, p. 217 - 218, *Observatoriul,* II, 1879, nr. 37, p. 147 - 149 şi ulterior la Teodor V. Păcățian, *Op. cit.,* VI, p. 816 — 824. A mitropolitului neunit Miron Romanul, în *Telegraful rcmân,* XXVII, 1879, nr. 56, p. 221, *Observatoriul,* II, 1879, nr. 38, p. 151 - 152 şi ulterior la Teodor V. Păcățian, *Op. cit.,* VI, p. 824 — 828. Alocuțiunea episcopului neunit Ioan Mețianu de la Arad, George Bariț o publică în *Observatoriul,* II, 1879, nr. 39, p. 155 - 156. Vezi şi *G. B. C,* II, p. 242, n. 1.

3 Vezi scris, precedentă, n. 3.

4 Este un citat dintr-o scrisoare a lui Alexandru Odobescu.

5 „Celelalte, în persoană."

163

Sibii, 6 iulie 1881

Domnule coleg şi iubite frate !

Nu poci să ştiu dacă această scrisoare a mea te va afla sau nu în B[uda]pestea, precum aş dori eu.

îți sunt dătoriu cu răspuns de mulțămită la coprinsul scrisoarei d-tale celei interesante din 18 iuniu, precum şi cu informațiune la partea ei din urmă [1]. îmi scriseşi că pleci la alegere, de aceea nu ți-am scris atunci îndată.

Rezoluțiunea negativă în ca[uz]a expozițiunii a venit şi ni s-a comunicat. Comitetul Asociațiunei a şi sistat, îndată de a doua zi, toată activitatea sa în direcțiunea aceasta. Ştirea se lăți ca fulgerul în toate părțile şi eu nicidecum nu mă aflu în stare de a-ți descrie mărimea durerei sufleteşti, pe care am nefericirea de a o vedea şi observa la bărbați, şi mai ales la femei [2].

Nici un jurisconsult din cîți avem aici nu poate da ministrului drept căci a oprit pe asociațiunea de *cultură* a căuta mijloacele de

cultură *practică,* prin o expozițiune. Dară ne supuserăm cu toții necesitatei de fer.

Aseară s-au consultat cîțiva inşi despre ce e de făcut. Unii stau tare ca să nu mai facem nimic, temîndu-se că iarăşi se va mai afla vreun pretext în ministeriul respectiv, de a opri pe orişicine s-ar mai încerca, iară alții vor ca tocma de aceea să mai încercăm o dată, careva din noi, chiar cu riscul de a opri iarăşi.

Ca să încep eu, nu este de părere nici unul, din cauză, cum zic ei, că eu sunt din toți românii cel mai rău văzut şi urgisit în B[uda]-pesta.

Cred că opiniunea din urmă, de a mai încerca o dată, va reuşi zilele acestea. Eu stau cu pieptul ca să nu amărîm şi mai mult pe public, să facem acea modestă expozițiune fără nici o subvențiune din partea statului, căci acuma oamenii se tem să o mai ceară, anume, de la ministrul actuale, nicidecum.

Mi-ai scris să mă încerc a-ți scoate acea datorie, de la cutare advocat [3]. Am cercetat şi m-am informat! între noi: omul acela stă atît de rău, încît nici banii de quartir nu-i poate plăti, şi chiar acum stau să-1 scoată ! Mi se mai observă că e bădăran, precum se arătase şi în *Telegr. r.* de cîteva ori, împroşcînd şi insultîndu-ne pe noi, bătrînii. Aşa, vei fi constrîns să iai alte măsuri.

Acum vin eu cu o rugare cătră d-ta: cam pe ia 25 mai am cerut de la Ministeriul de Interne, prin cornițele suprem Wâchter, ca să binevoiască a-mi permite să schimb o parte din cauțiunea mea de 3000 fl nominal pt. *Observatoriul.* Am, adecă, între altele, două obligațiuni d cîte 500 fl., de cele de la 1860. Să pună în locul lor una urbarial de 1000, ca să fie trei tot urbariali =~ 3000 fl.

Am foarte mare trebuință să scot cele două de cîte 500 fl., car sunt destinate *de dote.* Mă rog foarte ca să mi le dea în schimb afară Cauțiunea mea e depusă la casa de aici.

Cineva-mi spune că Wăchter m-ar fi denunțat pentru articolu meu din nr. *Obs[ervatorului]* 43, cu care am fost răspuns lui *Ellenze* şi *M[agyarl Polgăr* [4], cînd ne numea hoți şi tîlhari.

închei, ca să nu rămîn de poştă.

Salutare şi stringere de mînă frățească de la al d-tale amic d votat.

(B. A. R., Fond. coresp., inv. nr. 110.018) *G. Bar*

1 Vezi *G. B. C,* II, p. 243-247.

2 Românii transilvăneni intenționau să deschidă la Sibiu, în august 1881, expoziție națională de produse agricole şi manufacturiere, cu prilejul adunării genera a ASTREI programată în acel oraş. Dar, la cererea lor, vicecomitele Sibiului, Augu Senior refuză să aprobe acțiunea românească. Din acest moment, expoziția devine deziderat național, se realizează în mod strălucit şi polarizează atenția românir ardelene o vară întreagă. Cîteva din intervențiile publicistice legate de această mem

rabilă expoziție: a) *Recursul luat în cauza expoziţiunei. înalt ministeriu regesc unguresc !* (autorii sînt lacob Bologa şi George Bariţ), în *Transilvania, XII,* 1881, nr. 13— 14, p. 106— 107 (acest nr., pass., cuprinde multe date despre expoziţie); b) *Expoziţiunea de manufacturaşi agricultură,* în *Observatoriul,* IV, 1881, nr. 55, p. 221 — 222; c) *De la comitetul exposiţiunei, Ibid.,* nr. 64, p. 259; d) George Bariţ, *Industria de casă şi cea mică, Ibid.* nr. 65, p. 261 — 262; nr. 66, p. 265 — 266 (orientativ); e) *Expoziţiunea română, Ibid.,* nr. 68, p. 273 — 274.

3 Este vorba de avocatul Nicolae Olariu (vezi *G. B. C.,* II, p. 245).

4 Articolul se intitulează *Cultura ungurească şi cultura românească,* din *Observatoriul,* IV, 1881, nr. 43, p. 171. Polemizează dur cu ziarul maghiar *Ellenzek,* unde apăruse un atac împotriva intelectualităţii româneşti. Ziarul *Magyar polgâr* nu este citat.

164

Sibii, 22 nov. 1882

Iubite, frate !

înainte de toate, îţi mulţămesc pentru interesantele împărtăşiri ce ai binevoit a-mi face în ambele scrisori, din 15 şi 18 ale l.c.[1]. La partea lor esenţială voi răspunde îndată, dară mai întîi să-ţi dau informaţiunea aşteptată, în cauza bunului tînăr Meheş[2].

Stipendiele Asociaţiunei s-au votat în comitet, după îndelungi consultaţiuni, şi zilele acestea va primi fiecare concurent rezoluţiunea sa, prin poştă. A d-lui Meheş va fi negativă; altmintrea nu s-a putut. D-lui avu rivali mulţi la acelea 200 fl. ticăloşi. Din cauza acelui stipendiu se iscase chiar disensiune serioasă cu fraţii năsăudeni, în Adunarea de la Des[3], unde dînşii ne plesniră în faţă că, deşi ei au concurs în a. 1871 cu o sumă de peste 5 000 fl. la fondul Asociaţiunei, totuşi comitetele anteriori n-au votat nici un stipendiu la tineri din districtul lor, din care cauză amerinţară că vor ieşi din Asociaţiune[4].

Preste aceasta, mai observă că din comitatele Ungariei nu sunt membri şi nu concurge mai nimeni, în cîte ceva, la fondul Asociaţiunei. Apoi junele căruia s-au votat acelea 200 fl.[5], pe lîngă ce este năsăudean, se află în tot respectul în poziţiunea d-lui Meheş: sărac şi în ajun de a pune doctoratul la Viena.

Restul se va vedea din procesul-verb[al], pe care-1 voi publica în *Trfansilvjania* sau, doară, în *Obsfervatoriul]*[6].

Mult mă mir eu, de ce nu se împulpă şi românii din comitatele locuite de ei în Ungaria proprie ca, dacă nu adună un fond mai mare la asociaţiunea din Arad, încai să facă, din caz în caz, cîte o colectă mai sănătoasă pentru cîte doi-trei juni mai aleşi.

Trecem la *Memorand.* Astăzi, abia astăzi apăru în limba magiară[7] şi se transpuse un exempl. la procuror, iară alte 7 ex. obligaţi a le trimite încoace şi încolo, merg cu posta. îndată după 3 zile se vor

trimite circa 200 exempl. la B[uda]pesta, însă la *cine?* Vezi, aceasta este întrebarea! Unii librari de acolo sunt aşa de fricoşi, încît nu cuteează să-1 ia „în comision". în fine, s-a înduplecat firma Dobrowsky et Franke, dară sub condiţiune ca să nu i se tipărească adresa pe cuvertă.

Ce naiba? Aşa de mult sunt terorizaţi acolo cei de alte naţionanalităţi? Este aceasta liberate?!

Comitetul a decis şi altceva: să se afle cît mai curînd un bărbat serios şi curajos, care să ne informeze cum am putea noi împărţi gratis, adecă exemplarie de onoare, în număr de vreo 200, începînd de la dd-nii miniştri, la o parte din membrii mai eminenţi ai Dietei, în ambele case. D-nii Partenie[8] şi Georgie de la Băseşti[9] îmi ziseră ca să te rugăm pe d-ta să ai bunătatea a ne trimite cîte un catalog al membrilor din ambele case, însă aşa ca tot d-ta să aibi bunătate a trage cu roşu la acelea nume, la care afli cu cale ca să trimitem de-a dreptul, sub bandă +, prin poştă. Dacă afli acest metod ca pe cel mai simplu, atunci mă rog ca să ne ajuţi împlinindu-ne această rugare, dacă se poate, circa în 5 zile.

200 ex. a 5 cr. ne-ar costa circa 10 fl. porto, care nu ar fi mult în consideraţiunea scopului ce-1 avem deinaintea noastră. Preste aceasta, după cîte am suferit eu din cauza acestui memorand, şi mai ales după ce văz că el tot mai lasă oareşcare urme în minţile cititorilor, de aş şti că din 12 cămeşi îmi vînd 10, m-am decis a-1 răspînăi în toate patru limbi[10].

Dealtmintrea, şi ceilalţi membri ai comitetului sunt decişi, ca ş mine, afară de doi; iar unul nici că mai numără, că de cîte ori a fos chemat de la Arad, nici răspuns nu ne-a dat.

Dacă d-ta cunoşti alt metod de a împărţi exemplarie în B[uda] pesta, mă rog să ne informezi. D-n Babeş promisese că ştie un metoc şi că va îngriji d-sa. Dară apoi, după cele întîmplate aici în 21 oct şi de atunci încoace, pînă în 19 nov, ceilalţi membri vor să se afl altcineva.

Alta: pentru Maiestatea Sa stau gata 2 exemplarie, în 3 limb spre a i se submite, cu prea umilită rugare ca să se îndure a le prim pentru biblioteca Sa privată. Crezi d-ta că s-ar putea aceasta acolea în capitală, sau la Godollo, prin mareşal sau prin cancelaria privată sau cum? Te rog să te informezi despre calea cea mai scurtă şi ma sigură, şi să ne arăţi.

Partenie mai propune ceva: ca să te rugăm să cerci la Librări Râth K[âroly], nu cumva aceea are atîta curagiu, ca să primească d vînzare memoriale încai în două limbi, magiară şi germană, cu raba de 25%. jidovilor din Arad şi Temişoara nu le este frică. Ei au ceru în comision.

Pentru orice caz, eu îmi voi permite a-ţi trimite la adresa d-ta cîte 5 exempl. din fiecare limbă, spre a le avea, în tot cazul, la îndemîn şi a le împărţi la cine şi după cum vei afla cu cale. Anume, a-i ară şi librariului, ca să nu se sparie de ele; dară 1 ex. rom[âneşte] să mearg la societatea studenţilor, 1 la clericii români.

La vreo 22 ziarie magiare trimitem de aici, de-a dreptul. Nemţeşti s-au trimis la multe germane şi slave, cu totul vreo **60.** Dacă d-nii Polit şi Miletici [11] sunt acolo, să le dăm cîte 1 nemţesc.

Iacă, ai păţit-o cu mine! Ştiu că te-am încurcat. Mă rog, însă, prea mult şi numai astă dată, ca să ne stai întru ajutoriu, căci de aici încolo eu unul îmi fac testamentul. Mai facă urmaşii ce vor şti pentru dezrobirea acestui popor nefericit.

Orice speze vei avea, se vor refunda cu mulţămită.

într-aceea, cred că şi de ai noştri vor cumpăra cîte 1 ex., căci spesele s-au urcat la 1859 fl. v.a.

Salutarea frăţească,

Georgie.

(B. A. R., Fond. coresp., inv. nr. 110.019.)

1 Scrisoarea lui *Alexandru Roman* din 18 noiembrie 1882, la *G. B.* C, II p. 250 — 251. Cea din 15 noiembrie, necunoscută.

2 Studentul *Ludovic Meheş-Stupariu,* anul al cincilea la medicină în Viena, care cerea ASTREI, prin Alexandru Roman şi Bariţ o bursă de 200 florini pentru a-şi susţine examenele finale şi doctoratul.

3 Adunarea generală a ASTREI de la Dej din 27 — 29 august 1882. Vezi *Actele adunării generale ţinute în Des,* în *Transilvania,* XIII, 1882, nr. 17 — 18, p. 129 — 135.

•4 Din documentele adunării de la Dej nu reiese această disensiune.

5 Vezi *Proces verbale al comitetului Asociaţiunii transilvane pentru literatura română şi cultura poporului român, luat în şedinţa din 24 iuliu n. 1882,* în *Transilvania,* XIII, 1882, nr. 17 — 18, p. 129 — 135. La această şedinţă se analizează cererea studentului Ludovic Meheş, căruia comitetul nu-i acordă bursa de 200 florini cerută, ci un ajutor de 150 florini, cu condiţia ca adunarea generală de la Dej să fie de acord cu aceasta. Adunarea va vota într-adevăr un stipendiu de 200 florini „pentru un student de universitate", dar acela nu este Ludovic Meheş din „părţile ungurene", ci un năsăudean al cărui nume nu s-a publicat în actele adunării.

6 Vezi aci supra, n. 3 şi 5.

7 Este vorba de o remarcabilă scriere politică a lui Bariţ, *Memorial compus şi publicat din însărcinarea Conferinţei generale a reprezentanţilor alegătorilor români, adunaţi la Sibii în zilele din 12, 13 şi 14 mai st. n. 1881, prin comitetul său emis cu acea ocaziune,* Sibiu, 1882. Memorialul a fost tradus în mai multe limbi, angajînd şi tipografia Dentu din Paris, pentru a aduce la cunoştinţa lumii revendicarea majora a românilor ardeleni în acel moment: autonomia Transilvaniei faţă de statul dualist austro-ungar. Titlul unguresc al traducerii: *Emlekirat. A român vâlasztok kepviseloinek Nagyszebenben 1881 evi mâjus ho 12-e'tâl 14-ig tartott egyetemes ertekezlete meghagyâsdbdl szerkesztette es kdzzeteszi a kikulddtt bizottsâg. (Forditâs),* Sibiu, 1882. Despre *Memorial,* vezi bibliografie în *G. B. C,* IV, p. 29 — 30, n. 1.

8 *Partenie Cosma.*

9 Despre care vezi în acest volum, infra, corespondenţa lui George Bariţ către el.

10 Română, germană, franceză şi maghiară.

11 Polit şi Svetozar Miletici erau deputaţi croaţi în Dieta Ungariei.

Prea stimate şi iubite frate !

Compactorul, şi numai el, mă ţinu pe loc aşa încît pînă astăzi nimic nu am putut împlini din cele coprinse în interesanta d-tale scrisoare din 24/11 [1]. Apoi legături elegante ştie să facă numai unul în Sibii, şi după acestea am trebuit să aştept o săptămînă întreagă.

Eu, şi noi toţi cîţi facem aici pe loc parte din fostul comitet îţ mulţ?mim fierbinte pentru greutatea ce ai luat asupra d-tale, de a îm părţi exemplarie. Rămîne însă adevăr că ne scapi de o grijă mare căci după ce ţine cu toţii foarte mult la planul ca acest act al nostru numit *Memorial* să ajungă, mai vîrtos, la mînile bărbaţilor magiari d influinţă pozitivă, era p-aci să se decidă ca să meargă unul din noi l B[uda]pesta, anume spre acel scop, cu atît mai vîrtos că dorim cu toţi fierbinte ca Maiestatea Sa să ia cunoştinţă mai de aproape despre aces pas al nostru, iară nu numai din ziarie sau din spusa vreunui ministru în care spunem verde că noi nu avem nici umbră de încredere, ci ţinem — cu drept sau fără drept, D-zeu ştie! — că toţi ne sunt vrăjmaşi în carnaţi, unii din ură naţională înnăscută, heredită, tradiţională, alţii dup informaţiuni false şi cu totul unilaterali care însă le plac, le convin Avem probe multe în această privinţă.

Din lista sau factura ce alătură tipograful Krafft la pachetul sa lada ce se trimite la adresa d-tale vei afla:

300 exemplarie *magiare* broşate, destinate a se împărţi, cel puţi 2/3, în Camera deputaţilor iară 1/3 în Casa magnaţilor şi la funcţiona superiori, anume la Curtea supremă şi la cari vei aflat d-ta cu cal

25 exempl. tot magiare, dară *legate,* pentru dd. miniştri, preş dinţii camerelor, ai Curţei înalte şi unde vei mai afla d-ta cu cale; paranteză: te rog să dai, ca de la mine, d-lui Jakab Elek [2] şi la domn români de ai noştri, că dd-lor româneşti vor fi avînd;

3 exempl.: 1 romănesc, 1 nemţfesc], 1 unguresc Maiestăţei Sal pre cît ştiu eu, prin marşal, pe lîngă arătare în scris, cu rugare ca binevoiască a le prezenta Maiestăţei Sale; în caz cînd acestea 3 exemp nu s-ar putea prezenta monarhului în B[uda]pesta, atunci mă rog a păstra bine, că vom cerca cu ele, nesmintit, în Viena, chiar cu rizicu de ne da cu ele pe uşă afară, marşalul sau altul ;

1 exempl. unguresc arhiducelui losif (pentru alţi arhiduci se d în Viena, Prag etc.);

10 ex. nemţeşti ca să le împărţi, dacă se poate, la persoane din mitiva monarhului, generali etc.; ni s-a zis din Viena că gener[al] Mondel să primească nesmintit; vom îngriji; se înţelege că magiarii d suita monarhului să capete, din acelea 25 legate, magiare.

Mai încolo, tot în acea ladă merg numai cîte 25 exempl. nemţe şi ungureşti, pt. Librăria Robert Lampel == 50 ex. Nu am aflat cu c

a trimite la B[uda]pesta mai multe de vînzare, că nu avem cauză de a căciuli mult pe librarii de acolo. Dacă le vor trebui, vor cere, numai să nu ceară prea tîrziu căci, după cîte s-au trimis pînă astăzi din ambele traducţiuni, pînă sus în Marmaţia, abia mai rămîn cîte 40 exempl. şi nici atîta. *Magiare* se cerură în Ungaria chiar şi pentru români declaraţi cari însă nu ştiu româneşte şi vor să citească *Memorialul* în limba pe care o ştiu.

îţi mulţamim frăţeşte pentru invitarea ca să trimitem operatul (lada) nefrancată, dară nu vrem aşa ci, din contră, te rugăm ca orice speze vei avea cu expediţiuni, cu fiacre etc. să le pui în socoteala comitetului, cont formal, ca să-1 plătim.

La celelalte părţi ale scrisoarei d-tale nu poci răspunde astăzi, că mai am să fac alte 8 scrisori, tot la persoane ca d-ta, şi chiar în străinătate. Voi reflecta numai la dorinţa d-tale, ca să fie apărut în toate limbile dintru-o dată. Hei, hei! Eu am fost acela care am propus aceasta comitetului, în iuliu, dară apoi am fost tot eu care în 6 oct. mi-am călcat dorinţa, de frică ca să nu *mi se confişte originalul tipărit gata.* Deocamdată fie destul ca să afli că excel[enţa] sa mitropolitul a comandat să dea *afară* exemplariele din tipografie, şi aşa, mi le-au adus la mine! O, de ai şti ce am mai păţit! Dealtmentrea, am acuma probe destule la mînă că a dat D-zeu ca să fie mai bine aşa, că texturile n-au ieşit deodată şi că cel francez s-a întîrziat aşa de tare. Iată că şi aşa, agitaţia provocată prin memorand ţine în presă de 7 săptămîni şi sînt semne multe că va mai ţînea mult.

Presa germană şi italiană a început abia acuma, cea franceză va urma preste puţin. Dară trebuie bani, bani, bani, nu zeci de mii, dară încă 2—3 mii. Minte *P[esti] Naplâ* (nr. 2 dec.) ca un cîne turbat, că eu sau noi am lucra cu bani de la Bucureşti, minte, minte! Din contră, *Românului* i-a fost şi frică a se ocupa de memorand, pînă ce n-a văzut că-1 scarmănă presa străină. Ne vom vinde din 12 cămeşi 10 şi vom rămînea cu 2, dară bani din România nu vom cerşi. Precum nici părinţii, nici moşii noştri, aşa nici noi nu cerem nici un sfat în cauza noastră naţională de la românii din România*, cari nici nu o cunosc deloc. Şi apoi, văzut-ai că ciocoii ne tratează cu epitetul de „popor rustic"? Sărute-se ei, mînce şi bea cu adversarii noştri. Noi ne urmăm calea noastră.

Te rog să dai 1 ex. legat cocoanei d-tale, ca suvenir de la mine, *et me ut facis, dilige* [3].

G. *Bariţ.*

(B. A. R., Fond. coresp., inv. nr. 110.020)

1 Vezi *G. B.* C, II, p. 252 - 257.

2 *Jdkab Elek,* istoric ungur, despre care vezi *G. B. C.,* III, p. 174, n. 7. Cf. şi lucrarea lui Gal Kelemen, *Jakab Elek elet-es jellemrajza kulonos tekintettel irodalmi munkássâgdnak unitârius vonatkozâsaira es jelentosegere,* Cluj, 1938.

* Regretabilă izbucnire a lui Bariţ, explicabilă prin unele polemici de moment cu gruparea lui Mihail Kogălniceanu, p3 care de altfel 1-a admirat şi stimat.

3 „Şi iubeşte-mă aşa cum mă iubeşti."

166

Sibii, 9 dec. 18

Iubite frate !

Nu ştiu dacă te-ai restaurat după cumplita catastrofă, avută c repausatul August Norşa. Ştiu însă una, că în această epocă biăsţămat pentru noi se cere de la noi toţi tărie extraordinarie de spirit. Eu sim atîta putere în mine, încît să-i poci ţînea parenesea la groapă, confor dorinţei sale, comunicate mie prin nefericita văduvă.

Te-ai ridicat din aşternut?

în tot cazul, exemplariele din *Memorial* îţi vor fi sosit, cum şi scr soarea mea Dară la expediţiune s-au întîmplat o eroare, pe care d- Krafft o corege astăzi prin poştă, trimiţînd alte exemplarie pentru Maie tatea Sa, fiiu său şi arhiducele Iosif, pe care mă rog să le pui în loc celor din pachetul cel mare şi, în caz de a-ţi succede ca să te apropii, le dai pe acestea, iară pe cele din pachet să le ţii acolo pentru alte pe soane, la ocaziunea ce vei avea. Iară de nu, cele *germane* îşi au locul lo la timp, în Viena.

Multe aş mai avea să-ţi scriu, dacă aş dispune de cel puţin 4 oa neîntrerupte.

Ai văzut *Luminătoriul* [2] nr. 95 ?

Pe lîngă strîngere de mînă fraţiească, al d-tale amic devota

G. *Bar*

(B. A. R., Fond. coresp., inv. nr. 110.021.)

1 Vezi scris. 164 aci supra, inclusiv n. 7.

2 Gazetă politică şi literară apărută la Timişoara între 5 martie 1880 - decembrie 1893.

3 Adnotată de Roman: ,,P[entru] împăr[atul] 3 ex. (1 rom., 1 ung., 1 gern pentru princppele] de coroană Rudolf; pentru a[rhi]duc[ele] Iosif". Este vorba exemplare din *Memorialul* lui Bariţ trimise la aceste înalte persoane.

167

Sibii, 16 dec.

Iubite frate !

Cînd cu îngropaţiunea bunului amic Horşa, noi auzirăm aici te-ai bolnăvit şi d-ta, mai mult de spaimă şi de supărare.

Văzînd că nu-mi mai zici nimic despre sosirea lăzei cu vreo 338 *Memorial* şi despre rezultatul împărţirei, m-am îngrijat, eu şi ceil membri, şi mai tare.

Astăzi avurăm o şedinţă. în urmarea aceleia, te rog că, dacă cumva nu poţi să ne scrii — de care să te ferească D-zeu! — să ai bunătate a pune pe cineva ca să ne notifice măcar numai dacă au sosit exemplariele la d-ta. Ştim bine că pachetele stau la gară neexpedate cîte 5—6 zile. De aici însă s-au înaintat în 5 dec[embrie], adecă tocma înainte cu 3 săptămîni; şi doară nu s-au pierdut!?

Cu grabă.

Al d-tâle frate devotat,

G. Bariţ \

(B. A. R., Fond. coresp., inv. nr. 110.022.)

1 Adnotată de Alexandru Roman, misterios: „Nemică de făcut!'

168

Sibii, 14 ian. 1883

Stimate domnule coleg şi frate !

Am primit ambele d-tale bilete, cum şi scrisoarea domnului losif[1], al iubitului d-tale frate, în care mă asigură, spre bucuria mea, că acuma eşti deplin sănătos.

Vă multămesc pentru bunele ştiri, cu atît mai vîrtos că cu acestea mă poci acuma justifica şi la colegii mei, din cauza prea întîrziatei sosiri a exemparielor ştiute în primirea d-tale. Aici însă s-a împlinit din nou cunoscuta sentenţie: *Homo proponit, Deus disponit*[2].

Nouă, adecă la membrii comitetului ne-a păsat, ne pasă şi astăzi ca să aflăm, după cît s-ar putea, despre impresiunea — bună-rea — ce ar fi făcut sau ce va face împărţirea acelor vreo 300 exemplarie în cercurile respective. De aceea doriserăm aşa mult ca aciea să se fi împărţit pînă pe la 15 dec[embrie]. Am fost însă păcăliţi rău prin expeditori, îndată, apoi, a intervenit şi moartea lui Horşa şi morbul d-tale.

Simţim foarte mare trebuinţă de a ne informa despre unele lucruri şi împregiurări din acea capitală[3], încît de nu ar fi iarnă — cînd mie nu-mi e permis a face călătorii — aş merge singur în sus.

Oamenii noştri, adecă, au decis a continua apărarea într-un *operat noii,* ca replică la înjurăturile cîte au apărut, pînă pe la finea anului, în presa magiară magiaronă. Este greu a te apăra de cîni mulţi dintr-o dată. Vom încerca mai întîi cu unul din zăvozii cei mai mari, încît măciuca destinată unuia să fie şi pentru ceilalţi. Pe la finea lui febr[uarie] să fie gata.

Am trebuinţă foarte mare să aflu o schiţă biografică succintă, dară sigură, a lui Paul Hundsdorfer (Hunfalvi). Este el născut din Ungaria, sau de *airea?* Din ce clasă de oameni? Cam de cîţi ani? Ce vocaţiune au avut şi mai are, preste rangul de membru al Acad[emiei]? Ce poate să

fie cauza secretă de scrie cu atîta urăşi minte aşa grozav despre român
Mult m-aţi îndatora, cei care puteţi, cu infbrmaţiuriide acestea

Mă rog ca toate spezele împărţifei să ni se împărtăşească, spre le coperi de aici.

Mă grăbesc.

Ani noi mai fericiţi decît toţi cei petrecuţi de 15 ani încoace.

Frate devotat,

G. Bar

(B. A. R., Fond. coresp., inv. nr. 110.023)

1 *losif Roman,* 1829 — 1908, fratele lui Alexandru'Roman, scriitor şi public funcţionar la Ministerul Cultelor din Budapesta, apoi avocat în Oradea şi fruntaş vieţii cultural-naţionale din oraş. Despre el: Eugeniu Potoran, *Poeţii Bihorului,* O dea, 1934, p. 70 — 74; Teodor Nes, *Oameni din Bihor,* Oradea, 1937, p. 51 — Vasile Vartolomei, *Mărturii culturale bihcrcne,* Cluj, 1944, p. 105'-^- 109.

2 „Omul îşi propune, Dumnezeu hotărăşte."

3 Budapesta, unde locuia Alexandru Roman.

4 *Hunfalvi Pal,* 1810 — 1891, lingvist maghiar de renume, unul dintre cei îndîrjiţi duşmani ai românilor, din toate timpurile. El a „adîncit",pe. -planul lingvis teoria *vidului ardelean şi &* originii sud-dunărene a romanilor, de- unde ar fi v în.secolul al XlII-lea. Scrierile | n care şi-a dezvoltat aceste âberanteudei sîht: *Magyaro etnographiâja* (Pesta, 1876), *Die Rumăncn und ihre Anspruche.* (Buda,* 1883) dar ales lucrarea *A rumunok tortenetei.* Lui Baritf îi trebuiau date despre originea şi soana lui Hunfalvi, pentru a contracara, în scris, loviturile pd care acesta. le d românilor, sprijinit de politica deznaţionalizatoare din Ungaria dualistă. ;Cum era aşteptat — şi Bariţ intuieşte acest lucru! —.Hunfalvi era ,un slovac renegat din c tatul Szepes. Hundsdorfer = poreclă peiorativă: cel din satul • pîinelui»;\ -

5 Adnotată.de Roman: „Răsp. în Vfebr. 1883".- *i •

169

Sibii, 25 ian.

Prea stimate domnule şi frate /

în 14 ale acesteia, cînd am răspuns la cele două bilete ale d-t te rugasem ca, precum promiseşi, să binevoieşti a împărţi cît se p mai curînd exemplariele din *Memorial,* şi a mă înştiinţa^ pentru c mă poci legitima şi eu.

Acum sunt silit a-ţi face cunoscut, *fără voia. mea,'* că, de atunci mai fost *interpelat* din nou, *de trei ori* căci,, adecă, colegii.mei de aic *cred şi n-au crezut din capul locului* că d-ta vei distribui acelea exempla nici la miniştri, nici la membrii camerelor, nici mai sus.

Eu, în urma corespondenţei avute cu d-ta ţi le-am trimis *p voia dumnealor.* Multe şi grele scîrbeam avut eu din cauza acestui ope dară ca să mai dau şi de una ca aceasta, nicidecum nu aş fi crezut.

în una au dreptate colegii ijiei: distribuirea ş-a întîrziat foarte şi, prin aceasta, ni s-au- încrucit rău alte lucruri.

Nu ştiu cum să te rog mai frumos ca, dacă nu-ţi convine să le distribui, să binevoieşti a le transmite pe toate la librariul Lampel, de unde Comitetul va dispune de ele cum va afla cu cale, căci eu sunt compromis şi nu mai voi să am a face cu nevoieşele de expediţiuni.

Cerîndu-mi scuzele pentru atîta incomodare, sunt al d-tale stimătoriu,

G. Bariţ.

(B. A. R., Fond. coresp,, inv. nr. 110.024.),

Sibii, 8 martiu 1883

Prea stimate domnule coleg

Eu îţi sunt datoriu d-tale cu un răspuns la un bilet din 1 febr. şi la trei scrisori, din 16 şi 24 febr. şi din 3 martiu a.c. [1]

S-ar cuveni, ba ar trebui, să răspunz la toate punctele coprinse în acelea. De aş sta însă o zi întreagă pe o singură scrisoare, tot nu aş termina aşa ca să suplinească locul explicaţiunilor personali. Crezînd ca ne vom vedea la Academie, mă voi mărgini astă dată numai la cîteva puncte, care nu sufere amînare.

înainte de toate, îţi mulţămesc din inimă pentru informaţiunile destinate mie *ad personam,* care-mi şi prinseră foarte bine.

în cît scrisoarea din 16 febr[uarie] şi catalogul alăturat la ea, împreună cu adeverinţa de la muzeu, pe acelea le-am dus în şedinţa Comitetului şi le-am *citit* în auzul celorlalţi membri, ca să cunoască cauzele întîrzierei cu împărţirea exemplarielor. Iară pe cele două acte le lăsai la arhiv.

Cu acea ocaziune, dd-nii membri îţi votară mulţămită unanimă. Totodată mă însărcinară pe mine ca să cer de la casă v. a. fl. 16, în comptul speselor avute, şi să transmit, ceea ce şi fac.

Exemplariele destinate împăratului şi principelui de coroană mă rog ca să binevoieşti a le transmite la Viena: *Hochwohlgefborenen] Herrn dr. Eugen v. Trauschenfels Rath des k.k. evfangelisches] Oberkirchenrathes A.C., Wien, Neubau. Breitgasse 14, 2 Stock*[2]. Se înţelege, învelite aşa ca legătura să nu sufere. Şi eu, la revedere, voi coperi spezele.

Din ex[emplarele] germane poţi să dai d-lui Wolf, măcar toate, dară i se vor trimite şi de aici vreo 10, tot germane.

Originalul scrisoarei arhiepiscopului Haynald[3] îl remit ./. Eu l-am înţeles. îmi e de ajuns. Mai mult nicidecum n-am aşteptat.

Cu acestea, salutîitdu-te frăţeşte, rămîn al d-tale frate devotat,

Georgie Bariţ.

Cu v.a. fl. 16.

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 110.025.)

1 Vezi G.B.C, II, p. 257-263.

2 „Domniei sale domnului Eugen de Trauschenfels, consilier în cezaro-reges consiliu superior bisericesc evanghelic, în Viena, Neubau, str. Breitgasse 14, etajul

3 *Haynald Lajos* era cardinal şi primat romano-catolic al Ungariei (G. *B.* II, p. 62, n. 2). în scrisoarea din 24 februarie 1883 *(Ibid.,* p. 259 — 261) Rom îi relatează lui Bariţ despre felul cum a primit înaltul demnitar bisericesc *Memori* românilor din 1882. Mica epistolă a lui Haynald am publicat-o tot acoîoy p. 260 — 2 n. 7.

171

Sibii, 27/1

Domnule coleg şi iubite frate !

îţi sunt datoriu cu mulţămită, atît pentru coprinsul scrisoa din 11 cît şi pentru broşura secuiască, ale cărei urmele vei vedea în v 2—3 n-ri ai *Obfservatoriuhti]*[2]. Este brutală, adecă tccma precum place mie ca să fie dînşii, cît se poate mai brutali, precum sunt în adev din natura lor. Onoare excepţiunilor !

Despre nebalul studenţilor de acolea aş fi atins cîte ceva. Să crezi însă că de cîte ori am voit să o fac m-au apucat o greaţă neînvin mai ales că-mi veni în minte şi urgia din anul trecut. Mi se pare însă tot îi va veni timpul, de ex[emplu] cînd se va vorbi despre rezulta celui din Viena.

Eu însă nu pricep una: ce spirit sociale era să domine într-un românesc din B[uda]pesta în *această* epocă, cînd între *aceste* două ţionalităţi încordarea şi urgia este doară mai mare şi de cum era în a[1848, pînă pe la septembre, cînd apoi au început a apărea cu spînzu torile? Mai veniră şi procesele de presă, ca să arunce olei pe jăratic. A iată că zilele trecute cerură *din nou,* prin comitet, *statutele şi regular tele* Asociaţiunei transilvane]. Ce vor cu ele, nu pricepem. Seam însă foarte că se încearcă să-i ascunză şi la aceea soarele. în *ordine* toate! Mai apoi vor casa statutul orientalilor şi-i vor supune la şe Episcopiile greco-catolice le vor casa şi incorpora la cele rom[a catolice[3].

Această idea se ventilaseîn privinţa Blaşului încă pe la a[1831, după moartea lui Bob[4]. într-aceea, clerul din Diecesa Oradei parte din a Gherlei este în pericul de a se deznaţionaliza cu totul.

îmi ziceai de conspectul Ministeriului Instrucţiunei Pub Dacă-1 ai şi mi-1 vei trimite, îl voi folosi cu multă plăcere. Dară ştiu preţul, ca să-1 trimit.

Ştii ce mă mai interesează? Un catalog, cel puţin aproximative exact al tuturor funcţionarilor de stat şi municipale de naţionalitate română, cîţi nu s-au renegat, ci se dau* de români. Un ce asemenea celui din Bucovina, publicat în *Obsfervatoriul*[5]. Aş plăti bucuros la un biet de funcţionarii! mai înaintat în etate, care cunoaşte pe ai noştri, dacă ar scoate din şematismul statului un catalog ca acela. Dară apoi să adaoge şi nuniărul *totale* al funcţionarilor şi demnitarilor trecuţi în acel mare şematism. L-aş publica şi în *Transilvania,*[6] *pro memoria temporum*[7], j

îmi veniră cu corectura^ Sunt silit a curma.

Al d-tale frate devotat,

G. Barit.

(B. A. R., Fond. coresp., inv. nr. 110.026.)

1 Scrisoare necunoscută nouă.

2 Articolul *Cetatea numită Transilvania sau Ardeal,* în *Observatoriul,* VII, 1885 nr. 5, p. 17 - 18; nr. 6, p. 21 - 22; nr. 7, p. 25 — 26; nr. 8, p. 29, în care polemizează cu o broşură ieşită din mediu secuiesc, semnată pseudonimic „Villâm" (Fulger).

3 Nu se va ajunge pînă acolo!

4 Episcopul greco-catolic al Transilvaniei, Ioan Bob, a murit în 1830.

5 Sub titlul *Din Bucovina* (în *Observatoriul,* VIII, 1885, nr. 3, p. 10; nr. 4, p. 14 — 15,; nr. 5, p. 19 — 20; nr. 6, p. 23) se publică lista nominală a celor 176 de funcţionari civili (pe sectoare de activitate) şi 48 militari de naţionalitate română din Bucovina austriacă. Datele sînt scoase din calendarul pe 1885 al Societăţii pentru literatură română din Bucovina, editat de Calistrat Coca, recenzat de Bariţ, *Ibid.,* VII, 1884, nr. 100, p. 402; nr. 102, p. 410.

6 Nu va primi o asemenea listă din Ungaria.

7 „Ga amintire peste vreme."

172

Sibii, 31 octobre n. 1890

Iubite domnule coleg !

Orice aş voi eu să-ţi răspund la cele coprinse în frăţeasca d-tale scrisoare din 26 ale lfunii][1] ar fi *post festa*[2]. în ziua în care ţi-am deschis-o eu, adecă în 28, d-ta vei fi fost şi aflat rezultatul pe cale telegrafică. Despre activitatea, aşa cum o înţeleg turcii, nu a fost nici vorbă.

în comisiunea de 30 au fost discusiuni fierbinţi, precum şi cerea natura lucrurilor, însă numai asupra mijloacelor de a executa vechea programă şi, în loc de a o mitiga, mai vîrtos a o ageri. Au venit unele opiniuni exagerate, de" care însă nu are să se mire nimeni. Oamenii veniseră de acasă iritaţi şi amărîţi superlativ. între cei 136, maioritatea - preponderentă era din bărbaţi între 30 şi 50 de ani, adecă în etatea cea mai vigoroasă, cei mai mulţi jurişti sau trecuţi prin vreo altă facultate.

înţelesul vorbelor lui Coroianu cu cel ungur le-a întortoc *Gazeta,* iacă aşa, după certele lor anterioare avute în Cluş, adecă Aur şi Iuliu.

Rezultatul pozitiv al conferinţei de acum[3] va fi cam tot cel vech ai mai deşteptat spiritele, le-ai oţelit în perseverenţie, le-ai întărit credinţă, ai adaos o foaie scrisă la istoria noastră, te-ai prezentat din n în concertul popoarelor, indirecte ai venit în ajutoriu şi capilor bise ceşti, îmi sunt cunoscute cătuşele în care gem arhipăstorii. Tocma aceea eu pun mare temei pe împregiurarea că la conferinţă au particip în mod activ preoţi şi protopopi din ambele confesiuni, în mînia presiur şi ştiind bine că vor suferi. D-n. Lucaciu[4] este deja suspins. Acum „Bună ziua că mi-ai dat, drum de vorbă mi-am luat".

Frate! Cu internatul de fete al Asociaţiunei am merge în toa privinţa foarte bine. Iacă, ne dede D-zeu şi un fond nou, de-a ga Numărul elevelor interne este aproape de 50, directora şi 2 învăţătoa talentate şi foarte diligente. Spiritul în institut, cores, apărat de aluat vechi. Ceea ce ne supă.ră este purtarea necalificabilă a celor doi învăţăto unul smintit pînă la măsura încît ne temem să nu ajungă în casa aliena lor. Ne avînd nici examen de calificaţiune, căci căzură, mai este toler de către ministru numai din graţie. Şi totuşi, foarte impertinent. Ce lalt, Bologa, un trîntor leneş, apoi şi intrigant greţos. Pe anul viit[suntem siliţi să-i schimbăm pe ambii; pe unul, însă, cu orice preţ. D trebuie să ne îngrijim de timpuriu.

Deci eu te rog fierbinte ca, dacă poţi, să pui ochii pe unul sau studenţi, români curaţi,[5] de la Facultatea filosofică, anul din urmă, cerci dacă sunt aplicaţi să depună examen de calificaţiune cerut de candidaţi pentru scoale civile superioare sau gimnaziu mic, sub condiţiu ca spezele riguroaselor să le plătească Asociaţiunea, apoi să-i şi apli exact conform art. XXXVIII/1868, la început cu 850 fl. iară în defini cu 1 000 fl., quiquenalii şi drept de pensiune.

Nu din bigoterie, pe care eu o despreţuiesc, ci cu totul din a cauze grave aş dori eu, chiar şi colegi orientali din Comitet ca, dacă ambii, încai unul să fie baptizat greco-catolic, dară să fie june serio de purtări *nobile.* în caz de a se căsători, ar fi primit şi mai bine.

Salve et me ut facis dilige. Tuus

Georgi

(B. A. R., Fond. coresp., inv. nr. 110.027.)

1 Vezi *G.B.C,* II, p. 267-269.

2 „Prea tîrziu."

3 La nedumerirea lui Roman exprimată în scrisoarea din 26 octombrie Bariţ relatează în cea de faţă despre Conferinţa Partidului Naţional Român din 27 – octombrie 1890. Vezi bibliografie despre conferinţă în *G.B.C,* II, p. 268, n. 1.

4 Vasile Lucaciu, viitorul memorandist. Principalele contribuţii biografice: Kusu Şirianu, *Românii la Dobriţin sau condamnarea d-lui dr. Vas. Lucaciu,* Sibiu, Alexandru Ciura, *Biografia părintelui Vasile Lucaciu povestită pentru popor,* Sibiu,

Corneliu Mezea, *Dr. Vasile Lucaciu, „Leul de la Sişeşti" 1852 - 1922. Viata şi faptele lui,.* Satu-Mare, 1936; Ilie Dăianu, *Leul de la Siseşti,* Cluj, 1937.

5 La această rugăminte, Roman răspunde în 23 noiembrie 1890, recomandînd un singur tînăr, pe un oarecare Bunea, despre care nu stie multe lucruri *(G B C* ii, p. 271). ; ^ . U ,

173

București, 9 martiu 1893

Domnule coleg şi prea stimate amice !

Domnia ta eşti unul din acei rari patroni ai tinerimei române, care, în poziţiunea d-tale ai ajutat pe foarte mulţi cari, chiar la intrarea în port, erau să se înece, dacă nu i-ai fi scos pe ţărm prin intervenţiunea d-tale.

Am ajuns şi eu să-ţi cer o intervenţiune de acea natură. Georgie Iuga, fiiu al casariului nostru Const[antin] Iuga şi al fiicei mele Victoria, după ce depusese examen de maturitate în Gimnasiul român din Braşov, tot cu calcule de eminenţă, a fost destinat de către Eforia scolastică de acolo ca să se prepare pentru ştiinţele matematice, spre a veni, la timpul său, ca profesor la acelaşi gimnaziu, pentru acelea ştiinţe.

Spre acel scop, Eforia legă pe numitul tînăr cu un contract sever, asemnîndu-i şi un stipendiu mai mare decît cel prevăzut în literele fundaţionali ale moşului său Ioan Iuga.

După doi ani, în cari a frecventat colegiele respective la Universitatea din Pesta şi a făcut colegiile cu „jeles", în ianuarie 1892 s-a prezentat la examen, ce pare-mi-se îl numiţi fundamental, în care, însă, după spusa tînărului, nu a fost examinat din ştiinţele din care se preparase pentru catedra destinată lui de către eforie, ci mai mult numai din literatura magiară, în care însă profesorul Boethi îl trînti.

După acea cădere Geforge] Iuga trecu la Universitatea de la Munchen, la care se înscrisese înainte de acea cădere. Iară pe septembre 1892 se întoarse din nou la B[uda]pesta, spre a cerca din nou să depună examen. Colera îl scoate atunci din acea capitală. După aceea s-a întors iară acolo, unde aşteaptă ca să i se anunţe ziua examinării, în decursul lunei acesteia sau, D-zeu ştie cînd.

Atîta ştiu şi eu, din informaţiunile primite, că tînărul studiază şi prepară mereu, cu diligentă de fer. El, însă, între împregiurările *actuale,* fatal pentru tinerimea română, tot se teme de cădere, anume [la] literatura magiară, în care dd-nii profesori respectivi ar putea fi ceva mai indulgenţi.

Nepotul meu vorbeşte bine limba magiară, chiar din anii copilăriei. El însă nu s-a preparat pentru grupa limbilor, ci pentru a ştiinţelor naturale şi a celor exacte.

Noi, colegii d-tale, te aşteptam cu dor aici, după ce însă mi s-a spus că nu vei putea veni decît preste vreo zece zile. Această ştire mă

îmbărbăta ca să te incomodez şi eu cu *o* rugăminte, pentru sus-numitu
nepot al meu, însă şi atîta, cu condiţiunea mie cunoscută dacă nu cumv
eşti şi d-ta membru al respectivei comisiuni examinatoare, ca să ai oc
ziune de a modera rigoarea acelor examinatori, cari pretind de la u
candidat român ca să fie versat în istoria literaturei magiare ca şi c
mai înflăcăraţi magiari, veniţi de la colegiile din Dobriţin sa Sârospata
Căci o rigoare ca aceea ar semăna foarte mult cu o ură vatinină
poftă de răzbunare naţională. Cu atît mai vîrtos căci, după cum sunt
informat, mulţi studenţi, magiari curaţi, sunt chiar în acel studiu m
înapoiaţi decît mulţi nemagiari, şi totuşi sunt lăsaţi ca să treacă înaint

Aceasta este rugarea mea, iară mai departe este datoria nepotul
meu ca să vie la d-ta spre a-ti împărtăşi mai exact situaţiunea în care
află.

De aici îţi poci comunica deocamdată numai atîta că, în privin
candidaţilor la cele 5 vacanţe de membri actuali, ne aflăm în mari ned
meriri. Aşa şi cu premiul de 12 mii, la care aspirară cîţiva concurenţi
adevărată impertinenţă.

La revedere fericită.

Al d-tale frate devotat,

Georgie Bo

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 110.028.)

174

Amice Z[1]

N-am timp să-mi coreg articolul. Fă-o d-ta. Vezi că am cules
multe şi le-am formulat aşa, ca şi cum toate ţi-ar fi venit de-a drep
d-tale.

Mai am multe; oh, dară timpul!

Te rog ca mica notiţă despre Transilvania, publicată în N° de as
al *Gazetei* să o reproduci şi d-ta.

Te mai rog mult ca s? plesneşti şi pe Gott şi pe Murăşanu per
literele tocite, că am ajuns ca să-mi fie ruşine a mai scrie la *Ga*
Laudă-i ce e de lăudat, bate-1 însă pentru *Schmutzerei*[2], că-şi fac de

G. I

(B.A.R., Fond. coresp., inv. nr. 110.029.)

1 Scrisoare cu neputinţă de datat. Presupunem că e din anii cînd Roman
la ziarul *Concordia* din Pesta (1861 — 1870).

2 „Şmecherie".

XL

CĂTRE MATEI MILLO [1]

(1870)

175

Braşov, 1870, mai 9 n.

Domnul meu prea stimate !

întru adevăr, aşa a fost: a doua zi după întrevederea, mă chemară tocma pe la 2 oare la Ministeriul de Finanţe, în cauza unei liferaţiuni de urgenţă. Eu însă lipisem pe uşă un bilet în care arătam că pe la 4 voi fi desigur acasă. Destul atîta că eu mă lipsii de plăcuta ocaziune de a mai conversa cu d-voastră, amîndoi oameni vechi, trecuţi prin multe adversităţi ale vieţei, asupra multor lucruri interesante, mai de aproape însă asupra *artei.* Din parte-mi, însă, ceea ce s-au amînat, uitărei nu s-au dat. Nu voiesc să mor pînă nu voi conversa cu dv. *despre?arta dramtică, cu aplicaţiune la gradul culturei noastre* şi la cel mai de aproape viitoriu, pe care eu îl înţeleg cam pînă pe la an. 1900.

Să trecem, însă, astă dată, la cestiunea momentului. Carol Schmidt [2] ne mînă cu vorba de colea pînă colea. Eu pricep cugetele sale rezervate, pentru că le văz cu ochii. A-l căciuli prea mult, nu aflu cu cale. într-aceea Eforia Şcoalelor va sesiza şi *a doua oară,* rugîndu-vă ca să poftiţi încoace orişicînd, căci frumoasa sală a şcoalelor vă stă spre dispoziţiune, cu toate aparatele pe care le are aceea. Acea sală cuprinde pînă la 500—600 persoane, căci are şi galerie măricică. Cred că veţi accepta amicabila ofertă a Eforiei. Apoi, aflîndu-ne aici, cu Schmidt vom urma după zisa românească: văzînd şi făcînd.

Sper că această scrisorică a mea vă va afla în Bucureşti. De aş şti cînd plecaţi, m-aş folosi de intermezzo spre a preînştiinţa pe public prin foile noastre de aici.

însă ceva: rog pe toţi dd. membri ai Societăţei ca să se aprovizioneze de paşapoarte, ştiţi, ca pe la noi. Apoi, pe temeiul acelora, vom aşterne jalbă rea plecată la cinstita poliţie de aici, pentru ca să binevoiască a ne cunoaşte de oameni cumsecade. Iară cinstita poliţie se va arăta cît se poate de şarmantă şi ne va ruga numai „ca să nu ne arătăm cu parapon asupra dumnealor", iară noi le vom servi cu un bilet gratis, pentru ca să se bucure şi dumnealor.

D-zeu să vă aducă în pace, domnul meu, iară pînă atunci încă vă rog ca să primiţi frăţeasca şi sincera strîngere de mînă de la al d-voastră frate şi serv devotat,

George Bariţ.

(B.A.R., **Fond. coresp., inv. nr. 24.200.)**

1 **Este vorba de actorul** *Matei Millo.* **Scrisoarea răspunde la o epistolă a lui Millo** din **29 aprilie 1870 (la B.A.R., ms. rom. 1006, f. 85r+v), în care marele om de teatru se interesează de posibilitatea unui turneu în Transilvania. Turneul a avut loc în acelaşi an, şi.**este **unul dintre momentele de referinţă ale legăturUor culturale panromâneşti înaintea Unirii de la 1918. Cu această ocazie, Bariţ i-a făcut o entuziastă prezentare în revista ASTREI,** *Transilvania* **(vezi** *Matei Millo,* **în III, 1870, nr. 14). Turneul a avut loc în lunile mai-septembrie 1870. Date amănunţite la Ion Breazu,** *Matei Millo în Transilvania şi Banat (1870),* **în voi.** *Studii de literatură română şi comparată,* **I, Cluj, 1970, p. 339-354.**

2 **Comes al saşilor din Transilvania. Trebuia să aprobe intrarea trupei lui Millo pe „pămîntul săsesc".**

XLI

CĂTRE IOAN FEKETE NEGRUŢIU [1]

(1873)

176

Braşov, 1873, mai 13/1

Reverendisime domine !

Frăţeasca epistolă a domniei tale din 23 aprile ax. [2] fusese adresată ia Zerneşti, unde eu nu locuiesc, ci merg numai aproape în toată săptămîna spre a inspecta lucrările şi a lua dispoziţiuni ulterioare. Aşa, acea epistolă îmi veni numai la 6 zile, pre cînd eu eram p-aci să plec în una călătorie depărtată, pe timp ca de o lună, precum am anunciat şi în N° 9 al *Transilvaniei,* la călcîi [3].

Şi dacă totuşi nu am călătorit pînă astăzi, culpa este a unor împregiurări odioase, pe care nu le-am putut evita.

Văzînd că se vor mai strecura vro cîteva zile pînă la mînecarea mea, în loc de a rămînea pe lîngă propusul ce avusem, ca să trec pe la dv. şi să vă răspund în persoană, recurg tot la pană. Premit însă, din capul locului, că esenţa multelor mele vorbe se va putea contrage, mai în scurt, în unica întrebare:

Congres scolastec? [4] Prea frumos titlu ! Dară care vor fi agendele acelui congres sau, ceea ce este totuna, unde e programa după care acel

congres va avea să se ocupe cu cestiunea de vieaţă şi de moarte, numită a şcoalelor? Eu nu o cunosc deloc. Am întrebat şi pe fratele Iacob ca redactoriu. Nu ştie nimic.

Îmi venise de la protopopiatul Sibiiului întrebarea dacă voiesc să fiu ales, din acea parte, la congresul scolastic, dară programa nu mi s-a comunicat. Las' că, deşi cu foarte mare părere de rău, i-am răspuns că, din cauza urgentei şi inevitabilei mele călătorii, nu poci promite că voi fi pe 1-2-3-10 iuniu, necum în Blaş, dară nicăiri în patria noastră, însă tocma dacă mă şi obligam, eram să întreb de programă, de obiectul agendelor.

Astăzi am receput de la d-n. vicariu al Făgăraşului[6] acreditiva în urmarea alegerei făcute acolo zilele acestea. Despre programă, însă, nici un cuvînt.

Numai d-ta-mi scrii: obiectul despre care va să se pertracteze e momentos, deci „dară pofteşte o serioasă previa cugetare". Acestea cuvinte, considerate din punctul de vedere generale, cuprind un adevăr înalt. Permiteţi-mi însă ca să reflectez că, după modesta mea opiniune, un congres, una adunare mai numeroasă nu se conchiamă spre a lua în discusiune unele adevăruri generali, cunoscute de toată lumea, ci vocaţiunea celor adunaţi este a se ocupa cu cazuri concrete, speciali, la care să aibă a încerca aplicarea sublimelor adevăruri. Aşa, lipsindu-ne substratul: cunoaşterea gestiunilor speciali, cum poate cineva să cugete asupra lor?

Urmarea va fi aceea ce mi s-a mai întîmplat în unele conferenţie de ale noastre naţionali, unde tot aşa eram chemaţi la adunare, fără a ne putea prepara, cît de puţin. De aici apoi, vorbe multe, sărăcia omului, pierdere de timp prin amestecarea de cestiuni secundarie cu principali, multe heterogene, şi iarăşi, altele, cît se poate de indiscrete. Oarele şi zilele trecea, oamenii sta ca pe spini şi, dacă nu fugea de la conferenţie, amesteca şi unele concluse destul de precipitate.

La alte popoară şi la alte confesiuni se prepară cestiunile speciali cu anii şi cu luni înainte, prin ziarie sau, între împregiurări delicate, prin conferenţie particularie private şi prin corespondenţie private, pentru ca precît se poate, să se evite precipitaţiunea şi surpriza *(Uberraschung*^l.lacă, pînă şi rom[ano]-catolicii cei *prudentissimi et circumspectissimi*[7] (mai presus şi decît saşii), conchemînd pe ai lor, le arată înainte cazul concret pentru care-i concheamă. După aceea, dacă se află cu cale ca să se ţină în secret vreun conclus din cîte se aduc, se ţine acela şi atîta e tot. Dară, Doamne, ce mai poate rămînea secret în zilele noastre!?

Eu doresc din tot sufletul ca congresul nostru scolastic să aibă rezultatele cele mai salutarie. Nu pricep însă cum se poate ajunge scopul acesta fără preparaţiunea necesarie. Dară nu pricep încă nici altceva: cum se poate vorbi despre filie, fără a se adresa cineva mai întîi, şi încă foarte des, cătră mamă? Şcoalele noastre sunt confesionali şi, precît ştiu eu, voim cu toţii ca să rămînă confesionali, precît timp credem că aşa vor fi apărate mai uşor de rapacitatea lupilor. Aşadară, ele sunt filiele besericelor şi acestea sunt mamele lor. Foarte bine, dar atunci ai să

întrebi pe mamă nu numai despre educaţiunea ce vor fi dînd ele fiicel
ci şi despre dote şi parafernalia. De aici urmeză că trebuie să li
arate folia de dote, cu alte cuvinte *veniturile,* pentru ca să vezi ce a
ce-i lipseşte sau ce-i prisoseşte. Apoi, în caz de aşa, să împlineşti lipsa
ajutoriul mamei nutrice, care ar fi naţiunea,, poporul, laicii. Altmintr
mai nu ştiu ce ar căuta laicii (mirenii) acolo. Ca să apere pe filie de sec
cători, de răpitori? Dară în ce calitate? Ca păstori şi ei, sau numai ca cî
de la turme? Această vocaţiune din urmă încă este onorifică, dară în
să se ştie şi precizeze din capul locului.

Aş mai avea să pun aici una din întrebările cele mai delicate, c
ar fi: are mama greco-catolică libertate de ajuns spre a dispune în afa
rile fiii ei sale? Cred însă că aceasta e de prisos, cel puţin pentru mine, c
convicţiunea mea este că asupra bisericei greco-catolice a românilor
imperiu încă tot mai pende una sabie ca a lui Damocles. Pre cît ti
beserica romano-catolică ungureană stă, cu toată cerbicia ce o caract
zează, pentru incorporarea, amalgamarea, contopirea totale a beser
greco-catolice în sinul său, pe atîta în beserica noastră, amerinţ
chiar în existenţa sa, nu poate fi vorba de libertatea naţiunei sale. I
că dorinţa cea mai fierbinte a incorporărei, mai bine a desfienţ
besericei gr[eco]-catolice există şi a existat totdeauna, am probe dest
începînd de la anii juniei mele şi pînă acuma, la etate de 61 de a

Aici însă mă provoc numai la actele anilor 1851/2 şi la ale afni
1869/70, în contra cărora ne sculărăm noi, cîţiva, în aprilie 1870,
conducerea domnului Lad[islau] b[aron] Popp[8]. Limpede şi răsp
vorbiră romano-catolicii în proiectul lor de organizaţiune şi statute
nu mai voia să ştie de beserica gr[eco]-catolică ca corporaţiune, ca s
tate religioasă autonomă. Pentru ce nu, iară se ştie. O ştim cu t
După mine, romano-cataolicii ungureni şi ardeleni, în fundul suflet
lor şi în faptele lor sunt inimici mai mari şi decît gr[eco]-răsăritenii
niţi, ai băsericei gr[eco]-catolice. Da rom[ano]-catolicii nu s-ar fi ames
în afacerile besericei gr[eco]-catolice, cu impertinenţa proprie numai
dacă ei nu şi-ar fi arogat, şi nu şi-ar aroga pînă în ziua de astăzi drep
numai de simplu tutorat, ci de dominaţiune formale asupra gr[
catolicilor, dacă nu ar fi sedus pe cei mai de frunte fii ai naţiune
să treacă la ritul lor, această beserica ar înflori neasemănat mai
decît o vedem astăzi.

Adaoge la toate acestea absolutismul teribil, impus atît prin
cordat cît şi prin dogma infailibilităţei. Unde poate fi aici vorbă de
care cevaşi mai liberă şi de aceea ce numim autonomie!?

După acestea cred, reverendissime, că nu te vei mira de
dacă-ţi voi repeţi, ca de concluziune, că eu între asemenea împregi
nu pricep care să fie scopul unui congres scolastic. Dacă nu cum
aşteaptă ca poporul, ca laicii să sară în ajutoriul şcoalelor cu sub
ţiuni materiali, pecuniarie!? Aceasta se poate, însă numai sub condi
sine *quibus non*[9] ca poporului să i se dea cele mai tari garanţii so
că şcoalele noastre confesionali vor fi şi vor rămînea pentru toţi se
totdeauna naţionali, ceea ce iarăşi nu se poate altmintrea decît dacă
avea tot asemenea garanţii despre beserica noastră, că ea va fi

rămînea gr[eco]-catolică, însă autonomă, aşa precum înțelegem adevărata autonomie, şi apoi totodată *națională*.

încît pentru şcoalele amestecate, adecă, cum am zice, uniți cu neuniții la un loc, eu mă ocupasem cu această cestiune cîțiva ani, conferind cu mai mulți bărbați, de ambele părți. în fine, însă, am ajuns la rezultatul negativ, că nu se poate. Apoi, ce e mai trist, că nici nu m-am putut mira de aceasta. Protestanții de diverse confesiuni, cu dogmele lor cele spălăcite, dogme nedogme, cu scepticismul lor, şi tot nu-şi pot uni şcoalele. Nici aşa-numita cultură a lor, cu care se îngîmfă, nu le ajută nimic în privința aceasta. La noi, din contră, rigoarea dogmatică este, în mai multe cazuri, neasemănat mai mare decît cea morale. Cunoaştem număr considerabile de indivizi cari merg şi mai departe, sacrifică dogmei orice ramură de cultură, şi chiar morala, prin urmare cu atît mai uşor şcoalele. Cunoaşteți pe acel arhimandrit, care zice la diverse ocaziuni: „Decît cu uniții, mai bine cu calvinii şi cu păgînii, cu tăgăduşii!" Minunată recomandațiune aceasta, în caz de alegere la vreun scaun de arhiereu!

în cît pentru prozelitism, iacă ce-mi scrise mai deunăzi unul dintre bărbații cei mai eminenți ai bisericei: „Să mă crezi că prozelitismul, şi de o parte şi de alta, este aşa de înrădăcinat, încît la unii nu le pasă dacă, asemenea muierei de pre timpul lui Salamon, care s-a învoit ca pruncul să se talie în două, corpul națiunei se va talia în bucăți. Nu le pasă, mai bine să pună străinii ghearele pe şcoalele noastre decît, făcînd românii scoale laolaltă, să le poată ținea, pe lîngă o dreaptă reciprocitate. Mai bine vor ca să poruncească alții preste şcoalele lor, numai să le numească confesionali. Aşa mînă prozelitismul apa pe moara străinilor".

Acest adevăr, coprins în citatul de sus este scos din experiența de toate zilele. Apoi dv. ştiți şi acel trist adevăr, că prozelitismul se bucură de mare protecțiune la locurile mai înalte. Dară nicidecum în sensul dogmaticilor noştri! Departe, foarte departe! Pe acolo-şi bat joc de ei între patru păreți.

Cu totul altele sunt scopurile acelei protecțiuni. Se află în arhivul guberniale conceptul unei relațiuni ieşite din peana secretariului Florian Glanz, pe atunci pe cînd se ocupa şi la Viena cu cestiunea traducerei legilor în limbile „patriei". Fiind vorba despre scrierea limbei dacoromâne cu litere latine, răspunde guberniul din Sibii către ministeriu cam aşa: „Este foarte greu a decide cineva, cu bun rezultat, în această cestiune. Dacă românii vor continua de a scrie cu litere ciriliane, este pericul de a se apropia tot mai mult de Rusia. Dacă însă vor învăța să scrie toți cu litere latine, ideea dacoromânismului îşi va afla tot mai mare nutremînt, cultura va prinde la ei rădecine tot mai afunde, comunicațiunea lor cu popoarele romanice va ajunge a fi tot mai mare, prin urmare înstreinarea de către elementul german va creşte în aceeaşi măsură. între acestea împregiurări ar fi mai bine cînd s-ar putea scoate la cale ca numai uniții să scrie cu litere latine, iară neuniții să conserve pe cele ciriliane. Aşa, valahii s-ar contrabalanța pe sineşi (cum este la sîrbi şi la croați, cari

încă au aceeaşi limbă) încă şi în săraca lor literatură, pentr
dezbinați şi pe acest teren".

Cunoaştem cu toții pe d-n. Glanz dintre anii 1848–
ager şi departe văzătoriu. Iacă pentru ce trebuie, colo pe s
mul. Dară ce mai taie capul pe români la lucruri de ac
mintrea cornițele Thun[10] spusese metropolitului Alexand
limpede: „Avem destui uniți, tocma pe jumătate. Atîția s
Ne trebuieşte cler care să se supună orbeşte la poruncil
vom afla cu cale, vom mai face prozeliți. După împregi
Thun!

Aşadară eu nu poci crede că încercarea de a ne face
uniții cu neuniții, ar avea în zilele noastre alt rezultat dec
fatale, că s-ar da ocaziune amplă la suspițiune, la frecări
fine, la hostilități pe față, cum se văd de ex[emplu]
şiiții mahomedani, iară bucuria inemicilor elementulu
mai mare, amestecul lor mai des şi mai periculos. încă nu
spre aceasta. Eu, pentru aceste zile de cercări, pentr
critică m-aş îndestuli şi m-aş consola foarte cînd aş
scoale bune în toate acelea comune, în care poporul n
două confesiuni. Sunt foarte multe comune de acelea.
comune mari unde una confesiune este în maioritate p
destul de avută pentru ca să nu aibă trebuință de ajuto
Facă-se în toate acelea comune scoale confesionali, iară
pe mai tîrziu, pre cînd *doară* vom fi mai maturi. Noi şi n
scară am ajunge departe.

între-aceea, minoritățile din comunele amestec
lipsite de scoale, şi-ar aduce prunciila şcoalele pe care le-a
îndată ce s-ar deştepta în ele ambițiunea şi rivalitatea.

Văz că eu nu mai finesc cu această temă amplă şi mi
Timpul însă şi alte ocupațiuni multe mă constrîng ca s
pun capăt acestei conversațiuni, cerîndu-ți scuzele mel
aşa departe şi rugîndu-te ca să primeşti o strîngere d
de la al d-tale serv şi frate devotat,

[Adresa:] D-lui canonic Ioan F. Negruțiu.

(B.A.R., ms. rom. 981, f. 149r-152r.)

1 Despre *Ioan Fekete Negruțiu* vezi capitol aparte în *G.B.*
Corespondența lui Bariț cu canonicul blăjean a fost mult mai inte
scrisorile primite de la acesta. Dar, asemeni altor seturi de coresponc
şi aceasta *s-a pierdut* sau *este de negăsit* în stadiul actual al cerce
unica scrisoare ştiută, şi aceasta o copie, în ciuda acelui *m.p.* de d
copie de mîna lui Fekete Negruțiu, trimisa probabil la cererea lu
păstreze acest text. Scrisoarea este, într-adevăr, excepțional de i

2 Vezi *G.B.C.,* III, p. 196-197.

3 „Din cauza absenței mai îndelungate a redactorului în străinătate, nr. 10 va ieşi numai în una coală, apoi, însă, nr. 11 se va da în două coaie, prin urmare dd. abonați nu vor perde nimic" (în *Transilvania,* VI, 1873, nr. 9, p. 108).

4 în scrisoarea citată Ioan Fekete Negruțiu îl invita pe Bariț să participe la „congresul" arhidiecezan ce se preconiza la Blaj în vara anului 1873. în ciuda refuzului din această scrisoare, Bariț va participa la lucrări, avînd chiar un rol foarte important. Date ample despre Congresul şcolar-bisericesc de la Blaj din anul 1873 vezi în *G.B.C,* III, p. 196-197, nr. 1.

5 *lacob Mureşanu.*

6 *Ioan Antonelli,* despre care vezi capitol aparte în *G.B.C,* III, p. 212—287.

7 „Foarte prudenți, şi foarte circumspecți."

8 *Vasile Ladislau Popp,* despre care vezi *G.B.C,* I—VI, pass., ad indice de nume, sub voce.

9 „Fără de care nu [se poate]."

10 *Leo Thun,* 1811— ?, ministru austriac de instrucțiune între 1848—1860.

11 *Alexandru Sterca Şuluțiu,* despre care vezi capitol aparte în *G.B.C,* IV, p. 356-404.

XLII

CĂTRE FRANCISC HOSSU-LONGIN

(1877-1887)

177

Braşov, 9 aug. n. 1877

Domnul meu!

Stim[ata] d-tale scrisoare din 18 iul[ie] a.c.,[2] cu documentele ce avuşi bunătatea a-mi transmite, îmi cauză mare bucurie văzînd că şi d-ta eşti unul din acei bravi bărbați ai nouei generațiuni, care se interesează de trecutul patriei şi al națiunei noastre, şi care ştie că de nu vom putea numi Transilvania patria noastră, noi ceşti de dincoace nu vom mai avea patrie decît exilîndu-ne de bună voie sau prin forță.

Am întîrziat cu răspunsul din cauză că [sînt] ocupat foarte şi totodată, absentînd de acasă cîteva zile, pînă astăzi nu-mi rămăsese timp a frunzări prin acelea documente interesante. Dară ca să poci lucra din ele îmi trebuieşte timp mai mult, din cauză că după adunarea din Blaş am să merg pe 5—6 săptămîni la Societatea Academică şi poate mai departe ... Deci mă rog ca să mi le laşi pînă la toamnă, cu / atît mai

vîrtos că acuma, din specialitatea mea (istoria), apucai să încep a documente, precum veți vedea din nr. 15-et seq[uentes] ,[3] cum şi că do mentele venite de la d-ta cer comentare *acomodată publicului no lectoriu.* De altmintrea, publicările de natura acestora vor depind în venitoriu de la deciziunea ce va lua adunarea gener[ală] din B cu respect la existența ulterioară a foaiei *Transilvania**. Dv., ad ştiți că sunt oameni cari o combat mereu, de la început, mai în to adunările generjale] cu argumentul că ea costă prea mult. Se ştie însă aşa că documente istorice nu publică nimeni cu scop de cîştig materi cel puțin pe la noi desigur că nu, şi cîți s-au încercat au pățit-o, au pus gros din pungile lor.

M-ai obliga prea mult dacă ai binevoi să-mi trămiți un cata succint al documentelor d-tale.

Salve et me ut facis dilige /[5]

Al d-tale devotat şi iubitoriu,

G. Ba

[Adresa:] Herrn Franz v[on] Hosszu-Longin, Advocaturskand ten Wohlgeboren zum Herrn adv. Pop Samuel, in Szăszvâros[5].

(Biblioteca Centrală Universitară Cluj-Napoca, Fond. Francisc Hossu-Lon ms. 4119, voi. I, f. 44r-46r.)

1 *Francisc Hossu-Longin,* 1847— 1935., avocat, fruntaş politic român din T silvania. Originar din Răstoci, în ținutul Chioarului, a fost fiul funcționarului M Lupu Hossu şi al Aloisei Pandak. A copilărit în Qherla şi Deva, unde şi-a început în turile, desăvîrşite la Beiuş şi la Facultatea de drept din Budapesta. La 1877, cînd îşi în corespondența cu George Bariț, era „candidat de avocat" la Deva, din 1878 avoca cenzura luată. S-a căsătorit în 1882 cu Elena Pop, fiica viitorului memorandist G Pop de Băseşti. A colaborat pînă în preajma primului război mondial 1? ziarele romă din Transilvania, cu un curaj politic ce i-a atras cîteva procese de presă. A particip Adunarea de la Alba-Iulia din 1 decembrie 1918, dar după aceea s-a retras din viața pub dezgustat de haosul arivist în care degenerase marele ideal național. E autorul unor s roase *Amintiri din viața mea,* publicate postum de'Geta Antonescu (Cluj-Napoca, 1 a căror prefață constituie şi cea mai bună sursă de informație despre acest intere personaj ardelean.

2 Scrisoare încă inedită, la B.A.R., ms. rom. 1007, f. 13lr—132v.

3 Este vorba de lunga serie de *Epistole ale repausaților* (în *Transilvania,* X, nr. 15, p. 172-175; nr. 16, p. 184-188; nr. 17, p. 197-200; nr. 18, p. 213-216; n p. 222-225; nr. 21, p. 244-247; nr. 22, p. 257-261; nr. 23, p. 270-272; nr p. 279-284; XI, 1878, nr. 1, p. 4-6; nr. 2, p. 15-18; nr. 3, p. 32-33; nr. 4, p. 40 nr. 5, p. 52-53; nr. 6, p. 65-68: nr. 7, p. 79-82; nr. 8. 91-93; nr. 9, p. 101- cu „va urma", dar n-a mai urmat) în care Bariț publică o parte din corespondența pri înaintea anului 1851, mai ales de la Ioan Maiorescu.

4 Adunarea generală a ASTREI de la Blaj din 5—7 august 1877. Nu această nare, ci cea de la Şimleul Silvaniei din 4—5 august 1878 va lua o hotărîre gravă respect la existența ulterioară a foaiei *Transilvania":* suprimarea ei, la propunerea C

tetului Central al ASTREI, din cauza deficitului pe care îl aducea revista, ca şi încă dintr-o cauză, motivată prin aceea că „înfiinţîndu-se secţiunile ştiinţifice, după atîţia ani de aşteptare s-ar cuveni ca activitatea lor să sa manifeste oareşcum în formă de anali, după exemplul altor societăţi ştiinţifice" (vezi *Reînvierea foaiei periodice „Transilvania",* în *Transilvania,* XII, 1881, nr. 1—2, p 1—2). Revista a început să apară din nou de la 1 ianuarie 1881, după o pauză de doi ani.

5 "Iubeşte-mă aşa precum mă iubeşti".

6 "Domnului Francisc Hossu-Longin, candidat îu avocatură, la domnul avocat Samuil Pop, în Orăştie".

178

Braşov, 16/4 nov. 1877

Iubite domniile !

Văzînd eu din scrisoarea d-tale de alaltăieri \ primită astă-seară, cît e de scurt terminul, doresc a vă răspunde tot astăzi, pentru ca mîne să poată merge acest răspuns.

Voi începe de la persoana mea. Pe lîngă argumentul ce ai d-ta contra candidării mele, care este în adevăr tare şi bine cugetat, mai am şi eu, de care nu mă voi despărţi pînă la moarte. Eu, adecă, pentru persoana mea am fost, sunt şi voi fi pentru rezistenţă pasivă absolută, prin urmare nu numai de a nu mă candida vreodată, dară nici a mă apropia de urna electorale ce mi se deschide pentru Dieta Unagariei, după nemaiauzitele insulte aruncate în faţa noastră, nu numai prin legea *fuziunei* (nu uniunei) [2] şi prin legea electorală duplă [3], ci şi prin alte legi mai multe şi prin obraznica punere în stare excepţională a Transilvaniei (mînă liberă). Ştiu că am fost combătut foarte rău din această cauză, ştiu că în 1859 mă candidaseră în distr[ictul] Făgăraşului, *contra* voinţei mele, şi mă puseră în concurenţă cu un secuiaş ştrengariu, numai ca să mă compromită. Dară toate acelea nu m-au putut abate de la convicţiunea mea.

Aşadară, vă rog foarte ca, dacă mă iubiţi şi dacă mai aşteptaţi să mai poci face cîte ceva pentru patrie şi naţiune, să nu mă candidaţi nici dv. nici nimeni, nicăiri. Să mi se cruţe sentimentele de aversiune invincibilă ce o am contra cînilor, unde ne fac object de insultele lor.

Al Dară iarăşi vă rog ca nu cumva să fiu rău înţeles. Cînd rămîn pe lîngă convicţiunea mea, sunt foarte de/parte de a imputa acelora cari lucră după convicţiunile lor, şi anume, iau îndeaproape consideraţiune împregiurări locali, caracterul unor indivizi şi mai ales tirania şi neruşinata presiune ce se face asupra deregătorilor comunali, precum şi diabolica tentaţiune a şarlatanilor politici, cari aleargă ca diavolii S[fîntului] Vasilie prin aer, cu pungile deschise, ca să cumpere suflete şi apoi să le infereze tot ei cu stigma infamiei, lăudîndu-se prin adunări şi serate, în Viena şi B[uda]pesta, că ce ieftin au cumpărat atîtea suflete

^valachiceşti" *(walachische Seelen),* cum vorbea pînă în a. 1856 boier din România: „Cîte suflete de ţigani ai dat coconitei de zestre?" Dac am combătut pe cineva, aceia au fost acei funcţionari publici cari înt atîta-şi uitaseră de a lor demnitate şi atît era de servili, încît la o simp schimbare din sprinceană ^ ministrului, venea de la B[uda]pesta înt noi, se amesteca între „corteşi" [4], se încerca să şază pe cîte două scaun să fie totodată buni români şi buni magiari, iară pe cei cari cugeta a mintrea să silea să-i facă de ură naţiunei. Am mai combătut şi pe ac oameni miopi din Braşov, de la 1871, cari au cutezat să se scoale în nume naţiunei româneşti şi să *bea* frăţie cu d-n. Rethy Lajos şi cu armenii ma ţafoi [5], prăsiţi aici de la Gherla şi Elisabetopole, s-au sărutat cu secu cari astăzi sunt decişi a ne înjunghia pe cei de sîngele nostru.

f
ÎT

Deci, dacă dd-lor voastre vă dictează şi comandă împregiurăr locali ca să participaţi la alegeri, şi dacă credeţi că nu veţi pierde sufl în sensul sus-atins şi nu veţi rămînea în minoritate, atunci faceţi du cum vă spune înţelepţiunea şi conştiinţa d-voasră. Dară nu aveţi în nici un candidat şi voiţi ca să vă îndigităz eu pe vreunul? Las' că eu
Al v cunosc deloc simpatiile alegătorilor din / cecul electorale al d-voast dară nu poci cunoaşte aşa, numai pe nimerite, nici voinţa aceluia s acelora pe care aş crede eu că ar merita sufragiile dv., ca să tac că n nu mi se cuvine deloc să zic cuiva: „Eu nu primesc; d-ta primeşte fii ales !"• Eu însă cred că iestimp candidarea nu va putea fi aşa grea altădată, mai ales dacă veţi reflecta la indivizi din arhidieceza Transil niei, şi anume la bărbaţi iluştri din Sibii chiar, unde oamenii se s răniţi pînă îiî rinichi, prin atîtea brutalităţi neaşteptate şi nemeritat care sunt expuşi de la un timp încoace mai ca şi blăşanii, deşi sibienii urmarea ţinutei lor de mai înainte, aşteptară cu tot dreptul tractare m mai blîndă. Căutaţi un proprietariu cu totul independente, căci aven aceia chiar şi în părţile dv., pînă pe la Alba şi Miercurea, sau pe un topop de exfemplu] ca şi d-n. Hanea [6], tot independente de la gra ministrului, sau vreun advocat harnic. Nu vă uitaţi să cunoască limbi şi să-i fie capul plin de biblioteci, ci să fie om de caracter şi cu în ochii alegătorilor. Observaţi bine, că-i aveţi şi puteţi candida fără f de a fi păcăliţi, ca cluşanii-în anii trecuţi. Dară anevoie cred să a pe unul care, mergînd în sus, să-şi dea credenţionaliele şi să intre cu ca, într-un discurs bine preparat, să protesteze şi apoi să iasă. Acela p să aibă curagiu mare, dară îi va lipsi desigur peliţa groasă şi paţi ca să-şi auză insulte şi zbierete de: *„El âll! Le vele ! Ârulâs I"* [7] et frecări de picioare, zgomot asurzitoriu, trînteli. Ştiţi bine că au mai ce şi alţii, dară au păţit-o. Sper însă că veţi afla om care să fie ales şi s meargă [8].

De altmintrea, -mi permit a vă reflecta că se apropie periodul
48 pentru alegerile generali în toată ţara. Cu / acea ocaziune vom mai v ce vom face. într-aceea evenimentele încă se desfăşură pe scară m

închei, ca să nu rămîn de poştă.

Al d-voastră stimătoriu şi gata spre servire,

G. B

48 v

(Biblioteca Centrală Universitară Cluj-Napoca, Fond. Francisc Hossn-Longin, ms. 4119, voi. I, f.'47r-49v.).

1 Se află la B.A.R., ms. rorri. 1007, f. 167r-170v.

2 Adică actul dualist din 1867, prin care a fost desfiinţată autonomia Transilvaniei.- . . • .

3 Regimul despotic dualist aplica două legi electorale, una pentru Ungaria propriu-zisa, şi alta, restrictiva psatru români, în Transilvania.

4 Agenţi electorali.

5 Se referă la *înfrăţirea" româno-maghiară de la Braşov din aprilie 1871 (despre care vezi supra, la scrisorile către Alexandru Roman).

6 Protopopul neunit şi fruntaşul naţional Ioan Hannia, despre care vezi *G.B.C,* III, p. 56, n. 2.

7 „Opriţi-1! Jos cu el! Trădare!"

8 în scrisoarea sa din 14 noiembrie 1877, tînărul lider naţional Francisc Hossu-Longin din Deva îi propunea lui Bariţ să accepte a candida ca deputat al lor în Dieta Ungariei, pentru noul ciclu parlamentar ce se pregătea. Fidel programului pasivist de la Miercurea din 1869 şi în pofida faptului că activismul cîştiga din ce în ce mai mulţi adepţi, Bariţ refuză oferta devenilor. Dar scrisoarea trădează o anume atenuare a atitudinii lui faţă de practica participării politice *active* a românilor la treburile Ungariei. Dealtminteri noua generaţie de „activişti" dăduseră acestui filon politic un sens cu adevărat naţional, cu totul diferit de activismul lui Şaguna, care însemna abandonarea marilor probleme naţionale, în schimbul obţinerii unei mitropolii rieunite. Activismul de tip şagunian 1-a combătut Bariţ pînă la frenezie, şi nu activitatea adevăraţilor patrioţi mireni, care luptau şi pe cale parlamentară pentru drepturile românilor.

179

[Braşov], 17 nov. [18]77

Domnul meu!

Fiindcă mi-ai scris în numele unei conferenţe mai înguste ce aţi avut, eu făcui alăturatul răspuns înadins în tonul ce vezi[1], şi d-ta eşti ager destul ca să mă pricepi îndată, mai ales dacă vei reflecta şi la conversaţiunile noastre din vara trecută. Venitoriul şi soartea noastră, a românilor de dincoace, nu depende numai de la alegerile dietali dinlăintru, ci de la mai multe alte conjuncturi, pe care nu am timp a le specifica aici. Zece ani de aşteptare nu e prea mult, mai pot trece alţi zece ani şi tot să nu recîştigăm autonomia noastră[2]. Pentru aceea, însă, nu avem să desperăm întru nimic. Să nu creadă nimeni că Viena şi alţii ar fi uitat de noi. Grija noastră principală să ne fie a nu uita noi de noi. Să nu ne descuragiăm de nici o maltratare. Părinţilor şi moşilor noştri le-au mers de o sută de ori mai rău, şi totuşi naţiunea a rămas, bine-rău, iată că suntem aici, existăm.

Pînă a nu se închide poşta, să mai trecem şi la altele. Eu aseară dedei ceva la *Gazeta,* privitoriu la 30 nov[embrie][3]. Nu ştiu ce vor face

redactoriu, tata şi fiiul Aureliu[4], care de la mai încoace supleneşte pe neputinciosul său tată, dară ambii sunt terorizaţi foarte prin desele avertismente şi amerinţări cu procese; preste aceasta, nici nu cunos afacerile Transilvaniei. O duc cam greu cu dînşii, ba greu de tot. Din
50 aceasta şi din alte cauze, cîţiva bravi bărbaţi din Sibii se ocupă de ma mult timp cu planul fundărei unui ziariu românesc, cît se poate ma independente de pensiuni, subvenţiuni preoţeşti, funcţiuni etc. Zilel acestea pare-mi-se că voi fi chemat ca să ne mai consultăm în aceast cestiune[5]. într-aceea ne fac *Osten* şi *Politik* * serviciu bunicel. Dară m tem că trebuie să meargă cineva şi la Viena.

Apropos ! Am o rugare. Cineva, sau poate doi inşi, cugetă a călător în cîteva locuri mai de frunte populate şi de români, cu scopul de a ţine conferinţe ştiinţifice şi literarie *pe bani,* în folosul unor fonduri de al noastre. D-ta cunoşti Aradul. Crezi d-ta că ar fi acolo public români inteligente, măcar de 100 de inşi, aplecat a frequenta două, mult tr prelegeri în serile cele lungi? în acel caz aş merge şi eu însumi. La dv. Deva şi împregiur inteligenţie curat românească, bărbaţi cu femei, măca 50 de persoane? Şi crezi d-ta că taxa de vreo 50—60 cr. de persoană ar fi prea mare? Mă rog să binevoieşti a mă informa despre aceasta numa în cîteva linii.

Procesul d-tale? în adevărul, interesant şi de mare valoar Cred că sus-numitele ziarie nu-1 vor trece cu vederea.

încă una. Eu nu am uitat de fratele d-tale, dară, din cauzele atin şi în *Gazetă,* nimic nu am putut face. Un blăstămat, anume Corvin de Braşov, fură gros pe Societatea Transilvania[7] şi luă lumea în cap. D acea cauză se sistară bursele pe 1 an. La ministeriu? Cel din urmă b merge la Plevna. Cată să mai aşteptăm.

50 / *Iden*

P.S. îmi schimbai modul expediţiunei acestei scrisori. O trimit Orăştie, ca de acolo să ţi se înainteze; că de aice nu mi se pare luc
50 curat. /

[Adresa:] Herrn Fr. Hosszu-Longin, Advocatursconcipient Wo geboren, in Deva, Siebenburgen. [Pe verso plicului, la expedito Angegeben durch Aurelia A. Vlad[8].

(Biblioteca Centrală Universitară Cluj-Napoca, Fond. Francisc Hossu-Lon ms. 4119, voi. I, f. 50r+v.)

1 Scrisoarea precedentă este „alăturatul răspuns".

2 Respectiv autonomia Transilvaniei faţă de regatul Ungar. Acesta a fost d deratul de bază al luptei românilor în ultimele decenii ale secolului al XlX-lea, ca un necesar spre unitatea politico-naţională a românilor.

3 Articolul *Din Zarand, 30 nov. 1877. (După alegerea membrilor comitatensi Ciuciu),* **în** *Gazeta Transilvaniei,* **XL, 1877, nr. 93, p. 3—4. Probabil pe baza unei d mentaţii primite de la Francisc Hossu-Longin.**

4 *Iacob* şi fiul său *Aurel Mureşanu,* care conducea acum, de fapt, *Gazeta Transilvaniei.'* Despre *Aurel Mureşianu,* 1847— 1909, profesor şi publicist, scriitor minor şi om de o excepţională ţinută patriotică vezi: Augustin Bunea, *Dr. Aurel Mureşianu,* în *Drapelul,* IX, 1909, nr. 63—64, p. 1—2; Idem, *Panegiricul lui dr. Aurel Mureşianu (20 iunie n. 1847— 20 iunie n. 1909),* Braşov, 1909; I. Moga, *Aurel,Mureşianu,* în *Ţara Barsei,* VI, 1934, p. 295—298; Ioan Georgescu, *Aurel Mureşianu,* Cluj, 1938; Emil Micu, *Aurel Mureşianu şi Memorandul. Contribuţii la istoricul Memorandului,* Braşov, 1942.

5. Va redacta, începînd de la 1 ianuarie 1878, la Sibiu, ziarul *Observatoriul.*

6 Ziare germane din Viena.

7 Numele întreg: Societatea „Transilvania" pentru sprijinul studenţilor şi elevilor meseriaşi români din Austro-Ungaria, înfiinţată la 3/15 mai 1867 în Bucureşti, din iniţiativa lui Alexandru Papiu iîarian. Vezi Ioan Clinciu, *Din trecutul societăţii „Transilvania" (1867 — 1939),* Bucureşti, 1939; V. Curticăpeanu, *Mişcarea culturală românească pentru unirea din 1918,* Bucureşti, 1968, p. 194 — 209.

8 „Domnului Francisc Hossu-Longin practicant în avocatură, în Deva, Transilvania, înmînată prin Aurelia A. Vlad" (fiica lui Bariţ).

180

Braşov, 10 dec. st. n. 1877

Iubitul meu domn !

Aseară primii un bilet de poştă adresat de dato B[uda]pesta 6/12 către red[acţia] *Transilvania,* subscris de d-ta, în care zici că „ai vorbit cu Capul şi se poate, şi că se vor face paşi şi voi fi încunoştinţat". Acest aviso al d-tale eu îl adusei în legătură numai cu răspunsul meu dat din 17 nov[embrie][1] la scrisoarea d-tale din 14. Dară memoria mea nu-mi spune mai mult decît că eu ţi-aş fi atins ceva despre voinţa cuiva de a ţinea conferinţe (dizertaţiuni) publice^ psihologice şi istorice. Acel cineva eram eu şi d-n. Ge[orge] Sion, poetul şi membru al Societăţei Academice. Ştiam foarte bine că trebuie să se ceară permisiune de la autorităţile publice poliţieneşti, dară nu ştiam şi nu ştiu nici pînă astăzi altceva: dacă de exfemplu] în Alba, Deva, Arad, Temişoara, Lugoş se aflâ public românesc, cum am zice literat, ca să merite a pleca pe cale primară, multă lume,-mpărăţie. Dară orice vei fi înţelegînd d-ta în bilet, eu mă
52 folosesc de/ocaziune ca să-ţi spun că plec în 2/14 dec[embrie] la Sibii, unde am să ţin vreo 2—3 conferinţe *în folosul fondtdui Asociaţiunei, şi anume cu privire la înfiinţarea secţiunilor,* care nu se vor susţinea *fără speze.* De mult eram să plec, dară mersul lucrurilor din Sibii m-au împiedecat în cursul lui nov[embrie], iară de la 1 dec[embrie] afacerile mele private, pe care mă decisei a le regula cel puţin pe 1 lună înainte. La ce loc mă voi opri mai întîi, de la Sibii înainte, încă nu ştiu; voi merge însă după consiliul amicilor de acolo. Nu ştiu nici spre ce *alt* scop voi mai ţinea pe airea conferenţă, căci se cuvine să fac şi pe voia altora. Ştiu numai una: că episcopul Aradului avu bunătate a mă invita la sine.

Acum, dară, că mi-ai dat voie ca să-ţi cer ajutoriul, eu te rog c să binevoieşti a mă informa, ca unul care cunoşti mai bine decît min părţile Ungariei şi ale Banatului locuite mai de cîte mulţi români inte ligenţi, unde crezi d-ta că aş putea păşi în public fără a mă compromite pe mine şi pe locuitori, prin lipsă de interesare pentru ştiinţă şi litera
52 v tură? Şi/ pentru ca d-tale şi amicilor d-tale să-ţi fie mai uşor a vă orienta iată, vă alătur aici titlurile dizertâţiunilor mele, cu acel adaos că d poliţie mă feresc ca de foc, nefăcînd nici măcar aluziune de cestiuni pol tice de *ale zilei,* că nu- am nici o trebuinţă de aşa ceva. Precum ştiţi, e mă ocup mai mult cu trecutul. Preste aceasta, unul din scopurile me este ca să mai încercăm şi prin voce vie a deştepta şi nutri gustul pentr istorie şi literatură, pentru lectură în limba noastră. Ce preţ *moderat* c intrare credeţi dv. că s-ar putea pune de exfemplu] în Arad, Temişoar Lugoş?

în Deva este vreun public de inteligenţă românească?

în caz cînd veţi afla de bine ca eu să trec şi în sus-numitele ţinutur vă rog ca să comunicaţi •/. listă cu d-n. coleg Vulcan[2], să binevoiasc , a atinge ceva în foaia sa, şi eu nu voi lipsi a-i întoarce împrumutul c mare mulţămită. Dacă vei binevoi a-mi răspunde, apoi eu voi sta în Sib pînă inclusive 5/17 dec[embrie],[3] iară pînă în 20 voi fi la fiia mea, Orăştie.

Al d-tale iubitoriu şi stimătoriu,

G. Bariţ

53

1 Despre *Dicţionariid* şi *Glosariul* Societăţei Academice (rece siune critică).

2 Colecţiunea de documente istorice în 7 volume a repaus[atul Eudoxiu Hormuzache (recensiune).

3 Schiţe de monografia ilustrei familii Hormuzache.

4 Dora dTstria. Fragmente biographice şi recensiune.

5 *Catechismul calvinesc* din 1658[4] în biserica românească (consid
54 raţiuni istorice şi philologice)./

(Biblioteca Centrală Universitară Cluj-Napoca, Fond. Francisc Hossu-Lcng ms. 4119, voi. I, f. 52r - 54r.)

1 Scris, precedentă.

2 losif Vulcan.

3 A conferenţiat în Sibiu, se pare fără succes (vezi supra, XXXIX/160, n. în decembrie 1877.

4 Corect: 1656. Această carte samavolnic impusă în cultura românească bucurat de o atenţie aparte din partea lui Bariţ, pînă la a-i dedica o ediţie n însoţită de un amplu studiu: *Catechismul calvinesc impus clerului şi poporului româ sub dominaţia principilor Georgiu Rdkoczi I şi II. Transcris cu litere latine după ţiunea II tipărită în anul 1656, însoţit de una escursiune istorică şi de un glos* Sibiu, 1879.

181

Sibii, 30/18 ian. 1879

Iubite şi stimate domnule !

Din *Observatoriu* vei fi văzut că anunţul d-tale a şi ieşit pînă acuma de 2 ori [1]; va intra şi a treia oară. Eu cu de acestea nu am a face, ci tipograful ; dară la un anunţ aşa de mic socoteala este foarte uşoară. Taxa pe linii este pusă în fruntea foaiei, de-a dreapta [2]. Eu, din parte-mi, am numai să-ţi gratulez din toată anima, că D-zeu îţi [va] ajuta ca să învingi în fine dificultăţile cîte ţi s-au opus la ajungerea scopului.

Mă folosesc de această ocaziune ca să vă informez şi pe d-voastră, cîţi vă ştiţi în Deva şi în regiunea ei, *români tari de înger,* despre un eveniment pe care în foile de aice nu-1 veţi afla curînd, căci ne-am dat parola ca să tăcem pînă la ajungerea vreunui rezultat. Dumineca trecută, în 14/26 ian[uarie], în urma venirei încoace a d-lui Popovici-Deseanu [3],
55 ca deputat esmis de la conferenţă ţinută în *Arad,* exc[elenţa] sa / d-n. mitropolit Miron Romanul convocă una conferenţă privată de 30 bărbaţi bătrîni şi tineri, ca să asculte şi să cunoască obiectul misiunei arădane. Aceea era: să se ia măsuri cît se poate mai eficaci contra noului proiect afurisit de lege, prin care vor să ne ia şcoalele noastre şi să ne omoare naţionalitatea, apoi şi religiunea [4]. Propunerea fu adoptată cu rară concordie şi unanimitate, prin care românii arătară din nou că, în momente grave, ştiu să se înalţe mai presus de toate micile rivalităţi. Se decise apoi: 1) a se înainta un telegram la Monarhul, de cuprins ca să nu admită darea proiectului în dezbaterea Dietei, şi să dea audienţă unei deputaţiuni româneşti; 2) provocarea episcopilor sufragani şi a consistorielor, ca să se alăture lîngă mitropoliţi; 3) deputaţiune în la *Blaş,* spre acelaşi scop, compusă din vicariul N. Popea, G. Bariţ, Iac[ob] Bologa. Ieri ne-am întors de la Blaş cu cel mai bun rezultat. Adeziune
55 v unanimă şi cu lovime în orbi! /Telegramele la Monarhul au şi mers. Deputaţiunea, compusă din cîte 3 membri de la fiecare diecese — toţi arhiereii! — vom pleca circa peste 10 zile. Pînă atunci se aşteaptă rezoluţiune şi ... petiţiuni, adrese, proteste către arhierei şi consistoarie, din toate protopopiatele, care să fie subscrise de clerici şi mireni fruntaşi. Acestea să meargă ne cerute pe canale oficiali, ci să fie cu totul spontanee. Deci vă rog ca să ne ajutaţi şi dv. din acelea părţi, cît mai curînd, fără nici un zgomot, dară mult în 8 zile. Noi ne-am expus, cu arhiereii. Ajutaţi-ne cu adrese scurte, dară motivate [5].

Vă salut pe toţi cei buni!
Al d-tale stimător,

56

G. Bariţ./

(Biblioteca Centrală Universitară Cluj-Na,poca, Fond. Francisc Hossu-Longin, ms. 4119, f. 55r - 56r.)

1 „Am onoare a aduce la cunoştinţa onoratului public, ca de la 1 ianuarie a.c. am deschis cancelaria advocaţială în Deva, strada Mărgelei nr. 11. Deva la 3/15 ianuarie 1878'/ [sic?]. ***Francisc Hoszu-Longin (Anunciu,*** în ***Observatoriul,*** II, 1879, nr. nr. 4 - 5). .

2 „Orice inserate se plătesc pe serie sau linie, cu litere mărunte garmond, la prima publicare cîte. 7 cr., la a doua şi a treia cîte 6 cr. v.a., şi preste aceea 30 cr de timbru la tezaurul public." Era anunţul permanent.de publicitate al ***Observatoriului***

3 ***Ioan Popovici-Desseanu*** (1831— 1892),. avocat, fruntaş, politic român di părţile Aradului. Despre el: ***Ioan Popovici-Desseanu,*** în ***Biserica şi şcoala,*** XVI, 1892 p. 123; Ed. I. Găvănescu, ***Ioan Popovici-Desseanu. Vieaţa şi activitatea sa,*** Arad, 1932

4 Este vorba de proiectul de lege, devenit apoi legea XVIII/1879, prin car limba maghiară devine studiu obligatoriu în şcolile româneşti. Vezi supra, XXXIX/161 n. 6.

5 Românii au luptat cu toată energia pentru a preveni transformarea acestu sinistru proiect, conceput de ministrul de instrucţie Trefort Âgost, în le*ge. în primăvar el va deveni, totuşi, lege (vezi supra, XXXIX/161, inel. notele).

182

Sibii, 29 oct. 18

Prea stimate domnule !

Memorialul [1] au apărut, între piedeci doară fără păreche, înche iate cu un conflict flagrant, a cărui o flacără a erupt în *Luminătoriu* după ce a suflat în ea *Gaazeta* [2].

Eu trimisesem dăunăzi onor[atului] domn G. Secula [3], ca la u membru al comitetului [4], spre vedere, 1 ex.

Mă rog prea mult ca să binevoiţi a mă informa dacă se aflâ în Dev vreun comercinte, *om de caracter,* care să se ocupe şi cu librăria şi s voiască a lua în *comision* memoriale în două limbi, româneşte şi ung reşte, căci în germană şi franceză nu cred să se caute în acelea ţinutur Preţul, de 1 fl. de 1 ex. Celelalte condiţiuni se pot vedea publicate *Telegrfaful] romfân]* [5]. Româneşte s-au tipărit în 2000 ex. Pînă acum s-a şi vîndut aproape 1000. Numai la dv. în munţi şi în Banat încă n-a mers.

Salutare frăţească de la al dv. stimătoriu,

G. Bariţ

57

(Biblioteca Centrală Universitară Cluj-Napoca, Fond. Francisc Hossu-Long ms. 4119, f. 57r.)

1 Despre ***Memorialul*** românesc din 1882 vezi supra, XXXIX/164, n. 7.

2 Credem că prin „conflictul flagrant" legat de ***Memorialul*** din 1882, Bariţ ţelege publicitatea mai mare decît ar fi voit, pe care i-o fac ziarele. ***Gazeta Tr silvaniei,*** la care se referă, a publicat despre ***Memorial*** următoarele articole: a) anunţ cu conţinutul: ***„(Memorialul)*** partidei naţionale române se poate procura

mare de la librăria W. Kraff din Sibii, în detail de la librăriile N. I. Ciurcu din Braşov şi « Aurora » din Gherla, cu preţul de 1 fl. (şi 5 cr. pentru portul poştei)", în *Gazeta Transilvaniei,* XLV, 1882, nr. 114, p. 4 (cu sumarul lucrării) şi nr. 129, 131 şi 134, în pagina 4 (simplu); b) *Din Memorialul compus şi publicat* ... [titlul întreg al operei], *Ibid.,* nr. 115, p. 1 — 2 (reproduce *Introducţiunea* despre *Căuşele pentru cari s-a compus şi publicat acest memorial) ;* c) *Memorialul şi presa română, Ibid.,* nr. 131 şi 132; d) *Memorialul şi presa italiană, Ibid.,* nr. 137, p. 2 — 3.

3 *George Secula,* 1839 — 1884, avocat din Deva, fruntaş român local.

4 Al comitetului conferinţei alegătorilor români întruniţi la Sibiu în 12 — 14 mai 1881, care 1-a însărcinat pe Bariţ cu redactarea acestui remarcabil text politic românesc.

5 „Memorialul partidei naţionale române compus din însărcinarea conferinţei din mai 1881 a reprezentanţilor alegătorilor români a apărut în limba maghiară, română şi germană, ®fiecare ediţiune separată, şi se poate procura de la librăria tipografiei arhidiecezane din Sibii cu preţul de 1 fl. (şi 5 cr. pentru portul poştal). Librăriilor se acordă, pre lîngă solvirea completă, proviziune de 20%. Colectanţii primesc după 10 exemplare unul gratuit. Comandele în detai se pot face mai uşor prin asignaţiuni poştale. *Librăria tipografiei archidiecezane,* Sibii, str. Măcelarilor nr. 37" (în *Telegraful român,* XXX, 1882, nr. 120, p. 480; nr. 121, p. 484; nr. 122, p. 488).

183

Sibii, 2 nov. 1882

Prea stimate domnule !

La amicabila dv. scrisoare de ieri, grăbesc a vă răspunde că, îndată ce ne va mai aduce compactorul exemplarie legate \ ceea ce va fi cel mult poimîne, cele de întîi 100 ex[emplare] se vor înaintala adresa dv. Un rest ce mai avuserăm din 1000 legate fu trimis ieri la Bucureşti, unde se ceruseră de urgenţă. Vom grăbi cu expediţiunea în toate păr-ţile unde ni se cer, cu atît mai vîrtos, după ce în nr. de astăzi a *Telfegra-fului] rom fân],* pag. 412, văzurăm despre *Memorial* acel anunţ curios pentru cei cari nu cunosc de unde a ieşit[2]. Adevărul curat este că administraţiunea librăriei arhidiecezane fu *oprită* a mai vinde exem-plare] la acea librărie, de frică ca locurile mai înalte să nu se supere şi mai tare. Aşa, noi acum *aici* avem chiaia la enigma *trăgănărei înfrico-*
59 *şate.* Unii se tem să nu iasă iarăşi vreun circulariu secret, / prin care să oprească pe preoţime de la lectura *Memorialului.* Curat aşa s-a întîmplat cu altceva în a. 1855/6 şi mai altă dată. De aceea grăbim, cu atît mai vîrtos că şi ziariele magiare bat mereu de alarm. Vai, şi textul magiar[3] va fi gata numai în 20 de zile ! Cel nemţesc e gata[4].

Primiţi, împreună cu doamnele d-voastre, strîngere de mînă fră-ţească şi fierbinte de la al d-voastră amic stimătoriu si iubitoriu,

59 v

G. Bariţ. L

(Biblioteca Centrală Universitară Cluj-Napoca, Fond. Francisc Hossu-Longin, ras. 4119, f. 59r -j- v.)

1 Din *Memorialul* românilor ardeleni de la 1882 (vezi scris, precedentă, n. 1)

2 Trebuie să fie o confuzie, căci la pagina 412 din *Telegraful român* nu apare nimic legat de *Memorial.* Credem că se referă la anunţul de vînzare (vezi scris, pre-cedentă, n. 5), unde nu se specifică locul apariţiei tipăriturii. Altminteri, problematica acestei acţiuni naţionale, ca şi ecoul stîrnit în Europa, au fost bine reprezentate în ziarul de la Sibiu, prin articolele în serie intitulate *Memorialul (Telegraful român,* XXX, 1882, nr. 127, p. 505 - 506; nr. 128, p. 509 - 510; nr. 130, p. 517-518; nr. 132, p. 525 - 526; nr. 133, p. 529 - 530.

3 Vezi XXXIX/164, n. 7.

4 Titlul ediţiei germane: *Memorandum im Auftrage der Generalkonferenz der z Hermannstadt vom 12 bis 14 Mai n. St. 1881 versammelten Vartreter der romänische Wahler verfasst und verdffentlicht vom entsendeten Auschusse derselben. Aus dem romä nischen iibersetzt,* Sibiu, 1882. Ediţia franceză va ieşi abia un an mai tîrziu: *Memo randum compose et publie par le comite elu l'assemblee generale des representants d electeurs Roumains tenue ă Hermanstadt le 12, 13, et 14 mai 1881. Paris. 1883. Dent libraire editeur.*

184

[Sibiu, post 2 noiembrie 188

Marfa cerută în cealaltă săptămînâ abia astăzi s-a putut exped din cauză că maisterul jupîn *Buckbinder* a fost ocupat preste măsur fiindcă au venit aici, de cules de vii, mai mulţi nemţi din afară, de i-a cerut marfă tot de soiul acesta, dar? de altă formă. Ca de mustră, am tr mis domnului Georgie[2] o bucată de acelea de care iau nemţii. Să f aceea pentru cocoana d-sale[3] şi, zice maisterul, ca doară-i place aşa, o mai pe formă ungurească, cu găietane (şinoare), cu canaci, cu bumbi? face şi de acelea, pe lăsata postului, şi va trimite iarăşi o mustră.

Marfă cum este în pachetul cel mare se mai află tot la noi, că păr tele, sînţia sa, a pus de o a scos din magazin şi acum. e toată în al nostr Sătenii se bucură de lucrul acesta.

Mă închin cu plecăciune,

Georgie Bari

61

(Biblioteca Centrală Universitară Cluj-Napoca, Fond. Francisc Hossu-Long ns. 4119, f. 6 lr)

1 Legător de cărţi.

2 *George Secula.*

3 *Iudita Secula,* soţia lui George Secula.

18

Sibii, 3 aug, 1884

Prea stimaților domni ![1]

V-am pus aşteptarea la mare probă, dară nu am avut încătrău, a trebuit să fac aşa. într-aceea s-a simțit imperioasa necesitate de a da răspuns în foarte multe părți. Aşa, am luat refugiere la ziariul meu, şi voi mai continua in cursul luriei, poate" şi în 10 n-ri[2], căci înainte de a ne demite la cestiunea să colaborăm său nu, şi dacă da, cînd şi în ce mod, trebuie să dăm inteligenței din toate trei generațiunile actuali convie-țuitoarie, ocaziune amplă de a cunoaşte mai *de'aproape* toate evenimentele din 1784/5 relative la catastrofă. De aceea eu tot ce poci face este aceea ce am început în nr. 57[3] şi voi continua în direcțiunea şi în spiritul în care vedeți. Iară dv. veți face foarte bine dacă veți îndemna pe oameni ca să prenumere la *Obs[ervatoriul], numai* pe acestea 3 luni, de la nr. 53 înainte, cîți numai se poate, din acelea două comitate vecine Hunedoara şi Alba. îi asigur că nu le va părea rău. Şi apoi ce sunt 2 fl. ? ! Vor avea şi prețioasele raporturi Balint, Axente, pe lîngă al lui Iancu[4]. încai 100 de inşi din acelea comitate. Ştiți că d-n. comite suprem al dv.[5] este însărcinat de către *Societatea istorică* ca să compună monografia
62 revoluțiunei din 1784/5[6]. D-sa singur mi-a / [spus], cu ocaziunea venirei la comisiunea internațională. îmi adause însă că din arhivele de la Deva au dispărut cele mai multe acte din acea epocă. Le-au furat cineva? După mine, oricine le-a furat, a fost un poltron. D-sa era îngrigiat de unde să scoată documentele relative. Eu *i-am* zis că, preste cele cunoscute din Teleki[7] şi Szilâgiy[8], să caute pe cele mai *importante „im geheimen Hoț- und Staatsarchiv"*[9] la Viena, pe unde am scociorît şi noi, vlahii, cei a căror părinți rebelaseră. Acolo şi numai acolo pot să afle adevărul întreg.

Toate celelalte le rezerv pentru 16—18 aug[ust][10]. Adaug aici numai una. Eu nicidecum nu sunt de părere ca aniversarea să se defigă mai curînd decît numai pe 28 fevruariu 1885, adică ziua morții martirilor[11]. Aşa cere uzul, aşa logica sănătoasă, şi în cazul acesta cu atît mai vîrtos că zioa *naşterei* lor este şi va rămînea necunoscută.

La revedere fericită.

Al d-voastră totdeauna stimătoriu,

2v

G. Barițl

(Biblioteca Centrală Universitară Cluj-Napoca, Fond. Francisc Hossu-Longin, ms. 4119, f. 62r -f- v.)

1 Adresată lui Francisc Hossu-Longin şi lui George Secuk fruntaşii politici ai românilor din Deva.

2 George a dedicat numerele *Observatoriului* din a doua jumătate a anului 1884, aniversării unui secol de la Răscoala lui Horea. Dat fiind faptul că nici cele mai moderne bibliografii ale răscoalei nu indică în întregime şi exact aceste articole de

un enorm răsunet, *scrise în totalitate de Bariț,* le notăm aici pe toate: 1) *Hora, Cloş* *şi Crişan,* în VII, 1884, nr. 57, p. 230-231; nr. 58, p. 233-234; nr. 59, p. 237-23 2) *Două bilete ale împăratului Iosif II despre revoluțiunea din anul 1784, Ibid.,* nr. 6 p. 241—242; 3) *Cauzele pentru care s-au răsculat românii în anul 1784, Ibid.,* nr. 6 p. 245—246; 4) *Cum au acuzat comitatele şi domnii feudali pe români, pe comandan* *trupelor şi chiar pe împăratul Iosif II, Ibid.,* nr. 62, p. 249—250; nr. 63, p. 253—25 nr. 64, p. 257-258; nr. 65, p. 261-262; nr. 66, p. 265-266; nr. 67, p. 269-27 5) *Prinderea capilor revoluțiunei româneşti de la 1784—85, Ibid.,* nr. 68, p. 273—27 nr. 69, p. 277—278; 6) *Comisarii. Investigarea. Critica ei. Sentințele de moarte. E* *cuțiunile capilor revoluțiunei din 1784, Ibid.,* nr. 71, p. 285—286; nr. 72, p. 289—29 7) *„Revoluțiunea lui Horia" de Francisc Szilâgyi. (Recensiune şi critică), Ibid.,* nr. 7 p. 293-294; nr. 74, p. 297-298; nr. 75, p. 301-302; nr. 76, p. 305-306; nr. 7 p. 309-310; nr. 78, p. 313-314; nr. 79, p. 317-318; nr. 80, p. 321-322; nr. 8 p. 325-326; nr. 82, p. 329-330; nr. 83, p. 333-334; nr. 84, p. 337-338. Din cau acestui extraordinar desfăşurător în plină tiranie dualistă, Bariț a suferit un n proces de presă, spre sfîrşitul anului, sub acuzația că face apoteoza „rebelilor" de 1784 pentru a stîrni agitație națională. Vezi *Procesul „Observatoriului",* în *Observator* VII, 1884, nr. 98, p. 393-394; nr. 99, p. 397-398; nr. 100, p. 401-402.

3 Vezi n. 2. In nr. 57 al *Observatoriului* a început campania publicistică leg de Răscoala lui Horea.

4 Pentru a da un accent politico-național conținutului *Observatoriului* în a jubiliar Horea, George Bariț a republicat, încă începînd din primăvară, rapoartele ce trei prefecți revoluționari de la 1848— 1849, Avram Iancu, Simion Balint şi Ioan Axe Sever, pe care aceştia le înaintaseră împăratului, în urma revoluției. Reeditarea făcut la foiletonul ziarului. Vezi *Raportul lui Avram Iancu, prefect al unei leg* *româneşti, despre faptele oastei poporane româneşti, care a stat sub comanda lui* *timpul răsboiului civile din Transilvania în anii 1848/9, in Observatoriul,* VII, 1 nr. 20, p. 77-78; nr. 21, p. 81-82; nr. 22, p. 85-86 nr. 23, p. 89-90; nr. 24 93-94; nr. 26, p. 101-102; nr. 28, p. 109; nr. 29, p. 113-114; nr. 30, 117-118; nr. 31, p. 121; nr. 32, p. 125-126; nr. 33, p. 129-130; nr. p. 133-134; nr. 35, p. 139-140; nr. 36, p. 143-144; nr. 37, p. 147-1 nr. 38, p. 151—152; nr. 39, p. 155—156; *Raportul lui Simion Balint, paroch* *Roşia de Munte, prefectul altei legiuni româneşti, despre faptele oastei poporane* *a stat sub comanda lui pe timpul războiului civile din Transilvania în anii 1848* *Ibid.,* nr. 52, p. 209-210; nr. 53, p. 213-214; nr. 54, p. 217-218; nr. 55 221-222; nr. 56, p. 225-226; nr. 57, p. 229-230; nr. 58, p. 233-234; nr. p. 237—238; *Raportul lui I. Axente Sever, prefectul unei legiuni româneşti din Tr* *vania, despre operațiunile sale din timpul răsboiului civile purtat în Transilvania în* *1848 şi 1849, Ibid.,* nr. 60, p. 241-242; nr. 61, p. 245-246; nr. 62, p. 249- nr. 63, p. 253-254; nr. 64, p. 257-258; nr. 65, p. 261-262; nr. 66, p. 265- nr. 67, p. 269-270; nr. 68, p. 273-274; nr. 69, p. 277-278; nr. 70, p. 281- nr. 71, p. 285-286; nr. 72, p. 289-290.

5 Cornițele suprem al Hunedoarei era Francisc Nopcsa.

6 Nu va scrie nimic despre răscoală. Dintre maghiarii din Hunedoara, cel a publicat lucrări despre evenimentele de la 1784 este Kun Robert: a) *A Hora-lă* *es annak okai,* în *Magyar polgâr,* XVIII, 1884, nr. 255, p. 34; b) *Adale'k a Hora-ld* *tortenetehez. I. A Idzadds okai es kitoresei. II. A lâzadâs hunyadmegyei tortenete,*

hunyadvdrmegyei tortenelmi es regeszeti tdrsulat evkonyve, III, 1883/84, p. 33—47; IV, 1885/86, p. 41-47.

7 Cartea istoricului maghiar Teleki Domokos (1810—1876), *A Hora-tămadds tortenete,* Pest, 1865.

8 Aceea a istoricului Szilâgyi Ferencz (1797—1876), *A horavildg erdelyben,* Pest, 1871, amplu recenzată de Bariț în *Observatoriul* din 1884 (vezi supra, n. 4).

9 „Arhiva secreta a Curții şi a statului."

10 Cînd aveau să se întîlnească la Adunarea generală a ASTREI de la Orăştie din 16-18 august 1884.

11 Nu va exista o aniversare „oficială" a Răscoalei lui Horea. Sub teroarea dualistă, era cu neputință. Gestul lui Bariț din *Observatoriul* a fost maximum ce s-a putut face, şi aceasta cu riscuri.

186

Sibii, 8/20 mai 1887

Stimabile domnule !

în virtutea însărcinării primite în conferența de ăstimp a partidului[1] vă rugăm să binevoiți a stărui în cercul înrîuririi d-voastre, ca alegătorii români să se întrunească, să se organizeze pentru executarea hotărîrilor luate de conferență, şi să se pună prin biroul lor în înțelegere cu subscrisul comitet central al partidului[2].

Pentru ca lucrarea unitară să fie cu putință, trebuie neapărat ca Comitetul Central al partidului să fie bine informat despre cele ce se petrec ori se pregătesc în deosăbitele părți ale terii, şi să ştie la cine să se adreseze pentru ca să ceară informațiuni ori să comunice hotărîrile ce va fi luînd din timp în timp.

Vă rugăm, deci, să binevoiți a răspunde cît mai curînd dacă d-voastră personal puteți ori nu să vă însărcinați a întreținerea corespondență cu biroul comitetului, iar dacă nu veți fi putînd, să-i recomandați comitetului, dintre oamenii în care aveți toată încrederea, pe cineva care vrea şi poate să întrețină relațiunile d-voastre cu biroul comitetului.

în tot cazul, însă, vă rugăm ca de astă dată să binevoiți a ne da înşivă informațiuni despre cercurile care vă sunt bine cunoscute, şi a ne împărtăşi dacă în acele cercuri dispozițiunile alegătorilor români sunt ori nu favorabile pentru partidul nostru, dacă între candidații ce s-au prezentat pînă acum în ele e şi vreun român şi dacă în vreunul din ele partidul nostru ar putea, în sensul hotărîrilor conferențer/. pentru Bănat şi Ungaria*/, să pună cu destule şanse de reuşită un candidat, cine ar trebui să fie acel candidat şi cum poate să contribuie partidul la asigurarea succesului electoral.

Mai presus de toate, însă, vă rugăm să binevoiți a aduna şi a face să se adune date pe cît se poate de multe şi de exacte despre mijloacele de cari se folosesc partidele maghiare, şi îndeosebi cel guvernamental, ca să violeze conştiința alegătorilor.

Cu stimă şi cu frățească iubire,

G. *Bariț,*
Ioan Slavici[3].

[Adresa:] Domniei sale domnului advocat Francisc Hoszu-Longin, Deva.

(Biblioteca Centrală Universitară Cluj-Napoca, Fond. Francisc Hossu-Longin ms. sertar 225/1.)

1 Conferința Națională de la Sibiu a Partidului Național Român din 7—9 ma 1887. Evenimentul are o extremă însemnătate în viața românilor din Austro-Ungaria, întrucît aici s-a hotărît, printre altele, înaintarea unui memorandum către împărata Este dezideratul din care se va naşte, după patru ani, *Memorandumul.* Vezi Şerban Polverejan şi Nicolae Cordoş, *Mişcarea mentorandistă în documente (1885—1897),* Cluj 1973, p. 35-38.

2 în 10 mai 1887 s-a întrunit Comitetul Central al P.N.R., sub;preşedinția lu George Bariț pentru a sintetiza într-un document final hotărîrile conferinței; S-a tipări o foaie volantă cuprinzînd un *Apel către alegătorii români* (am consultat exemplaru aflat în anexa scrisorii de față), purtînd data de 14 mai 1887 şi semnată de Bari şi Ioan Slavici. Ea cere alegătorilor adîncirea conduitei politice pasive, „rezistența pasiv în mod absolut".

3 Scrisoarea e de mîna lui Slavici, dar semnată autograf de Biriț.

187

Sibii, 26 iuliu n. 18

Prea onorate domnule advocat! '

informațiunile d-voastră relative Ia alegerile dietali[1] înainta încoace sub dată din 20 ale l.c, exacte şi clare precum sunt, au fost pr mite aici cu plăcere şi recunoştință patriotică. Pe sîmbătă 30 ale c[rentei],* convocați fiind membrii comitetului pentru o şedință plenarie în caz cînd voi fi fericit ca să convină măcar 1/2 plus 1, prezidiul nu lipsi a da în discusiune toate cestiunile formulate în raportul dv., ap despre concluse a vă încunoştința. într-aceea noi, aceşti trei membri comitetului electorale cîți ne aflăm în Sibii[3], am ținut înainte cu o săpt rnînă consultațiune prealabilă asupra celor mai grave cestiuni care stau înainte, mai vîrtos după ce primirăm şi de la B[uda]pesta o scr soare de rău augur din 21iun[ie], în care ni se prezicea că, anume, l cuința mea va fi călcată, mi se vor lua actele comitetului, iar acesta fi desființat, ca în 1869, 1871, 1875. Deci ni se dă consiliu ca, înainte sosirea acestor măsuri „preamilostive", comitetul să se declare însu desființat. Luarăm şi măsuri pentru prepararea unei schițe de mem rand scurt[4]. Se ventilă şi cestiunea audienței la Maiestatea Sa, cu şi a înfățoşarei din partea poporului. Pentru eventualitatea din urmă rămas ca să ne mai consultăm, dară se aşteaptă zida de 30 VII. Cestiun aceasta o ventilarăm şi cu alți bărbați integri şi zeloşi de aici. Aceş

cred că administrațiunea politică, precum este şi foarte cătrănită de ură şi urgie asupra noastră, cu nici un preț nu va suferi ca poporul român să fie prezentat undeva ca atare, prin delegați proprii, cu atît mai puțin prin acest comitet. Numai ca pre comunități bisericeşti-şcolastice, sub conducerea cîte unor protopopi luminați, se poate ajunge scopul pe la locurile unde *s-ar întîmpla* ca Maiestatea Sa să stea, mai mult sau mai puțin, afară de Deva şi Cluş. Se presupune, fireşte, că prelații români, din partea lor, se vor prezenta cu comitiva lor şi cu toată demnitatea, cu atît mai vîrtos că de ex[emplu] înainte cu cîțiva ani i s-a imputat greu episcopului de Caransebeş căci nu s-a prezentat la Mai[estatea] Sa, în Arad.

După experiența făcută de părinții noştri în a[nul] 1817 şi de noi, ceşti bătrîni de acuma, în iuliu 1852, eu unul ştiu numai atîta că poporul au alergat din țara întreagă cu mii de suplice *(Majestätsgesuche),* încît şi pe drumuri îi umplea trăsura. De nu am uitat, în 1852 se grămădiseră vreo patru mii de suplice. Va întreba cineva că ce rezultat vor fi avut acelea plînsori. Rezultat momentan, imediat, pentru indivizi a fost foarte puțin, cu atît mai mult însă au influențat asupra Monarhului acelea mormane (grămezi) de plînsori, pentru ca mai apoi să strîngă în pinteni pe gubern şi să-1 întrebe: „Ce dracu faceți cu poporul?" Au influințat chiar şi asupra legislațiunei, tirania ciocoiască a început a se mai modera, regularea urbarială după doi ani s-a şi dat în discusiune (1819—20); tot aşa în 1852, după care urmă patenta urbar[ială] din 21 iuniu 1854 şi alte măsuri apărătoare de tiranie.

Dară cîți cărturari erau înainte cu 35 de ani, cari ştiau ori cutezau să scrie la împăratul, dac-ar ruga poporul? Abia vreo cinci advocați români în țara întreagă. Astăzi națiunea noastră se află, în această privință, în pozițiune fără nici o asemănare mai favorabilă decît odinioară. Nu cinci, dară poate şi 100 de advocați apărători de cauze, o mulțime de cauze *concrete* şi legi *violate* sau chiar călcate cu totul în picioare le dau material minunat, care merită să fie adus la cunoştința Monarhului. Nu cauze bagatele, cu care să mi se blameze nimeni, ci cauze de interes *general,* deşi momentan relative numai la una sau la cîteva comune, numai la una sau la unele familii, ar fi să se cuprinză tot în suplice speciali, separate, subscrise de înşii suplicanții, iară ei ce nu ştiu scrie să dea plenipotență în regulă. Chiar şi brutalitățile şi neruşinatele corupțiuni electorali din Zarand ar merita să fie supuse la cunoştința Monarhului, în stil lapidariu, sau militariu, scurt, precis. Dară cauzele urbariali cu toate ramurile lor: comasări, segregări, pădurit etc. Cauza locuitorilor din Munții Apuseni, a năsăudenilor, sila brutală ce ni se face cu limba magiară, mulțimea funcționarilor cari nu cunosc limba română şi nici cea nemțească, persecuțiunea şcoalelor româneşti, cumplitele exacțiuni şi, ca consecință imperioasă, necurmata migrațiune, nu numai în România, dară şi în Rusia şi — dintre saşi — în America.

Scurt: nenumărate cauze de a se plînge şi alerga la Monarhul, şi eu cred aşa că suplicele poporului, grămădite din țara întreagă, ar folosi mai mult decît orice memorial de politică superioară[5]. Dv. vă veți

consulta înțelepteşte din mai multe părți ale terci şi veți face cum veț
afla cu cale, în linişte, fără zgomot; timp este.

Pe unde va fi să iasă poporul înainte, să păzim ca să nu scoat
numai țărani şi cerşitori, cum au făcut în unele ținuturi săseşti la 1817 ş
în comit[atul]'dv. la 1852, apoi i-au arătat zicînd: „Toată națiune
românească proletară, cerşitoare, bună de a încărca cu ea tunurile'
Magnum pauperies opfpjrobmm [6].

Sed sapientibus satis[7].

Al d-voastră devotat şi stimătoriu,

G. Bariț

[Adresa:] Prea onoratului domn Francisc Hossu-Longin, advoca
în Deva.

(Biblioteca Centrală Universitară Cluj-Napoca, Fond. Francisc Hossu-Longi
ms. sertar 225/1.)

1 Cerute în scrisoarea precedentă.

2 Şedința plenară a Comitetului Central s-a ținut în 30—31 iulie 1887.

3 George Bariț, Eugen Brote şi Ioan Slavici.

4 Acest „memorand scurt" a fost redactat de Ioan Slavici şi prezentat conferi
ței din 30 — 31 iulie în 11 exemplare manuscrise. Unii cercetători îl consideră dre
izvod al *Memorandului* din 1891, deşi încă în acelaşi an, în august 1887, Slavici e
înlăturat de la conducerea partidului iar cele 11 exemplare ale memorialului îi s
restituite.

5 Bariț îşi dăzvăluie aici o părere antimemorandistă care nu va fi luată
considerare de partid.

6 „Sărăcia prea mare este o ocară."

7 „Dar înțelepților le ajunge [atîta]."

8 Adnotată de Hossu-Longin: „Am comunicat şi cu ceilalți, de loc după p
mire. F. Hossu".

188 Sibii, 26 iuliu 1

Prea stimate şi iubite domnule!

Pe lîngă răspunsul meu quasi presidiale relativ la afacerile noas
publice[1], mă rog să sacrifici cîteva minute din timpul prețios şi pent
unele afaceri strict private şi confidențiali.

D-ta avuseşi bunătate a-mi concrede cartea d-lui Alex. Muntea
de la Biscarea, spre citire. Eu acuma sunt gata a o remite, pe lîngă m
țămită frățească. Mai înainte însă doresc să ştiu: nu cumva d-n. învă
toriu Munteanu ar fi aplecat a vinde acel m[anu]s[cri]pt, rămas de
fericitul său unchi, cu un preț convenabil? Scopul meu ar fi ca să
din aceea carte un extras sănătos în foaia *Transilvania,* pentru ca
să se conserve memoria unchiului său, spre mare laudă a sa pentru veacu
Iară apoi, în caz cînd Academia Română ar voi să voteze spezele tipar

lui şi ale descrierei din nou a cartei, cu litere latine şi cu ortografie regulată, să se şi tipărească cartea întreagă acolo unde sufere legile presei, dacă nu ar suferi cele de aici, ceea ce în fine ar fi treaba mea şi numai pe răspunderea mea, fără a compromite pe nimeni altul.

D-n. Munteanu m-ar obliga dacă în curs de vreo 2—3 săptămîni ar binevoi a-mi da în această afacere un răspuns, după cum îi convine d-sale[2].

Altă afacere, mult mai delicată. D-voastră vă este cunoscută prea bine starea deplorabilă a familiei Secula[3]. Ştiţi însă tot aşa de bine că cei trei orfani nu ar fi tocma prea departe de liman, că însă pînă să ajungă la acela se mai cer 2—3 ani, în care timp se pot şi îneca, vorbind figurat. Văduva, dacă va fi avut vreun bine în lume, acum îl plăteşte însutit cu lipsă aproape totală de subsistenţă. De la / decembre a. tr. a primit de la frate-său Petru 100 fl., adecă în 7 luni 100 fl., după cum îmi spune fiu-său, care în cursul vacaţiunei scrie la mine. Mai departe d[umnea]ei trăieşte cum poate, din împrumuturi. însă pînă cînd din împrumuturi ? Aceasta aş voi să ştiu eu şi încă alţi doi amici. D[um]ne[ae]i zice că are să ia, după procesele rămase de la bunul său bărbat, cîteva mii. Nu cumva nefericita creştină îşi face iluziuni deşerte? Să i se înlesnească viaţa cu împrumuturi, dară pînă la ce sumă? Nici chiar partea sa părintească de la Cricău, după 9 ani de zile, nu este petrecută pe numele său ! Atîta negligenţă ! Nefericita nu poate produce nici măcar un inventariu de active şi pasive, după moartea bărbatu-său, nici să spună ceva despre paşii făcuţi în cauză de hereditate din partea tutoratului local, nici acuma după trei ani de zile. Apoi, dară, pe ce temei se poate credita o familie ca aceasta, dealtmintrea demnă de ajutoriu, după ce toţi trei orfanii fac progrese bune? Medicinistul a depus un rigoros şi cu al doilea este în restanţă numai din lipsa taxei. Al doilea trecu maturitatea cu laudă şi se prepară să intre la teologie. Sora lor ascultă vreo 14 studii în azil, între care şi pedagogia generală; mai departe însă nu poate, în lipsă totală de speze.

Rugarea noastră este ca să aflăm, în toată confidenţa şi discreţiunea, dacă numita familie mai are să capete ceva din cancelaria repausatului, de la Deva, sau nu are nimic.

Cerîndu-mi scuzele pentru această infestare, sunt tot cel vechi,

64 v *Georgie.* ***I***

(Biblioteca Centrală Universitară Cluj-Napoca, Fond. Francisc Hossu-Longin, ms. 4119, f. 64r -f- v.).

1 Scrisoarea precedentă.

2 Hossu-Longin adnotează scrisoarea: „La 28 VII [18]87 am scris d-lui Alexandru Munteanu şi l-am invitat să vină şi la mine. F. Hossu".

3 George Secula (despre care vezi supra, nr. 181, n. 3) murise în al 45-lea an al vieţii, la 22 noiembrie 1884. Era unul dintre stîlpii românismului din părţile hunedorene, unde infiltraţia spiritului străin chiar în rîndul românilor avea o tradiţie veche şi tristă. Din necrologul său reiese că au rămas după el v&duva Iudita născută Truţa 'şi trei copii: Sabin, Azota şi Sever.

189

Sibii, 14 august n. 18

Prea stimate domnule !

La cuprinsul scrisoarei d-voastre din 9 ale l.c.[1] am onoare a ră
punde că comitetul electorale, în şedinţele sale din 30 şi 31 iuliu a.c.
după luarea de concluse asupra punctelor principali comise sp^e[2] exec
tare de către conferenţa din mai a.c.[3] s-a ocupat şi de eventualitate
fericitei veniri a Maiestăţei Sale c[ezaro] r[egeşti] şi apostolice în Transi
vania, prin urmare şi de modul cum s-ar cuveni ca să-şi manifeste
poporul nostru român bucuria sa cu acea ocaziune[4]. După cumpănire
mai multor împregiurări, şi anume a situaţiunei prezente a comitetulu
amerinţat cu disoluţiune totală, toţi membrii prezenţi în şedinţă afla
că acesta nu are să facă nici un pas de la sine, nici spre a îndemna, ni
66 spre a desmînta pe cineva / de la audienţă şi suplicare, facă cine cum
dictează mintea, bunul simţ şi împregiurările.

Conferenţa nu a însărcinat cu nici o misiune pe comitet în sens
acesta, ci 1-a însărcinat — acum în 1887 a doua oară — ca să se compu
un memorand politic, spre a se subşterne de-a dreptul Maiest[ăţii] Sal
Conceptul aceluiaşi este gata şi el se află în 11 exempl[arej m[anu]s[cri]pt
în mînile celor 11 membri, ba să-1 studieze şi să-1 remită nesmintit pî
în 20 aug[ust], însoţit de reflexiunile fiecăruia; după. aceea se va redac
şi revidea din nou, apoi se va înainta la tron[5].

Iacă, deci, păşirea energică colectivă, aieptată la călcîiul scrisoar
d-voastre. Oare însă este de ajuns atîta? Experienţa seculară ne ră
punde cu voce tare că nicidecum nu este de ajuns, căci la de acestea
zice de regulă: „Cîţiva agitatori blăstămaţi, cîţiva soboli negri pe s
pămînt, iară poporul este foarte îndestulat cu toată starea lucrurilor, c
de nu ar fi, desigur s-ar plînge el însuşi, ar alerga în toate părţile cu jă
66 v în proţap"./

Se pare că eu mă voi fi exprimat foarte iau în scrisoarea mea d
26 iuliu[6]. Eu nu am înţeles că să iasă poporul în masă cu suplice de
lungul drumului. Văz şi eu că acum oamenii călătoresc cu vaporu, da
Monarhul tot stă undeva, şi anume în Cluş, unde se crede că va
audienţe şi va primi suplice. Apoi aceia pe cari îi dor oasele, ca pe
de la Dragu şi din sute de alte comune, dacă le pasă, merg şi pînă acc
precum alţii merg pînă la B[uda]pesta şi alţii la Viena.

Mă rezum: comitetul electorale nu află cu cale a decide nin
relativ la întîmpinarea Maiestăţii Sale, ne căzînd această grijă în com
tenţa sa. Preste aceasta, seamănă foarte că, aşa cum este compus şi cu
văzut, zilele sale îi sunt numărate.

Al d-voastră stimătoriu,

G. Bariţ.

67

[Adresa:] Spectabili et Generoso Domio Francisco Hoszu-Lon
Causarum Advocato. Deva.

(Biblioteca Centrală Universitară Cluj-Napoca, Fond. Francisc Hossu-Longin, ms. 4119, f. 66r-67r.)

1 Necunoscută.

2 Vezi supra, scris. 187, n. 2 şi 4.

3 După conferinţa naţională (vezi supra, scris. 186, n. 1).

4 împăratul Francisc Iosif I a asistat la manevrele de toamnă ale armatei imperiale, desfăşurate în comitatul Hunedoarei (pînă la 9/21 septembrie 1887). A vizitat, după aceea, oraşele Deva şi Cluj. Vezi *Gazeta Transilvaniei* L, 1887, nr. 201, p. 1.

5 Vezi scris. 186, n. 4. Cf. şi Şerban Polverejan şi Nicolae Cordoş, *Op. cit.,* p. 37 şi 107— 108. Memorandumul nu s-a înaintat împăratului în această formă, ci ântr-una. nouă, abia în 1891, redactată de Eugen Brote.

6 în cea „oficială" din 26 iulie (nr. 187).

190

[Anul Nou 1888?]

Domnit si doamna !

Amici ai mei şi generoşi binefăcători ai familiei mele! Prelingă recunoştinţa mea, primiţi, vă rog,Ta trecerea noastră comună în alt an, coperit cu văl tot ca cel trecut, felicitările mele călduroase şi binecuvîntarea bătrînului,

• • *• *George Bariţ,*

69 membru al Academiei Române./

(Biblioteca Universitară OujrNapoca, Fond. Francisc Hossu-Longin, ms. 4119, f. 69r -f v.)

XLIII

CĂTRE IOAN AL. LAPEDATU[1]

(1877)

191

Braş[ov], 4 dec. n. 1877

Domnule profesor !

Avînd eu tocma acum a mă prepara pentru unele asa-numite *conferenţie istorice,* pe care voi să le ţin, anume la Sibii si airea[2] , simt şi lipsa cărţei *Descriptio Moldaviae,* latineşte si româneşte, mai ales la

Monografia familiei Hurmuzache, pe care o am aproape gata, numai
netezită, mă rog ca să binevoieşti a-mi remite exemplariele ce avuse
onoare a vi le da în 3/15 iuniu a.c.

De la ianuariu înainte iară poci servi cu ele.

Al d-tale stimătoriu,

G. *Ba*

[Adresa:] D-sale domnului dr. Ioan Lapedatu, profesor gimnasia
în lo

(B. A. R., Fond. coresp., inv. nr. 71.407.)

1 Despre scriitorul *Ioan Al. Lapedatu,* 1844- 1878, una din marile* spera
ale literaturii româneşti din Transilvania, mort în plină tinereţe, vezi (foarte select
Iosif Vulcan, *Ion Lăpădatu,* în *Familia,* XIV, 1878, nr. 27, p. 161; nr. 33, p. 2
Andrei Bârseanu, *Ion Lăpădatu, 1844-1878,* Braşov, 1898; Ion Mateiu, *Ion AL L*
datu, Cluj, 1934; Dimitrie Braharu, *Nuvela istorică în literatura română transil*
Ion Al. Lapedatu (1844-1878). Cu note bio-bibliografice, Bucureşti, 1936; Ion Brea
Studii de literatură română şi comparată, I, Cluj, 1970, p. 111, 167-168, 219—2
Dicţionarul literaturii române de la origini pînă la 1900, Bucureşti, 1979, p. 486—

2 Despre conferinţele publice din anii 1877- 1878 ţinute de George Bariţ
şi supra, corespondenţa cu Alexandru Roman şi Francisc Hossu-Longin.

XLIV

CĂTRE GEORGE POP DE BĂSEŞTI[1]

(1878-1881)

192

Sibii, 5 dec. st. n.

Prea onorate domnule !

D-n. Hosszu-Longin[2] avu bunătate a-mi transmite întreg discur
d-voastră, pronunţat cu verfă şi curagiu[3]. Rezultatul îl veţi vedea
nr. de ieri al *Observatoriului^.* Anexele trimise de d-n. Longin n-au î
put în acelaşi nr., din cauză că suntem siliţi a satisface pe diverse c
de lectori. în România se va citi acest discurs cu adevărată lăco

din cauză că lectorii de acolo sunt şi ei îngrigiaţi de situaţiunea fatale ce s-a creat Monarhiei noastre şi, într-însa, românilor.

Apropos de citaţiunea dv. din *Aprobate*[5], îmi permit a vă alătura aci corespondenţa mea cu un vechi conşcolariu al meu, corii[itele] Sam[uel] Vass[6]. De aci, trec la unele afaceri de natură privatăîşi familială. Prea iubita d-voastră fiică, domnişoata Elena, mă onorase de dato 2 septembre a.c, pre cînd mă aflam în Bucureşti la Societatea Academică, cu scrisoarea sa plină de sentimentele cele mai nobile, demnă de sine şi de bunii săi .părinţi, aducîndu-mi aminte de mititelul suvenir ce-i lăsasem în Şîmleu, ca din partea fiicelor mele. De la Bucureşti nu am voit să-i răspunz îndată, din cauze ce se pot ghici uşor. După întoarcerea mea la familie, jalea în care o aflasem de la moartea bunului meu ginere Alesandru Vlad de la Orăştie şi petrecerea mea mai îndelungată la fiica mea Aurelia, lămasă văduvă cu trei prunci mici, au fost un obstacol tare de a nu-mi putea împărţi oarele după cum doream eu. Astăzi rog pe părintele dom-
61 nişoarei Elenei ca să-i spună că eu /consider pe fiica d-sale întocma alături cu fiicele mele, de aceea îi trimit unicul exemplariu de fotografie pe care-1 mai aveam de la 1864, ascuns în scrinul meu. Adaog totodată cîteva portrete istorice româneşti, descoperite de d-n. Ales[andru] Odobescu şi de repaus[atul] Ales[andru] Papiu, în diverse muzee şi prin cărţi, apoi reproduse aşa cum se văd. Mihai este şi ca mai tînăr, şi ca în etatea cînd fu asasinat. Georgie Lazăr e mai puţin nemerit, dară tot seamănă. G. Sion e dintre cei vii; seamănă aproape perfect.

încă o rugare. Doamna *Elisabeta* întemeie una cruce anume pentru merite femeieşti. Statutele acesteia s-au publicat în *Monitor*[7]. Unul din miniştri îmi zisese ca să recomînd eu cîteva dame române din monarhia noastră, care au merite pentru cei răniţi. Eu mă adresai către două doamne de aici şi două din Braşov, care au primit şi înaintat toate ofertele, ca să-mi recomînde pe 12 mult 15 dame române, care ar merita în *tot respectul* să fie propuse spre a fi decorate. Este însă condiţiune *[sine] qua non* ca să fie întrebată fiecare în confidenţă, dacă voieşte a primi, şi voinţa să şi-o descopere în scris, pentru că poate fi că la unele nu le dă mîna, de frică să nu-şi compromită bărbaţii sau părinţii. în listat văzui, îndată la al 4-lea loc, pe „domnişoara *Elena Pop* de la *Băseşti"*. întreb: vă convine să primiţi decoraţiune de la Doamna românilor?[8]

Totodată vă salut şi îmbrăţoşez.

Al d-voastră frate devotat,

61 v

G. *Bariţ. j*

(Biblioteca Centrală Universitară Cluj-Napoca, Fond. George Pop de Băseşti, ms. 4055, f. 6lr 4- v.)

1 *George Pop de Băseşti, 1835*— 1919, figură impresionantă a trecutului românesc din Transilvania, luptător politic, lider naţional şi unul dintre eroii-inculpaţi din procesul *Memorandumului.* Vezi despre el monografia scrisă de Ioan Georgescu, *George Pop de Băseşti, 60 • de ani din luptele naţionale ale românilor transilvăneni,* Oradea, 1935. Cf. ş\ *George Pop de Băseşti,* în *Câlindarul poporului,* Sibiu, XIII, 1896, p. 87—90; *George*

Pop de Băseşti, 1835—1919, în *Cidiura creştină,* VIII, 1919, p. 45—47; Valeriu Bran *George Pop de Băseşti, Cluj,* 1923; Gh. Preda, *Gheorghe Pop de Băseşti,* în *Transilv* LXVI, 1935, p. 290—292; Nicolae Iorga, *Gheorghe .Pop de Băseşti,* în *Oameni ca fost,* II, Bucureşti, 1935, p. 487-480 (ediţie nouă,. II, Bucureşti, 1967, p. 159-1

2 Francisc Hossu-Longin, ginerele lui George Pop.de Băseşti, soţul fiicei aces Elena.

"• ' 3. *Gecrge Pop de Băseşti* era membru al Parlamentului maghiar (Dieta) *6* iunie 1872, ca deputat al circumscripţiei electorale. aproape pur româneşti Cehul vaniei. A fost reales în 1875 şi 1878, apoi autorităţile austro-ungare i^au barat dru spre adunarea deputaţilor. Cauza înlăturării a fost cuvîntarea memorabilă pe ca ţinut-o în 2 mai 1879 în Camera deputaţilor,.împotriva proiectului de lege pus, pe t de ministrul culturii Trefort Ágost, prin care urma să se impună limba maghiar obiect obligatoriu în şcolile româneşti (vezi supra, corespondenţa cu Alexandru Ron Dintre toate luările de poziţie împotriva proiectului (care avea să devină legea X •din 1879), cea a lui George Pop de Băseşti s-a detaşat prin radicalism, sistem şi fi tate (vezi Ioan Georgescu, *Op. cit.,* p. 39—43). De data aceasta, însă, este vorba d un alt discurs al deputatului român, acela ţinut în şedinţa din 25 noiembrie 1 Camerei deputaţilor, în care atacă, cu rară temeritate, înseşi bazele morale ale du mului austro-ungar, care a fost posibil „ne mai putînd austriacii să maltrateze si toate naţiunile din Imperiu". Acest discurs s-a publicat în *Observatoriul,* I, 1878, n „şi *Telegraful român,* XXVI, 1878, nr. 138, din acesta fiind apoi reprodus de Teod Păcăţian, *Cartea de aur...,* VI, Sibiu, 1910, p. 684-689.

4 Vezi aci nota 3.

5 'Prin această „citaţiune", George Pop de Băseşti răspundea deputatului Zsed «care susţinuse într-o cuvîntare anterioară că acum, sub dualism, naţiunea română ficiază egal de constituţia ţării. Iată o probă de retorică de la 1878: „Cum va *d-l.* Zsedenyi compara afirmata primire a naţiunii române în barierele constitu imaghiarg, cu acea dispoziţiune a legilor ungureşti din Transilvania, după care « chica natio tolleratur usque ad beneplacitum principum et regnicolarum»" [Na română este tolerată după bunul plac al principilor şi domnilor de pămînt]. Pop de Băseşti utilizase în scopuri retorice „accidentul" stupefiant că la acea încă nu erau abrogate printr-b lege pozitivă articolele umilitoare din *Approb sCompilatde,* prin care românii sînt consideraţi străini şi excluşi dintre autohtonii Ardea

6 Bariţ îi trimite lui George " Pop de Băseşti o broşură tipărită la Bra •'"1860, intitulată: *A-z erde-lyi plâh nemzetrâl szollo tdrvenyczikkek az unioval szem .ezehrol ertekezlet egy magyar es egy oldh kozdtt.* Sînt tipărite două epistole, una Wass Samu, conte liberal maghiar, din 1 noiembrie 1860, în care îl îndeamnă pe să-şi dea silinţa a colabora politic cu ungurii în noua „eră de liberalizare" d 20 octombrie 1860, a doua a lui Bariţ din .14 noiembrie 1860, în care acesta, r zînd *negativ,* arată toate racilele neonaţionalismului maghiar, care urmăreşte 1848, uniunea Transilvaniei cu Ungaria. Vezi şi Ioan Chindriş şi Kovâcs Ferenc, *Bariţ magyar levelezeşe,* Bucureşti, 1974, p. 37—50.

7 Ordinul se numea, oficial, Crucea „Elisabeta".

8 în articolul *România. Patriotismul femeilor române în timpui războlul «Observatoriul,* I, 1878, nr. 97, Bariţ relatează despre crearea ordinului. Crucea „Elis La sfîrşit, redactorul sugerează^ guvernului din România să nu uite femeile -„care aparţin altpjr stateişi care au îngrijit ca să nu lipsească pe altarul naţiun

ofrandele românilor transcarpatini". Guvernul nu a uitat acest lucru şi, în a doua listăm de femei distinse cu CruGea „Elisabeta" (vezi *Monitorul oficial al României,* 1878, nr. 288 din 30 decembrie 1878/11 ianuarie 1879, p. 8034—8036), include şi numele a 13 ardelence care au binemeritat această demnitate. *Observatoriul* lui Bariţ preia vestea cu bucurie (II, 1879, nr. 3), specificînd şi identitatea acestor — de acum! — ardelence eroine ale războiului de independenţă. Ele sînt: Carolina Balint, soţia prefectului paşoptist, Simion Balint, Sevastia Mureşan, soţia bătrînului redactor al *Gazetei Transilvaniei* lacob Mureşeanu, Elena Ţăranu din Lipova, Măria Hannia, soţia protopopului şi directorului şcolar Ioan Hannia, Măria Ilieşiu din Cluj, Victoria Iuga fiica lui George Bariţ, Măria Cosma, soţia deputatului Partenie Cosma, Aurelia Jurca, apoi văduva lui Vasile Ladislau Popp, Ioana Bădilă, soţia judecătorului Ioan Bădilă, Ana Moga, fiica lui lacob Bologa şi soţia medicului Ioan Moga, Elena Pop de Băseşti şi o Proca din Rîşnov..

193

Sibii, 12 mai 1879*

Prea onorate domnule!

îndată ce am primit frăţeasca d-voastră scrisoare de dato B[uda]-pesta 5/V[1], am comunicat coprinsul nu numai la cei subscrişi în telegram, ci şi la *Cineva,* în zioa plecărei sale de aici. Pentru ca să vă faceţi idee de plăcerea ce a simţit, aflaţi de la mine pe sub mîna că nu a suferit să plătească altul telegramele merse la B[uda]pesta, ci numai singur. Va mai denunţ tot acilea că vi se prepară şi altceva.

în cît pentru curagiosul şi memorabilele discurs ce aţi ţinut[2], am simţit necesitatea de a-1 traduce din nou într-o limbă, ca să fie citit şi în ţară vreuna, unde am preste 100 abonaţi din regiunile superiori ale societăţei noastre, şi ca în această îmbulzeală a materiilor de publicat să nu prea întîrzie, am înduplecat pe tipograf ca să dea iute un supliment exclusiv pentru cuvîntul dv.[3] Pînă şi octogenariul consiliariu pensponarj d-n. P. Dunca, socrul lui P. Mihali, m-a însărcinat ca să vă felicitez din.
63 partea sa. Cred că tipograful v-a trămis / cele 50 de exemplarie.

în viitoriu, în cazuri ca acestea, vă rog să nu mai osteniţi a traduce;, a-mi trămite numai originalul.

Sper să primiţi după Rusalii un pachet de-a dreptul* din capitala României.

Aici se lucră pentru ca să ne fundăm un ziariu cotidian, căci numai de două ori pe săptămînă prea rămînem înapoi, şi timpurile vin tot mai grele, viaţa publică tot mai complicată, periculele tot mai mari. în acest caz însă numărul abonaţilor ar trebui să fie cel puţin îndoit. Saşii au asigurat un capitălaş de 26.000 fl. ca fond de rezervă pentru *Tageblatt,* ca să-1 poată scoate de 6 ori pe săptămînă. Fără aşa ceva nu vom putea nici noi. Sau 20.000 fl. rezervă, sau 2 mii abonaţi.

Aţi mai văzut proces de presă neruşinat ca al meu ?[4] Le trebuie din fundul pămîntului un român pe 5 ani, lîngă Miletici[5], spre a teroriza inteligenţa naţiunei. Procesul a fost *comandat de sus.* O ştiu de la m autentică. Dară nici canibalii din Sumatra nu mănîncă carne de om băt ci numai de tînăr.

Al d-voastră totdeauna devotat,

G. Ba

<>3 v

(Biblioteca Universitară Cluj-Napoca, Fond. George Pop de Băseşti, ms. f. 63r + v.)

1 Se păstrează la B. A. R., ms. rom. 1008, f. 208r - 209v.

2. Discursul din 2 mai 1879, împotriva impunerii limbii maghiare în şcolile neşti (vezi scris, precedentă, n. 3).

3. *Cuvîntarea deputatului Georgiu Popa [sic] ţinută în şedinţa dietală de mai st.n. în cestiunea proiectului de lege pentru introducerea limbei magiare în ş elementarie confesionali* a apărut ca supliment de format mai mic, în patru pagi •*Observatoriul,* II, 1879, nr. 34 din 10/28 mai.

4 Vezi *Din sala tribunalului de la Sibii. Procesul de presă al d-lui Georgiu* în *Observatoriul,* II, 1879, nr. 32, p. 127—130. Cf. şi supra, scris 161, n.5.

5 *Svetozar Miletici,* ziarist şi deputat croat, închis pentru criticarea reg «dualist.

194

Nr. 208
Sibii în 13 augus

Domniei sale domnului Georgiu Pop, proprietariu în Ilyesfalu

Ne permitem a vă înainta cîteva bilete de legitimare, rugîn ca, reţinînd unele pentru domnia voastră, să binevoiţi a împărţi pe lalte la persoane de distinctiune, cari ar voi a călători pe 15/27 a la Sibii [2].

Cu perfectă stimă,

G.
secret[arjil] Asoc[iat
tr[ansil

Scumpe amice ! Permite-mi ca la biletul oficios de mâi sus a *tariului*[3] să adaoge şi Bariţ altul. Guberniul ne chiamă pe moa cauza expoziţiunei[4]. Sper însă de la dv. că ne vom lua o satisfa prea nobilă, căci expoziţiunea promite a fi *frumoasa.* Dacă însă ac ar mai avea alt folos decît că vreo cîteva mii de români, călători la vor face cunoştinţă unii cu alţii şi îşi vor compara puterile spiritua o "strălucită satisfacţiune. Ieri aflai din gură oficioasă că s-a dat or sus ca administraţiunea să nu sufere nici o *demonstraţiune.* Ştii

face noi vis-a-vis de asemenea secături? îi vom invita pe toţi la serbările noastre. La Şîmleu am trimis multe.bilete. D-tale extra, acestea, pfentruj
65 familie./

(Biblioteca Universitară Cluj-Napoca, Fond. George Pop de Băseşti, ms. 4055^ 1 65r.)

1 Numele maghiar al satului Băseşti de lînga Cehul Silvaniei.

2 La Adunarea generală a ASTREI, care s-a ţinut în acel an la Sibiu.

3 Bariţ era secretar general al ASTREI.

4 Expoziţia deschisă în vara anului 1881 la Sibiu, cu ocazia adunării generale a ASTREI. Vezi supra, scris. 163, n.2.

XLV

CĂTRE IOAN MICU MOLDOVAN[1]

(1879)

195

Sibii, 4/16 II 1879

Reverendisime !

îţi mulţămesc în numele meu şi în al sîntei cauze pentru sacrificiul de timp ce faci prin corespondenţa ce ţii cu mine. Mă ţin şi eu dătoriu a vă ţinea în curent despre cele ce se petrec aici.

Răspunsul meu din 14, care s-a încrucişat cu al d-tale, l-ai primit?

Aici agitaţiunea merge crescînd şi se întinde preste comunele rurali. Astă^seară este serenadă mare în onoarea prefectului Wâchter, decorat cu Ordinul S. Ştefan, serenadă de *comandă,* că sunt *chemate* şi deregătoriile comunali. Unele n-au voit să vină, .zicînd că vor veni la cea de poimîne, ce se va ţinea mitropolitului şi deputaţilor.

Tot astăzi, pe la 4 oare, un frumos de român gr.-catolic, conchemat de protop[opul] Rusu[2], după consultaţiunea prealabile ce avuseră cu d-sa înainte cu 5 zile, va decide: sau adresă de mulţămită mitropolitului nostru, sau chiar deputaţiune, nu poci să ştiu înainte. în cazul din urmă, vi; se va telegrăfa în 10 cuvinte, rugîndu-vă de quartire. Dară secret pentru secret: quartir oriunde, numai la excel[enţa] şa nu. Las' să-1 surprindă şi oamenii noştri odată.

Apropos de secret: eu ştiu să ţin secrete, din care cauză braşo
mă batjocorea de „misterios". Dar cînd un aşa-numit „secret" îl
toate paserile pe învelişele caselor, ce mai secret poate să fie a
Iacă, *Hon* din 15/11 publică chiar şi petiţiunea gr[eco]-răsăritenilor,
scrisă de 12 inşi, prezentată împăratului[3]. Iacă că toate ziarele
apucat de mitropoliţi şi episcopi, de cler şi naţiune, cu furia nat
lor. Aci nu mai încape secret, ci încape apărare pe viaţă, pe mo

Vai, căci mi-am pierdut 6 000 fl. v.a. în industrie![4] Aş şti eu
şi *cum* să le răspunz. Aşa însă fac numai ce poci, în sărăcia de *Ob*
torul, din al cărui venit nu-mi dă mîna să rup nici 500 fl. spre
departe în afară. La cerşite nu am fost dedat niciodată.

„Vrăşmaşii" amerinţă. Mulţi *slabi* de înger se vor spăria, deşi a
a se descuragia este o crimă. Lupta trebuie să se continuie! Clerul tr
să fie ajutat cu tărie de naţiunea întreagă.

Salutare,

G.

(Arhivele Statului din Cluj-Napoca, Fond. Blaj, colecţia George Bariţ, nr

1 Despre Ioan Micu Moldovan vezi capitol aparte în *G. B.* C, V,.p. 25
La fel în cazul lui Cipariu, corespondenţa lui Bariţ către Ioan Micu Moldovan
mult mai bogată decît ceea ce publicăm. Dar ea s-a pierdut sau, într-un c
fericit dar foarte puţin probabil, nu este încă descoperită.

2 Istoricul şi omul de cultură Ioan V. Rusu (despre care vezi *G. B.* C, II,
era secretar al doilea al ASTREI. Cf. şi articolul *Ioan V. Rusu,* în *Transilvania,* X
1905, p. 20-22.

3 Problema care agită această scrisoare şi următoarele către Ioan Micu Mo
este o acţiune naţională din ianuarie-februarie 1879. în plinul iernii, cei doi
poliţi români, cel greco-catolic de Alba-Iulia şi Făgăraş, Ioan Vancea, şi cel
al Sibiului, Miron Romanul, au plecat la Viena, ca să pledeze în audienţe în faţa
ratului, împotriva proiectului de lege şcolar pe care îl pregătea ministrul Trefort
preconizînd obligativitatea limbii maghiare în şcolile confesionale româneşti
era vorba să meargă împreună ambele confesiuni, pentru mai multă prestanţă
gaţiei, dar fie dintr-un joc de orgolii, fie printr-o manevră a Blajului — cu
înţeles cuprinsul acestei scrisori, al celor următoare ca şi al scrisorii lui Ioa
Moldovan către Bariţ din 11 februarie 1879 (*G . B. C.,* V, p. 310—311)! —, pînă
cei doi arhierei s-au dus separat. *Observatoriul* .(II, 1879, nr. 10, p. 39) este prim
dă ştirea că în 9 februarie 1879 mitropolitul Ioan Vancea a fost primit de
în audienţă privată. Era însoţit de Victor Mihali de Apşa, episcop de Lugoj. în
loc se arată că în 11 februarie a ajuns la Viena şi delegaţiunea neuniţilor din
formată din mitropolitul Miron Romanul şi din încă zece personalităţi ecleziasti
care delegaţie a înaintat la Tron cîte un memoriu adecvat. Printr-o întîmplar
intrigă pe Bariţ şi Ioan Micu Moldovan (vezi *G. B. C.,* V, p. 314), memorialul n
apare în ziarul maghiar *Hon* din Budapesta, la 15 februarie, înainte de a fi
în româneşte.

4 Investindu-i în Fabrica de hîrtie din Zărneşti.

196

Sibiu, 8/II 1879

Rever endisime !

Mulțămindu-ți din nou pentru atîta osteneală, încît pentru reveren-disimul] d. canonic L. Leonteanu[1] alătur adresa tipărită îndată la 2—3 zile după venirea listei d-tale, între cei de întîi. Unde i s-a pierdut, nu pricep. Am dat ordin a i se trimite astăzi toți n-rii din nou.

Mitropolitul Miron şi vicariul plecară alaltăieri de aici. S-au oprit la Blaş, sau nu?[2] Ori încai făcut-au de ştire că pleacă? Am trebuință mare să aflu.

Tel[egrafotl] Rom[ân] sparse astăzi tăcerea[3], fără a se mai înțe-lege cu mine, iară *Gazeta* comise o indiscrețiune cu publicarea de la Deva[4]. Dară acuma nu mai poate să strice.

Salutare frățească !

Al d-tale devotat,

G. Barit.

(Arhivele Statului Cluj-Napoca, Fond. Blaj, colecția George Bariț, nr. 679.)

1 *Leonțiu Leontean-Jurca,* 1810—1888, în tinerețe (1832—1833) profesor la Blaj, apoi protopop greco-catolic în Uioara (Ocna Mureş), între 1841—1873. Din 1873 canonic la Blaj.

2 Vezi *G. B. C.,* V, p. 310—316. Era vorba ca mitropoliții români din Transil-vania — cel greco-catolic de Alba-Iulia şi Făgăraş, Ioan Vancea, şi cel al neuniților din Sibiu, Miron Romanul — să plece împreună la Viena, pentru o acțiune conjugată împotriva proiectului de lege a lui Trefort. Cauzele pentru ca,re nu s-a reuşit această corelare, *Ibid.,* Cf. şi scris. 195, n. 3.

3 Exista consemnul de a se păstra tăcere în legătură cu plecarea arhiereilor români la Viena, pentru cazul cînd s-ar fi înregistrat un eşec cu totul demoralizant al demer-sului. In orice caz, Ioan Vancea, mitropolitul de Alba-Iulia şi Făgăraş nu dorea cu nici un chip să se publice *nimic* în legătură cu plecarea sa. în mod răutăcios, *Telegraful român* divulgă plecarea în articolul *Varietăți. Personalia* din XXVII, 1879*^. 13, p. 51. Vezi şi *G. B. C.,* V, p. 312, n. 2.

4 „Indiscreția" s-a produs cu articolul *Deva, la 13/25 ianuariu 1879,* din *Gazeta Transilvaniei,* XLII, 1879, nr. 7, p. 9, în care se publică o adresă a românilor din Deva către mitropolitul 'Miron Romanul, rugîndu-1 să intervină la Tron pentru stă-vilirea proiectului de lege şcolară. Astfel, pas cu pas, secretul dorit al acțiunii mi-tropoliților cade, înainte de a se da comunicatele oficiale despre audiențe, aşa cum s-a preconizat.

197

Sibiu, 10/11 1879

Rever endisime !

Mai alaltăieri întrebam dacă şi cînd va fi plecat ex[celenta] sa d-n. mitropolit al nostru. Aseară aflai de la mitropolia de aici că în

ziua în care plecase mitropolitul Miron, venise aici un telegram *c*
provizorhtl din Curte, în care se spune că mitropolitul Ioan a pleca
2 febr[uarie]. Se înțelege, şi nespus de mine, că modul acesta de a
unii cu alții în relațiuni într-o cauză vitale, comună tuturor, a lăsat
o impresiune din cele mai neplăcute. Nu înțelege nimeni de ce Sib
să fie încunoştințat numai a 5-a zi despre plecarea mitropolitului c
Blaş şi, precum e lumea, lucrul se explică aşa: că Blaşul n-au av
nu are nici o încredere în onestitatea şi sinceritatea celor de aici,
teme de trădare. Alții, iarăşi, o explică ca rivalitate etc.

Eu, din parte-mi zic numai atîta: că *dacă* cumva nu este smi
data telegramului, atunci a fost lipsă de tact mai fin \

Din zioa în care plecă mitropolitul Miron, românii de aici
şi învoit între sine că ori va scoate această deputațiune ceva bun la
ori nu, ori va avea audiență ori că vor fi dați toți pe uşă afară în
brutale, la întoarcerea sa acasă, în Sibii, să primească pe mitropo
deputați cu ovațiune, cum nu se făcea nici lui Şaguna: cu muzică, t
orațiuni, deputațiuni de pe la toate comunele româneşti învecinat
le mulțămească la toți că, față cu neruşinatul despotism actuale
aruncat în pericol, s-au făcut de ură cu toată ungurimea cîtă a înnel
de boala fanatismului şi s-au expus la răzbunarea colcăitoare.

Românii de aici, adecă, vor să folosească această ocaziune s
demonstra în fața Europei că poporul nostru simte ca şi capii şi cond
torii săi, că cuțitul îi ajunge la os, că nu va mai suferi ca ungurul şi n
țul să-i calce şcoala şi biserica, să-i omoare naționalitatea.

De cînd cu incidentele sus-atinse de la Blaş, oamenii de aici
şi mai decişi a-şi executa planul acesta. Au dat ordin la b[aronul] P
să fie avizați de întoarcere cu 2 zile în[ainte].

Mă întrebară că d-voastră cum veți primi pe mitropolitul I
toarcerea sa?[2] Eu îi reflectai la fermanele din 1876. Oamenii de
însă sunt de părere că trebuie să se facă ceva şi la d-voastră. Dacă
permis studenților, să nu facă ei nimic. Aveți însă primpregiur prot
şi mulțime de preoți, cu mireni fruntaşi, dintre cari ştiu mai mu
carte. Aceia să se adune la o zi anumită în Blaş şi, formînd una de
țiune, să meargă la mitropolitul şi să-1 feliciteze prin un discurs bi
getat, care apîoi să se publice la timpul său[3].

Mă rog ca să binevoiți a vă consulta în această cestiune c
bărbați pătrunşi de sanctitatea cauzei. Unii din preoți îşi vor teme
tul. Dară să pună ticăloşii de 50 fi. într-o cumpănă şi viitoriul înt
discul celălalt.

De la Gherla primesc ştirea că pe la 28 ian[uarie] — 7 febr[
episcopul nu fusese acasă şi că numai apoi se ținu conferență, în car
adoptat propunerile Blaşului, dară numai în 8 v-a telegrăfat. Ce f
tate!

Deocamdată atîta. Salutare frățească,

G.

Aici curg protestele din protopopiate. Alaltăieri trămiseră un transport la mitropolitul. După întoarere îi vor veni, lui şi episcopilor, adrese de mulţămită cu sutele.

(Arhivele Statului Cluj-Napoca, Fond. Blaj, colecţia George Bariţ, nr. 681.)

1 Despre această încurcătură produsă de administratorul metropolitan din Blaj, G. Vancea,, vezi şi scrisoarea lui Ioan Micu Moldovan către Bariţ din 11 februarie 1879, în *G.B.C.,* V, p. 310-311. Vezi şi supra, scris. 195, n. 3.

2 Despre felul cum l-au întîmpinat blăjenii pe mitropolitul Ioan Vancea la reîntoarcerea sa din misiunea vieneza (despre care vezi *G. B. C.,* V, p. 312,. . n. 1), îl informează Ioan Micu Moldovan în 14 februarie *(Ibid.,* p. 311—312). în presă nu s-a publicat nimic despre această primire, din dispoziţia mitropolitului Ioan Vancea.

198

Sibiu, 14/11 1879

Reverendisime !

Am ştiut apreţia totdeauna cumplita poziţiune actuale a Blaşului,, de aceea am şi făcut excepţiune: nu am zis ca tinerimea să participe, şi nici chiar aici nu am lăsat rola primă tinerimei.

Aseară ţinurăm o conferenţa nouă de 42 inşi, între cari nici un funcţionar public şi nici un militarist, ca să nu compromitem. Mă onorară pe mine cu prezidiul. Cu rară unanimitate, se decise a se face primire cît se poate de strălucită şi a se ţinea discursuri-programă. Vreo 15 comune rurali vor fi reprezentate].

Dv. aţi putea mijloci cel puţin atîta, ca şi după întoarcerea excelenţei], sale să vie necurmat adrese din toată ;archidiecesa, în care de aci încolo să se coprindă şi mulţămită că a ostenit şi s-a expus urei vrăşmaşilor. Trebuie dă *încuragiăm* şi să *continuăm.* Am intrat în acţiune? Mergem înainte!

Mă tem că eu iară voi fi constrîns a mai venip dată la dv.
Ne veni telegram, iacă *acuma.* Primirea *&fost* prea bună.
Trece poşta. Salutare!

G. *Bariţ.*

(Arhivele Statului Cluj-Napoca, Fond. Blaj, colecţia George Bariţ, nr. 682.)

1 Spre deosebire de discreţia. oarecum fricoasă cu care Blajul greco-catolic 1-a primit pe mitropolitul Ioan Vancea la întoarcerea din Viena, Sibiul a făcut din eveniment o mare campanie publică. Miron Romanul şi ceilalţi delegaţi au fost primiţi sărbătoreşte, în gara Sibiului, ca nişte adevăraţi luptători pentru drepturile naţionale. Vezi *Primirea sărbătorească a deputaţiunei romane esmise la Majestatea Sa, în Telegraful român,* XXVII, 1879, nr. 16, p. 62-63. Cf. şi *Observatoriul,* II, 1879, nr. 13, p. 49-50 şi *Gazeta Transilvaniei,* XLII, 1879, nr. 12, p. 3 (articolul *O primire festivă la Sibii).*

199

Sibii, 2 marţiu st^n.

Reverendisime /

Informaţiunile pe care avuşi bunătate a mi le da prin scrisoa d-tale din 25 ale 1. tr.[1] îmi fuseră singura armă de apărare contra înfo telor atacuri la care sunt eu expus aici de 4 zile încoace. De aceea şi mulţămesc, chiar în numele sîntei noastre cauze, pentru ele.

Totodată mă simţ. îndatorat a vă da şi eu de aici informaţi de acelea de care nu aş fi voit să vă.dau niciodată.şi din care veţi cunoa că *nu* mîncărimea mea de publicist mă făcuse ca să vă întreb de unel altele.

Poate fi că aş face mai bine dacă cele ce urmează mai la vale le submite de-a dreptul la cunoştinţa ex[celenţei] sale cî-lui. mitropo După ce însă văz că mitropolitul de aici pleacă, precum auz, la dele ţiune, presupun că poate pleca,.ori că va fi plecat, şi al nostru. În cazul, eu aflu că este necesariu ca informaţiunile acestea să ajung cunoştinţa ex[celenţei] sale cît mai curînd şi sunt sigur că d-ta nu te subtrage de la sarcina aceasta.

Joi în 16/28 febr. veniră aici cei 12 braşoveni. Seara, unul di mă vizită şi-mi spuse că îndată, din primele vizite aflară „trista" ştir mitropolitul şi episcopul greco-catolici n-au mers la Viena în ca limbei şi că n-au subşternut împăratului nici un memorand. Aces îi răspunsei braşoveneşte, cum sunt dedaţi ei.

Vineri pe la 10 oare mă apucă pe stradă conducătorul Diamandi Manole^ supranumit în batjocură şi Gură-Mare şi Mac Mah cumnat cu Christea, om foarte brutale. Mă întrebă ca de ce nu pu eu *Memorandul* Blaşului[2]. Mă apăr pre cît se poate apăra cineva stradă> îi jur cămu-1 am, îl rog să mă lase, şi dacă vrea informaţiuni exa să mă caute acasă. „Ba nu, că d-ta ai compus *Memorandul,* trebuie ai, ştim noi." Apoi abia [scăpai][3] de acest om de răpaste.

într-aceea, mă invitaseră şi pe mine la measa dată de mitrop acelei deputaţiuni braşovene. Fiiul meu avu instinctul că n-ar fi bin merg la acea masă. Eu însă mă decisei, apoi întîmple-se orişice.

Am mers. înainte de masă voiam să vorbesc mitropolitului cî cuvinte şi să-1 reflectez la minciunile scornite. Le ştia. Dară abia ap să-i zic cîteva cuvinte, pre cînd se şi împlu sala de oaspeţi. Urmară t tele, îndată, în cel de întîi, exjcelenţa] sa d-n. mitropolit, apelînd la cordia şi solidaritatea tuturor în cauze naţionali precum este şi ace pendentă. Totodată să pricepem că nici chiar între capii biericeşt domină solidaritate în apărarea cauzei.

Se sculă D[iamandi] Manole cu o vorbire *lungă,* în care mai la u provocă pe *reprezentanţii presei* „ca să arunce cît mai curînd lum preste această atitudine misterioasă şi cu drept suspiţionată a Blaşu

Aci, am fost silit a le ţinea lecţiune despre *misiunea presei.* combătut Christea ![4] L-am tăiat. Din acea oară sala se prefăcu în ca de certe ordinarie. Acum ieşi Partjenie] Cosma, adv[ocatul], mai pe

şi vorbi în acest sens: „Nu-mi e ciudă pe Blaş, cît mai vîrtos pe Arad, căci în B[uda]pesta s-a rupt de către noi, ca să meargă acasă noaptea, să nu-1 poată primi poporul, că lui îi este frică de unguri. Apoi cel de la Caransebeş a compromis gros cauza, prin secătura de vorbire ţînută la întoarcerea sa, către popor. încît pentru Blaş, mitropolitul de acolo nu are nici o cauză plauzibilă de a ţinea *Memorandul* său pitulat. Dacă 1-a immanuat în adevăr Monarhului constituţionale, nu absolutistic, apoi el se poate publica fără nici o frică de mînia Maj[estăţii] Sale. Noi am întrebat în această privinţă pe d-n. Pâpai, care mijloceşte audienţele, şi ştim curat că tocma se cere a se publica, spre a curma orice ocaziune de a scorni alte secături. De aceea publicarăm şi noi pe al nostru. Să nu aştepte nimeni ca însuşi ministrul să dea în public un act care îl acuză chiar pe el, că nu e nebun să o facă aceasta".

După un alt orator, luă iarăşi mitropolitul vorba, dară acum iritat şi, după ce imputâ la ai săi fricoasa şi aequivoca purtare, înşiră propusurile şi faimele care cerculează asupra Blaşului, din care-mi aduc aminte numai de unele, precum: mitropolitul din Blaş se teme de gurile episcopilor rom[ano]-catolici şi nu cutează să facă nimic ce ar displăcea acelora; la întoarcerea sa de la Viena s-ar fi escuzat către ministru că ex[celenţa] sa nu ar fi făcut acest pas dacă nu l-ar fi provocat neuniţii din Sibii prin deputaţiune; în fine, spre cea mai mare mirare şi totodată indignaţiune a mea, ex[celenţa] sa se întoarce către *mine* provocîndu-mă ca să fac orice voi şti, să cer *Memorandul* spre publicare sau, dacă din partea Blaşului nu s-a dat la împăratul nici un memorand ori reprezentaţiune în această cauză naţionale, să spun lumei acest lucru curat aşa ca să se . ştie, căci încît pentru persoana sa, iată, declară în toată solemnitatea că „de ar rămînea singurel, părăsit şi desvotat nu numai de arhipăstorii gr[eco]-catolici, dară şi de sufraganii săi, ex[celenţa] sa e decis a merge înainte singur în această cauză, chiar cu pericol de a-şi pune capul".

Apoi iarăşi înnoi provocarea către mine. Urmară vivate detunătoarie. La aceasta, eu cerui cuvînt în cestiune personale, întrebînd pe mitropolit şi pe toţi mesenii, cu ce drept cutează ei a mă trage la tribunalul lor, a mă face responsabile de faptele mitropolitului şi episcopilor gr[eco]-catolici, a-i acuza pe aceştia de trădare şi perfidie în cauza naţionale. Protestai cu solemnitate, apoi adresîndu-mă către mitropolit îi zisei: „Din contră, după ce ex[celenţa] ta luaşi iniţiativa şi ne-ai trimis pe trei inşi la Blaş, ca să ne apropiem şi punem în relaţiune unul cu altul, tot ex[celenţa] ta aveai să te adresezi, mitropolit către mitropolit, consiliariu către consiliariu, să vă întrebaţi unul pe altul care cu ce rezultat v-aţi întors acasă".

La această retorţiune a mea începură să proteste cu toţii, că nimeni nu au voit să mă vateme, dară au dreptul să ştie dacă gr[eco]-catolicii sunt sau nu decişi a-şi apăra şcoalele, limba, cultura naţională, dacă mai ţin sau nu la naţionalitatea română.

A lipsit foarte puţin că nu mi-am luat pălăria şi să ies din sală. După ridicarea mesei, mitropolitul mă luă de mînă şi mă trase la o parte ca să îmi spună — să mă astîmpere! — că el, silit şi bombardat din toate părţile a trebuit să vorbească aşa. Preste aceasta, cele scrise nu de

altul, ci de Iust[in] Popfiu în ziarul *Bihar* [5] în ton aşa de apodictic, l-a adus şi pe excel[enţa] sa în prepus că ex[celenţa] sa mitropolitul de A[ba]-Iulia nu a dat împăratului nici un memorand în cestiunea subse sată. Preste aceasta, şi ministrul i-a vorbit ca în batjocură de ex[celenţ sa, că nu e forte şi că tremură de miniştri.

Pre cînd mi se spunea mie acestea, în altă parte a sălei Diamanc Manole punea cu alţii rămăşag pe 1.000 f. că episcopul gr[eco]-catol nu a dat nici un memorand la împăratul în cauza naţionale scolastic

Prea mult vă ţin. Orice corolarie să vi le faceţi înşivă. Ceea ce d resc eu este ca aceste informaţiuni să ajungă cît mai curînd, aşa veridi cum stau aici, la cunoştinţa excel[enţei] sale d-lui mitropolit al nostr căci falsificate, exagerate, cornurate s-au lăţit şi pînă acuma în ţa întreagă, înveninînd corpul naţiunei, consternînd şi ruşinînd foarte gr[eco]-catolicii noştri, aruncînd din nou tăciunele urei şi chiar al host lităţii între noi, compromiţînd cumplit pe capii noştri bisericeşti, smu gîndu-le, în parte, chiar conducerea din mîni, făcînd bucurie satani inemicilor, dînd ministeriului arme de nimicire contra noastră.

Este învederat: ministeriul va face totul spre a înverşuna pe mitr poliţi unul în contra altuia, curat cum a făcut cu cei doi antecesor Ei, dară mitropolitul gr[eco]-răs[ăritean] declară pînă acuma de trei o faţă cu cîte 24—30 de persoane, că este prea decis a merge înainte şi lupta, chiar cu pericolul totalei sale căderi! „Nu sunt angajeat la nime cu nimic, nici în sus, nici în jos, decît numai către naţiune şi către ins tuţiunile bisericei mele. Voi merge înainte!" Aşa îşi încheia unul d cuvintele sale.

Acum vă las ca să alegeţi singuri unul din două rele: mînia min trilor prin publicare sau ura şi discordia naţionale, cu perderea aucto tăţei chiar şi la românii gr[eco]-catolici. Trebuie să ştiţi că în fund mărei colcăie înfricoşat.

Salutare!

G. Ba

Alaltăieri dă[d]useră şi saşii o protestă la Monarh în cauza limb Ei au ţinut aici conferenţă, mai bine convent, în această cauză, concl mat din toate decanatele.

(Arhivele Statului Cluj-Napoca, Fond. Blaj, colecţia George Bariţ, nr. 684

1 Vezi *G. B.* C, V, p. 313-316.

2 Vezi şi scris. 195, n. 3. La o conferinţă îngustă de la începutul lunii februa blăjenii iau hotărîrea întocmirii unui memorial pe care Ioan Vancea să-1 înmîneze păratului în legătură cu proiectul legii Trefort. Se pare că Bariţ a- fost însărcina redactarea documentului. Starea de tensiune ce răzbate din această scrisoare se dator faptului că Blajul întîrzia — după părerea neuniţilor din Sibiu! — să dea publici textul memoriului. Petiţiunea, intitulată *Cesarea Regia-Apostolica Majestate !* *graţios al nostru domn şi rege!* apare mai întîi în *Telegraful român* (XXVII, 1 nr. 24 din 27 februarie stil vechi, p. 94 — 95) şi apoi în *Gazeta Transilvaniei* (XLII,

nr. 17.din 1/13 martie 1879, p. 2). *Observatoriul* lui Bariț n-a publicat memoriul. O ediție mai nouă la Teodor V. Păcățian, *'Cartea de aur.,.,* Sibiu, 1910, p. 708—713. Celălalt memoriu, al sibienilor, cu titlul *Majestate imperială, şi apostolică regală ! Prea grațioase doamne !* s-a tipărit mai întîi în *Observatoriul,* II, 1879, nr. 12, p. 45—46. Vezi şi la Teodor V. Păcățian, *Op. cit.,* p. 713-720.

3 Lapsus calamj.: cuvîntul lipseşte în original.

4 *Nicolae Cristea,* redactorul *Telegrafului român.*

5 *Iustin Popfiu,* 1841—1882, scriitor bihorean, cleric greco-catolic de vază şi orator de amvon cu oarecare renume. Despre el: Eugeniu Potoran, *Poeții Bihorului,* Oradea, 1934, p. 38—43; Teodor Nes, *Figuri bihorene — Iustin Popfiu (1841—1882),* în *Familia,* seria a doua, III, 1936, nr. 4; Gh. Cardaş, *Justin Popfiu,* în voi. *Poeții şi prozatorii Ardealului pînă la Unire (1800—1918),* Bucureşti, 1936, p. 180; Petre Dejeu, *Instituțiunile culturale din municipiul Oradea şi județul Bihor,* Oradea, 1937, p. 145— 146; Vasile Vartolomei, *Iustin Popfiu. La centenarvil naşterii,* Cluj, 1941.

6 Alexandru Sterca Şuluțiu şi Andrei Şaguna.

XLVI

CĂTRE IOAN BIANU [1]

(1880-1893)

200

Sibiu, 25/13 mai 1880

Domnule Bianu !

Eu am ajuns de la Bucureşti în Sibii numai după 22 de zile, din cauza altor drumuri şi afaceri grele din alte părți, ceea ce voi fi necesitat să fac şi de Rosaliile iuliane.

Aşa, scrisoarea d-tale din 8 mai (26 apr.) o am citit, împreună cu alte vreo 63 aflate pe scriitoriu, numai alaltăieri, iară pe cea din 22/10 mai, numai aseară. De aici se explică întîrziarea răspunsului meu la .scrisoarea d-tale anterioaiă.

Astăzi grăbesc a da informațiunile ce urmează, relativ la ordinul ce ai primit de la on[oratul] nostru d-n. preşedinte Ioan Ghica, şi te rog să binevoieşti a i le comunica.

• : Eu recenziunea ce am făcut celor 2 volume din *Convorbirile economice* [2] nu o .compusesem din însărcinarea comisiunei premiselor anuali, căci, după ce d-n. auctor şi-a retras cartea, comisiunea nu s-a

mai ocupat de aceea. O am studiat eu din îndemnul propriu şi cu sco
ca recenziunea să o citesc, conform regulamentului, în secțiunea noastr
istorică sau în comisiunea de trei, destinată a examina operate străin

în zilele din urmă, secțiunea abia se mai putea aduna în num
regulamentariu. Mi-am citit dizertațiunea la 3 membri,, o am insinu
pentru plenum. D-n. secretariu generale a uitat de 2 ori să. o pu
la ordinea zilei. Atunci eu mi-am zis: „Cu atît mai bine, căci şi a
planul meu rezervat fusese ca cestiunilor naționale-economice. *rom
neşti* să le dau aici, dincoace, publicitate cît s-ar putea de întinsă

Deci, după ce a lipsit orice ocaziune de a se decide prin votul Ac
demiei publicarea acestei recenziuni în *Analile* sale, eu m-am grăb
a b insinua la comitetul Asociațiunei noastre literarie de aici şi, pr
urmare, acea dizertațiune se va publica în analile noastre transilvan
îndată în tomul II, care va ieşi după Rusalii. O voi reproduce şi
Observatoriul[2] meu, cu cîteva citațiuni mai lungi din carte, citațiu
de acelea pe care on[oratul] d-n. I. Ghica le-a scris dintru toată convi
țiunea sufletului său şi mie mi le-a scos din inimă şi rinichi.

încît pentru raportul făcut asupra documentelor adunate de d-
Nic[olae] Densuşianu, eu nu am citit nimic. D-voastră însă la canc
larie sunteți rău informați în privința aceluia. Nu eu am fost însă
cinat cu compunerea aceluia, căci asupra mea se încărcaseră alte
îndoit mai multe decît mi se cuvenea, în proporțiunea numărului mem
brilor prezenți. Eu luasem asupră-mi a citi numai raporturile d-
Densuşianu şi, din îndemnul propriu, vreo 12 fasciculi de document
D-n. Hodoş a fost însărcinat cu referada, iară la plecarea sa din s
dință mi-a promis că mi-1 va lăsa, respectiv îl va aduce în cancelar
ca să-1 iau eu şi să-1 comunic cu secțiunea.

Nu 1-a adus, nu mi 1-a dat. Eu am notificat această împregiura
secțiunei şi am cerut să se treacă, de către secretariu, în procesul-verba
pare-mi-se cel din urmă (îl aveți acolo).

într-aceea membrii secțiunei, cîți au fost de față, se informase
că în acea colecțiune, pe lîngă frumosul număr de acte pînă aci n
cunoscute, sunt altele, multe, publicate în diverse timpuri, de căt
scrietorii istoriei transilvane şi ungare. însă ca să poată cineva spe
fica, clasifica, apreția o colecțiune oricare, fie şi numai de mărim
acesteia, nicidecum nu sunt de ajuns 3 săptămîni şi nici 3 luni. Lucru
de acestea nu se fac în fugă. Cele adunate în vreo 16 luni cer, pent
citire, mai mult de 16—20 zile.

Mai ştiu şi atît, că d-n. Hodoş voise a propune pt. d-n. Densușia
o remunerațiune nouă de 500 1. n. Ceilalți membri însă n-au voit
auză de aşa ceva, mai vîrtos după ce au văzut starea bilanțului
excesivele speze făcute cu tipărirea cărței d-lui Tocilescu şi alte cîte
fără nici o autorizare din partea plenului*.

Cu această ocaziune fac cunoscut, anume d-tale şi d4ui secreta
generfal], că d-n. profesor dr. N. Nilles de la In[ns]bruck v-a trimis p
mine *Kalendarium manuale utriusque ecclesiae orientalis et occidenta
Academiis clericorum accomodatum, auctore Nicolao Nilles* etc, 187
Ar fi bine să-i adeverați, în trei linii, primirea. Dacă nu voiți în a

limbă, chiar româneşte, că ştie şi limba noastră, precum se vede chiar din acel *Sinaxariu* foarte interesant, pe care n-ar strica să-1 frunzărească şi d-n. Hasdeu.

Eu am dat bătrînului Nilles cîteva cărţi istorice. Dînsul au adunat din arhivele de la Strigon (Estergom) mulţime de documente relative la unirea religioasă a românilor între 1692—1700 şi pînă la Carol VI. E decis a le publica cît mai cutînd, dacă vor fi lectori români[6].

Nicidecum nu ar strica să se aboneze şi Acadeiriîa noastră la *Zeitschnft fur catholische Theologie,* IV, Jahrgang, In[n]sbruck, 1880, redactată de iezuiţii de acolo; însă *tocma* de aceea costă numai 3 fl. pe 1 an.

Cu toată stima,

G. *Barit.*

(B. A. R., Fond. coresp., cota S 68 (1), CDXCI, inv. nr. 54.718.)

1 *lodn Bianu,* 1856— 1935, istoric, filolog, şi-a cîştigat notorietatea prin organizarea modernă a Bibliotecii Academiei Române şi prin iniţierea *Bibliografiei româneşti vechi.* Despre el: *Omagiu lui I. Bianu din partea colegilor şi foştilor săi elevi,* Bucureşti, 1927; *Sărbătorirea profesorului Ion Bianu la Universitatea din Bucureşti, Facultatea de filosofie şi litere, în ziua de 7 ianuarie 1928,* Bucureşti, 1928; Eugen I. Păunei, *Ion Bianu (1856—1935),* Cernăuţi, f. a.; Sextil Puşcariu, *Ioan Bianu,* Cluj, 1935; Ioachim Crăciun, *Doi bibliologi români, Ioan Bianu (1856—1935) şi Al. Şadi-Ionescu (1873 —1926). Deux bibliologues roumains, Jean Bianu, 1856—1935, et Al. Sadi-Ionesco, 1873 — 1926. Texte roumain et frangais,* Cluj, 1937; I. Simionescu, *Amintiri academice,* în *Cele trei Crişuri,* XXIII, 1942, p. 131—134; Nicolae Comşa, *Corespondenţa între Ion Micu Moldovanu şi Ion Bianu. Un capitol din colaborarea între Blaj şi Bucureşti,* Blaj, 1943; Dan Simonescu, *Ioan Bianu, bibliotecarul Academiei Române. 35 de ani de la moartea sa,* în *Revista bibliotecilor,* XXIII, 1970, nr. 2, p. 107—109; Avram S. Todor, *Ioan Bianu (1856—1935),* în *Apulum,* XII, 1974, p. 664—673; *Scrisori către Ioan Bianu,* ediţie de Marieta Croicu şi Petre Croicu, I—V, Bucureşti, 1974—1978. .

2 Este vorba de ediţia a treia a scrierii lui Ion Ghica, *Convorbiri economice,* I–II, Bucureşti, 1879. Un al treilea volum va apare tot acolo în 1884.

3 Nu s-a publicat nici în *Transilvania,* care n-a apărut în 1880, nici în *Observatoriul.*

4 Nicolae Densuşianu făcuse, pe cheltuiala Academiei, o-amplă documentare în bibliotecile din Transilvania şi Ungaria, de unde a copiat un impresionant număr de documente, mai ales despre Răscoala lui Horea. Cercetările s-au desfăşurat în a doua jumătate a anului 1879. în 1880 el raportează în două rînduri Academiei despre rezultatele obţinute: în şedinţa din 11 ianuarie 1880 citeşte *Raportul d-lui Densuşianu asupra cercetărilor făcute în bibliotecile şi arhivele din Ungaria şi Transilvania de la iuniu pînă la decembre 1879* (în *Analele Academiei Române,* tom. II, Seria II,. partea I, Anexa C.), iar în 21 martie *Raportul general al d-lui Dznsuşianu despre rezultatele misiunii sale (Ibid.,* Anexa B.). în şedinţa din 25 martie, Bariţ şi losif Hodoş sînt însărcinaţi să studieze documentele aduse de Densuşianu, lucru ce nu s-a făcut în condiţii bune, din cauza resentimentelor celor doi faţă de tînărul istoric. Vezi şi *Scrisori către **Ion Bianu,*** I, p. 56—57, n. 4 şi 5, „Spezele" făcute cu cartea lui Tocilescu: pentru tipărirea cărţii sale *Dacia înainte de romani,* Grigore Tocilescu primise din partea Academiei suma de 415 lei (vezi *Analele Academiei Române,* Seria II, tom. II, şedinţele ordinare din 1880—1881 şi sesiunea generală a anului 1881, secţiunea I, partea administrativă şi dezbateri, p. 59).

5 *Henrik Nicolaus Nilles,* 1828— ?, iezuit celebru, profesor la Innsbruck, autor al unor remarcabile exegeze despre trecutul bisericesc din orientul Europei.

6 Le-a publicat şi constituie conţinutul cărţii care 1-a făcut celebru în rîndul românilor: *Symbolae ad illustrandum historiam ecclesiae orientalis in terris Coronae S. Stephani,* I—II, Oeniponte, 1885. Altă carte a lui referitoare la români: *De Princip. Joanne Stephano Moldaviae et nomine Vajvoda ritus graeci,* Oeniponte, 1885.

201

Sibii, 31 mai n. 188

Stimate domnule Bianu !

Adeveresc primirea exemplarielor din *Album,* pentru care vă mulţămesc, cum şi a celor 215 exempl[are] din *Programa pentru adunarea datelor*[1] etc. din partea d-lui coleg Hasdeu. O parte bună din acestea voi împărţi eu cu mîna mea, în călătoria ce am să fac de Rusalii di Cluş şi în alte părţi ale ţerei, pe la persoane de la care putem să aşteptăm ceva. Sper că m[anu]s[cri]ptele pe care le-am trimis la adresa Academiei pentru d-n. Hasdeu, în aceeaşi zi în care i-am şi scris d-sal despre unele lucruri, i s-au transpus spre folosire.

De cînd m-am întors de la dv. am aflat şi mai exact cauza pentru care partea cea mai mare a exemplarielor trimise pe la ss-ele consistorie nu s-au împărţit, şi chiar *aici* nu se ştie nici unde va fi stîrpitulat pachetul. Numai în Banat s-au împărţit. Este coprinsul de pe pagina 1 şi una parte din a 2[a]. Jurămîntul pe care-1 pun aici toţi funcţionarii statului şi toţi prelaţii bisericelor are unele clauzule ca li s-ar putea citi după împregiurări, sau cu plan precugetat, asupra capetelor lor. Aşa, de ex[emplu] este ca să nu cuteze a sta în nici o relaţiune sau corespondenţă cu suveranii etc. din alte ţări, nici a se fa membru vreunei societăţi străine, cu atît mai puţin secrete, şi dacă afla că stă altcineva, sunt obligaţi prin jurămînt ca să *denunţe,* că de nu, este vai de ei.

Iacă părerea mea în această privinţă: deocamdată să nu retipări acolo nimic din acest cestionariu, pentru ţerile acestea, dajă d-n. col Hasdeu să mă autorizeze ca eu să reproduc acel cestionariu, întreg, foaia Asociaţiunei noastre, afară de pag. 1, căreia i se va afla loc airea

într-aceea, primitele 215 ex. se împart cu economie strictă, m ales pe la gimnazii, seminarii, preparandii, scoale primărie cu cîte 4 5 învăţători.

Mai departe: ştiţi că teritoriul poştelor este împărţit în zone. Aşa de ex[emplu], cum ai trecut de la Blaş mai departe, porto pentru România e duplu, şi decît greşeşte cineva, devine triplu şi mai mult. Dară şi altmintrea la preoţi, profesori, învăţători,locuitori mai departe în ţară nu le este îndemînă şi se tem să stea în corespondenţă, mai ales cu persoane distinse din România şi aşa mai bine nu fac nimic.

Deci, dacă d-n Hasdeu află de bine a facilita *bieţilor creştini* de aici studierea limbei şi înaintarea studiului lor la auctorul dicţionariului, să permită ca aceşti *creştini sa, le* trimită numai la Sibii, pe adresa red-[acţiei] *Transilvaniei,* care nu e îmbrăcata în roşu ca să se sparie şi înfurieze taurii din această ţară, pentru cari cultivarea limbei noastre este-petec roşu. Eu apoi, adunînd 2—3 studii, le-aş. înainta îndată la Academie.

Dacă d-n. Hasdeu se învoieşte, îl rog ca să binevoiască a-mi face cunoscut. Dacă nu, tăcerea d-sale o voi considera ca negativă.

Nu cumva ginere-meu C. Iuga este bolnav rău, că la două scrisori nu-mi răspunde nimic?

Al d-voastră stimătoriu,

G. Barit.

(B. A. R., Fond. coresp., necatalogat)

1'„Albumul" este excelenta monografie *Biserica episcopala a Mânăstirei Curtea de Argeş, restaurată în zilele M. 'S.' Regele Carol I, restaurată din'nou în ziua de 12 octombrie 1886,* Bucureşti, [1887]. Bariţ a popularizat insistent grandioasa "tipăritură, mai întîi ca semnalare (Vezi *Bibliografie,* în *Transilvania,* XVIII, 1887; nr. 11—12, p. 99), apoi, în stilul său, prin texte din lucrare *(Din Album publicat în memoria restaurărei bisericei de la Curtea de Argeş, Ibid., nr.* 13—14, p. 114—116 *şi Precuvîntare Ia Album al bisericei episcopeşti de la Curtea de Argeş, Ibid.,* nr. 15—16, p. 127—129). Cealaltă tipăritură era chestionarul lingvistic al lui Hasdeu, *Programa pentru adunarea datelor privitoare la limba română de B. P. Hasdeu. Ediţiunea Academiei Române,* Bucureşti, 1884.

2 S-a publicat'în *Transilvania,* XVIII, 1887, nr. 15—16, p. 121—127, *întreg.*

202

Clus, 12 iuniu 1887

Stimate domnule Bianu!

Aflîndu-mă~ eu aici în Cluş pentru explorări istorice, onor[atul] "domn advocat Iuliu Coroianu[1], totodată coleg;al meu în comitetul nostru electorale îmi descoperi că. are să plece la Bucureşti în afaceri particularie şi că ar voi să aibă un bilet de cunoştinţă către vreun membru al Academiei. Îmi spuse însă că dv. ambii rsunteţi prea bine cunoscuţi şi chiar înrudiţi.

Aceasta mă face ca să aflu de prisos a mă adresa cătră vreu membru mai ales cînd nu poci şti cari dintr-înşii mai sunt în capital Vă rog însă, pe d-ta şi pe d-n. Nic[olae] Densuşianu, ca să binevoi a fi amicului nostru comun de ajutoriu, ca să poată cunoaşte bir institutele capitalei.

Rev[erenţa] sa dr. Grpgore] Silaşi, iubitul nostru amic, carele făcut corecturele la ediţpa] II din *Chronica* lui Şincai[2] nici pînă astă n-â primit un exemplariu, care crede-ma căi s-ar cuveni d-sale pentr toţi cluşanii.

Salutare şi frăţie,

G. Bar

(B. A. R., Fond. coresp., necatalogat)

1 *Iuliu Coroianu,* 1847 — ?, născut în Craidorolţ din comitatul Satu Ma jurist, a fost mai întîi funcţionar de stat, apoi din 1874 avocat în Cluj. A făcut pa din conducerea Partidului Naţional Român, în care calitate a luat parte la acţiun *Memorandumului,* fiind condamnat la doi ani şi jumătate de închisbare. Slab cunos biografic. Despre activitatea, sa memorandistă vezi Şerban Polverejan şi Nicolae Cord *.Mişcarea memorandistă în documente (1885—1897),* Cluj, 1973, pass.

2 Ediţia academică a *Hronicii* lui Gheorghe Şincai, apărută la Bucureşti în 1 sub îngrijirea lui Grigore Tocilescu.

203

Sibii, 25/13 dec. 1

Stimate, domnule. 'Biany>!

Alaltăieri, în 23/1,1 dec. am trimis una parte din documente, d tinate pentru Academie, fireşte ca marfă cu declaraţiune de vam ilar am înaintat raport separat. Mă tem însă că acel colet zăcea în vamă cu săptămînile, dacă, nu va întreba cineva de el, ex. cu ocaziunea cînd vă vin coleturi cu cărţi din alte teri. Căci cînd se poartă acest război de vamă., noi cei de aici suntem supuş multe şicane din partea vameşilor României. Ni se ia şi.ia poştă po întreit ca mai înainte, pentru colete. trimise cu poşta, ca marfă, xa scrisoare, căci ca scrisoare ar fi poate înzecit. Auzi d-ta:.5 kil., 1 76 c[ruce]ri == preste 4 lei! ..

Rogu-vă, căutaţi în catalogul Bibliotecei, dacă aveţi sau nu car vechie *Sicriul de aur,* despre care am pomenit în raport cătră on[ora Delegaţiune, ca să. pot da un răspuns bietului preot bătrîn de la ghişoara[2].

Mult m-ar îndatora unul dintre tinerii din Cancelaria academ dacă mi-ar decopia sumariele scrise de mine pe documentele transm alaltăieri[3].

Al d-tale stimătoriu,

G. Bar

* (B. A. R., Fond. coresp., necatalogat)

1 „Primite" (nota lui Bianu). Este vorba de o parte din documentele personale trimise de Bariț la Biblioteca Academiei, şi din care s-a constituit apoi, actualul iond Bariț.

2 „20 fl. dacă este exemplfarul] complet şi bine cons[ervat]" (nota lui Bianu). Este o ofertă de carte românească veche, parvenită prin intermediul lui Bariț.

3 „Trimes astăzi 21 dec. [18]87" (nota lui Bianu).

4 Adnotată de Bianu: Răsp. 21 dec. [18]8.7".

204

Sibii, 16/4 oct. 1889

Stimate domnule Bianu !

în vara trecută, cînd mi-ai făcut onoarea ca să mă vezi aici, în Sibii, ai avut bunătate a-mi împărtăşi că onor[ata] Delegațiune ar fi decis a mă ajuta cu o sumuşoară oarecare la tipărirea studiilor mele istorice şi a mai multor documente V

Precum veți fi observat, eu am publicat voi. I pe spezele mele, şi-1 am gata din iuniu. Am ajuns şi din voi. II la coala 15-ea.

Ştiu bine că eu nu am nici un drept ca să cer subvenţiune de la Academie şi nici de la oricine altul din România pentru publicarea lucrărilor mele, destinate mai mult a folosi românilor locuitori în țerile Monarhiei austro-ungureşti, şi foarte puțin românilor din regatul României, cari şi fără de aceea n-au prea avut timp de a se interesa de trecutul şi de suferințele noastre, ale celor de aici. După ce însă am aflat despre acea generozitate a domnilor colegi, după ce nobilul şi genialul nostru domn secretariu general[2] încă-mi pusese oareşicare ajutoriu în perspectivă din partea Academiei, te rog ca să binevoieşti a mă informa în trei cuvinte dacă poci spera de acolo vreo subvențiune, de la care apoi va depinde şi prepararea volumului al treilea pentru tipariu, din mulțimea de material cît am adunat în viață, sau ca să mă îngrijesc tot eu despre coperirea ulterioară a.spezelor de tipariu. Cu atît mai vîrtos, cu cît ne este cunoscut la toți cît este de mic publicul nostru cetitoriu pentru scrieri serioase.

Şi apoi, *acestea* publicațiuni ale mele îşi au tendința lor, pe care o văd numai aceia cari mă cunosc de *aproape,* din tot trecutul meu. Ca o probă vă trimit, tot cu poşta de astăzi, unele coaie de corectură.

Să ierți că-ți mai fac şi eu de lucru cu comisiuni de o natură atît de gingaşă.

Pe lîngă salutare cordială, sunt al d-tale stimătoriu,

G. *Barit.*[3]

(B. A. R., Fond. coresp., necatalogat.).

1 Academia Română a hotărît să-1 ajute pe Bariț la tipărirea volumului II di *Părți alese din istoria Transilvaniei pre două sute de arii din urmă,* al căruui pri volum apăruse la Sibiu în 1889.

2 *Alexandru Odobescu.*

3 Adnotată de Bianu: „Trimes 2500 lei în 30/18 octobre 1889".

205

Sibii, 6/18 aprilie 1890

Iubite domnule Bianu!

Cînd ne-am văzut mai pe urmă, înainte de plecarea mea, d-ta avut bunătate a-mi promite **că** vei prezenta generosului domn minist Teodor Rosetti un exemplariu în două volume din *Istoria Transilvan pe 200 de ani*[1] ca un semn de înaltă stimă şi recunoştință^ cu care sunt dătoriu, şi **samă** escuzați că de aici nu se pot trimite legate, fă rizic de stricăciune.

Astăzi, librariul meu Krafft a înaintat la adresa Academiei Romă un colet mai mare, cu tren ordinariu, ca marfă. în acela veți afla exemplfare] voi. I et II, şi anume:

1 pe hîrtie ceva mai fină, pentru d-n. ministru;

1 pentru d-n membru G. * Tocilescu, schimb:

1 pentru d-n. Nic. Densuşianu;

1 pentru d-n I. M. Rîureanu, vechi profesor şi director, tot vechi amic al meu (Strada Oltenii! 35. L-am înştiințat: cred că veni singur să-1 ia).

Un colet separat este adresat lui Socec et Comp. Ginere-me nu va lipsi a-1 înştiința, după sosirea marfei. Orice-speze de transp la acest colet să se treacă în socoteala mea, şi casariul îmi va trim cont.

Tot aşa să se întîmple şi cu coletul de cărți pe care4 aştept de Ia d-voastră. îl aşteaptă însă şi cîteva cocoane române, căr le-am promis *Visul poetului*[3], apoi elevele noastre din şcoala supe oară.

Eu mai stau în Sibii pînă la 3 mai, apoi plec iarăşi.

D-ta mi-ai băgat un purece în urechie cînd mi-ai reflectat că putea întîmpla ca să mi se ia şi cîteva exemplarie pentru premii. fi bine, dară din cauza întîrzierilor de la vamă etc. ar trebui să cu 1 lună înainte de examene.

Prețul la 2 volume ar fi 20 lei noi; la mai multe exempl[a rabat 20%.

Salutare cordială,

G., *B*

(B. A. R., Fond coresp., necatalogat.)- —

1 Volumul II, apărut în 1890 la Sibiu, cu sprijinul bănesc al Academiei Române.

2 *Constantin I. Iuga,* soțul fiicei mai mari Victoria.

3 *Visul poetului,* Bucureşti, 1890, volum de Carmen Sylva.

4 Adnotată de Bianu: „Executat tot şi răspuns la 17/29 april 1890. I. B."

206

Sibii, 1 mai 1890

Iubite domnule Bianu ! *i*

Primind astăzi scrisoarea d-voastră din 17/29 ale l[unii] expir[ate], pe lîngă că vă mulțămesc pentru osteneală ce-ați făcut prin împărțirea exemplarielor din scrierea mea[1] la adresele ştiute, nu lipsesc a vă face cunoscut că, duminecă în 27/1.5 am primit şi eu aviso despre sosirea lăzii cU cărțile ce ați binevoit a-mi trimite, iară luni, trecînd acelea prin reviziunile cerute *aici,* au ajuns sănătoase în locuința mea. Pînă astăzi, am şi terminat împărțirea lor, de aici pînă. la Oravița, Temişoara,' Arad, Beiuş, Oradea, M[âramaroş] Siget, Cluş, Bla,ş etc, etc, cîte puține, pre cîte s-au ajuns. Prin elevele din internat am trimis la mamele lor, din ambele scrieri, 45 exempl. Am împătrțit şi la membrele Comitetului Reuniunii femeilor române, ce nu numai ştiu citi, dară şi *înțeleg* cele citite.

Nespusă bunătate s-a făcut prin darul acesta! Am împărțit mai tot la familii, la mame cu fete. Să vă imaginați cîte femei *mame,* fripte de sete, care toate cer cîte un pahar de apă răcoritoare! Dară nu se ajunge la toate. Noroc că scrierile se pot împrumuta una de la alta[2].

D-zeul părinților noştri să binecuvînteze pe Doamna Carmen Sylva, să o dăruiască cu sănătate perfectă şi cu viață îndelungată pentru minunatul nutremînt spiritual ce dă literaturei noastre naționale, prin care deşteaptă şi susține în spirite cea mai nobilă rivalitate la bărbați şi la femei, pe cîmpul cel vast al *adevăratei* culture, atît morale cît şi naționale. Femei de la noi zic că Carmen Sylva o trimise Maica Preacurată la români. Aşa cred cele de aici.,,

Din voi. V *Acte şi documente*[3] mi-ați trimis patru exempl. în loc de 1. Nu cumva din eroare? Ce sa fac cu ele?*

Salutare cordială de la al d-voastră stimătoriu,

\';\ *G. Bariț.*

[Adresa:] D-saie domnulu Ioan Bianu, profesor la Universitate, bibliotecariu al Academiei Romane etc. *Bucureşti* .

(B. A. R., Fond. coresp., necatalogat.)

1 *Părți alese din istoria Transilvaniei,* voi. II. ,

2 Carmen Sylva a trimis pe seama transilvănenilor, în dar, un mare număr de exemplare din volumele sale *Cuvinte sufleteşti,* Bucureşti, 1888 şi *Visul poeUdui,* Bucureşti, 1890.

I

3 Este vorba de corpusul de *Acte şi documente relative la istoria renaşterei române. Actes et documenisrelatifs â Vhistoire de la regeneration de la Roumanie,.* I - X , Bucureşti, 1889-1909 Inițiatorul si realizatorul colecției a fost D. A. Sturdza. In voi. V (Bucureşti, 1890, 1122 pagini) sînt cuprinse acte relative la anul 1857. Vezi şi *Enciclopedia istoriografiei româneşti,* Bucureşti, 1973, p. 395.

207

Sibii, 28/16 mai 1890

Iubite domnule Bianu !

După întoarcerea mea dintru o călătorie, aflînd pe masă şi scrisoarea d-tale din 21 apr. vechi, nu am lipsit a îmj ărți cele 3 exempl. din *Acte şi documente* voi. V,[1] iară spre legitimarea mea, alături •[• adeverință de la respectivii domni.

în scrisoarea d-tale din 17/29 aprilie nu se vede nici un postscript. Ți s-a întîmplat şi d-tale, ca şi mie şi la alții mulți, în cazuri de .acestea şi întră mulțimea afacerilor.

Destul că acum, cu această expedițiune,. suntem în ordine şi, din partea mea, rămîne numai ea să mulțămesc generoşilor editori, şi anume ilustrului nostru d-n. secretariu general pentru volumele cu care am fost eu onorat. .

Asemenea, mulțămesc din nou în numele familiilor române şi al şcoalelor pentru exemplariele împărțite din *Cuvinte sufleteşti* şi din *Visul poetului*[2]. Nu puteți crede ce bine au prins *aici* acele scrieri! Ei, dvoastiă pe *acolo nn* ştiți ce este setea aici.

Scriind acestea mi se ridică un scrupul, asupra căruia te rog ca, dacă poți, să mă luminezi. Eu am împărțit din cele două volume ale *Istoriei*[3] mele, în Bucureşti,, preste 50 de exemple. Mă tem însă că tocma pentru preşedintele nostru actual[4] nu va fi rămas, după cum doream eu, *un* exemplariu în localul Academiei. M-au tot amețit unii-alții că d-n. I. Ghica vine azi, ba mine, poimîne de la Londra. Mi-ar fi foarte ruşine dacă mi s-ar putea imputa — cu tot dreptul — că tocma la d-sa nu am cugetat. Ca să-mi fac speranță că-i voi prezenta toate trei volumele dintr-o dată, ar însemna că voi să mă joc de-a mîța oarba cu moartea, care poate să mă ia pînă în primăvară, cînd voiam să fiu gata cu v[olumul] III[5]. Poate fi că ştie ginere-meu de acolo[6].

Cu toată, stima

G. Bariț.

(B. A; R., Fond. coresp., necatalogat)

1 Vezi scris, precedentă, n. 3.

2 Vezi scris, precedentă, n.. 2.

3 *Părți alese din .istoria Transilvaniei pre două suie de ani din urmă,* I —II> apăruseră la Sibiu în 1889— 1890.

4 Preşedintele Academiei Române era la acea dată Ion Ghica.

5 Va apare tot la Sibiu, în 1891. George Bariţ îi va supravieţui doi ani.

6 Constantin I. Iuga, soţul Victoriei.

208

Sibii, 8 iun. n. 1890

Iubite domnule Bianu !

Absentînd eu cîteva zile la Blaş, în afacerile fundaţiunilor noastre, şi anume în ale Fondului şuluţian [1] care dă de lucru mai mult decît toate celelalte, numai astăzi poci răspunde la scrisoarea d-tale din 1/31 mai, în care ai avut bunătate a mă informa că din *Istoria* mea se mai află în Academie 1 exempl. I et II [2].

Vă rog prea mult ca acelea două volume I et II să binevoiţi a le înainta din partea mea preşedintelui Academiei, principelui Ion Ghica, la Londra. Eu, de aici, nu voi lipsi a-mi face datoria către d-sa.

într-aceea, împregiurările noastre mă silesc ca iarăşi să vă mai incomodez cu altă rugare. După ce am împărţit, precum îţi scrisesem, cele două scrieri ale Doamnei Carmen Sylvaîn ţinuturile locuite de români, acuma văz că numai cît am deşteptat setea. Vicariul din Marmaţia, T. Bud [3] îmi scrie că după ce a citit *Cuvintele sufleteşti* în societate cu alte persoane, acum simte trebuinţă de a forma din ele predice bisericeşti.

D-n. advocat Paul Pop din Beiuş, cu scrisoarea sa din 2 iuniu n. îmi cere 25 exemplarie din *Cuvinte sufleteşti,* ca să le plătescă îndată ce îi va fi împărtăşit preţul, pentru că văzînd la dînsul alte familii exemplariul ce i-am trimis eu, toate voiesc să aibă acea carte. Eu îi răspund astăzi că iiu ştiu preţul cărţii, dară voi întreba la dv.

Te rog, deci, ca să ai bunătate a-mi comunica preţul, a-mi şi mijloci trimiterea de 25 exempl[are], iară preţul să-1 numere casariul Iuga în contul meu, pentru care-i şi scriu, tot astăzi.

Salve et me ut facis dilige ! [4]

G. *Barit.*

(B. A. R., Fond. coresp., necatalogat.'

1 Fundaţia mitropolitului Alexandru Sterca Şuluţiu, instituită în 1861 la dorinţa acestuia. Vezi *Fundaţiunea fericitului Alexandru Sterca Şuluţiu, arhiepiscopia metropolit gr-cat. de Alba-Iulia,* Blaj, 1870. Bariţ era membru al epitropiei acestei fundaţii.

2 Scris, anterioară, n. 3.

3 *Tit Bud,* 1846— 1917, vicar greco-catolic al Maramureşului, scriitor şi om de cultură. Autor al unor lucrări de ritual religios *(Ritualul pentru pruncii şcolari din şcoalele elementare poporale,* Gherla, 1894), al cîtorva monografii de aşezăminte *(însemnări şi date despre înfiinţarea parochiei gr.-cat. din Sighetul Maramureşului-Mâramarosziget),* Gherla, 1905; *Date istorice despre protopopiatele, parochiile şi mînâstirile române d Maramureş din timpurile vechi pînă în anul 1911,* Gherla, 1911), dar şi al unor culege de cîntece populare care-1 impun între folclorıştii români de la începutul secolul (ex. volumul *Poezii populare din Maramureş,* Bucureşti, 1909). Despre el: *Dicţionar literaturii române de la origini pînă la* 1900, Bucureşti, 1979, p. 127; Iordan Dat şi S. C. Stroescu, *Dicţionarul folcloriştilor. Folclorul literar românesc,* Bucureşti, 1979, p. 9

4 „Fii sănătos şi iubeşte-mă aşa precum mă iubeşti."

209

Sibii, 10 mai/28 apr. 1

Stimate domnule Bianu !

La plecarea mea din capitală avînd să iau multe alte publicaţiu cu mine, pe care doream să le apăr de *reviziunea* de *aici,* din poes *Sola* [1], pe care binevoiseră să mi-o promită în seara *aceea* în mai mul exemplarie, am luat cu mine numai 5 ex[emplare]. Mi s-a spus că, lîngă cele aduse de d-n. Boiu [2] s-au mai trimis cîteva şi la adresa d-l dr. I. Crişan. Dară, după informaţiunea ce mi s-a dat aflu că la elev Şcoalei noastre superioare de fete, respective pentru mamele acelo şi pentru cîte reuniuni de femei avem, nu s-a trimis nici un exempla din *Sola.*

Ce e drept, această lucrare s-a reprodus în ziariele de dinco de munţi. Femeile noastre însă doresc să aită acea poezie *ca suven* tipărită aşa separat, precum se vede publicată. Mie-mi dă de lu împărţirea exemplarielor în două teri. Cu toate acestea eu vă rog precum îmi descoperisem şi în acea seaiă dorinţa, să binevoiţi a trimite, dacă se poate, vreo 100 de exempl[are] din *Sola,* din al că cuprins am să fac şi o mică prelegere la Şcoala superioaiă.

Dacă cumva se află depusă la Ministeriu sau poate la Acade cărticele destinate înadins pentru educaţiunea şi instrucţiunea tineri de sex femeiesc, de acelea ar fi folositoare dacă s-ar împărţi, ca perr şi la bibliotecele şcoalelor. Chiar *acuma* mi se cer iarăşi pentru Sela şi pentru alte două ţinuturi, pe unde limba noastră ne este foarte p clitată şi unde unii părinţi au început să-şi aducă fetiţele la Sibii, *să-şi înveţe limba maternă, uitată* în scoale străine.

Salutare cordială.

Binevoitoriu şi stimătoriu,

G. B

(B. A. R., Fond. coresp., necatalogat)

1 *Sola,* Bucureşti, 1891, volum de Carmen Sylva.

2 Zaharia Boiu, despre care vezi *G.B. C.,* II, p. 71, n. 7. Cf. şi *Dicţionaru raturii române de la origini pînă la 1900,* p. 110—11.

210

Sibii, 31 oct. 1891

Stimate domnule' bibliolecariu al Academiei !'

D-zeu îmi ajută ca; cu toate bătrînețele mele, să termin şi volumul al III-lea din opul a cărui publicare mi-o propusesem de ultima problemă a vieții mele, întreprinsă mai vîrtos în folosul românimei de dincoace de munți, care cred că mă va înțelege mai bine \

Din 100 exemplarie destinate a se împărți la institute publice şi ca exempl[are] de onoare şi gratis, se vor înainta mîne 40 exempl[are] prin W. Krafft din Sibii, la adresa *Academiei Române* în Bucureşti. Fiind exempl[are] broşurate, nu legate, cred că la Vama României nu ni se vor face dificultăți. în colet se adaogă şi 10 exempl[are] pentru Librăria Socec et Comp.

Vă rog să binevoiți a informa pe onor[abila] Delegațiune academică despre acest transport, a-şi împărți exemplariele întocma după lista alăturată, din care cele 5 exempl[are] puse separat să fie transpuse generosului domn secretariu general D. A. Sturdza, îndată ce se va fi întors sănătos din călătorie. D-sa va dispune de acelea 5 exemplare] întocma cum va afla cu cale ca, reținînd pentru sine unul, să le împarfă cum va voi.

O singură dorință aş avea: ca, dacă d-sa ar afla de cuviință, 1 exemplar] să fie pregătitpentru *preşedintele de onoare al Academiei*², pre cînd se va deschide sesiunea anului 1892.

Toți colegii noştri membri actuali, locuitori în Ungaria şi în Transilvania primesc exemplarie de-a dreptul din Sibii.

Al d-voastră stimătoriu, -

G. Bariț.

Sibii, 1 nov. n. 1891

Listă după care sunt a se împărți exemplarie din Istoria Transilvaniei voi. III la dd. membri ai Academiei Române şi la alte persoane (după secțiuni) :

— DD-nii Sion G., Hasdeu B.P., Quintescu N., Caragiani L, Maiorescu T., Negruzzi I., Sbiera I. Ioan, Tocilescu Grigore G. 9
— Urechia V.A., Maniu Vasile, lonescu N., ep[iscopul Melchisedec, Odobescu Al., Papadopol Căl[imah], Sturdza D. A ; (5 ex.)' . . . . n
— Kretzulescu Nicfolae], Fălcoianu Ştef[an], Ştefănescu Grig[ore], Aurelianu P.S., Brândză dr. D., Cobălcescu Grig[ore], Felix dr. I., Ghica Ioan, Poni Petru 9
— La Biblioteca Statului 2
— La Biblioteca Academiei 2
— Ion Bianu, me[mbru] cor[espondent], Nic. Densuşianu, m[embru] cor[espondent], dr. Radu 3
— Teofil Frîncu, I.M. Rîureanu, lonescu Gion 3
— Pop, ajutoriul bibliotecariului 1

Exemplarie: 40

(B. A. R., Fond. coresp., necatalogat.)

1 I-a apărut la Sibiu, în 1891, volumul III al lucrării *Părţi alese din istoria Transilvaniei.* Cele trei volume (I—II, Sibiu, 1889—1890) sînt încununarea bătrîneţii dar şi a activităţii istoriografice a lui Bariţ. Vezi despre însemnătatea acestei scrieri la George Em. Marica, *George Bariţiu — istoric,* în voi. *Studii de istoria şi sociologia culturii române ardelene din secolul al XlX-lea,* III, Cluj-Napoca, 1980, p. 1—255.

2 Care era regele Carol I.

211

Sibii, 27/15 sept. 1892

Iubite domnule Bianu !

Stimata domniei tale scrisoare din **22/10,** venită la timp în Sibii, nu mă aflase aici pînă aseară cînd m-am întors din Comitatul Hunedoarei.

Deci, văzînd urgenţa cu care-mi cereţi *Gazeta* şi *Foaia* din anii de cînd lucram şi eu la acele organe de publicitate românească \ grăbesc a vă răspunde că, din cîte exemplarie am putut scăpa de pierire în anii războiului civil, vi le voi trimite cît mai curînd, nu pentru folosire pe **3** luni, ci pentru totdeauna, ca să treacă în proprietatea Academiei, care mă obligase cu atîtea binefaceri din partea sa.

Tot ce mă împiedecă pe cîteva zile ca să nu poci alerta expediţiunea acelor publicaţiuni este numai împrejurarea că tocma de mîne înainte vom fi ocupaţi şi noi aici cu mutarea cancelariei şi a biblotecei noastre din localul care, din graţia lui D-zeu a devenit prea strimt pentru Asociaţiunea noastiă.

Din *Călindarele*[2] încă se mai află cîte un exemplariu pe cîţiva ani, însă nu pe toţi.

Despre toate exemplariile voi alătura la expediţiune un catalog. Din exemplariele sau, mai exact, cursurile sau anii cîţi vor lipsi la mine, sper să le aflu la un singur loc în Braşov, şi anume întru o ladă care se află plină de cărţi în casele ginere-meu Constandin, dară aceasta se poate întîmpla numai ceva mai tîrziu, după [ce] nevastă-sa va merge acolo.

Este nespus de greu a mai afla exemplarie din acelea foi periodice pre cîte au apărut pînă în **1849.** în tot timpul războiului nostru civil de **10** luni, şi mai ales în cele 4 luni, mart[ie] —iuniu **1849** cît au domnit insurgenţii magiari în Transilvania, între alte devastaţiuni înfricoşate, orice au aflat tipărit româneşte s-au silit a nimici. Iară anume *Gazeta* era căutată ca şi cum ai face vînătoare de vreo feară sălbatică; iară apoi în martie **1849** fu omorîtă şi în locul ei apăru *Expatriatul* lui Bolliac, pe **2—3** luni, tot în Braşov[3].

Cu transportul ce voi înainta Academiei nu veţi avea altă cheltuială decît o chirie pînă în Predeal şi alta pînă în Bucureşti. Modalitatea vă-

muirei în Bucureşti o cunoaşteţi d-voastră mult mai bine decît noi aici. Tot ce ştiu este întîrzierile fără exemplu pînă ne vine avizo despre expediţiunea sau primirea coletelor. Aşa spre ex[emplu] un transport de cărţi destinate pentru Casa M[ajestăţii] Sale a Regelui, trimis de aici via: Predeal — la Gara Tîrgovişte — în Bucureşti, sosit în Bucureşti în 11/23 august, prevăzut cu toate formele cerute delegi, nici astăzi, după cinci săptămîni, nu ştim nimic de soarta acelui. De atunci, comercianţii noştri au destule avizuri şi din New-York.

La postscriptumul d-tale de aducere aminte am bucuria de a răspunde cu acea parte a biografiei mele, compusă şi publicată mai dăunăzi sub titlul *George Bariţiu*[4], din care v-am [trimis] şi d-voastră 3 exemplare, alăturate la cărţile destinate M[ajestăţii] Sale. Ginere-meu C. Iuga a fost înştiinţat ca să vi le împartă. în acea cărticică veţi afla naraţiunea mea ascultată la masa iubitului coleg Vas[ile] Al[exandrescu] Urechia înainte cu cîţiva ani de către dd-nii oaspeţi chemaţi, în frunte cu fericitul episcop Melchisedec[5]. Despre acelea împărtăşiri ale mele din acea seară voieşte ilustru domn Dimitrie A. Sturdza să aibă cunoştinţă mai de aproape.

Vă rog să binevoiţi a ceti partea biografiei numai de la pag. 24 în jos: „în seara de duminecă ...", pînă la pag. 32 inclusive. Aceasta fusese naraţiunea mea. Lipsesc dintr-însele numai corespondenţele mele cu membrii familiei Hormuzache, şi anume cu cocoanele surori Eufrosina Petrino şi Elisa G. Sturdza[6]. După ce-mi voi ceti toate corespondenţele cîte am putut păstra ca venite de la fraţii moldoveni, mai avînd viaţă, îmi voi ţinea de cea mai plăcută datorie a mai arunca pe hîrtie unele episoade din acelea timpuri, despre care voi crede că pot interesa pe eminentul fiu al patriei sale şi valorosul bărbat de stat, a cărui pătrundere în viitoriul naţiunei şi al patriei sale este atît de grea[7].

Cu acestea sunt al d-tale stimătoriu şi iubitoriu,

George Bariţ.

(B. A. R., Fond. coresp., necatalogat.)

1 George Bariţ a fost redactor la *Gazeta de Transilvania* şi *Foaie pentru minte, inimă şi literatură* între anii 1838— 1850.

2 *Călindariu pentru poporul românesc,* editat de Bariţ între 1852— 1865. Vezi *G.B.C.,* IV, p. 47, n. 1. Cf. şi Ioft.Muşlea, *Calendarele lui Bariţiu (1852—1865) cu documente inedite privitoare la editarea, tipărirea şi difuzarea lor,* în *Studii şi cercetări de bibliologie,* II, 1957, p. 255-265.

3 Vezi *G. B. C,* I, p. 154, n. 2.

4 Biografia întocmită de Corneliu Diaconovici, *George Bariţiu, 12/24 mai 1812—1892. Foi comemorative la serbarea din 12/24 mai 1892,* Sibiu, 1892.

5. *Mihail Ştefănescu,* pe numele monahal Melchisedec, episcop al Dunării de Jos apoi al Romanului, scriitor şi cărturar celebru al vremii sale, murise în 16 mai 1892.

6 Vezi supra, în acest volum.

7 Se referă la Dimitrie A. Sturdza.

212

Sibiu, 13/25 aprilie 1893

Prea stimate domnule profesor !

Primind scrisoarea d-voastră din 9/21 ale l.c, cuprinsul ei mă fă
să scriu şi la ginere-meu, cărui eu, în ziua plecărei mele, îi dedes
răspunsul de mulţămită în scris, pentru ca să-l şi transpună, în ac
zi la biuroul Academiei.

Se poate însă că C. Iuga ori l-a pierdut, ori că a uitat ca să v
transmită. Pentru orice caz eu, încordîndu-mi puţintel memoria,
alătur acilea un concept nou, în care cred că se coprinde mai tot
am zis în acelea momente, la care putea să fie preparat oricare alt
leg, numai nu eu.

Atîta văz că alegerea aceasta, cu care am fost onorat eu cu ace
stă ocaziune \ a produs la românii de dincoace de munţi o surpri
dere din cele mai plăcute. Ei mă felicitară pe mine, însă totodată
pe sine.

Dacă cumva ginere-meu va afla conceptul vechi, atunci biuro
va folosi la tipariu pe cel care-i va conveni.

Vă rog a spune, la ocaziune, salutarea mea cordială tuturor do
nilor colegi din Academie, a-i asigura şi că stau la dispoziţiunea corp
lui academic oricînd ar crede că şi prezenţa mea s-ar cere, în curs
anului.

Al d-voastră totdeauna stimătoriu,

G. Bariţ

(B. A. R., Fond. coresp., cota S. 68 ^ / CDXCI, inv. nr. 54.719.)

1 în şedinţa din 24 martie 1893 George Bariţ a fost ales preşedintele Academ
Române.

2 E cea mai tîrzie scrisoare a lui Bariţ din cîte cunoaştem. Cîteva zile m
tîrziu, în 2/14 mai 1893, va înceta din viaţă, la vîrsta de 81 de ani.

XLVII

CĂTRE EMILE PICOT[1]

(1882)

213

Sibii, 30 dec. 1882

Prea stimate domnule profesor !

Nu voi să mă escuz cu nimic, nici cu bătrîneţele de 71 ani, ni
cu noua sarcină impusă mie de către comitetul nostru, pentru întrzier
mea cu răspunsul şi cu cea mai fierbinte mulţămită pentru binevo

toarele informațiuni, cu care mă ferici răți prin scrisoarea d-voastră din 6 ale l.c.[2] O, de ați ști cît ne simțirăm de fericiți noi toți cari suferim sub *această* sistemă, cînd ne văzuiăm apărată cauza noastră cu atîta căldură și știință, într-un ziariu cum este *Le Bien public* (11 dec). Mulțămită înmiită generoșilor autori ai acelui articlu de fond, ca și d-voastră carele ați binevoit a conlucra pentru ca să vază lumina! Avem patru ziare politice în Transilvania și Banat, și toate patru l-au reprodus după traducțiunea din *Românul*[3].

Dacă în acestea zile ne supără ceva, este nespusa întîrziere la București cu traducerea și tipărirea *Memorialului* nostru în limba franceză. Abia înainte cu 4 săptămîni deterăm de un traducătoriu, un profesor despre care ni s-a spus că cunoaște ambele limbi perfect[4]. îndată ce va apărea edițiunea franceză[5], nu vom lipsi a distribui cîteva sute de exemplarie atît la Paris, la ziarie și la bărbați de stat, cît și în alte locuri, după consiliul ce ni se va da de cătiă amicii noștri și ai libertăței drept înțelese; căci, adecă, noi locuitorii acestor munți și văi numiți Transilvania, cu horizon prea mărginit, ne pricepem rău la *cine* și *cum* să ne adresăm în regiunile superioare ale societăței europene superioare.

Rar mi s-a întîmplat ca să-mi vie mai apropos vreo altă scrisoare, precum îmi veni *Alexandre le bon*[6] tocmai acuma, cînd compatrioții mei magiari declară Moldova de țară magiară, chiar și în sensu etnologic-genetic al cuvîntului, precum veți binevoi a vedea și din cățiva n[ume]ri ai ziarului meu[7], pe care mi-am permis a-i alătura la exemplariele *Transilvaniei* înainte cu poșta de astăzi, la adresa d-voastră.

Celălalt exemplariu l-am transpus la biblioteca Asociațiunei noastre, cerînd totodată de la comitetul nostru exemplariele din *Transilvania,* care mi s-au și dat cu toată plăcerea, și cu atît mai vîrtos că d-voastră sunteți ales membru onorariu al Asociațiunei noastre, cu voturi unanime, în adunarea generală din a[nul] 1876 la Sibii[8]; dară cînd am cerut permisiunea gubernului nostru, ne-a venit răspunsul că nu vă cunoaște!!

Preste tot, în anii de urma, gubernul casează alegerile de membri din alte țări ...

Pe anii 1879—80 încetase și *Transilvania,* iară pe 1881 s-au tipărit exemplarie prea puține, încît abia ne mai rămase pentru bibliotecă; în acel curs mai nu sunt documente istorice, căci din cauza celor din nr. 23—24 1878 îmi făcuseră un proces de presă alăturea cu capul[9], dară am fost achitat cu voturi unanime.

Prea vă răpesc tinip mult, de aceea închei și mă recomand binevoitoarelor d-voastră favoruri.

Devotat,

G. Banț[10].

(Biblioteca Națională din Paris, lipită la sfîrșitul cărții lui Goerge Bariț, *Memorial compus și publicat din însărcinarea Conferinței generale a representanților alegătorilor români, adunați la Sibii în zilele din 12, 13 și 14 mai st. n. 1881, prin comitetul său esmis cu acea ocasiune,* Sibiu, 1882, carte care se află la cota Z., Picot 567.)

1 *Auguste Emile Picot,* 1844—19185 filolog și bibliograf francez, cărturar tr
între români și unul dintre marii iubitori ai românilor. între septembrie 1866 și decem
brie 1867 a fost secretarul principelui Carol I, mai apoi consul al Franței la Sib
și Timișoara (1868—1872). De la 1875"a fost profesor be-limba română la Ecole d
langues orientales vivantes din Paris. Dintre lucrările lui referitoare la români: *La questi
des israelites roumains au point de vue du droit* (1868); *Documents pour servir ă Vetu
des dialectes roumains* (1873); *Les roumains de la Macedoine* (1875); *La ckronique
Moldavie de Gregoire Urechi,* ediție critică (1877—1879); *Alexandre Le Bon, prin
de Moldavie* (Viena, 1882, în colaborare cu G. Bengescu); *Chants popidaires des rouma
de Serbie* (1889). Despre el: N. Georgescu-Tistu, *Emile Picot et ses travaux relatifs a
Roumains,* Paris, 1925; Iordan Datcu și S. C. Stroescu, *Dicționand folcloriștilor. F
clorul literar românesc,* București, 1979, p. 346—347.

2 Originalul scrisorii la B. A. R., ms. rom. 1010, f. 19lr— 192v.

3 Cele patru ziare erau: *Gazeta Transilvaniei* la Brașov, *Observatoriul* și *Telegra
român* la Sibiu și *Luminâtoriul* la Timișoara. In nr.. 181 din ziua de luni 11 decembr
1882, ziarul parizian *Le Bien public* difuzează, articolul *Roumains eț magyars,* pare-
scris'de Picot, care este o viguroasă apărare a problemei românești pe care o resu
cită *Memorialul* din 1882. Ziarul francez conchide la sfîrșit: „Românii nu vor fi singuri
Ziarele românești preiau fulgerător acest articol și-l publică în traducere, mai în
Românid (Românii și maghiarii, în XXVI, 1882, nr. din 7/8 decembrie, p. 967—96
de unde îl reproduc ziarele ardelene: *Românii și niaghiarii,* în *Telegraful român,* XX
1882, nr. 145, p. 578—579; *Roumains et magyars,* în *Gazeta, Transilvaniei;* XLV, 18
nr. 144, p. 2—3; nr. 145, p. 2; *Românii și maghiarii,* în *Observatoriul,* V, 1882, nr. 9
p. 930; nr. 99, p. 393-394.

4 Acest profesor era *Bonifaciu Florescu,* fiul natural al lui Nicolae Bălcescu
al Luxiței Florescu. Pentru problemă vezi Ioan Chindriș, *'Bonifaciu Florescu și Memoria
transilvănean de la 1882,* în *Studia et acta Musei Nicolae Bălcescu,* IV, *(Bălcescu
Transilvania,* sesiunea științifică, Cluj, 2—3 decembrie 1972), 1976, p. 135—147.

5 Apare abia în 1883 (vezi *Ibid.)*

6 Vezi nota 1.

7 Se referă la articolul său *Cestiunea ceangăilor, cestiune politică de primă ordi
din Observatoriul,* V, 1862, nr. 97, p. 385; nr. 98, p. 391; nr. 99, p. 393; nr. 10
p. 397.

8 Vezi *Proces-verbal al Adunării generale XV a Asociațiunei transilvane pent
literatura română și cultura poporului român,* ținută la 10, 11 și 12. august st.'n. 18
în Sabiniu, în *Transilvania,* IX, 1876, nr. 19—20, p. 223—229. în ședința a> treia, d
12 august, la punctul LX Ioan Popescu propune ca Emile Picot, „în virtutea meritel
sale relative la limba și istoria românilor" să fie ales membru de onoare al*ASTRE
Propunerea, susținută cu date lămuritoare de Bariț, a fost acceptată *îri* unanimitat

9 Documentele în cauză s-au publicat sub titlul *Din miscellaneite lui Ioan Mi
teanu,* în *Transilvania,* XI, 1878, nr. 23, p. 267^269; nr. "24, p. 279-281. Sî
amintiri din 1848—1849, foarte compromițătoare pentru unguri.

10 Vezi și E. Armeanca, *O scrisoare a lui. George Barițiu,* în *Societatea de mii
V,* 1928, nr. 10, p. 213-214.

XLVIII

CĂTRE UN NEIDENTIFICAT[1]

(1885)

214

Braşov, 4/16 august 188

Domnul meu !

D-voastră mi-aţi încredinţat în 24 iuliu 1882 diploma de donaţiune a familie dv., emanată în anul 7004 de la creaţiunea lumei, cu scop ca eu să public cuprinsul ei în *Transilvania.* Aceeaşi diplomă dv. o aţi recerut prin scrisoarea din 10 octombre 1883, ca dreaptă proprietate a familiei dv.

Astăzi vă remit acel document. Mă folosesc totodată de ocaziune ca să vă descoper, chiar şi interesul familiei dv., cauzele pentru care am întîrziat cu remiterea ei. Această diplomă nu e scrisă în limba românească, precum crezusem eu la prima ei vedere, ci este în limba slavonă *veche,* pe care eu nu o cunosc, şi pe care chiar şi *literaţii* slavi născuţi, precum ruşi, ruteni, şerbi şi bulgari o înţeleg foarte rău, şi citirea ei o învaţă ca *paleografie* în şcoalele lor superiori.

între românii din Ardeal eu nu cunosc nici un paleograf slavist afară de d-n. Cipariu, care însă la etatea sa de 81 de ani nu se mai poate ocupa cu paleografia, care atacă ochii. Chiar şi în România sunt foarte puţin paleografi slavişti, adecă cetitori de scrieri străvechi slavone. Cei mai buni paleografi slavişti sunt episcopul Melchisedec de la Roman şi profesorul Bogdan Petriceicu Hasdeu, ambii membri ai Academiei Române. Am cercat, după ocaziune, ca să reţin pe unul din acei domni pentru traducerea diplomei. Nici vorbă ! Sunt preste măsură ocupaţi. Dealtmintrea, d-n. Hasdeu nu ar citi asemenea acte şi nu le-ar traduce fără honorariu. Mai cunosc un singur slavist în România, carele iarăşi nu cred să traducă fără o taxă.

Hrisoave de acestea slavoane vechi s-au pierdut cu sutele chiar şi din Districtul Făgăraşului, dintre care multe au fost de mare valoare, dară după ce nu le-a ştiut citi mai nimeni, au fost considerate ca netrebnice şi nimicite. Altele au apucat în cîte un muzei ori arhiv german, săsesc ori unguresc. în Comitetul Hunedoarei le adună de 4 ani d-n. Francisc Solyom Fekete \ preşedinte al Tribunalului reg[esc] în Deva, iară pe cele slavone le trimite spre citire, traducere şi comentare la Academia Imperială din Viena, unde renumitul slavist' dr. Miklosich[2] şi alţi vreo doi lucră la ele.

Aşa cum aveţi d-voastră această diplomă, netradusă *exact, fi*
nu vă mai poate folosi nimic, la nici o auctoritate publică.
poate să fie de folos numai în traducţiune autentică şi legalizată, sp
jinită totodată de documente posterioare ale familiei.

Din contră, pentru istoria noastră naţională ar.fi.de folos 4
dv. v-aţi învoi ca să o lăsaţi pe vreo doi trei ani în uzul Academ
Române, la Bucureşti, care ar afla mult mâi curînd un traducăto
între membrii săi, sau la Ambasada Rusiei ori la a Serbiei, acolo
capitală.

Aceasta este părerea mea personală, dv. veţi face cum veţi

Eu mai stau în Braşov pînă la 15/27 aug[ust][3], apoi plec la a
narea generală a Asociaţiunei, iară de acolo merg în străinătate, to
afacerile Academiei, şi mă voi întoarce la Sibii numai pe la începu
lui octobre. în postul Paştilor voi sta 1 *lună* de zile la Academie,
Bucureşti. Pînă atunci dv. aveţi timp de a medita asupra aces
informaţiuni ale mele.

Al d-voastră stimătoriu,

Georgie Ba

(B. A. R., Fond. coresp., inv. nr. 24.207.).

1 *Solyom Fekete Ferencz,* 1839— 1906, istoric şi jurist maghiar din Ardeal. Lu
mai importante: *Vdvdzlet Kazinczi szellemenek,* Oradea, 1859; *A pandektâk som
âtnezese,* Pesta, 1864; *A Kdzdnseg es re'szszeru magyar egyhâzjog eternei,* Pesta, 1865

2 *Franz Miklosich,* 1813— 1891, lingvist de origine sloveană, cel mai mare sla
de pînă acum.

3 La Adunarea generală a ASTREI de la Gherla din 17/29 august 1885
Transilvania, XVI, 1885, nr. 17-18, p. 131-149).

XLIX

CĂTRE ANDREI BÂRSEANU[1]

(1886-1891)

215

Braşov, 7 iuniu

Onorabile domnule profesor !

Conform promisiiinei mele din săptămînă trecută, vă trans
acilea un catalog de cărţi tipărite în Braşov, din care în caz de ne
sitate să întregiţi cataloagele pe care le-aţi primit de la tipografii

loc, despre cari eu-presupun că tipărirea m[anu]s[cri]ptelor anonime venite de ia Moldova şi netrecute înadins prin cenzura de aici, nu o vor fi trecut în registrele lor. Aşa cereau împregiurările.

Eu doresc foarte ca acel catalog, pe care-1 veţi înainta pentru expqziţiunea locală, să fie cît se poate de amplu. Mă'tem însă că din cărţile tipărite în Braşov înainte de anii '50 şi pînă înapoi la 1555—1580 vor lipsi multe. Cu atît mă supără mai mult, că catalogul repausfatului] Dpmitrie] Iarcu nu mi-1 aflu[2]. Cel de aici mi-a pierit. Eu însă ştiu că dedesem 1 ex. şi pentru biblioteca gimnaziului dv., cum am dat acolo multe alte cărţi, pînă cătră 1874. Dacă nu, să se ceară de la Bucureşti, că merită.

Vă trimit unele tipărituri, din care am cîte 2—3 ex[emplare/] *Caetera ţextuş habet*\[3]

> ; Âl d-voastră stimătoriu,

5 • • •; • •' *G. :Earit.*

(Biblioteca Centrală Universitară Cluj-Napoca, Fond. Andrei Bârseanu, ms. 4053, f. 5r.)

1 *Andrei Bârseanu,* 1858—1922, folclorist şi poet, a fost una dintre cele mai remarcabile personalităţi didactice ale Braşovului, fiind profesor la şcolile româneşti între 1886— 1911. Cea mai important^ scriere ştiinţifică a sa se leagă chiar de acest domeniu: *I-storia şcoalelor centrale române gr.- ortodocse din Braşov scrisă din incidentul jubileului de 50 de ani al gimnasiuîui,* Braşov, 1902. Despre el (selectiv): I. Bratu, *Andrei Bârseanu. Omul şi opera,*Sibiu, 1930; G. Lăzărescu, *Andrei Bârseanu,* Bucureşti, 1940; *Dicţionarul literaturii române de la origini pînă la 1900,* Bucureşti, 1979, p. p. 94—95; Iordan Datcu, şi S. C. Stroescu, *Dicţionarul folcloriştilor. Folclorul literar românesc,* Bucureşti, 1979, p. ,71—73.

2 Lucrarea lui Dimitrie Iarcu, *Analele bibliografice române. Repertoriu cronologic sau catalogul de cărţile imprimate de la adopţiunea imprimeriei, jumătatea secolului XVI şi pînă astăzi, 1550—1865 exclusive,* Bucureşti, 1865, cu ediţia revăzută şi adăugită *Bibliografia cronologică română sau catalog general de cărţile imprimate de la adoptarea imprimeriei, jumătatea secolului XVI.si pîmă astăzi, 1550—1873,* Bucureşti, 1873.

3 „Celelalte sînt în textul alăturat."

216

N°215/[l]891
Sibii, în 17 iulie 1891

Prea onoratului domn Andrei Bârseanu, profesor !

Fiind a se cenzura lucrările intrate la Comitetul Asociaţiunii transilvane pentru literatură română şi cultura poporului român, în urma concursului literatiu d[1] 29 .decembrie 1890, N° 292, ne vedem nececesitâţi; a cere şi vâlorosvil Sprigin al prea onorat domniei tale şi, fiind convinşi că nu ne vei refuza, te rugăm să binevoieşti a cenzura
tele colecţiuni (3 sub N[r] exh. 182, 186 şi 197/1891) şi, la timp
a-ţi da părerea asupra valorii lor precum şi asupra împregiur
cumva unele piese din acelea a se mai aflä tipărite, sau dinco
dincolo de munte, întocma cum se văd acilea sau şi cu varian

Deodată cu părerea cerută, prea onorat d-ta vei binevoi a
mite şi colecţiunile.

Primeşte, te rog, expresiunea deosebitei noastre conside

Pt'esidiull Comitetului Asociaţiu
silvane pentru literatura român
tura poporului român.

6 *G. Bariţ,* preş[edint

(Biblioteca Centrală Universitară Cluj-Napoca, Fond. Andrei
ms. 4053, f. 6r.)

L

CĂTRE AUREL MUREŞIANU[1]

(1887-1888)

217

Sibii, 8/20

Stimabile domnule,

în virtutea însărcinării primite în conferinţa de iestimp a
lui, vă rugăm să binevîţi a stărui în cercul înrîuririi d-voastre, c
torii români să se întrunească, să se organizeze pentru executar
rîrilor luate de conferinţă, şi să se pună, prin biuroul lor, în înţel
subscrisul comitet al partidului.

Pentru ca lucrarea unitară să fie cu putinţă, trebuie nea
Comitetul Central al partidului să fie bine informat despre ce
petrec ori se pregătesc în deosebitele părţi ale ţării şi să ştie la
să se adreseze, pentru ca să ceară informaţiuni ori să comunice h
ce va fi luînd din timp în timp.

Vă rugăm, deci, să binevoiţi a ne răspunde cît mai curîn
d-voastră personal puteţi ori nu să vă însărcinaţi a întreţine co
denţa cu biuroul comitetului; iar dacă nu veţi fi putînd, să-i reco

comitetului, dintre oamenii în care aveți toată încrederea, pe cineva care vrea şi poate să întreție relațiunile d-voastre cu biuroul comitetului.

în tot cazul, însă, vă rugăm ca de astă dată să binevoiți a ne da înşivă informațiuni despre cercurile care vă sunt bine cunoscute şi a ne împărtăşi dacă în acele cercuri dispozițiunile alegătorilor români sunt ori nu favorabile pentru partidul nostru, dacă între candidații care s-au prezentat pînă acum în ele e şi vreun român şi dacă în vreunul din ele partidul nostru ar putea, în sensul hotărîrilor conferinței (pentru Ungaria şi Banat), să pună cu destule şanse de reuşită un candidat, cînd ar trebui să fie acel candidat şi cum poate să contribuie partidul la asigurarea succesului electoral.

Mai presus de toate însă vă rugăm să binevoiți a aduna, şi a face să se adune, date pe cît de multe şi de exacte asupra mijloacelor de care se folosesc partidele maghiare, şi mai ales cel guvernamental, ca să violenteze conştiințele alegătorilor români [1].

Cu stimă şi frățească iubire,

G. *Bariț*

Ioan Slavici.[2]

(Arhiva Mureşenilor Braşov, Fond. coresp., necatalogat.)

1 O scrisoare cu conținut similar, semnată de George Bariț şi Ion Slavici în numele conducerii Partidului Național Român a primit şi Francisc Hossu Longin. Vezi supra, scris. 186.

2 Scrisă de mîna lui Slavici.

218

REDACȚIUNEA „TRANSILVANIEI"

Sibii, în 21 aug. 1887

Onorabile domn coleg !

în dorință de a informa pe publicul nostru despre o piedecă ce se pune adunărei membrilor Asociațiunei noastre pe cale indirectă, vă rog ca să bineviți a da loc alăturatei informațiuni [1] pe care dacă nu o trimite însuşi comitetul, este din cauză că se teme de un rău şi mai mare. Sunt tocma 11 ani de cînd se caută pretexte diverse, ca doară cumva s-ar putea asasina Asociațiunea tr[ansilv]ană, care există acum de 26 de ani. între altele se caută pretext întru împregiurarea că între membrii comitetului său sunt şi membri ai comitetului electoral. Anume adunările din Braşov şi mai vîrtos din Sibii sunt foarte rău văzute, din cauza vecinătăței. Acestea, însă, *pro notitia privata*[2].

Cu stimă colegială,

G. *Bariț.*

(Arhiva Mureşenilor Braşov, Fond. coresp., necatalogat.)

1 Nu se publică.

2 „Pentru informare personală."

219

Sibii, 6 ian. n. 18

Stimate domnule doctor !

Ca răspuns la scrisoarea d-voastră din 20 st. v., iacă aici o schiț scoasă mai mult din acte autentice, cu scop de a îndrepta o mulțime d ştiri fabuloase despre originea ziaristicei româneşti. Făcudînsaorice îț va conveni. în caz însă de a o publica, întreagă sau în extras, mă rog c anume în cifre şi în nume să se evite erorile, de cari s:rierile mele nu po scăpa mai niciodată

în fine, vă rog din nou ca să insistați pentru călătoria mea pe ianrâ atît de furioasă şi să binevoiți a reflecta la vechea axiomă, în vec adevărată: *Senectus ipsa est morbus*[2]. Unui om de 76 de ani îi trebui să comită o singură eroare spre a-şi da pielea popii, precum se zice p la Braşov. Dară să-mi şi credeți că nu mai este nici o trebuință de mine Să mă considerați ca pe o mumie vie care mai îmbla pintre oameni, făr alt scop decît, poate, să-şi facă testamentul politic.

Poftindu-vă din sufletul meu succes fericit la toate întreprinderil dv., sunt al dv. stimătoriu,

G. *Bari*

(Arhiva Mureşenilor Braşov, Fond coresp., necatalogat.)

1 *Gazeta Transilvaniei* şi-a serbat în ianuarie 1888 jubileul unei jumătăți d secol de apariție. Numerii 1—20 au avut rubrica permanentă *Jubileul de 50 de a al Gazetei Transilvaniei.*

2 „Brînețea este în sine o boală".

220

Sibii, 27 mai 18

Prea stimate domnule doctor !

Am onoare a-ți împărtăşi provocarea clubului electoral de la Cl în copie simplă. Aceea poartă data din 12 mai, sosită ici în 19, pre cîn eu eram ocupat cu restaurarea caselor arse la Orăştie. Am răspun domnilor că eu sunt gata şi doresc să convoc comitetul cît mai curîn

chiar şi din punctul meu de vedfere, că însă trebuie să respect conclusul din 30 august al comitetului, prin urmare să aştept pînă voi primi şi de la d-ta despre elaborarea proiectului, ca să nu fim siliţi a cauza membrilor pierdere de timp şi speze de două ori. I-am rugat totodată ca să binevoiască a opina despre locul unde să se dezbată proiectele — oriunde, numai în Sibii nu! — , apoi să convocam pe membri

Mi se pare că acea convocare nu se va putea întîmpla mai curînd între 3—5 iuliu a.c.[2] Apoi în două zile am putea fi gata cu operatul.

Salutare frăţească!

Gh. Bariţ.

{*Patria,* XIII, 1931, nr. 226, p. 1.)

1 Este un alt episod' din avatarurile redactării *Memorandumului* de la 189L în august 1887, după ce Ioan Slavici părăseşte conducerea Partidului Naţional Român, cu redactarea proiectului marelui document sînt însărcinaţi Aurel Mureşianu şi Iuliu, Coroianu. Acum se pregătea întrunirea Comitetului Central, pentru a se analiza cele două variante. întrunirea nu s-a putut realiza pînă în 22—25 decembrie 1888, şi tocmai la Sibiu, unde nu dorea Bariţ. Aurel Mureşianu a pretins ca proiectul său să fie luat ca bază pentru varianta finală dar, la refuzul comitetului, s-a retras şi a părăsit SibiuL Iuliu Coroianu rămîne acum singurul condei în această cursă naţională de înaltă răspundere. Vezi Şerban Polverejan şi Nicolae Cordoş, *Mişcarea memorandistă în documente (1885-1897),* Cluj, 1973, p. 39-41.

2 Nu s-a „întîmplat" decît în decembrie (vezi n. 1).

LI

CĂTRE ELEONORA SLAVICI[1]

(1888)

221

Sibii, 7/19 februariu 1888

Doamna mea !

La stimabila d-voastră scrisoare de ieri[2], tramisă mie prin mijlocirea altei doamne, am onoare a vă răspunde, spre odihnirea d-voastră, următoarele:

înainte de toate vă mulţămesc că, după ce s-a deşteptat în suflet d-voastră nedumerirea la care daţi expresiune, cu privire la un pasag din apărarea mea, publicată în *Transilvania* nr. 3—4[3], nu v-aţi pregeta a mă interpela de-a dreptul asupra înţelesului genuin pe care l-ar av acelea cuvinte ale mele. Măcar de ar fi urmat şi alţii aşa !

(Vă asigur, doamna mea, că dacă acea persoană, care în nr. 19 „Tribunei" se aruncase de paladin al ilustrei familii Popp, prea mu stimate totdeauna de către mine, în loc de a-şi bate joc de un biet bătrî ar fi făcut aşa ca d-voastră, eu nu aş fi lipsit a-i da esplicaţiuni doc mentate, aşa încît dînsului să-i treacă mîncărimea de a voi să-şi răzbu pentru ofense închipuite.)*

(Revenind) la întrebarea d-voastră relativă la limbagiul pe care veţi fi avut în activitatea d-voastră ca institutoare şi profesoară, *(a în Azilul „Elena Doamna" cît şi în şcoala Reuniunei femeilor romă din Sibii),* vă declar sărbătoreşte, că, scriind eu apărarea sus-cita *(nici cînd altădată nu am cugetat),* nici ca prin vis nu am cugetat la pe soana d-voastră[5]. Eu, care nu am avut nici umbră de influinţă la şcoal de aici a Reuniunei, nu ştiusem despre starea faceleia decît ceea auzisem, ca pe întîmplate, de la unele familii şi de la inspectorul reges adecă laude necontenite, cu care vă acumulau mai vîrtos pe d-voastr şi pe fostul director Barcianu[6]. Cum, dară, puteam să fac aluziune, sens sinistru, la persoana d-voastră?

Dv. însă voiţi să ştiţi că ce am eu cu Azilul „Elena Doamna Aflaţi, doamnă, că eu avusem cunoştinţă foarte de aproape cu fericit dr. Davila, de la 1858, continuată prin conveniri personali şi corespo denţie *(pînăînainte cu vreo trei luni de moartea sa).* Mai aflaţi că repa satul mă invita înadins la azil, pentru scopuri pe care doream să realizăm, şi aici mai vîrtos după expoziţiunea noastră din 1881, la ca a participat azilul în modul cel mai strălucit. Cu acele ocaziuni eu pr zentam aici, în această ţară, Azilul „Elena Doamna" ca model.

Aşa înflorise acela, pînă la moartea lui dr. Davila. *(Iară du moartea lui eu nu am mai călcat în azil pînă înainte cu 2 1j2 ani şi du aceea încă de patru ori după aceea).* Osebire frapantă, din toate puncte de vedere, pînă în decembre 1886 ! Acea epocă o am avut eu înainte ochilor, pînă la *(introducerea domnişoarei Racoviţu),* prefacerile radica din urmă. Mai departe, să lăsăm ca să vorbească actele[7].

(B. A. R., ms. rom., 981, f. 284r -f v.)

1 *Eleonora Slavici,* 1861—1941, soţia lui Ioan Slavici, născută Tănăsescu, ori nară din Ploieşti. S-a căsătorit cu prozatorul în 18 martie 1886, la Sibiu. în ultima vrem i s-au pus în evidenţă talentele de memorialist, prin ediţia Eleonora Slavici, *Jurn* Timişoara, 1969, ediţie îngrijită de Iosif Pervain şi Virgil Vintilescu. Date biografi despre ea în D. Vatamaniuc, *Ioan Slavici şi lumea prin care a trecut,* Bucureşti, 196 p. 501.

2 Eleonora Slavici i-a scris în 19 februarie 1888 (vezi originalul la B. A. R ms. rom. 1012, f. 90r - 91v)

3 „Apărarea" este articolul *Un act de rea-credinţâ,* **din** ***Transilvania,*** XIX, 1888, nr. 3—4, p. 26—28 **şi** e **un** răspuns la articolul intitulat tot astfel, ***Un act de*** *rea-credinţâ,* din *Tribuna,* V, 1888, nr. 19, p. 74. Se pare că autorul acestuia **din** urmă, nesemnat, este Ioan Slavici, cu care Bariţ era **în** relaţii proaste **din** august 1887, cînd prozatorul a fost determinat să părăsească locul din conducerea Partidului Naţional Român. Pe de altă parte, atît Bariţ cît şi Slavici se ocupau asiduu în presă de situaţia şcolii de fete a ASTREI din Sibiu: Bajiţ ca preşedinte al Asociaţiunii, Slavici ca soţ al Eleonorei Slavici, fostă Tănăsescu, profesoară acolo, şi care trebuia, probabil, lansată spre conducerea şcolii. Concret, Slavici îl atacase în *Tribuna* pe Bariţ din cauza unui articol cu ricoşeu, tipic bariţian, *Doamna Antonia de Gerando, directora şcoalei superioare de fete din Cluş,* din *Transilvania,* XIX, 1888, nr. 1—2, p. 6—8.

4 în articolul său despre Antonia de Gerando (vezi n. 3), Bariţ lăudase o trăsătură a directoarei clujene, aceea de a sta fidelă la postul ei şi în vremuri grele, fără să-şi dea demisia pretextînd că instituţia „s-a născut moartă". Slavici consideră aserţiunea ca un apropos la atitudinea domnişoarei Elena Popp, fiica fostului fruntaş politic Vasile Ladislau Popp, căci aceasta tocmai demisionase din postul de directoare a şcolii de la Sibiu. S-ar putea ca Slavici să fi intuit bine, căci lui Bariţ îi stăteau prin excelenţă în fire loviturile indirecte.

5 In „apărarea" sa din nr. 3—4 al *Transilvaniei,* Bariţ 1-a atacat puternic, de fapt, pe soţul Eleonorei Slavici. Dar la un moment dat el îşi voalează retorica, susţinînd că „aici nu suntem la Bucureşti, ci ne aflăm numai la Sibii, unde românii nu pot şi nu vor a se familiariza nici cu limbagiul ziarielor din România [se referă la Slavici], şi mai puţin cu cel de la Asilul «Elena Doamna», uzitat **în** zilele fostei directoare" [se referă la Eleonora Tănăsescu-Slavici, fostă institutoare la „Elena Doamna" şi protejată a fostei directoare]. Supărarea Eleonorei Slavici e justificată.

6 Daniil Popovici Barcianu.

7 Scrisoarea este o ciornă corectată de Bariţ. Ceea ce este cules cu cursive şi pus între paranteze reprezintă pasajele eliminate de autor. Le reproducem ca mostră a felului cum Bariţ îşi corecta şi refăcea pînă şi cele mai banale texte, toată viaţa.

LII

CĂTRE EMANOIL ELEFTERESCU[1]
(1890-1892)

222
N. 96/[1]890

Sibii, 31 mai 1890

Domniei sale d[or] Emiliu Elefterescu, în Bucureşti

Ca răspuns la stimata d[umnea]v[oa]stră din 14/26 mai a.c, nu lipsim a vă transmite cu poşta de astăzi: *Statutele Asociaţiunei transilvane, Regularea mijloacelor spre ajungerea scopului ei, Statut de organisarea Şcoalei civile superioare de fete,* fundată şi susţinută de către asociaţiunea noastră de la 1886, în casele proprie, cu internată comodă pentr 70 de eleve, farâ de cele externe, cu profesori şi profesoare române, c limbă de propunere română, pe lîngă care se învaţă şi alte trei limbi.

Asociaţiunea noastră funcţionează, deşi între multe greotăţi, îns necurmat şi cu bun succes de la 1861, prin urmare în 29 de ani. Ea sus ţine şi un organ literariu al său sub titlu *Transilvania.* Asociaţiunea ar în proprietatea sa, aici în Sibii, două edificii în valoare de preste 100.00 florpni] (circa 250 mii franci), cum şi unele capitale în bani.

Faţă însă cu luptele noastre naţionale de aici, mai grele decît ori cînd, acestea averi nici pe departe nu ajung pentru apărarea noastră, ş abia ar ajunge de patru ori atîta. Pînă la înfiinţarea Şcoalei de fete s-a împărţit numai în burse la studenţi preste 100 mii de franci, s-au crescu învăţăcei la meserii, s-a înfiinţat şi biblioteca, mai mult de 6000 volume

Cei mai mulţi dintre studenţii ajutaţi au trecut în România, und au uitat cu totul de Asociaţiune.

Condiţiunile de membru se văd în statute: sunt membri ordinar cu 5 fr[anci] pe an, membri pe viată cu 100 fr[anci] si fundatori c 200 fl. v.a.

Din toată *România regată* nu avem nici 10 membri, cînd numa dintre românii inteligenţi, comercianţi etc, trecuţi de aici şi ajunşi l stări materiale frumoase, ar putea să fie 4—500 de membri, şi d[umnea v[oa]stră aţi face o adevărată bravurie patriotică dacă aţi îndemna pe alţi români *ardeleni* ca să se înscrie ca membri la această asociaţiun pe care noi cei de aici ni-o apărăm ca vederile ochilor. în fiecare an aver adunări generale, în care familiile convin din mai multe ţinuturi la u loc.

Acestea, spre informaţiunea d[umnea]v[oa]stră ulterioară.

De la prezidiul Asciaţiunei transilvane pentru literatura româ şi cultura poporului român,

Gh. Bariţ

(B. A. R., Fond. coresp., necatalogat.)

1 Emanoil Elefterescu, 1865—1936 [?], pedagog, popularizator de ştiinţă b cureştean, mare iubitor al Ardealului (pe unele lucrări îşi specifică titlul de „Membr al Asociaţiunii transilvane pentru literatura română şi cultura poporului român Autor, printre altele, al unei cunoscute — în epocă! — scrieri de popularizare: *Igie poporală,* Caransebeş, 1892, 8°, 91 pagini. Alte lucrări ale acestui harnic om de cultu populară, azi ca şi necunoscut: *Predice pe toate duminecile şi sărbătorile de preste* I—II, Gherla, 1894, 1900; *Mama de familie,* ed. II, 1903; *Despre prieteni şi amici* 1903; *Despre îmbrăcăminte şi lux,* 1904; *Despre invidie sau ură şi calomnie sau vorbir de râu,* 1905; *Necesitatea religiunii în omenire,* ed. II, 1911; *Cartea neamului, cuprinzî date istorice. Tradiţiile, datinile poporului, originea şi istoricul lor, aranjate lunar, şi li ratură. Pe anii 1911 —1913; Cornelius Nepos,* 1916; *Adevăratul calendar,* Bucureş 1924; *Despre băuturi şi relele alcoolismului în popor,* ed. II, Bucureşti, 1925; *Bibliote clasică a elevilor de liceu,* Bucureşti, 1933; *Locuri ardelene, monografii,* I—II, Bucureş 1934.

2 Scrisă de altă mînă. Semnată autograf.

223
N[1] 112[1]890

' Sibii, în 18 iunie 1890

Domniei sale domnului dr. Emanuil Elefterescu, în Bucureşti

Spre răspuns la stimata d[umnea]v[oa]stiă corespondantă din 4/16 iuniu a.c., înainte de toate adeverim primirea sumei de 5 fl. v.a. cotizaţiune de membru ordinariu al asociaţiunii noastre.

Dacă aceea primire venită aici numai în 7 *iuniu nou* nu s-au adeverit mai curînd, cauza este că aceea trebuia să fie prezentată mai întîi în şedinţa Comitetului, care s-a ţinut în 1/13 iuniu. După aceea s-a dat ordin la tipografie ca să vi se trimită şi foaia.

încît pentru diploma de membru, aceea se va trimite numai după ce membrii noi intraţi în anul acesta vor fi proclamaţi, conform dispoziţiunii statutelor, în adunarea noastră generală, care în aniir acesta se va ţinea în Sas-Reghin în zilele din 15/27—17/29 august[1].

Vă rugăm însă ca pînă la acel termin să binevoiţi a ne informa în cîteva linii despre locul naşterii, despre cursurile scolastice cîte veţi fi făcut aici, dincoace de munţi, pentru ca aşa să putem evita Ş[1] 5 din statute (în notă)[2].

Mulţămindu-vă pentru zelul de a îndemna şi pe alţi confraţi la participarea ca membri, întru susţinerea societăţii noastre, suntem cu toată stinia,

G. Barif.

B. A. R., Fond. coresp., necatalogat.)

1 Vezi şi" *Transilvania,* XXI, 1890, nr. 9, p. 317. Preşedintele ASTREI era Bariţ, care a luat parte în această calitate.

2 Iată cum sună acea „notă" la paragraful 5 din statutele ASTREI, referitoare la membri: „La alegerea membrilor cari nu sunt sudiţi austriaci e de lipsă învoirea r[egescului] guberniu transilvan". Este vorba de o restricţie veninoasă impusă de însuşi împăratul, la înfiinţare. Vezi *Statutele Asociaţiunei transilvane pentru literatura româna şi cultura poporului român, date în tipariu de însăşi Asociaţiunea,* Sibiu, 1874, p. 4.

3 Scrisă de altă mînă. Semnată autograf.

224

No. 131/[1]890

Sibii, 8 iuliu 1890

Prea onoratului domn dr. Emanuil Elefterescu. în Bucureşti

Din scrisoarea d-voastră de la 3 l.c. văzînd cu părere de rău că nici pînă în acea ziuă nu primiserăţi foaia Asociaţiunii, nu am lipsit a trage la răspundere pe expeditor, încît acum credem că veţi fi primit toţi numerii din anul curent, căci poşta noastră de aici nu are nici o cauză de a o arunca sub masă, precum se mai întîmpla uneori cu [...]tice. Regularitatea poştei d-voastre ne este puţin cunoscută.

Taxa pentru limbă franceză este pe 10 luni 10 fi., circa [...] noi; o bagatelă !

Cu fortepiano este altceva. Nici o elevă nu este obligată p[...] a învăţa muzica instrumentală, mai ales piano, ci numai care [...] sine aplecare singulară, şi dacă se învoiesc părinţii. Apoi, însă, î[...] de acestea se pretinde ea să fie angajaţi cei mai buni instructori [...] poate chiar artişti adevăraţi, cari însă pretind honorarii mari, [...] institutul nostru nu se poate obliga şi nici nu se cuvine. Din con[...] sfătuim pe mulţi părinţi ca să lase vanitatea la o parte şi, dacă fi[...] n-au nici auz muzical, nici se sîmt aplecate către tractarea celui m[...] instrument, să nu arunce banii în baltă numai pentru ca fiinţ[...]cente să fie torturate cîte 5—6 ani fără nici un folos. Nu sunt [...] de părere ca copilele să fie maltratate cu fortepiano îninte de [...] împliniţi, iară unele fac mai bine dacă se pun la acel instrumen[...] la etate de 12 ani.

Pentru eleve iubitoare de muzică instrumentală avem aici i[...]tori şi instructoare bune, diligente. Celelalte fetiţe se pot desp[...] foarte multe cazuri prin exerciţiu regulat în muzica vocală, ca[...] costă nimic decît un piept sănătos, o voce dulce şi simpatică.

Acestea numai pînă la convenirea fericită în adunarea de la [...]

Salutare frăţească de la al d-voastră devotat,

G. [...]

(B. A. R., Fond. coresp., necatalogat)

1 Adunarea generală a ASTREI de la Reghin din 15— 17 august [...] scris, precedentă, n. 1).

2 Scrisă de altă mînă. Semnată autograf.

225

No 117/[1]890

Sibii în 23[...]

Domniei sale domnului d[or] Em. Elefterescu, în Bucureşti

Primind frăţescul d-voastră răspuns din 9/21, pentru care [...]ţămesc în numele Comitetului nostru şi în al meu, nu lipsesc [...] totodată cerutele informaţiuni, şi anume:

La partea primă a scrisorii: Oraşul Reghin este aşezat p[...] Mureşului, ceva mai sus spre nord, de către Moldova, iară cale fer[...] pînă acolo, şi mai departe. Călătoria cu trenul de la Braşov per[...]şoara—Mediaş—Copşa (Klein Kopisch) s-ar putea face prea bi[...]

ore pînă la Reghin, dacă nu ar împiedeca uneori schimbarea trenurilor, ca să fim siliți a petrece o noapte în orașul unguresc Oșorhei (Maros Vâsârhely), de unde apoi în 1 1/2 oră ajungem la Reghin.

Membrii comitetului nostru vor pleca din Sibii în 13/25 august, pentru ca să fie cu 1 zi înainte de adunare la Reghin, și se poate prea ușor, că de la M[aros] Vâsârhely vor lua o trăsură, chiar și înadins, ca să aibă ocaziune de a contempla localitățile pe unde în anii 1848—1849 s-au întîmplat măceluri barbare și s-au vărsat foarte mult sînge românesc, așa că urmele terorismului unguresc se mai cunosc la multe locuri pînă astăzi.

Sperăm că și această adunare a noastră generală va fi numeroasă și va ieși bine, mai ca totdeauna cînd familiile române doresc de a-și încălzi sufletul și inima unele de la altele, uită pe cîteva zile soarta cea asupritoare. De la cîte o masă comună, concert sau chiar cîte o petrecere cu dans, oamenii duc suvenire plăcută. Membrii, în ședințele lor de preste zi, se consultă frățește asupra multor cestiuni științifice, de cultură și civilizațiune, pe baza unei progrme stabilite înainte.

Așa îmi place a crede, că pentru participarea d[umnea]v[oa]stră la adunare nu veți avea cauză de a vă căi. Numai vă rog ca, dacă veți decide a veni, să binevoiți a vă anunța venirea cu 8 zile înainte la adresa domnului d[or] *Absalom Todea,* advocat în *Sfas] Reghin,* pentru ca comitetul local să poată îngriji de timpuriu pentru cuartir mai comod.

La p[artea] a doua a scrisorii poci să ră.spund mai exact, cu un exemplar din *Programa scolastică* pe anul expirat, în care de la 31—40 veți afla informațiunile necesare spre a pătrunde în spiritul acestui institut, iară de la pag. 45 înainte, toate condițiunile de primire în școală și în internat.

Ceea ce aș avea să adaog din partea mea la *Programă* ar fi numai ca să vă asigur că acest institut al nostru, deși există numai de 4 ani, este pizmuit de către alte națiuni din patrie pentru organizațiunea sa de model, pentru eminenta disciplină și sporiu ce fac elevele noastre într-însul, condus înlăuntru de către o veche profesoară care, pe lîngă că este bună menageră, vorbește și scrie, pre lîngă limba sa maternă, alte două: germană și franceză, perfect, în care amîndouă să deprind și elevele, nu numai în clase, ci și în afaiă.

Spezele anuali strict luate ale internatului, locuința curată cu preste 40 de încăperi, mîncare bună și curată de cinci ori pe zi, spălătura, baia înlăintrul casei, dormitoare largi și preste zi cu ferestrele deschise, vizitarea deasă de către un medic ordinariu și supravizitarea de către fisicul municipalității, grădină frumoasă în dosul internatului, scoaterea la aer și mai curat afară din oraș de trei ori pe săptămînă, sub conducerea profesoarelor și a gubernantelor, toate aceste costă pe un an scolastic de 10 luni numai v.a. fl. 200, sau socotiți în lei noi 500 l.n. la care se mai adaoge didactrul cîte 2 f. (5 l[ei] n[oi]) pe lună = 20 f. (5 l.n.) pe 10 luni la fondul profesorilor și 2 f. pe an pentru înscriere. Tot taxe moderate, potrivite la împregiurările țărei și ale societăței noastre de aici.

Muzica instrumentală este facultativă, prin urmare se p
separat la maeștrii pe cari îi vor părinții. Unii [nu] vor nici o muz
mai mulți voiesc piano, puțini violina. De regulă se aplică cîte 3 pe
pentru muzică instrumentală. Muzica vocală și gimnastica sunt ob
prin urmare fără plată.

Pentru ca, pe lîngă atîta diversitate a stării materiale a pă
să se curme din capul locului ocaziunea de lux bolnăvicios, elevele r
portă un costum egal, foarte plăcut, imitat mai de curînd și de
germînele din acest oraș. Tot costumul costă în 10 luni cu su
vechi, cel mult 3 nap[oleoni]. Oricare alte bucăți de haine și încălț
cîte poartă și rup copiii acasă, poartă și aici.

Pentru lucru de mînă li se cumpără materii mai mult după c
mamele.

într-un cuvînt, spezele totale obligate și factultative ale une
se urcă, în internatul nostru, cel mult la 300 fl v.a., pe an, pre c
exemplu la Budapesta numai spezele obligate sunt 600 f. și la Cl
unde însă limba de prelegeri este cea maghiară, pre cînd la noi
noastră, maternă, și literatura ei.

în mănăstirile catolice de aici încă tot se mai aflǎ unele el
România, dintre care una mai trecu și în zilele aceste la religiune
[ano]-catolică și e decisă a se călugări. Aceasta este urmarea
unor părinți!

Mi-am permis a vă împărtăși acestea informațiuni pentru
cînd s-ar mai afla și alți părinți cari să voiască a da fiicelor edu
solidă întru o localitate foarte sănătoasă, apărată și de zgomotul
toriu al capitalelor mari.

Anul scolastic se începe aici în 1[a] septembre după calenda
(20 august vechi), pentru toate 8 clasele.

Salutîndu-vă frățește, sunt al d-voastiă mult stimătoriu,

G.

(B. A. R., Fond. coresp., necatalogat)

226

Sibii, 17/29 iamia

Prea stimate domnule doctor!

Pre cînd adeveresc primirea frățeștilor d-voastre scrisori d
și din 14/26 ianuariu a.c. (aceasta cu 5 fl. cotizațiune pe a. 1891)
totodată scuzele mele pentru că am întîrziat așa tare cu răspu
prima scrisoare, căci în urmarea unei căderi pe loc ghiețos mă r
rău tocma la degetele arătătoriu de la mîna dreaptă și pînă ce
legat nu puteam scrie bine.

Astăzi încep răspunsul meu de la scrisoarea d-voastră din urmă, Pentru cei 5 fl. primiți quietanție. Preste aceasta, orice intrări şi ieşiri de bani la casa Asociațiunii noastre se publică regulat, la timpul'său,'în procesele-verbali.

Din cauza unor piedece de la tipografie, foaia Asociațiunii au apărut pe luna ianuarie numai ieri şi s-a dat ordin ca şă vi se trămită pe adresa ce ne-ați comunicat.

^ Lucrarea *Despre higiena noului născut, despre alăptare* s.c.l.,[1] precum ați binevoit a ne permite, va fi primită cu adevărată recunoştinţă patriotică, în numele Asociațiunei noastre şi, mai de aproape, în numele mamelor române, cu atît mai vîrtos cu cît iată unde am ajuns în patria noastră, ca părinții să fie siliți a-şi lăsa pruncii pe mînile paginilor, spre a forma din^ei ieniceri, asasini de părinți. Noi, bătrînii am început să ne temem că aceşti oameni înping țara cătră un nou război civil, mult mai fioros şi mai sălbatic decît fusese cel din 1848/9.

Vă rog ca operatul promis să binevoiți a-1 înainta la adresa: Prezidiul Asociațiunei transilvane pentru literatura română, Sibiu (N[agy] Şzeben),^Strada Moarei 8. Este mai sigur aşa decît la o persoană anumită. In caz cînd ați voi ca operatul d-voastră să apară şi în formă de carte, veți avea bunătate a ne face cunoscut, împreună cu condițiunile care v-ar conveni.

Din scrisoarea de la 5/17 ian[uarie] Văz că returnarea biletului de Anul Nou, pentru care vă mulțămesc fierbinte, v-a surprins în mod foarte neplăcut. Eu mi-1 văzusem cu ochii mei. Iată ce se întîmpla cu bilete de acestea nesigilate, venite din alte țări, tipărite, francate, cade va fi scris pe ele cu mîna o singură literă, in loc de 2 cr[ăițar]i, poşta ia de mai mulți ani cîte 8 cr-i, iară în zone mai depărtate cîte'16 cr[ăițar]i. Acestea taxe sunt după tarifele poştelor,- precum mai sunt şi altele cîteva. Oamenii nu vor să plătească pentru bilete deschise un porto atît de exagerat. Poştele ştiu experiența şi, fără a mai întreba mult, scriu pe ele *retour.* Sute şi mii de bilete se întorc la Anul Nou sau la zile onomastice în țările de unde au venit.

Cu ziariele din România o pățim tot aşa. De ex., pentru cîte 300 n-re dintr-o gazetă cotidiană mai plătim preste abonament, de la graniță încoace un supraporto unguresc pr. 2 cr. == 6 fior. (circa 15 lei n[oi]) pe an. La ziariele pe care le trimitem noi de aici în România plătim în loc de 1 cr., ca aici în țară, cîte 3 cr[ăițar]i de fiecare nr.

Acestea şi altele multe sunt tot atîtea înlesniri ale comunicațiunei literarie dintre noi. Prohibițiune mascată!

Cu acestea am onoare a fi şi a subscrie, al d-voastră stimătoriu şi devotat,

G. Barit.

(B. A. R., Fond. coresp., necatalogat.)

1 Cu toată, străduința lui Barit, Ioan Popescu, secretarul general al ASTREI şi redactorul *Transilvaniei* n-a tipărit această lucrare a lui Emil Elefterescu.

Sibiu, 10/22 febr. 1

Prea stimate domnule doctor !

Eu vă sunt datoriu cu răspuns la scrisorile şi la biletul din 2 ian., 7/19 febr. şi 31/12 ian. Adeveresc şi primirea m[anu]s[cri tului VO diferență serioasă escată între comitet şi redactor, care dura 5 săptămîni, morbul unui profesor pe care caută să-1 suplinesc eu îh do studii, în fine şi moartea cu totul neaşteptată a colegului şi amicul nostru Elia Măcelariu au fost tot atîtea cauze de am întîrziet răspunsul.

încît pentru m[anu]s[cri]pte, am să mă înțeleg cu redactoru carele în cele mai multe cazuri are mulțime de scrupule. Om brav, da cam pedant! în tot cazul, eu voi lua.răspunderea asupra mea; după ce- va transpune şi m[anu]s[cri]ptul de mai înainte. Deocamdată d-lui dactor să nu i se mai trimită nimic.

Foaia ilustrată a d-lui Barcianu[3] apăru pînă la nr. 5 şi cred că ieşi regulat. Aici însă, în acestea țări, editorii trimit gratis 1 mult 2 n- apoi curmă expedițiunea dacă nu se trimit banii de abonam[en M[anu]s[cri]pte va fi avînd multe, pentru că la foi de acestea se îmbulz tinerii şi femeile tinere cu încercările lor.

Foi beletristice mai avem: una, *Familia* la Oradea Mare, care împlinit 25 de ani, alta, *Amicul familiei* la Gherla, tot mai veche, ambe ilustrate, prin urmare aceasta tineră de aici are să ție la concurenț

Istoria Transilvaniei pe cei din urmă 200 de ani apare în trei volu mari: voi. I et II de cîte 50 coaie tipariu frumos se află în mînile public lui de un an. Voi. III tocma acum se dete la tipariu.

în voi. II s-au adunat la un loc înfricoşatele catastrofe în vărs de sînge din anii 1848. Ambele volume apărute costă, legate, 10 f broşate 9 fl. v.a. comptant expedițiunea franco de la auctori 60 cr-i la librari.

în România nu se pot trimite cărți legate, căci de la legate se p teşte vamă mare, de la broşate nu, numai porto.

Voind a vă face o idea despre acest op, îl puteți vedea la Bibliote statului, la Academie şi la toți membri Academiei. O are şi regele.

Cu acestea am onoare a fi şi a subscrie, al d-voastră devotat,

Ge. Ba

(B. A. R., Fond. coresp., necătălogat.)

1 Vezi scris, precedentă, n. 1.

2 Vezi scris, precedentă, n. 1: redactor era remarcabilul pedagog, membru Academiei Române, Ioan Popescu.

3 *Foaia ilustrată* a apărut săptămînal la Sibiu, între 6 ianuarie — 15 decemb 1891, redactată de Dionisie Popovici-Barcianu.

228

No **61/[1]892**

Sibii **9** martie **1892**

Prea stimate domnule doctor !

Pre cînd adeveresc primirea ambelor stimate scrisori ale d-tale, una din 25 ianuarie, însoțită de 5 f. în mandat postai iară alta din 24 febr. (7 mart.), înaintea căreia primirăm un alt mandat, sunătoriu tot de 5 f.v.a., am onoarea a vă face cunoscut că nici una din acestea sume nu s-a trecut în prețul vreunei cărți ci, căutîndu-se seria cotizațiunilor în contabilitatea Asociațiunii din anul în care ați binevoit a vă înscrie ca membru ordinariu la Asociațiunei noastre, s-au aflat că cei 5 f. veniți din 25 ianuariu [1]892 sunt a se înregistra pe anul 1891, iară cei veniți alaltăieri, tot 5 i, se petrecură pentru anul cur[gător] 1892.

Trimiterea la adresa d-voastră a volumului III din studiul meu istoric[1] s-a întîmplat de la Librăria Krafft, din eroare foarte regretabilă, în viața mea nu am trimis la nimeni nici un feli de scriere de ale mele necerută, necomandată, şi ca să cutez a-i cere prețul, încă şi mai puțin ca să trimit şi ceva defectuos, adecă numai un volum din trei. Acel volum era destinat pentru un membru din Academie.

^Cerîndu-vă, deci, scuzele mele pentru eroarea comisă, după sosirea mea în Bucureşti vă voi ruga ca acel volum III să-1 poci primi spre a-1 înainta la adresa pentru care fusese destinat.

Şi, pînă la o convenire frățască, sunt şi rămîn cu distinsă stimă şi charitate,

G. Bariț.

(B. A. R., Fond. coresp., necatalogat.)

1 *Părți alese din istoria Transilvaniei.*

229

Sibii, **11** mai **189**

Stimabile domnule doctor!

Mă aflu în plăcuta posesiune a scrisorii d-voastră din mai n., cum şi a telegramului din 5. Vă mulțămesc din inimă pentru coprinsul relativ la persoana mea, şi fac aceasta cu atît mai bucuros acuma, după ce opt zile încoace mă simț restaurat, aşa încît să-mi poci vedea de afacerile mele mai uşoare, de Asociațiune şi de internat, pe care trebuie să ni-1 păzim ca lumina ochilor de vrăşmaşi văzuți şi nevăzuți.

Patru săptămîni cît am stat în Bucureşti tot rău mi-a mers cu sănătatea. Cîteva zile am stat şi în aşternut. Nici o invitare la mese nu am putut primi, pierzînd orice apetit la mîncări cu carne. D-n. dr. Felix coleg al nostru în Academie avu bunătatea frățească de a-mi dicta un m de trai pînă ce voi fi ajuns la vatra mea unde, îndată după sosire la Sib m-am şi pus în aşternut şi aşa am petrecut săptămînă luminată întreag pînă ce am trecut peste o criză a cărei greutate o simțisem mai dinaint

Pe lîngă mulțămită mea că ați binevoit a comanda volumele d opul meu *Părți alese din istoria Transilvaniei,* am onoare a vă fa cunoscut că voi. I şi II vi s-au trimis de aici fără nici un porto, nu poşta, ci ca marfă, alăturată într-o ladă plină cu exemplarie comanda de către Academia Română, pe socoteala sa. Lada s-a înaintat de aci 7 mai n., via Predeal, drept în Bucureşti. Ginere-meu Const[antin] Iu are ordin ca îndată ce va sosi lada, la deschidere, să scoată acelea do volume, destinate pentru d-voastră şi să vă avizeze. Acestea volume merg legate, ca să nu dăm de năpaste la Vama României, unde se f mari dificultăți şi se pierde timpul prețios cu formalitățile. Aşa, vol mele sunt numai broşurate, însă cu atît mai ieftine, pre cînd legătur precît ştiu eu, nu este mai scumpă în Bucureşti decît în Sibii, unde pl tim cîte 50 cruceri pe un volum.

Opul meu costă, legat, voi. I şi II, cîte 5 fl., iară III fiind numai 40 coaie tipărite, 4 fl. Prin urmare toate trei broşurate, 12 fl. 50 cr[ăița val[ută] austr[iacă] şi, fiindcă le comandați de-a dreptul de la autor, ia nu de la librariul comisionariu, prin urmare porto se vine în socotea mea. Aşa, toate trei volumele costă 12 fior. val. austr.

în cît pentru neregularitatea cu trimiterea foaiei[2], am cercetat însumi listele de expedițiune şi m-am convins că n-rii vi s-au trimis foa regulat, că însă aceia se pierdură la poştă, precum se întîmplă şi la po tele ungureşti, încît reclamațiunile nu mai încetează. N-r. I pent d-voastră se zice că s-a pierdut în urmarea schimbării locuinței, dară s-a trimis a doua oară, şi mai de curînd a treia oară.

N-rii tînărului Ignfatie] Mircea se pierduseră din cauză că d adresă a lipsit nr. locuinței. Apoi atîta le trebuie poştaşilor ! Acum i s- trimis din nou la adresă în Strada Poliției nr. 6, sub privegherea me De vor mai pieri şi acuma, va fi un adevărat scandal.

Pe lîngă acestea informațiuni frățeşti, am onoare a fi şi a subscr cu toată stima şi charitatea,

G. Ba

(B. A. R., Fond. coresp., necatalogat.)

1 *Iacob Felix,* **1832—1905,** medic celebru român, era la acea dată direc general al serviciului sanitar.

2 *Transilvania,* revista ASTREI.

INDICI*

* Referințele din textul scrisorilor și din textele reproduse in studii și note sint indicate cu cifre *cursive*.

Indicii au fost întocmiți de Ioan Chindriș și Lucian Miculaș.

INDICE DE NUME

A

C

D

I

K

Q

R

S

W

Z

INDICE DE MATERII

(Instituţii, scrieri, periodice, nume geografice, evenimente istori

A

B

D

H

I

N

O

P

Q

R

Ş

T

Tîrgu-Mureş (vezi şi Marosvâsarhely, Mureş-Oşorhei, Oşorhei), 75, 97, 125, 126, *224, 370*
Tîrnave, zona, *184*

Ţ

U

V

W

Z

CUPRINS

S
I
I
i

Lector : IORDAN DATCU
Tehnoredactor : VASILE CIUCĂ

Bun de tipar : 19.03.85.
Coli ed. 23,22. Coli tipar 27,25. Planşe tipo 6.

Tiparul executat sub comanda nr. 1559 la
întreprinderea Poligrafică „13 Decembrie 1918",
.... Grigore Alexandrescu nr. 89-97
Bucureşti,
Republica Socialistă România